ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1
JEUDI
1er FEVRIER
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ
Արտասահման	Տար· 300 Ֆ	հատը	1 Ֆ· 80

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14·306

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — No 14.306

ՊՈԼՍՈՅ «ԺԱՄԱՆԱԿ» ՕՐԱԹԵՐԹԻՆ 70ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

——— o ———

ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ».— Յունուար 24ին Պոլսոյ մէջ, բացառիկ շուքով է որ «Ժամանակ» տօնած է իր 70ամեակը: Խրախուսիչ երեւոյթ մը, նախ հայերէն օրաթերթի մը համար այլ մանաւանդ Պոլիս լոյս տեսնող հայերէն օրաթերթի մը համար: Արդարեւ, ամենափոքրաթիւ հայ գաղութներէն մէկն է՝ Պոլիսը որ կ'ապրեցնէ երկու հայերէն օրաթերթ: «Կ'ապրեցնէ»ն, անշուշտ ըսելու ձեւ մըն է, քանի անոնք «կ'ապրին» առաւելաբար իրենց սեփականատէրերու զոհողութեան եւ տոկալու կամքին շնորհիւ:

«Ժամանակ»ի այս տարեդարձը ունի նաեւ ուրիշ խրախուսիչ երեւոյթ մը: Օրուան մը համար գոնէ, եւ կը սիրենք յուսալ, որ միայն օր մը չտեւէ, երկու օրաթերթերու քէնը վերջ գտած է ու հանդիսութեան խօսք առած է նաեւ իր ողջոյնը բերելով *Մարմարա*ի խմբագրապետը՝ Ռոպէր Հատտէճեան, ոչ միայն յանուն իր թերթին այլ ընդհանուր ձեւով, յանուն Պոլսոյ հայ մամուլին: Երբ գիտենք թէ ՚նչ նախատական եւ ատելավառ տողեր լոյս տեսած են «Ժամանակ»ի մէջ «Մարմարա»ի դէմ (որ իր կարգին պատասխանած է, անշուշտ) միայն գնահատանքով արձագանգ կը հանդիսանանք ի տես՝ այս, թէեւ շատ բնական, բայց հայ իրականութեան մէջ, աւելի քան հազուագիւտ երեւոյթին: Եւ այս առթիւ ստորեւ կուտանք Ռոպէր Հատտէճեանի ուղերձը, որ «Ժամանակ»ի տարեդարձին առթիւ ծանրանալով Պոլսոյ հայ մամուլի տագնապին վրայ, խորքին մէջ կը շօշափէ Սփիւռքի հայ մամուլի տագնապները, որոնք, եթէ բոլորովին նոյն բնոյթը չունին ամէն տեղ, ընդհանուր գիծերու մէջ, մեծ տարբերութիւն ալ չունին: Հրատարակելով այս ուղերձը, մեր կարգին կ'ողջունենք «Ժամանակ»ի 70ամեակը, որու երբեմնի խմբագիրներէն եղած է մեր ողբացեալ խմբագիրը՝ Հրանտ — Սամուէլ:

×

Ժամանակ *օրաթերթը այսօր արդար հպարտութեամբ կը տօնէ իր հիմնարկութեան 70ամեակը: Մենք բարոյական պարտականութիւն մը նկատեցինք ընդառաջել մեզի եղած հրաւէրին եւ, թէ՛ իբրեւ* Մարմարա *օրաթերթ, եւ թէ իբրեւ Իսթանպուլահայ Մամուլ, մասնակցիլ այս ուրախ տօնակատարութեան, բերելու համար մեր ողջոյնի խօսքը:*

Տեսնել թէ հայ օրաթերթ մը իր ետին կը թողու եօթանասուն տարիներ, իսկապէս սրտապնդիչ երեւոյթ է: Սրտապնդիչ երեւոյթ է բոլոր անոնց համար որոնք կ'ապրին հայ թերթի չունչին տակ, այս կողմ կամ այն կողմ: Սրտապնդիչ է մանաւանդ անոր համար որ ան գրաւական մը կը դառնայ ապագայի նկատմամբ: Սրտապնդիչ է խմբագիրին համար, սրտապնդիչ է գրաշարին կամ մեքենավարին համար, սրտապնդիչ է աշխատակիցին համար, եւ սրտապնդիչ է մանաւանդ ընթերցողին, թերթ մը ապրեցնող ժողովուրդին համար:

Մենք խորին յարգանքով կը խոնարհինք յիշատակին առջեւը այն անձին որ ուղիղ եօթանասուն տարիներ առաջ հիմը դրաւ այս թերթին: Մեզի տրուած սա քանի մը վայրկեանը թանկագին առիթ մը թող ըլլայ, պահ մը երթալու համար եօթանասուն տարի ետ եւ մորթի վրայ զգալու՝ այն դժուարայաղթութիւնը, հերոսութիւնը, նուիրումն ու մանաւանդ հաւատքը, որոնք պէտք է քով քովի գան ու ծանրանան այն հայ մարդուն գլխուն վրայ, որ կ'ուզէ հիմնել հայերէն օրաթերթ մը: Այս բոլոր համրուածները անկասկած ծանրացած են Քասիմի, Միսաք Գոչունեանի գլխուն վրայ, ինչպէս ծանրացան բոլոր այն միւսներուն վրայ, որոնք անկէ առաջ կամ անկէ վերջ պիտի անցնէին նոյն ճամբաներէն: Մենք այսօր, թուականէ մը եօթանասուն, վաթսուն, յիսուն տարի ետք, բերնէ բերան լեցուն սրահի մը բեմին վրայ կամ բազկաթոռներուն մէջ, կրնա՞նք արդեօք երեւակայել, կամ թերեւս չենք կրնար երեւակայել թէ ինչ կը նշանակէր այդ օրուան պայմաններուն մէջ հիմնել, ապրեցնել եւ ապահով ապագայով մը օժտել հայերէն թերթ մը, որուն առջեւ ամէն օր եւ ամէն վայրկեան աներեւակայելի խոչընդոտներ պիտի ցցուէին անտարակոյս:

Քասիմի հիմնած Ժամանակ *օրաթերթը ահաւասիկ անցած է բոլոր այդ խոչընդոտներուն վրայէն եւ այսօր հասած է իր եօթանասունամեակին: Անվերապահ գոհունակութեամբ մենք ալ, ինչպէս քիչ առաջ ըսինք, իբրեւ* Մարմարա *եւ իբրեւ* Իսթանպուլահայ Մամուլ, *կ'ողջունենք այս հանգրուանը եւ կը մաղթենք որ այս հանգրուանը նոր ոստումի մը, նոր մեկնումի մը, նոր խոյանքի մը սկզբնակէտը ըլլայ: Երբեք կասկած չունինք որ այս օրաթերթը, իր ետին թողած երկար տարիներուն նման, անհամար տարիներ պիտի ողջունէ ապագային ալ: Անկեղծօրէն կը մաղթենք որ փայլուն, շատ փայլուն ըլլայ անոր ապագան եւ ապագայ ընթերցասէրները դարձեալ քով քովի գան նշելու համար անոր գալիք հանգրուանները:*

Ոչ մէկու գաղտնիք է թէ մենք սուր տարակարծութիւններ ունինք Ժամանակի *այսօրուան վարիչներուն հետ: Անկեղծութիւնը կը պահանջէ որ ըսենք. անոնք սեւին սեւ, ճերմակին ճերմակ ըսելու իրենց ձեւը ունին: Մենք ալ ունինք սեւին սեւ, ճերմակին ճերմակ ըսելու մեր ձեւը: Եւ սակայն այս իրիկուն բնաւ կարեւորութիւն չունի այս տարակարծութիւնը: Ո՞վ արդէն կրնայ վստահ ըլլալ որ իրաւունքը անպայման միշտ իր քովն է: Ո՞վ առանց ծիծաղելի ըլլալու կրնայ պնդել թէ միայն ինք իրաւունք ունի: Այս հարցերուն մէջ պատմութիւնն է որ կուտայ իր վճիռը: Պատմութիւնը՝ որ անտեսանելի չուքի մը նման ամէն օր կը հետեւի մեր շարժումներուն: Պատմութիւնը, որ ամէն օր կ'առնէ ու դասաւորելու կը տանի մեր խօսքերն ու գիրերը: Ահա թէ ինչու մենք սրտի հանդարտութեամբ եւ անխառն անկեղծութեամբ այս բեմէն կը յայտնենք մեր լաւագոյն մաղթանքները* Ժամանակ *օրաթերթի հասցէին եւ կը շնորհաւորենք այս թերթին այսօրուան վարիչները:*

Արդարեւ, չէինք կրնար անտարբեր մնալ այս եօթանասունամեակին դիմաց, մանաւանդ անոր համար որ մօտէն գիտենք թէ այսօր ինչ կը նշանակէ գոյատեւել իբրեւ առօրեայ մամուլ եւ թէ ինչու պէտք է գոյատեւել իբրեւ առօրեայ մամուլ: Արտօնեցէք որ փոքրիկ պատկեր մը գծենք, ցոյց տալու համար թէ ինչպիսի պրկանքներու մէջ կը գոյատեւէ մամուլը ընդհանրապէս եւ Իսթանպուլահայ մամուլը մասնաւորապէս:

Իսթանպուլահայ մամուլը, եթէ մենաթիւով կը տպուի, նոր մենաթիփեր չունի, մամուլ չունի, առատ կապար չունի, մանաւանդ հայերէն տառերու մաթրիս չունի: Եթէ օֆսէթի դրութեամբ կը տպուի, ֆիլմ չունի, ֆոթօ-քիմիական նիւթեր չունի: Իսթանպուլահայ մամուլը թուղթ չունի: Իսթանպուլահայ մամուլը հասնող նոր գրաշար չունի, հասնող նոր խմբագիրներ չունի: Երկու հայերէն բառ անսխալ քով քովի բերող թղթակից գրել թէ չունի: Իսթանպուլահայ մտքի հրապարակէն հետզհետէ կը մեկնին մեր հին օրերուն շնորհալի գրիչները: Իսթանպուլահայ մամուլը այսօր աշխատակից չունի: Իսթանպուլահայ մամուլը իրեն առատ ծանուցում տուող առեւտրական հաստատութիւններ չունի: Զունի տակաւին Հայոց վերաբերեալ լուրերուն կանոնաւոր հետեւող եւ զանոնք համադրող լուրի գործակալութիւն մը, չունի լուսանկարիչ, չունի թելեքս: Իսթանպուլահայ մամուլը ցրուիչ ալ չունի, թերթը իրմէ իր ընթերցողին տանող մարդը չունի: Ու սակայն այս բոլորին ամէնէն սարսափելին, Իսթանպուլահայ մամուլը առատ ընթերցող չունի, ընթերցող երիտասարդութիւն չունի:

Բոլոր այս ահաւոր չունիններու մէջ, Իսթանպուլահայ մամուլը մէկ բան միայն ունի: Գոյութիւն: Գոյութիւն *ունի: Ա.*

(Շար.ը Դ. Է)

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԶԱՏԻԿԵԱՆ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՈՒՐԻՇ ՀԱՅԵՐ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾ

ՍԱԽԱՐՈՎ ԿԱՄԱՒՈՐ ԾՈՄԻ ԿԸ ԴԻՄԷ

Երեքշաբթի իրիկուն Թաս *խորհրդային գործակալութիւնը քանի մը շատ կարճ տողով կը հաղորդէր. «Խորհրդային երեք քաղաքացիներ գնդակահարուած են, որովհետեւ 1977 Յունուարին Մոսկուայի փապուղիին մէջ պայթուցիկ մեքենայ մը դրած էին, որ քանի մը հոգիի մահուան պատճառ եղաւ: Կը վերաբերի՝ մէկ յատկապէս վտանգաւոր վերայանցապարտի՝ Ստեփան Զատիկեան եւ իր երկու մեղսակիցներուն»:*

×

Այսքան: Զատիկեանի երկու «մեղսակիցներու» ինքնութիւնը չէ ճշդուած, բայց կը չեշտուի, որ Զատիկեան «յատկապէս վտանգաւոր կրկնակ յանցապարտ մըն է»: Գնդակահարման լուրը տալով Զորեքշաբթի առտու Ֆրանս — ինթէր *կ'աւելցնէր թէ Սախարով որոշած է կամաւոր ծոմի դիմել բողոքելու համար այս դատավարութեան եւ գնդակահարման պայմաններուն դէմ: Զորեքշաբթի առտու փարիզեան օրաթերթերու կարգին լուրը կուտար նաեւ* Իւմանիթէ *(վերջին էջ) առանց որեւէ մեկնաբանութեան:*

Այսօր, մենք ալ որեւէ մեկնաբանութիւն պիտի չընենք, ոչ անշուշտ նոյն (համայնավար պաշտօնաթերթին) պատճառներով, այլ պարզապէս, անոր համար, որ այսօ՛ր, տեղին իսկ չենք նկատեր ոչ տեսութիւններ պարզելու խորհրդային վարչակարգին կամ մարդկային իրաւանց մասին, ոչ իսկ թոյլ տալու որ արդար ընդվզում մը պոռթկայ: Այսօր՝ երեք հայ երիտասարդներու դիակներուն առջեւ, կը նախընտրենք՝ լռել:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՃԱՄԲԱՆ ԲԱՑ Է

ԽՈՄԷՅՆԻ ԹԵՀՐԱՆ ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

——— o ———

Թէեւ ամէն կողմէ կը հաստատուէր, բայց եւ այնպէս, պարսկական լուրերը այնքան վիրար հերքեցին, այնքան իրարու հակասեցին, օրէ օր եւ ժամէ ժամ, որ միշտ վարանումով է որ կարելի է լուր մը տալ: Ուրեմն, վերապահութեամբ է որ կրնանք ըսել թէ Խոմէյնի ի վերջոյ Թեհրան կը վերադառնայ, ուր կը հասնի, Էռ-Ֆրանսի օդանաւով մը, Հինգշաբթի առտու, տեղական ժամով՝ 9ին:

Նախ Թեհրանէն պաշտօնական զեկոյց մըն էր, որ կը հաղորդէր թէ Շափուր Պախթիարի կառավարութիւնը կ'արտօնէր, որ Էռ-Ֆրանսի օդանաւ մը իջնէր Թեհրան:

× Զորեքշաբթի առտու Թեհրանէն հասած լուրերու համաձայն, բանակը դիրք գրաւած էր մայրաքաղաքին գլխաւոր պողոտային վրայ:

× Թեհրանի ամերիկեան դեսպանատունը հրահանգած է իր բոլոր քաղաքացիներուն, անմիջապէս մեկնիլ Պարսկաստանէն:

× Ֆիկառօի աշխատակցին կարծիքն այն է որ «Խոմէյնի» պոռացող եւ իսլամական Հանրապետութիւն պահանջող ամբոխը արագօրէն եւ դառնութեամբ պիտի հաստատէ թէ միայն քաոս մըն է, որ պիտի ստեղծուի: Նախ կը հաստատուի որ քաղաքային ճարտարարուեստի գործադուլը հետեւանք է համայնավար Թուտեհ կուսակցութեան հրահանգներուն եւ ոչ թէ Խոմէյնիի: Արդէն Քիանուրի, Թուտեհի կողմէ, յայտարարած է մամուլին, որ իր կուսակցութիւնը միշտ ի զօրու կը նկատէ 1921ի խորհրդային — իրանեան դաշինքը, որ թոյլ կուտայ Մոսկուայի զինեալ միջամտութիւն կատարել երբ «իր շահերը վտանգուած» նկատէ:

× Երկուշաբթիէն ետք, Երեքշաբթի ալ արիւնալի բախումներ պատահած են Թեհրան: Թալանի եւ հրդեհի տրուած են գինեվաճառներ, շարժանկարի սրահներ եւ պոռնիկներու թաղերը ու հանրատուները:

ՖՐԱՆՍԱ

Ֆ. ՄԻԹԵՐԱՆ ընկերվարական հակածրագիր մը ներկայացուց մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին եւ ծանր ամբաստանագիր մը կարդաց «ժիսքար ծրագրին» դէմ, որ երկիրը սնանկութեան կը տանի: Թուեց Նախագահին ծրագրին ձախողութիւնները՝ դրամահօսութեան սակը՝ 10 առ հարիւր, առաւելագոյնն է եւրոպական երկիրներու, գործազրկութիւնը կ'աւելնայ, գնելու կարողութիւնը կը նուազի (79ի համար 5 առ հարիւր կը նախատեսէ) եւն., եւն.: Ընկերվարական հակածրագիրը պիտի հրապարակուի Մէսի համագումարի վաղորդայնին (Ապրիլ):

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ժ.

Անշուշտ անխուսափելի է այս ամէն – օրեայ կեանքի արտացոլումի պակասը՝ մեր մամուլին մէջ: Հայ ժողովուրդը, որ այնքան շատ բնակավայրերու լուծին տակ ապրած է, ունի շատ հուժկու ներքին բնակավայրը, ինքնա – գրաքննութեան զօրաւոր ոգի մը, որ խորունկ խրամատ մը կը բանայ մեր իսկական առօրեային եւ մեր մամլոյ էջերու վրայ արտացո – լացուող իրականութեան միջեւ: Ցեաոյ, մեր մամուլը ունի ընդհանրապէս դաստիարակչական դեր եւ ոգի, եւ ան ալ « ինքնա–գրաքննութիւն » կ'ընէ, ակամայ կը խուսափի: Այս բոլորը հասկը–նալի են, նոյնիսկ ներելի են, սակայն արդիւնքը միշտ երջանիկ արդիւնք մը չէ: Եթէ ունինք մամուլ մը, որ « վրան բաց » նկարներով, եւ գայթակղութիւն-ներու մասին գրելով չի սահմաներ իր դերը, ունինք նաեւ մամուլ մը, որ իր եւ Հայրենիք, ու այդ ընելով իսկ զարկ կուտան գաղութահայ մտաւորական կեանքին:

Մինչ ես կը սղագրեմ հոս արտայայ–տուող գաղափարներու մասին մի քանի տող, Տօնոյեան կը շարունակէ ներկա – յացնել Տէստէկիւլի գործը, պարզել՝ ա–նոր արտայայտած գաղափարներու բը–նոյթը: Ինչպէս կ'երեւի Տօնոյեանի ըրած մէջբերումներէն, Տէստէկիւլ եղած է այն խելացի միամիտներէն, որ իսկապէս հաւատացած է որ քննադատները կրնան լուրջ ազդեցութիւն ունենալ թէ՛ երի – տասարդ գրողներու վրայ, թէ՛ ալ... ըն–ընթերցող հասարակութեան վրայ: Առա–ջինը կարելի է երբեմն (թէեւ քիչ կը պատահի): Երկրորդը շատ ալ հաւանա–կան չէ, նախ՝ որովհետեւ հայ ժողո – վուրդը, իբր ամբողջ, շատ քիչ կը կար–դայ, երկրորդ՝ թէեւ կրնայ երբեմն

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹՎԼՎԼԵԱՆ

ընթերցող հասարակութիւնը շատ արագ կը կորսնցնէ, երբ վաճառականական ո–գիով, չուկայի գռեհիկ հասկացողու – թեամբ օժտուած անձեր մէջտեղ կ'ելլեն, ու ընթերցող հանրութեան կեանքի մէկ փոքր մասը գոնէ կը ցոլացնեն իրենց թերթերու էջերուն մէջ: Եւրոպական եւ ամերիկեան մամուլին պէս սեռային գայ–թակղութիւններ պատմել չեն սկսիր, սա-կայն տեղ կուտան ամուսնութիւններու մասին գրուած խեղկատակութիւններու, հանդէսներէ առնուած լուսանկարներու, եւայլն:

Խրթին է հարցը, եւ կապ ունի Տօնոյ–եանի նիւթին ու Տեստէկիւլի ապարէ – զին, այսինքն՝ քննադատութեան հետ: Դժուարութեան բուն պատճառը, նորէն, մեր սփիւռքային կեանքի անողոք իրա – կանութիւններէն մէկն է, — մամլոյ (ինչպէս նաեւ գրականութեան) խաւա – ւորում չունինք, այսինքն՝ զանազան խա-ւերու զանազան հետաքրքրութիւննե – րուն ծառայող հայերէն թերթեր չու – նինք, հաւանաբար որովհետեւ չուկան փոքր է: Պիտի չուզէի որ այս կամ այն լուրջ մտաւորականի լուրջ յօդուածները հրատարակուէին ամուսնութեանց խը – րախճանքներէն առնուած լուսանկարնե - րու կողքին. ինչ մեղքս պահեմ, պիտի նեղուէի նոյնիսկ, եթէ Ցառաջի «Միտք եւ Արուեստ»ի մէջ գրած յօդուածներէս մէկը նման սիւնակի մը կողքին գտնէի: Միաժամանակ, ես վստահ եմ որ աւելի՛ առողջ պիտի ըլլար մեր համայնքային կեանքը, եթէ երկու իրականութիւնները պարփակող, արտացոլացնող թերթեր ու–նենայինք: Երբեմն նոյնիսկ մտածած եմ երկար « կոչ » մը կամ նամակ մը ուղղել բոլոր հայ թերթերու խմբագիրներուն, եւ ըսել, — « Ցարգելիներ, քանի որ հայ մամուլի խաւաւորում գոյութիւն չունի, ձեր պարտականութիւնն է գայն ստեղ – ծել. շաբաթը մէկ օր թող ձեր թերթը յատկացուի նշանտուքներու, քէյֆերու, ամուսնութիւններու, յուղարկաւորու – թիւններու, հոգեհանգիստներու նկա – րագրութիւններուն: Ուրիշ օր մը՝ տեղ թող տրուի ամէն ուզողի (եւ հայերէն գրել գիտցողի), որ իր ուզած կարծիքը արտայայտէ ձեր օրաթերթի սիւնակնե – րուն մէջ, որքան ալ ցնորամիտ թուի ձե–զի այդ կարծիքը, յարգելի խմբագիր – ներ: Վերջապէս, օր մըն ալ, կամ գոնէ ամիսը օր մը, թերթը յատկացուցէք զուտ մտաւորական բնոյթ ունեցող նիւթերու: Ներկայիս, այս վերջինը կ'ընեն Ցառաջ գրախօսական կարդալ ու նոյնիսկ անկէ ազդուիլ, գրականութեան քննադատու – թիւն շատ չի կարդար...:

Ըստ Տօնոյեանի ըրած մէջբերումնե – րուն, Տէստէկիւլ ըսած է. — « Քննա - դատը պէտք է ըլլայ մղիչ ուժ գրողին համար, ուղղիչ ուժ՝ ամբոխին »: Արդեօք Համաստեղն ու Արամ Հայկազը իրեն գրա՞ծ են, ըսա՞ծ են որ « ծօ՛, դուն ո՞վ ես որ մեզ հոս կամ հոն կը մղես, գնա՛, եթէ կրնաս ամբոխը ուղղել՝ ըրէ՛»: Պիտի ուզէի տեսնել, որ ի՞նչպէս պիտի մղէր Տէստէկիւլը մեր այսօրուան գրողները, Մկրտիչ Հաճեանի կամ Գրիգոր Պըլտեա–նի կամ Զարեհ Որբունիի պէս ինքնամուղ դէմքեր...

Նոյնպէս ըստ Տօնոյեանի ըրած մէջբե-րումներուն, ամերիկահայ միւս քննա – դատներէն մէկը ըսած է որ « գրչին ըն–կերային ուժը պայթուցիկ բան մըն է »: Այս մէկը երբեմն ճիշդ է. կան գրողներ, որոնց տաղանդն ու մտաւորական պա – շարը, լծուած գրական կամ քաղաքա - կան տեսութեան մը՝ ճի՛շդ այն վայր – կեանին, երբ պատմութիւնը վառօդի տա–կառի մը պէս պատրաստած է ժողովուր–դը, կրնան « պայթուցիկ » կոչուիլ, կամ, աւելի ճիշդ, պայթուցիկ վիճակ ստեղ-ծել ու զայն բանկեցնել: Այդ եղաւ Րաֆ–ֆիի դերը, հայ իրականութեան մէջ. բայց, մեր կեանքին մէջ գոնէ, ուրիշ ո՞վ ունեցած է նման դեր ու դիրք: Չեմ գիտեր. վիճելի նիւթ է:

Տօնոյեան կը խօսի Հայաստանի Կոչ–նակ թերթի մէջ գրող Յովհաննէս Աւագ–եանի մասին, որ 25 տարի « դիտողու - թիւններ ըրաւ՝ առանց պախարակելու »: Աւագեան անուն մըն է ինծի համար, գործ մը չէ: « Եթէ պախարակած ըլլար » կ'ըսեմ ես ինծի, « գուցէ աւելի լաւ ըլ–լար »: Բայց կարելի չէ գատել մար – դուն գործն ու ազդեցութիւնը, երբ ման–րամասնօրէն տեղեակ չենք պատմութեան եւ ձեռքի տակ չունինք փաստեր: Տօնոյ-եան, որ իր զեկոյցը պատրաստած ատեն յայտնօրէն եւ խղճմտօրէն երկար փնտըր–տուքներ ու որոնումներ կատարած է, կը հաստատէ Աւագեանի գործին ունեցած արժէքը:

Կ'անցնի ողբացեալ Գուրգէն Մխիթար–եանին: Պատանի էի, երբ ճանչցայ զինք. մարդ մըն էր, որուն ֆիզիքական փայլը եւ մտքի արթնութիւնը միասին՝ պար – տադրիչ ներկայութիւն մը կուտային ի-րեն, որեւէ հաւաքոյթի մէջ: Անկասկած, գրականութեան մասին իր գրածները ո–րոշ դեր մը ունեցան ամերիկահայ մտա–ւորականներու իմացական կեանքին մէջ, սակայն կարելի չէ ըսել որ մեծ եղաւ այդ դերը՝ երկու պատճառներով: Նախ, ինչ–պէս կ'ըսէ Տօնոյեան, խմբագրի կեանքը « հալեցուց » զինք, պարտադրեց որ ար-տադրէ հեւ ի հեւ, ինչ որ կը նշանակէ որ քիչ նոր բան կրնար սորվիլ ու արտադրել օրէ օր: Երկրորդ, քննադատ մը կրնայ իսկապէս մեծ ազդեցութիւն ունենալ որոշ ընտրանիէ մը դուրս՝ ժողովուրդին վրայ, միայն երբ երեք պայմաններու հազ–ուագիւտ երրորդութիւն մը գոյութիւն ունի, — ինք պէտք է տիրապետէ գրա-կանութեան մը, անոր լեզուին, եւ մա – նաւանդ անոր պատմութեան եւ անցեալի բոլոր հոլովումներուն. երկրորդ՝ պէտք է ունենայ տեսական ելակէտ մը, այս - ինքն՝ իր անձնական ճաշակէն անդին պէտք ունի տեսականի յեցակէտին, իսկ այդ, իր կարգին, կը պահանջէ որ քննա–դատը ունենայ իմացական պաշար եւ հե–տաքրքրութիւն՝ ուրիշ նիւթերու մասին (քաղաքական, ընկերային, փիլիսոփա – յական, գեղարուեստական, եւայլն): Երրորդ՝ պէտք է հասկնայ այն հասարա-կութիւնը, որուն կ'ուղղէ իր խօսքերը, անոր գիտակցութիւնն ու մանաւանդ ա–նոր թաքուն ենթագիտակցութեան կա–ռոյցը: Այնքա՜ն հազուագիւտ են այս ե–րեք յատկանիշները, եւ այնքա՜ն դժուար է զանոնք գտնել հաւասարակշռուած ձե-ւով, մէկ անձի մէջ, որ աւելի՛ դժուար է իսկապէս մեծ եւ ազդեցիկ քննադատ–ներ գտնել մեր կեանքի մէջ, քան՝ մեծ արուեստագէտներ: Աւելի՛ն. նոյնը կա – րելի է ըսել օտար հարուստ գրականու – թիւններու մասին: Ֆրանսա ունեցաւ իր Սէնթ – Պէօվը, իր Պարթը եւ Կոլտմանը, բայց վերջին երկուքը ընտրանիի կը կ'ուղղեն կամ ուղղեցին իրենց խօսքերը առաւելաբար: Ամերիկա այդ փոքր ըն-տրանին իսկ չունեցաւ, եղմընտ Ուիլսըն օրերէն ի վեր (1930ական թուականներ 1960ական):

Տօնոյեան կ'աւարտէ իր երկար զեկոյ-ցումը խղճմտօրէն կատարուած պատ-մական ուսումնասիրութիւն մըն է աւելի քան՝ ներկայ ազքատ վիճակի վերլու-ծումը: Ծափահարութիւններու ընթաց-քին ես կը նշեմ հետեւեալ բառերը, « գրիչ շարժող, գրող, գրախօս, գրա-գէտ, գրաքննադատ եւ մտաւորական »: Մեր իրականութիւնը հարուստ է, նոյ-նիսկ՝ փոքր ժողովուրդի մը չափանիշ եթէ գործածենք, կրնանք ըսել որ կը վխտայ գրիչ շարժողներով, երբեմն գը-րողներով. նոյնիսկ գրագէտներ ունինք, — սակայն գրաքննադատութիւնը ալ՞ երէն մշակո՞ղ, — շատ քիչ: Եւ այդ հասկնալի է, քանի որ իրենք զիրենք գրող համարողներէն շատեր անտրտունջ չեն դիմանար իսկական գրաքննադատութեան ծանր հրետանիին, ոչ ալ... մեր գրակա-նութիւն կոչածին շատը կրնայ դիմա-նալ՝ նոյնին: Գրականութեան քննադատ-ներ ունենալէ առաջ՝ պէտք ունինք հա-յերէնը իբր հաղորդակցական լեզու գոր-ծածող մտաւորականութեան մը, քանզի նմանը ունեցող ժողովուրդը անյապաղ կ'ունենայ գրաքննադատներու փաղանգ մըն ալ, փաղանգ մը՝ որ հաւաքականու-թեան մը իմացական կեանքի յառաջա-պահ ուժը կրնայ դառնալ, առանց լքելու մտաւորականի աւելի բոլորապարփակ դե-րը:

(Շար. – 10)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՀԱՅՈՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՑԱՐԱԿԻՑ ԿԷՏԵՐ

— O —

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ռ. Իշխանեանի յօդուածը՝ « Նկատա - ռումներ քննութիւններ առիթով », ա–ռաւել մասնագիտական բնոյթ ունի: Յօդուածագիրին նպատակը չէ եղած քըն–նութիւններուն հետ կապ ունեցող հար – ցերուն շօշափումը, այլ՝ այդ քննու - թիւններուն առիթով ցայտուն դարձած քանի մը կարեւոր երեւոյթներուն բա – ցայայտումը, միշտ հայերէնի եւ հայ գրականութեան դասաւանդութեան մար–զէն ներս:

Առաջին կէտն այն եղած է, որ պա – տասխաններուն եւ շարադրութիւններուն հիմնական մասին մէջ իշխած է հայ գրա-կանութեան դասագիրքը: Այլ խօսքով շրջանաւարտները, ինչպէս կ'ըսեն, ջուրի պէս պատասխանած են հարցումներուն, համաձայն իրենց դասագիրքերուն, եր–բեմն՝ տառացի կերպով: Ցաճախ, երբ մէկ – երկու հարցումներ տրուած են, « ջուրի պէսը » կեցած է եւ պարզուած է, որ վերլուծումի ենթակայ գրական ստեղծագործութիւնը կարդացուած իսկ չէ: Յօդուածագիրը մատնանշած է բազ–մաթիւ օրինակներ, որոնցմէ ահա հատ-ուած մը.— Տէրեանի բանաստեղծու – թիւններից յիշատակւում էին մեծ մա - սամբ երեքը կամ չորսը՝ « Լուսաբացին նա բարձրացաւ », « Քեզ եմ երգում, կարմիր, արիւնաբոր », « Մի՞թէ վեր–ջին », « Աշնան մեղեդի », Վարուժա – նից՝ « Ձօնը », Մեծարենցից՝ « Սիրեր–գը »: Եթէ սրանից աւելի մէկ կամ երկու բանաստեղծութիւն յիշատակւում էին, ա–պա ըստ դասագրքում ասուածի, եւ յա–ճախ հարցափորձից պարզւում էր, որ այդ բանաստեղծութիւնները դիմորդի կողմից բնաւ ընթերցուած չեն: Հազուա–գիւտ բացառութիւններ էին նրանք, ով–քեր ծրագրում նշուած հատուկենտ ստա-նաւորներից բացի, ընդհանրապէս կար–դացել էին նշանաւոր բանաստեղծների երկերը »:

Ի տես այս երեւոյթին, Ռ. Իշխանեան հարց տուած է, թէ արդեօ՞ք հայ գրա-կանութեան դասագիրքերը անհրաժեշտ են միջնակարգ դպրոցներուն մէջ: Ար-դեօք աւելի լաւ պիտի չըլլար, որ ուսու-ցիչները ամէնէն առաջ պահանջէին, որ աշակերտները լաւ տեղեակ ըլլան գրա-կան գործին, խստիւ հետեւէին, որ այս վերջինները կարդան առնուազն դասա-գիրքերուն մէջ մատնանշուած փոքր թիւ ներկայացնող երկերը:

Զարմանալին այն է, ըստ հեղինակին, որ քննութիւն անցընողներուն մեծ մասին մօտ ընդհանրապէս « ամբողջ հայ գրա-կանութիւնը կաղապարուած է երկու բեւեռի մէջ. մէկում, դիմորդների բա-ռերով ասած, « արիւն ծծողներն » են, « գռփողները », նաեւ հայրենիքի դաւա-ճաններն ու բուրժուական մտաւորական-ները, իսկ միւսում՝ տանջուածները, թա-լանուողները, պայքարողներն ու հայրե-նասէր հերոսները: Երկու բեւեռից բաղ-կացած այս կաղապարը « հմտօրէն » գործի է դրւում, եւ բազմադարեան հայ գրականութիւնը, նրա բազմաբնոյթ երե-ւոյթները « տեղաւորւում », յարմարեց-ւում են դրա մէջ »: Այս երեւոյթը այն-քան ակնյայտնի դարձած է, որ կը բաւէ միայն փոխել յատուկ անունները, որ-պէսզի այս կամ այն գրական ստեղծա-գործութեան մասին ըսուածը վերաբերի նաեւ այս կամ այլ երկի մը: Երեւակա-յել, որ այս կաղապարով վերլուծուած են « Անոյշը », « Թմկաբերդի առումը », Վարուժանի, Իսահակեանի բանաստեղ-ծութիւնները, « Ալպիական մանուշակը » եւայլն:

Այնքան կաղապարուած են հեղինակ-ները, որ բազմաթիւ պատասխաններէն մարդ այն տպաւորութիւնը կը ստանայ, որ դասագիրքերուն մէջ յիշատակուած բոլոր գրագէտներն ալ նոյն յատկանիշ-ները ունին՝ բոլորը հայրենասէր են եւ ժողովուրդին համար պայքարողներ են, տարբերութիւններ չկան կամ՝ կարեւոր չեն:

Պատկերալից է հետեւեալ օրինակը: « Թումանեանի հայրենասիրական բա-նաստեղծութիւնները » հարցումին պա-տասխանելով, մէկը խօսած է « Հայրե-նիքիս հետ » բանաստեղծութեան մասին: Հարցում՝ իսկ ի՞նչ կը նշանակեն առա-ջին տողերը.— Վաղուց թէեւ իմ հայ-եացքը Անյայտին է ու հեւում »: Պա-տասխան՝ « Այդտեղ Թումանեանը մտա-ծում է իր ժողովրդի մասին »: Բայց այդ ի՞նչ Անյայտ է: Պատասխան՝ « Դա ժո-ղովրդի... »: Լրացուցիչ հարցում՝ Թու-մանեանի քառեակներէն գիտե՞ս: Այո, ե...

արտասանած է « Հէ՛յ ազահ մարդ, հէ՛յ անգոհ մարդ... »: Այն հարցումին, թէ սակայն ի՞նչ կը նշանակէ, պատասխանած է. « Բուրժուական հասարակարգում մարդը անգոհ է եւ ագահ... »:

Անկեղծ ըլլալու համար, դիտել տուած է յօդուածագիրը, այս ձեւի կաղապարեալ միտքերուն համար որոշ պատասխանատուութիւն ունին հայ գրականութեան դպրոցական գիրքերը: Մնացեալը, ի րենք, ուսուցիչները կ'ամբողջացնեն: Եթէ, գրած է ան, օտար մը կարդայ այդ դասագիրքերն ու ընթերցումին համար առաջարկուած գիրքերը, եւ միւս կողմէ ծանօթանայ հայ գրականութեան, առնուազն կը շփոթի: « Ցանձնարարուածի մի զգալի մասից վատ տպաւորութիւն կը ստանայ »:

Մէկ - երկու օրինակներով ցոյց տալէ ետք, թէ դասագիրքերուն մէջ իբրեւ « ընտիր երկեր » ներկայացուած ստեղծագործութիւններէն ոմանք տուեալ գրագէտին ամէնէն թոյլ գործերէն են, ինչպէս Ստ. Զօրեանի « Գրադարանի աղջիկը », « Պատերազմը », Ռ. Իշխանեան աւելցուցած է.— «Փորձէք թերթել ռուս գրականութեան դպրոցական ծրագիրը (կազմուած Մոսկուայում), անմիջապէս կը զգաք, որ կազմողները երկիւղածութեամբ, ջանադրաբար աշխատել են նրանում ընդգրկել ռուս գրականութիւնից լաւագոյնը, արուեստով ամենաբարձրը եւ միաժամանակ դպրոցականը: Հայ գրականութեան ծրագրում չի զգացւում ոչ նման երկիւղածութիւն, ոչ ջանադրութիւն »:

Խօսելով հայերէնի շարադրութիւններուն մասին, հեղինակը նկատած է, որ անոնց մէջ լեզուական սխալներէն զատ, թերեւս, ամէնէն աւելի ցայտուն են անկանոն նախադասութիւնները: Բազմաթիւ նախադասութիւններ անիմաստ կը մնան, կամ՝ անաւարտ, կը մոռցուի բայը, ակիզը ու շարունակութիւնը իրարու չեն համապատասխաներ եւայլն:

Բարձրագոյն ուսումնարան մտնելու դիմում կատարող չուրջ տասը ուսանողի, օրինակ, թուական անուններ մասին հարցում կատարուած է. Թելադրուած է անոնց բառերով գրել ինը հարիւր իննսունինը: Բոլորն ալ սխալ գրած են: Ուշադրութեան արժանի է Ռ. Իշխանեանի աս հաստատումը, որ խորքին մէջ վրդովում մը կը մատնէ. « Ի դէպ, հայերէնի ուղղագրութիւնից անհամեմատ աւելի անտեղեակ էին Հայաստանի ռուսական դպրոցների շրջանաւարտ որոշ պատանիներ ու աղջիկներ, որոնք բուհերի հայկական բաժիններ ընդունուելու համար միւսների նման չեն գրում 4 - 5 էջանոց շարադրութիւն, այլ գրում են մէկ, մէկուկէս էջանոց թելադրութիւն, եւ որոնք հայերէն ամենասովորական բառերը գրել գիտեն այսպէս՝ պարկել, կարչել, կառմիր, բեռտ, բաշկոն, թերտել, աղբուրը, մանկաղ եւն.»:

Աւելորդ է ըսել, որ Հայաստանի մէջ ռուսական դպրոցներուն թիւը օր աւուր կ'աւելնայ եւ աշակերտութեան գրեթէ բացարձակ մեծամասնութիւնը հայ է: Դասաւանդութիւնները կը կատարուին ռուսերէն: Ռուսական դպրոցներէն շրջանաւարտ հայ աշակերտներուն համար սահմանուած են հայերէնի թեթեւ քննութիւններ: Արդարեւ, կարեւորը կը մնայ ռուսերէնը:

Ժ. Մ.

ԼԻՈՆԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ Պ. ՍԵՊՈՒՀ ՍԱՐԵԱՆ

ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

— O —

Ֆրանսական պաշտօնաթերթ՝ Ժուռնալ Օֆիսիէլի Դեկտ. 31ի թիւին մէջ արձանագրուեցաւ Պր. Սեպուհ Սարեանի աս - պետական կարգի գծով Ազգ. մեծ պատուանշանին արժանացած ըլլալու շնորհը:

Եթէ առաջին առթիւ, պետական պատուանշան մը կ'ուրախացնէ զինքը՝ Պր. Սարեանը, առաւել քան մենք Հայերս, մասնաւորապէս Լիոնի հայ գաղութը կրկնապէս ոչ միայն ուրախ է, այլ նաեւ հպարտ է որ հայ ազգի զաւակներէն մէկը իր ունեցած առանձնայատկութեան շնորհիւ կրցած է հասնիլ պետական բարձրագոյն պատուանշանի աստիճանին:

Արդարեւ, Պր. Ս. Սարեանի ստացած այս պատուանշանը առաջինը չէ, եւ ոչ ալ վերջինը պիտի ըլլայ կը կարծենք:

1934էն ի վեր, մարզական կեանքի նուիրումով եղած է Հայկ. Իւ. Ժէ. Ա.ի խաղարկութեան մասնակցող եւ ղեկավարող:

Հազիւ թէ քանի մը տարի կ'անցնի, ահա կը ծագի Բ. աշխարհաստան ընդհ. պատերազմը 1939ին: Ինք կը զինուորագրուի, պատերազմի փոթորկոտ միջանցքներէն շրջապատուած, կ'իյնայ գերի ուր կը մնայ հինգ տարի: Գերութեան շըրջանին իսկ, գերմանական տեղական իշխանութեանց մօտ կը դառնայ « օմ տը գոնֆիանս »ը եւ այդ նկատումով կը յանձնուի Օֆլակ բաժինի մէջ պատասխանատու պարտականութիւններ:

Բարեբախտաբար գերութենէ ողջ առողջ վերադարձած, կը կազմէ իր ընտանեկան բոյնը:

Շարունակելով իր նախասիրած մարզական ճիւղի ասպարէզը, հետեւողականօրէն ունեցաւ կրկնակի պաշտօններ, ֆրանսական « Լիկ տիւ Լիոնէ տը Ֆութ - պոլ »ի վարչակազմին մէջ իբրեւ անդամ, 1955ին: Իսկ 1959ին կեդրոնական վարչութեան գրասենեակին անդամ եւ փոխ-գանձապահ: 1966ին նոյն կազմակերպութեան մէջ կը նշանակուի ընդհ. քարտուղարութեան օգնական, եւ սակայն շատ չանցած, 1968ին կը դառնայ ընդհ. քարտուղար մինչեւ 1976: Այս պաշտօնին համընթաց նաեւ ուրիշ կարեւոր պաշտօններ կը յանձնուին իրեն:

1962ին կը մտնէ հայկ. շրջանակի մէջ, յատկապէս Լիոնի եւ շրջանի տարածութեան վրայ: Քուէարկութեան օրինագծով, 1962ին կ'ընտրուի Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութեան անդամ, բայց անձնական պատճառներով, չորս տարուան նըստաշրջանը չաւարտած կը հեռանայ: Ասիկա պատճառ մը չեղաւ որ 1972ին ընտրուի կրկին Ազգ. Միութեան անդամ, հետեւաբար նախագահ որ իր պաշտօնը կը կատարէ երկու նստաշրջան — ամէն նստաշրջան չորս տարի տեւողութիւն — ձեռնհասօրէն, խոհական իմաստով:

Եթէ հարկ ըլլայ թուել, իր ծառայութեան փոխարէն ստացած պատուանշանները, մենք կը հանդիպինք իր կուրծքին վրայ զետեղուած « Շըվալիէ տը լ'Օտտը Նասիոնալ տիւ Մէրիթ », « Շըվալիէ տէ Փալմ Ագատեմիք », « Քըռուա տիւ Գոմպաթան », « Օֆիսիէ տիւ Մէրիթ Սփորթիւ », « Կռանտ Փլաքէթ է Մէտայ տ'Օռ տը լա Ֆետերասիոն Ֆրանսէզ տը ֆութպոլ », եւ նոյն աստիճանով «Լիկ տիւ Լիոնէ տը Ֆութպոլ»ի կողմէ: Իսկ այս վերջինը, վարչապետ Ռէյմոն Պառի նշանակումով եւ նախագահական վաւերագրով կը շնորհուի « Շըվալիէ տան լ'Օռտըը Նասիոնալ տը լա Լեժիոն տ'Օնէօր », Ժ. Օ., Դեկտ. 31, 1978:

Կը տեսնուի ուրեմն, որ արժանացած է շարք մը պատուանշաններու, իր իմաստալի գործունէութեան իբրեւ գնահատանքի արտայայտութիւն, պարգեւատրուած ֆրանս.«Սփոռ-երիտ.» նախարարութեան ենթակայ Ֆետերասիոններու վարիչ մարմիններու կողմէ, պաշտօնական հանդիսութեամբ, պատուասեղաններու սարքաւորումներով: Բայց ցաւալին այն է եղած, որ հայկական շրջանակի մէջ աննշմար անցած են այս բոլորը, ինչ որ ներելի պարագայ մը չէ, գոնէ Լիոնի հայութեան համար:

Բայց թէ ինչի՞ հետեւանք են իր ստացած պատուանշանները, անտարակոյս եղած է այն, որ Պ. Սարեան իր պարտականութեան մէջ դրած է օգտակար ըլլալու ուղղութիւնը: Անձնուիրումի ուժանակ գիծը:

Ահա այս է գաղտնիքը, իր արժանացած պատուանշաններուն: Հոն է իր անշահախնդիր կամքը: Նուիրումի, անձնազոհութեան չափանիշը:

Եթէ այսօր, Լիոնի Ազգ. Միութեան հանգամանքը աւելի զօրացած կը նկատուի յաչս տեղական իշխանութեան մօտ, արդար է ըսել որ Պր. Սարեան ջանք չխնայեց իր շրջանավարութեան ընթացքին, աւգօգուտ ձեռնարկներէ առաջնորդուած օգտագործել ամէն պատեհութիւն Լիոնի եւ Շրջ. գաղութի արժանիքի վեբելքին համար:

Եւ սակայն, Պր. Սարեան տարուած է այն համոզումէն, թէ ինքը առանձին բան մը չէր կրնար ընել, եթէ Ֆրանսական եւ թէ հայկական շրջանակը միջամուխ չըլլային: Բայց եթէ վերաքննութեան ենթարկենք իր ըմբռնումը, մենք պէտք է ըսենք « պատիւս արժանաւորաց », որ անհատականութենէ դուրս ելլելով, լուրջ պատասխանատուութեան տակ, կրցած է իր մէջ խտացնելով Ֆրանսական թէ հայկական շրջանակներու արժանիքները ներկայացնել, եւ առ ի վարձատրութիւն իր ձեռներէցութեան եւ խոհուն աշխատանքին, արժանացած է զանազան նուիրումներու:

Այս պատեհութեամբ, միջանկեալ ըսենք որ Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը ներկայացնէ Լիոնի եւ շրջանի հայ գաղութի խտացեալ ուժն ու արժանիքը, հետեւաբար պարտի ուշիմ կերպով թարգմանը հանդիսանալ, որեւէ ատեն, հայ հասարակութեան բարոյական պահանջներուն: Ինչպէս կրօնական գետնի վրայ, Դաւիթ Եպս. Սահակեան կը մարմնացնէ իր մէջ, որ առ ի հանգամանքէ կը տանի արդէն ծառայութիւն մը շնորհալի տըւեալներով:

ՀՐԱՆԴ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

ԿՈՉ

ՍՓԻՒՌՔԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան վարչութիւնը գաղութէ, գաղութ կեդրոնականցիներու յարաբերութեանց զարգացման նախանձախնդրութեամբ, կը հրաւիրէ սփիւռքի կեդրոնականցիները մասնակցիլ կազմակերպուած Բ. ուխտագնացութեան դէպի հայրենիք, Զատիկը էջմիածնի մէջ տօնելու եւ Ապրիլ 24ին Ծիծեռնակաբերդի Եղեռնի Յուշարձանին վրայ հաւաքաբար խոնարհելու համար, ծաղկեպսակի մը զետեղումով:

Մանրամասնութեանց համար դիմել Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան նախագահ Պերճ Ճէզվէճեանի՝

SABERATOURS
3, rue de l'Arrivée, 75015 Paris
Tél. : 538-64-47
TELEX : SABERAS 260 968 F.

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Արտասահմանի հայ մամուլէն կը խընդրուի արտատպել:

LIVRES REÇUS

Les Arméniens : Réveil ou Fin ? par Varvara Basmadjian.
Collection Minorités, Editions Entente 1979, Paris.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԼՈՒՍԻՆԸ ԱՄՊԻ ՆՐԱԽՈՒՄ

5.

Պէտք է հեռանալ: Կինը ձեռքից գնում է: Ո՞ւր է Զիլ Զաքարը: Անիծուի՛: Ինչո՞ւ չի երեւում: Սակայն ինչո՞ւ սպասի նրան, երբ դժբախտութիւնն ահա իր գիրկն է խցկուել, խրուել իր սիրտը: Պէտք է հեռանալ, հեռանալ անյապաղ:

Նա սկսեց շոյել կնոջ տաք ձեռքերը: Դրանք մօտեցնում էր իր շրթունքներին, համբուրում, փորձում տաքացնել: Նա զգաց, որ ինքը մտերիմ օգնութեան է կարօտ, սակայն միամտութիւն էր նման բան հայցել: Ումի՞ց հայցես: Գուցէ Հեղինէի՞ց: Ոչ, նա չի հասկանայ իրեն: Մանաւանդ ոչինչ չի կարող անել Աղաւնուն հետ բերելու իր մթագնած վիճակից: Ով, ապա ո՞վ կը հասնի իր դըժբախտութիւնը կանխելու: Դատարկ է աշխարհը, ամէն ինչ դատարկ ու կորած:

Գիշեր է, խաւար է՝ դատարկ ու ամեհի:

Աղաւնին իր վերարկուի փէշերով փաթաթեց իրեն ու ամուսնուն: Կարծես պատանք հիւսեց:

— Քնենք, Ներսէհ, ասաց հոգատար, արդէն առանց տագնապի: Քնենք գիրկ գրկի, երկուսով: Ոչ, ինչո՞ւ երկուսով, մենք երեք ենք, սուրբ երրորդութիւն: Քնենք: Հիմա իմ գժութիւնը կ'անցնի: Ես արդէն ինձ հանգիստ եմ զգում: Դու մի վախենայ ինձ համար: Ես երբեք քեզ դաւաճանութիւն չեմ պատճառի: Դէ, քնենք, մե՛ղքս: Ամուր փաթաթուիր ինձ...:

Հետզհետէ հողի փոշերոյրը մարեց եւ լռութիւնը մեռաւ: Երկնքի մի պատառը բոնկուեց դեղին լոյսով, Ներսէհ Զավուշը անշարժ էր: Իր կրծքի վրայ քնել է Աղաւնին: Հետզհետէ իր աչքերը եւս փակուեցին: Միասին են, մի վերարկուի մէջ:

Աշխարհը տաք է՝ ճնճղկայ բոյն, անուշահամ թմրութիւն:

×

Լոյսը մութից բաժանւում էր դանդաղ: Ֆիդայիների ճամբարում տակաւին քընած էին բոլորը: Լեռն արթնանում էր ցայգահաւի ճչոցից. « Դու—դո՛ւ »: Կարծես մարդ էր ողբում:

Աղաւնին զգոյշ դուրս եկաւ վերարկուի տակից, դրա փէշով ծածկեց խոր քնած ամուսնու թիկունքը: Զարմացաւ՝ սովորականից առաւել թարմ էր, քնից կշտացած: Առաւօտեայ զովը թեթեւ ու յաճելի էր: Երեսին խաչ հանեց, դարձաւ աղօթարանի կողմը:

— Օրհնուա՛ծ եղիցես, բարի առաւօտ:

Յիշեց Օրիորդաց դպրոցը. « Առաւօտ լուսոյ արեգակն արդար »: Զգաց, որ անսահման բարի է, նաեւ ուրախ: Կռացաւ համբուրելու քնած ամուսնուն, սակայն վախեցաւ արթնացնել: Նրան եւս խաչակնքեց: Կրկնեց երեկոյեան նրան ասածը՝ ես քեզ երբեք դաւաճանութիւն չեմ պատճառի:

Մօտը պղնձէ աման էր: Սիրտը ջուր ուզեց: Սակայն կուժը դատարկ էր: Վերցրեց, անցաւ ծառերի տակով: Աղբիւրը մի քիչ ներքեւ, ժայռի տակ է, ջուր կը խմի զուլալ ակունքից, նաեւ Ներսէհի համար կը բերի: Ջուր կը լցնի նրա ձեռքերին եւ բերկրութեամբ կը նայի, թէ ինչպէս է լուացւում իր ամուսինը, իր սիրելին, իր միակ սփոփանքը՝ դառնութիւնների այս համատարած թանձրութեան մէջ:

Ցայգահաւը ճչում էր. « Դու—դո՛ւ »: Աղաւնին կ'ուզէր, որ չլինէր այդ ճչոցը: Ծառի ճիւղից մի Ֆիդայի հարցրեց.

— Ինչո՞ւ այսքան շուտ ես արթնացել, Աղաւնի:

Պահակային դէտք էր Ֆիդային: Աղաւնին աշխատեց յիշել նրա անունը, չկարողացաւ: Դրանից նեղուեց:

— Դէ, ասաց մեղաւոր: Զգիտեմ, քունս շուտ անցաւ, եղբայրիկ: Նաեւ սիրտս առաւօտեայ ջուր է ուզում: Ի՞նչ կայ:

— Որեւէ վտանգ չեմ նկատում:

Մի քանի քայլ յետոյ Աղաւնին թեքուեց ձախ: Ինչ-որ չափով սիրտը կտըրուեց՝ ինչո՞ւ ձախ գնաց, ձախակողմ: Աղբիւրը, ափսոս, այդ ուղղութեամբ է: Դէ, բան չկայ, վերադարձիս աջ կը լինի: Ցայգահաւի ճիչը աւելի մօտիկից լըսուեց:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(242 - Շար.)

(Շար. Ա. էջէն)

հաւասիկ մէկը այս իրիկուն կը բոլորէ իր եօթանասուն տարիները, միւսը շուտով պիտի հնչէ իր քառասուներորդ տարին:

Հրաշք մըն է այս երեւոյթը, զոր իրագործեր են նախ այդ թերթերը հիմնողները, եւ ապա այդ թերթը վարող խմբագիրները: Հրաշք մը, զոր այս իրիկուն միաձայն կ'ողջունենք եւ կը փառաւորենք: Ափ մը խմբագիրներու եւ ծառայողներու կողմէ իրագործուած հրաշք մը, որուն մէջ սակայն պէտք չէ մոռնալ նաեւ ափ մը ընթերցողներու դերը: Բոլորս ալ գիտենք թէ մամուլը անկարելի գոյութիւն մը կ'ըլլար առանց ընթերցողի ներկայութեան: Ուրեմն, թիւով որքան ալ քիչ ըլլայ, հայ օրաթերթի ընթերցողն ալ պատուի բաժին մը ունի այս հրաշքին մէջ: Ափ մը խմբագիրներ հերոսաբար կը հրատարակեն հայ թերթը եւ ափ մը ընթերցողներ նոյնքան հերոսաբար կ'ապրեցնեն այդ թերթը: Մենք լաւ գիտենք թէ Իսթանպուլահայ ընթերցողը ինչպէս հաւատարիմ է իր թերթին, ինչպէս կը սիրէ իր թերթը, ինչպիսի զոհողութիւններ յանձն կ'առնէ գիշեր ցերեկ, տաքին կամ պաղին իր առօրեայ թերթը տուն բերելու համար: Գիտենք թէ որքան լայնամիտ է ան եւ թէ ինչպէս չտեսնել կը ձեւացնէ իր սիրած թերթին թերութիւններն ու պակասները: Հոգ չէ թէ ափ մը ժողովուրդ ըլլայ ան, ան մեծագոյն ուժն է մեր մամուլին: Եւ այսօր եթէ պատմութեան մէջ հայ օրաթերթ մը Պոլսոյ մէջ կը տօնէ իր եօթանասունամեակը, չմոռնանք որ ատիկա եօթանասունամեակն է նաեւ Իսթանպուլահայ ընթերցողին: Դափնեպսակ մըն ալ անոր ճակտին դնենք այստեղ, այս հանդիսաւոր առիթով:

Իսթանպուլահայ մամուլի իբրեւ խոնարհ մէկ ներկայացուցիչը, խօսքերս վերջացնելէ առաջ ուրեմն կրկին ձայնս կը միացնեմ իմ բոլոր պաշտօնակիցներուս ձայնին եւ անոնց հետ ես ալ կը ծափահարեմ Ժամանակ օրաթերթի եօթանասուն տարիները, մաղթելով նոր հանգրուաններ շինարար ուղիներու վրայ:

ՌՈԲԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գապատայեան 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Արուսեակ Պետրոսեանի մահուան առթիւ:

Պրիւքսէլէն Միհրան Կարապետեան, Տրակինեանի մէջ իր ողբացեալ հօրեղբօրդիին՝ Սիրուն Կարապետեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրէ Լիբանահայ աղէտեալներուն (ստանալ «Յառաջ»էն):

Հանգանակութիւն Լիբանանահայ աղէտեալներուն Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանի նախաձեռնութեամբ

ՑԱՆԿ Ա.

(Պլ. Օտտոյի շրջան)

Մի ոմն, Հայկ Սարգիսեան, Սերոբ Գինոսեան, Արմաղանեան ընտ., Իսրայէլ Ղարիպեան, Ժան Ղարիպեան 500ական, Երուանդ Տօրումեան, Տիգրան Տէրտէրեան 200ական, Տիգրան Սուքիասեան, Արաքսի Գույումճեան, Յարութիւն Տէրոյեան, Յովսէփ Արզումանեան 150ական, Մուրատ Օհանեան, Արաքսի Գույումճեան, Վարդան Տէր-Կարապետեան, Ստեփան Շաքարեան, Աֆարեան, Արմաղանեան, Մելքոն Քէօսէյեան, Կօշկակարեան, Ղազարեան, Նորզանեան, Պէնլեան ընտ., Ճիհանեան ընտ., Ղազար Կիւլեան, Հ.Յ.Դ. Ն.Ս. Շրջ. Վարչ., Սարգիսեան 100ական, Յարութիւն Կիրակոսեան, Մուրատ Վարդանեան, Յակոբ Մարտիրոսեան, Անտրեան եւ Քէօմիւրեան, Մինասեան, Ճէվիզեան, Խօզկիւլեան, Յակոբ Յակոբեան, Զապէլ Գազանճեան, Մաթէոս Շալճեան, Հայրապետական եւ Գույումճեան, Պլ. Օտտոյի Կապ. Խաչ, Յուսիկեան, Շաքարեան, Պուլկուրեան 50ական, Եսթեր Մինասեան 40, Յակոբ Գէորգեան 30, Սամուէլեան 25, Մուշեղ Մելիքեան, Վարդան Զաղացպանեան, Մարի Ուզունեան, Յովհաննէս Մարտիրոսեան 20ական, Լուսին Տիլսիզեան 10:

Գումար՝ 6435

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՇԱՒԻԼԷՆ Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր եւ Լիւսի Կիւլեան եւ Օր. Շաքէ Կիւլեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փետր. 4, յետ պատարագի Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց եղբօր, տագրոջ եւ հօրեղբօր՝

ՀԱՐՊԻԿ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՇԱՒԻԼԷՆ Օրիորդներ Վարդուհի Փիլիկեան եւ Շաքէ Կիւլեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի, Փետր. 4, առաւօտ Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, Շաւիլ բնակած եւ Շաւիլ մահացած

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԷԼԻԶ ՍԵՊՈՒՀԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալ տիկնոջ յիշատակը յարգողներուն:

×

Տիկին Նուարդ Ա. Պասմաճեան իր սիրելի մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԷԼԻԶ Մ. ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Շիրակեան)

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, այս Կիրակի, Փետր. 4:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Մինաս Ճիհանեան, Տէր եւ Տիկին Մարգարիտ Փափազեան եւ իրենց ընտանեկան պարագաները խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակներով, հեռագրով, հեռաձայնով եւ նամակներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր՝

ԱՆԻԶԱ ՃԻՀԱՆԵԱՆԻ

(Գրգաղաճցի)

մահուան առթիւ:

ՇԱՒԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

LE GREC Tous les jours midi et soir. 12, rue Dauphine, PARIS 6 - Réser : 033.66.30

DE NOUVEAU L'ENCHANTEMENT DES NUITS GRECQUES
Dîners et soupers dansants. Orchestre jusqu'à l'aube.
ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԳԻՇԵՐՆԵՐՈՒ ԹՈՎՉԱՆՔԸ
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ ԵՒ ԸՆԹՐԻՔ
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՄԻՆՉԵՒ ԱՅԳ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պլ. Օտտոյի Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Հայկազ Զաքոյեան իր մօր՝ Զարուհի Զաքոյեանի մահուան քառասունքին առթիւ 200 Ֆր., Հրաչ Տարագճեան իր զաւկին մկրտութեան առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Սարգիսեան, Պ. Սարգիսեան (Պուք Պէլ խաէն), Ժանէթ-Տիգրանուհի Սարոյեանի հոգեհանգստեան առթիւ Սարոյեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Տէր-Մարկոսեան 100ական, Տէր-Մարկոսեան ընտանիք 50, Մկրտիչ Ղարիպեանի մահուան առիթով Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Դանիէլեան, Տիկին Փառանձեմ Օյնոյեան 50ական, Տէր եւ Տիկ. Ղազարոս Ղարիպեան, Պր. Յովհաննէս Օյնոյեան, Պր. Քէօսէեան Յարութիւն 30ական:

×

Տէր եւ Տիկ. Խօժէնի Տէր-Գալուստեան 50 Ֆր. նուիրած են Կապ. Խաչի Պանեօ-Քաշանի մասնաճիւղին, Տիկ. Կուրպէթեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի եւ նոյն առթիւ Տիկ. Տէր-Դաւթեան 100 Ֆր.:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՃԱՇ

Կապ. Խաչի Սէն-Ժեռոմի մասնաճիւղին ճաշը Կիրակի, Փետր. 4, ժամը 13ին Հայ Մշ. Տան Վասպուրական սրահը (12 Ռիւ Սէն-Պազիլ):

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ԵՐԳԻՉ

ՍԱՒՐԷՆ

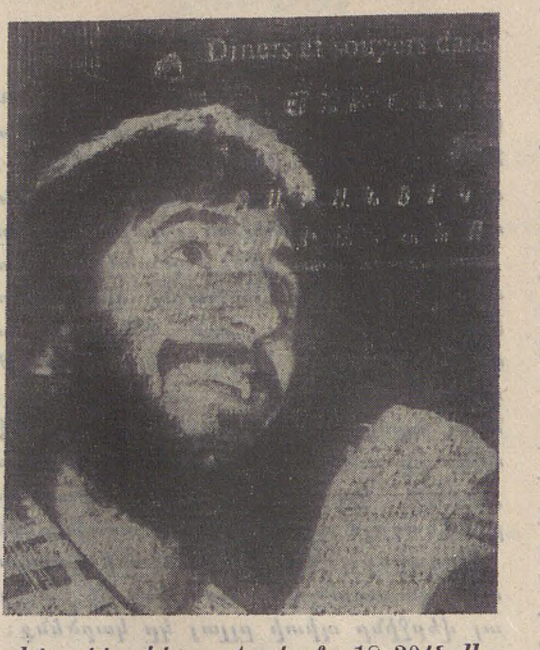

Կիրակի, Փետր. 4, ժամը 18.30ին Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանը, 26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր:

Տոմսերու համար հեռաձայնել՝
027.68.28
եւ ԲԱԼՈՒԵԱՆ 523.24.97

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ, Փետր. 3 ժամը 21էն սկսեալ, Օթէլ Սօֆիթէլի շքեղ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Ժաք Քօժաքեանի խանդավառ նուագախումբին: Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի, Փետր. 4, ժամը 9.30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն հայկ. յայտագիր՝ Հայերը եւ Ավինեոնի Պապերը:

MARSEILLE
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
(12 - 14, Rue St. Bazile — 13001)
Grande Soirée Costumée
Samedi 10 Février de 22 h. à l'aube
CONCOURS DE COSTUMES
Prix d'entrée : 30 F.
Réservation : Maison de la Culture Arménienne — Tél. : 50-15-09

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի եւ շրջակայքի բարեպաշտ հայ համայնքը քանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր չունէր իր հոգեւոր հովիւը: Շնորհիւ Կաթող. Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի ջանքերուն, մնայուն քահանայ նշանակուեցաւ

ՂԵՒՈՆԴ ՔՀՆՅ. ՍՕՄՈՒՆՃԵԱՆԻ

Այս խիստ կարեւոր խնդրին շուրջ Շաւիլի եւ շրջակայքի բարեպաշտ ժողովուրդը կը հրաւիրուի, այր թէ կին, ներկայանալ խորհրդակցական ժողովի մը, Շաբաթ Փետր. 3, ժամը 21ին, եկեղեցւոյ սրահը:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները Փետր. 3, Շաբաթ օր, ժամը 4ին, Մշակոյթի Տունը, 17 Ռիւ Պլէօ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները փետրուար 5, Երկուշաբթի ժամը 2ին Ահարոնեան ակումբին մէջ: Վարչութիւնս յատկապէս կը փափաքի բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը, ունենալով շատ կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ-Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր-ընկերուհիները Փետր. 1ին, ժամը 20.30ին Փերմանանս տէ Ազիւթանք Սոսիալ, 23 Ռիւ տը Պելֆոր Անիէռ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեօ-Քաշանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Երկուշաբթի, Փետր. 5, ժամը 20.45ին սովորական հաւաքատեղին ընկերուհի Փափազեանի տունը Ռիւ Շառլ Միշէլ Պանեօ: Կարեւոր օրակարգ:

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

sevan voyages Sarkissian Varoujan vous propose
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԵՒ ՍՐԲԱՎԱՅՐԵՐԸ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ԶԱՏԿԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ
Pâques aux Lieux Saints
Du 19 au 27 Avril 1979
Départ en avion de Paris, Lyon et Marseille
Accompagné par M. SARKISSIAN Varoujan
Prix par personne : 3700 Frs.
Փափաքողներուն համար բնակութեան կարելիութիւն Պատրիարքարանը՝ մատչելի գիներով:
Comprenant :
— Le transport aérien en classe économique par Air-France
— Logement en chambre double, hôtels 4 étoiles, en pension complète.
— Les transferts et des excursions à Jerusalem et en Galilée
Renseignements et Inscriptions :
A LYON
sevan voyages
SARKISSIAN Varoujan
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66
A PARIS
saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
2
VENDREDI
2 FEVRIER
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ	
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	Հատը	1 Ֆ. 80	

LE NUMERO 1,80 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.307 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — No 14.307

EDITORIAL

Au nom de quel socialisme ?

Trois jeunes Arméniens viennent d'être passés par les armes. Vite, très vite, la justice (!) expéditive de Moscou, n'a pas perdu de temps entre une condamnation arbitraire et son exécution. L'Agence Tass, par un bref communiqué a transmis la nouvelle. Quelques lignes laconiques sur les téléscripteurs : Trois hommes de moins. Cela ne fait pas beaucoup dans le livre de comptes de l'humanité et pourtant c'est trop : c'est plus que trop. Hier, au moment où tombait la nouvelle, sur l'instant même, nous avons préféré le silence devant nos trois cadavres. Celui du respect et du recueillement. Aujourd'hui, nous crierons, une fois encore notre impuissante indignation. Que des procès préfabriqués envoient au peloton d'exécution des êtres, dont la culpabilité n'est même pas démontrée, cela n'est guère nouveau, sous le ciel stalinien. Bien sûr, les protestations ne manqueront pas. Quelques commentaires sur la dissidence soviétique, sur la peine de mort, le nationalisme arménien et puis on passera à autre chose. L'actualité est si abondante : Un pape revenant du Mexique, un ayatollah arrivant à Téhéran, une sidérurgie en colère et puis encore l'inflation, la Sécurité Sociale, le pouvoir d'achat, Chirac, Mitterand, Rocard et n'oublions pas la DETENTE !

Il ne faut pas compromettre la DETENTE EST-OUEST, alors que viennent faire ces trois jeunes Arméniens ? Et l'on préférera oublier que ce sont trois hommes, pour ne se souvenir que du fait que ce sont trois Arméniens. Et l'Arménien, tout le monde le sait dérange. Il dérange tout le monde, l'Occident comme l'Orient, depuis un certain Avril 1915. Il dérangeait déjà la vieille amitié avec ce «précieux» allié de l'Occident qu'est la Turquie, voilà maintenant qu'il s'avise de déranger aussi la bonne entente avec l'URSS. Alors, on aimerait tellement mieux que ces trois Arméniens soient vraiment des terroristes — ce serait tellement plus confortable — et non pas simplement des dissidents. La dissidence, c'est plus gênant. Il y a la liberté d'expression, les droits de l'homme, le Rapport d'Amnesty International, Helsinki. Tout cela peut donner mauvaise conscience.

Mais, bien au delà de toute cette littérature, il demeure quelque chose d'intolérable, voire d'insoutenable dans cette triple exécution. Trois hommes de moins pour l'humanité, trois cadavres de plus au bilan des 150 millions de victimes du communisme, cela n'ébranlera pas le monde.

Cela fait plus de 60 Octobre, qu'on ne finit pas de bâtir le socialisme avec des goulags et des pelotons d'exécution. Quel socialisme, S. V. P.? Celui de l'inquisition, de la question, de la délation, de l'assassinat légal. Et que cesse l'hypocrisie des sermons sur la justice des hommes, l'amitié des peuples, la liberté. Surtout, pas la liberté, qui ne devient plus que celle de mourir !..

Mourir au nom du socialisme. Au nom de quel socialisme ?

HARATCH

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՔ ՀԱՅԵՐՈՒ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

« ՀԱՅԱՍՏԱՆ Կ'ԱՐԻՒՆԻ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ » ԿԸ ԽՈՐԱԳՐԷ ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ

— O —

Այաթոլլան որ Թեհրան հասաւ, անշուշտ քիչ մը շուք ձգեց, ուրիշ լուրի մը վրայ։ Երեք Հայեր գնդակահարուած, ճիշդ նոյն օրը էմնըսթի Ինթերնէշընըլ կը հրապարակէր իր տարեկան տեղեկագիրը։ Ի՞նչ օգուտ։ Մոնտի մէջ, Տանիէլ Վերնէ կրկին կը յիշէ ձերբակալութեան եւ դատավարութեան պայմանները, առանց մոռնալու մանաւանդ Վիքթոր Լուիի յօդուածը, Մոսկուայի մեթրոյին եղեռնափորձին վաղորդայնին իսկ եւ որուն ակնարկեցինք արդէն (Յունուար 31ի մեր թիւով)։ Ոչ մէկ ձեւով փաստուած է այս երեք Հայերուն մասնակցութիւնը ահաբեկչական արարքին։ Աւելին, հաստատուած է թէ Ստեփան Զատիկեան Մոսկուա իսկ չէր եւ թէ խառնուածքով ալ բռնութեան կողմնակից մէկը չէ։

Գնդակահարուած անձերն են, Զատիկեանէն զատ՝ Զաւէն Պաղտասարեան եւ Յակոբ Ստեփանեան։ Սախարով որ, խորհրդանշական կերպով ծոմ բռնեց 24 ժամ իբրեւ բողոք, լուրերը տուող գըլխաւոր եթէ ոչ միակ աղբիւրն է։

Զորեքշաբթի իրիկուն, Մոնտ եւ նոյնիսկ Ֆրանս – Սուար լայն տեղ կուտային։ Այս վերջինը Ա. եւ Ե. էջերուն վրայ հակիրճ պատմականը կ'ընէր դէպքերուն, յիշելով թէ ըստ Սախարովի այդ եղեռնափորձը գրգռութիւն մըն էր, կազմակերպուած Քա. Ժէ. Պէ.ին կողմէ։ Այս վարկածին ի նպաստ է Վիքթոր Լուիի այդքան արագ գրած յօդուածը երբ գաղտնիք չէ թէ խորհրդային այդ լրագրողը Կրեմլինի բերանն է եւ եղեռնափորձէն հազիւ 48 ժամ ետք արդէն իսկ ինք « գիտէր » թէ որո՞նք են — այլախոհները — այդ եղեռնափորձին հեղինակները։

Լա Քրուա նաեւ, առաջին էջին վրայ « Երեք գնդակահարում Մոսկուա » կ'անդրադառնար եղածին, « Երեք այլախո՞հ թէ երեք ահաբեկիչ » հարցումը կը դնէր, ծանրանալու համար, գլխաւորաբար մահապատիժին վրայ։

Հինգշաբթի առտու, Մաթէն (էջ 9) կ'անդրադառնայ եղածին յիշելով Սախարովի յայտարարութիւնները։ Խորհրդային գիտնականը կ'ըսէ թէ սխալ են տըրուած պաշտօնական լուրերը։ Դատավարութեան նիստերը հրապարակային չեն եղած, նոյնիսկ Զատիկեանի կինը իրաւունք չէ ունեցած ներկայ ըլլալու։ Ինթերնէշընըլ Հերըլտը լուրը կարճ կերպով կուտայ իր Ա. էջին վրայ։ Ֆիկառօ (էջ 10) վստահ կը թուի թէ ահաբեկիչ են քանի Լա Քրուայի հարցականն իսկ աւելորդ կը համարի եւ « երեք հայ ահաբեկիչ » գրելով կ'իւրացնէ խորհրդային տեսակէտը։ Օռոռ (էջ 5) կը խորագրէ « Սախարով կ'ամբաստանէ » եւ ինք ալ կ'ամբաստանէ։ Ռուժ, որու նախավերջին թիւն է իբրեւ օրաթերթ վերջին տարիներու ամէնէն խորհրդաւոր հանելուկներէն մէկը կը նկատէ պատահածը, այսինքն 1977 Յունուար 8ի եղեռնափորձը եւ գրեթէ նոյն լուրերը տալէ ետք կ'եզրակացնէ. « Արդեօ՞ք իշխանութիւնները ուզեցին մեծ հարուած մը տալ 1980ի Ողիմպիականներու նախօրեակին » ։

Ամէնէն զգայացունց ձեւով լուրը տըւողը Լիպերասիոն է, որ առաջին էջին վրայ հսկայ խորագրով « Հայաստանը կ'արիւնի Մոսկուա » նոյնիսկ վստահ չէ որ իսկապէս դատավարութիւն մը տեղի ունեցած ըլլայ։ Տարօրինակ զուգադիպութիւն մը կը տեսնէ այս գնդակահարումներուն եւ էմնըսթի Ինթերնէշընըլի հրապարակած տարեկան տեղեկագրին միջեւ։ Երրորդ էջին վրայ, թերթը խիտ յօդուած մը հրատարակած է, յիշելէ ետք Վիքթոր Լուիի այդ նշանաւոր յօդուածը եղեռնափորձէն ճիշդ 48 ժամ ետք, կասկած կը յայտնէ եղեռնափորձին մասին իսկ քանի, լրագրող եւ թղթակից ոչ վիրաւորները կրցած են տեսնել, ոչ իսկ կայարանին վնասները։ Վերջին պարբերութիւնը ամէնէն պատկերալից է եթէ նոյնիսկ ոմանք « ոճը » չսիրեն՝ « կասկածինք ամէն բանէ։ Արդեօ՞ք « դատ » եղաւ։ Գործակալութիւնը (Թաս), նորէն ինք, ուրիշ « ոճիրներու »մասին կը խօսի։ Որո՞նք։ Խորհրդաւորութիւն, բայց հանգիստ եղէք « Զատիկեանի եւ իր երկու մեղսակիցներուն յանցապարտութիւնը ամբողջովին փաստուած է » ի՞նչպէս։ Մեռա »։ Առանձին փոքրիկ յօդուած մը կայ նաեւ Զատիկեանի եւ հայկ. դիմադրութեան մասին։ Հակիրճ կերպով կ'անդրադառնայ Հայ Ազգ. կուսակցութեան որ քաղաքական լուծումներ կը փնտռէ եւ դէմ է բռնութեան արարքներու։

Յիշենք, որ « Հայկ. Ազատագրումը » համախմբումի կը հրաւիրէ (տես 4րդ էջ) բողոքելու համար այս գնդակահարումներուն դէմ։

Մոնտի մէջ կայ նաեւ այլ յօդուած մը այս առթիւ, ուր կ'ըսուի թէ Խորհ. Միութեան մէջ՝ « մահապատիժը ներկայացուած է իբրեւ զսպումի անցաւոր միջոց մը » որ կոչուած է անհետանալու ընկերվարական ընկերութեան կառուցման յառաջդիմութեանց հետ։ Թուականը չէ ճշդուած...։

Պաշտօնապէս, բացառաբար կը գործադրուի « վտանգաւոր անձերու » պարագային։ Բայց կարելի չէ գիտնալ ընդհանրապէս երբ մահապատիժ մը կը գործադրուի Խորհ. Միութեան մէջ։

ԽՈՄԷՅՆԻ ԹԵՀՐԱՆ ՀԱՍԱՒ

— O —

Նէօֆըլ լը Շաթօ դադրեցաւ Զորեք – շաբթի իրիկուն « պարսկական մայրաքաղաք » մը ըլլալէ քանի այաթոլլան եւ իր շքախումբը մեկնեցան։ Օդանաւը Թեհրան հասաւ Հինգշաբթի առտու։ Ճամբորդութեան ընթացքին պարսիկ կրօնապետը մերժած էր Էռ - Ֆրանսի ոթէսին ներկայութիւնը, որովհետեւ իսլամական ձեւով չէր հագուած։

Թեհրանի մէջ, խօսած է իր առաջին քաղաքական ճառը։ 1500 հոգի միայն հաւաքուած էին օդակայանը, մինչ միլիոնաւոր Պարսիկներ ամբողջ ճամբաներն ու փողոցները լեցուցած էին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ որոշեց միջոցներ ձեռք առնել սահմանափակելու համար հիւանդանոցներու ծախքերը։ Մասնաւոր զարկ պիտի տրուի, միւս կողմէ, որ կիները աւելի լայն ասպարէզ ունենան քաղաքական կեանքի մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ե. ՔՈՉԱՐԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Յունուար 25ին, Երեւանի ժողովուրդը վերջին հրաժեշտը տուած է հայ նկարչութեան և արձանագործութեան մեծ վարպետին՝ Ե. Քոչարի։ Դագաղը դրուած էր Սունդուկեան Թատրոնի ճեմասրահը եւ առանձին բարձիկներու վրայ այն պարգեւները, որոնց արժանացած էր արուեստագէտը։ Սուգի մեղեդիները կը հնչեն։ Դագաղի շուրջն են Քոչարի հարազատները, մտերիմները, արուեստակից ընկերները, հայ թէ օտար։ Բազմաթիւ են ծաղկեպսակները — մէկը՝ « Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմի, Հայկական ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի Նախագահութեան, Մինիստրների Խորհրդի կողմից », ուրիշներ՝ կուսակցական մարմիններէ, զանազան միութիւններէ, Նըկարիչներու Միութենէն, Ադրբէջանի եւ Վրաստանի նկարիչներէն եւայլն։ Հրաժեշտի վերջին վայրկեաններն են, պատուոյ պահակ կեցած են՝ Կ. Դեմիրճեան, Ֆ. Սարգսեանը, Պ. Անիսիմովը, Ոսկանեանը, Մարտիրոսեանը, Ներսիսեանը, Մուրադեանը եւ ուրիշներ։

Թաղումը տեղի ունեցած է քաղաքային պանթէոնը, ուր տեղի ունեցած է նաեւ սուգի հաւաքոյթ։

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 15-18

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

× Երեւանի ալիւմինիոմի գործատան թերթամետաղին արտադրութիւնը կրկնապատկուած է վերջին հինգ տարիներուն։

× Շարժիչներու քսան նոր տեսակներ պիտի արտադրէ Հայելեկտրաշարժիչ ձեռնարկութիւնը։ Առաջին տեղը պիտի գրաւեն յատկապէս արեւադարձային գօտիներուն համար նախատեսուած շարժիչները։ Պիտի ղրկուին Ասիոյ եւ Ափրիկէի թերաճ երկիրները։

ԼՈՆԿՎԻԻ մէջ մթնոլորտը հանդարտած չէ։ Քանի մը հարիւր բանուորներ յարձակած են ոստիկանատան վրայ, մինչ իբրեւ բողոք ապահովութեան ուժերու միջամտութեան Շիէրի գործատունը։ Վիրաւոր ոստիկաններ կան։ Փետրուար 16ին համար, գործադուլ մը նախատեսուած է մետաղագործութեան մէջ։

ԹԱՇՈՎԱՅԻ դատախազը (Ամասիա) սպաննուած է, նահանգապետարանին առջեւ, « անծանօթներու » կողմէ, որոնք կրակած են յուղարկաւորութեան թափօրէ մը։ Աջ - ձախ բախումներու ընթացքին սպաննուած ուսանողի մը թաղումն էր։

« ՌՈՒԺ » օրաթերթը Փետրուար 1էն սկսեալ շաբաթաթերթի կը վերածուի « Յեղափոխական Համայնավար Լիկայի » Գ. համագումարի որոշումով։ Երկուքուկէս տարի իբրեւ օրաթերթ հրատարակուելէ ետք, կը վերադառնայ իր նախկին վիճակին, չկարենալով պիւտճէն հաւասարակշռել։ Օրաթերթին ամսական բացն էր շուրջ՝ 150 միլիոն։ Շաբաթաթերթն ալ տոկալու համար ամսական 4էն 5 հին միլիոնի նպաստի կը կարօտի Լիկային կողմէ։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԺԱ.

Կը ներկայացնեմ նիւթի երկրորդ խօսողը՝ Դր. Երուանդ (Էտմոնտ) Ազատեան: Ահա ուրիշ դէմք մը որ ինծի համար միշտ « միւս կողմէն » եղած է, սակայն այսօր նոյն բեմէն միասին կը խօսինք, եւ այս մանաւորաբար կ'ուրախացնէ զիս՝ որովհետեւ Ազատեան, անցեալին Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան պաշտօնաթերթի խմբագիր (Արեւ, Պահակ) ու ներկայիս Ալեք Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամի քարտուղար ըլլալէն անդին՝ մտաւորական է նաեւ, բառին բուն առումով, որ կ'ենթադրէ թէ՛ գրքերու ճանաչում, թէ՛ ալ ընկերային կեանքի: Մի քանի նախադասութիւններով հանրութեան կը ներկայացնեմ զինք. չեմ ուզեր կապկել այն երկար խօսողները՝ զորս ձաղկած եմ արդէն:

Ազատեանի տրուած պարտականութիւնն է ներկայացնել « Ամերիկահայ « միայն հայ քաղքենի ժողովուրդը մեղադրելով չենք կրնար բաւականանալ », եւ ինք՝ իբր զեկուցող, յայտնօրէն չի գոհանար ողբերգական զոյավիճակի այս վերլուծումով: Հարց կուտայ թէ ինչո՞ւ այսչափ յաջող են երկու անգլիատառ թերթեր, Օշին Քէշիշեանի Armenian Observer, Լոս Անճելըսի մէջ, եւ Էտտի Պօղոսեանի Armenian Reporter, Նիւ Եորքի մէջ:

« Այս անգլիատառ թերթերու յաջողութեան առաջին պատճառը », կը շեշտէ Ազատեան, « սա է,— անոնք անմիջական եւ արագ կերպով կ'արձագանգեն ամերիկահայ, ինչպէս նաեւ սփիւռքահայ կեանքի ա՛յն դէպքերուն, որոնք կը հետաքրքրեն մեր ժողովուրդին մեծամասնութիւնը »: Մինչ կուսակցական օրկան եղող թերթերը ենթակայ են ոչ միայն քաղաքական – գաղափարախօսական, այլ

Գրեց՝ **ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ**

Մամուլը »: Ան իր զեկոյցը կը սկսի շեշտելով որ « անդրադառնալ ամերիկահայ մամուլին՝ անշնորհակալ աշխատանք է. անոր մասին անկեղծ արտայայտուելով կարելի է բարեկամներ կորսնցնել »: Սակայն, կը շարունակէ Ազատեան, Հայ Սփիւռքի որեւէ շրջանի գրականութեան նուիրուած համագումար մը ստիպուած է ժամանակ յատկացնել մամուլին. բան մը՝ որ աւելորդ պիտի համարէինք եթէ, օրինակ, խօսքը ամերիկեան գրականութեան մասին ըլլար: Պատճառը սա է, որ Սփիւռքահայ մամուլը « Սփիւռքահայ գրականութեան տարածման, զարգացման եւ ծանօթացման գլխաւոր ազդակն է »: Ներկայիս, այդ հայատառ մամուլի տկարացումը ու անգլիատառ մամլոյ ծաւալումը վտանգ մը կը ներկայացնեն Ամերիկահայ մշակոյթին համար, թէեւ անշուշտ կարելի չէ անգլերէնով լոյս տեսնող թերթերը մեղադրել պատահածին համար:

Ազատեան կ'անդրադառնայ ղառն իրականութեան մը, որ կը տանջէ հայ թերթը սիրող ամէն անձ: « Լիբանանէն, Պոլիսէն, Սուրիայէն, Իրանէն եւ Գահիրէէն, անցեալ տասնամեակի ընթացքին », կ'ըսէ ան, « մեծ թիւով Հայեր եկան հաստատուեցան Ամերիկայի ու Գանատայի մէջ »: Ինք թիւ չի տար, սակայն ես կ'ենթադրեմ որ 50էն 75 հազարի կը հասնի այս քաղքենի « նորեկներու »թիւը: Սակայն անոնք շատ աւելի քիչ հետաքրքրութիւն ունին հայ մամուլի եւ մշակոյթի հանդէպ, քան յիսուն տարի առաջ եկող գիւղացիներ, որոնք հաւատարմօրէն բաժանորդ կը մնան Հայրենիքի եւ ՌԱԿի Պայքար թերթին: Հայ թերթերու բաժանորդագրուողներու թիւը եթէ անփոփոխ մնայ, կ'ըսէ ան, կրնանք մենք մեզ բախտաւոր նկատել. կրնանք գոհանալ, եթէ մահացող ընթերցողներու թողած բացը փակուի, Միջին Արեւելքէն եկողներու բաժանորդագրութեամբ եւ հետաքրքրութեամբ: Դժբախտաբար այդ չի պատահիր ներկայիս: « Նորեկներէն ոմանք » կ'ըսէ Ազատեան, «բաժնեգինը սուղ է կ'ըսեն, եւ չեն բաժանորդագրուիր: Աւելի՛ն. հազիւ մի քանի բառ անգլերէն կմկմալ գիտցողներն իսկ կը բաժանորդագրուին անգլիատառ մամուլին »:

« Անշուշտ », կ'աւելցնէ Ազատեան, նաեւ մտածելակերպի պարտադրած սահմանափակումներու, յանդուգն շուկայի մարդիկ ռիսքեր կ'առնեն, վտանգաւոր, անպատեհ, երբեմն նոյնիսկ մեր աւելի պահպանողական խաւերու կողմէ գռեհիկ նկատուած բաներ կ'ընեն, ժողովուրդին հասցնելու համար ա՛յն, որ փաստօրէն կը հետաքրքրէ զայն:

Ազատեան կը հաստատէ որ ինք չի հաւատար թէ հայատառ մամուլը պէտք է լքէ իր անցեալը ու կապկէ անգլիատառ մամուլը: « Ազգապահպանումն ու Հայկական Դատը », կ'ըսէ ան, « կը մնան հայատառ մամուլի առաքելութեան մէկ կարեւոր մասը »: Սակայն, ան կ'աւելցնէ, այս չի նշանակեր որ այս երկու նիւթերը եւ անոնց մասին գրուած կէսբարոյախօսական յօդուածներ պէտք է լեցնեն հայ թերթի բոլոր էջերը: « Եւ ի՞նչ էջեր », կ'ըսէ Ազատեան, « էջեր որոնց էջադրութեան մէջ ոչ իսկ մէկ փոփոխութիւն եղած է յիսնամեակի մը ընթացքին, էջեր՝ որոնց տպագրութիւնը թեքնիք ոչ մէկ նոր միջոց կրցած է օգտագործել »:

Անկասկած շիտակ է ըսել որ նման գեղարուեստական հասկացողութիւն՝ էջադրութեան մասին, եւ թեքնիք բարելաւում՝ տպագրութեան գործի մէջ, կարօտ են դրամագլուխի, ու ռիսք ընդունիլ կը պահանջեն հայատառ թերթերու տիրող կազմակերպութիւններէն: Անկասկած Ազատեան լաւ ալ գիտէ որ դրամի պակասէ կը տառապին հայ կուսակցութիւնները՝ անխտիր: Սակայն արդարօրէն ան կ'ընդգծէ սա պարզ իրականութիւնը, — անոնք սնանկացած չեն, եւ դրամ կը ծախսեն ուրիշ նպատակներ իրագործելու համար: Ինք չըսեր, սակայն ես կ'եզրակացնեմ անկայալը, — Ամերիկահայ կուսակցական կազմակերպութիւնները, զոհ՝ սխալ մտածելակերպի, կ'անտեսեն այն մամուլը՝ որ իրենց ունեցած խօսքը պէտք է հասցնէ ժողովուրդին: Տարօրինակ եւ գոնէ ինծի համար անհասկնալի է այսպէս կոչուած տրամաբանութիւն մը, որ նման եզրակացութեան եւ որոշումի կը հասցնէ մեր քաղաքական կազմակերպութիւններու ղեկավարները: Մտքէս կ'անցնի որ մեր Սփիւռքահայ կեանքի հայատառ թերթերէն ոմանք, օրինակ՝ Յառաջն ու Ազդակը, հիմնուեցան եւ վարուեցան անձեբու նախաձեռնութեամբ (ինչ որ ալ եղաւ անոնց խմբագիրներու քաղաքական համոզումը): Այս թերթերը կրցան (ի գին զանազան զրկանքներու) դիմանալ եւ նոյնիսկ յաջողիլ, ու կատարեցին իրենց առաքելութիւնը, առանց ունենալու կազմակերպութիւն մը եւ անոր դրամագլուխը՝ իբր յեցակէտ: Ինչո՞ւ, ի՞նչպէս: Ինծի պարզ եւ յստակ կը թուի պատճառը, եւ այդ ալ հաստատած են այդ թերթերու անցեալ ու ներկայ վարիչները, — վարչական եւ խմբագրական մօտեցում պէտք է զօդուին իրարու: Գործի եւ առաքելութեան հասկացողութիւններ պէտք է անբաժան մնան, բան մը՝ որ հայ կուսակցութիւններու պաշտօնեաները միշտ չեն յիշեր:

(11 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ԵՒ ՔՈՉԱՐԻ ՄԱՀԸ

ԾԱՆՐ ԿՈՐՈՒՍՏ

Դարձեալ մեծ կորուստ:

Այս անգամ մեզանից հեռացողը իրենով մեր արուեստում մի ամբողջ նոր փուլ նշանաւորող Երուանդ Քոչարն է:

Կեանքում էլ, արուեստում էլ իր խառնուածքով նա եզակի էր, ամբողջութեամբ արուեստին նուիրուած, անհունօրէն հաւատացող եւ հաւատացնող իր առաքելութեանը, ի՛ր սեփական ճշմարտութեանը, յամառ եւ անընկճելի որոնող:

Անհանգիստ, բազմաղէմ ու յարափոփոխ 20րդ դարը, կարծես մի կիզակէտի բերուած, կրկնուեց Երուանդ Քոչարի մէջ, նրա դարձդարձութիւններում, նրւաճումներում ու վրիպումներում եւ այդ ամէնով նրան իրաւունք ու կարողութիւն տուեց դառնալու իր դարի ոգին հայ արուեստ ներմուծող: Եւ որպէս դրա հաւաստումը, հայ կերպարուեստը Երուանդ Քոչարի շնորհիւ հարստացաւ ժամանակակից քաղաքի իրականութեամբ կեանքի կոչուած նոր թեմաներով, մտապատկերներով ու ձեւերով, ի յայտ բերեց բնաշխարհիկից բացի նաեւ ուրբանիստական հետաքրքրութիւններ, իր վարպետներից շատերի նախասիրած գգացողական դրսեւորումների կողքին ձեռք բերեց նաեւ փիլիսոփայական խորհրդածութիւնների հակուած ստեղծագործութիւն:

Թեմաների եւ արտայայտչամիջոցների իր լայն ու բազմանիւթ, երբեմն ներազգային « շրջանակներ » չճանաչող ընդգրկումներով հանդերձ, Երուանդ Քոչար իր լաւագոյն ստեղծագործութիւններում մեզ անվիճելի վկայութիւններ է տուել, որ ինքը միշտ խորապէս կապուած է եղել հայրենի երկրի ու հարազատ ժողովրդի, նրա հին ու նոր պատմութեան հետ, եղել է նախ եւ առաջ ազգային արուեստագէտ:

Ժամանակակից գեղարուեստական միտումներին ապաւինելով հանդերձ, նա միշտ յարգալիր վերաբերմունք է ունեցել դէպի դասական ժառանգութիւնը: Ընդ որում, եթէ 1920ական թուականների « Ընտանիք » կտաւում մեկնել է Լէոնարդօ տա Վինչիից, ստեղծելով միանգամայն տեղայնացուած շրջասութիւն, ապա յետագայում յաճախակի եւ ստեղծագործաբար դիմել է ազգային արուեստի աւանդոյթներին, հրապարակ բերելով իր մոլեգին տաղանդին արժանի մի տասեակ չորք գլուխ գործոցներ, այդ թւում գեղարուեստական մտածողութեան մի այնպիսի հոյակապ մարմնաւորում, ինչպիսին է բրոնզ հագած «Սասունցի Դաւիթը», որը յիրաւի արժանացել է քաղաքամայր Երեւանը խորհրդանշելու գերագոյն պատուին:

Իր ստեղծագործողի նման այդ յուշարձանը արուեստով արդիական է, ոգով խորապէս հայկական, հեռանկարով՝ յաւէտ անկորնչելի:

ՎԱՀԱՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԴԱՇՏԷՆ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Կիրակի, Յունուար 14ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահը կը յորդէր բազմութեամբ եւ խանդավառութեամբ: Մեծ թէ երիտասարդ ծնողքներ, բարեկամներ եւ անշուշտ փոքրիկներ եկած էին խուռներամ ապրելու եւ վայելելու համար ուրախ, զուարթ եւ հայկական միջօրէ մը:

Յայտագիրը կը բաղկանար երկու բաժիններէ, ամբողջովին պատրաստուած Զորեքշաբթի օրուան աշակերտութեան կողմէ: Առաջինը աւելի ակադեմական՝ հայերէն արտասանութիւններով, երգերով, խմբերգներով, խմբական արտասանութեամբ: Կրտսերէն մինչեւ ամէնէն տարեց աշակերտը ջանք թափած էր հայերէն լեզուով հանդէս գալու եւ շատ շատեր առաջին անգամ ըլլալով: Երբեմն երկչոտ, թոթով, վարանոտ, երբեմն ալ համարձակ, վստահ եւ լի ապրումներով, ամէնքն ալ արժանի են նոյն ջերմ գնահատութիւններուն: Արտասանեցին՝ Յակոբիկ Փափազեան, Թամարիկ Գարակէօզեան, Վարսենիկ Դանիէլեան, Վալէրի Դանիէլեան, Մարժորի Կօթիէ, Սեւան Մանուկեան, Սօսէ Յովսէփեան, Մարիամ Յուսիկեան, Նուպարիկ Տէր-Մինասեան, Մարի - Անժ Կօթիէ, Դրիժիթ Փաչիկեան: Խմբական արտասանութեան (Գ. Մահարիի « 36 » բանաստեղծութիւնը) մասնակցեցան՝ Նազարէթ Յակոբեան, Սարգիս Կարապետեան, Ազատ Եափուճեան, Գայեանէ Պօղոսեան, Նաթալի Փափազեան, Կորիւն Յովսէփեան, Յարութիւն Սեֆէրեան, Միքայէլ Տիլօվեան եւ Ռուբէն Ճառայեան: Երգեցին՝ Գաթի Ասլանեան, Վալէրի Փաչիկեան, Մարիա Սելին եւ Լօրանս Ժիւկլիա: Յայտագիրը ներկայացուց աշակերտուհի Քրիսթին Ասլանեան: Այս առաջին բաժնի աւարտին Կարօ Յովսէփեան ընդգծելէ յետոյ չարաթօրեայ հայերէնի դասընթացքներու անհրաժեշտութիւնն ու կարեւորութիւնը եւ նաեւ սահմաններն ու արդիւնքներու անբաւարարութիւնը, հակիրճ խօսքերով ներկայացուց Զորեքշաբթի օրուան այս դասընթացքներու յայտագիրը: 45 աշակերտ, բաժնուած համաձայն տարիքներու, երեք դասարաններու (կրտսեր, միջին, մեծ) որոնք ունին մէկական ժամ հայերէնի ուսուցում, կշոյթի եւ հայկական պարերու դասընթացքներ, եւ նաեւ կրտսերներուն ու միջիններուն համար մէկ ժամ ձեռային աշխատանքներ: Կարօ Յովսէփեան վեր առաւ դասատուներ՝ Օր. Միչէլ Վարդանեանի, Տիկին Անահիտ Ճառայեանի եւ Րաֆֆի Տէմիրճեանի անշահախնդիր նուիրումը, անսակարկ զոհողութիւնները ղեկավարելու համար այս դպրոցը: Նոյնպէս պարուսոյց Եւա Արզուեանի կատարած գեղեցիկ աշխատանքը որ իր արհեստէն ու արուեստէն անդին կը գնէ նաեւ իր ամբողջ եռանդն ու սիրտը: Իր խօսքի աւարտին Կարօ Յովսէփեան ըսաւ. « Պէտք է տալ այս հաստատութիւններուն բարոյական եւ նիւթական անհրաժեշտ զէնքերը որպէսզի անոնք արթնցնեն ու միշտ վառ պահեն նորահաս սերունդին սրտին մէջ ազգային հպարտութեան զգացում »:

Դադարէ մը վերջ, որուն ընթացքին ներկաները առիթը ունեցան դիտելու աշակերտներուն կատարած ձեռային աշխատանքները՝ ցուցադրուած սրահին մէջ, երկրորդ բաժնի յայտագիրը սկսաւ կենդանի պատկերով մը « Կաղանդ պապային արհեստանոցը » (նուագ, մնջախաղ, պար): Ապա փոքրիկներն ու միջինները իրենց յատուկ ոճով քաշքշեցին Քոչարի մը, մեծերը ներկայացուցին հայկական պարերու փունջ մը, իսկ Մշակոյթի Տան նորակազմ պարախումբը յաջող մեկնաբանութիւնը ըրաւ « Կատակ » եւ « Ձիւներու Թագուհին » պարերուն: Այս, Եւա Արզուեան հանդէս գալով անգամ մը եւս ցոյց տուաւ իր ամբողջ արուեստն

ԿԵՍԱՐԱՑԻՆԵՐՈՒ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

— o —

փոքր Հայքի անգուգական աւանդու - թիւններով, Նոր տարի կամ Կաղանդ տօնել Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայրենակ - ցական Միութեան համար ամէն տարի սովորութիւն դարձաւ, այս անգամ ալ Յունուար 14ին Հ. Բ. Ը. Մ.ի « Ալեք Մանուկեան » սրահը (Փարիզ) հոծ բազմութեան մը առջեւ. Միութեան քար - տուղար Յակոբ Վէզիրեան Ամանորի հանդէսը բացուած յայտարարելով բեմ հրաւիրեց Միութեան փոխ նախագահ Յակոբ - Գրիգորը, գանձապահ Գէորգ Սաատէթեանը՝ ի փոխարէն մայր Սաա - աէթեանի (հիւանդ) եւ Տէր եւ Տիկին Ջօն Պարթեւեանը: Այս հայրենակից - ները ծափերով պատուելէ վերջ, լաւա - գոյն մաղթանքներով նոր տարի շնորհա - ւորեց եւ Միութեան գործունէութեան շուրջ ամփոփ տեղեկութիւններ տուաւ, նաեւ նոր տարին կամ Կաղանդը ինչպէս կը տօնէին կամ տօնական օրերէն մնա - ցած մասունքներ կարդաց: Կարդաց նաեւ Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի նախագահ՝ Վարդգէս Համազասպեանի Նոյեմբերին եւ Դեկ - տեմբերին գրուած երկու նամակները, ինչպէս բաժնի վարիչ բանաստեղծուհի Մարօ Մարգարեանի նամակը:

Քանի մը տող՝ նախագահէն.— « Շատ գովելի են ձեր ազնիւ աշխատանքները սփիւռք - հայրենիք կապերի նուիրական գործում: Ընդունէք մեր խորին շնոր - հակալութիւնը գաղթօջախի կեանքին ու բազմազան հարցերին այդքան ջանադիր մասնակցելու համար: Գիտէք, առանձ - նապէս կարեւոր են հայրենակցական մի - ութիւնների աշխատանքները: Ուրախ ենք որ Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայրենակցա - կան Միութեան գործերով զբաղւում էք այդքան ջերմ ու սրտագին նուիրու - մով »:

Իսկ քնքոյշ բանաստեղծուհին կը գրէ. « Համոզուած ենք, որ ձեր Հայրենակ - ցական Միութիւնը կը վարձատրուի հո - գեպէս, երբ ժամանակ ունենաք գալ Նո - րից հայրենիք եւ վայելել հայրենի աշ - խարհի բարիքները, սէրն ու երախտիքը»:

Յակոբ - Գրիգոր, Վարդան Եղիշէեան, Միհրան Մավիեան, Ն. Յովհաննէսեան, Մ. Կիւլպէնկեան իրենց յատուկ ելոյթ - ներով, Օր. Անահիտ Սվաճեան հայաս - տանեան երգերով, դերասան Ն. Պշտիկ - եան արտասանութիւնով, կեսարացի տի - կիններ իրենց քէթէներով, նէվլիներով, կուրապիյէներով, շօքոլա — Թարթերով, վառ - լոյս մոմերով զարդարուած, խան - դավառութիւնը կատարեալ ըրին եւ ծա - փերով, պռաւօներով դիմաւորուեցան:

Սրտաբուխ նուիրատուութիւններէ ա - ւելի քան 3000 Ֆր. գոյացաւ Նոր Կեսա - րիոյ Ֆոնտին: Բոլոր նուիրատուները շնորհաւորելի են:

Վերջաւորութեան, քարտուղարը ա - մէնուն շնորհակալութիւն յայտնեց եւ աւելցուց որ հայրենակցականի ժողով - ներուն մէջ Պէյրութի աղէտեալներուն 2500 Ֆր. հաւաքուած է եւ այս տարի Սեպտեմբերին խմբովին պիտի այցելեն Նոր Կեսարիա:

Յետոյ երիտասարդ հայրենակիցի մը կողմէ ցուցադրուեցաւ՝ Անատոլուն մէկ ծայրէն միւսը, Պոլիսն ու Անգարան, Կե - սարիան եւ Սեբաստիան, Երզնկան ու Վանը, Կարինն ու Կարսը, Անին պատ - կերող Ֆիլմը, ուր աչքի կը զարնէին պատմական Հայաստանի քաղաքներուն եւ աւաններուն, վիրաւոր վանքերն ու աւերակ եկեղեցիները, երբեմնի շէնշող ոստաններուն՝ լքուած անփառունակ վի - ճակը: Ոստաններ որոնք չէնալու համար կը սպասեն իրենց իսկական տէրերուն:

Հայրենիքի եւ սփիւռքահայ գործիչ - ներու վառ խօսքերով ու գեղարուեստա - կան պէս—պէս ցուցադրութիւններով հա - մեմուած, չորս ժամ տեւող այս հայրե - նասիրական հաւաքոյթէն ակամայ հեռա - ցանք գոհունակութեամբ:

ՄԱԺԱԿԵՑԻ

ու գրաւչութիւնը: Այս ամբողջ երկրորդ մասը ընթացաւ կատարեալ չըթայւա — րումով մը, արժանանալով հանդիսա — կաններուն խանդավառ եւ կրկնակի ծա — փերուն եւ գնահատական խօսքերուն: Մեր կարգին գնահատենք նաեւ Ժաք Պալապանեանը իր բեմադիրի պաշտօնին մէջ եւ ապա Կաղանդ պապայի կերպա - րանքին տակ բերելով խաղալիքներ եւ շաքարեղէններ բոլոր երախաներուն, ի հրճուանք մեծերուն թէ պզտիկներուն:

Հ. Մ. Ը. Մ. — Արծիւի Մարզական Համաձայնութեան կրտսեր խումբի ան - դամները, « Բուէն »ները եւս մասնակ - ցեցան այս տօնածառին բերելով առաւել գոյն (դեղին եւ սեւ) եւ առաւել խան - դավառութիւն այս գեղեցիկ միջօրէին: Աւելցնենք որ Պլ. Օտտոյի Կալ. Խաչի մասնաճիւղի աշակերտներ կը յաճախեն Մշակոյթի Տան դպրոցը:

×

Բազմամարդ եւ մանաւանդ յաջող ձեռ - նարկ մը որուն համար հարկ է շնորհա - ւորել Ձորեքշաբթի օրուան դպրոցմնե - րուն պատասխանատու անձերը մասնա - ւորապէս, եւ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Միութիւնը ընդհանրապէս որ կը կազ - մակերպէ այս դպրոցը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆ ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԻՆ

— o —

Լա Սիոթայի Հայ Բարեկամութեան Միութիւնը, Յունուար 14ին, կազմա - կերպած էր այցելութիւն մը եւ ճաշ մը, Սէն Ռաֆայէլի Հանգստեան Տունը: Մի - ութիւնը, որ կը հոգար բոլոր ծախքերը, հրաւիրած էր գաղութիս մեր տարեց եւ Թոշակաւոր հայրենակիցները, որպէսզի գեղեցիկ օր մը վայելեն: Պայծառ օր մըն էր: Հանրակառքին մէջ՝ 45 հոգի ուրախ եւ ժպտուն էին:

Մեր հիացումը մեծ եղաւ ի տես այդ հսկայ շէնքին եւ քովի նորակառոյց մա - տուռին, ուր նաեւ խմբովին « Հայր Մեր » երգեցինք:

Յետոյ, մտանք տունը ուր մեզ ընդու - նեցան տնօրէնուհին Տիկին Կարապետ - եան եւ տան անդամները: Բոլորս սկը - սանք փնտռել ծանօթ մը, ազգական կամ հայրենակից մը, յետոյ անցանք ճաշա - սրահը ուր ճոխ սեղաններ կը սպասէին բոլորիս:

Ամէնուն ցանկութեամբ սեղանապետ եղաւ Օր. Վարդուհի Մինասեան, որ իր եղբօր Անդրանիկին հետ, կրցաւ տաք մթնոլորտ մը ստեղծել, իրենց երգերով: Անոնք եւս հրաւիրուած էին Միութեանս կողմէ աւելի փայլ մը տալու օրուան ի - րենց շնորհներով: Եւ մեր կողմէ եղան երգեր եւ արտասանութիւններ: Բար - ձրացան բաժակներ, լի մաղթանքներով, թէ՛ տունին, տնօրէնուհիին եւ թէ մեր ծերերուն:

Հրաժեշտի ատեն, տնօրէնուհին շնոր - հակալութիւն յայտնեց այս այցին հա - մար ու մենք յուզուած սրտերով բաժ - նուեցանք մեր Հանգստեան Տունէն:

Ժ. Ա.

ԳՐԱԿԱՆ ԼՐԱՏՈՒ

Քանտօ հրատարակչականը, զոր հիմ - նած է Ալեքս Վարու (Վարուժան Ալեք - սանեան) առաջին առթիւ հրատարակելով իր իսկ մէկ չահեկան վէպը (Վերջին ծեր խենթը, որու մասին խօսեցանք ատենին), երեք նոր գործեր լոյս աշխարհ բերած է, զորս «Յառաջ» ստացաւ անցեալ շաբ - թու:

ALLAIS-FRANCE (Jean-Paul Lacroix), PUTAIN DE VIE (Vazquez de Sola), TAIS-TOI ET BOSSE (Robert Georges).

Երեքն ալ հետաքրքրական են ու տրա - մադրութիւն փոխող, մանաւանդ շրջանի մը մէջ, ուր հիմուրը կը մնայ կարեւո - րագոյն ազդակը: Հոս, երեք հատորնե - րուն մէջ ալ կը հանդիպինք այդ հիմու - ռին, որ ամէն մարդու տրուած չէ, ոչ ալ միշտ տեղին կը գործածուի, աշխարհի մէջ...:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒՄՆԵՐ

Հայաստանի պետական ակադեմական երգչախումբի ղեկավար Յովհաննէս Չէ - քիջեան եւ պետական ճապի նուագախում - բի ղեկավար Կոստանդին Օրբելեան պար - գեւատրուած են Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան պատուագրով, ի գնա - հատութիւն խորհրդահայ երաժշտական արուեստի զարգացման իրենց բերած նը - պաստին, երկուքին ալ ծննդեան յիսնամ - եակին առթիւ:

×

Նոյն պատուագրով պարգեւատրուած է նաեւ « Հայֆիլմ » շարժանկարի ար - ուեստանոցի բեմադիրներէն Իվան Դիլ - դարեան, իր ծննդեան եօթանասունամ - եակին առթիւ:

×

Հայաստանի բնակչութեան կենցաղի սպասարկութեան նախարարը՝ Սարգիս Թումանեան, պարգեւատրուած է Գե - րագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան պատուագրով, իր ծննդեան 60ամեակին առիթով:

[illegible]

Մարսէյլի Փալէ տը Փոփի մէջ, 1979ի Մարսէյլի նկարչութեան միջազգային մեծ մրցանակին Ա. մրցանակին արժա - նացած է Տիկին Եւա Արս, հայ տաղան - դաւոր արուեստագիտուհի մը (Եազմա - ճեան - Արսլանեան) որ բարոյականին կողքին կ՚ապահովէ նաեւ տասը հազար ֆրանքի նիւթական վարձատրութիւն մը: Նկարիչ - խեցեգործ, Եւա Արս աւար - տած է Երեւանի Թերլէմէզեան Գեղար - ուեստից դպրոցը:

Փետրուար 2էն 15 կը ներկայացնէ իւ - ղաներկեր, խեցեգործութիւններ եւ ջրա - ներկեր՝ Մարսէյլ

LA LADRERIE
23, Rue du Dr. Fiolle

(Բաց է Երեքշաբթիէն Շաբաթ):

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԼՈՒՍԻՆԸ ԱՄՊԻ ԻՐԱԽՈՒՄ

5.

Լոյսը ցնցուղել էր աղբիւրի քարերը: Թաց զով շոյեց Աղաւնու երեսը: Շառա - չելով Թափուող ջրի փոշին դուր եկաւ նրան: Նա կռացաւ ջրի վրայ: Ստուեր ընկաւ ջրին: Կողքին մաղու հոտ զգաց: Բարձրացաւ շէշտակի: Անհնարին էր հա - ւատալ տեսածին՝ մօտը Թուրք էր կանգ - նած:

— Դու Ներսէհ Ջավուշի կի՞նն ես:

Հարց չէր, այլ գարշահոտ, որ դիպաւ Աղաւնու երեսին:

— Հեռո՛ւ, ասաց նա ցասկոտ: Թող, որ ես առաւօտեան աղօթքս կատարեմ:

Բոլորովին ահ չզգաց: Կրծքի տակ Թպրտում էր դեռ աշխարհ չեկած զա - ւակը: Երեւի նա ահ զգաց:

Թուրքը պարան հանեց՝ Աղաւնու ձեռ - քերը կապկպելու: Աղաւնին քրքջաց:

— Նոյնիսկ օձը չի մարդուն խայթում ջուր խմելիս: Հեռո՛ւ, անիծուած արա - րած:

Թուրքը պարանն օդ արեց:

— Ես երկար եմ որոնել քեզ, Ներսէհ Ջավուշի հանըմ: Ես քո ամուսնու սիրտը կրակ պիտի գցեմ, որ այրուի...

Սակայն Թուրքի խօսքը բերանում մը - նաց: Աղաւնին հանեց գօտու տակ Թաք - ցրած ատրճանակը եւ կրակեց նրա վրայ: Թուրքի աչքերը չռուեցին, երեւի ոչ այնքան ցաւից, որքան զարմանքից: Նա ընկաւ Աղաւնու ոտքերի տակ: Աղաւնին նորից Թեքուեց աղբիւրի վրայ, սակայն Թփերի արանքից երկու Թուրք եւս դուրս եկան: Թեքուած տեղից Աղաւնին կրակեց նրանցից մէկի վրայ, միւսը հասցրեց կրակել...

Կարծես ցաւ չզգաց Աղաւնին: Կրծքի տակ Թպրտում էր այն լոյսը, որին սպա - սում էր ինքը, առաւել Ներսէհ Ջավուշը: Ջուլալ ջրի հայելու վրայ տարածուող արիւն նկատեց: Հասկացաւ՝ իր ու զա - ւակի արիւնն էր: Գլխի մէջ մշուշ էր եւ մի չարագուշակ կռնչոց. « Դու – գո՛ւ »:

Ծամբարում իրարանցում ընկաւ, սկը - սեցին կրակել աղբիւրի կողմը: Ներսէհ Ջավուշը աչքերը բաց արեց արեւի բոցի խտղտանքից: Նախատեց իրեն ինչո՞ւ է երկար քնել՝ ծանր, մոռացուած: Աղաւ - նու տաք վերարկուի մէջ է, սակայն Ա - ղաւնին հետը չէ... Զարհուրելի բան մտածեց ու ծառս եղաւ տեղը: Ցայգա - հաւը աղօթում էր երկինքը: Աղբիւրի կող - մից լսեց դէտքի պահակի աղաղակը:

— Այս կողմ եկէք, մարդիկ, Աղաւ - նուն սպանեցին...

Աղբիւրի զուլալը մութ կարմրեց:

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

1.

Ուխտանիկը յաճախ էր յիշում իրենց տունը, մանաւանդ մօրը: Իւրաքիանչիւր հանգրուանից յետոյ նա հօրը հարցնում էր, թէ ե՞րբ պիտի հասնեն տուն: Հայրը հառաչանքը խեղդում էր Թփակալած բե - խերի արանքում:

— Շուտով, շուտով:

Նա երեխայէն խաբել էր, թէ իրենք գնում են մայրիկի մօտ: Սիրտը կոտրը - ւում էր: Ախր խաբում է: Ոչ տունը կայ, ոչ նրա մայրը: Հեռու Աղօթարան լերան փէշերից, ուր պէտք է հաւաքուեն: Գոնէ Մարթայի գերեզմանը կարողանան տես - նել: Երեխային կը դնի մօր շիրմի վրայ՝ լաց լինելու: Հողը ամոքիչ է: Հողը թե - թեւացնում է վիշտը:

Ուխտանիկն աշխատում էր շուտ քնել: Քնում էր ձիու վրայ՝ հօր ձեռքերին, արթնանում շուտ եւ նոյն հարցը դէմ անում.

— Հասա՞նք: Ախր էլի քնեցի, վեր - կացայ, պռոշ էր անում, քիթը կախում: Ես մամիս եմ ուզում:

Ուլիկը հօրը խորհուրդ տուեց ճանա - պարհը Թեքել Ջեւկէտի կողմը եւ այցելել մօր գերեզմանին: Ձիլ Ջաքարը խէթ նայեց որդուն.

— Վտանգե՞մ Ֆիդայիներիս ու ժողո - վրդիս կեանքը: Խելքդ գլուխդ հաւաքիր: Մեռածին այլեւս յարութիւն չես տալ, պէտք է ողջերի համար մտածել:

— Գոնէ փայտէ խաչ ցցէինք մայրիկի շիրիմին:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(243 – Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Մարիձա Տողրամաճեանի իր կեսրայրին Հմայեակ Տողրամասեանի մահուան առթիւ:

Այս տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յովհ. Պարտաքճեանէ 150 ֆր., Տէր եւ Տիկին Նուպար Կիւրճեանէ 200 ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Սէն Մօրիսի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, մանուկներու օրուան առթիւ Պր. Ալեքս Մանուկեանէ (Տէսին) 1000 ֆր., ոմն Լիոնէն 200 ֆր.:

×

Կապ. Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Բարսեղ Բարսեղեան 100 ֆր., իր զաւկին պսակին առթիւ, Գօգօ Բալոյեան 100 ֆ., Ալթուն Բալոյեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Տէր եւ Տիկ. Աղաւնեան 1000, Տիկին Գոճապաշեան, Մեսրոպեան ընտ., Տիկ. Անոյշ Գասգասեան, Տէր եւ Տիկ. Ժոզէֆ Դարբինեան, Եաղճեան եւ Գունտուրաճեան ընտ. Պ. Բարսեղեան, Պետրոս Բարսեղեան, Հրաչիկ Բարսեղեան 100ական, Տէր եւ Տիկ. Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկ. Եփրեմեան, Տէր եւ Տիկ. Թադէոսեան, Տիկ. Զապէլ Արզումանեան, Արզումանեան ընտ., Տիկ. Զուքասըլեան, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկ. Փիլիպպոս Պօյաճեան, այրի Տիկին Վերգին Տէրտէրեան, այրի Տիկ. Անոյշ Գասգասեան, Խաչատուր Աստուրեան, Տէր եւ Տիկ. Ներսէս Արզումեան, Տիկ. Զուքասըլեան (կրկին) 50ական, Ժոզէֆ Նուրեան 100, Տիկ. Ժոզէֆ Նուրեան 50, Տիկ. Վարդուհի Մելքոնեան, Տիկ. Մարի Կաղիկեան, Պ. Ծերիկեան 30ական, այրի Տիկ. Անոյշ Գասգասեան 20, Տիկ. Աղաւնի Պապայեան 30, Տիկ. Աղաւնի Անկիզեան, Տիկ. Տէր-Յովհաննէսեան 20ական, Տիկ. Մարի Ճամպուլեան, Զիլինկիրեան ընտ., Տիկ. Մարգարեան 20ական, բարեպաշտուհի մը, Տէմիրճեան ընտ. 20ական, Տիկ. Աղաւնի Ազարեան, Տիկ. Անահիտ Ազարեան 10ական, Տիկ. Տէյիրմէնճեան 15, Տիկ. Ազնիւ Ղազարեան 10, Տիկ. Տալտալեան 20, Տիկ. Յարութիւնեան 10:

Հոգաբարձութեան կը խնդրուի լայնալայն (տողերը իրարմէ հեռու) գրել: Տ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մինասեան 100 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին ի յիշատակ Տիկին Էլիզ-Մանուկ Ասլանեանի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է.— Տիկ. Հռիփսիմէ Տողրամաճեանի մահուան առիթով Տիգրան, Անոյշ եւ Շուշան Զրբաշեանէ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար փոխան ծաղկեպսակի 300 ֆր., Տիկ. Անիձա Ճիհանեանի մահուան առթիւ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար եւ փոխան ծաղիկի Պր. Միշէլ Եավէրէ (Մարսէյլ) 50, Գալֆայեան ընտանիքէ 150 ֆր.:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 ֆր. Տիկ. Լիւսի Աշճեանէ, Տիկին Խօժէնի Ճազմատարեանի (Գահիրէ) մահուան առթիւ:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՍԷՆ ՌԱՖԱՅԷԼԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԱՏՐԱՆ ՄԷՋ

Այս Երկուշաբթի, Փետր. 5, ժամը 10.30ին պատարագ կը մատուցուի Սէն Ռաֆայէլի Հանգստեան Տան Ս. Յովհ. մատրան մէջ:

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

Pour protester

Contre l'exécution arbitraire de trois patriotes arméniens :

Stepan ZADIKIAN
Hagop STEPANIAN
Zaven BAGHDASSARIAN

Libération Arménienne appelle à un Rassemblement devant l'Ambassade d'URSS (Porte Maillot)
Le Samedi 3 Février à 15 h. 30

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ « ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ » ՎԻԷՆԻ ՑԱՆԿԸ

ԽՄԲ.— « Յառաջ »ի բացած բացառիկ հանգանակութեան վերջին ցանկին մէջ (« Յառաջ » 23–24 Դեկտ. Ա. էջ) Վիէնի գաղութը կը մասնակցէր 18.405 ֆր.ով: Ստորեւ անուանացանկին վերջին մասը.—

(վերջին մաս)

Սուքիասեան Սուքիաս, Աբրահամեան Խաչիկ, Արամեան Սերոբ, Քէշիշեան Թորոս, Լուսարեւեան Հայկ, Լուսարեւեան Աւագ, Դանիէլեան Յովակիմ, Յակոբեան Հայկազ, Քզըլեան Աստուր, Ուլուսուզեան Արման, Տօլմաճեան Լեւոն, Բըշաքճըեան Անդրանիկ, Քէլէշեան Նազարէթ, Քէլէշեան Ալպէր, Կարապետեան Գրիգոր, Յովսէփեան Լեւոն, Մուլէն-Լուի, Պասմաճեան Յակոբ, Աւետիքեան Անթուան, 100ական, Սաթըլմըշեան Կիւլպէնկ 50, Տիկին Շաքէ Մարգարեան 150 (ոչ՝ 1500):

restaurant EREVAN ՀԱՑԱՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԲԱՐԵԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲՈՑ
Գրեց՝ ՎԱԶԷ Ծ. Վ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ
Գին՝ 10 ֆր.

Գրել՝
Archimandrite V. IKNADIOSSIAN
Eglise St. Tateos
Camp. Périer, St. Antoine.
13015 Marseille

MARSEILLE
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
(12 - 14, Rue St. Bazile — 13001)

Grande Soirée Costumée

Samedi 10 Février de 22 h. à l'aube
CONCOURS DE COSTUMES
Prix d'entrée : 30 F.
Réservation : Maison de la Culture Arménienne — Tél. : 50-15-09

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն Մօրիսի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Երկուշաբթի, Փետր. 5, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, ընկերուհի Վարդուհի Արմուտեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի եւ շրջակայքի բարեպաշտ հայ համայնքը կը հրաւիրուի, այր թէ կին, ներկայանալ խորհրդակցական ժողովի մը, Շաբաթ Փետր. 3, ժամը 21ին, եկեղեցւոյ սրահը:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները Փետր. 3, Շաբաթ օր, ժամը 4ին, Մշակոյթի Տունը, 17 Ռիւ Պլէօ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները Փետրուար 5, Երկուշաբթի ժամը 2ին Ահարոնեան ակումբին մէջ: Վարչութիւնը յատկապէս կը փափաքի բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը, ունենալով շատ կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանէօ — Քաշանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Երկուշաբթի, Փետր. 5, ժամը 20.45ին սովորական հաւաքատեղին ընկերուհի Փափազեանի տունը Ռիւ Շառլ Միշէլ Պանէօ: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ, Փետր. 3 ժամը 21էն սկսեալ, Օթէլ Սօֆիթէլի շքեղ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Ժաք Քօժաքեանի խանդավառ նուագախումբին: Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

—ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ—

Այլազան ուղեգծեր յաւելուածական շրջապտոյտներով

ԶԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
Մեկնում՝ Ապրիլ 6 (*նոյն օրը՝ Երեւան*), — *վերադարձ՝* Ապրիլ 17 *Մոսկուա* Ապրիլ 18 *Փարիզ:* (*Ա. կարգի սենեակներ* Արմենիա *հիւրանոցին մէջ*):
Գին՝ 3400 ֆր.

ԱՊՐԻԼ 24Ը ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
Մեկնում՝ Ապրիլ 13: *Ապրիլ 14ին Երեւան — վերադարձ՝* Ապրիլ 26 *Մոսկուա Ապրիլ 27ին Փարիզ:*
Գին՝ 3500 ֆր.

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏ – ԵՐԵՒԱՆ – ՄՈՍԿՈՒԱ
Մեկնում՝ Յուլիս 7՝ *Լենինկրատ:* Յուլիս 10՝ *Լենինկրատ – Երեւան:* Յուլիս՝ 10 – 19՝ *Երեւանի մէջ — վերադարձ՝* Յուլիս 19՝ *Մոսկուա:* Յուլիս 20՝ *Փարիզ:*
Գին՝ 3600 ֆր.

ՕԳՈՍՏՈՍ — *Մեկնում՝* Օգոստոս 3: 11 օր Երեւանի մէջ — *Վերադարձ՝* Օգոստ. 15՝ *Մոսկուա:* Օգոստ 16 *Փարիզ*
Գին՝ 3600 ֆր.

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — *Մեկնում՝* Սեպտեմբեր 7: *Սեպտ. 8ին՝ Երեւան:* 11 օր Երեւանի մէջ — *Վերադարձ* Սեպտ. 19՝ *Մոսկուա:* Սեպ. 20՝ Փարիզ:
Գին՝ 3600 ֆր.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — *Մեկնում՝* Հոկտեմբեր 5 (*նոյն օրը՝ Երեւան*): 13 օր Երեւանի մէջ — *վերադարձ՝* Հոկտ. 18՝ *Մոսկուա:* Հոկտ. 19՝ *Փարիզ:*
Գին՝ 3500 ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ՝ ՕԳՈՍ. 3էն *ՕԳՈՍ.* 16 — *ՍԵՊՏ.* 7էն *ՍԵՊՏ.* 20:

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Երեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18
Մարսէյլ՝ *դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ*
11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN, Tél. 93-04-90 et 08-31-55

ԶԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ
ԱՊՐԻԼ 24-Ը ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՀԵՏ
14 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
12էն 27 ԱՊՐԻԼ
(*Երթին եւ դարձին մէկական օր դիշերել Մոսկուա*)
Առաջնորդութեամբ՝ ՊԵՐՃ ՃԷԶՎԷՃԵԱՆԻ
Մանրամասնութեան եւ արձանագրութեան համար դիմել՝
ԼԵՒՈՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée — 75015 PARIS
(Imm. CIT, 7e étage — Métro : Montparnasse)
Tél. : 538-67-47

Ուշադրութիւն՝
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի արձանագրութիւնները փութացնել
LYON : SEVAN VOYAGES (VAROUJAN SARKISSIAN)
50, Cours de la Liberté, 69003 Lyon
Tél. : (78) 60-13-66

ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
3
SAMEDI
3 FEVRIER
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	հատը	1 Ֆ. 80

54 ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.308 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.308

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԽՈՄԷՅՆԻ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

ՊԱԽԹԻԱՐ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ

Ո՞ՒՐ Է ԵԼՔԸ

— O —

Շատեր անխուսափելի կը նկատեն քաղաքացիական պատերազմը: Արդարեւ, առ այժմ բախումը խօսքով է միայն Խոմէյնիի եւ Պախթիարի միջեւ բայց վաղը անկարելի չէ որ հոս չսահմանափակուի եւ փողոց իջնէ: Մոլլաները սկսած են արդէն զէնք բաժնել ժողովուրդին:

×

Ուրեմն 16 տարիներու աքսորէ մը ետք է, որ այաթոլլա Խոմէյնի վերադարձաւ Պարսկաստան, ուր ժողովրդային ընդունելութիւնը արտակարգ բնոյթ առած է: Օդակայանէն մինչեւ Պէչէթ Զահրայի գերեզմանատունը միլիոնաւոր (4էն 5) Պարսիկներ ողջունած են ծերունի կրօնաւորը: Գերեզմանատան մէջ է, որ Խոմէյնի խօսած է իր ճառը եւ ասպարէզ կարդացած Պախթիարի եւ իր կառավարութեան, որոնք հրաժարելու պէտք չունին քանի ապօրինի են այլ միայն քաշուելու: Խոմէյնի դեռ կ'ուզէ դատել անոնք որոնք յափշտակած են իշխանութիւնը եւ կ'ըսէ ի մէջ այլոց.— « Այլեւս ես է, որ կառավարութիւն մը պիտի նշանակեմ: Երեսին պիտի զարնեմ ներկայ կառավարութեան: Այդ բոլոր մարդիկը դատի պիտի քաշեմ, ատեաններու առջեւ զոյս պիտի կազմեմ »: Անշուշտ չի մոռնար Շահը.— « Փահլաւիներու հարստութիւնը սկիզբէն իսկ ապօրինի էր: Շատ բան քաշեցի, շատ ցաւ տեսայ, չեմ գիտեր ինչպէս շնորհակալութիւն յայտնել այս ազնիւ ժողովուրդին, որ ամէն ինչ զոհեց իր յեղափոխութեան համար »: Խոմէյնի կը դատապարտէ նաեւ Խորհրդարանը, ան ալ ապօրինի, կառավարութիւնը « որ սնանկացուցած է Պարսիկը: Աւելի շատ սրճարան եւ ոգելից ըմպելիի վայրեր կան Թեհրանի մէջ քան գրատուներ: Սինեմային դէմ չենք այլ՝ պոռնկութեան: Արդիականութեան դէմ չենք բայց կը պայքարինք անոր վայրենի եւ ապաբարոյ երեւոյթներուն դէմ »:

Բայց Պախթիար միտք չունի դիւրին-դիւրին տեղի տալու: Թոյլ տալով որ Խոմէյնի վերադառնայ խորհած է թէ նուազ վտանգաւոր է տեղւոյն վրայ քան 7000 քիլոմեթր հեռու: Դէմ չէ խօսելու, ձեւ մը գտնելու որ ազգային միութեան կառավարութիւն մը կազմուի:

×

Ամերիկեան հեռատեսիլը Սի. Պի. Էս. կայանը ձեռք ձգած է գաղտնի արձանագրութիւն մը ձայներիզի վրայ, ուրկէ կը յայտնուի թէ Շահը տրամադիր եղած է քաղաքացիական պատերազմի մը եւ այդ մղումը ուզած է տալ սպայակոյտի պետին, հրահանգելով որ բանակը կրակ բանայ ժողովուրդին վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ սպաննուած է Թուրք ամէնէն ծանօթ լրագրողներէն մէկը՝ Ապտի Իփէքճի: 50 տարեկան, խմբագրապետ Միլլէթ (400 հազար տպաքանակ) օրաթերթի, Իփէքճի սպաննուած է Պոլսոյ մէկ բանուկ թաղամասը: Համբաւաւոր վայելող լրագրող մըն էր:

ՓԱՐԻԶԻ փապուղիին Մոնփարնաս կայարանը, ոստիկան մը դաշունահարուած է հայէթիցիի մը կողմէ, որու կը փորձէ արգելք հանդիսանալ, որ առանց տոմսի մտնէ: Երեսուն տարեկան ոստիկանը կը պատկանէր մեթրոյի ապահովութեան յատուկ գունդին:

ՓԱՐԻԶԻ Վերաքննիչ Ատեանի մէկ դատաւորը եւ իր ընտանիքը յարձակման ենթարկուած են իրենց բնակարանին մէջ « Ինքնավարապաշտ »ներու կողմէ, որոնք ուզեր են վրէժը լուծել իրենց չորս ընկերներուն, դատապարտուած Սէն Լազարի դէպքերուն առթիւ: Թալանի տրուած են ամբողջ յարկաբաժինը:

ԷՃԷՎԻՏ չկարենալով շատ սպասել Արեւմուտքի նիւթական օգնութեան, որ խօսքէն անդին չէ անցած առ այժմ, յաջողած է բաւական դրամ ձեռք ձգել Լիբիայէն: Տրիպոլիսի մէջ, ուր էր, Թուրքիոյ վարչապետը գործակցութեան ընդհանուր պայմանագիր մը ստորագրած է: Լիբիա, արդէն շատ նպաստաւոր պայմաններով հարիւր միլիոն տոլարի վարկ բացած էր: Հիմա ալ աւելի լայն օժանդակութիւն խոստացած է, որոշած է նաեւ աւելի շատ Թուրք բանուոր բերել տալ եւ աշխատցնել: 300 միլիոն տոլար « հնչուն դրամ » պիտի տան անմիջապէս եւ Լիբիացիք դեռ դիմում պիտի ընեն Իրաքի, Ապու-Տապիի եւ Քուէյթի որ նոյնքան տան...: Էճէվիտ շատ գոհ է Քատաֆիէն:

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ մէջ, Աւստրիոյ Արտաքին նախարարը յարձակման ենթարկուած է փողոցը, կողոպտուած եւ վիրաւորուած է:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, սպաննուած է հանգստեան կոչուած ոստիկանապետ մը, որ քաղաքական բանտարկեալներ չարչարելու « մասնագէտ » եղած էր: Դատապարտուած էր եւ պատիժը վերջանալէն ետք ազատ արձակուած էր:

ԱԼԺԵՐԻԱ արդէն իսկ որոշած է Պումէտիէնի յաջորդը, քանի որ միայն մէկ թեկնածուի շուրջ — Գնդ. Շատլի — համաձայնութիւն գոյացած է:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԱԶՆԻՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս յայտարարած էինք, Յունուարի առաջին օրերուն իսկ (եւ ամիս մըն ալ պայմանաժամ տուած մեր բաժանորդներուն, օգտուելու համար ներկայ պայմաններէն) վերջին ամիսներու «Յառաջ»ի վարչութեան կրած ամէն տեսակի ծանր յաւելումները, անխուսափելի կը դարձնէին բաժանորդագրութեան սակերու փոփոխութիւնը:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ, ուրեմն նոր բաժնեգիններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ՝ տարեկան 260 Ֆր., վեցամսեայ 140 Ֆր.:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ՝ տարեկան 3000 (օդանաւային սակերու համար, դիմել վարչութեան):

Մեր բոլոր այն բաժանորդները որ արդէն վճարած են իրենց բաժնեգինը որեւէ յաւելում չունին վճարելիք:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 15-18

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆ

Զբօսաշրջիկութեան մարզէն ներս արձանագրուած յաջողութիւններու մասին խօսած է Պ. Պետրոսեան՝ տեղակալը արտասահմանի Զբօսաշրջիկութեան վարչութեան նախագահին:

Անցեալ տարի 82 երկիրներէ զբօսաշրջիկներ այցելած են Հայաստան: Ասոնց շարքին առաջին անգամն ըլլալով ճամբորդներ Մարոքէն եւ Թանզանիէն:

Այցելութեան վայրերուն թիւը աւելցած է: Նոր գիծ մը հաստատուած է, որուն շնորհիւ կարելի դարձած է ծանօթանալ Սանահին, Հաղպատ եւ Օձունի պատմական վանքերուն, եկեղեցիներուն: Երեւանի մէջ այցելութեան նոր կեդրոններն են սենեկային երաժշտութեան տունը, Դ. Դեմիրճեան եւ Խ. Աբովեան տուն-թանգարանները, Սարդարապատի ազգագրական թանգարանը եւայլն: Նորութիւն մըն է անցեալ տարուան Սեպտեմբերէն սկսեալ « Հայ համերգ » փոքր սրահին մէջ կազմակերպուած մշակոյթի կեդրոնը, յատուկ արտասահմանի զբօսաշրջիկներուն համար: Տեղի կ'ունենան հայ երաժշտութեան նուիրուած համերգներ, ազգագրական բնոյթի երեկոյթներ եւ զրոյցներ՝ նուիրուած Հայաստանի առօրեային:

« Սպուտնիկ » երիտասարդական միջազգային Զբօսաշրջիկութեան կազմակերպութեան 20ամեակին առթիւ, յոբելենական հանդիպում մը տեղի ունեցած է Ծաղկաձորի մէջ, անցեալ տարի: Մասնակցած են 30 երկիրներէ եւ կազմակերպութիւններէ ներկայացուցիչներ: Վերոյիշեալ կազմակերպութեան ճամբով 6000 երիտասարդներ այցելած են Հայաստան:

Մօտ ատենէն իրենց դուռները պիտի բանան Դուլին պանդոկը եւ Սեւան մօթելը:

Այս տարի պիտի աւարտի շինութիւնը Երեբունի պանդոկին: Հիմնական նորոգութիւններ կը կատարուին Նայիրի պանդոկին մէջ:

Մոսկուայի 1980ի ողիմպիական խաղերուն ներկայ գտնուելու հնարաւորութիւն պիտի ունենան երկու սեռէ 1300 երիտասարդներ Հայաստանէն:

×

ՍԻՐՈՂ ՆԿԱՐԻՉԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երիտասարդ ճարտարապետ Ֆ. Ասլանեան տասը տարիէ աւելի է, որ իր ազատ ժամանակը կը նուիրէ կերպարուեստին: Վերջին տարիներու գործերը ներկայացուած են Լրագրողներու տան մէջ բացուած ցուցահանդէսին: 60է աւելի գործերը կը պատկերացնեն հայկ. բնաշխարհը, անոր ճարտարապետական յուշարձանները: Առանձին շարք մը կը կազմեն Հնդկաստան եւ Սրի Լանկա կատարած ճամբորդութիւններու ատեն ստեղծուած գործերը: Ֆ. Ասլանեանի գործերը ցուցադրուած են Խ. Միութեան շատ մը քաղաքներու մէջ, ինչպէս նաեւ Չեխոսլովաքիա, Միացեալ Նահանգներ, Արժանթին:

"ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄՈՍԿՈԱՅԻ ՄԷՋ"

— O —

ՍԱԽԱՐՈՎ ԲՐԵԺՆԵՒԻ ԿԸ ԴԻՄԷ

Այս խորագրին տակ, Ուրբաթ առաւօտ Լը Մաթէն « իր տեսակէտը » կը պարզէր երեք հայ երիտասարդներու գնդակահարման առթիւ: Խմբագիրը անգամ մը եւս կը ծանրանայ այն խիստ « խորհրդաւոր » պայմաններուն վրայ, որոնք Մոսկուայի եղեռնափորձին կը վերաբերին: Ո՞ւր եղած է պայթումը, մեռեալ կա՞ր, եթէ այո, քանի՞ մեռեալ, եւայլն, եւայլն: Անդրադառնալէ ետք գնդակահարման բացառաբար արագ բնոյթին վրայ, Մաթէն կը շեշտէ. « Մարդու իրաւանց տարրական իրաւունքներու ոճրային այս նոր բռնաբարումէն անդին, կը ծագի Խորհ. Միութեան փոքրամասնութեանց հարցը: Ուշ կամ կանուխ, դժուարութիւններէն մէկը որուն պիտի բախի խորհրդային վարչակարգը՝ հոս իսկ է: Եւ հակառակ Բրեժնեւի բանբերներուն յայտարարութեանց, Խորհ. Միութիւնը շատ հեռու է վերջնապէս լուծած ըլլալէ ազգայնական հակասութիւնները »:

Մաթէնի համար միակ յայտարարը որ կը միացնէ բոլոր շարժումները « հակախորհրդային առօրեայ մըն է, որուն վրայ կը բարդուի հոգեւորը եւ հոս երեւան կ'ելլեն տարբերութիւնները.— հոս՝ մահմետական հաւատքը, հոն օտարամոլ եւ հրէատեաց համասլաւականութիւն մը, անդին հին մշակոյթներու ապաստանը ինչպէս՝ Հայաստանի »:

Օռոռ Ուրբաթ օր, իր կարգին անդրադառնալով այս հարցին, կ'ըսէ թէ Սախարով բաց նամակով մը, Բրեժնեւի ուղղուած, կը պարզէ եղած խեղկատակութիւնը եւ կ'ուզէ իրար անցընել միջազգային հանրային կարծիքը: Սախարով կը պահանջէ Բրեժնեւէն, որ նոր քննութիւն մը բանայ այս քիչ մը շատ « մութ » խնդիրը լուսաբանելու համար:

Լիպերասիոն ալ կ'անդրադառնայ Սախարովի մամուլի ասուլիսին, որու ընթացքին խորհրդային գիտնականը յայտնած է թէ Զատիկեան մերժած է ներման դիմումնագիրը ստորագրել:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Ինչպէս ամէն ամսուան առաջին կիրակին, վաղը լոյս կը տեսնէ « Յառաջ Միտք եւ Արուեստ »ի նոր թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

ՇԱՀՆՈՒՐԻ ԴԻՒԱՆԷՆ (երկու նամակ՝ Յակոբ Տէր-Յակոբեանէ եւ Ս. Վրացեանէ):

ԳՐ. ՊԸԼՏԵԱՆ՝ Հարցումը պատասխանին մէջ:

ԲԱԲԳԷՆ ՊՕՏՈՍԵԱՆ՝ Գծանկար:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ՝ Դերասանին մահը:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ժ.Բ.

Այս ակնարկէն ետք, որ վերլուծեց ամերիկահայ մամլոյ ընդհանուր տագնապը, Ազատեան առարկայական մօտեցումով քննեց մեր հայ թերթերը, մէկ առ մէկ: Իր զեկոյցին այս մասը այնքա՜ն անաչառ եւ առարկայական էր, այդ երկրորդ ածականի ամէնէն բարձր իմաստով, որ նոյնիսկ Համագումարի աւարտէն ետք, թէ՛ Նիւ Եորքի, թէ՛ ալ Պոսթընի մէջ անոր մասին գովեստ լսեցի: Իր մօտեցումը պատմական չէր, այլ քննական, եւ սեւեռած ներկային: Պարզեց Ամերիկահայութեան բոլոր հայ թերթերու վիճակը,— տնտեսական, թեքնիք – տպագրական, խմբագրական, իրենց բոլոր թերութիւններով:

Խօսելով 1899էն ի վեր Պոսթընի մէջ հրատարակուող Հայրենիքի մասին (օրկան՝ Հ. Յ. Դ.եան) Ազատեան գովեց

Գրեց՝
ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

այն՝ ինչ որ արժանի էր գովեստի, — խմբագրականներու շարունակականութիւնը եւ հաւասարակշռութիւնը, հայերէն լեզուի բարձր որակը, Հայ Դատի հանդէպ ցոյց տրուած պահանջկոտ մօտեցումը: Քննադատեց բարոյախօսական յօդուածներու շատ մեծ թիւը, որոշ յօդուածներու կուրօրէն հատուածապաշտ մօտեցումը, եւ թերթի «գեղարուեստական» պահպանողականութիւնը, անոր էջադրութեան դրոյթի հանդէպ ունեցած ոչ — արդիական մօտեցումը: Հաստատեց որ հակառակ որոշ տկարութիւններու՝ Հայրենիք հաւանաբար Ամերիկահայութեան ամէնէն բարձրորակ հայատառ օրաթերթն է:

Իր այս անկեղծութիւնը թէ՛ հաճելի, թէ՛ ալ զարմանալի էր ինծի համար. կրնամ ըսել՝ հիացմունք պատճառեց ինծի, մանաւանդ երբ նշմարեցի, յաջորդ դաղարի ընթացքին, որ մէկ անձ գոնէ (ոչ - Դաշնակցական) իր մրթմրթոցներով քթին տակէն իր դժգոհութիւնը կը յայտնէր՝ որովհետեւ Ազատեան Հայրենիքի որակին մասին աւելի գովեստով խօսած էր, քան ՌԱԿեան պաշտօնաթերթ Պայքարի: Անշուշտ ինծի համար զուտ առարկայական մօտեցում կարելի չէ նըման վիճակի մէջ, քանի որ հայրս խմբագիրն է Հայրենիքի, իսկ ես՝ նախկին թղթակից: Բայց կարելի է ըսել որ Գրողներու Համագումարի յաղթանակներէն մէկը անկողմնակալ այն մօտեցումն էր՝ զոր ցոյց տուին մեր քաղաքական կեանքի բոլոր հոսանքներէն շատեր, իրենց «միւս» համարած կողմին հանդէպ: Պր. Ազատեանի ելոյթը եթէ ամէնէն փայլուն օրինակն էր նման առողջ մօտեցումի, միակը չէր:

Եւ այս, իր կարգին, գիս մղեց որոշ խորհրդածութիւններու, եւ Համագումարի ընթացքին ուրիշներու հետ խօսելով այս մասին՝ նշմարեցի որ անոնք ալ նոյն ձեւով կը մտածեն: Գրականութեան եւ մշակոյթի կարեւորութեան մասին կաղապարատիպ, յաճախ կրկնուած խօսքեր շատ լսած ենք: Նոյնիսկ՝ խօսած եւ գրած ենք նման խօսքեր, մենք ալ, —

վերացականներով ու ածականներով ուռճացած նախադասութիւններ, ուր կ'ըսուի թէ հայ գրականութիւնը հայ ժողովուրդի հոգեկան կեանքը կը մարմնացնէ, անոր անցեալի փառքը կը պահպանէ ներկային, նաեւ ապագային համար, կապ եւ շարունակականութիւն կը պահպանէ զանազան սերունդներու միջեւ, եւայլն: Այս բոլորը շատ լաւ. նոյնիսկ որոշ ճշմարտութիւն մը կայ հոս: Բայց Համագումարը իմ (եւ ուրիշ ներկաներու) ուշադրութիւնը սեւեռեց ներկայի վրայ, ցոյց տուաւ մեզի թէ նոյնիսկ ամէնէն պարզ օգտապաշտ (ամերիկեան պիզնէսմէնի) մօտեցումն անգամ չէր կրնար ժխտել այն պարզ բայց ոգեւորիչ իրականութիւնը՝ որ Համագումարը պարզեց, — գրողներու եւ գրականութիւնը սիրողներու զգացած միութեան պապակը, զգացում մը՝ զոր յայտնօրէն կը զգային ներկաներու ստուար մեծամասնութիւնը, պապակ մը՝ որ զգալի էր նաեւ զեկուցաբերներու ամէն խօսքին մէջ գրեթէ, մի քանի այպանելի բացառութիւններով:

Ես ալ, ինծմէ տարեց եւ աւելի փորձառու ուրիշ անձեր ալ, նշմարեցին նոյնը: Ըսուեցաւ (եւ այս ժխտող չեղաւ) որ ո՛չ Ապրիլ 24ի տողանցքներու առթիւ, ո՛չ ալ ուրիշ առիթներով նման համերաշխ եւ անկողմնակալ ոգի ցուցաբերուած էր ամերիկահայ գաղութին մէջ, զանազան հոսանքներու մէկտեղուած ներկայացուցիչներուն կողմէ:

Սխալ կրնայ ըլլալ այս: Վերջապէս անժխտելի է նաեւ որ Լիբանանի աղէտեալներուն համար տարուած աշխատանքը կերտած է համերաշխ աշխատանքի մըթնոլորտը մեր զանազան կուսակցութիւններուն ու միւս կազմակերպութիւնները, թեմական ու քաղաքական հատուածները: Յետոյ, ես ներկայ եղած եմ Արմինիըն Աուէմպլի կամ Հայկական Համախմբում կոչուող կազմակերպութեան ժողովներէն ոմանց, ուր կարգապահութիւնը եւ համերաշխութիւնը կ'իշխէին: Բայց եւ այնպէս չեմ վարանիր կրկնելու, — Ամերիկահայ Գրողներու Անդրանիկ Համագումարի ամէնէն հաճելի անակնկալներէն էր այն ոգին, զոր ցուցաբերեցին ներկաները, որոնց մէջ կային շատեր, որոնք իրենց ապրուստը շահած էին եւ դեռ կը շահին գրիչով, յաճախ իբր թղթակիցներ կամ խմբագիրներ կուսակցական թերթերու: Անցեալին անոնք երբեմն իրենց գրիչները քացախի եւ նոյնիսկ թոյնի մէջ թաթխելով իրարու հասցէին չափազանց ծանր խօսքեր գրած են: Սակայն Համագումարին գալէ առաջ անոնցմէ շատեր մեղմացած էին կարծեմ. ոմանք միայն անոյշ խօսքեր ունէին իրարու հասցէին, ուրիշներ՝ (եւ անո՛նք էին, Պր. Ազատեանի պէս իսկապէս քաջալերիչ երեւոյթ ներկայացնողները) հաւասարակշռուած մօտեցումով գովեցին կամ քննադատեցին՝ առանց կողմնակալութեան եւ անշուշտ արդար քննադատութիւնն է մեր ժողովուրդի ամէնէն մեծ կարիքը:

(12 – Շար.)

1978ը «ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՅՈՒԼԻՍ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Վերմկաւ: Քրիստոնեայ Պէյրութը կըրակի ու արեան մէջ: Կռիւ սուրիական խաղաղապահ ուժերու եւ քրիստոնեաներու միջեւ: Բնաջնջում, ցեղասպանութիւն, «Մեծ Սուրիա»ի իրագործում: Հաշիւը չկայ փլած տուներու, շէնքերու, խանութներու: Հարիւրաւոր մեռեալներ եւ վիրաւորներ: Նախագահ Սարգիս կը հրաժարի ու կը մնայ, բայց ո՞վ երկիրը կառավարելու համար: Հայերը նաեւ տուին զոհեր եւ կրեցին նիւթական մեծ վնասներ: Այս ողբերգական պատկերին առջեւ Արեւմուտքը միշտ հոգեւ-չահ խօսքերու հանդիպումին է: Կոչեր կ'ըլլան, ինչպէս Պապը, դեղօրայքներ կ'երթան, բայց ամէնէն լաւը պիտի ըլլայ որ Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն դադրեցնեն զէնքի հայթայթումը: Վախ եւ անորոշութիւն վաղուան համար:

Խորհ. Միութեան դատարանները արձակուրդի շրջան չունին: Ամբողջ աշխարհ իրար անցած է Մոսկուայի դատավարութեան առթիւ «Շթչարանսկի» եւ «Կէնըզպուրկ»: Առաջինը 13 տարի արգելափակում որուն տասը տարին խիստ դրութեամբ գուլագ եւ երկրորդը ութ տարի արգելափակում: Փարիզի մէջ հակախորհրդային ցոյց տեղի կ'ունենայ մասնակցութեամբ համայնավարներու: Նոր օրեր, նոր բարքեր: Հայ մը ապաստանած Մոսկուայի Ֆրանսական դեսպանատունը: Գիտական կարեւոր գիւտ մը ունի եղեր:

Իտալիա ունի նոր նախագահ մը՝ Սանտրօ Փերթինի, 82 տարեկան: Կը մաղթենք առողջութիւն եւ երկար կեանք: Բայց Փորթուկալ տագնապի մէջ, Սուարէս պաշտօնանկ: Մաւրիտանիոյ մէջ պետական հարուած առանց արիւնահոսութեան, անաղմուկ, Ուլ Տատա տապալած:

Գարթըր ուրախ է: Ծերակոյտը Թուրքիոյ դէմ զինարգելը վերցուց: Բայց այնքան ալ հպարտ ըլլալու պատճառներ չունի, ոչպէս Ամերիկացիներու նախագահ, քանի նոր քննութեան մը համաձայն, ամերիկացի ժողովուրդին 10 առ հարիւրը (23 միլիոն) բոլորովին անգրագէտ է:

Լոնտոնի հանդիպումը Իսրայէլացիներու եւ Եգիպտացիներու միջեւ եթէ խզում առաջ չբերաւ, արդիւնք ալ չտըւաւ:

Պրեմի մէջ, Եւրոպայի իննեը համաձայնեցան դրամական հաւաքական ռազմավարութեան մը շուրջ:

Թուրքիոյ խառնակ վիճակը կը շարունակուի եւ օր չանցնիր որ մարդ չմեռնի: Կողոպուտ, կռիւ, սպանութիւն: Աթաթիւրքի կիսանդրին քանդուած Պոլսոյ մէջ: Իսկ Պարսկաստանի մէջ խռովութիւնները կը շարունակուին ընելով զոհեր: Արիւնալի միջադէպեր Փանփըլիանի մէջ (սպանական պասք):

Ֆեսօր Կուլակով, Բրեժնեւի յաջորդը յանկարծամահ:

Եղերական արձակուրդ: Լոս Ալֆաքուէսի դժոխքը, իր 153 մեռեալներով եւ տասնեակ ու տասնեակ վիրաւորներով: Ահաւոր պատկերներ որ կարելի չէ մոռնալ: Գաճիրէի մէջ, հանրակառք մը կ'իյնայ Նեղոսի մէջ, 100 մեռեալ: Մեքսիքայի մէջ, կառուղիի վրայ քարիւղատար կառք մը կը պայթի ընելով տասնեակ զոհեր:

Յուլիսի վերջին կարեւոր լուրը փակենք կամ բանանք յոյսի մը վրայ: «փորձանօթ–նորածին» մը: Անգլիացի երկու գիտուններու մեծ յաջողութիւն մը:

ՖՐԱՆՍԱ

Յուլիս 14: Ազգային տօնը մասնաւոր փայլ մը ստացաւ այս տարի Փարիզի մէջ, ուր Թրոքատէրոյի հրապարակէն կատարուեցաւ շքեղագոյն հրավառութիւն մը, զոր հրամցուց քաղաքապետ Ժաք Շիրաք: Ներկայ եղան շուրջ 300 հազար հոգի, մեծ մասամբ օտար կամ գաւառացի:

Ժիսքար այցելութիւն մը տուաւ Փորթուկալին: Դրական այցելութիւն, մանաւանդ Փորթուկալի համար որ Ֆրանսայէն պիտի ստանայ 450 միլիոն ֆրանքի փոխառութիւն մը: Ափրիկէ, Եւրոպա, այլ հարցեր եւ մանաւանդ Ֆրանսա աշխատող Փորթուկալցիներու (900 հազար) խնդիրը եղաւ օրակարգի վրայ Տիկին Ժիսքար տ'Էսթէն այցելեց Կիւլպէնկեան Հաստատութիւնը:

Ընկերվարական կուսակցութեան մէջ կան բաւական դժուարութիւններ: Սեւրէսէն զատ, Փիէր Մօրուա ալ իր կողմնակիցները ունի: Որքա՞ն ատեն Միթերան պիտի կարողանայ իր կուսակցութեան միասնականութիւնը եւ իր դիրքը փրկել: Հարցական է:

Յուլիսին Ֆրանսա միշտ կ'ապրի իր հրջավազքի ժամուն: Մանաւանդ որ այս

տարի Պերնար Հինօ արդարացուց իր վրայ դրուած յոյսերը եւ յաղթական հասաւ Շան զ'Էլիզէ: 1978ի Ֆրանսայի հըրջավազքը եղական դէպքեր արձանագրեց՝ մրցորդներու գործադուլ եւ Միշէլ Փոլանթիէի, պեւժ, տոփինկը:

Արկած մը: Փոռ - Քամարկի ծովափին վրայ մեռած գտնուած է Գերպ. Ուխայ յանձնառու, յառաջապահ եւ յանդուգն եպիսկոպոս մը:

«Երկինքի ուղեւորներու» գործադուլը կը ստեղծէ հսկայ դժուարութիւններ ճամբորդներուն:

«Հանրային թիւ մէկ թշնամին» Ժաք Մեսրին տեսակցութիւն մը կուտայ Պարի Մաչ թաթերթին: Շաբաթաթերթը հրատարակեց այդ տեսակցութիւնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այցելութիւններ: Վրաստանի նորընտիր պատրիարք - կաթողիկոսը՝ Իլիա Բ. եւ Եթովպիոյ Ուղղափառ Եկեղեցւոյ պատրիարք՝ Աբբա Թեքլէ Հայմանոթ պաշտօնական հիւրերը եղան Վազգէն Ա.ի: Հայաստանի վարչապետ՝ Ֆադէյ Սարգսեան ընդունեցաւ Արեւմտ. Գեր-

մանիոյ Մոսկուայի դեսպանը՝ Հանս – Գէորգ Վիկի: Երեւան այցելեց Սիերա Լէոնէի Հանրապետութեան պատուիրակութիւն մը: Նոյնպէս Հայաստանի հիւրը եղաւ Մատակասքարի նախագահը՝ Տիտէէ Ռացիրակա: Ֆրանսական Համայնավար կուսակցութեան պատուիրակութիւն մը, ինչպէս նաեւ Լիբանանի Համայնավար կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղարը՝ Ժորժ Հաուի այցելեցին Հայաստան եւ ծանօթացան տնտեսութեան եւ մշակոյթի մարզերէն ներս հայ ժողովուրդի ձեռք ձգած նուաճումներուն:

Նոր նշանակում: Պետական անվտանգութեան կոմիտէի նախագահ նշանակուեցաւ Մարիուս Արամի Իւզբաշեան: Նախկինը՝ Հրայր Ալանէսի Միքայէլեան ազատած է իր պարտականութիւններէն:

1980ին, Երեւանի մեթրօն պիտի գառնայ իրականութիւն, կ՚ըսէ ճարտ. Ա. Բաղալեան եւ Երեւանցիները պիտի օգտուին այդ արագաշարժ եւ յարմարաւէտ փոխադրութենէն: Բնութեան անաղարտ պահպանութեան, բնական աշխարհի հարստացումին, աղմուկի դէմ պայքարին հարցերը միշտ հրատապ կը մնան Հայաստանի մէջ:

Արուեստ: Երաժիշտներու միջազգային Խորհուրդի նիստ Երեւանի մէջ: Բեմադիր Էդմոն Քէօսայեան աւարտած է «Փորձութիւն» շարժանկարը, որ պատրաստած է Սերօ Խանզադեանի «Մխիթար Սպարապետ» վէպի հիման վրայ:

Մարզական: Արարատ մէկ յաղթանակ եւ մէկ պարտութիւն արձանագրեց: Ջրբացատքի Խորհ. Միութեան ախոյեանն է Դաւիթ Համբարձումեան, Երեւանէն: Ըմբշամարտ Արշակ Սանոյեան (52 քիլօ ծանրութեան դասակարգ) ախոյեան Խ. Միութեան:

Տխրունի: Նշանաւոր գիտական բժիշկ փրոֆ. Վարդան Աւագեան:

ՍՓԻՒՌՔ

Թաղել անցեալը, նայիլ ապագային միայն: Այս է որ անկարելի կը դարձնէ Թուրքին եւ Հայուն տեսակէտը, նոյնիսկ եթէ Էճէվիթ սկզբունքով համամիտ կը թուի ըլլալ «պատմական առարկայական ուսումնասիրութեան մը, Օսմանեան կայսրութեան տարրալուծման այդ շրջանը արժեւորող քննութեան մը»: Այս է ահա կենսականը այն աննախընթաց զրոյցին, Թուրքիոյ վարչապետ Էճէվիթ եւ Արմինիըն Ռիփորթըրի խմբագրին՝ Էտ. Պօղոսեանի միջեւ: Անկէ առաջ, Արմինիըն Ռիփորթըրի խմբագրապետը տեսակցութիւն ունեցաւ նաեւ Արտաքին նախարար Էօքչէնի հետ: Այս վերջինը նուազ ճկուն քան վարչապետը, ըսաւ թէ ոչ ցեղասպանութիւն, ոչ հողի հարց կրնայ ըլլալ: Աս ալ ոչ նոր է եւ ոչ ալ զարմանալի: Տոքթ. Իվ Թերնօն Քիւներալփ, Էօքչէն, Էճէվիթ տեսակցութիւններէն վերջ կը գրէ «Յառաջ»ի էջերէն՝ «Ռանտէ–վու ա Գոնսբանթինօփլը»:

Այս զրոյցները, տեսակցութիւնները չեն լուծեր Պոլսոյ Հայոց համայնական հարցերն ու հոգերը, քանի Գալֆայեան հաստատութեան, Ս. Փրկիչ Ազգ. Հիւանդանոցի եւ Պօղոսեան - Վառվառեան վարժարանի ներկայացուցիչները կը ստիպուին երթալ Անգարա եւ իրենց դժուարութիւնները ներկայացնել փոխ վարչապետ՝ Օրհան Էյիւպօղլուի: Ինչպէս նաեւ հալածանքները կը շարունակուին՝ Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանի հրդեհը անծանօթներու կողմէ: Բարեբախտաբար միայն նիւթական վնասներ կան:

«Հայ սփիւռքի ընկերային եւ մշակութային կազմերը» նիւթն է միջազգային համագումարի մը որուն առաջին հանգրուանը տեղի ունեցաւ Միլանոյի մէջ «Հայ Մշակոյթը Սփիւռքի մէջ» նիւթին շուրջ: 40 հրաւիրեալներու վրայ խօսք առին 12 հոգի, ջանալով վերլուծել գրական, հոգեվերլուծական եւ պատմական աշխատանքով՝ Հայ Սփիւռքի ընկերային եւ մշակութային կազմը: Կազմակերպիչ մարմինն է՝ ԻՔՕՄը: Յաջորդ համագումարը տեղի պիտի ունենայ Փարիզ 1979ի ընթացքին նիւթ ունենալով «Սփիւռքի մշակութային ճարտարարուեստի կառոյցը» եւ 1980ին Պէյրութ «Սփիւռքի մշակութային քաղաքական կառոյցը» նիւթին շուրջ:

Լիբանանի հայ համայնքը համակրական կեցուածք ցոյց կուտայ նախագահ Սարգիսի հանդէպ դժուարին այս օրերուն: Ընկ. Մ. Ելլիզաթեան՝ հայ երեսփոխաններու անունով, ընկ. Հ. Թութիկեան եւ Տոքթ. Անդրանիկ Մանուկեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան անունով, Խորէն Ա. Կաթողիկոս եւ Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս յայտնեցին յանուն հայ համայնքին որ նախագահը քաջ եւ զօրաւոր մնաց իր պաշտօնին վրայ եւ թէ հայ համայնքը իր կողքին կանգնած է այս սեւ օրերուն:

Այս կարեւոր դէպքերէն դուրս Սփիւռքը ունի իր ընթացիկ կեանքը: Պարզապէս նշենք որ Պուէնոս Այրէսի Հայ կեդրոնի մէջ դասախօսած է ընկ. Կարօ Մեհեան «Հայաստան կրնա՞յ անկախ ըլլալ, կրնա՞յ մնալ, նախընտրելի՞ է որ ըլլայ» նիւթին շուրջ: Սան Ֆրանսիսքոյի մէջ Հայ Կեդրոնի մը շինութեան գործնական աշխատանքներ կը կատարուին: Գերմանական Տէռ Շփիկըլ շաբաթաթերթը յօդուածով մը նուիրուած Հայերուն, կ՚անդրադառնայ ջարդերուն եւ այսօրուան կացութեան:

Տխրունի: Տիկին Վարդուհի Քալանթար – Նալբանդեան Ուաշինկթընի մէջ կնքեց իր մահկանացուն: Մեր ժամանակակից հայ մատուրական ամէնէն պատկառելի դէմքերէն: Լոս Անճելըսի մէջ, մեռան վաստակաւոր ընկեր՝ Երուանդ Ֆնտըքեան:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆ

Յուլիս, դաշտահանդէսներու եւ դաշտագնացութիւններու մենաշորհեալ ամիսը: Գուցէ մրցանիշը կը պատկանի Լիոնի գաղութին ուր ամէն Կիրակի ունի բացօթեայ ձեռնարկ մը:

Յուլիս, Կապ. Խաչի տարեկան կայանի բացում: Տասնեակ ու տասնեակ պատանիներ կը վայելեն Ժիւռայի առողջ կլիման Հայկ. հարազատ մթնոլորտի մէջ:

Յուլիս, Խանասորի Արշաւանքի տարեդարձ եւ Հերոսներու Օր: «Յառաջ» ամսուան 25ի թիւը կը նուիրէ միշտ մեր ազատագրութեան տիտաններուն:

Այս տարի, 10րդ տարեդարձն է Շաւարշ Նարդունիի մահուան: Այս առթիւ բացառիկ թիւ «Յառաջ»ի:

Մարզական խումբերու հաշուեկշիռի ժամանակն է: Այսպէս, Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւի 1977 - 78 եղանակի հաշուեկշիռը դրական է: Գուցէ ոչ այնքան դաշտին վրայ արձանագրուած մարզական արդիւնքներով, այլ մանաւանդ ապագայի պատրաստութեան տեսակէտով քանի աւագ խումբի երիտասարդացման ճիգերը կը յանգին զգալի յառաջդիմութիւններու եւ Հ. Մ. Ը. Մ.՝ – Արծիւը աւելի սերտօրէն կը շաղուի գաղութային կեանքին հետ:

Հաշուեկշիռ նաեւ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի մէջ: Պրըվէի ներկայացող աշակերտները 100 առ հարիւր յաջողութեամբ անցած են: Ա. դասարանի 4 աշակերտներ ներկայացած են պաքալօրէայի նախապատրաստական քննութիւններուն եւ ստացած են միջինէն բարձր թիւեր:

Մեծարանք: Գառզու կը ստանայ «Օրտռը Նասիոնալ տիւ Մերիթ»ը: Տոքթ Ռ. Սիսակեան, Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան մասնաճիւղի նախագահը կ՚արժանանայ «Պատուոյ Լեգէոնի Ասպետ»ի կոչումին: Տարօն Ճէրէճեան՝ հոգեւոր հովիւ Նիսի եւ շրջակայքի եւ Վազգէն Թադոյեան՝ հոգ. հովիւ Ժընեւի, ծայրագոյն վարդապետութեան աստիճան ստացան նուիրեալ եւ ժրաջան ծառայութեանց համար, Եւրոպայի Հայոց Կաթ. Պատուիրակի՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի կողմէ:

Փարիզի Խաչեան Սանուց Միութիւնը կը կազմակերպէ գրական մրցոյթ Եղիշէ Չարենցի ծննդեան 80ամեակի առթիւ:

Սը կռան Թիւրք տը Լոթի: Այս խոսուն խորագրին ներքեւ, Քլօտ Մոսէ յօդուած մը ստորագրած է Նիս–Մաթէնի մէջ: Յօդուածագիրը անկեղծ է իր պատումներուն մէջ եւ չի խնայեր ոչ տեսածին, ոչ կերածին, ոչ ալ մանաւանդ Լոթիին:

Փարիզի եւ շրջակայքի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ներկայացնէ իր քառամեայ վարչական եւ հաշուական տեղեկագիրը: Գլխաւոր գլուխներն են՝ դատական խնդիրները, ՄՆԱ անանուն ընկերութեան հարց, կառուցումներ եւ բարեկարգումներ, բարերարներ, ապրիլեան եղեռնի ոգեկոչումներ, Ամենայն Հայոց Հայրապետին այցելութիւնները մեր գաղութին, Կ. Պոլսոյ Շնորհք Պատրիարքին այցելութիւնը, լիբանահայ աղէտեալներու օգնութիւն, եկեղեցական թեմերու կազմակերպում, միասնօրհնութիւն եւ Հայրապետի գահակալութեան քսանամեակ, եկեղեցական խորհրդակատարութիւններ, միօրեայ վարժարաններ, հաշիւ: Այս վերջին գլուխը ցոյց կուտայ որ Յունուար 1978ին Կրօն. Ընկերակցութեան ունեցած պատրաստ գումարը եղած է՝ 288.286,70 ֆրանք:

Այս տաք ամսուան մէջ տխրուններու շարքը երկար է: Հ. Յ. Դաշնակցութեան Րաֆֆի խումբի ընկերներէն որ մասնակցած է Նոր Սեբաստիայի առաջին քայլերուն եւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի աշխատանքներուն՝ ընկ. Պետրոս Պետիկեան: Տիկին Գեղուհի Տէտէեան Փարիզի հին գաղութի դէմքերէն: Սեդրակ Քարեան՝ Փարիզի հանրածանօթ վեթերան դէմք որ ծառայեց ազգին եւ եկեղեցիին: Աւետիս Մելքոնեան՝ ատենապետ Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմի ազգ. Առաջնորդարանին: Ազնիւ Հայուհիներ՝ Թագուհի Բազումեան եւ Թագուհի Գնդունի:

ՆՇԽԱՐ ՄԸ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՉԱՐԸ

――― Օ ―――

ԽՄԲ.— Հայաստանի ողջ մեծագոյն արուեստագէտն էր Երուանդ Քոչար, որ իր մահկանացուն կնքեց անցեալ շաբթու: Ստորեւ մեր հրատարակած նշխարը — իր յիշատակին — ունի այլապէս շահեկան ու թանկագին բնոյթ: Լոյս տեսած է անկէ ճիշդ ու ճիշդ — օրը օրին — 45 տարի առաջ, 1934 Փետր. 4ի «Յառաջ»ի մէջ, Քոչարի ցուցահանդէսին առթիւ, որ տեղի կ՚ունենար Փարիզի Վինեօն ցուցասրահը, Յունուար 29էն Փետր. 6: Թանկագին է նաեւ հեղինակին յիշատակը, քանի, այս տողերը ստորագրողն է «Յառաջ»ի աշխատակիցը՝ տարաբախտ Լասը:

Երուանդ Քոչարը առաջին անգամ չէ որ ցուցադրում է եւ սակայն այս անգամ նա հանդէս է գալիս իր ամբողջ թափով:

Ցուցահանդէսը կատարեալ պատկերն է տալիս նկարիչի բոլոր գործերի: Այդ գործերը կարելի է բաժանել հինգ խմբերի (բաժանումը կամայական է): Առաջին՝ հին գործերի շրջան, ուր արուեստագէտը աշխատում է հին վարպետների շունչով տոգորուած: Շատ չեն այդ կտաւները, բայց ինչ որ ցուցադրուած է, ցոյց է տալիս նկարիչի վարպետութեան չափը, որ պատիւ կարող է բերել ոեւէ արուեստագէտի:

Երկրորդ շրջան, դա այսպէս կոչուած մոխրագոյն շրջանն է, որտեղ ըստ իս, Քոչարը այլեւս հանդէս է գալիս իբրեւ կատարելութեան հասած արուեստագէտ եւ այդ շրջանը, իմ կարծիքով նկարիչի ամենալաւ շրջանն է.— մեծ կտաւներ, ուժեղ վրձին, խառնուածքի թափ ու մեբին ատրիճանի ինքնատիպ: Այստեղ Քոչարը արդէն իսկ իր ժամանակաշրջանի ծնունդն է ձեռք ձեռքի քայլող մեծ վարպետների հետ, նրանց նոր ըմբռնումներին համախոհ ու թէեւ տարբեր ճանապարհով եւ ինչպէս ասացի ինքնատիպ իր տաղանդով, գալիս է նոյն խօսքը ասելու նոր արուեստին: Այդ շրջանի գործերը մէկը միւսէն գեղեցիկ եւ ուժող են.— «Ղազարոսի Յարութիւնը», «Մի մարդու նկար», «Վերածնունդ», «Օհան Կարօ» եւ ուրիշներ:

Երրորդ շրջանը պէտք է համարել այն գործերը, ուր, ինչպէս եւ նախորդ շրջանի մէջ, նկարչի ռէալիզմն է ժխտումը եւ ուր մերկութիւնն է, կինն է, որ մէջտեղ կուգայ: Եւ սակայն ոչ մերկութիւնն եւ ոչ մարդը Քոչարի համար նպատակ չեն, այլ միջոց միայն, գոյների աքանչելի խաղի, վրձինի վարպետ շարժումների միջոցով տալու մի տեսակ հոգեկան երաժշտութիւն, ռիթմ, որ հեռու է կիրք կոչուելուց, որ ինչ որ միսթիք մի բան ունի իր մէջ: Իր գոյները այս շրջանին — վառ ու բնական — կանաչ ու կարմիր, կապոյտ եւ նարնջագոյն:

Նկարչութիւն տարածութեան մէջ (Փէնթիւռ տան լ՚էսփաս) — այսպէս են կոչւում այն գործերը ուր նկարիչը կարծես մտածելով եւ զգալով իբր արձանագործ, նկարը շրջանակից ազատելու ու միջոցին մէջ կանգնեցնելու ցանկութիւնն է որ կը յայտնաբերէ:

Նախապէս փայտէ էին այս գործերը, յետագայում մետաղի փոխուեցան — ամրացած գեղեցիկ պատուանդանների վրայ: Նոյն տիպի կտաւներ էլ կան ցուցադրուած ու այս ձեւի գործերի մէջ արուեստագէտը հանդէս է գալիս իր երազային աշխարհով: Այս գործերի ամէն մէկը մի–մի տեսիլներ լինեն կարծես, դուրս թռած մարդկային հոգու թաքթաքուր խորքերից ուր գոյների խաղը շլացուցիչ է: Երաժշտութիւն է թափւում նկարիչի այս գործերից, որոնց առաջ միտքը լռում է տեղի տալով զգացողութիւններին: Սրանք հոգեբանական արտայայտութիւններ են:

Ամենավերջին գործերի մէջ դարը իրեն փոխին զգացնել է տալիս: Մարդկային գլուխներ, մեքենականացած հեգնական ռոմանտիկ շարժումներով, աչքեր, որոնց արանքից փերսփեքթիւը տեսնելու հնարաւորութիւն է տրւում: Սրանք ներկայացած են եւ իբր նկար եւ իբր արձան, չափազանց մանրակրկիտ աշխատանքով:

Այսպէս զանազան շրջաններ է բոլորել այս նկարիչը, միշտ ջանալով չանել այն ինչ որ վերարտադրութիւն պէտք է լինի իր տեսածին, այլ տալ իր զգացածը, օգնութեան կանչելով արուեստագէտին յատուկ այն ուժը, որ կոչւում է երեւակայութիւն, դուշակելու համար այն ինչ որ թաքնուած է մարդու մէջ, ինչ որ անբացատրելի է, ինչ որ ծածկուած է: Յենլով մէկ կողմից իր ենթագիտակցական աշխարհի վրայ, որ այնքան հարուստ է իր մօտ, միւս կողմից միտքն է որ խօսում է նրա մէջ:

Իր վերջին շրջանների մէջ, միանգամայն հեռանալով ռէալիզմից ու խորասուզուելով երազներն եւ տեսիլների մէջ, Քոչարը վերանում է իմացական աշխարհից դրսեւորելու համար այն ինչ որ թաղուած է իր մէջ եւ այս ճանապարհը նրան մօտեցնում է գերիրապաշտութեան: Կոկէնի պէս նա եւս ժխտել է ամէն ինչ որ պայմանական է, ինչ որ ընդունուած է եղել համարել գեղեցիկ ու ւնետել է իր վրայից օրէնքները ու կազմախօսական համաչափութիւնը: Իր գոյները վառ են ու բոցոտ անխառն: Որոշ նկարների մէջ զգացւում է քիւպիզմի ազդեցութիւնը:

Քոչարի նկարները աչք շոյելու համար չեն, հաճոյք պատճառելու համար չեն իր ստեղծագործութիւնները: — Մտքին հասնելուց եւ տեսողութեան հաճելի լինելուց առաջ, նրանք դիտողի զգացմունքներին է որ կը դիպչին, ճիշդ ինչպէս երաժշտութիւնը եւ այդ է պատճառը, որ իր վերջին շրջանի գործերի մէջ մանաւանդ, ամէն առարկայ տարրալուծուած ձեւով է որ կը յայտնուի, որովհետեւ առարկաները, ինչպէս եւ մարդիկ ծառայում են այս արուեստագէտի զգացումները արտայայտելու եւ ոչ իրենց գեղեցկութիւնը կամ բնականութիւնը ցուցադրելու:

Լինելով միանգամայն իր դարի զաւակ, Քոչարեան սակայն, պատիւ իրեն տաղանդին, ոչ ոքի հետեւորդ չի կարելի համարել: Նա ինքնատիպ է:

Հարկ է յիշատակել եւ այն, որ Քոչարը շատ զարգացած եւ խորաթափանց միտք ունի՝ քաջ գիտէ արուեստի պատմութիւնը ու մեծ հաւատ նոր արուեստի ապագայ յաղթանակին:

Տաղանդաւոր ու բեղնաւոր է Քոչարը իր մոխրագոյն կտաւները բաւական էին արդէն իրեն մեծ վարպետների թուին դասել: Պայմանաւ որ... օտարազգի լինէր:

ԼԱՍ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գույումճեան եւ զաւակները ի յիշատակ իրենց քրոջ եւ հօրաքրոջ՝ Բիւր Գույումճեանի, 150 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալու-թեամբ ստացած է հետեւեալ գումար-ները.—

Մատաղի օրհնութեան առթիւ Տիկին Եաղուպեան 300, Պր. Քէլէկեան 200, Պր. Մ. Արզումանեան, Տիկիններ Ոս-կերիչեան, Սահաթճեան եւ Էքմէքճեան 100ական: Տիկիններ Ի. Միքայէլեան, Շ. Օհաննէսեան, Յովակիմեան, Աղապալ-եան, Մ. Ագըլեան, Տէր—Ահարոնեան, Թ. Կարապետեան, Տօնապետեան, Պր. Կ. Փափազեան, ոմն, բարեպաշտ մը եւ հա-ւատացեալ մը 50ական: Տիկիններ՝ Մա-կէսեան, Մ. Թէրզեան, Թ. Բեթրաքեան, Տուլկարեան եւ Բէքմէզեան 30ական: Տի-կիններ՝ Տէր—Ղազարեան, Զալըգեան, Գասպարեան եւ Զաքոյեան 20ական: Տիկին Զպլաքեան 10: Նոր տարուան եւ Ծննդեանտօներու առթիւ եկեղեցւոյ պայ-ծառութեան համար.— Պր. Նափոլէոն Պիւլլուքեան 5000, Պահատուրեան եղ-բայրներ 5000, Պր. Ճ. Պահատուրեան 2500, Ճնկտրեան եղբայրներ, Ե. Փա-փազեան եղբայրներ եւ Ագըլեան եղբայր-ներ 2000ական: Պր. Մ. Տիւյմէճեան 1500, Պր. Պր. Ա. Օպոզեան, Ա. Պասմէն, Բ. Կազարեան, Գ. Աւլանեան, Մանուկեան եղբայրներ եւ Շամալիէրէն Տիկ. Հ. Ա-պասեան 1000ական, Տէր եւ Տիկ. Մար-գարեան, Պր. Հաւկթուքեան եւ Տէր եւ Տիկ. Ս. Նիկողոսեան 500ական, Տիկ. Ի. Միալիճեան, Պր. Ա. Վանէսեան, Պր. Հ. Զուլէմեան, Տիկ. Մ. Պասմաճեան, Տիկ. Ֆէլլահեան, Պր. Պետրոսեան եւ Սէն Շամոնէն Պր. Ա. Այանեան 300ական: Պր. Ն. Թիւթիւնճեան, Պր. Վ. Սարգիս-եան, Տիկ. Յ. Միալիճեան եւ Պր. Ա. Արմէն 250ական: Պր. Դ. Դանիէլեան, Պր. Մ. Պէնէզեան, Պր. Գ. Զարգար-եան, Պր. Է. Զաքոյեան եւ Տիկ. Ա. Ե-չիչեան 200ական:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆր. Տէր եւ Տիկ. Ստեփան Ճէպէճեանէ փո-խան ծաղկեպսակի, Աբրահամ Մանուկ-եանի մահուան առթիւ:

×

Տիկին Արուսեակ Պետրոսեանի մահ-ուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն Լիբանանի աղէտեալներուն (Կեդրոնական Յանձնախումբ) Տէր եւ Տիկ. Նուրհան Իբլիքճեան 200, Տէր եւ Տիկին Տինօ Մանտօմէնէկօ, այրի Տիկ. Արուսեակ Սիլէնտիր, այրի Տիկ. Էլիզ Սուճուգճիեան, 100ական, եւ այս առթիւ այրի՝ Տիկ. Արուսեակ Սիլէհտիր 100 իր մօրը մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնոր-հակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահա-տուրեան, Ամենայն Հայոց Հայրապետի շնորհած Ս. Ներսէս Շնորհալի պատուա-նշանի տուչութեան առթիւ 2500 Ֆր., Ծննդեան տօնին առթիւ բարեպաշտ ըն-տանիք մը, Տէր եւ Տիկ. Գասպար Պաղ-տասարեան 500ական, Տէր եւ Տիկ. Ճ. Պահատուրեան եկեղեցւոյ 200, Ազգա-տախնամին 100, դպրոցին 100, բարե-պաշտ ընտանիք մը, Տէր եւ Տիկ. Գրի-գոր Պապիկեան 50ական, այրի Տիկ. Ագ-գանոյշ Տէյիրմէնճեան ամուսնոյն եւ որդւոյն յիշատակին 200, այրի Տիկ. Ան-նա Պօզուքլեան ամուսնոյն յիշատակին 100, Տէր եւ Տիկ. Զարեհ Խանճեան ի-րենց աղջկան պսակադրութեան առթիւ 100 Ֆր.:

Pour protester

Contre l'exécution arbitraire de trois patriotes arméniens :

Stepan ZADIKIAN
Hagop STEPANIAN
Zaven BAGHDASSARIAN

Libération Arménienne appelle à un Rassemblement devant l'Ambassade d'URSS (Porte Maillot)
Le Samedi 3 Février à 15 h. 30

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն Մօրիսի վարչու-թիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բո-լոր ընկերուհիները Երկուշաբթի, Փետր. 5, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, ընկերուհի Վարդուհի Արմուտեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները Փե-տրուար 5, Երկուշաբթի ժամը 2ին Ահա-րոնեան ակումբին մէջ: Վարչութիւնս յատկապէս կը փափաքի բոլոր ընկերնե-րուն ներկայութիւնը, ունենալով շատ կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանէօ — Քաշանի մաս-նաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ըն-կերուհիները Երկուշաբթի, Փետր. 5, ժամը 20.45ին սովորական հաւաքատեղին ընկերուհի Փափազեանի տունը Ռիւ Շառլ Միշէլ Պանէօ: Կարեւոր օրակարգ:

Grande Soirée Dansante

Organisée par l'Association des Anciens Elèves Moorat-Raphaël
Samedi 17 Février de 21 heures à l'aube, au MERIDIEN (Porte Maillot)
Participation :

les tziganes IVANOVITCH
les chanteurs NORAIR et SOUREN

Animée par
BERNARD DEDEDJIAN et son orchestre
BAR — BUFFET
Entrée 50 F. — Tarif réduit aux étudiants
RESERVATION des tables (du Lundi au Vendredi).
Gasparian —236-48-19 Kaprielian — 508-08-70

MARSEILLE
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
(12 - 14, Rue St. Bazile — 13001)

Grande Soirée Costumée

Samedi 10 Février de 22 h. à l'aube
CONCOURS DE COSTUMES
Prix d'entrée : 30 F.
Réservation : Maison de la Culture Arménienne — Tél. : 50-15-09

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դաշտահանդէսը Յունիս 17ին:

×

Կապ. Խաչի 50ամեակը Կրընոպլի մէջ, Մայիս 20ին:

Հայ Արիներու Միութեան տարեկան ցերեկոյթը Կիրակի Մարտ 4, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին, Շիմիի սրահը:

×

Կապոյտ Խաչի յիսնամեակը կը տօն-ուի մեծ շուքով Ապրիլ 1ին, Սալ Կավոյի մէջ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Dans les salons de l'Hôtel GEORGE V
Փետրուար 25, Կիրակի, ժամը 15-24

Sous la présidence de
Monsieur ANDRE CHAMSON
de l'Académie Française

Matinée Dansante

Animé par BEDIK et son orchestre
et le TRIO ATHENEE
Ambiance Gréco-Arménienne *Election miss Croix Rouge*

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ .— Պատմական Հայաստանը եւ կապադովկիան երիտասարդներու կողմէ, ժամը 16ին
Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել 985.36.53
Մուտք 40 Ֆր. — ուսանողներու կէս գին
Մուտքը ազատ է Լիբանանցի ուսանողներու համար:

ARMÉNIE 1979
OPTIMA Tours

CETTE ANNEE 4 FORMULES :	CALENDRIER
Première Formule = 12 jours. 2 jours MOSCOU — Aller-Retour. 10 jours EREVAN	06 au 17 Avril 18 au 29 Mai 15 au 26 Juin
Deuxième Formule = 14 jours 2 jours MOSCOU 12 jours EREVAN	15 au 28 Juin 13 au 26 JUILLET 20 Juillet au 02 Août 03 au 16 Août 07 au 20 Septembre
Troisième Formule = 16 jours : 2 jours MOSCOU 14 jours EREVAN	27 Juillet au 11 Août 03 au 18 Août 24 Août au 08 Septembre 31 Août au 15 Septembre
Quatrième Formule = 13 jours MOSCOU - ARMENIE GEORGIE - LENINGRAD	18 au 30 Mai 13 au 25 Juillet 24 Août au 5 Septembre

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.
(*Pour inscription par groupes de 10, nous consulter*).
RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS
67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :
Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

7 օր Աթէնք եւ իր շրջանները — 8 օր Հռոդոս կղզին

Voyage spécial pour la Fête des Mères

7 jours Athènes et ses environs
8 jours l'Ile de Rhodes
du 21 Mai au 05 Juin
Accompagné par Varoujan SARKISSIAN

Renseignements et Programmes détaillés contactez :

A LYON	A PARIS
sevan voyages SARKISSIAN Varoujan 50, cours de la Liberté 69003 LYON Tél. (78) 60 13 66	**saberatours** BAGHDASSARIAN Levon 3, rue de l'Arrivée Imm. CIT 7e étage 75015 PARIS Tél. 538 67 47

ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
4
DIMANCHE
4 FEVRIER
1979

ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.309 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.309

ՇԱՀՆՈՒՐԻ ԴԻՒԱՆԷՆ

20 / 5 / 1951

Սան Ֆրանսիսքօ

Սիրելի Պ. Շահնուր,

Բարեկամս՝ Պ. Տոքթ. Ալպէրին, Փարիզէն, գրած էր ձեզ հետ ունեցած հանդիպման մասին եւ բարեւներ հաղորդած ձեր կողմէն:

Իմ համարումը միշտ բարձր եղած է ձեր գրականութեան մասին եւ, թէեւ անձամբ քիչ ծանօթ, կ'ուզէի անմիջապէս գրել ձեզ, մանաւանդ որ Տոքթ. Ալպէրինի հաղորդած տեղեկութիւնները ձեր առողջական վիճակի մասին խորունկ ցաւ պատճառեցին ինծի: Դժբախտաբար, ես ալ հիւանդացած, և երկար ժամանակի պէտք եղաւ ապաքինման համար: Որով աւելի եւս կը զգամ միանկութեան տառապանքը, եւ բարեկամական խօսքի մը արժէքը դուրսէն:

Տոքթ. Ալպէրինը այնքա՜ն ջերմ խօսքեր գրած էր ձեր մասին: Իրմէ իմացայ, որ այժմ նուիրուած էք փրանսական գրականութեան: Կը հաւատամ, որ այդ ասպարէզի վրայ եւս յաջող էք, ինչպէս հայոց գրականութեան մէջ, ուր ձեր «Նահանջը առանց երգի» կը մնայ անմահ, իբրեւ որոշ ժամանակաշրջանի մը սերունդի ապրումներու արտայայտութիւն: Երանի՜ թէ նման նոր գործեր եւս ի վիճակի լինէիք պարգեւելու մեր գրականութեան:

Սիրելի Պ. Շահնուր, կը մաղթեմ ձեզ շուտափոյթ ու կատարեալ ապաքինում: Եւ ուրախ պիտի լինեմ, եթէ կարողանամ որեւէ բանով օգտակար լինել ձեզ: Խնդրեմ, առանց քաշուելու գրեցէք ինծի՝ որեւէ բանի պէտք ունի՞ք անմիջապէս, որ կարողանամ ձեզ ուղարկել:

Իմ մնայուն հասցէն է. Պոսթըն Լ Հայրենիք:

Անկեղծօրէն Ձերդ՝

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

26 / 11 / 1939

Սիրելի Շահնուր,

Կիրակի է այսօր, սիրտս նեղ, եւ ինչպէս նման կիրակիներ կուգայի Մոնփառնաս քու սփոփիչ ներկայութիւնդ փնտռելու, այսօր, դարձեալ գոհունակութիւնս կը փնտռեմ քեզ հետ խօսելու մէջ:

Բայց ի՜նչ գոհունակութիւն, ի՜նչ տառապաքին գոհունակութիւն այս՝ երբ դուն հեռու քու մտերիմ շրջանակէդ, սառնապատ լեռներու ստորոտը անշարժութեան դատապարտուած ես կրկին, իսկ մենք հոս՝ մեր հոգեկան անշարժութեամբ շղթայուած՝ դէպքերու սպուշ մոլուցքին տակ:

Ինչ սարսափելի իրականութիւն քան այս կեանքը, մանաւանդ այս սերունդին՝ որ արիւնաքամ փոթորիկներէ արմատախիլ՝ դատապարտուած է կարծես ծիլ ու ծիծաղ չարձակելու:

Ի՜նչ ուրախութեամբ ստացած էի նամակդ, որով առողջութեանդ մասին դրժգոհ չէիր եւ ուրախ որ ինկած ես անձնուէր հայ պատուական ընտանիքի մը մէջ, թէ դուն անոնցմով կը մխիթարուիս, իսկ անոք ալ քեզմով էին մխիթարուած՝ ինչպէս տեսայ տանտիրուհիին գրած մէկ նամակին մէջ: Բայց, խեղճ տղայ, ուրախութիւնը չէ գրուեր քու ճակատդ, հակառակ անոր որ ուրախ ու երջանիկ ըլլալու ամէն խմոր տուած էր քեզի բնութիւնը: Լաւատեսութիւն, համբերատարութիւն, աշխատանքի կորով, յարատեւութիւն, զուարթամտութիւն, բոլորը ունէիր ,բայց կեանքը միշտ *Թէքս* նայեցաւ քեզի, հակառակ անոր որ միշտ դուն անոր *պօն մին* կ'ընէիր:

Հիմա, մեր Յոր — Շահնուրը, ահա իր գրական բացատրութեամբ հերոս կը դառնայ *«Թու լը Թրաֆալկար»*ին: *«Թու լը Թրաֆալկար»* իրաւամբ սա քու կեանքդ... բայց, ինչպէս որ Թրաֆալկարէն յետոյ ո՛չ Ֆրանսա եւ ոչ Սպանիա չմեռան, դուն ալ, նկատելով հոգեկան կորովդ եւ ցեղային առողջ կողմդ, պիտի կրնաս խուսափիլ տխուր վախճանէն. այս հաւատքը ունիմ ես, նաեւ բոլոր բարեկամներդ:

Կարդացի էն-էո-էֆ-ը քու քարոզութիւնդ՝ «վաւերաթուղթ»ին նմոյշ — կոթողը. միայն թէ, ես — հին դպրոցի մարդ Լ կ'ուզէի որ վերջին նիւթին վրայ որ պակումն ու գաղափարականն է ամբողջ գործին, քիչ մը աւելի ծանրանայիր, աւելի շեշտեալ փիլիսոփայութիւն մը տայիր անոր, մինչ կարծես ամէնէն ժուժկալը եղած ես հոն: Պէտք է ապրիս՝ որ այդ գործիդ ամբողջութեան երատապակութիւնը տեսնես եւ քաղես՝ պսակը որուն արժանի է այդ աշխատանքը եւ որու յաջողութիւնը քեզ մեծապէս պիտի ոգեւորէ:

Մենք, հեռաւոր բարեկամներդ շուարած ենք թէ ի՛նչ կրնանք ընել: Քու բարի տանտիրուհիիդ նամակը անմիջապէս ղըրկեցի Չաքըրեանին որ 500 փր. հասցուց: Միւս կողմէ կը շարունակուի նիւթական միջոցներու հայթայումը: Այդ կողմէն հանգիստ եղիր: Ես պիտի տեսնեմ նաեւ Գեղամն ու Թէլեանը:

Միայն թէ, չեմ գիտեր որ, հո՞դ մնալ կ'ուզես թէ փոխադրուիլ Փօ հիւանդանոց: Իրաւ է որ պատուական մայրիկ մը ունիս, որ քեզի կը շռայլէ այնքան խնամք որքան հարազատ մայր մը, եւ սակայն բժշկական խնամքի պակասը կայ ու կը մնայ հոդ: Այս մասին կարծիքդ ու կամքըդ պէտք են՝ որոշում կարենալ տալու համար: Լաւ խորհէ, եւ հաղորդէ փափաքդ՝ քանի որ գիտեմ թէ չես կրնար առայժմ գրել:

Սրտի անձկութեամբ եւ սակայն լի յոյսով դարձեալ պիտի բոլորես անցնիս այս տագնապալի հրուանդանը, կը սեղմեմ ձեռքերդ եւ կը համբուրեմ քեզ կարօտով:

Միշտ քուկդ

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԳՈՐԾ՝ ԲԱԲՔԵՆ ՊՕՏՈՍԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆԻՆ ՄԱՀԸ

Մոլիէռէն ի վեր, Թատրոնի գրեթէ բոլոր դերասաններուն երազը եղած է՝ մեռնիլ բեմին վրայ, ներկայացումը տալէ ետք, երբ վարագոյրը կ'իջնէ:

Բացառութիւն չէր կազմեր Փոլ Մէօրիս: Թատրոնի մեծ դերասան մը, որ յարգանքն ունէր իր հասարակութեան, ծայրայեղ բծախնդրութեամբ: Այս մէկը իրագործեց իր երազը, երկու շաբաթ առաջ, անգամ մը եւս խաղալէ ետք Կիթրիի «Հայրս իրաւունք ունէր»ը, որու տուած էր նոր դիմագիծ մը: Մէօրիս, աւելի իրեն կը տանէր դերերը՝ քան կ'երթար անոնց: Ինքնատիպ եւ ուժեղ անհատականութիւն մը, չէր կրնար արդէն տարբեր լուծումի մը յանգիլ: Մեծ յիշատակ մը կը Թողու Թատերական արուեստին մէջ, նուազ մեծ, անշուշտ, շարժանկարի մէջ, ուր մեծ դերեր չտրուեցան իրեն: Խառնուածքով եւ արտաքինով, ունէր Բրիտանացիի մը կրթութիւնը, անոր պաղարիւն անտարբերութիւնը: Հըպարտ, նոյնիսկ քիչ մը գոռոզ: Այնքան յարգեց իր արհեստը, որ մերժեց անձնատուր ըլլալ Ֆիզիքական տկարութեան: Ոչ ոք, մանաւանդ ո՛չ հանդիսականը պէտք է գիտնար դերասանին ներքին տագնապը: Ծիգը՝ որեւէ տառապանք չցուցադրելու: Իր ըմբռնումով, ան որ եկած էր դիտելու Թատերգութիւն մը, պատրաստուած էր ծէսին - Թատրոնը ծէս մըն էր իրեն համար — պէտք չէ գիտնար Թէ ի՞նչ է դերասանին հոգեկան կամ մարմնական վիճակը: Իրեն չէր վերաբերեր: Արտակարգ քաջութիւն մը, բոլորին կարծիքով, որմէ չի բացակայիր սակայն որոշ մեծամտութիւն մը: Կարելի է արհամարել հիւանդութիւնը, բայց արհամարանքին մէջ, միշտ յաղթանակ չկայ:

Բոլոր արուեստագէտներու մահերէն, Թերեւս քիչ մը աւելի ապերախտ է բեմի դերասանին մահը, որմէ ոչինչ կը մնայ, եթէ ոչ՝ ձայնը: Ձի նմանիր որեւէ ձեւով չարժարուեստի դերասանին, որ տասնեակ փորձերէ ետք, կուտայ լաւագոյնը զոր յաջողած է, ու պատկերը կը մնայ իբրեւ վերջնական եւ մնայուն վկայութիւն: Բեմի դերասանը, որ ամէն իրիկուն, պիտի նորոգէ իր տաղանդը, նոր կերպար տայ իր հերոսին, ոչինչ պիտի ձգէ այդ ամենօրեայ վերանորոգումէն: Ամէն անգամ, նոր մարմնաւորում մը կ'իրագործէ որ երբեք նոյնը չի կրնար ըլլալ: Իր խաղը պիտի ազդուի օրուան տրամադրութենէն, ներկայ հասարակութեան «ընդունման» կարողութենէն: Ապերախտ ասպարէզ, բայց որքան ոգեւորիչ իր տուած ամենօրեայ սպառումովն իսկ: Արտասովոր ու մշտական ապրում մը, մանաւանդ երբ եզակի է դերասանը եւ կը յաջողի հինգհարիւրերորդ անգամն իսկ խաղալ այնպէս ինչպէս կը խաղար առաջին օրը, նոյն մտավախութեամբ — թրաքով - *առանց ընկալեալ սովորութեան մը վերածելու իր խաղը: Ապրիլ քանի մը կեանք, մէկ կեանքով, ամէն անգամ բան մը տալով, սպառելով իր անձէն:*

Մոլիէռէն ի վեր դերասանին երազը մնաց անփոփոխ: Իյնալ բեմին վրայ, երբ վարագոյրը իջած է արդէն: Կատարելութիւնը վերջացած է: Փոլ Մէօրիս գնաց, ինչպէս ուզած էր: Մինչեւ ծայրը խաղալէ ետք իր դերը: Կէս չձգել: Քաղաքավարութիւնն իսկ այդ կը պահանջէ: Դերասանէն անդին, հանդիսատեսը երբեք պէտք չէ զգայ մարդը՝ որ տկար է, անձնատուր իր տագնապներուն, իր յուզումներուն:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՐՑՈՒՄԸ՝ ՊԱՏԱՍԽԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՍԻՐԵԼԻ Գ. ՈՐԲՈՒՆԻ.

Կը յիշեմ, օր մը, ելիզապեթին մահուընէ առաջ էր, ձեր տունը կը խօսէինք գրականութեան մասին: Դուք ձեզի հարց կուտայիք, թէ ի՞նչպէս մարդ մինչեւ 70 - 80 տարեկան կրնայ կամ կ'ուզէ ոտանաւոր գրել (բառին ժխտական երանգ չէիք տար): Ձեր զարմանքը կուգար գայթակղութեան մը առկայութենէն: Կը մըտածէիք «ոտանաւորի Թիապարտին» որ Թէքէեանն էր. կը պատմէիք ի՞նչպէս կը նստէր քիչ յաճախուած սրճարանները, աղմուկէ հեռու, եւ կը գրէր: Ի՞նչպէս մարդ կրնայ հաւատալ նման գործունէութեան, վստահիլ անոր ամբողջ կեանքը: Ի՞նչ ցանկութիւն կամ ծրագիր: Յանկարծ դարձաք, կարծէք սովորական բան մը ըլլար ատիկա, եւ վարանոտ յոգնակիով մը աւելցուցիք. «ի՞նչու բանաստեղծութիւն կը գրէք»:

Ձեր այդ հարցումին պիտի փորձեմ պատասխանել այսօր: Տալիք կարելի պատասխանս չի կրնար ամբողջական ըլլալ, ինչպէս է պարագան բոլոր այն հարցերուն, որոնց Թնճուկին մէջ կ'ապրինք: Ո՞ր չափով նաեւ ատիկա ցանկալի է: Անձնական փորձառութեան մաս մըն ալ կայ, դեռ, որ ըլլալով անլուծելի, զիս կը ստիպէ զգուշանալ ընդհանրացումներէ, հակառակ ձեր հարցումի յոգնակիին: Ինչ ալ էր անոր սկզբնական իմաստը, այդ յոգնակին ինծի կը թուի բանաստեղծութեան ուղղուած հրաւէր մը, ազդարարութիւն մը, կոչ մը, որպէսզի բանաստեղծութիւնը ըսէ իր կոչումը: Բայց բանաստեղծութիւնը կրնա՞յ պատասխանել այդ կոչին: Ահաւասիկ հարցը, ահաւասիկ նաեւ բանաստեղծութեան հարցը, գոնէ ինծի համար, որ գրելը չի կրնար անջատել հարցնելէն: Ասիկա թերեւս անոր համար, որ գրելը ունի իր օրէնքները (կը հաւատամ ասոր, հակառակ ներկայ սկեպտիկութեան այս կալուածէն ներս), օրէնքներ հաստատուն ինչպէս աշխարհ մը եւ արդիւնք՝ հայրերու եւ նախահայրերու, այսինքն՝ խօսքի տէր ու տիրականներուն: Հարցնելը հարցում մը ուղղել է անոնց՝ հայրերուն, hարց (գրաբարով):

Կը մտածեմ որ հարցումին միշտ պատասխանած ենք, արդէն: Սկզբնական պատասխանն է ահաւասիկ այն անլուծելին՝ որեւէ վերլուծումի համար: Պատասխանած եմ արդէն մասամբ՝ գրելով ինչ որ կը կարդաք իմ անունիս տակ եւ որուն ընկալման ուղղութիւնները կը փորձէք բացայայտել, այնքան գերիշխան միամըտութեամբ մը՝ ձեզ յատկանշող: Ներկայ պատասխանս այդ անլուծելիէն կուգայ, անոր մթութենէն. եւ չկարծէք որ կը ձգտի անոր ճշմարտութեան կամ լուսաւորումին: Թերեւս միայն ու միայն մթնցնէ զայն, որովհետեւ գրելը յարաբերիլ է մութին հետ՝ մեզ ապրող: Կենսաւէտո՞ղ:

Միթէ բանաստեղծութիւնը իր կարգին այդ մութը չէ՞, կասկածելի ու վտանգաւոր՝ իր ստեղծած պատրանքներուն եւ միրաժներուն համար: Չեմ ծածկեր այստեղ իմ կասկածը անոր մասին, նորէն սկիզբէն, անոր դարաւոր գերորոշադրումը ամէն տեսակ դիրքերէ: Եւ յարակարծիք մը ընելու համար չէ, որ կ'ըսեմ ես ինծի. ինչ որ կը գրես բանաստեղծութիւն չէ:

Բայց որպէսզի իմ այս նամակս հասնի վերջապէս իր հասցէին, հարկ է հարցին այդ մասը առկախել, զայն բաց ձգել, ինչպէս ծակ մը օդի ամբողջ տունը վըտանգաւոր կերպով հովացնող եւ հաղորդող դուրսին:

Չեմ գիտեր, արդեօք նոյն հարցումը կը դնե՞ն վիպասանի մը առջեւ, եթէ անշուշտ ուրիշ կալուածի մէջ աւելի «յաջող» արտադրութիւններ չունի: Չեմ կարծեր: Վստահ ալ չեմ որ մէկը ձեզի հարցուցած ըլլայ ձեր վէպ գրելու դրդապատճառին մասին: Ի՞նչու:

Որեւէ ընթերցող սակայն կրնայ հարցտալ թէ ի՞նչու Հալածուածները-ի Մինասը բանաստեղծ է: Ընթերցողը գիտէ որ Մինաս ոտանաւոր կը գրէ, բայց այդ գործունէութիւնը եւ անոր արդիւնքը չեն յայտնուիր վէպի երկայնքին: Տարօրինակ չէ՞, որ Մինասի ամէնէն յատուկ, ամէնէն անձնական որովհետեւ ներգործական՝ արարքը մնայ պահուած, անծանօթ, չգրուած, կարծէք «գրաքննուած»: Կարծէք ոտանաւորը Մինասի գաղտնիքը ըլլար, անոր միւս անձը, միւս կողմը, ան՝ որուն մարդ չի կրնար նայիլ առանց չանթահար ըլլալու: Մինասի կեանքին բոլոր մանրամասնութիւնները ձեր վիպաշարքին մէջ կը բացայայտուին, մանրամասնօրէն կը վերլուծուին իբրեւ յատկանշական, ըսել կ'ուզեմ իմաստալից նըշաններ, թերեւս ալ իբրեւ ախտանշաններ: Այդ նշանները կը պատկանին վէպի ու պատմութեան ժամանակին, մինչ Մինասի ոտանաւորը ո՛չ մէկ բացայայտ մեկնաբանութեան տեղի կուտայ:

Թէկնածուի վերջաւորութեան սակայն կայ հետաքրքրական նամակ մը, որ Մինաս կ'ուղղէ «Զարեհ»ին: Նամակին կցուած է ամբողջ վէպը «սեւագրութեան» վիճակին մէջ: Երկու հատուած կ'արտագրեմ ձեր յիշողութիւնը թարմացնելու համար. «Ահա, անկարողութեան մատնուած եմ անգամ մը որ լրացած է Վահագնին պատմութեան սեւագրութիւնը, գրեթէ օրը օրին, երբ գործի պէտք է անցնիլ զայն վէպի վերածելու համար»: Իսկ աւելի անդին. «Ես այս բանին մէջէն դուրս պիտի չկրնամ գալ: Քեզի կը ղրկեմ ձեռագիրս. կրնաս ըստ քու ըմբռնումիդ կատարել աշխատանքը: «Կօշկակար. կօշիկէդ վեր մի ելլեր»: Ես կը վերադառնամ ոտանաւորի խաղերուս» (էջ 211 - 212): Մինաս, ըստ երեւոյթին, կը հրաժարի ձեռագրի հայրութենէն եւ գործէն, ձախողած՝ իր նպատակին մէջ «զուտ հոգեկան պատմութիւն մը» գրելու:

Մարդիկ, ընթերցողներ, մեր մէջ ինչպէս այլուր, այս հարցը պիտի նկատեն «գրական հնարք» մը: Բայց արդեօք այդ «հնարքը» գրականին վրայ, գրողական արարքին վրայ լոյս չի՞ սփռեր, որը գրուելէն վերջ կը պահուըտի, իր նշանը կը ձգէ միայն: Գրողական արարքը արդեօք այդ յայտնումն ու ջնջումը չէ՞ միատեղ: Վիպասանը կը հաւաքէ, կը համադրէ այդ նշանները, ըսուածին եւ ըսելիքին միջեւ տնտեսութիւն մը կը սարքէ: Իսկ Մինաս կը հրաժարի ձեռագրէն, որովհետեւ «զուտ հոգեկան պատմութիւն մը» առանց «մարմնի շարժումներուն» անկարելի է: Անկարելի է գրել, առանց սեռի խնդրի: Այս հաշուով Մարքիզուհին ժամը հինգին չէ, որ դուրս կ'ելլէ, այլ սկիզբէն արդէն դուրսն է. իսկ Մինաս կը թուի ըլլալ ամէնէն ներսը եղող, պատմութիւն ու մարմնային շարժում չունեցող «անձը»:

Անշուշտ ոտանաւորի խաղերը բանաստեղծութեան հեգնական սահմանում մըն է: Բայց երբ խաղը մտածենք իբրեւ արգիլինքէ զուրկ – կամ զերծ –, իր ուրոյն օրէնքները ունեցող արարք մը, որ ոչ մէկ նպատակ կը հետապնդէ քան ինքզինք, քան իր ըլլալը, այն ատեն ոտանաւորի խաղերը կ'ըսեն ինչ որ, գրողական արարքին մէջ, չենթարկուիր ծրագրումի ու կանոնագրումի: Ինչ որ գրելն է, առանց իմաստի, առանց անխուսափելի իմաստի մը յանգելու, եւ անոր մէջ հանդչելու պարտադրանքին: Ի՞նչու բանաստեղծները կը խուսափին «պատմութեան օրէնքէն» եւ կ'ուզեն հիմնել այլ օրէնք՝ Մինասի ոտանաւորի խաղերը: Ոտանաւորը, ձեր այդ էջին մէջ, ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ նիւթեղինացած, հաշիւի ու վանկի եկող օրէնքը, որ քալուածքի մը ձեւ ու կշռոյթ կուտայ, «ոտք» կուտայ:

Ձեր հարցումը չմոռցայ եւ անոր շուրջ է որ կը դառնամ այս պահուս: Արդարեւ ի՞նչու Մինաս ոտանաւորը կը գրէ կամ ի՞նչու Մինաս ոտանաւորը կը խաղայ: Կը մտածեմ, որ վէպը գրուելու համար պէտք ունի Մինասի «գաղտնիքին» որուն կը կառչի ինչպէս իր բացարձակ կէտէն: Մինաս կը հիմնէ վէպը, ո՛չ անոր համար անշուշտ որ «գլխաւոր հերոս»ն է (Փորձը-ին մէջ տակաւին հերոս չէ. անուն իսկ չունի), այլ անոր համար որ վէպին վրիպումն է: Ոտանաւորը վէպին համար է այն ինչ Մինաս է Զարեհին համար. մէկը միւսին մէջ, մէկը բխող միւսէն, կարծեցեալ հեղինակը ծնող հերոսէն:

Ձեր վէպերուն նպատակներէն մէկն ալ, լսած էք բազմաթիւ անգամներ, ջնջել է ժամանակը, պատմութիւնը եւ Մարքիզուհին: Ժամանակի ջնջումին այս ձգտումը չի՞ գար արդեօք վէպը իր մէջ եւ իրմէ անդին եղող ոտանաւորին, այսինքն՝ կըշռոյթին, նախադասութեան, գրութեան հետ ձուլելու փորձէն: Վէպը միացնելու ոտանաւորի խաղերուն, առանց ժամանակի, առանց պատմութեան, առանց դէպքի: Խաղերու եւ ո՛չ, ըսի, ո՛չ իսկ իմաստ, այլ «զուտ հոգեկան պատմութիւն» առանց պատմութեան: Մինաս կը խոստովանի ձախողութիւնը փորձին, որը ձախողութիւնն է վէպին: Այն ատեն բանաստեղծի մը կեանքին վէպը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ բացակայութեան վէպը, իմաստին ինչպէս բանաստեղծութեան բացակայութեան վէպը: Այսպէս է որ կը հասկնամ այլեւս ոչ միայն Թէկնածուն, այլեւ Ասփալթը, ուր Նիքոլի մահը՝ ծննդաբերութեան ընթացքին կը դառնայ Իմաստին մահը, իմաստ՝ որ պիտի հիմնէր, եթէ ըլլար, եթէ երեւան ծնէր, գործ մը: Անգործութեան վէպ մը: Այսպէս է որ կը հասկնամ նոյն վէպի բոլոր տառացի կրկնումները. փորձեր գրելու իմաստը, երբ ան կը քաշուի գրութեան առջեւ.

«Ի՞նչու բանաստեղծութիւն կը գրէք» հարցումը, առաջին մակարդակի զարմանքէ մը անդին, կը խնդրականացնէ նաեւ վէպը: Այլ խօսքով՝ ոտանաւորի հարցը իրեն հետ կը տանի, սահմանները յորդեցնելով, վէպին ալ հարցը: Ասոր համար է որ «ի՞նչու վէպ կը գրէք» հարցումը հազուադէպ հարցում մըն է եւ «ի՞նչու բանաստեղծութիւն»ը ընդհանրացեալ, առանց որ այս ընդհանրացումը արժէքի կամ առաջնահերթութեան խընդիրներ յարուցանէ:

Բայց ի՞նչու ոտանաւոր գրել:

Չեմ յիշեր հարցումին ա՛յդ օրուան պատասխանս: Իր վերոյիշեալ ձեւին մէջ ինծի կը յիշեցնէ Հօլտըրլինի ծանօթ կիսատողը՝ Հաց եւ Գինի կտորէն.

×

Կիսատողը թարգմանելը ինքնին «բանաստեղծական» հարց մըն է, ո՛չ թարգմանական: Դժուարութիւնը չի բխիր լեզուական, ճշգրիտ, գերմաներէնին համապատասխան հայերէն դարձուածքի մը բացակայութենէն: Դժուարութիւնը հարցումին մէջ իսկ է: Կրնամ արագ թարգմանութիւն մը առաջարկել, առանց լսելու գերմաներէն տողը եւ զայն աղուոր մը տափակցնել. «Ի՞նչ բանի համար բանաստեղծներ թշուառ ժամանակի մէջ»: Տողին իմ հայացումս չափով մը խուլ է, այսինքն հեռու, եւ այդ հեռաւորութիւնը կուգայ լեզուէն, որուն մէջ հարցումը կը մտածեմ այս պահուս՝ հայերէնէն: Ասիկա անխուսափելի է: Ինչ ալ ըլլան «ոգիները» մեզ ներշնչող, կը մտածենք, կը զգանք, կը սիրենք, կը մեռնինք ու կը ծնինք վերջապէս լեզուի մը մէջ եւ անո՛ր բերած իրականութեամբ: Մարդիկ կրնան ատիկա «ոգի» կոչել, օրինակ «հայեցի», ատիկա իրենց գործն է: Իսկ իմը՝ ընդունիլ հեռաւորութիւնը լեզուէ լեզու եւ ընդունիլ անոր կազմարար, կազմաւորիչ դերը:

Հայերէնի մէջ թշուառ կամ ճղճիմ կամ անձկալի ժամանակը մեր այսօրն է: Եւ ժամանակը արդէն սպրդած էր ձեր հարցումին մէջ «կը գրէք»ով, ներկայով: Խորքին մէջ՝ ամբողջ հարցը ժամանակի հարցն էր, այնպէս ինչպէս վէպը կը փորձէ ջնջել ժամանակը եւ կը գրէ զայն հարկադրաբար: Մինասի ոտանաւորը կ'իյնայ Որբունիի վէպի ծիրէն մէջ. Մինաս ի՛նք կ'իյնայ պատմութեան մէջ, երբ չի կրնար գործի անցնիլ:

Ձեր վէպին ժամանակը եւ մեր այսօրը Սփիւռքն է: Հետեւաբար հարցումին պզտիկ յաւելում մը կ'ընեմ. «Ի՞նչու ոտանաւոր գրել Սփիւռքի մէջ այսօր»:

Այդ այսօրին մէջ կը տարտղնուի մեր ներկան, որ նման է Հօլտըրլինի աւետած մութին, անորոշ, անճակատագիր, գոց ժամանակը մութին: Բայց հաւանաբար վերի durftigerը, ի դէպ տողին մէջ հակադրուող (գերմաներէն լողութեամբ) Dichter-ին, արմատական իմաստով՝ խիտ, ստուար, նշանակող, չափով մը նման մեր «քերթելուն», ածականը կը յատկանշէ Սփիւռքը աւելի քան որեւէ իրականութիւն, որովհետեւ կը նշանակէ նաեւ չնչին, անբաւական, պակասաւոր: Հօլտըրլինի եւ ձեր հարցումը բնաւ այնքան «դիպուկ» չեն եղած որքան այսօր: Այստեղէն՝ Սփիւռքի եւ այլեւս հազիւ խօսուող հայերէնի մը հեռաւորութենէն է որ կը փորձեմ կարդալ եւ մտածել այս բոլորը, եթէ տակաւին մտածումը կարելիութիւն մըն է մեզի համար, երբ սկսած ենք դառնալ գրեթէ անլեզու: Ամբողջ հարցը, թերեւս դարավերջի հարցը հոս է, խտացած, անվերծանելի. արդեօք մտածումը տակաւին կարելի է մեզի համար՝ մեզի իբրեւ մարդիկ, մեզի իբրեւ երկփեղկուած, քառափեղկուած «սփիւռքահայեր»: «Անհեթեթ ժողովուրդ որ կը յամենաս...» ինչպէս կը գրէ Յարութիւն փորձ Տար-ագրութեան Համարին մէջ: Մարդիկ՝ հազիւ մարդ, հազիւ կարող իրենք իրենց ժառանգորդ ըլլալու դերին, բայց անկարող տակաւին հայրութիւն մը ստեղծելու: Այստեղ՝ անշուշտ Մինասն է որ կը գտնեմ, Մինաս անկարող՝ Նիքոլը փրկելու, անկարող ընդունելու այդ աղէտը Նիքոլի մահուան, անկարող՝ մեռեալի մը հայրը ըլլալու: Անկարող մտածում ըլլալու:

Կրնայ ըլլալ, որ այս բոլորը ո՛չ մէկ կապ ունենան ձեր հարցումին հետ եւ ոտանաւորին: Կրնայ ըլլալ, որ ոտանաւորը երգ ըլլայ կամ աշխարհի ու բնութեան հայելին, առանց հեգնանքի: Ամէն պարագայի եթէ այս բոլորը կապ չունին ոտանաւորին հետ, այդ հաստատումը իսկ արդէն կ'ենթադրէ պատասխան մը, պատասխանա-տու մը, պատասխան տուող մը: Պատասխանա-տուն ինքզինք եւ իր խօսքը կը հիմնէ տեղ մը, սկզբունքի մը, ինքնութեան մը վէմին, հաստատութեան մը վրայ: Արդ՝ ինծի համար (փաստ Փարիզահայ վէպը, օրինակ, ի միջի այլոց) Սփիւռքը զինք հիմնաւորող սկզբունք մը չունի բայց «աղէտէն»: Կ'ապրի ինքնութեան բոլորովին նոր «տագնապ մը», որ պիտի կոչեմ անինքնութեան տագնապ մը, բառին ո՛չ մէկ ժխտական երանգ տալով: Եւ ասիկա պարզ անոր համար որ Սփիւռքը ինքնութեան անկումը, իսկութեան քայքայումը նոյնիսկ չապրիր, չի ստեղծեր, չի խօսիր: (Անհեթեթ ժողովուրդ որ կը յամենաս ու հաւատաս բացակայ հայեցիութեանդ...):

Սփիւռքը անօրէնութեան վիճակ մըն է, օրէնքի հաստատման կամ ընկալման անկարողութեան կացութիւն մը, որ կը թարգմանուի (կամ կը թարգմանէ) ընդհանրացեալ ամլութեամբ: Ճիշդ ու ճիշդ կը նմանի Եւ Եղեւ Մարդ-ի Թոմասին բռնուած պորտէն, կախուած մօր փէշերուն եւ Մարի - ժոզէթին, անոնց զոյգ գերեզմաններուն միջեւ: Ոչ մէկ խօսք այսօր, որուն կարենայինք հաւատալ, զոր կարող ըլլայինք հիմնելու, իբրեւ կենսաձեւ բերող հաստատում: Ոչ մէկ պատգամ անցեալէն կամ ներկայէն, կարծէք պատ-գամուած ըլլայինք ոչ մէկ պատի: Իրողութիւն է սակայն, որ Սփիւռքը կը ծնի աղէտէն (բոլոր նախկին սփիւռքները կը ծնին նոյն աղէտէն, որքան կրեր ենք, կրեր են մարդիկ այսքան երկար ատեն), որուն օրէնքը չի գիտեր, որով կ'ապրի տ ա ր - օ ր ի ն ա կ, անօ ր ի ն ա կ անգիտութիւն մը, տգիտութիւն մը, եթէ կ'ուզէք, հակառակ, այսպէս կոչուած «համալսարանական կրթութեան» տարածման: Սփիւռքը կամ անոր մասնիկները անկարող են այսօր աղէտը խօսելու եւ զայն ստեղծելու իր ահաւորութեան մէջ: Չեմ խօսիր անկէ փրկուելու մասին: Այս է ահաւոր ամլութիւնը: Եւ մտածել որ տակաւին ոչինչ կ'ուզենք լսել, ո՛չ իսկ կ'ուզենք այս ամլութիւնը ընդունիլ, ի վերջոյ միակ

ձեւը զայն ըլլալու, սպառելու եւ չխրելու համար ասֆալթին մէջ:

Զկարծէք որ ամլութեան, անկարողութեան, անօրէնութեան մասին խօսելով ելեր եմ Սփիւռքը խծբծելու, անոր «արժէքները վար բերելու» քիչ մը սխալ հասկցուած ալ լա Օշական ձեւով: (Սփիւռքը ո՛չ նսեմատան է, ոչ ալ քաւարան... Իւթոփիք վայր մըն է անիկա, ուր գրեթէ փորձառական կերպով կ'ապրուին համաշխարհային մշակոյթին բոլոր հակասութիւնները միասին, առանց մեր գիտնալուն): Կը փորձեմ պատմականին տակ պահուող – յայտնուող, զայն կարելի խելգարձնող, անխախտ «հոգեկան կառոյցը» գտնել: Միայն:

«Ի՞նչու քերթուած գրել քանդուած ժամանակի մէջ», որ ժամանակ չէ եւ չի բացուիր, դառնար ապրելի՝ պատմութիւն: Ի՞նչու քանդուած ժամանակ: Որովհետեւ ստեղծում չկայ – տեղաստեղծում: Ըսել կ'ուզեմ դէպք, ուր ժամանակը հաւաքուելով հնչէր: Եւ ո՞ւր ժամանակը կը յայտնուի աւելի ուժգնօրէն քան արձանով որ միջոց կը բանայ, գիրքով որ կեանք կը հիմնէ: Կարո՞ղ ենք արդեօք այս ջնջուող, չքացող, քաշուող ու ոչինչ ժամանակը մտածել, մտածել մեր հատուածումը, մտահերձումը՝ աշխարհէն ու մենք մեզմէ, հոգեհերձումը, մեր վախերը, անձկութիւնը պատմութենէն, մեր փախուստները անկէ, Թոմասին պէս փախչող Սրբուհիի դէմքի դէպքէն, մինչեւ որ ապտակը իջնէ երեսին՝ ուրիշէն: Ի՞նչպէս ընել այս ամլութիւնը բառնալու համար, զայն հագուելու համար:

Ինծի այնպէս կը թուի, որ Սփիւռք եւ բանաստեղծութիւն, Սփիւռք եւ գրութիւն առանց սեռի, տեղ մը կը հանդիպին իրարու: Այդ տեղը կը կազմէ ձեր հարցումին կեդրոնը, եթէ նման կեդրոն տակաւին գոյութիւն ունի:

Աւելի վերը կ'ըսէի, ոտանաւորի հարցը ընդհանրացեալ հարց մըն է, գրութեան հարց մըն է եւ իր հետ կը տանի վէպին ալ հարցը, առանց անոր մէջ սպառելու: Գրութեան հարցին ընդհանրականութիւնը, անոր ներյայտ ներկայութիւնը ամէն «գրական սեռի» մէջ կը բխի անկէ, որ ոտանաւորը լեզուական կիրառում մըն է, լեզուի մակարդակին վրայ աշխատանք մը անոր տարրերուն հետ, լեզուի տարրացում մը ըսենք: Զայն կազմող հնարքները, խաղերը, օրէնքները՝ ցնորային «ձեւապաշտութիւնը», պատկերներն ու րիթմային միաւորները (ոտքերը) է՛ն առաջ եւ է՛ն վերջ կը խօսին լեզուէն, զայն կը խօսեցնեն, կը բան–եցընեն, զայն եւ ցոյց կուտան: Ի՛նչ ալ գրուի «բանաստեղծութիւն» անունին տակ, անիկա յարաբերութիւն մըն է լեզուին մէջ լեզուին հետ, առանց գեղչելու բան–ին ճանաչողական արժէքը:

Իսկ Սփիւռքը, սփիւռքը իր կարգին եւ այլ ձեւով ճակատում մըն է երկլեզուութեան, ըսենք առ հասարակ լեզուականութեան – խօսողութեան հետ, աւելին՝ խլութեան սկզբունքին հետ, եւ դեռ՝ ճակատում մըն է ամէն «բանաստեղծական» փնտռտուքի համար իր իսկ կարելիութեան հետ: Հայերէնով գրել, Սփիւռքի մէջ, բախիլ է բոլոր միւս, յարակից, մեզ շրջապատող, մեր բերնին մէջ զիրար հրմշտկող լեզուներուն: Կարծէք այդ ձեւով ապրէինք լեզուներու, մարդերու պիտի ըսեմ, յարակայ եւ յաբանոր տրամը, բայց մեր մարմնին մէջ: Անլեզուութիւնը եւ ուրեմն լեզուականութիւնը մեզ կը սպասէ ամենուրեք, մանաւանդ հոն ուր լեզու կը փոխենք, մտածելով հարցը լուծել: Շահնուր գիտէր ասիկա, գիտէիք դուք ալ երբ կ'անցնէիք հայերէնէն ֆրանսերէնին եւ կը վերադառնայիք: Լեզու չունէիք: Եւ այս անլեզուութիւնը իր մէջ առնելու վրայ է ամբողջ խօսողները աշխարհի վրայ, ոչ անոր համար որ պատկերը սկսած է գրաւել տիեզերքը, այլ անոր համար որ լեզուն իբրեւ գործիք սկսած է մաշիլ, յոգնիլ՝ իր վրայ բանեցուած ճնշումներու պատճառով:

Կը հասկնաք ինչպէս լեզու եւ սփիւռք, բանաստեղծութիւն եւ սփիւռքայնութիւն իրարու կը հանդիպին լեզուի կիրառման եզրին վրայ, որը նաեւ անոնց հասարակաց եզրն է:

Բանաստեղծութիւնը կամ գրութիւնը առանց պիտակի այլ բան են քան հաղորդակցութեան ու արտայայտութեան միջոցներն ու գործիքը: Թէ լեզուն մարդու հաղորդումի եւ արտայայտումի գըլխաւոր եղանակն է, ոչ մէկ կասկած: Կարելի է միայն խնդրոյ առարկայ դարձնել այդ հաղորդումին ամբողջականութիւնն ու թափանցիկութիւնը, ինչպէս ըրաւ արդէն «Անհեթեթի թատրոնը»: Մինչ գրութիւնը լեզուի անհաղորդման, ըսենք, ստանձնումն է, որ ոչինչ կ'արտայայտէ քան ինքզինք: Քան այն ճանաչումը որ կը փորձէ ընել, արարել: Ասոր համար՝ բանաստեղծութեան մէջ կայ աւելի քան բանաստեղծութիւնը՝ խօսողութենէն անդին: Գրելը աւելի է գրելէն, որովհետեւ նաեւ, սփիւռքի մէջ, լեզուի ամէն կիրառում իբրեւ լեզուական հրահանգ կը բախի իր իսկ կարելիութեան սահմանին:

Բանաստեղծութիւնը տեղ մը անկարելի է:

Ոտանաւորը, որ կը գրուի սփիւռքի մէջ, ամէն ինչ է բացի լեզուական կիրառումէ, արարումէ, եւ որ ո՛չ միայն բանաստեղծութիւնը դարձնէր խնդրոյ առարկայ, այլեւ լեզուն: Սփիւռքի ոտանաւորը յոգնեցուց մեր լեզուն, մաշեցուց տաղաչափութիւնը իր քառամբակ հնչեակներով: Ալ չեմ խօսիր փորձուող եւ ուշացած օթոմաթիսմի մասին, որ շրջօնն է միայն տաղաչափութեան օթոմաթիսմին: Լեզուի պահպանումը չի ստեղծեր լեզուն, զայն կը պարպէ: Եւ

Գրեց՝

ԳՐ. ՊԸԼՏԵԱՆ

դեռ կայ աւելին. Սփիւռքի ոտանաւորը անկարող է անգամ հարցադրութիւն ըստեղծելու, մտածելու իր իսկ պայմաններուն մասին իբրեւ գրողական արարք: Պատճառը այն է, որ հարցադրութիւն ստեղծելու համար (ինքզինք եղծելու, ըստ–եղծելու համար, կը ներէք ինծի այս բառախաղին համար) պէտք է դուրս ելլել մեր «փոքր ածուէն», անոր չորցած հունէն, ուրկէ մարդիկ կ'ուզեն որ ջուր խմենք: Պէտք է նաեւ բացակայ հայրերը թաղել վերջապէս եւ պատուաստումի եղանակներ փնտռել – փորձել:

Սարաֆեան գտաւ այդ պատուաստումի եղանակը, իրեն համար: Շահնուր բաւական թափառեցաւ վերադառնալու համար, հոն ուրկէ բնաւ չէր մեկնած: Դուք այդ պատուաստումը ըրիք ձեր վէպին համար, երբ լքեցիք Փոքրի Մարգիզուհին: Վ. Օշական նոյնը կ'ընէ: Այսքան: Այսքանն ալ թերեւս բաւական է, որպէսզի սփիւռք մը փրկուի, եթէ փրկութիւնը նպատակ կրնայ նկատուիլ գրելուն: Այս եւ ուրիշ, պատմութիւն բերող պատուաստումներով կրցանք սպրդիլ դարէն ներս, պզտիկ տեղ մը առնել անոր լուսանցքին, մենք մեզի համար, նախ՝ գրողները իրենք իրենց համար: Այս բոլորը եղան, որովհետեւ արարողները խախտեցին աղբ հոտող գաղափարաբանութիւնները՝ գաղափարային թէ... գեղարուեստական, որոնցմէ մէկը դեռ կը թափառի մամուլի էջերուն «գեղապաշտութիւն» կոչուած սնոտիքին տակ: Ամլացած ժողովուրդի մը համար բոլոր պաշտութիւնները պատրանքը կուտան ստեղծումի կարելիութեան, որովհետեւ անգոյ օրէնքներու կ'ուզեն յղուիլ:

Պատուաստումը օրէնք մըն է, որուն անգիտակից ժխտումը – երբեմն ալ գիտակից – մեզ կը տանի անարգել՝ մտահերձումի. բաժանում իրականութենէն եւ անջատում մենք մեզմէ: Ճիշդ անոր համար որ բաժնուած ենք իրականութենէն, չենք կրնար գտնել մեր լեզուն՝ «մեր մշակոյթի աւանդները» որոնք անծանօթ կը պառկին թանգարաններու մէջ: Սփիւռքի այսօրուան ոտանաւորը պատուաստում չի գիտեր: Ընդհակառակն՝ զայն կը ծածկէ, ինչպէս կը ծածկէ իր պայմանը՝ լեզուն:

Սփիւռքը ամբողջովին լեզուին մէջ է, իսկ լեզուն ամբողջովին բացակայ է լեզուի կիրառումներէն: «Բացական կաւի պէս բերնիս» պիտի ըսէի:

Արդ՝ ինչո՞ւ ոտանաւոր գրել կամ պարզապէս գրել, եթէ ոչ արարելու համար ինչ որ սփիւռք է լեզուին մէջ: Այսինքն՝ յօրինել, ստեղծել, ճանչնալ, խօսիլ ըսփիւռքը լեզուին, անոր սփռումը լեզուին մէջ, սփռել լեզուն եւ իմաստը կրկնելով ասոր մահը: Խօսիլ սփիւռքը, որպէսզի ան ըլլայ գիրերուն մէջ, փոխելով զայն նսեմացման վերածող գաղափարաբանութիւնը, անդրափոխելով աւերումը, կառուցապրկումը՝ լինելութեան (1): Եւ ի՞նչպէս կարելի է ատիկա, եթէ լեզուի կիրառումը լինելութիւն մը չէ մեզի համար:

Բանաստեղծութիւնը կը գրուի՞ ծառայութեան մը համար, ենթարկումի համար, երբ նպատակները դադրած են շատոնց արժէք ըլլալէ, արժէքներու ընդհանուր անկումով: Կը գրուի՞ արդեօք լուսաւորելու համար հօէլտըրլինեան արեւմտեան այս գիշերը, երբ թեքնիքացման տրամաբանութիւնը անվերադարձ կերպով կը դառնայ տիեզերական՝ արտադրելով սարկացման անծանօթ եղանակներ: Բանաստեղծութիւնը ոչինչն է, բոլոր աննպատակ բաներուն պէս լուսանցքային, անշահաբեր ու ապարդիւն: Ոչինչ կ'արտադրէ եթէ ոչ սպառում:

Այնքան ատեն որ թեքնիքացման տրամաբանութիւնը լեզուն կը վերածէ իմաստներու հաղորդումին ու փոխանակութեան, տեսակ մը խողովակի, գրութիւնը իմաստի խցում մըն է, հատում մը շըրջագայութեան կարգին մէջ, առկախում մը արտայայտութիւն – հաղորդակցութիւն շրջանակին մէջ, պարզապէս որովհետեւ չի մասնակցիր կամ կը փորձէ չմասնակցիլ հաղորդումին: Լռութիւն մը՝ աշխարհի մը մէջ, ուր տեղեկատուութիւնը կը տարածէ իր անտեսանելի ալիքներու ոստայնը: Մեր ժամանակը կ'ուզէ ըսել ամէն ինչ այնպէս որ ըսուելիքը ծածկուի, ինչպէս մահերը որոնք երթալէն կ'արտաքսուին ապրողներու կալուածէն: Լեզուի կիրառումը կը վերցնէ քօղը, ճիշդ այն պահուն երբ իմաստը կը սփռէ ու կը խցէ անոր ծորակը: Անիկա մահը կը պատմէ: Որովհետեւ աղէտը իմաստին ընդմիշտ ջնջումն է: Եւ այս բոլորը առանց ափսոսանքի կամ կարօտի:

Գրել որպէսզի լեզուն ըլլայ լեզու՝ իր մօտիկ անծանօթութեամբ: Որքան քիչ կը ճանչնանք զայն, իր մէջ պահուող, անյայտացող, ճնշող ուժերը, որոնք, օր մը, չես գիտեր ի՞նչ կազմակերպուած պատահմունքով, կ'երեւին, կ'արեւեն, երբ կը բանէին քեզ: Երբեմն ինծի կը թուի, որ լեզուն իր գաւառները, իր երկիրները ունի, որոնց հազիւ մի քանի շրջաններուն մէջ թափառելէ, շրջելէ վերջ, այս կամ այն հռետորական շրջանը (trope) ոլորելէ վերջ, սպառած կամ յոգնած կամ ալ այդքանով բաւարարուած կը կենանք, մինչ պէտք էր շարունակէինք: Ասիկա կրնայ անխուսափելի ըլլալ: Լեզուն՝ իւրայատուկ շարժումով մը ինքզինք կը բացայայտէ մաս՛մը, աւելի հիմնականօրէն ծածկելու համար իր մէջ պառկող կարելիութիւնները:

Նորեկ ենք միշտ անոր մէջ եւ միշտ անփորձ:

Լեզուն կ'ըլլայ լեզո՛ւ այն աշխատանքով որ կրնանք խաղ կոչել բառին տալով թատերական իր առումը: Խաղ մը՝ որ չի ներկայացներ, վերաներկայացներ ո՛չ լեզուն, ո՛չ ալ անով եկող իրականութիւնը՝ ընկերային, մարմնական, այլ կը բեմադրէ, կը կրկնէ, կը միմէ իմաստին մահուան սուգը եւ կամ իրականութեան սպառումը: Այդ խաղը յարաբերութիւններու ցանց մըն է ձայնին, շեշտին, րիթմին, րիթմերուն, եւ – տաւջուող յղումներուն միջեւ դէպի իմաստի դաշտերը՝ դէպի միթաբանութիւն նոր եւ հին, դէպի տնտեսութիւն, դէպի առօրեայ, դէպի ծէս: Խաղը տեսանելի եւ անտեսանելի օրէնքներու կազմած մըն է ինքնաբեր ու ինքնահիմն, որ կը բերէ, կուտայ լեզուի նիւթեղէն հաճոյքը: Որեւէ տող ամէնէն առաջ ճաշակ է բերնիս մէջ եւ անոր շրջագիծի լիութիւնն ու պարապը կը ստեղծեն զգայարանական – զգալի, համ ստեղծող «ձեւը»: Որովհետեւ բանաստեղծութիւնը կը ճաշակուի, եթէ չուտուիր:

Սփիւռքի պէս գրութիւնը անտեղ է, u-topie մըն է, որուն հեռաւոր յոյսն է խաղի բերել ներսէն ու դուրսէն իշխողները: Տիրողներու միակ ցանկութիւնն է հաւաքել, համադրել, համապատկերել, միատեղել բոլոր այլատարրութիւններն ու տարբերութիւնները՝ կեդրոնացման ամբողջականութեան մը մէջ, որ ըլլար տեսանելի – ըմբռնելի: Մինչ գրութիւնը ցրուում կը կրկնագրէ: Գրութեան մէջ կայ միշտ ուրիշ բան: Ան կը խօսի ուրիշ օրէնքէ՝ որ կանոն չէ, ուրիշ օրէ՝ որ ցերեկը չէ, ուրիշ տեղէ՝ որ չկայ: Գիտեմ, տեղ չկայ երկրի վրայ կամ երկնքի, այլեւս, եւ եղած ենք առանց պատկանելիութեան, ինչպէս մարդկութեան մեծ մասը սփիւռք է առանց գիտնալու:

Կը հասկնաք ի՞նչու գրութեան լեզուն հեռաւոր է, կարծէք ջնջուած, միշտ հին քիչ մը, եթէ ոչ նախնական, միշտ ալ հեռու առօրեայի անմիջականէն ինչպէս ծէսը հեռու է շարժումներու սովորականութենէն: Բազմաթիւ, քանի մը հայերէններ, չլսուած սակայն, արդիւնք՝ այն ճիգին որով մարդ կը մնայ հոն ուր է, կը փորէ: Գրութիւնը փորուածք մըն է, մեր լեզուին յատուկ ուժական – երկդիմի առումով: Փորուածք մը այն լերան մէջ, որ լեզուն է իբրեւ ընկերութիւն, աւանդութիւն, մարմին ու յիշողութիւն:

Չլսուած՝ ուրեմն բիրտ: Բրտութեամբ մը որ կը յատկանշէ եւ հասարակաց է բոլոր ստեղծումներուն՝ տուեալը խնդականացնող: Կանոնազանցում մը՝ յանուն անվերածելիին: Որքան արտադրութիւն մը բիրտ է, որքան անոր մերժածներն ու զանցածները ընկալեալ են, ա՛յնքան անոր չըլթայազերծած կիրքերը զօրաւոր են ընթերցողին կամ դիտողին մօտ:

Կանոնազանցութիւնը, օրկանոնազանցութիւնը (Արիստոտելի Օրկանոնը տրամաբանութեան օրէնքները հիմնող տախտակ մըն է) մեր չափն է, որով գրողը կ'արտաքսուի բացարձակ դրսութեան մը մէջ, թերեւս միշտ լեզուին մէջ,

«կը մնէ դուրս»:

Որով չափով այդ դրսութեան կ'երթան ձեր այն տողերը, ուր կը խօսիք Ցարութիւնի եւ «իմ» գիրքերուն մասին. կ'ըսէք՝ անոնց «անմբռնելի եթէ ոչ խելագար մակդիրը կուտան անմիջապէս առանց նախապէս նուազագոյն ճիգը ընելու»: Մարդիկ, միշտ ալ այդ ըրած են, իրենց չհասկցած բաները արգելափակած կամ հանդստաբեր պիտակի մը տակ դրած, կամովին շփոթելով ընթերցումի ընդհանրացումը ընթերցումի հասարակացման հետ: Խելագար մակդիրը ախտաբանական արժէք ունի, որուն տակ կը զետեղուին իրարու հետ հասարակաց ո՛չ մէկ եզր ունեցող մարդիկ կամ մանաւանդ «գործեր»: Այդ ձեւով մարդիկ կը բացատրեն իրենց հանդիստի պահանջքը, մտաւորական հանդիստը է՛ն առաջ, թուլամորթութեան մէկ մարդկային ձեւը: Կը գոցեն այլութեան դուռը, կարծէք խենթութիւնը մտքին, ոեւէ մտքի պատկանող երեւոյթ չըլլար: Երեւո՞յթ: Կը մտածեմ՝ գրութեան առիթով այն խենթութեան զոր հին Յոյները հիւպրիս կ'անուանէին:

Տեսակ մը կանոնազանցութեան, անչափութեան զացող ձգտում մը՝ ինչպէս այդ կայ Անդիկոնէի մօտ: Ան էր, որ կը բնակէր բանաստեղծներու մօտ. ինչ որ կը բացատրէ անոնց աքսորումը Պղատոնի Հանրապետութենէն կամ անոնց կուրացումը՝ Հոմերոսի անունին տակ:

Խելագար մակդիրը ի հարկէ կը մերժեմ իր անունով լոյս տեսած գիրքերու համար, անկախ այն բանէն, որ խենթութիւնը կրնայ մասամբ քակել գրողական արարքի հանգոյցը, ինչպէս Ինտրա՝ իւրայատուկ խտութեամբ կը գրէ Ներաշխարհին մէջ. «Վասն զի խորհրդանշականութիւնը որ մտքին պայմանն է, քանի որ լեզու մը անհրաժեշտ է մտքին՝ – պայման է նաեւ խենթութեան»: Կը ներէք որ չմանրամասնեմ այս հսկայ եւ... հայ գրականութեան մէջ հսկող նախադասութիւնը: Ըրած եմ արդէն ՏՐԱՄԻ–ին մէջ:

Չեմ կրնար երեւակայել գրելու արարքը առանց ամբողջական, մարմնա – մտային յանձնումովը գրողին՝ գրութեան: Ահաւասիկ վտանգը, որուն կասկածն անգամ չունին վերոյիշեալ «մարդիկ»: Նըման յանձնումով՝ գրութիւնը կը դառնայ տար–ա–կեդրոն բան մը, իր պահանջները, իր պարտադրանքները, իր ծէսը եւ իր ծիրը ունեցող մոլորակ մը: Ասոր մօտեցումը, ընթերցումը, ընթացումը ըսենք, պէտք է կարէ – անցնի ամբողջ տարածութիւնը՝ բաժնող՝ ստեղծումը կրկնութենէն, գրութիւնը ընթերցողէն:

●▶

(1) Շիրակացին է ըսողը. «Լինելութիւնն իցէ սկիզբն ապականութեան եւ ապականութիւն դարձեալ անդրէն իցէ սկիզբն լինելութեան» Տիեզերագիտութիւն, էջ 31:

Եւ կը ծնի անխուսափելի տպաւորութիւնը, որ ձերն ալ եղած է պահ մը (– անշուշտ ընթերցումի phénoméno-logique նկարագրութեան մէջ –) երբ կը գրէք. «Անպայման sophistiqué բան մը ըլլալու է, մտածեցի, չհասկցուելու ճիգ մը, լեզուական սովորականէն տարբեր եղանակ մը»: Այս նախադասութեան մէջ համադրած էք քանի մը տիրական դիտողութիւններ, որոնք կը խօսին ընթերցողի մօտ գտնուող «ականջի պատերէն»:

Նախ՝ սա «լեզուական սովորականէն տարբեր եղանակը», ուր լեզուն կը վերածուի եղանակի մը, միջոցի մը, գործիքի մը. ըմբռնում՝ որ չեմ բաժներ, գիտէք: Ըսի արդէն ի՞նչու: Լեզուն եղանակ չէ, այլ եղանակները կարելի դարձնող եղելութիւն, որ կը մոռցուի անդադար սովորականի հասարակութեան մէջ: Ձեմ խօսիր այն իրողութենէն, որ «սովորական» կոչուած լեզուն սորվուած լեզու մըն է իր կարգին, ուր սակայն չափանիշը, բարենիշը աւելի ճիշդ՝ ընդունուած – ընկալեալն է:

Ապա sophistication- ը, որ կուգայ սոփեստներուն (սոփիա–ն, իմաստութիւնը կապկողներ) աւելի քան աւանդական արտաքսումէն: Սոփեստացումը աւելորդ, անտեղի բառային բարդացումն է, վէճի ձեւին տակ յայտնուող, որ ո՛չ մէկ տարկա՛յ ունի իբրեւ յղման տեղ: Արդ՝ որպէսզի «Սենեակ»ը սոփիստիքէ բան մը ըլլայ, պէտք է արդէն հասկցած ըլլա՞նք անոր «պարունակութիւնը»: Իսկ եթէ արդէն հասկցած ենք, կը նշանակէ որ անըմբռնելի չէ: Մինչ «չհասկցուելու ճիգը» կը խօսի հակառակէն:

Իսկ ի՞նչ է սա «չհասկցուելու ճիգը», որ դրօշակի պէս կը ճօճեն մարդիկ, իբրեւ գերագոյն մեղք: Արդեօք չհասկցուելու ճիգ կոչուածը չհասկնալու ճիգ մը չէ՞, այսինքն՝ չհասկնալու ճիգին արտաքսումը կարդացողէն կարդացածին վրայ:

Կը յաւակնիմ (գիտէք որ յաւակնութիւններ ունիմ, ինչ որ կը նշանակէ որ... «տուփքներս» չեն համապատասխաներ իրագործումներու), որ Տեղագրութիւնը, ինչպէս Հատուածները չհասկցուելու ճիգէ մը չեն բխիր: Ո՛չ մէկ ճիգէ կը բխին: Զարմանալի չէ՞ այն, որ մարդիկ, ընթերցող եւ մանաւանդ չընթերցող միշտ նոյն հասարակ տեղիք դիտողութիւնները ընեն: Գիտէ՞ք, որ Ներաշխարհը ծնած էր «չհասկցուելու ճիգէն» տառացի կերպով, եւ Նոր Տաղեր «կոյանոցի ծաղիկ» են, Հեթանոս Երգերը Շիրվանզադէ՛ի համար «անբարոյական», Դուրեան՝ «երոտոման»: Ձեմ երկարեր շարքը: Կը նկատեմ մեղադրանքներուն անհաւատալի կրկնութիւնը արտադրութիւններու այսքան տարբեր այլազանութիւններուն առջեւ: Եւ կ'ըսեմ ես ինծի, առանց միխթարութիւն փնտռելու ասոր մէջ, որ մեղադրանքները կուգան միեւնոյն inertie-ի ուժէն: Այն անշարժութենէն, անկենդանութենէն, ամլութենէն որ կը պահուըտի ընթերցողին մօտ. ընթերցող՝ միշտ աւանդապաշտ, մեր մօտ աւելի քան այլուր, միշտ կառչող իր նշաններուն, անթացուպերուն եւ սպասող՝ քրիստոսի մը որ ըսէ. «Ե՛լ, քալէ՛» Ուէ ընթերցող տարուած է իր աշխարհին մէջ մնալու: Կարդալով կը կարծէ հաղորդակցիլ, մըտնել ուրիշի մտերմութեան մէջ, մինչ մտերմութիւն չկայ, ուրիշութեան հետ մտերմութիւն չկայ մտքին համար (այս տեսակի բան կը թելադրէ Ցարութիւնի հատորը բացող Մտերմութիւն գրութիւնը, ի մէջի այլոց): Մտերմութիւնը միթոս մըն է: Կարելի չէ գրքէ մը ներս մտնել ինչպէս դուռը բաց մնացած եկեղեցիէ մը: Փոխաբերութիւնը կը շարունակեմ. ի՞նչպէս կրնանք եկեղեցիէն բան մը «հասկնալ, եթէ որոշ չափով (- թէեւ հաւատքը չափ չի ճանչնար –) հաւատացեալ չենք: Հաւատացեալին համար եկեղեցին աւելի է քան քարէ ճարտարապետութիւն մը, ինչպէս Աստուծոյ մը արձանը արձանէն անդին կերպարանաւորումն է Աստուծոյ:

Արդ՝ որովհետեւ լեզուն մարդոց հասարակաց, տուեալ միջոցն է հաղորդակցութեան, ամէն ընթերցող կը ձգտի (կամ կը յաւակնի) մէկ քայլով գրքէն ներս մտնել, առանց ինքզինք առոր պատրաստած ըլլալու եւ առանց ներյայտ, որեւէ հաղորդում, հաղորդութիւն ըսենք կարելի դարձնող պայմանին. Հանդիպումը գրքին մէջ գրուածին հետ: Հանդիպումը, այսինքն դէպքը նոյնին մէջ, համ–դիպումը: Այնքան ատեն որ այդ հանդիպումը չենք իրագործած, գիրքը կը մնայ բացգոց դուռ մը: Իսկ գիտէք որքան կարեւոր բան է «Սենեակ»ին դուռը, ուրկէ կը մտնէք:

Ձեր յօդուածին մէջ, այդ հանդիպումին մասին կը խօսիք, առանց բառը գործածելու, ինչ որ անհրաժեշտ ալ չէ: Այդ հանդիպումը, ձեզի համար, տեղի կ'ունենայ, երբ կրկնուող «պառկած» բառին կը կառչիք, աթոռին վրայ «բանաստեղծական» աւանդական դիրքը ձգելէ վերջ, նիստը պիտի ըսէի: Այդ դիրքը կը կաղմակերպէ ձեր ընթերցումը, որ նստուկ մարդունը չէ (կը յիշէ՞ք Ռէմպոյի նըստուկները...): Այդ դիրքէն կը հասկնանք այլեւս, որ բանաստեղծութիւն կոչուածը, գոնէ աւանդականը,«նստուկութեան» միջոց մըն է, շատերու համար: Ասկէ իմ կասկածը բանաստեղծութեան հարցի առընչութեամբ. (1) Հաւանաբար ուրիշ օր, տարբեր առիթով, ձեզի յայտնուի ուրիշ դիրք, հանդիպումը կը նորոգուի պարզապէս եւ սենեակի խորանարդը կը տեսնէք տարբեր անկիւնէ: Բայց

կարելի՞ է գրութեան տիրապետել ամբողջովին:

Հարցումին աւանդակա՛ն պատասխանը դրական է, հակառակ անոր որ գիրքերու ընթերցումները, դարերու վրայ, փոփոխական են եղած: Աւանդական ընթերցումը կ'ենթադրէ փեթիշացած, սոփեստացուած պիտի ըսէի, իմաստ մը: Արտադրութիւններու մեր պատմական փորձառութիւնը կը հերքէ իմաստի մը գոյութիւնը, առանց որ անիմաստութեան հովարտակը փողահարուի: Արտադրութիւնները անտիրապետելի ծաւալներ են, նշանակութեան հոծոյթներ, թանձրոյթներ, ուր առանձնաշնորհեալ տարբեր չկան, այսինքն «հեղինակային»: Ընթերցումն է որ կ'առանձնացնէ (ընթերցողի եւ հանրութեան անձին կը բերէ) խաւեր, կ'իւրացնէ իմաստներ, որոնք գրութեան իմաստը կը դառնան, բայց չէին: Ո՛րքան ընթերցող՝ ա՛յնքան իմաստ: Որովհետեւ ամէն ընթերցող գրութիւնը կը յօրինէ, կը ստեղծէ, կը շինէ ըստ իր օրէնքներուն: Այդպէս է որ զայն կ'ըստ–անձնէ:

Կը հասկնաք գիս, երբ գրելը «հասկնալիութեան» ծիրին մէջ չդնեմ: Ո՛չ հասկցուելու, ո՛չ ալ չհասկցուելու համար մարդ կը նստի սեղանի առջեւ եւ ոտանաւոր կը գրէ: Եթէ հասկցուիլ ըլլար՝ այն ատեն ոտանաւորի շինծու լեզուին պէտքը, պակասը կամ պահանջքը չէինք ունենար: Մարդիկ զիրար կրնան հասկնալ առանց ոտանաւորի խաղերուն, որոնք միայն այդ հասկացողութիւնը կ'առկախեն, կը բարդացնեն: Զիրար կրնան հասկընալ՝ սիրելով, շատախօսութեամբ, թերթ կարդալով կամ տարեդարձ տօնելով: Իսկ գրելը աւելի է գրելէն, որովհետեւ կը ձգտի այդ աւելիին, կը ցանկայ այդ աւելին, որուն հետ կրնայ նաեւ սիրուըտուք ընել, իբրեւ իր անվերածելի, անզեղչելի «իրականութիւնը»:

Ձեր նամակը կը խօսէր Տեղագրութիւն ձեր երկու ընթերցումներէն: Կ'աւելցնէք. «Հիմա երրորդ ընթերցանութեան կը սպասեմ, փրկարար, ազատագրող ընթերցանութեան, այն որ ինծի պիտի տայ գաղտնիքը բանուածքի մը, ուրկէ կարելի եղած էր արեւին լոյսը փոխանակել լուսնկայի լոյսով»:

Կա՞յ արդեօք փրկարար ընթերցում, որ «գաղտնիքը» տայ այն «բանուածքին»: Աղուոր բառ՝ այս բանուածքը, համադրող շինելն ու անոր նշանակութիւնը՝ բանը: Բանը, իմաստը հիւսուած են, շինուած, կարուած:

Մանուկ եղած ատենս մեր թաղի կիները ձեռագործներ կը բանէին, Ուրֆայի, Անթապի, «գործեր», «տաղկա՛հին» վրայ պրկուած կտաւներուն վրայ: Այդ գործերը գիս կը տպաւորէին ինչպէս իրենց «էրկըրէն» պատմածները՝ գաւառաբարբառով: Կը սիրէի «լաւ» գործը, «լաւ» բանուածը, սեղմ, պիրկ, դաշն աշխատցուածը, որ դիմանար ժամանակին: Անոնք չէին մտածեր «հայեցի» ձեռագործի մասին, գծուածքի մասին որ ըլլար «տոհմիկ»: Տոհմը է՛ին, իրե՛նք, ունէին զայն, ինչպէս չունին զայն մեր «տոհմիկ» քննադատները՝ հայեցիութենէ ճառող: Երբ նոր գործ կը յօրինէին, կը խօսէին անոր դիմացկունութենէն ինչպէս անոր ազուորութենէն, մինչ թելն ու գոյները փոխուած էին արդէն:

Այս յիշատակը կը պատմեմ թելադրելու համար թէ ի՞նչու կը գրեմ գրածիս պէս: Կը սիրեմ «լաւ» բանուածքը, փորուածքը (թեւ փորել կ'ըսեն դերձակուհիները հագուստի մը թեւին կլորը բանալուն), «լաւ» ձեւաւորուածը, Շահնուրի բառով: Ասոր նշաններէն մէկն է խտութիւնը, աւելորդաբանութեան մերժումը, կարճումը: Ձեմ կրնար երեւակայել նորէն էջ մը, որ ինքն իր մէջ դոց մեքենայ մը չըլլայ, ինքն իրեն բանող: Իմաստը կը ծնի ճի՛շդ անոր համար որ գրութիւնը կը բանի: Որովհետեւ բանուածք մը պէտք է բանի ինքն իրե՛ն, ինքնաբան դառնայ առանց արտաքին միջամտութեան, որ բացա – տրութիւնն է: Որեւէ բացա–տրական նշում, տող կամ բառ կ'աւրէ մեքենան, կարծէք թել մը քաշած ըլլա՛նք բանուածքի հէնքէն:

Խտութիւնը կը դատապարտէ զիս: Եւ այս դատապարտումը կը փորձեմ բառնալ հատուածներու ծրարձակումովը ընդհանուր, անտեսանելի կառոյցի մը մէջ: Տեղագրութիւնը առանց կառոյցին ոտքի չի կենար, եթէ կեցած է: Եւ միայն կառոյցի հարցին ինծի համար վերջնական լուծումով հատորը կ'աւարտի: Մնացեալը խոհանոցի աշխատանք է, որ չի դարիր խոհ–անոցի աշխատանք ըլլալէ:

Վերջերս հայ ճարտարապետութեան նուիրուած հատոր մը կը թղթատէի: Աչքըս ինկաւ զարդի մը վրայ՝ տեղաւորուած լուսամուտի մը գլխուն, կամարի պէս, բայց քիչ մը անհաւասարակշիռ կերպով: Մանրամասնութիւն մըն էր, որ ինքն իր մէջ ձախող կը թուէր: Կրնա՞յի հետեւցնել որ եկեղեցին շինող վարպետը կամ յետագային զայն զարդարողը ճարտարապետութեան անհաղորդ մարդիկ էին: Պարզապէս տեսանկիւնի հարց է: Անհաւասարակշռութիւնը պէտք է դիտել ընդհանուր կուռութեան, հաւասարակշռութեան մէջ՝ իբրեւ անոր անհրաժեշտ շարժումը: Ասոր միտք բանին այն է, որ գրուածքի մը մէջ մանրամասնութիւնը, հատուածը, խորագիրն ու ստորագրութիւնը չեն կրնար պատահական ըլլալ, այլ միայն ենթակայ են «պարունակութեան»: Արուեստի մէջ կան միայն թեքնիք հարցեր: Արուեստի մէջ կան միայն «պարունակութեան» հարցեր:

Այս երկու դրոյթները զգալ– մտածել միասին:

Ան որ կը լքէ, եթէ կրնայ, տուեալ օրէնքները՝ գրելու եւ ապրելու, նոյնն է, ստիպուած է ինքզինքին տալ տուեալի ուրիշ օրէնքներ, առանց որուն գրուած բաները չեն կրնար ըլլալ ու բանիլ: Եթէ Տեղագրութիւնը էջադրումի եւ տողատումի աւանդական կանոններէն կը զերծի, սիրաբանութեան մէջ մտցնելով հորիզոնականն ու ուղղահայեացը, կը մտնէ, նոյն ատեն, հնչեակի մը կանոններէն աւելի խիստ օրէնքներու կալուածին մէջ: Եւ այդ օրէնքները չեն ծնիր «մտքի» մը վերացական գործունէութեամբ, այլ միայն ու միայն գրութեան նիւթեղէն հարցէն, ըսենք անոր «պարունակութենէն», քանդուող քաղաքէն, ասոր քաոսէն ու բրտութենէն: Ես չեմ կրնար, առայժմ, այդ քաղաքին ողբերգութիւնը տաղաչափել: Տաղաչափելի չէ, անչափելի է: Պէտք չունիմ մանրամասնելու: Գիտեմ միայն՝ ամէն գրող այդ անչափելին հետ օր մը պարտաւոր է չափուելու, այլապէս պարզ գրասէր մըն է:

Այս բոլորը, ճշդեմ, չեն գրուիր ինքնարդարացման համար, կարծէք «ինքն» մը գոյութիւն ունենար: Ձեմ ալ փնտռեր ուեւէ մէկը համոզել: Մարդիկ իրե՛նք, ընթերցողը ի՛նք եւ ես իբրեւ ընթերցող կ'ընենք մեր ճամբան, մինչեւ որ հանդիպինք գրութեան՝ կէտի մը վրայ: Այդ հանդիպումը ոստում մըն է ուրիշ մակարդակի մը: Արկածախնդիրը (հոս է որ ան կը տարբերի բախտախնդիրէն) կ'ընէ այդ ոստումը, երբ կը մնայ եղած տեղը, երբ կը փնտռէ, փորէ, խնդիրը քննէ, կը համբերէ, այսինքն՝ համկը բերէ բերնին մէջ, կ'ըմբերանէ:

Կը սիրէի Յ. Օշականի գրածները՝ առանց բան մը «հասկնալու» ինչպէս կը կարդայի Տեղատուութիւն Մակընթացութիւնը, առանց գիտնալու թէ ինչ բանի կը վերաբերի: Օր մը պատահեցաւ, որ «հանդիպինք» եւ այդ արտադրութիւններու անհասկնալիութեան միթոսը ինկաւ կաւով ծեփուած մակերեսի մը պէս անոնց դէմքերէն: Եւ ՏՐԱՄ–ի ընթերցումները ամէնէն առաջ ընթերցումի կարելիութիւններէ կը խօսին եւ տուեալին, տափակին, գոց սորվըուածին մէջէն կ'ուզեն հանել անլուրը՝ որուն ծիրին մէջ կ'ապրի՛նք սակայն: Եւ ի՞նչպէս կրնանք փրկուիլ անկէ, «աւանդութեան» գրածէն, եթէ զայն ընթեռնլով չըստեղծենք–չճանչնանք: Որովհետեւ մեր «աւանդութիւնը» անծանօթ է մեզի: Եւ լաւ պիտի ըլլար, եթէ անոր արժէքներէն ճառող «պատասխանատու» մարդիկ զանոնք անգամ մը չափած ըլլան իրենց մարմինն ի վեր: Իսկ սփիւռքի մէջ՝ ո՞վ իր մարմինը կ'ապրի:

Ընթերցումի եւ գրութեան հարցը կը տեղաւորեմ հասկնալիութիւն, անհասկընալիութիւն, ըմբռնելիութիւն, անըմբռնելիութիւն զոյգերէն անդին: Եւ այն մթութիւնը, որ կը թուի ըլլալ սենեակին մէջ՝ ընթերցողին գաղափարներու եւ ծանօթի խառնիճաղանճին վարագոյրն է: Ամէն ընթերցողը ինք կրնայ պատռել այդ վարագոյրը, ի՛նք, անձնական յանձնումով, անհատ փորձառութեամբ միայն: Եթէ ոչինչ ունինք փնտռելիք, ոչինչ կը գտնէք:

Միւս կողմէ ծայրագոյն լոյսը, ծայրագոյն ու խիտ, գերմաներէն առումով՝ խտութիւնը իր շուրջը մութ կ'արտադրէ, երբ մեզ կը ձգէ «աստղերուն պէս առանձին»: Քիչ բառերով կարել անհուն տարածութիւններ, զանոնք կարճել, կըղպել, ահա հատուածներու աստեղաբանութիւնը: Բայց բառերը կը մնան բառեր, սովորական բառեր մտնող լեզուի հանրութեան մէջ: Ուէ ընթերցող զանոնք կը գտնէ բերնին մէջ: Բայց տարբե՞ր: Այո, տար–բեր: Այսինքն՝ տարուած այլ տեղ եւ բերուած նորէն այստեղ իբրեւ տարբեր: Այլափոխուած, դրուած ուրիշ ծիրի վրայ եւ տեղափոխուող:

Ահաւասիկ սենեակը մտնող չակերտին մէջ: Թէեւ չակերտները կային սկիզբէն, առաջին էջէն: Հարկ կա՞յ յիշեցնելու, որ «Սենեակը» իբրեւ արտ–ա–գրութիւն, իբրեւ առաջին էջ ունի չակերտներու հատուածը.

որովհետեւ «չակերտները սենեակը կը պատմեն» եւ զայն կը կերտեն:

Գ. ՊԸԼՏԵԱՆ

(1) Ներփակ հատուած մը այս ուղղութեամբ ՏՐԱՄ–ի մուտքէն.

Հարցադրուածը «բանաստեղծութիւնն» է ըսինք: Հարցը այստեղ այն չէ թէ ի՞նչ է բանաստեղծութիւնը, այլ գրութեան մը որոշադրումը, լեզուի գործարկումին ստանձնումը «բանաստեղծութեան» անունին տակ: Ինչո՞ւ սակայն «բանաստեղծութիւնը»:

Առաջադրանք մը կ'ուղղէ այս ընտրութիւնը. այն՝ որ «բանաստեղծական» արտադրութիւնը առանձնաշնորհեալ վայրն է ուր կ'աշխատին այլազան ուժեր. այսինքն՝ «բանաստեղծութիւնը» աւելի է քան «բանաստեղծութիւնը»: Քան «երգը», «ապրումն ու ներշնչումը»: Անոր ետին, իբրեւ գրութեան տրամաբանութիւնը կամ իբրեւ հակատրամաբանութեան առարկան կայ բնազանցութեան մեքենան: Իբրեւ գրութիւն «բանաստեղծութիւնը» աւանդաբար դուրս կը կենայ ճանաչումի – ճշմարտութեան եղանակաւորումէն, թէեւ գեղագիտական համակարգեր կուգան այդ «դրսութիւնը» վերածել հակադրումի մէկ արդիւնքին: Գեղագիտութիւնը ինքնին ուրիշ բան չէ եթէ ոչ բնազանցութեան ներկայացուցիչը, անոր ցանցն ու մաղը, որուն ընդմէջէն լեզուի գործարկման եփը կ'ենթարկուի ետ–մղման աշխատանքին: Թէ «բանաստեղծութիւնը» իր ամբողջ պատմութեան ընթացքին (կապուած միշտ բնազանցութեան, բայց նաեւ արտադրութեան միջոցներուն, թեքնիքին, տնտեսութեան) կը մնայ արտայայտչութեան համակարգին մէջ, այս երեւոյթը, իրողութիւնը փաստ մըն է բնազանցութեան տիրապետութեան, ասոր «խօսքի աւատապետութեան», հօրենական տնտեսութեան: Փաստը նաեւ լեզուի գործարկման ծածկումին, ասոր այլատրամաբանութեան քողարկումին: Ոչ ճշմարիտ, ոչ սուտ, լեզուի գործարկումը անդրա – ենթակայական աշխատանք մըն է, ուր ինչ որ կ'արտադրուի կը սպառէ ենթակայութիւնը, անոր լեզուն, անոր բառերը: Իբրեւ այլատրամաբանութիւն, իբրեւ լեզուի գործարկում է որ գրութիւնները կը հարցադրուին այստեղ: Հանգոյց մը՝ ասիկա որ կը կապուի այլ հանգոյցներու, տարբեր մակարդակներու:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris Commission paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
6
MARDI
6 FEVRIER
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	հատը	1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.310
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.310

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԹՈՒՏԵՀ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

— O —

Պարսկաստանի ներքին ծանր խռովար-ձութեանց առաջին իսկ օրէն, քաղաքական աշխարհին ուշադրութիւնը գլխաւորաբար կեդրոնացաւ Շիի առաջնորդ այաթոլլա Խոմէյնիի եւ Ազգային Ճակատին վրայ՝ քաղաքական ընդդիմադիր կուսակցութիւնը։

Գրեթէ անտեսուեցաւ շատ ազդեցիկ համայնավար Թուտեհը, որ ինչպէս անցեալին, նաեւ ներկայիս կրնայ վճռական դեր կատարել երկրին նոր դիմագիծին կերտումին մէջ։ Արդարեւ, կուսակցութիւնը, որ 1949ին օրէնքէ դուրս հռչակուած էր եւ այդ թուականէն ի վեր կը գործէ ընդյատակեայ, իր կառոյցով կը մնայ լաւ կազմակերպուած քաղաքական զօրաւոր խմբակցութիւն մը։

Այս իմաստով կարեւոր են կուսակցութեան առաջին քարտուղարին՝ Նուրեատին Քիանուրի շարք մը յայտարարութիւնները Նիւզուիքի խմբագիրներէն էտ Պէհրի։

Հակառակ բազմաթիւ դժուարութեանց, յատկապէս 1970էն, երբ Սավաք պահ մը յաջողած է իր գործակալները մտցնել կուսակցութենէն ներս, կապը երբեք չէ խզուած երկրին կազմակերպութեան եւ արտասահման (Արեւելեան Եւրոպա) հաստատուած կեդրոնին միջեւ։

Կուսակցութիւնը ո՞ւրկէ կը քաղէ իր ուժը։ Բանուոր դասակարգէն, որ ներկայիս քաղաքական բարձր գիտակցութեան հասած երեք միլիոննոց զանգուած մը կը ներկայացնէ։ Յեղափոխութենէն ի վեր աշխուժացած է կուսակցութիւնը։ Հին շարքայիններ, շատեր բանտերը ճաշակած, կազմակերպութեան անցեալի աւանդութիւնները տարածած են նորերուն վրայ։ Անվերապահ կերպով կարելի է ըսել, թէ քարիւղահանքերուն աշխատաւորները միմիայն Թուտեհի ցուցմունքներուն կը հետեւին։ Մտաւորական դասին աջակցութիւնն ալ զանցառելի չէ։ Միջին դասն եւս զօրավիգ կը կենայ, մէկ խօսքով բոլոր անոնք, որոնք աշխարհական — դրամատիրութեան եւ մենաշնորհեալ հատուածին լուծը կրած են։

Հետեւցնե՞լ ուրեմն, թէ փողոց խուժող հազարաւոր Պարսիկները, որոնք այաթոլլայի նշանախօսքերը հրապարակ կը դնեն, Թուտեհի անդամներ են կամ համախոհներ։ Ոչ, բնականաբար։ Առաջին քարտուղարին ըսելով, Խոմէյնի վերջին երկու տասնամեակներուն պայքարած է Շահին եւ աշխարհականութեան դէմ։ Ան նաեւ իր քաղաքական հայեացքները ձեւաւորած է մահմետականութեան օրէնքներուն հիման վրայ։ Թուտեհ լիովին զօրավիգ կը կենայ այաթոլլայի պահանջներուն.— Շնջում միապետութեան, մահմետական Հանրապետութեան հաստատում, Սահմանադիր ժողովի մը ճամբով, նոր Սահմանադրութեան մշակում եւ ազգային կառավարութեան մը կազմութիւն։ Վերջ տալ աշխարհակալութեան գերադասութեան՝ երաշխաւորելով ժողովրդավարութիւնը եւ պայքարելով քաղաքական ճնշումներուն դէմ։ Վերջապէս երկրին ազգային հարստութիւնները ժողովուրդին տրամադրութեան տակ դնել։ Քիանուրի հաւաստիացումով՝ ժամանակաւոր ռազմավարութիւն մը չէ ասիկա, այլ՝ լուրջ եւ յստակ կեցուածք մը։

Հակասական չի՞ թուիր, որ երբեւէ մարքսիստ կը պաշտպանէ այաթոլլային մահմետական նկարագիրով բնորոշ ծրագիրը։ Ահա տուած բացատրութիւնը.— Շիի կրօնաւորները երկար ատենէ ի վեր մզկիթներուն մէջ շփում հաստատած են ժողովրդական զանգուածներուն հետ։ Շիիներուն կրօնական արմատները ժողովրդավարական և հակաշխարհակալական ուժերուն հետ։ Ահա թէ ինչու, երբ այաթոլլա Շահին դէմ ելած է՝ Թուտեհ անվերապահ կերպով զօրավիգ կեցած է կրօնապետին։ Կուսակցութիւնը տարակարծ ձեւով կ'ընդունի, թէ շարժումը իր մէջ կը բովանդակէ յառաջդիմական կէտեր եւ, հետեւաբար, անհրաժեշտ է զարգացնել հասարակաց լեզուն իրենց եւ այաթոլլային միջեւ։

Համագործակցութիւնը ո՞րքան ժամանակ կրնայ տեւել։ Երկար, քանի, ըստ առաջին քարտուղարին, անյաղթահարելի տարբերութիւններ չկան գիտական ընկերվարութեան եւ մահմետականութեան ընկերային բովանդակութեան միջեւ։ Բազմաթիւ ընկերվարական երկիրներ մահմետական բնակչութիւն ունին, առանց լուրջ հարցեր ունենալու։

Միացեալ ճակատի մը շրջագիծին մէջ պատրա՞ստ են գործակցելու Ազգային Ճակատի կուսակցութեան հետ։ Այո, Թուտեհ անպատեհութիւն չի տեսներ գործակցելով քաղքենի կուսակցութեան մը հետ իմա՝ Ազգային Ճակատ. ասիկա այնքան ժամանակ, որ Ազգ. Ճակատը կամ որեւէ այլ խմբակցութիւն կը բաժնէ իրենց տեսակէտները։ Ի՞նչ են այդ առաջադրութիւնները։ Նախ վերջ տալ ամերիկեան կամ այլ նկարագիր ունեցող աշխարհակալութեանց. վերջ տալ երկրին համար կործանարար նկատուող զէնքի գնումներուն, վերջապէս կեանքի կոչել ժողովուրդին ձայնը արտայայտող կառավարութիւն մը։ Թուտեհի համար կարեւորութիւն չեն ներկայացներ կառավարական աթոռները, ասոնց թիւը, հիմնականը քաղաքականութիւնն է։

Հոս ներկայացուցինք Ն. Քիանուրի յայտարարութիւններուն շարք մը կէտերը, յատկապէս անոնք, որոնք կը վերաբերին ներքին քաղաքականութեան։ Մեծ հարցականը սակայն կը մնայ միշտ նոյնը.— որքա՞ն անկեղծ են առաջին քարտուղարին միտքերը. օրուան կացութեան յարմարելու ձգտող պարզ ռազմավարութի՞ւն մըն է, թէ իսկական ուղեգիծ մը շատ երկար ժամանակի համար։ Պատմութիւնը ցարդ ցոյց տուած է, թէ իշխանութեան գլուխն անցած Համայնավար կուսակցութիւնները օրինակ՝ Արեւելեան Եւրոպա, սկզբնական շրջանին ներկայացնելով պարզ փոքրամասնութիւն մը, գործակցած են այլ կուսակցութիւններու եւ խմբակցութիւններու հետ, օր մըն ալ դաւադիր խաղով մը զանոնք չէզոքացնելով բռնի ձեռք անցուցած են իշխանութիւնը։ Ասոր յաջորդած են մաքրագործումները եւ Մոսկուայի սայլին լծուելու քաղաքականութիւնը։

ՔԱՂՀԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՍՊԱՍՈՂԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

— O —

Խոմէյնի իր մամուլի ասուլիսին մէջ, մասնաւոր յայտնութիւն մը չըրաւ, ինչպէս կը սպասուէր։ Ըսաւ միայն թէ իսլամական Հանրապետութեան կառավարութիւնը կազմուած է (անդամներուն անունները գաղտնի պահեց)։ Երկուշաբթի ալ կը հաղորդէր, որ երբ իշխանութեան գլուխ գայ քարիւղի արտադրութիւնը պիտի իջնէ զգալի կերպով եւ ներկայ արտադրութեան միայն 40 առ հարիւրը ներկայացնէ։

Պախթիար վճռական կը մնայ եւ տեղի չի տար։ Ֆրանս — Էնթէրի իր յայտարարութեան մէջ ըսաւ որ նախարարապետ եղեր է կամ փողոցի աւելածու, բան չի փոխուիր, ժողովրդավարութեան կողմնակից է։ Պախթիար կ'ըսէ նաեւ. « Եթէ Խոմէյնի կառավարութիւն մը հռչակէ, կ'անդրադառնամ կարելին չափ, կամ կը հակազդեմ։ Երեւակայեցէք, որ կարդինալ մը, Փարիզի արքեպիսկոպոսը քաղաքականութիւն ուզէ ընել։ Արդեօ՞ք ձեր նախարարապետը Գերպ. Մարթիէն հետ տեղը կը փոխէր։ Լաւ, թող մեզ լուսաբանէ կրօնական հարցերու շուրջ, բայց եթէ կ'ուզէ արտաքին գործերով զբաղիլ։ այն ատեն՝ ո՛չ »։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԻԹՕ ամուսնալուծուած է իր երրորդ կնոջմէն եւ ամուսնացած է օփերայի երգչուհիի մը հետ, որ 35 տարեկան է։ Նուկուլաւիոյ ղեկավարը 87 տարեկան է, ըսողներ կան նոյնիսկ՝ 90...։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԻԼԼԻԷԹ օրաթերթը 150 հազար ֆրանքի պարգեւ մը կուտայ այն անձին, որ օգնէ խմբագրապետ Իփեքճիի մարդասպանը գտնելու։ Ոստիկանութիւնը ցարդ 126 կասկածելի ձերբակալած է։

3 ՀԱՅԵՐՈՒ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ ՍԱԽԱՐՈՎԻ ԴԷՄ

ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՅՑԵՐ ՓԱՐԻԶ

ՍԱՐԹՐ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

— O —

Կը թուի թէ խորհրդային իշխանութիւնները կը փորձեն վախցնել Սախարովը երեք Հայերու ի նպաստ իր բռնած հրապարակային դիրքին պատճառով։ Արդարեւ, Ուրբաթ օր երկու անծանօթներ իր տունը գացած են եւ ներկայացած մեթրոյին եղեռնափորձին զոհերուն իբրեւ « ազգականները » եւ ամբաստանած խորհրդային գիտնականը, որ « երախաներու մարդասպաններու պաշտպանութիւնը կը ստանձնէ »։ Այս լուրը, որու աղբիւրներն են մամուլի գործակալութիւնները (Ա. Էֆ. Փէ. եւ Էյ. Փի.) տարբեր ձեւով տրուած է, գոնէ խորագրին մէջ Ֆիկառօի եւ Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտի մէջ։ Ամերիկեան օրաթերթը, հաւանաբար թիւրիմացութեամբ, կը խորագրէ թէ « Սպառնացողներն ալ երկու Հայեր են »։ Սախարով յայտարարած է որ երկու անծանօթները երիտասարդ աղջիկ մը հրմշտկած են սանդուխներուն մէջ եւ յայտնած թէ « ուրիշներ պիտի գան Սախարովին հաշիւը մաքրելու »։

Փարիզի մէջ, « Հայկ. Ազատագրութեան » նախաձեռնութեամբ համախմբում մը եղաւ Շաբաթ օր, ժամը 15.30ին խորհրդային դեսպանատան առջեւ։ 150էն 200 հոգի միայն, որոնք չեն կրցած շատ մօտենալ Պուլվ. Լաննի դեսպանատան, քանի ոստիկանութիւնը ետ մղած է մինչեւ քովընտի անել փողոց մը։ Լիպերասիոն Երկուշաբթի օր դառնօրէն կը նկատէ, որ նոյնքան ցուցարար կար որքան... ոստիկան։ Հոն էին սակայն Սարթրը, Կլիւքման, Պլիուշ եւ Ֆէնպերկ։ Սարթր պահանջած է, դեսպանատուն յանձնուելիք գիրով մը որ դատավարութիւնը վերաքննուի։

× Լիպերասիոն Երկուշաբթի առտու չահեկան տեսակցութիւն մըն ալ հրատարակած էր Լէոնիտ Պլիուշին հետ, որու աւելի մանրամասնօրէն կ'անդրադառնանք մեր յաջորդ թիւով։ Շաբաթի Լը Մոնտը կ'անդրադառնար Սախարովի մամուլի ասուլիսին, յիշելով թէ Բրեժնեւի ուղղուած նամակին մէջ, խորհրդային գիտնականը կ'ըսէր ի մէջ այլոց.— «Թասի յօդուածը ինծի շատ տարօրինակ տպաւորութեան մը տակ կը թողու։ Դատավարութեան ոչ թուականը կուտայ, ոչ՝ վայրը...։ Զատիկեան Մոսկուա չէր մեթրոյին պայթումին ատեն եւ բազմաթիւ վկաներ կրնան հաստատել։ Առանց անհրաժեշտութեան, դատը ամբողջովին դռնփակ տեղի ունեցաւ »։

× Մարդկային Իրաւանց Միջազգային Դաշնակցութիւնը բուռն բողոք մը բարձրացուցած է երեք Հայերու գնդակահարութեան առթիւ։ Լիքան ալ « բուռն բողոք մը » ըրած է։

× « Հայկ. Ազատագրում »ը հոգեհանգստեան պաշտօն մըն ալ կատարել տուաւ Կիրակի առտու Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, ուր խուռներամ բազմութիւն մը հաւաքուած էր։ Ցուցարարները, հոս ալ ինչպէս Շաբաթ օր, ցուցատախտակներ կը պարզէին, ուր գրուած էր « Բրեժնեւ մարդասպան », եւայլն, եւայլն։

× Ցապաղումով ստացանք (երբ մեր նախորդ թիւը արդէն լոյս տեսած էր) պատճէնը այն զեկոյցին զոր Հ. Յ. Դ. եւ Հայ Դատի Յանձնախումբը հաղորդած են մամուլի ֆրանսական գործակալութեան (Ա. Էֆ. Փէ.) եւ ուր կ'ըսուի ի մէջ այլոց. « ... Խորապէս յուզուած եւ վրդովուած վարմունքէ մը, որ քաղաքական հալածանքէ կուգայ եւ ոչ խաղաղ արդարադատութենէն մեծ Պետութեան մը, որ դեռ Հելսինքիի համաձայնագրեր ալ ստորագրած է եւ կը պարծենայ որ ընկերվարական է, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ Հայ Դատի Յանձնախումբը բողոք կը բարձրացնեն անարդարանալի գնդակահարումներուն դէմ եւ կոչ կ'ընեն բոլոր անոնց, որոնք Ֆրանսայի մէջ, կը պայքարին մարդու իրաւունքներուն համար և բոլոր ձեւի ճնշումներու դէմ, բողոքի միթինկի մը, Երկուշաբթի, Փետր. 5 ժամը 20.30ին Միւթիւալիթէ 24 Ռիւ Սէն-Վիքթոր »։

Մեր տեսած թերթերուն մէջ, միայն Լիպերասիոնն էր, որ այս հանրաժողովին լուրը կուտար Երկուշաբթի առտու։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝

ԵԴ. ԱՒԱԳԵԱՆ

Ցունուար 27 թուակիր հաղորդագրութեամբ, Գերագոյն Սովետի նախագահութիւնը կը յայտնէ որ արդիւնաբերական Շինարարութեան նախարար նշանակած է Եդուարդ Աւագեանը։ Գերագոյն Սովետի նախագահութիւնը նաեւ « Արդիւնաբերական Շինարարութեան մինիստրի պարտականութիւններից ազատել է » Կարլէն Յակոբեանը։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

(ԺԳ.)

Գրեց՝ **ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ**

Այս մտածումները կրնան չափազանց օգտապաշտ թուիլ ոմանց. կարելի է հարցնել, վերջապէս, որ ո՞ւր է գրականութեան դերը հայ իրականութեան մէջ, քաղաքական առաջնորդներու եւ կազմակերպութիւններու ճախողանքները ուղղե՞լ, միութի՞ւն եւ համերաշխութի՞ւն ստեղծելն է։ Չեմ կրնար « այո՛ » պատասխանել նման հարցումի, որովհետեւ առանց գրագէտ - արուեստագէտ ըլլալու՝ համաձայն եմ այն արուեստագէտներուն, որոնք կ՚ըսեն, — Մենք քաղաքական դէմք կամ առաջնորդ չենք, մենք մեր արուեստով կ՚ընենք ա՛յն, որ մեզի կարեւոր կը թուի։ Այդպէս ալ պէտք է ըլլայ։ Արուեստագէտին գործը (եւ իրաւունքը) ստեղծելն է, — ստեղծել իր ուզածը, իր նախընտրած ձեւով։ Ընթերցողին եւ արուեստ սիրողին գործը (եւ իրաւունքը) մեկնաբանելն ու սպառելն է։ Մեր արուեստագէտները երբեմն յանցաւոր են, որովհետեւ խրոխտ ձեւերով եւ խօսքերով իրենց ազատութիւնը յայտարարելէ անմիջապէս ետք, լալկան խօսքերով կը սկսին գանգատիլ, որ հայ ժողովուրդը չի՛ քաջալերեր զիրենք, չի՛ գներ, սպառեր եւ կարդար իրենց գործերը, իսկ հայթերթերն ալ « պէտք եղածին չափ » գրախօսականներ չեն հրատարակեր իրենց գործին մասին։ Ե՛ս ալ կը հաւատամ որ հայ ժողովուրդը մասնաւորաբար, եւ հայ մամուլը՝ յաճախ, կը թերանան այս ճիւղերուն մէջ, սակայն անկեղծօրէն կ՚ըսեմ արուեստագէտին, — « ձեզի չի՛ խառնուիր։ Եթէ կը պնդէք (եւ պէ՛տք է պնդէք) որ ձեր արուեստը ձեր ուզածը պէտք է ըլլայ, նիւթով, ոճով, ձեւով, եւայլն, ժողովուրդն ալ իրաւունք ունի պնդելու, որ պիտի կարդայ միայն զինք հետաքրքրողը »։

Ժողովուրդի մշակութային (անոր կարգին՝ գրական) մակարդակը բարձրացնելու ծանր եւ խրթին գործը արուեստ արտադրողներուն գործը չէ ընդհանրապէս, եւ չի կրնար ըլլալ։ Կան գրողներ, որոնք կ՚աշխատին իրենց « պարտականութիւնը » կատարել, — կ՚արտադրեն, քրտինք եւ արիւն կը թափեն որպէսզի հրատարակուի իրենց գործը եւ տարածուի, հասնի ընթերցասէր անձերու ձեռքը. գովելի՛ է այս ճիգը, որ կ՚ընդունի արուեստագէտին բուն պարտականութիւնները։ Մնացածը՝ արուեստասէր հանրութեան կը մնայ, եւ եթէ այդ հանրութիւնը (այս առթիւ՝ Ամերիկահայ Բարեկամներու Միութիւնը) գրականութեան մէջ կը գտնէ միութիւն եւ համերաշխութիւն ստեղծելու միջոց մը՝ այդ իր գործն է։ Գրական գործը բառերու կառոյց մըն է, որ բազմիմաստ է. մէկ մեկնաբանութեամբ կարելի չէ սահմանափակել անոր իմաստը։ Նմանապէս, գրականութիւնը բազմօգուտ է, մէկ նպատակի ծառայելու սահմանուած չէ ան։ Հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ, թէ՛ անցեալին, թէ ալ տարասփիւռ ներկային ան կոչուած է զանազան օգտակար գործեր իրականացնելու, զանազան լաւ (եւ երբեմն, անխուսափելիօրէն, ոչ - լաւ) նպատակներու ծառայելու։

Կարելի է նոյնիսկ ըսել, որ գրականութիւնը մասնաւորաբար յարմար է համերաշխութեան գործին ծառայելու. գիտեմ որ շատեր համաձայն չեն նման եզրակացութեան, սակայն ես կը տրամաբանեմ սա մօտեցումով։ Ի՞նչ է մեր գաղութներու դերը, իրենց Սփիւռքահայ մշակոյթի հանդէպ. պատասխանը, գիտենք, « ընդհանուր եւ հսկայ անտարբերութիւն մըն է »։ Օրինակ՝ Ամերիկահայութեան 500.000նոց գաղութին 100 հազարը միայն լրջօրէն եւ շարունակականութեամբ կապուած է Սփիւռքի կարեւոր հաստատութիւններուն, — ծխական է եկեղեցիի մը, բաժանորդ է թերթի մը, անդամ է միութեան մը, հոգաբարձու է դպրոցի մը (եւ կամ իր զաւակները կը ղրկէ դպրոց)։ Այս ցրուած փոքրամասնութիւնը (գաղութի 20 առ հարիւրը) իրարու կապողները իրենց կարգին շատ աւելի փոքրաթիւ խմբակ մըն են, որոնք կը բաղկանան եկեղեցականներէ, ուսուցիչներէ, կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու պաշտօնեաններէ, հոյակապ « ռատիօ - ժամերու » խօսնակներէ, թերթերու թղթակիցներէ եւ մի քանի հազար յամառ ընթերցողներէ, որոնք մէկ թերթէ աւելի կը բաժանորդագրուին եւ գրականութիւն կը կարդան։ Այս խմբակին անդամներու թիւը 5000ը չանցնիր, բայց եւ այնպէս անհամեմատօրէն մեծ է անոր անդամներու կարեւորութիւնը Ամերիկահայութեան կեանքի մէջ, ու կրնամ ըսել նո՛յնն է վիճակը, Սփիւռքի միւս գաղութներուն մէջ։

Պատճառը սա է, — մեր գաղութի այս մէկ առ հարիւրը կազմող 5000 անձերը գիտակցօրէն կամ (շատ աւելի սովորաբար) անգիտակցօրէն կը կազմեն ա՛յն խմբակը, որ մեր ժողովուրդին իր մշակոյթին հետ ունեցած եւ ունենալիք կապին որակը ու երանգը կը բնորոշէ։ Անգլերէն արտայայտութիւն մը կայ, մէս միտիա, որուն հայերէն եւ կամ նոյնիսկ Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը ծանօթ չէ ինծի. բառը կ՚ընդգրկէ « զանգուածին հասնող հաղորդակցութեան միջոցները », այսինքն՝ հեռատեսիլ, միլիոնաւոր բաժանորդ ունեցող մեծ թերթեր, եւայլն։ Ըստ ամերիկեան ընկերաբանականութեան հասկացողութեան եւ վերլուծումի, այս հաղորդամիջոցները վճռական դեր ունին Միացեալ Նահանգներու մէջ՝ որովհետեւ կը ստեղծեն այն կապը, որ գոյութիւն ունի ժողովուրդի հսկայ զանգուածին եւ իր մշակոյթին միջեւ։ Այլ խօսքով, պարզ մարդ իր ներկայի մշակոյթի հանդէպ ունի մօտեցում մը, զոր կը բնորոշեն, կը սահմանեն հեռատեսիլն ու ձայնասփիւռը, ինչպէս նաեւ թերթերը։

Կայ, անշուշտ հաղորդամիջոցներու երկրորդ խմբակ մը, որ ժողովուրդի մը աւելի փոքր եւ « ընտրանի » հատուածին կը ծանօթացնէ աւելի բարձր մշակոյթ մը եւ աւելի յստակօրէն արտայայտուած գաղափարախօսութիւն մը, — Ամերիկայի իրականութեան մէջ համալսարաններու ուսուցիչներն են՝ որոնք կը կատարեն ծանօթացման այս գործը։ Միացեալ Նահանգները ունին 1600 համալսարան եւ 800 յետ - երկրորդական ուսման կեդրոններ ունին նաեւ մօտ ինը միլիոն աշակերտներ՝ որոնք կը յաճախեն այս դպրոցները, ու կը ստանան « ուսում » կոչուող բան մը, որուն որակը յաճախ ծիծաղելի է, բայց եւ այնպէս կապ մը կը ստեղծէ աշակերտին, իր երկրի մշակոյթին եւ անոր դրամատիրական գաղափարախօսութեան միջեւ։

Վերադառնալով մեր իրականութեան եւ գրականութեան կարեւորութեան, կրնանք ըսել որ մեր մէջ զանգուածային մշակութային հասկացողութիւն գրեթէ գոյութիւն չունի։ Ժողովուրդի 80 առ հարիւրին հայութիւնը անուանական - ծիսական է միայն։ Մնացեալ 20 առ հարիւրին համար հայ մշակոյթի եւ հայկական գաղափարախօսութեան միջնորդներն ու իբր հաղորդամիջոց ծառայողները այն մօտ 5000 անձերը՝ զորս խմբակի մը մէջ տեղաւորել փորձեցի ես։ Իսկ ի՞նչն է այս խմբակի անդամները « միացնող » ազդակներէն մէկը, — պատասխան՝ մեր մշակոյթը, բառին ամէնէն լայն առումով հասկցուած։ Այդ 5000ին չորս հազարը տարին մէկ հայ գիրք միայն կը կարդան, սակայն կը գնեն ու կը տարածեն հայերէն ձայնապնակներ, կը կարդան հայերէն թերթեր, եւ ա՛յդ թերթերուն մէջ է որ գրող (չենք կրնար ըսել գրագէտ) հայեր կը կոփեն արեւմտահայ լեզուն (եւ այդ լեզուի անկումը), — գաղափարախօսութիւնը, քաղաքական եւ մշակութային մօտեցումները, եւայլն։ Անշուշտ բառերու վարագոյրին ետեւ աւելի կարեւոր փոքրաթիւ դերասաններ կան (Եկեղեցականներ, Միլիոնատէրներ, Կուսակցական Ղեկավարներ), սակայն նոյնիսկ անոնք խօսնակներու եւ հաղորդամիջոցներու պէտքը կը զգան, ու իրենց խօսնակ - ծառաները հսկայ դեր ունին հայ իրականութեան մէջ, զոնէ հայախօս իրականութեան մէջ։

(Շար. – 13)

Յառա՛ջ « Արարատ »

— o —

Մօտ օրերս պիտի վերսկսին ուրեմն, Խորհրդային Միութեան ոտնագնդակի բարձրագոյն դասակարգի ախոյենական մրցումները, մասնակցութեամբ տասնեւութ խումբերու, որոնց կարգին մեր ազգային « Արարատ »ը։

Նման եւրոպական երկիրներու, հոն ալ ախոյենութեան դափնին խլող յաղթական խումբը կ՚արժանանայ մասնակցելու Եւրոպայի ախոյեան խումբերու բաժակի մրցումներու պատիւին։

Դեռ մեր մտքէն չեն ելած այն խանդավառ եւ յուզումնալից վայրկեանները, զորս կ՚ապրէինք զանազան երկիրներէ փութացած բազում հարիւրներով Հայերս, 1975ի Մարտ մէկի երեկոյեան, Միւնիխի Ողիմպիական մարզադաշտին մէջ, ուր Խորհ. Միութեան նոյն տարուան արժանաւոր ախոյեան հայրենի մեր խումբը կը ճակատէր Գերմանիոյ ախոյեան շատ ուժեղ Պայէռնի դէմ, Եւրոպայի բաժակի մրցմանց քառորդ վերջնականի յոյժ կարեւոր խաղով։ Մեզի համար յիշատակելի այդ օրը, եթէ Երեւանի պանծալի կազմը ինք եւս չկարողացաւ յաղթանակելու « Հրաշք »ը արձանագրել, այդ ժամանակի մարզադաշտերու սարսափ՝ Միւլլէրի խումբին դէմ, իր գետնին վրայ, սակայն եւ այնպէս, ան դուրս չէր ելլեր երբեք անպատուաբեր պարտութեամբ մը, որ կը յայտնուէր 2ի դէմ 0 նշանակէտով լոկ, եւ այդ ալ պարտադրուած հակառակորդ խումբին կողմէ, հանդիպումի վերջաւորութեան պահերուն միայն։ Բայց ինչ որ պիտի պատահէր տասնեհինգ օրեր վերջ, վերադարձի խաղումին, արդարօրէն ծափահարելի կը հանդիսանար, երբ « Արարատ »ի խաղացողները, Արարատի իսկ հովանիին տակ, 1ի դէմ 0 նշանակէտով պարտութեան կը մատնէին Միւնիխի առիւծը, ինչ որ չէին յաջողած նոյն պարագաներուն, անոր հետ մրցող խումբերը, որոնց կարգին՝ այն ատենուան Ֆրանսայի ախոյեան՝ առաջնակարգ Սէնթ Էթիէնը։

Բայց աւաղ, երկու նշանակէտեր եւս պէտք էին հայորդիներուն համար — առանց հատ մը ստանալու — որպէսզի իրաւասութիւնը իւրացնէին կարենալ շարունակելու համար նոյն մրցաշարքի շարունակութիւնը։

Այս մէջբերումը կը փութամ կատարել արտայայտելու համար մեր բոլորիս երախտագիտութիւնը մեր ախոյեան խումբի դեռ մօտ անցեալին իր փայլուն պատուանդանի վրայ մեզի շատ ընծայած այդ զգայացունց ելոյթներուն առիթով, ու հակառակ հետեւեալ չորս տարիներու իր անվարդագոյն արդիւնքներուն Խորհ. Միութեան ախոյենութեան մրցումներուն մէջ, « Արարատ » կը մնայ մեր պաշտելի խումբը և մեր յոյսերը կը սնուցանենք 1974 - 1975 տարեշրջանի հերոսը, կրկին անգամ տեսնելու 1979 - 1980ի բեմին։

Ինչպէս մարզաշխարհէ բոլորովին տարբեր ասպարէզներու մէջ, ոտնագնդակի կալուածին մէջ եւս, անխուսափելի են վերիվայրումներն ու « Արարատ »ի անյաջողութիւնները յատուկ չեն միայն իրեն։ Օրինակ մը միայն, նոյն ինքն դեռ երէկի անպարտելի Պայէռնը, քանիցս յաղթական իր երկրի ախոյենութեան, եւ երեք անգամ տիրացած Եւրոպայի բաժակին, ինչպէս եւ Հոլանտայի Այաքսը, յաղթական երեք անգամով (մրցանիշը կը պատկանի Ռէալ տը Մատրիտի, հինգ անգամով) բաժակի նոյն մրցմանց մէջ, այսօր կը գտնուին անյաջող դիրքի մէջ, իրենց ախոյենութեանց դասաւորումներուն։

Շնորհաւորութեան իսկ արժանի է « Արարատ »ի հեւասպառ մարտնչումը սա վերջին ախոյենութեան շրջանին, երբ ամէն գնով ան յաջողեցաւ խուսափիլ աղիտաւոր անկումէն, որ զինքը պիտի առաջնորդէր դէպի վարի դասակարգի խումբերու կողքին, ինչ որ առնուազն մէկ տարի պիտի սպասցնէր կարենալ վերադառնալու համար դարձեալ բարձրագոյն խումբերուն մէջ։

Ախոյենական մրցումներէն զատ կան նաեւ բաժակի խաղեր, որոնց վերջնական յաղթանակին կը վիճակուի նաեւ հանդէս գալ դարձեալ Եւրոպայի, այս անգամ բուն բաժակի մրցման մէջ։ Այստեղ ալ « Արարատ »պիտի ձգտի յաղթանակը ապահովել, ինչպէս կարողացած էր երեք տարիներ առաջ, մասնակցելով ալ բաժակներու յաղթական եւրոպական մրցումներուն, բրիտանական խումբի մը դէմ։ Աւելցնենք որ տարիներէ ի վեր, ինչպէս եւրոպական, նաեւ Հարաւ. Ամերիկեան ոտնագնդակի խաղարկութեան եղանակը, ենթարկուած է որոշ փոփոխութիւններու, որոնց ամէնէն յատկանշականը՝ տեղատուութեան ձգտումն է պաշտպանողական եւ յարձակողական դիրքերու միջեւ. այսպէս, մինչ առաջ, յարձակողական եւ պաշտպանողական գիծերը կը կատարէին իրենց յատուկ դերերը, ներկայիս, յաճախակի է երբ անակնկալ փոխ—յարձակումով մը հակառակորդ խումբի միջին կամ նոյնիսկ վերջին գծին յետսապահը դնդակը ոտքերուն կը փորձէ յառաջանալ միւս կողմը, նոյնիսկ նշանակէտ մը արձանագրելու նպատակաւ, ի տես այդ յառաջխաղացումին իր խմբակից հինգ յառաջապահներէն մէկ - երկուքը յանկարծակիօրէն կը փոխեն իրենց դիրքը, գրաւելով պաշտպանողական սահմանները, ի պահանջեալ հարկին խոյն դիմարգելու համար, դէպի իրենց բերդը ուղղուած՝ այս անգամ միւս հակառակորդի չսպասուած փոխ—յարձակումին։

Չեմ գիտեր թէ արդեօք խորհրդայինները կը կիրարկե՞ն այս խաղակերպը ամէն պարագայի մէջ, գոհունակութեամբ տեղեկացանք որ Երեւանի խումբը կը մարզուի հեղինակաւոր մարզիչի մը կողմէ, բայց բնականաբար չի բաւեր միայն այդ. խաղացողները իրենք պէտք է ճգնին տալ իրենց լաւագոյնը։ Որպէսզի խումբ մը տանի վերջնական յաղթանակը, հարկադրական պայմանն է որ ան ապահովէ առաւելագոյն չափով յաղթանակներ, իր սեփական դաշտին վրայ տեղի ունեցող հանդիպումներուն, եւ նուազագոյն չափով պարտութիւններ, արտաքին դաշտերու վրայ կատարուածներուն։

Սիրելի « Արարատ », Սէնի ափերէն, ցանկութեամբ կը գոչեմ դէպի ափերը Արաքսի, — Յառա՛ջ « Արարատ », յառա՛ջ դէպի յաղթանակ, որպէսզի երջանիկ հնարաւորութիւնը ընծայես մեզի շուտով քեզ վերատեսնելու եւրոպական դաշտի մը վրայ։ Անկարելին Արարատեան չէ։

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ ԿԱՃԱՌ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ

Նոր հաստատութիւն մը, նոր ընկերակցութիւն մը հայ կեանքին ներս:

Կեդրոնավայր՝ Մարսէյլ, Ա· Թաղամաս, Ռիւ տիւ Գոք, Թիւ 12:

Բարերար՝ Գեղամ Սայապալեան, դրագէտ եւ անդամ Վառ նահանգի կաճառին: Հիմնադիրներ՝ Մարսէյլաբնակ անձնաւորութիւններ:

Նպատակ՝ հայ մտքի պաշտպանութիւնը:

Հաստատութիւն մը որ ոչ միայն իր ներկայութեամբ, այլ եւ իր ստեղծման եղանակով եւ իր նպատակակէտերով ինքնատիպութիւն մը կը բերէ հայկական ծիրէն ներս:

Հայագիտական Ուսմանց այս կեդրոնը, ամբողջ յարկաբաժին մը 240 մեթր քառ· տարածութեամբ բաժնուած զանազան գրասենեակներու, որ կը կրէ բարերարին անունը, գնուած է միայն Գեղամ Սայապալեանի նիւթական նպաստով եւ կը գործէ (պիտի գործէ քանի դեռ նոր ստեղծուած է) Գեղամ Սայապալեանի կտակով:

Համաձայն հիմնադիր բարերարի փափաքին եւ հաստատուած կանոնագրով, հիմնարկի կոչումը միայն ու միայն մշակութային է: Կանոնագրի յօդուած 6ը կը շեշտէ յատկապէս՝ «Ընկերակցութիւնը ինքինքին խստօրէն կ'արգիլէ որեւէ քաղաքական բնոյթ կրող գործունէութիւններ»:

Նպատակակէտերը հետեւեալներն են: Ա) Ըլլալ հայկական մշակոյթի համար հետազօտութեան, ուսման, տեղեկատուութեան եւ փաստաթուղթերու կեդրոն մը: Բ) Նպաստել հայկական մշակոյթը ուսումնասիրող կամ տարածող գործերու եւ պարբերականներու հրատարակութեան: Գ) Հաստատել եւ բազմապատկել փոխանակութիւնները հայ եւ օտար գրական շրջանակներու միջեւ, արդիւնաւորելու համար իւրաքանչիւրին կալուածը: Դ) Օգնել հայ հեղինակներուն: Ե) Շնորհել 10·000 Ֆր·ի մրցանակ մը (տարեկան) իրեն ներկայացուած գործերու համար որոնք իրենց բովանդակութեամբ կ'ընդգծեն հայկական քաղաքակրթութեան նպաստը տիեզերական քաղաքակրթութեան:

Այս հինգ կէտերէն հեշտ է եզրակացնել որ հիմնարկութեան գլխաւոր նպատակը սատարել է հայ լեզուի պահպանման, զարգացման, ծանօթացնել եւ տարածել է հայկական մշակոյթի արժէքները որպէսզի յաջորդական սերունդները ըլլան ոչ միայն օրինակելի քաղաքացիներ, այլ նաեւ պահեն իրենց մէջ հայկական արթուն ոգի մը:

Գեղամ Սայապալեան ունէր նաեւ ազգային - բարեսիրական այլ ծրագիրներ, մանաւանդ ֆրանսահայ մտաւորականութեան համար, սակայն իր կանխահաս մահը, 1978 Նոյեմբերին, հաստատութեան ստեղծումէն հազիւ քանի մը ամիս յետոյ, անաւարտ թողուց զանոնք:

Այսօր, իր հիմնադիր աշխատակիցները, հաւատարիմ իր գծած սկզբունքներուն գործի լծուած են իրականացնելու համար Ընկերակցութեան նպատակները:

Տնօրէնական Խորհուրդը կը ներկայացնէ հետեւեալ կազմը·— Տիգրան Հրաչեան՝ նախագահ, Փիէռ Ղազարեան եւ Ժիլպէռ Միւղիքեան՝ փոխ նախագահներ, Օհան Հեքիմեան՝ քարտուղար, Գրիգոր Դաւիթեան՝ գանձապահ եւ Համազասպ Գաբրիէլեան, Մարսէլ Զիլկատեան, Ժան Թօքաթլեան՝ խորհրդականներ:

Այսպէս, տեղ կը գրաւէ Մարսէյլի մէջ, հայկական նոր եւ եզակի ընկերակցութիւն մը առանց որեւէ քաղաքական յարումի, մտահոգ միայն սանձելու հայակուլ հոսանքները որ կուգան այլայլել մեր հայու ինքնութիւնը: Հիմնադիրները կը մաղթեն որ այս հայագիտական ուսմանց կաճառը ըլլայ յենարան համադրելու տենչերու եւ կամքերու:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Ա· ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կիրակի, Յունուար 21ին, Մարսէյլի Հայութիւնը իսկական տօն մը կատարեց Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի կազմութեան առաջին տարեդարձին առիթով, որուն ընթացքին նոյն երգչախումբը իր ամբողջական կազմով՝ այսինքն իր 120 երկու սեռէ անդամներով, երգեց Մակար Եկմալեանի քառաձայն պատարագը Ս· Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի առաջին ելոյթն էր այս երգեցողութիւնը, զոր ունկնդրեցին նոյն օրը աւելի քան հազար չորս հարիւր ներկաները եկեղեցիին կամ մշակութային տան սրահներուն մէջ, ուր յատուկ սփռում կը կատարուէր:

Հաւատացեալ ներկաները, երգչախումբի համակիրներն ու անդամները առաւօտեան կանուխ ժամերէն արդէն կը գրաւէին իրենց տեղերը մասնակից դառնալու բուռն փափաքով տարեդարձի տօնակատարութեանց եւ բացառիկ այս երգեցողութեան, որուն կարօտն ունէր գաղութը քսան – քսանըհինգ տարիներէ ի վեր:

Առաւօտեան ժամը 9·30ին երգչախումբը սկսաւ երգեցողութիւնը: Եկեղեցական դասը՝ նախագահութեամբ եւ պատարագի զգեստաւորումով Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք· Մանուկեանի Թափօրով երբ մուտք կը գործէր տաճարէն ներս, խուռներամ բազմութիւնը հազիւ տեղ կրցաւ բանալ թափօրին, որ կը յառաջանար սեղանին առջեւ:

Օրուան կրօնական թէ աշխարհիկ հանդիսութիւնները դրուած էին նախագահութեան տակ Հայր· Պատուիրակին, որ առանց այլ եւ այլի սիրայօժար բերաւ իր մասնակցութիւնը, մատուցանելով օրուան պատարագը շատ ներդաշնակ կերպով, տալով օրուան պատգամը իր պերճախօս ու շինիչ քարոզով: Յետ պատարագի երգչախումբի անդամները առ ի երախտագիտութիւն իրենց նախահայրերուն, որոնք զոհուեր էին իրենց արեան գնով պահելու Հայոց հաւատքն ու եկեղեցին, ուր այսօր կը ծաղկին իրենք, ծաղկեպսակ մը զետեղեցին Եղեռնի յուշարձանին առջեւ:

Եկեղեցւոյ մէջ բացի ժողովուրդէն ներկայ էին համայնքի եկեղեցական, վարչական, կրթական ու մշակութային կազմակերպութիւններու, ինչպէս նաեւ պետական պաշտօնական ներկայացուցիչներ: Երբ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը աւարտեց իր երգեցողութիւնը, բոլոր ներկաներուն դէմքերուն վրայ ուրուագծուած էին գոհունակութեան ու երջանկութեան արտայայտութիւններ, որոնք բառերով դրսեւորուեցան մէկը միւսին շնորհաւորելու ժամանակ· «փառաւոր, ներդաշնակ երգեցողութիւն, յաղթանակ մը մեր գաղութին մէջ, պռաւօ երգչախումբի վարիչին, պռաւօ մայր եկեղեցիին, պռաւօ երգչախումբի անդամներուն, պռաւօ պատասխանատուներուն», եւայլն, եւայլն:

Այո, պռաւօ բոլորին, ովքեր յղացան այս երգչախումբի կազմութեան գաղափարը, տքնեցան եւ աշխատեցան մէկ տարի, օժանդակեցին նիւթապէս ու բարոյապէս, պահեցին 120 հոգինոց այս խումբը եւ աւելի պռաւօ՝ ղեկավար Խաչիկ Երմազեանին, որ ի սպաս դրաւ իր երաժշտական գիտելիքները, իր եկեղեցական ու ազգային զգացումները օժանդակութեամբ՝ նոյնպէս երաժիշտ Տիկ· Ժիւլիէթ Երմազեանի, ի կատար ածելու համար Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի յաջողութիւնը, որ կը պատկանի որքան իրեն նոյնքան Մարսէյլի գաղութին:

Պատարագէն ետք Քոնֆորտ Բալմ Պիչ պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ շարունակուեցաւ տարեդարձի հանդիսութիւնը ճաշով մը մասնակցութեամբ երգչախումբի բոլոր անդամներուն, եկեղեցւոյ վարչութեան եւ ժողովուրդին, որ կը հաշուէր աւելի քան երեք հարիւր հոգի: Օրուան խօսնակներն էին Տիկ· Էլիզ Ջրբաշեան եւ Վարուժան Պօճազեան, որոնք իրենց պարտականութիւնը կատարեցին անթերի կերպով, բացատրելով օրուան նպատակը, խանդավառելով ներկաները:

Սիրոյ սեղանին շուրջ խօսք առին Յակոբ Եպս· Վարդանեան, որ ներկաներուն բարի գալուստ մաղթելէ ետք ներկայացուց ղեկավար Խաչիկ Երմազեանի հակիրճ կենսագրականը, շնորհաւորեց զինքը, երգչախումբի անդամները իրենց ներդաշնակ երգեցողութեան համար եւ բոլոր անոնք, որոնք դեր ունեցած էին օրուան հանդիսութիւնները կազմակերպելու: Ապա խօսեցան երգչախումբի վարչութեան նախագահ՝ Արշամ Պապայեան, ներկայացնելով երգչախումբին առած քայլերը, եւ ապագայ ծրագիրները, Գարեգին Վրդ· Պեքճեան, որ ներկայացուց երգչախումբի կազմութեան եւ ղեկավարի աշխատութեան ոգին, հիւրերէն՝ Ա· Սիրանոսեան, Ռոմանի Երաժշտանոցի տնօրէն, Իվ Գասպարեան եւ Պատուելի Յարութիւն Հելվաճեան: Տեղւոյն վրայ կազմակերպուած յայտագրին՝ երգեցողութեամբ մասնակցեցան երգչախումբի անդամները իրենց ժողովրդական երեք երգերով, դարձեալ ղեկավարութեամբ Խաչիկ Երմազեանի, ինչպէս նաեւ մեներգեցին Օր· Վարդուհի Մինասեան, Տիկ· Արթինեան, Պր· Հայզատ Օհանեան՝ Վալանսի եկեղեցւոյ երգչախումբին վարիչը, ղեկավար Խ· Երմազեան: Իսկ յայտագիրը ճոխացուցին Լեւոն Մինասեան իր տուտուքով, Տիկ· Եավէր, Տիկ· Կրասեան ու փոքրիկն Ահարոնեան իրենց արտասանութիւններով:

Խնջոյքի ընթացքին կատարուեցաւ ընթերցումը երգչախումբի պատուոյ եւ բարերար անդամներու անուններուն, որոնք սիրայօժար արձանագրուած էին այս ցանկերուն նիւթապէս քաջալերելու համար Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը, որ ցարդ տարիէ մը աւելի կը նպաստաւորուի եկեղեցւոյ վարչութեան կարգ մը անդամներուն կողմէ անձնապէս, ինչ որ զոհողութեան ու նուիրումի լաւագոյն օրինակն է:

Հանդիսութեան աւարտին փակման խօսքը կատարելու հրաւիրուեցաւ օրուան նախագահը Հայր· Պատուիրակ Սերովբէ Արք· Մանուկեան որ ի մէջ այլոց յայտնելով իր գնահատանքը երգչախումբի անդամներուն, ղեկավարին եւ եկեղեցւոյ վարչութեան, ըսաւ· «Անձնապէս գոհունակութեամբ ու գնահատանքով կը բաժնուիմ ձեզմէ, լսելէ յետոյ Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը, որ իսկապէս յաջողութիւն մըն է ձեզի ու հպարտութիւն բոլորիս, որ Մարսէյլի մեր գաղութն ու Մայր եկեղեցին օժտուեցաւ այսքան ըսպասուած երգչախումբով մը, որ այսօր այլեւս իրականութիւն կը դառնայ: Իմ շնորհաւորութիւնս ու գնահատանքս կը յայտնեմ նախ եկեղեցւոյ վարչութեան նախագահին՝ Արծրունի Ջրբաշեանի եւ իր կողակցին՝ Տիկ· Էլիզ Ջրբաշեանի, որոնք ամէն ձեւով ջանք թափեցին իրականացնելու համար Մայր եկեղեցւոյ կողքին բարձրացած մշակոյթի տունը, իրենց բարոյական քաջալերանքով եւ նիւթական լայն նուիրատուութեամբ, որ ինքնին նոր ոգեւորութիւն մը ստեղծեց գաղութին մէջ: Առանց այդ գրաւիչ ոգեւորութեան, թերեւս դժուար պիտի ըլլար իրականացնել, նոյնիսկ խորհիլ՝ յաջորդ քայլը առնելու, որն է Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի կազմութիւնը: Հետեւաբար Մայր եկեղեցւոյ մշակոյթի տան շինարարութեամբ առաջին քայլը առնուեցաւ ու սկիզբը դրուեցան այս գաղութին մէջ ստեղծելու նոր ծրագիրներ: Երկրորդ ու բնական արդիւնքն էր ստեղծել երգչախումբը, ինչպէս նաեւ անհրաժեշտութիւն մըն էր զայն ունենալ երկար տարիներու սպասումէ մը ետք: Երկրորդ անգամ կատարուած այս աշխատանքին համար կը յայտնեմ իմ գոհունակութիւնը բոլոր անոնց, որոնք իրենց աշխատանքով, խորհուրդներով, նիւթապէս, ղեկավարութեամբ կամ իբրեւ երգչախումբի անդամ մասնակցութեամբ մէջտեղ բերին Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը: Այս բոլոր նուիրեալ հոգիները կը շնորհաւորեմ եւ կը մաղթեմ որ երգչախումբի գործունէութիւնը դըրդէ բոլորիս բարի նախանձը նորանոր քայլեր առնելու մեր համայնքային կեանքէն ներս եւ մեզ առաջնորդելու դէպի նոր յաջողութիւններ»:

Հայր· Պատուիրակին վերոյիշեալ խօսքերէն ետք փակուած յայտարարուեցան Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի առաջին տարեդարձի հանդիսութիւնները, եւ ներկաները բաժնուեցան սրահէն հոգեպէս բաւարարուած Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի երկրորդ ելոյթին սպասումով:

Ան իր երկրորդ եւ կարեւոր ելոյթը կ'ունենայ յառաջիկայ ամիսներուն, Յունիս 25ին, Մարսէյլի Օփերային մէջ հոգեւոր ու աշխարհիկ համերգով մը, որուն իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն քաղաքի նուագախումբն ու հայրենի անուանի երգչուհի Լուսինէ Զաքարեան:

✕ Յիշենք նաեւ որ տեղւոյն Լը Սուար եւ Լը Մեռիտիոնալ օրաթերթերը նկարներով եւ գնահատական տողերով կ'անդրադառնան այս երգչախումբին:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՆՏՈՆԻ ծանօթ ազգայիններէն՝ Սարգիս Քիւրքճեան արժանացած է Էլիզապէթ Թագուհիի Օ· Պի· Ի· (Բրիտանական Կայսրութեան կարգ) շքանշանին, բրիտանահայ գաղութին իր մատուցած երկարամեայ ծառայութեան ի գնահատութիւն: Քիւրքճեան շուրջ 60 տարի է որ գործօն մասնակցութիւնը բերած է գաղութին ազգ· թէ եկեղեցական եւ բարեսիրական կեանքին:

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ Հարաւ· Քալիֆորնիայի համալսարանին հետ ծաւալած է իր ակադեմական գործակցութիւնն ու կապերը Լոնտոնի Հայ Երաժշտութեան Հիմնարկը: Ըստ Լոնտոնի ՀԵՀի, կ'ակընկալուի որ այս տարուան Սեպտեմբերէն սկսեալ հայկ· երաժշտութեան դասընթացք մը հաստատուի Լոս Անճելըսի համալսարանի Կատարողական Արուեստներու դպրոցին մէջ, որ կը կրէ վերատեսուչ Կրանտ Բեգլարեանի անունը: Հիմնարկը արդէն իսկ հրատարակած է «Էջեր՝ հայկ· երաժշտութեան մասին» ուսումնասիրական հատորը, Տոքթ· Վրէժ Ներսէսեանի խմբագրութեամբ: Ծրագրուած է հրատարակութիւնը նաեւ այլ ուսումնասիրութիւններու, որոնց շարքին՝ Կոմիտասի մասին էջեր, Ռոբեր Աթայեանի «Հին եւ նոր խաղեր», եւ համապարփակ մատենագիտական ցանկ մը: Հիմնարկը արեւմտեան նոթագրութեան վերածած է շարականներու գիրք մը եւ այլ երգեր՝ որոնք գրուած են Թաշճեանի կողմէ, հարիւր տարի առաջ: Յառաջիկայ Օգոստոսին, Հիմնարկը պիտի ներկայացնէ «Հայաստան – Երաժշտութիւն 79»ը, որ միամսեայ ամառնային դասընթացք մըն է, հայկական երաժշտութեան մասին դասախօսութիւններով եւ սեմինարներով: Դասընթացքը տեղի կ'ունենայ Լոնտոն: Կը մասնակցին Ռոբեր Աթայեան եւ Նիկողոս Թահմիզեան:

ՌԻՃՄԻԼՏԻ (Միացեալ Նահանգներ) Ս· Վարդանանց եկեղեցւոյ սրահին մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, Դեկտեմբեր 3ին նշուած է Հ· Յ· Դաշնակցութեան Օրը: Հանդէսը վարած է ընկ· Պետրոս Թաշճեան, որ արտասանած է նաեւ բացման խօսքը: Տոքթ· Անդրանիկ Վարժապետեան անգլերէնով ներկայացուցած է Հ· Յ· Դ·ի պատմաքաղաքական գործունէութիւնը: Հայ երիտասարդ· Դաշնակցութեան անունով ընկ· Քէնի Սարաճեան ուղերձով մը շնորհաւորած է 90ամեայ ընկ· Տաճատ Թէրլէմէզեանը, իսկ «Արաքս» ուխտին կողմէ խօսք առնելով Փօլ Պէզէրճեան պարզած է երիտասարդութեան ազատասիրութեան եւ անկախութեան իտէալը: Խօսք առած է ընկ· Տաճատ Թէրլէմէզեան Օրուան գլխաւոր բանախօսը՝ ընկ· Մինաս Թէօլէօլեան, ծանրացած է Հ· Յ· Դ·ի ազատապաշտ ոգիին վրայ: Փակման խօսքը կատարած է Վահրիճ Քհնյ· Շիրինեան:

ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ

Օր. Լուսիա Օպոզեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Օպոզեան, Տէր եւ Տիկին Ան - դրանիկ Օպոզեան, այրի Տիկին Բ. Օպոզ- եան, այրի Տիկին Գրպըլըքեան, այրի Տիկին Թերզաքեան, Տէր եւ Տիկին Կա- պայեան իրենց ընտանիքներով խոր ցա- ւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, հօր- եղբօր եւ զարմիկին՝

ՓԻԼԻՊՊՈՍ ՕՊՈԶԵԱՆԻ

մահը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, Փետր. 6, ժամը 15.30-ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վիլէօրպանի գերեզմանատունը։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Մարսէյլի Պոլսահայ Մշակութային Միութիւնը 1978ի ընթացքին զանազան առիթներով արձանագրած է հետեւեալ նուէրները, յատկացուելու համար Պոլ - սոյ Պատրիարքութեան հովանաւորած զաւառէն Պոլիս հասած հայ կարօտեալ - ներուն.—

Պ. Միքայէլ Եաւէր 1000, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցի 700, Ս. Թա - դէոս եկեղեցին Սէնթ Անթուանի 200, Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղ 500, Պր. Արծրուն Ջրբաշեան 500, Պ. Պ. Լեւոն եւ Արման Էքէր 300, Տէր եւ Տիկ. Հրաչ Է- տէն, Պ. Օհան Հէքիմեան, այրի Տիկ. Սիրանոյշ Զարդարեան, Պ. Արամ Սան- տըրեան, Տէր եւ Տիկ. Ֆերտինանտ Կրա- սիան, Տիկ. Ատրինէ Ունճեան 200ական, Տիկիններ Սաթենիկ եւ Սեդա Սարգիս - եան 350, Տէր եւ Տիկ. Արշամ Պապայ - եան 200, Տէր եւ Տիկ. Արսլան, քոյր եւ եղբայր Սարաֆեան, Պ. Գէորգ Էմէր- եան, Պ. Պ. Միհրան Յովհաննէս, Գէորգ եւ Տիկին Լիւսի Գաբրիէլեան 150ական։

100ական ֆրանք նուիրած են.—

Պ. Պ. Ջէքէմեան Միհրան, Տագէսեան Գէորգ, Սարգիսեան Մուշեղ, Խաչիեան, Յովհաննէսեան Ժան, Մինասեան Գէորգ, Էլպոյեան Խաչիկ, Սիմոնեան Սիմոն, Գրիգորեան Կարօ, Փափազեան Գէորգ, Կորթեան Յակոբ, Յակոբեան Արթա- քին, Պօղոսեան, Գրիգորեան Վռամ, Մը- նակեան Մարգար, Գալընպաճաքեան Ռու- բէն, Տիկիններ՝ Եազըճեան, Սիրանոյշ Կարապետեան, Տիգրանուհի Մարաշլը - եան, Յակոբ Թաշճեան, մի ոմն, Տիկին Սապունճեան, Յարութիւն Իսքէնտէրեան, Ազարեան Ալպէռ, Արթինեան Ալպէռ, Ա- ռաքելեան, Գարակէօզեան Արթիւր, Տէր- Վարդանեան Յովհաննէս, Սվազլեան, Հաճը Մըկըրեան Բենիամին, Սէմէրճեան Վահագն, Մալխաս Լոբիս, Նշան Կիւզէլ, Գարեգին վարդապետ։

50ական՝ Խաչիկ Ըըլմազեան, Շահնուր Ճէյհան, Բագարատ Աշըրդ, Բարսեղ Մա- չոյեան, Մօրիս Տէկիրդաղարեան, Տիկին- ներ Լուսին Քէշիշեան, Լուսանոյշ Վար- դերեսեան, Արշալոյս Եղիկեան։ Պ. Պ. Գասապալեան, Ալիքսանեան Աւետ., Օ- հանեան Գրիգոր, Օհանեան Շաքէ, Դա- ւիթեան Ալիս, Դանիէլեան Զարուհի, Տի- կին Մուսթաֆեան, Օննիկ Արման, Թօ - կուրեան, Փակլաճեան, Տիկիններ Թէր- զիպաշեան, Տերիկեան, Ազատուհի Տէր- Վարդանեան, Պ. Պ. Պօյաճեան Գրիգոր, Գրիգորեան Վահրամ, Վաղարշ Տէր - Վարդանեան, Կուտուզեան Աւետիս, Թիւթէլեան Գրիգոր, Թօկուրեան։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան, Որ- բերու Օգնութեան Մարմինը շնորհակա - լութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէր - ները.— Տիկին Հալվաճեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Մեսրոպեան 100, Աղասի Խան- տանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղ- կեպսակի, Տիկին Զապէլ Թէլէրէ 50 Ֆր. Տիկ. Սիրանոյշ Թոմասեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Պոլսէն եկած երիտասարդ մը, տնտե - սագէտ, որ աշխատելու արտօնութիւն ունի, գործ կը փնտռէ, նախընտրաբար գիշերապահի կամ այլ։ Գրել՝

Վահրամ Ջէլիկսու
14-16, Ռիւ տը լա Մեզոն-Պլանշ
75013 Փարիզ

Grande Soirée Dansante

Organisée par l'Association des Anciens Elèves Moorat-Raphaël
Samedi 17 Février de 21 heures à l'aube, au MERIDIEN
(Porte Maillot)

Participation :

les tziganes IVANOVITCH
les chanteurs NORAIR et SOUREN

Animée par

BERNARD DEDEDJIAN et son orchestre

BAR — BUFFET

Entrée 50 F. — Tarif réduit aux étudiants
RESERVATION des tables (du Lundi au Vendredi).
Gasparian —236-48-19 Kaprielian — 508-08-70

ALFORTVILLE

Sous la Présidence de
M. JOSEPH FRANCESCHI
Député-Maire d'Alfortville
Conseiller Général du Val de Marne

GRANDE SOIRÉE ARMÉNIENNE

Au profit de l'édification à Alfortville du Monument au Génocide

AVEC

Danyel GÉRARD Henri TACHAN

MICHEL KRIKORIAN — MARTEN YORGANTZ — ANOUCHKA — ZARTONG — la chorale NAIRI direction KEVORK YANBEKIAN — le groupe CAUCASE

Samedi 17 Février à 20 h. 45
Complexe sportif Leo Lagrange,
Place Carnot, Alfortville

Billets auprès des responsables des Association et à la Mairie
375-29-00 poste 46

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալու- թեամբ ստացած է հետեւեալ գումար - ները.—

Պր. Պ. Յ. Թէրզեան, Ս. Մարկոսեան, Տ. Պէյեան, Տիկ. Գարագիւլահեան, Տիկ. Ն. Օպոզեան, Տիկ. Ա. Գույումճեան, Տիկ. Բ. Տէստանեան եւ Վիքնէն Տիկ. Թադէոսեան 100ական։ Լիոնի Կարմիր Խաչի վարչութիւնը 1000 դպրոցին, Լիոնի Կապ. Խաչի վարչութիւնը 500 դպրոցին, Պ. Գ. Փափազեան 400 դպրոցին։ Տէր եւ Տիկ. Գ. Գօրթօշեան, իրենց զաւկին Թիէրրի Չրօրհնէքի կնքահայրութեան առթիւ 1000 եկեղեցւոյ։ Այրի Տիկ. Հ. Թոմասեան իր ամուսնոյն Արա - Դաւիթ Թոմասեանի մահուան Ա. տարելիցին առ- թիւ 500։ Տէր եւ Տիկ. Ա. Ապետեան ի- րենց մօրաքրոջ Լոբիկ Յակոբեանի մահ- ուան 40ին առթիւ 500։ Այրի Տիկ. Գա- բուճեան իր ամուսնոյն Մուրատի մահ- ուան քառասունքին առթիւ 300։ Պր. Դ. Փափազեան, իր հօր Յակոբի մահուան առթիւ 300։ Տիկ. Գօչգօչեանի մահուան առթիւ փոխ. ծաղկեպսակի Պր. Ճ. Պա- հատուրեան եւ Պ. Մ. Մարգարեան 100ա- կան։ Պր. Ճ. Պահատուրեան 500 Ազգ.ին, Կոմիտաս երգչախումբին, Հայ Արենա- բուժ, Լիոնահայ Տիկնանց Միութեան եւ դպրոցին 250ական, Լիոնահայ Կապ. եւ Կար. Խաչերուն եւ դպրաց դասուն 100ա- կան։ Այրի Տիկ. Ա. Միքայէլեան 50ական եկեղեցիին, դպրոցին եւ Ազգ.ին։ Տիկին- ներ Խաչատուրեան, Զալըզեան եւ ոմն 20ական, փոխ. ծաղկեպսակի։

MARSEILLE
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
(12 - 14, Rue St. Bazile — 13001)

Grande Soirée Costumée

Samedi 10 Février de 22 h. à l'aube
CONCOURS DE COSTUMES
Prix d'entrée : 30 F.
Réservation : Maison de la Culture Arménienne — Tél. : 50-15-09

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դաշտահանդէսը Յունիս 17ին։

×

Կապ. Խաչի 50ամեակը Կրընոպլի մէջ, Մայիս 20ին։

×

Կապոյտ Խաչի յիսնամեակը կը տօն- ուի մեծ շուքով Ապրիլ 1ին, Սալ Կավոյի մէջ։

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83. Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԲԱՐԵԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲՈՑ
Գրեց՝ ՎԱՁԷ Ծ. Վ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ
Գին՝ 10 Ֆր.

Գրել՝
Archimandrite V. IKNADIOSSIAN
Eglise St. Tateos
Camp. Périer, St. Antoine.
13015 Marseille

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose

au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

MOSCOU - EREVAN
2 nuits 12 jours

PRIX 3750 F.

DEPART
Vendredi 9 Mars
Jeudi 22 Mars

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — **87 la Canebière 13001 MARSEILLE**, **tél. (91) 95 90 12**

et toutes agences HAVAS - VOYAGES de France

Org. Lic. 97

sevan voyages Sarkissian Varoujan vous propose

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԵՒ ՍՐԲԱՎԱՅՐԵՐ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ԶԱՏԿԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻԻ

Pâques aux Lieux Saints

Du 16 au 27 Avril 1979
Départ en avion de Paris, Lyon et Marseille
Accompagné par M. SARKISSIAN Varoujan
Prix par personne : 4000 Frs.
Փափաքողներուն համար բնակութեան կարելիութիւն Պատրիարքարանը՝ մատչելի գիներով։

Comprenant :
— Le transport aérien en classe économique par Air-France
— Logement en chambre double, hôtels 4 étoiles, en pension complète.
— Les transferts et des excursions à Jerusalem et en Galilée

Renseignements et Inscriptions :

A LYON
sevan voyages
SARKISSIAN Varoujan
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66

A PARIS
saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
7
MERCREDI
7 FEVRIER
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար· 300 Ֆ հատը 1 Ֆ· 80

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14·311
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.311

ԵՐԵՔ ՀԱՅԵՐՈՒ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

ՍԱՐԹՐԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՆՈՐ ՑՈՅՑ ՈՒՐԲԱԹ ՕՐ

Ստեփան Զատիկեանի, Զաւէն Պաղտասարեանի եւ Յակոբ Ստեփանեանի գնդակահարութենէն ետք, բողոքի առաջին ցոյցը կազմակերպած էր « Հայկ· Ազատագրութիւնը» Շաբաթ օր, խորհրդային դեսպանատան առջեւ: Անդրադարձած էինք երէկ, բայց կրկին կ'ուզենք խօսիլ այս մասին եւ յիշել Մոնտի արձագանգը երկուշաբթի իրիկուն (Փետր· 6ի թիւ): Հայերու թիւը շատ քիչ էր, (հազիւ հարիւր ըստ Մոնտի, 150էն 200 ըստ ներկաներու) եւ այս առթիւ «Լիպերասիոն»էն գատ, որ խորագրած էր « Ո՞ւր էիք, այդ արեւոտ Շաբաթ կէսօրէ ետքը», « Ո՞ւր էիք Հայեր » խորագրուած թռուցիկ մըն ալ հրապարակ հանած է « Հայ Ազատագրութիւնը » որ նոյն թռուցիկով հրաւէր կը կարդայ, նոր ցոյցի մը Ուրբաթ ժամը 18·30ին, Փոլք· Տօֆին:

Շաբաթ օր, Ժան – Փոլ Սարթր կը բացատրէր իր ներկայութիւնը ցոյցին հետեւեալ կերպով··· « Ֆրանսացիք պէտք է քիչ մը հասկնանք, համախոհութիւն ցոյց տան Հայաստանի նկատմամբ: Ունէին 1915ին երբ մեծ Ջարդը տեղի ունեցաւ··· Հայկ· Հարցը անգիտացուած է հո'ս եւ եւրոպական երկիրներու մէջ եւ նոյնիսկ Միացեալ Նահանգները, ուր թիւեւ շատ են: Պէտք է գործել Հայերուն հետ եւ պահանջել իրենց հետ իրենց իրաւունքները Խորհ· Միութենէն »:

×

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՊԼԻՈՒՇ

Ինչպէս գրած էինք մեր երէկուան թիւով, Լիպերասիոն Փետր· 5ի իր թիւին մէջ, տեսակցութիւն մը հրատարակած էր խորհրդային այլախոհ Լէոնիդ Պլիուշի հետ, երեք Հայերու գնդակահարութեան առթիւ:

Դատավարութեան մասին Պլիուշ կ'ըսէ· — « Պիտի անդրադառնամ նախ ամէնէն ընդհանուր տուեալներուն: Նախ խորհրդային քաղաքականութիւնը Ասիոյ մէջ: Մոսկուա կը պատրաստուի հաւանական պատերազմի մը Չինաստանի դէմ, ի հարկին զայն զբաղելու: Ուրեմն պէտք է երաշխաւորել կռնակը եւ ինչպէս կը տեսնուի Մոսկուա զիջումներու եղանակը չէ ընտրած ազգութիւններուն: Ընդհակառակն: Ականատես կ'ըլլանք Մոսկուայի կայսերական ազգայնամոլութեան, սաստկացած զսպումի մը եւ նախապէս շնորհուած զիջումներու ջնջումին »:

Պլիուշի համար, Հայերը այն ազգն են, որ ամէնէն զօրաւոր Սփիւռքը ունին: Այդ Սփիւռքին օժանդակութիւնը, ինչպէս Հրեաներու պարագային, զօրավիգ է իրենց արտասահմանէն եւ ուրեմն զիրենք աւելի վտանգաւոր կը դարձնէ իշխանութեան համար: Հայկ· Սփիւռքը յատկապէս զօրաւոր է Փոքր Ասիոյ մէջ (?), ուր Խորհ· Միութիւնը ներկայիս շատ գործօն դիւանագիտութիւն մը կը տանի·— Թուրքիա, Պարսկաստան, Աֆղանիստան եւ ուր այդ Սփիւռքը նաեւ հաստատուած է: Ապա, խորհրդային այլախոհը կը ծանրանայ բուն դատավարութեան վրայ, որու մասին Իզվեստիա « բացայայտ սուտ » մը կը խօսի, գրելով թէ հրապարակային եղած է, մինչ ընտանիքն անգամ լուր ունեցած է միայն վճիռէն եւ գնդակահարումէն: Տրամաբանական կը գտնէ դատին վերաքննութիւնը պահանջել:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԻ ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎԸ

Երկուշաբթի իրիկուն, Միւթիւալիթէի մէջ, Հ· Յ· Դ· եւ Հայ Դատի Յանձնախումբը հանրաժողով մը կազմակերպած էին, որու վայրկեան մը անդրադարձաւ Անթէն 2, հեռատեսիլի կայանը նոյն օրուան ժամը 20ն իր լրատուութեան մէջ եւ քիչ մը աւելի ժամը 23·10ի լուրերուն ընթացքին, ուր թղթակցին քանի մը հարցումներուն պատասխանեց Տիկին Անահիտ Տէր–Մինասեան:

×

Սրահը տեղ գրաւած էին շուրջ 600 հոգի:

Բացումը կատարեց Օննիկ Ալթունեան, որ տալէ ետք հանրաժողովին զօրավիգ եղող օտար եւ հայ ծանօթ դէմքերու անունները կարդաց Ֆրանսայի Ընկերվարական կուսակցութեան ղրկած հեռագիրը:

Ապա խօսքը տրուեցաւ Ռոպէր Վերտիէի Մարդկային Իրաւանց Լիկայի ներկայացուցիչ, որ նշեց թէ ցայժմ ոչ մէկ ճշգրիտ տեղեկութիւն կայ Մոսկուայի մեթրոյի դէպքի իրողութեան, հետեւանքին, դատին վայրին, բովանդակութեան մեղադրեալներու յանցանքին մասին: Ամէն ինչ բացարձակապէս մութ կը մնայ:

Արա Գրիգորեան նախ կարդաց հաղորդագրութիւն մը, որ կ'ըսէր թէ Լիոնի հայ Այլախոհներու հաւաքականը մինչեւ Ուրբաթ կամաւոր ծոմ սկսած էր Արմենի փողոցին մէջ: Ապա յիշեց Պ· Սեւակի, Միսաս Աւետիսեանի եւ երեք հայրենասէր երիտասարդներու եղերական մահը չեչ-տելու համար թէ ոճիրը Խորհ· Միութեան կառավարութեան մօտ պաշտօնական բնոյթ առած է: Այնուհետեւ Խորհ· Միութեան Սահմանադրութեան քանի մը յօդուածներու մէջբերումով շեշտեց հակասութիւնները, որոնք գոյութիւն ունին գրուածներուն եւ գործնականին միջեւ:

Վերջին խօսողն էր նաեւ Ֆրանսերէն, Անահիտ Տէր–Մինասեան, որ աւելի քան մէկ ժամ անդրադարձաւ խորհրդային այլախոհներու, երկրին մէջ կատարուող ճնշումներու, հալածանքներու, բանտարկութիւններու և զանազան շարժումներու, նշելով թէ ինչ որ Արեւմուտքը նոր կը յայտնաբերէ խորհրդային ճնշումի վերաբերեալ, Հ· Յ· Դ· տասնամեակներ առաջ իր մամուլի էջերէն ձաղկած ու դատապարտած էր արդէն: Ապա կարդաց Հայաստանի Հելսինքիի Համաձայնութիւններու Հսկողութեան Յանձնախումբի յայտարարութեան կէտերը, նախ հայերէն (եւ թարգմանաբար ֆրանսերէն) եւ անդրադարձաւ Հայաստանի Ազգ· Միացեալ կուսակցութեան:

Օրուան նախագահը հանրաժողովը փակեց ընթերցումովը բանաձեւի մը, որ պիտի ղրկուէր Փարիզի խորհրդային դեսպանատունը:

×

Պիտի նախընտրէինք հոս վերջացնել, բայց դժբախտաբար չենք կրնար լուռ անցնիլ այն անհամ միջադէպերուն վրայէն, որոնք պատահեցան, մուտքին մեր իսկ միջեւ: Այսինքն՝ Հայերու միջեւ: Անգամ մը եւս ցոյց տուինք որ ոչ քաղաքացիական կրթութիւն ունինք, ոչ իսկ ազգ· գիտակցութիւն եւ արժանաւորութիւն: Ամօ՛թ մեզի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ

Պարզ է որ մէկն ու մէկը աւելորդ է: Ցետագային միայն կրնանք տեսնել թէ ո՞վ պիտի յաղթէ եւ ո՞րն է Պարսկաստանի օրինաւոր կառավարութիւնը: Արդարեւ Երկուշաբթի օր Խոմէյնի կազմեց « իր » կառավարութիւնը եւ նախարարապետ նշանակեց Մեհտի Պազերկանը: Անմիջապէս Պախթիար ճչեց թէ «Պարսկաստանի մէջ մէկ կառավարութիւն կայ եւ թէ օրինաւորութիւնը անբաժանելի է»:

Խոմէյնիի նախարարապետը, 74 տարեկան, մտերիմ գործակիցներէն եղած է Մոսատեղի ինչպէս Սանճապի եւ Պախթիար: Շարքային բարեպաշտ մըն է, հեղինակ է քանի մը հատորներու, ուր կողմնակիցն է կատարեալ ընկերութեան մը, որ իբրեւ տիպար առնէ Մետինէի քաղաքական եւ ընկերային կեանքը (7րդ դարուն Մարգարէին ատեն): Խոմէյնի դիրքը կը ներկայացնէր հետեւեալ ձեւով·— Ցանուն Ալլահի, Մեհտի Պազերկանը կը նշանակեմ առժամեայ կառավարութեան նախարարապետ: Ջերմեռանդ հաւատացեալ մըն է, որ կը յարգէ Իսլամի սրբազան սկզբունքները, աղդայնական մը եւ ձեռնհաս մարդ մը »: Աւելցնենք որ բարեկամ մըն է Պախթիարի:

× Մօտ հարիւր հոգի ձերբակալուած է Թեհրան մխումի եւ հանրային ինչքի կեղեքումի համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՐԱՒ· ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ, երկու միջադէպեր պատահած են կապոյտ սաղաւարտաւորներու եւ պաղեստինեան յառաջդիմական ուժերու միջեւ:

ԹԵՆԿ ՑԻԱ-ՓԵՆԿ վերջացուց ամերիկեան իր ճամբորդութիւնը, որ շատ դրական է իրեն համար: Հանրային կարծիքի համակրանքը շահած է եւ մամուլն ալ մեծ գովեստով կը խօսի իր մասին:

ԱՆԳԼԻԱ, որ բաւական հոգեր ունի գործադուլի հետեւանքով, շատ իրար անցած է նաեւ ուրիշ զգայացունց պատմութեան մը պատճառով: Արդարեւ, երեւան եղած է որ անգլիական սպասարկութիւնները կուսութեան քննութիւն մը կը կատարեն, երբ Հնդկուհիներ կը ներկայանան: Եթէ կոյս են, լա՛ւ, մուտքի վիզա կը ստանան, եթէ ոչ իրենց տեղը կը ղրկուին: Այս կիները Անգլիա կուգան, իրենց նշանածին մօտ: Երեսփոխանական ժողովին մէջ, աշխատաւորական երեսփոխան մը « հրէշային » որակած է այս կարգադրութիւնը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 19–26)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒՄՆԵՐԸ

Կոնստանտին Ցունանեան, որ Խորհ· Միութեան Արտաքին Առեւտուրի նախարարութեան լիազօր ներկայացուցիչն է Հայաստանի մէջ, խօսելով Հանրապետութեան արտադրումներուն մասին, յայտարարած է·— Ելեկտրաշարժիչներ, չարժական ելեկտրակայաններ, հաստոցներ, ելեկտրական սարքեր, մեծ քանակութեամբ նուագարաններ կ'առաքուին Արեւելեան Եւրոպայի երկիրները, ինչպէս նաեւ Աֆղանիստան, Ալժերիա, Պանկլատէշ եւ Իրաք: Հայաստանի արտադրումներուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն ատանդական նկատուած արտադրութիւնները՝ ձեռքով հիւսուած գորգերն ու քոնեակը:

Վերջին տասնամեակին, Հայաստանի արտադրումներուն քանակը դէպի արտասահման հինգ անգամով աւելցած է: Ասոր նպաստած է արդիւնաբերութեան կարգ մը ճիւղերուն բուռն զարգացումը: Ասոնք են՝ քիմիագիտութիւնը, մեքենաշինութիւնը, ելեկտրոնիկը, մետաղագործութիւնը եւ ընթացիկ արհեստագործութիւնը: Այժմու արտադրումներուն տեսակները 220ի կը հասնին եւ կը ղրկուին 72 երկիրներ, Խորհ· Միութեան արտաքին առեւտուրին ծիրին մէջ:

×

ՍԱՐՔԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ

« Հայելեկտրամեքենայ » գործատան մէջ ցարդ կ'օգտագործուէին բեռնատար կառքեր՝ ապրանքներուն ներքին տեղափոխութեան համար: Այժմ գործածութեան դրուած են ելեկտրական քարշակներ՝ ներածուած Պուլկարիայէն: Ասոնք՝ առանց աղմուկի եւ դիւրին դարձող շարժումներով ապրանքները կը տեղափոխեն մէկ տեղէն միւսը: Ժամանակի խնայողութիւնը զգալի է: Վառելանիւթի գործածութիւնն ալ վերցած է:

×

ԸՆԴԵՐՔԻՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի երկրաբանութեան հիմնարկութիւնը յատուկ տարրալուծարան մը հաստատած է: Նպատակն է ուսումնասիրել երկրաբանութեան հոլովոյթները, որոնց շնորհիւ հանքեր կը կազմուին: Այս ուսումնասիրութիւնները կրնան նպաստել սեւ, գունաւոր մետաղներուն գօտիները ճշդելու Հայաստանի ընդերքին մէջ:

×

ՆՈՐ ԹԱՂԱՄԱՍ

Խնձորուտը դարձած է Կիրովականի լաւագոյն թաղամասը: Կը տարածուի մօտ 50 հեկտարի վրայ եւ աչքի կը զարնէ իր բարձրայարկ շէնքերով, լայն ու ձիգ փողոցներով եւ պուրակներով: Վերջին երկու տարիներուն կառուցուած են 30 բազմայարկ շէնքեր, բոլորն ալ տուֆով: Կը բնակին 10 հազար հոգի: Այժմ 500 մահճակալով հիւանդանոց մը շինուելու վրայ է: Թաղը ունի իր դպրոցը, մանկապարտէզը, եւայլն:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Գ.

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹՕԼԼԸԼԵԱՆ

Ամերիկահայ Գրողներու Անդրանիկ Համագումարի մէջ ցուցաբերուած համերաշխութեան ոգին կարեւոր էր սա պատճառով, — Հոն հաւաքուողները, որոնց թիւը կէսօրուան դադարէն ետքը 82ի բարձրացած էր, այդ հաղորդամիջոցներու «տիրապետող» դէմքերէն շատերն էին, ո՛չ այն իմաստով որ անոնք տէրերն էին թերթերու կամ ձայնասփիւռի կայաններու (թէեւ տէրեր ալ կային, մանաւանդ ոչ-կուսակցական մամլոյ), բայց սա իմաստով որ հոն եղողները միայն ներկայացուցիչ չէին ուրիշներու շահերուն, այլ կը խօսէին՝ մղուած իրենց անձնական հետաքրքրութենէն ու նուիրումէն: Այս հետաքրքրութիւնը կ՚ընդգրկէ հայ գիրը, մամուլն ու գրականութիւնը:

Մինչ այս խմբակի անդամները իրենց տէրերուն եւ ունկնդիրներուն ուրիշ լեզուներ կրնան խօսիլ, անոնք իրարու կը խօսին հայ մամլոյ եւ գրականութեան լեզուով, եւ Համագումարին եկած էին տոգորուած՝ այդ մամուլը եւ գրականութիւնը համերաշխօրէն զօրացնելու փափաքով: Ա՛յս էր ամէնէն ոգեւորիչ երեւոյթը, որ ի յայտ էր ամէն կողմ: Ներկաներէն ոմանք բոլորովին անկախ եւ ինքնագլուխ գրողներ էին. ոմանք պաշտօնեաներ էին, որոնք տնտեսականօրէն կազմակերպութիւններէ կախեալ ըլլալով հանդերձ՝ մշակած են եւ կ՚ուզեն մշակել ազատ գրականութիւն մը. կային նոյնիսկ մի քանի պնակալէզներ՝ որոնք այդ ազատ գրականութիւնը կամ պարզ գրութիւնն իսկ երբեք չեն կրցած մշակել, սակայն յայտնօրէն եկած էին հոն, այն յոյսով՝ որ Համագումարը պիտի կարենար իրականացնել ազատ ու անկաշկանդ գրելու եւ խօսելու նոր հաղորդամիջոց մը: Ա՛յս էր յուզիչ իրականութիւնը. այն ոգի՛ն, որ կը մղէր շատեր ըսելու, — ալ կը բաւէ՛. տուէ՛ք մեզի տեղ մը ուր մենք, ծառաները հայ մշակոյթին ու խօսնակները Սփիւռքահայութեան զանազան գաղափարախօսութիւններուն, կրնանք ազատ եւ անկաշկանդ ձեւով խօսիլ ու գրել իրարու, գրականութիւն մշակել եւ արուեստի մասին գաղափարներ փոխանակել: Նման ազատութեան մը արդիւնքը պիտի օգտակար ըլլայ Սփիւռքին, որ այժմ, աւելի քան երբեք, պէտք ունի համերաշխութեան եւ գործակցութեան, **բաներու՝ որոնց առհաւիրաները կրնանք** ըլլալ մենք, մտքի, արուեստի եւ գրականութեան ծառաներս:

Այս շատ երկար փակագիծը՝ զոր բացի Պր. Ազատեանի անկողմնակալ ու հաւասարակշռուած դատումներու մասին գրած ատեն, անտեղի չեմ գտներ: Անոր զեկոյցը, որ իր տեսակին մէջ ամէնէն լաւ ու բարձրորակն էր, խորհրդանիշ մը եղաւ թէ՛ ինծի, թէ՛ ալ ուրիշ ներկաներու համար, — խորհրդանիշ մը այն առողջ մօտեցումին, որ կրնայ տարածուիլ գոնէ գրականութիւնը սիրողներու փոքրաթիւ բայց կարեւոր խմբակին մէջ, այն 5000ին՝ որուն 82 հոգինոց ընտրանի «ներկայացուցիչները» եկած էին Ամերիկահայ Գրողներու Անդրանիկ Համագումարին:

Պր. Ազատեանի զեկոյցը անշուշտ Հայրենիք օրաթերթի սահմանուած չէր: Ան խօսեցաւ Պոսթընի արուարձան Ուաթըրթաուն քաղաքի մէջ հրատարակուող Պայքար օրաթերթի մասին, որ ինչպէս ըսի Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան հայաստա պաշտօնաթերթն է: Իր քննադատութիւններն ու գովեստները հոս ալ արդար էին, սակայն զանոնք մանրամասնելը աւելորդ է: Աւելի հետաքրքրական է այն լայն ակնարկը՝ որով Պր. Ազատեան պարզեց թէ ո՛րքա՛ն արագօրէն կը փոխուի ամերիկահայ ժողովուրդի կարդացած մամուլը:

Կան թերթեր որոնք ինծի պէս Ամերիկայի արեւելեան մասին մէջ ապրողը չի տեսներ, որովհետեւ անոնք լոյս կը տեսնեն 3200 մղոն (5000 քիլոմեթր), հեռու, արեւմուտքի մէջ: Այսպէս է Նոր Օրը, ՌԱԿի թերթերէն, որ 1922էն ի վեր լոյս կը տեսնէ Գալիֆորնիոյ մէջ: Յետոյ կայ Հ. Յ. Դ.ի Արեւմտեան Միացեալ Նահանգներու պաշտօնաթերթը, Ասպարէզ, որ լոյս տեսնել սկսած է 1908ին, Ֆրէզնոյի մէջ: Ուրիշ աշխարհ մըն էր Ֆրէզնօ, գոնէ մինչեւ 1970, տեղ մը՝ որուն բնակիչները հայ ռամիկի գիծերէն աւելի՛ն պահպանած էին, քան ուրիշ որեւէ Սփիւռքահայ գաղութ: Այն օրերուն, Ֆրէզնօ տեսակ մը Գալիֆորնիական Այնճար մըն էր, հարուստ ագարակապաններու քաղաքաւան մը: Ներկայիս ան ալ փոխուած է, իսկ Ասպարէզը փոխադրուած է Լոս Անճելըս, ու այլեւս եռօրեայ ըլլալու տեղ ամէնօրեայ օրաթերթի վերածուած է:

Հետաքրքրական է մտածել, ինչպէս հպանցիկ ձեւով թելադրեց Պր. Ազատեան, Ասպարէզի եւ Նոր Օրի նման թերթերու պարզած հեռանկարի մասին: Տեսականօրէն եթէ մօտենանք, վիճակը քաջալերիչ պէտք պիտի ըլլար համարել: Այսօր Լոս Անճելըս մօտ 100.000 հայ բնակիչ ունի, որոնց 40.000ը գոնէ վերջին 15 տարիներուն Միջին Արեւելքէն, Պուլկարիայէն, Ռումանիայէն եւ Հայաստանէն եկած են, հայերէն գրել ու կարդալ գիտեն: Միաժամանակ, այս շրջանը ունի 3 – 4 դպրոցներ: Սակայն կարելի չէ լաւատես ըլլալ շրջանի հայատառ եւ ընդհանրապէս շատ միջակ որակ ունեցող հայ մամլոյ ապագային մասին: Անճարակ **վարչութիւն, խմբագրական դիմագիծի** պակաս եւ նորեկներու անտարբերութիւն՝ իրարու միացած են եւ ճախճախուտներու մէջ խրած կը պահեն հայատառ մամուլը, մինչ Օշին Քէշիշեանի հրատարակած անգլիատառ, բաւական բարձրորակ ու արդիական շաբաթաթերթը Արմինիըն Օպզըրվըր, կը յաջողի շրջանի տիրապետող թերթը ըլլալ:

Ամերիկահարութեան հայատառ մամուլը ունի ուրիշ թերթեր ալ: Կայ 1903էն ի վեր լոյս տեսնող Երիտասարդ Հայաստանը, որ անցեալին Հնչակեան օրաթերթ էր, **ներկայիս՝ Եղիա Սիրվարդի** խմբագրութեամբ լոյս տեսնող ամսաթերթ: Կայ Լրաբերը, 1938էն ի վեր հրատարակուող Համայնավար, հայատառ թերթ, որ կը հրատարակուի Նիւ **Եորքի մէջ, Վահան Ղազարեանի խմբագրութեամբ**, որ սակայն կը հետեւի գաղթող Հայութեան, կ՚երթայ մօտ ապագային Լոս Անճելըս հաստատուելու: Ամերիկահայութիւնը այնքան շատ ալ առիթ չունի տեսնելու Սովետական Միութեան օժանդակութեամբ լոյս տեսնող այս թերթը, որ Ներքաղաքի օրերէն ի վեր այնքա՜ն ինկած է, եւ որուն համար կ՚ըսուի թէ աւելի նմոյշներ կը ցրուին Երեւանի մէջ (իբր «փաստ» Ամերիկահայութեան համայնավար հայ զանգուածներու գոյութեան)՝ քան ամբողջ Միացեալ Նահանգներու մէջ:

Ասոնմէ զատ կան ուրիշ թերթեր ալ, Հիւսիսային Ամերիկայի զանազան շրջաններուն մէջ, որոնց ծնունդն ու մահը հայ նոր բնակչութեան գաղթականային շարժումներու ամէնէն լաւ չափանիշներէն է: Կայ, օրինակ, Գանատայի Ազգային, Նորակազմ շաբաթաթերթ ՌԱԿի: Նոյնպէս հո՛ն, Մոնրէալի մէջ շուտով պիտի սկսի լոյս տեսնել Հ. Յ. Դ.ի նոր պաշտօնաթերթը, -- այս երկուքը դրսատեր են Գանատահայութեան բնակչութեան արագ յաւելումին, որ միայն Մոնրէալի մէջ 25.000ը անցած է, եւ ամբողջ Գանատայի մէջ կը մօտենայ 37.000ի:

Կան թերթեր, որոնց գոյութեանը տեղեակ չէի ես. Ամերիկայի հսկայ տարածքին պատճառաւ քիչ կամ շատ գաւառապաշտ ենք բոլորս ալ: Պր. Ազատեան տուաւ Խեցբեկ թերթի մը անունը, որ իբր թէ լոյս կը տեսնէ կէս-Աբեղեան «ուղղագրութեամբ»: Դժբախտաբար քովս նստողի մը հետ խօսքի բռնուեցայ այդ վայրկեանին, ու չկրցայ ստուգել թէ ո՞ւր լոյս կը տեսնէ մեծաքանչի պաշտամունքին նուիրուած այս այլանդակութիւնը: Նորահաս թերթերու շարքին կը պատկանին Գալիֆորնիոյ Նոր Սերունդը, որ 1940ական եւ 1950ական թուականներուն Անչայի օգնութեամբ Ամերիկա եկող, Հայաստանցի Հայերուն թերթն է: Սփիւռքի մէջ քիչ մը ամէն կողմ, բայց մանաւանդ Ամերիկայի մէջ ծանօթ է այս վիճակը, — զատ միութիւն, զատ ակումբ, զատ պարահանդէս... եւ զատ թերթ, իւրաքանչիւր Սփիւռքային համախմբումի համար:

(Շար. 14)

26 ՅՈՒՆՈՒԱՐԻՆ, 22 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ, ԿԸ ՄԱՀԱՆԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(1884 – 1957)

ԲԱԶՄԱՎԱՍՏԱԿ ԳՈՐԾԻՉՆ ՈՒ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐԸ

Կեանք մը ամբողջ՝ սպառած թուղթ եւ մելանի ամէնօրեայ հեւքին մէջ:

Կեանք մը ամբողջ՝ ամուսնութիւն թուղթին հետ. անխարդախ գոյակցութիւն՝ Մեսրոպեան Լոյսին մշտահոս աղբիւրներուն խորհուրդներուն հետ եւ յարատեւ կենսունակութիւն, միշտ դէպի յառաջ:

Շաւարշ Միսաքեան, կամ իր պարզ խորհրդանշանով՝ պարզապէս «Շ...»: Շաւարշ Միսաքեան, ամսինքն՝ մէկը այն բացառիկ նուիրեալներէն, որոնց ամբողջ կեանքը բազմապիսի կապերով օղակուեցաւ արեւմտահայ մամուլի ճակատագրին, իսկ իրենք դարձան փայլուն օղակները ոչ միայն արեւմտահայ, այլեւ հա՛յ մամուլին:

Շաւարշ Միսաքեան, ուրիշ խօսքով՝ ազնիւ գրիչ մը, որ պատանի հասակէն տարուեցաւ փետուրը, դաշոյնը եւ բահը միաձուլած Մեծ Երեւոյթին հրեղէն հուքէն, հասակ նետեց մեր նորագոյն պատմութեան Երեւոյթը հանդիսացած Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան զօտեպինդ մթնոլորտին մէջ, եւ այս մարդակերտ մթնոլորտէն ժառանգած յատկութիւնները տարաւ իրեն հետ, քաղաքէ քաղաք, ալրեցաւ այդ ժառանգութիւններով, շունչ տուաւ իր նկարագիրն ու էութիւնը կոփած այդ աւանդներուն, եւ, օր մըն ալ, երբ զէնքն իր ձեռքէն ինկաւ աշխատանքի սեղանին՝ դարձաւ անկորուստ աւանդներու անզաստանէն ներս նոր ակօսներ բացած յարգելի սերմնացան մը:

×

Շաւարշ Միսաքեան ծնած է 1884ին, Սեբաստիոյ նահանգի Զիմառայ գիւղի ազգայնասէր ընտանիքի մը յարկին ներքեւ: Վեց տարեկանին, պատանի Շաւարշին ընտանիքը կը փոխադրուի Պոլիս, ուր ան կը յաճախէ Գում-Գափուի Մայր Վարժարան անունով ծանօթ նախակրթարանը: Յետոյ, կ՚անցնի Ղալաթիոյ Կեդրոնական վարժարանը: Սակայն 1896ի դէպքերուն հետեւանքով Կեդրոնականը կը փակուի եւ պատանի աշակերտը իր ուսումը կը շարունակէ իրենց բնակած թաղամասի (Կէտիկ-Փաշա) Կարկուպի ամերիկեան վարժարանին մէջ: Երկու տարի ետք կ՚աւարտէ թաղային վարժարանին ուսումնաշրջանը եւ ծնողքին կողմէ կը ղրկուի Մարզուան, Անաթոլիա գոլէճի գրասեղաններուն առջեւ երկրորդական ուսում ստանալու համար: Բայց տարին չաւարտած՝ ան կը ձգէ դպրոցը, կը վերադառնայ Պոլիս եւ ծնողքին զանգատելով կ՚ըսէ. «Այնտեղ մարդուն խաղին կը չորցնեն»:

Եւ իր հոգին չորացումէ փրկելու համար, տասնըվեց տարեկանին կը մտնէ լրագրական ասպարէզ: Առաջին փորձերը կը կատարէ «Սուրհանդակ»ի էջերուն, որուն խմբագրական մարմինի տիրական դէմքերէն մէկը կը դառնայ յետագային: Այդ շրջանին, նաեւ կ՚աշխատակցի արտասահմանի յեղափոխական թերթերուն:

1908ին, Օսմանեան Սահմանադրութենէն ետք, Գեղամ Բարսեղեանի, Զապէլ Եսայեանի եւ Վահրամ Թաթուլի գործակցութեամբ կը հրատարակէ «Ազդակ» շաբաթաթերթը, որ կը դադրի լոյս տեսնելէ երբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատասխանատուութեամբ տարի մը ետք կը հրատարակուի «Ազատամարտ» օրաթերթը:

1911ին, կը ղրկուի Կարին՝ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը վարելու համար: Օգտուելով այս առիթէն, կը ծանօթանայ հայկական միջնաշխարհին ու կ՚այցելէ Մուշ ու Սասուն: Մէկ տարի ետք կը վերադառնայ Պոլիս, մաս կը կազմէ «Ազատամարտ»ի խմբագրութեան եւ միաժամանակ կը վարէ համանուն գրական շաբաթաթերթը:

1915 Ապրիլ 11ին, երբ Թուրք կառավարութիւնը մէկ գիշերուան մէջ կը ձերբակալէ աւելի քան 200 մտաւորականներ՝ իր դիւային ծրագիրը գործադրելու համար, Միսաքեան կը մտնէ թաքստոց, ուրկէ օրը օրին, գաղտնի միջոցներով, թղթակցութիւններ կը ղրկէ Սոֆիայի «Հայաստան»ին Ֆիլիպէի «Ռազմիկ»ին եւ Բագուի «Արեւ»ին Ռազմիկ եւ Վարազ կեղծանուններով:

1916ին, կը փորձէ հեռանալ դժոխքէն եւ անցնիլ Պուլկարիա, բայց զոհ կ՚երթայ Վլատիմիր Տիմիթրիեւ անուն պուլկար լրտեսի մը լարած ծուղակին եւ կը ձերբակալուի 1916 Մարտ 26ին: Ապա՛ կը սկսի հարցաքննութեանց եւ չարչարանքներու տանջալից ոդիսականը: Երիտասարդ մտաւորականը կը մնայ անայլայլ, ինչ որ աւելի կը կատղեցնէ կատաղութիւնը կորած Թուրք ոստիկանները: Կ՚որոշէ անձնասպան ըլլալ եւ հարցաքննութեան տարուած միջոցին, ոստիկանատան երրորդ յարկի սանդուխին գլուխէն կը նետուի վար: Բախտը կ՚օգնէ յանդուգն երիտասարդին եւ գլուխէն, դաստակէն ու սրունքէն վիրաւորուած կալանաւորը կը փոխադրուի հիւանդանոց:

Հազիւ ապաքինած՝ «քոմիտէճի» Միսաքեան կը տարուի Պատերազմական Ատեան: Կը դատապարտուի հինգ տարուան բերդարգելութեան: Ազատ կ՚արձակուի 1918 Նոյեմբեր 27ին՝ շնորհիւ դաշնակիցներու միջամտութեան:

Ազատ արձակուելէն անմիջապէս ետք, կը նշանակուի «Ճակատամարտ»ի գլխաւոր խմբագիր: Այս շրջանին, Միսաքեան նաեւ կը վարէ կուսակցական կարեւոր պաշտօններ եւ 1919ին իբրեւ պատգամաւոր կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Թ. Ընդհանուր Ժողովին: Երեւանի մէջ, իբրեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ՝ կը բանակցի Պօղոս Նուպար փաշայի անձնական ներկայացուցիչներուն (Վահան Թէքէեան եւ Նշան Սաեփանեան) հետ:

1922ին, երբ քեմալականները տէր կը դառնան Պոլսոյ՝ կ՚անցնի Սոֆիա, ուրկէ օրը օրին խմբագրականներ կը հասցնէ «Ճակատամարտ»ին, որ որոշ ժամանակ մը այս անունով լոյս տեսնելէ ետք, կը վերածուի «Մարմարա»յի:

1924ին, Միսաքեան կ՚անցնի Փարիզ եւ կը մասնակցի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ժ. Ընդհանուր Ժողովին, որուն աւարտին

կ'ընտրուի Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անդամ: Յետագային կը վերընտրուի եւ այս պատասխանատու պարտականութիւնը կը տանի ուղիղ երեք քառամեակ:

1925ին, կը հիմնէ «Յառաջ»ը, որ շուրջ երկու տարի իբրեւ երկօրեայ հրատարակուելէ ետք, 1927ի Յունուարէն սկսեալ լոյս կը տեսնէ իբրեւ օրաթերթ, մինչեւ Փարիզի գրաւումը գերմանական բանակին կողմէ:

1945 Ապրիլ 8ին, « Յառաջ » կը վերահրատարակուի եւ Շաւարշ Միսաքեան կը շարունակէ վարել իր հիմնած օրաթերթին խմբագրական աշխատանքները, մինչեւ 1957 Յունուար, երբ դիշերը անհանգըստութիւն մը զգալէ ետք կը փոխադրուի հիւանդանոց: Աւելի քան 35 ժամ մահաքունի մէջ ապրելէ ետք, Շաբաթ, Յունուար 26 առաւօտեան ժամը 11·45ին, վաստակաշատ հրապարակագիրը հրաժեշտ կ'առնէ այս անցաւոր աշխարհէն՝ հայ մամուլի պատմութեան մատեանին մէջ պատուաբեր դիրք մը գրաւելէ ետք:

×

Գրականութեան քղամիդը ուսերուն ան մուտք գործեց հայ մամուլի սեմէն ներս, բայց հրապարակագրութիւն կոչուած անկուշտ « հրէշ »ը « չձգեց, որ երգիչ դառնայ »: Եւ շատ հաւանաբար այդ իսկ պատճառով՝ ան միշտ դիմեց գրագէտներու զինակցութեան, անոնց բերած կենսունակութեամբ իր խմբագրած թերթերուն մնայուն շունչ մը ապահովելու նախանձախնդրութենէն թելադրուած:

Բախտը օգնեց երիտասարդ խմբագիրին, երբ « Ազդակ » գրական շաբաթաթերթի, « Ազատամարտ »ի թէ «Յառաջ»ի խմբագրութեան պատասխանատուութիւնը ստանձնած տարիներուն իր կողքին ունեցաւ կազմաւորուած եւ տիրական դէմքեր, ինչպէս՝ Յակոբ Օշական, Զապէլ Եսայեան, Գեղամ Բարսեղեան, Վահրամ Թաթուլ, Նշան Պէշիկթաշլեան, Վազգէն Շուշանեան, Շահան Շահնուր եւ արժէքաւոր այլ երիտասարդ գրագէտներ, որոնց ճառագայթում, ջիղուտ եւ բազմերանգ ներկայութեան շնորհիւ «Ազդակ» շաբաթաթերթը կամ « Յառաջ »ը դարձաւ կենդանի ներկայութիւն մը այդ ժամանակաշրջանի մեր կեանքին մէջ:

Արդարեւ, երիտասարդ գրագէտներու սերունդ մը ամբողջ համախմբելու իր կարողութեամբ, Շաւարշ Միսաքեան խմբագիրը կրցաւ « Յառաջ »ը վերածել Լոյսի Քաղաքին մէջ կորսուած եւ իր ինքնուրոյնութիւնը փնտռող հայ կեանքին հարազատ հայելին, ձայնը՝ օտարութեան ցուրտ ափերուն վրայ տուայտող Ֆրանսայի Հայութեան ազգային ապրումներուն, եւ միւս կողմէ՝ անխոցելի կապ մը հողին ու հողակարօտ մեր զանգուածներուն միջեւ:

Եւ իր պարզ, ժուժկալ ու սրտաբուխ խմբագրականներով, ակնարկներով թէ տոմսերով՝ Շաւարշ Միսաքեան խօսեցաւ ժողովուրդին սիրտին, որովհետեւ իր սիւնակներուն տեղ գտած մտածումները, յոյզերն ու ապրումները կը բխէին փազըրիճներու մէջ ուծացող կամ անորոշութեան մութ փողոցներն ի վեր խարխափող հայորդիներուն հոգիէն, մղձաւանջային առօրեային:

Ժողովուրդին ծոցէն ծնած, նոյն ժողովուրդին տագնապներուն ականջալուր եւ այդ միեւնոյն տագնապներուն վրայ լոյսեր սփռող, գօտեպնդող, խանդավառող ու ցաւերը ամոքող հրապարակագիրը եղաւ Շաւարշ Միսաքեան, որուն « օրերը միշտ մխալով իրիկուն եղան »:

Տակաւի՛ն. սեւ աշխատանքն ու հրապարակագրութիւնը հաւասարակշռող լրագրողը եղաւ Շաւարշ Միսաքեան, պարզ, անպաճոյճ ու լաւատես ոճի մը հեղինակը, ընկերային ու բարոյական սայթաքումներու դէմ պայքարող Դաշնակցականը, ազգ. աւանդներու ջերմ պահապան մը, գաղափարապաշտ եւ անխոնջ հրապակագիրը, որուն նոյնիսկ չոր կամ պարզունակ էջերուն մէջ յանկարծ կը յայտնուի գրագէ՛տը, երբ ան մտածումը կը համեմէ գեղեցիկ պատկերով մը, թելադրական զուարթախոհութեամբ մը կամ բանաստեղծական ջերմութեամբ:

Շաւարշ Միսաքեան...

Այսինքն՝

Ան, որուն գլխաւոր յատկութիւնը պէտք է փնտռել ինքնուրոյն ըլլալու իրողութեան մէջ:

Ս. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

«Ազդակ» 1979, Յունուար 26

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԱՅՖԻԼՄ» ԱՐՈՒԵՍՏԱՆՈՑԻ

1978Ի ԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐԸ ԵՒ 1979Ի ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

——— o ———

1978ին մեծ շուքով նշուեցաւ Արեւելեան Հայաստանի Ռուսիոյ կցման 150ամեակը: Շարժարուեստը անտարբեր չէր կրնար մնալ այդ հանդիսութիւններուն: Ուստի «Հայֆիլմ» արուեստանոցը «Մոսֆիլմ»ի հետ միասին, բեմադիր Է. Քէօսէյեանի բեմադրութեամբ պատրաստեց « Յոյսի աստղ » (Դաւիթ Բէկ », « Մխիթար ») շարժանկարը՝ ըստ Սերօ Խանզադեանի « Մխիթար Սպարապետ » վէպի (սենարիոյի հեղինակ՝ Կ. Իսաջեւ): Շարժանկարը կը պատմէ օտար նուաճողներու դէմ հայ ժողովուրդի մղած ազատագրական պայքարի, Ռուսիոյ հետ բարեկամութեան եւ անոր եղբայրական օգնութեան մասին:

Երեւանի մէջ, Մայիսին տեղի ունեցաւ 11րդ համամիութենական շարժանկարի փառատօնը, ուր բեմադիր Հենրիկ Մալեանի « Նահապետ » շարժանկարը արժանացաւ փառատօնի գլխաւոր մրցանակին:

1978ին ստեղծուեցան քանի մը ժապաւէններ՝ նուիրուած արդիական հարցերու եւ հայ ժողովուրդի հերոսական անցեալին: Համամիութենական պաստառ բարձրացաւ բեմադիր Ա. Մանարեանի « Եւս հինգ օր » շարժանկարը (սենարիոյի հեղինակ՝ Վ. Գրիգորեան): Ժապաւէնը կը շօշափէ սերունդներու ժառանգականութեան, անհատին՝ ինքն իր եւ հասարակութեան հանդէպ ունեցած պատասխանատուութեան հարցերը:

Աւարտած են Է. Ակոպովի սենարիոյով պատրաստուող « Աստղալից ամառ » մանկական երաժշտական արկածային շարժանկարին նկարահանումները: Բեմադիրն է Լ. Գրիգորեան: Շարժանկարը կը ներկայացնէ պիոներական ճամբարին մէջ հանգստացող եւ Հայաստանի մէջ հաճելի ճամբորդութիւն կատարած մանուկներու բարեկամութիւնը: Երաժշտութիւնը՝ Ռ. Ամիրխանեանէ, երգերը կը մեկնաբանէ Ա. Պուգաչովա: Նկարահանումը՝ Ի. Դիլդարեանի:

Վերջերս Մոսկուայի հեռատեսիլը ցուցադրեց « Արեւիկ » շարժանկարը, զոր Գ. Առաքելեանի եւ Ա. Աղաբաբովի սենարիոյով բեմադրած են Ս. Հայրապետեան եւ Ա. Աղաբաբով: Գնահատանքի արժանացաւ նաեւ « Սգաւոր ձիւնը » շարժանկարը, զոր Ե. Երզնկեան բեմադրած է Անրի Թրուայայի նոյնանուն վէպի հիման վրայ: Գլխաւոր դերերը վստահուած են Ա. Ջիգարխանեանի եւ Գ. Մանուկեանի:

« Հայֆիլմ » արուեստանոցը անցեալ տարի հայերէնի վերածեց (տուպլաժ) խորհրդային եւ արտասահմանի 60 ժապաւէն:

Ինչ կը վերաբերի 1979ի ծրագիրներուն եւ իրագործումներուն, արդէն իսկ կարգ մը ժապաւէններ պատրաստութեան մէջ են: Վերջանալու վրայ են բեմադիր Ա. Մկրտչեանի « Կեանքի ուղիղ կէսը » ժապաւէնի նկարահանումները: Նիւթը հետեւեալն է՝ քիմիական հաստատութեան մը վարիչը, իր 40ամեակին օրը կ'որոշէ գործը փոխել եւ կեանքին մնացած մասը հանգիստ ապրիլ, իր ժամանակը նուիրել ընտանիքին, զաւակներուն, սակայն յետագային կը յանգի այն եզրակացութեան, որ մարդուն կեանքը անիմաստ է առանց սիրած գործին:

Կը շարունակուին « Ապրէք երկար » ժապաւէնի նկարահանումները՝ բեմադիր Ֆ. Դովլաթեանի ղեկավարութեամբ: Սենարիօն գրած է Շ. Թաթիկեան: Նիւթը կը շօշափէ մարդու քաղաքացիական պատասխանատուութեան հարցերը: Գլխաւոր դերը կը մարմնաւորէ Ա. Ջիգարխանեան:

Մօտ առենէն կը սկսին « Մեռիր նժոյգի վրայ » պատմայեղափոխական շարժանկարի պատրաստութեան աշխատանքները՝ բեմադիր Գ. Մելիք – Աւագեանի ղեկավարութեամբ: Սենարիօն գրած է Ա. Վերդեան: Շարժանկարը կը ներկայացնէ Հայկ Բժշկեանցի (Գայ) կեանքը:

Բեմադիրներ Է. Քէօսէյեան եւ Լ. Ասատրեան շուտով կը սկսին « Անդիմակ ծաղրածուի ժպիտը » երաժշտական շարժանկարի պատրաստութեան:

Բեմադիր Հ. Մալեան կը սկսի «Կեանքը հին հռոմէական ճանապարհի վրայ» ժապաւէնի նկարահանումները: Վ. Թոթովենցի վիպակի մոթիֆներով ծնող ժապաւէնի սենարիօն գրած են Մալեան եւ Ս. Ալաջաջեան:

Այս տարի կը պատրաստուին քանի մը ժապաւէններ մանուկներու համար:

[illegible]

ՔԷՊԷՔԻ Քոնսէյ Սիւփերիէօր տէ Լիվրի կազմակերպութեան եւ հովանաւորութեամբ Մշակութային Նախարարութեան, միջազգային գիրքերու տօնավաճառ մը տեղի ունեցած է Պոնավանթիւր առեւտրական կեդրոնին մէջ, ուր այցելած են Մշակութային Նախարար Պ. Վօժուա, ինչպէս նաեւ Քէպէքի վարչապետ Ռընէ Լէվէք: Տօնավաճառին մասնակցած են 15 երկիրներէ 288 հրատարակչական տուներ: Նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Քանատայի Շրջանային Վարչութեան եւ կազմակերպութեամբ Մոնրէալի մասնաճիւղ ին, մասնակցած են նաեւ հայկական գրատուներ եւ հրատարակչականներ՝ Համազգային գրատուն, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարան, Լիպրէրի Օրիանթալ (Փարիզ), (այսինքն՝ Հրանտ - Սամուէլ գրատուն) « Հայրենիք » հրատարակչական (Պոսթըն), Նիւ Եորքի առաջնորդարան, Հայկին Միութիւն (Թեհրան), « Հայկ. Հարցերի Հաստատութիւն » (Միւնիխ): Ցուցադրուած են հայ գրականութեան, մանրանկարչութեան, ճարտարապետութեան, երաժշտութեան, Հայ Դատի եւ ցեղասպանութեան մասին գրուած հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն եւ գերմաներէն գիրքեր:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, 68 տարեկանին իր մահկանացուն կնքած է Վահրամ Բարունեան, որ երկար տարիներ աշխատակցած է տեղւոյն « Ժամանակ » օրաթերթին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

1.

— Խաչ ունես, ցցիր նրան սպանողների սիրտը, ասաց հայրը: Մենք պէտք է շտապենք դէպի Աղօթարան: Այնտեղից Երզնկան հեռու չէ եւ Ներսէհ Ջավուշը մեզ է սպասում:

Ձիւ Զաքարի ուշքը դէպի Աղօթարանի ծաղերն էին, դէպի արեւը, որ առաւօտները ելնում էր հէնց Երզնկայի գլխից: Նա մտրակով դաղում էր իր ձիու կողերը ու շտապեցնում բոլորին:

— Դէ հա, տաք վերցրէք: Շուտ, շուտ:

2.

Աշունը թէեւ երկար էր, սակայն ցըրտերը չար էին: Առաւօտները խոտերի վրայ սառցէ աստղեր էին ցոլցլում: Աղօթարան լերան կապոյտը երեկոները պղտորւում էր, գիշերը ծածկւում ամպ ու մշուշով:

Աղաւնուն թաղելուց յետոյ, երկար ժամանակ Ներսէհ Ջավուշն ուշքի չէր գալիս: Խմբի հոգսերի ծանրութիւնն ընկած էր Խորէն աղայի ուսերին: Նրան օգնում էին Բենիամինն ու Հեղինէն: Հեղինէն այլեւս չէր հանում չէթէ փինուորի զգեստը, ամէն կերպ աշխատում էր իրեն տղամարդու ձեւերով պահել: Գուցէ ամէնից ծանրը նա տարաւ Աղաւնու սպանուելու ցաւը: Զարհուրեց՝ մըտածելով, թէ այդ ողբերգութեան մէջ կարող է ինքը որեւէ մեղք ունենալ: Նա չէր կարողանում ուղիղ նայել Ներսէհ Ջավուշի աչքերին եւ դրանից իրեն աւելի ընկճուած էր զգում: Խիղճը մաքուր էր: Ինքը ոչ մի նպատակ չի ունեցել եւ հիմա էլ չունի Ներսէհի նկատմամբ: Քրոջական սիրով էր ինքը կապուած Աղաւնու հետ, որ անհաւասարակշիռ էր, երբեմն նոյնիսկ վայրենի, սակայն բարի ու ազնիւ էր եւ բնաւ չի կասկածել իր՝ Հեղինէի անկեղծութեանը: Արդար էր Հեղինէն լոյսի պէս, սակայն մի հեռաւոր կասկած կրծում էր նրա փխրուն հոգին: Շտապենք հեռանալ, Ներսէհ, կորչենք այս լեռնախոռոչներից, հեռանանք, մեզ գցենք Երզնկա, որտեղ գուցէ մեր սրտերից թափուի այս խելագար կեանքի թոյնը:

Հեղինէն մխիթարւում էր նրանով, որ Ներսէհ Ջավուշին համակած յուսալքութիւնը արագ վերանում է, որ նա վերադառնում է իր նախկին աննկուն ու հաւասարակշռուած վիճակին:

Ներսէհ Ջավուշը ֆիդայիների մանր խմբեր ուղարկեց դէպի անտառների ու լեռների հեռաւոր ճեղքերը՝ այնտեղ թաքնուած հայ փախստականներ որոնելու: Ոչ մի շունչ հայ չպէտք է թողնել այստեղ: Պէտք է գտնել, փրկել վերջին փախստականին անգամ ու հետները տանել Երզնկա:

Աղաւնու մեռած հոգին հանգիստ չէր տալիս նրան: Ոչ ոքի չէր մեղադրում նրա մահուան համար: Ինքը, միայն ինքն է մեղաւորը, որ Աղաւնին գնաց՝ հետը տանելով աշխարհ չեկած իր զաւակին: Իսկ որքա՛ն էր ինքը հպարտ եւ ուրախ նրանով... Գիշերները անսպասելի լսում էր մի հեռաւոր ձայն, որ անծանօթ ու որդիական էր:

Սակայն նա իր վիշտը կարողանում էր խեղդել, ցոյց չտալ ոչ ոքի, թէեւ արիւնը պղտորւում էր, թոյն դառնում երակների մէջ, թէեւ մղւում էր վայրագութեան: Մեղքի ահռելի բեռ էր գըտնում նա իր ուսերին եւ դրանից սրբուելը յաճախ սեփական արիւնը թափելու մէջ էր տեսնում միայն:

Աշնան տափակ հորիզոնները մահատեսիլ էին՝ Աղաւնու գերեզմանի նման, հողը մահահոտ էր՝ գերեզմանի բաց երախի պէս:

Երբեմն մոռանում էր հարկաւոր զգուշութիւնը եւ իր խումբն ու մարդկանց տանում էր կատարեալ վտանգի: Այս կամ այն գիւղի վրայ գրոհում էր փոթորիկի դաժանութեամբ: Հողմի պէս մտնում էր հանդիպած գիւղը: Եւ եթէ թուրքերը չէին հասցնում փախչելու, ապա ոչ ոք չէր ազատւում նրա բարկութիւնից:

Հայոց եկեղեցի տեսնելիս ձիու վրայից ցատքում էր նրա շէմին, համբուրում քարերը, ապա զէն ու զարդով կանգնում սուրբ սեղանի վրայ, պատարագ մատուցում Աստծու տաճարում:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(244 — Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

« Սայապալեան Կաճառի Հայագիտա - կան Ուսմանց » Տեսչական Խորհուրդը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու- տայ իր հիմնադիր-նախագահ՝

ԳԵՂԱՄ ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ Կիրակի, Փետր. 11ին, Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկե- ղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տարօնի Հայր. Միու - թեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր իր անդամները եւ հայրենակիցները ներ- կայ ըլլալու հոգեհանգստեան պաշտօնին, նուիրուած իր բոլոր հին եւ նոր ննջեց - եալներուն յիշատակին՝ Կիրակի, Փետր. 11, Պլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ մատրան մէջ:

Կը պատարագէ

ՆՇԱՆ ՔՀՆՑ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկ. Վեհանոյշ Գաբրիէլեան (Մար - սէյլ) կը նուիրէ 100 Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Սաչի օդափոխութեան կայանի ընդարձակման, փոխան ծաղկեպսակի Ա- ստուր Արմանի մահուան տխուր առի- թով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տարօն Հայր. Միութեան վարչութիւնը ստացած է Տէր եւ Տիկին Արշակ Միրոյեանէ, Կարօ Արմաղանեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, 30 Ֆր.:

Ը. ՑԱՆԿ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Պավարիոյ Հայ Հայրենակցական Միութիւն 4284 մարք	9788,5
Օր. Սոնիա Քէչեան	1000
Պր. Համբարձում Մուրատեան	1000
Տէր եւ Տիկ. Սողոմոնեան Վէնսէն	500
Հրաչեան ընտանիք	500
Տէր եւ Տիկ. Միքայէլ Փափազեան	500
Տէր եւ Տիկ. Ռոպեր Աղամեան	500
Պր. Սուրէն Տօղրամաճեան	500
Տէր եւ Տիկ. Ժ. Քինոսեան	300
Տ. եւ Տիկ. Մ. Մավեան, Պանէօ	250
Պր. Մելիք Պալեան	200
Պր. Սուրէն Ակոբոֆ	200
Տէր եւ Տիկ. Մինաս Ճիհանեան	200
Տիկ. Վերժին Պօղոսեան	200
Տիկ. Վիքթորիա Տէրտէրեան - Թորոսեան ընտ. Սէնթ Էթիէն	200
Մի ոմն	150
Տէր եւ Տիկ. Քիպարեան	150
Տէր եւ Տիկ. Նուպար Դաւիթեան	100
Տէր եւ Տիկ. Ժիրայր Զամչիք	100
Տիկ. Իւղաբեր Էֆթեան	100
Պր. Հրաչեայ Հարթեան	100
Տիկ. Զապէլ Տէր-Յակոբեան	100
Տիկ. Արմենուհի Գեւոնեան	100
Մավիլեան ընտ., Իսի	100
Պր. Վ. Վարդանեան, Պօմոն	70
Տէր եւ Տիկ. Մ. Յովիկեան	50
Պր. Բ. Թութճեան	50
Պր. Հ. Անդրէասեան	25
Պր. Նուպար Եաղուպեան	20
Տիկ. Մատլէն Էքշիեան	20

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ — Մեսրոպ եկե- ղեցւոյ Թաղական խորհուրդի միջոցով հանգանակուած

Տէր-Մինասեան ընտանիք	500
Պր. Ռուբէն Ասարլըքեան	500
Թուլումճեան ընտանիք	500
Տէր եւ Տիկ. Համբ. Ենովքեան	300
Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Մարգարեան	300
Տէր եւ Տիկ. Յովհ. Մանուկեան	200
Մինասեան եղբարք	200
Պր. Ռոժէ Սարըեան	200
Տէր եւ Տիկ. Յովհ. Մինասեան	130
Այրի Տիկ. Զալիքօքեան	100
Տիկ. Մարիամ Զալիքօքեան	100
Պր. Հմայեակ Կարապետեան	100
Տէր եւ Տիկ. Մելքոն Թոքաթլեան	100
Տէր եւ Տիկ. Հայկ Մկրտիչեան	100
Տէր եւ Տիկ. Գէորգ Մեսճեան	100
Տէր եւ Տիկ. Բ. Խաչատուրեան	50
Պր. Թորոս Գույումճեան	20
Նախկին գումար	317.392
Ընդհ. գումար	337.965,5

"ՅԱՌԱՋ" կը նուիրեն

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Օր. Էլիզապէթ Արապեան մէկ տարեկան « Յառաջ » կը նուիրէ իր մեծ հօր՝ Պ. Ա. Պետրոսեանի (Սէնթ Անթուան):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պոլսահայերու Մշ. Մի - ութիւնը կը նուիրէ 200 Ֆր.

ԺԱՆԹԻՅԻ.— Շաւարշ Հազարապետեան 100 Ֆր.:

ՎԱԼԱՆՍ.— Տիկին Ագնիւ Տօնիկեան 50 Ֆր.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Սիրուն Խաչատուրեան 100 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճ- ման, իր ամուսնոյն՝ Յակոբ Խաչատուր- եանի մահուան երկրորդ տարելիցին առ- թիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սայրեն եւ զա- ւակները, իրենց հօր եւ մեծ հօր՝ Հաճի- պապ Սայրենի մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ, կ'ընեն հետեւեալ նուէրները.— «Յառաջ»ին 100 Ֆր., Աղքատախնամին 100, Սամուէլ Մուրատեան վարժարա - նին 100, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժա - րանին 100, Կապ. Խաչի Իսիի մասնա - ճիւղին 100 Ֆր. (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ ուխտագնացութիւն մը դէպի ՀԱՅԱՍՏԱՆ, անդամներու եւ համակիրներու համար, Ապրիլ 12էն մինչեւ 27

Ծաղկեպսակի զետեղում Անծանօթ Զինուորին և Եղեռնի յուշարձանին

Արձանագրութեան համար կը խնդրուի դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ ԳԷՈՐԳ, Հեռ. 770.07.25
ԱԿՈԲՈՖ ՍՈՒՐԷՆ Հեռ. 296.09.82
ՔԵՀԵԱԵԱՆ ՄԻՀՐԱՆ Հեռ. 642.73.10

Երթուդարձ 3600 Ֆր.

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Dans les salons de l'Hôtel GEORGE V
Փետրուար 25, Կիրակի, ժամը 15-24

Sous la présidence de
Monsieur ANDRE CHAMSON
de l'Académie Française

Matinée Dansante

Animé par BEDIK et son orchestre
et le TRIO ATHENEE

Ambiance Gréco-Arménienne *Election miss Croix Rouge*

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ.— Պատմական Հայաստանը եւ Կապադովկիան երիտասարդ. աներու կողմէ, ժամը 16ին

Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել 985.36.53

Մուտք 40 Ֆր. — ուսանողներու կէս գին

Մուտքը ազատ է Լիբանանցի ու սանողներու համար:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

MARSEILLE
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
(12 - 14, Rue St. Bazile — 13001)

Grande Soirée Costumée

Samedi 10 Février de 22 h. à l'aube
CONCOURS DE COSTUMES
Prix d'entrée : 30 F.
Réservation : Maison de la Culture Arménienne — Tél. : 50-15-09

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ
7 օր Աթէնք եւ իր շրջանները — 8 օր Հռոդոս կղզին
3800 Ֆր.

Voyage spécial pour la Fête des Mères

7 jours Athènes et ses environs
8 jours l'Ile de Rhodes
du 21 Mai au 05 Juin
Accompagné par Varoujan SARKISSIAN

Renseignements et Programmes détaillés contactez :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujar	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

L'UGAB JEUNES organise un SEJOUR-SKY du 10 au 18 Mars à CHATEL (Haute Savoie) (80 km de Genève)

Frais de participation : 1.655 F. comprenant transports, pension complète, forfait sky illimité, assurance. Inscription avant le 5 Février, uniquement par correspondance, avec acompte min. de 500 F., à UGAB JEUNES, 118 rue de Courcelles 75017 PARIS.

EXPOSITION
SCULPTURES

PORTES ET FENETRES EN 3 DIMENSIONS

Katia DAGARIAN

Du 30 Janvier au 10 Mars du Mardi au Samedi de 13 h. 30 à 19 h.
GALERIE ALAIN OUDIN
(Quartier Beaubourg)

28 bis, Bd. Sébastopol
(2ème étage) Paris

restaurant ՃԱՇԱՐԱՆ

EREVAN ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Զորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
8
JEUDI
8 FEVRIER
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.312
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.312

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

1979Ը՝ "ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՐԻ"

— O —

20րդ դարը արդէն մտած է իր վերջին քառորդին մէջ եւ դեռ 350 միլիոն մանուկ, աշխարհի մէջ, կը տառապին սովէ, հիւանդութիւններէ, սնունդի, խնամքի եւ կրթութեան պակասէ:

Մարդը ոտք դրած է լուսնին վրայ, բայց դեռ 52 միլիոն մանուկ, յատկապէս Ասիա եւ Ափրիկէ, 5էն 15 տարեկան, ապրելու, վերապրելու համար հարկադրըւած են աշխատիլ, տքնիլ անմարդկային պայմաններու մէջ: Նոյնպէս մէկ միլիոն մանուկ շահագործուած են այսպէս կոչուած զարգացած երկիրներու մէջ:

Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի հաղորդած այս եւ այլ թիւերը պարզապէս ապշեցուցիչ են:

Իսկ «մետիա»ներու սփռած լուրերն ու պատկերները այլապէս ընդվզեցուցիչ: Ամէն օր, փոքր պաստառը կու տայ մանուկներու կմախքացած մարմիններ, այլափոխուած դէմքեր, տխուր աչքեր որոնք ամայութիւններու, աւերակներու կամ ամբոխներու մէջ կը սեւեռին անհունութեան անդունդները: Երախաներ որոնց առաջին երգիքը եղած է նաւու մը խցիկը կամ գետնափոր մը: Երախաներ որոնք կուշտ ըլլալ ի՞նչ է չեն գիտեր: Երախաներ որոնք երկնքի կապոյտի փոխարէն կը ճանչնան միայն սեւն ու կարմիրը, այսինքն ծուխն ու արիւնը: Վաղուան չափահասներ առանց մանկութեան:

Այո՛, մարդը կ'երթայ դէպի գիտութեան գագաթները, բայց դեռ անզօր է իր իսկ տկարութիւններուն եւ խեղճութիւններուն յաղթահարել:

...Եւ երկու վերացական դիմաստուեր, մանուկ մը եւ չափահաս մը կ'ողջագուրուին: Ահաւասիկ խորհրդանիշը Մանուկին Միջազգային Տարուան, որ բացուեցաւ աշխարհի մէջ, Յունուար 1ին, ՄԱԿի նախաձեռնութեամբ:

Նշանակը գեղեցիկ է եւ մանաւանդ վսեմ: Չափահասը՝ պաշտպան մանուկին, վահան անոր սպառնացող վտանգներուն, որ լայն կը բանայ իր բազուկները սիրոյ, գուրգուրանքի եւ ջերմութեան զգացումներով լեցուն:

ՄԱԿը իր յայտարարութեան մէջ կը հրաւիրէ եւ կը մղէ բոլոր երկիրները առաւել զբաղելու մանկութեամբ եւ քաջալերելու ամէն գործողութիւն ու գործունէութիւն որ կը նպաստեն մանուկին մտքին ու մարմնին ներդաշնակ զարգացման, աճումին, հանդիստին, ծաղկումին եւ բարօրութեան: Ա՛յս ոչ միայն իւրաքանչիւրը իր հողին վրայ, այլ ամէնուրեք, ամբողջ աշխարհի մէջ, կազմելով միջազգային օգնութեան շղթայ մը:

Ի՛նչ լաւ պիտի ըլլայ որ մանուկը բոլոր հորիզոններուն տակ աճի, խայտայ, ժպտի, բնութիւնը տեսնէ կանաչ, երկինքը կապոյտ, հրացանը ըլլայ միայն խաղալիք մը՝ կաղանդի, զօրանայ ֆիզիքապէս եւ ծաղկեցնէ իր միտքը բացուելու համար կեանքի բոլոր գեղեցկութիւններուն վրայ եւ մանաւանդ երազէ: Երազը յատուկ է մանկութեան: Բայց թող երազ մըն ալ մենք ունենանք, յուսալով որ մանկութեան այս միջազգային տարին չըլլայ միայն խիղճեր հանգստացնող կեղծաւոր ձեռնարկ մը եւս, այլ իսկապէս տարի մը, որ աշխարհի բոլոր երկինքներուն տակ ծնած մանուկներուն հացը երբե՛ք պակաս չընէ: Վասնզի ցորչափ աշխարհի որեւէ մէկ անկիւնը, դեռ կը մնայ մանուկ մը, որ անօթի է եւ չի ժպտիր, կը նշանակէ, որ մարդկութիւնը որեւէ յառաջդիմութիւն չէ ըրած:

Կ. Յ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՊԱԶԵՐԿԱ՞Ն ԹԷ ՊԱԽԹԻԱՐ

— O —

ՄԻՇՏ ՑՈՅՑԵՐ ԵՒ ՏՕՂԱՆՑՔՆԵՐ

Սպասողական վիճակը դեռ կը շարունակուէր Զորեքշաբթի օր: Այաթոլլային նախարարապետը մեծ դժուարութիւն մը չէ կրած իր դահլիճը կազմելու համար, քանի թեկնածու չի պակսիր: Բայց Պախթիար տեղի տալու որեւէ տրամադրութիւն չունի: Յայտարարած է նոյնիսկ թէ եթէ բոլոր երեսփոխաններն ալ հրաժարին, ինք չի քաշուիր: Առջի օր, արդէն, Խորհրդարանին քուէարկել տուած է Սաւաքի լուծման եւ ժողովրդական դատարաններու հաստատման օրինագիծերը:

Կը կարծուի թէ երկու «Պ»երու (Պազերկան, Պախթիար) միջեւ արեւելեան ձեւի սակարկութիւն մը պիտի սկսի: Այս առընչութեամբ զանազան վարկածներ կան: Օրինակ, Պախթիար կրնայ երեսփոխաններուն հաւաքական հրաժարումը դրդել եւ ընտրութեանց ձեռնարկել: Բայց Խոմէյնի կրնայ չընդունիլ, քանի որ «ապօրինի» կը նկատէ Պախթիարի կառավարութիւնը: Ուրիշ լուծում մը կը նկատուի Պազերկանի կառավարութեան տեղաւորումը, կամաց - կամաց եւ ազգային մեծ հանրաքուէի մը պատրաստութիւնը իսլամական Հանրապետութեան մը համար: Հոս ալ, հարկ է, որ բանակը տեղի տայ: Առ այժմ Ղոմ քաղաքն է, որ իսկական պատկերը կը պարզէ այդ իսլամական Հանրապետութեան, ըստ բոլոր օտար թղթակիցներուն: Հոն ամէն ինչ նոր կարգի մը համաձայն կ'ընթանայ: Իսլամական Հանրապետութիւնը հոս հաստատուած է եւ եթէ վաղը «Ալլահի կուսակցութեան» յաղթանակին համար ճիհատը անհրաժեշտ ըլլայ, Ղոմը կը դառնայ բերդաքաղաք: Ամբողջ բնակչութիւնը մոլեռանդօրէն կը պանծացնէ այաթօլլա Խոմէյնին:

Միւս կողմէ ցոյց եւ տօղանցք կը շարունակուին, ամբոխը կը շարունակէ փողոց իջնել: Պազերկան կ'ուզէ, որ «անկցի Շահը» պոռալէ ետք, ժողովուրդը «անկցի Պախթիար» պոռայ, որպէսզի ան ալ երթայ:

Կը մնայ միայն սպասել ու տեսնել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նախկին վարչապետը՝ Պուտօ մահուան դատապարտուած էր անցեալ Մարտին, վճիռը հաստատուած է Գերագոյն Ատեանին կողմէ: Ինք մերժած է ներման դիմում ընել, որովհետեւ «արդարութիւն կ'ուզէ, ոչ թէ՝ գութ»: Ժողովուրդը սակայն միշտ այս «ծնածյեղափոխականին» կողքին կը թուի ըլլալ եւ անկարելի չի նկատուիր քաղաքացիական կռիւներ եթէ վճիռը գործադրուի եւ Պուտօ կախաղան բարձրանայ:

ՋԱՅԻՐԻ մէջ նոր խռովութիւններ ծագած են եւ պելժ վայրաչուներ պիտի ղրկուին պաշտպանելու համար Քինշաշայի 30 հազար արեւմտեան քաղաքացիները:

ՄԵՔԵՆԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ տագնապը մեղմանալու նշաններ ցոյց տալ սկսաւ, Աշխատանքի նախարարը որոշ զիջումներ ըրած ըլլալով: Արդարեւ, «զրոյցը» սկսած է կառավարութեան եւ սենտիքաներու միջեւ եւ եթէ նոյնիսկ ամէն ինչ չէ լուծուած, խզում չկայ: Նախարարը ընդունած է որ կանխահանգստեան կոչուելու տարիքը 56էն 55ի իջնէ, ինչ որ 12 հազար հոգիի կը վերաբերի: Ցանձնախումբեր ալ պիտի կազմուին Տընէն եւ Լոնկվի իւրաքանչիւր պարագայ քննելու համար:

ՍՊԱՆԱԿԱՆ - ՊԱՍՔ շրջանին մէջ հակաֆրանսական ցոյցեր ծայր տուած են երբ նոյն ժամանակ սպանական մամուլը դադրեցուցած է իր քննադատութիւնները ֆրանսական «մեղսակից» նկատուած դիրքին առթիւ, սպանացի Պասքերու նըկատմամբ:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 19-26)

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Հայֆիլհարմոնիայի մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցած է երաժշտական փառատօն մը՝ «Արարատեան հովիտի մեղեդիները» անունին տակ: Ընդհանրապէս երիտասարդ արուեստագէտներ բեմ ելած են: Անոնց շարքին Ռայիսա Մկրտչեան, Գ. Մինասեան, Ֆլորա Մարտիրոսեան, եւ րեքն ալ դաշնեկիրներ: Մեկնաբանուած ստեղծագործութիւնները Ա. Բաբաջանեանի, Ռոբեր Ամիրխանեանի, Մարտին Վարդազարեանի եւ այլ երգահաններու յօրինումներն եղած են: Նոր կազմուած խումբ մը՝ Արեւիկ, հայկական Նուբար-Նուբար եւ Լեռնուհիները պարերը ներկայացուցած է:

⁙

«ԳԼԽԱՊՏՈՅՏ» ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԻՆ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուայի փոքր Թատրոնին եւ Ֆրունզէի (Կիրգիզ) Թատրոնին մէջ բեմադրըւած է Գէորգ Սարգսեանի «Գլխապտոյտ» թատերախաղը: Նիւթը կը շօշափէ ընտանեկան հարցեր:

Թատերագիրին տրամներն ու կատակերգութիւնները 1968էն ի վեր բեմադրըւած են Երեւան, Թիֆլիս, Լենինական, Կիրովական, Ստեփանակերտ եւ այլ քաղաքներու թատրոններուն մէջ: Մաս կազմած է նաեւ Սունդուկեան Թատրոնի խաղացանկին:

×

ԵՐԳԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒՄ

Երեւանի երաժշտանոցին ժողովրդական ստեղծագործութեան ճիւղը բոլորած է իր հիմնադրութեան տասնամեակը: Խմբական արշաւներու ճամբով, երիտասարդ ուսանողները ամէն տարի գիւղական վայրերէն հաւաքած ու ձայնագրած են ժողովրդական երգեր ու եղանակներ: Ոմանք՝ յանձնած են երգահաններուն ուշադրութեան:

Ցայտնաբերած են նաեւ նուագողներ ու երգիչներ: Վաղինակ Շահնազարեան, լեռնային Այգեհովիտ գիւղէն, աւանդական շուի նուագով ժողովրդական երգերու մեկնաբան դարձած է: Ուրիշ մը՝ 80ամեայ գիւղացի Սեպուհ Լուսաֆարեան, վերակենդանացուցած է ժողովրդական սքանչելի երգերէն մէկը՝ Սուրբ Հայրենիքը, որ ներկայիս մաս կազմած է երգարաններուն:

Ժողովրդական ստեղծագործութեան ճիւղին ուսանողները պատրաստած են իր տեսակին մէջ առաջին երաժշտական ազգագրական հաւաքածոն՝ հոն զետեղելով 350 հինաւուրց երգեր ու եղանակներ:

Ճիւղը հաստատած է նաեւ իւրայատուկ թանգարան մը, քանի դարաններուն մէջ կը պահուին հին երգերուն եւ եղանակներուն ձայնագրութիւնները: Կան նաեւ հին երաժշտական նուագարաններ:

×

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԾ

Հայաստանի մէջ, սահմանուած ժամանակամիջոցին, վերջ գտած է մարդահամարը: Մօտ 7.300 պաշտօնեաներ, ութ օրուան ընթացքին իրենց պարտականութիւնը լրիւ կատարելով լեցուցած են հարցաթուղթերը՝ այցելելով սահմանուած վայրերը: Տուեալները պիտի հրատարակուին յետագային (*):

(*) ՅԱՌԱՋ.— 1917էն ցայսօր կատարուած 6րդ մարդահամարը, սկսաւ Յունուար 17ին եւ տեւեց մէկ շաբաթ: Խորհրդային նախորդ մարդահամարը կատարուած էր ինը տարի առաջ: Նոր մարդահամարին առաջին տուեալները պիտի հրատարակուին Ապրիլին:

×

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

× Փորթուկալի Էշթորիլ քաղաքին մէջ տեղի ունեցած է մանկական նկարներու միջազգային ցուցահանդէսը՝ մասնակցութեամբ բազմաթիւ երկիրներու պատանի նկարիչներու: Երկրորդ տեղը գրաւած է, 10էն 14 տարեկան պատանիներու խումբին մէջ, Սամուէլ Էրիզեան, Հայաստանէն:

× Հայաստանի հեռատեսիլը ներկայացուցած է վաւերագրական բնոյթի ժապաւէն մը՝ 13 տարեկան դաշնակահարուհի եւ երգահան Արմենուհի Կարապետեանի մասին: Յօրինած է 40 ստեղծագործութիւններ՝ երգեր, նախերգանքներ, պարի եղանակներ, եւայլն:

× Սուխումի մօտ գտնուող Լեճկոպ գիւղին մէջ բացումը կատարուած է հայկական միջնակարգ նոր դպրոցին: Արդիական շէնք մըն է: Վրաստանի մէջ ներկայիս կան 300 հայկական դպրոցներ: Միջնակարգ դաստիարակութիւն ստացողներուն թիւը, տարին, քսան հազարի կը հասնի:

× Աւստրիացի խմբավար Քարլ Էստին նուագահանդէս մը տուած է Երեւանի մէջ: Վարած է Հայաստանի Ֆիլհարմոնիան: Յայտագիրին մաս կազմած են Պեթհովէնի Քորոլիանին նախերգանքը, 8րդ համանուագը, Շուպերթի Անաւարտ համանուագը, Պեթհովէնի 4րդ եւ Մոցարթի 19րդ դաշնակի քոնչերթօները:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԺԵ.

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Քալիֆորնիոյ նորածին ծիլերէն են նաեւ նոր գաղթող Պարսկահայոց երգիծաթերթ Քաջ Նազարը, որ լոյս կը տեսնէ 1970էն ի վեր, Յովհաննէս Բալայեանի խմբագրութեամբ, որուն մասին ինծի ըսուած է որ յարմար է թամատայութեան ուսանողներու համար. սակայն ես այս ծաղրական մօտեցումը սխալ կը գտնեմ: Զափազանց քիչ ունինք ազգային հիւմըր եւ երգիծանք, ու անոր բերուած որեւէ օժանդակութիւն թանկագին պէտք է նկատենք... Կայ նաեւ, նորէ՛ն Քալիֆորնիոյ մէջ, Միջին Արեւելքէն նոր ներգաղթողներու Ապրիլ թերթը, եւ անոնց Հայ Արուեստը: «Հոգեվարքի» մէջ է Համազգային Մշակութայինի Նիւ Եորք հրատարակուող ՄԵՆՔը:

Այս բոլորին յաւելեալ, Ամերիկահայութիւնը ունի անգլիատառ մամուլ, որուն երկար անդրադարձաւ Պր. Ազատեան: Ես միայն կարճ ակնարկով մը պիտի գոհանամ: Այս ցանկին մաս կը կազմեն Հ. Յ. Դ.ի Արմինիըն Ուիքլի շաբաթաթերթը, չափազանց տկար, ՌԱԿի անգլիատառ օրկանը, Արմինիըն Միրըր-Սփէքթէյթըր, որուն խմբագիրները, Օրիորդներ Պ. Մերկէրեան եւ Հելէն Փիլիպոսեան բարձրորակ գործ կը կատարեն: Կայ նաեւ Նիւ Եորքի մէջ Էտուի Պօղոսեանի մեծահամբաւ թերթը, Արմինիըն Րիփորթըր, որ ունի հայերէն տարբերակ մըն ալ, Հայկական Տեղեկատու, եւ որոնց մօտ 5000 բաժանորդագրութիւնը այս զոյգ-թերթերը կը վերածէ Ամերիկայի ամէնէն տարածուած հայ թերթերուն: Պօղոսեան ծանօթ է իբր վարչական ճարպիկ միտք ու խմբագրական չափազանց ճկուն մօտեցում ունեցող անձ: Հեռաձայնային իր կապերը, թէ՛ Միացեալ Նահանգներու, թէ՛ ալ Սփիւռքի միւս գաղութներուն հետ, իրեն կ'արտօնեն որ արձագանգ ըլլայ զանազան կարեւոր թէ անկարեւոր լուրերու՝ շատ աւելի արագ, քան հայատառ մամուլը, որուն մօտեցումը աւելի «հին» է լրահաւաքման հանդէպ, տնտեսական եւ խմբագրական մտածելակերպի հետ կապ ունեցող տարբեր պատճառներով: Վերջապէս կայ Արմինիըն Քուրիըրը, որ՝ ըստ Պ. Ազատեանի «միայն մակերեսային կերպով կը ճանչնայ հայ հանրութիւնը», եւ որուն օրերը համրուած ըլլալ կը թուին:

Պր. Ազատեան այս հանրագիտարանային ծաւալով բայց չափազանց հետաքրքրական ակնարկն ու անաչառ արժեւորումները փակեց ըսելով՝ որ իր կարծիքով հայ կուսակցութիւններու պաշտօնաթերթերը պէտք է գիտնան նոր բաներ սորվիլ ոչ-կուսակցական մամուլէն, որոնց գոյութիւնը կրնայ իբր խթան ծառայել անոնց: Ինք չըսաւ, սակայն ես կ'աւելցնեմ որ շատ հաւանական չի թուիր այդ բաղձալի բանը, — դրամ, վարչական ճարպիկութիւն, անձնական նախաձեռնութիւն եւ ռիսք առնելու ոգի կը պահանջէ այդ, այսինքն՝ նոր մտածելակերպ, իսկ ինծի ծանօթ մարդիկ ու կազմակերպութիւնները կամ հակամէտ չեն մտածելակերպ փոխելու, եւ կամ ալ դըրամ չունին ու դրամագլուխ ճարելու միջոցները չունին: Կարաւան մըն է, կ'երթայ... Հայատառ ամերիկահայ մամուլը: Ատենը անգամ մը «ուղտ» մըն ալ կ'իյնայ անապատին մէջ, կը մահանայ, բայց միւսները՝ չարքաշ, ճակատագրապաշտ, կը շարունակեն իրենց ճամբան...

Այն՝ որ Համագումարին մէջ նկարագրուեցաւ իբր ամերիկահայ մամուլի վիճակ, քիչ կամ շատ ճշգրիտ ձեւով կը նկարագրէ Սփիւռքահայութեան բոլոր աշխարհամասերու մամլոյ վիճակը: Բանակի պակաս չկայ. թերթեր, յաճախ՝ չափազանց անկանոն ձեւով լոյս տեսնող պարբերաթերթեր, կը ծլին, կը ծաղկին ու կը մահանան՝ գարնան ծաղիկներու պէս: Որակի պակասը ահռելի վիճակ կը պարզէ, հատուածապաշտութիւնը՝ նոյնպէս: Մեր ժողովուրդը գրողներ շատ ունի: Վերջապէս՝ հակառակ արեւմտահայերէն գիտցողներու թուի նուազումին, դեռ միջոտեղը հազարաւորներ կան, որոնց մայրենի լեզուն է մեծասքանչ այս գրական բարբառը. սակայն մեզի կը պակսի մտաւորականի մօտեցում, գրական ոճ ու ճաշակ, եւ կանոնաւոր գրելու պատրաստ եղողներու խմբակ մը: Հասկնալի է ա՛յս ալ. մեր ժողովուրդն ու մեր մամուլը խմբագրական և ուսուցչական աշխատանքով կը հալեցնեն, կը մաշեցնեն մեր մտաւորականները մինչեւ որ անոնց չի մնար գործէն ետք, գրիչ շարժելու աշխուժութիւն, փափաք եւ կարողութիւն:

Քանի որ ա՛յս է պարագան, պէտք է անթարթ աչքերով տեսնել մեր խղճալի գոյավիճակը այս մարզին մէջ, եւ հարց տալ, թէ ի՞նչ որակ ու քանակ կարելի է ակնկալել մեր Սփիւռքէն: Պատասխանը պարզ եւ յստակ կը թուի ինծի, — մէկ հատ միջ-Սփիւռքային լուրջ պարբերաթերթ կրնանք հրատարակել մենք, մեր միացած ուժերով, եթէ կարենանք գոհացնել որոշ պայմաններ, —

Ա) Կոկիկ դրամագլուխ մը՝ նուիրատուութիւններով գոյացած, պարբերաթերթի հրատարակութենէն առաջ, որպէսզի կարելի ըլլայ խորհրդանշական բայց աչ-ամօթալի գումար մը վճարել իւրաքանչիւր յօդուածագրի:

Բ) Գեղարուեստական մօտեցում էջադրութեան եւ տպագրութեան հարցին, որպէսզի կարելի ըլլայ արտադրել պարբերաթերթ մը՝ զոր իրենց հիւրասենեակներու սեղաններուն վրայ դնելէ չամչնան բաժանորդները: Այս ալ, իր կարգին, դրամ եւ ճաշակ կը պահանջէ. երկրորդը... աւելի հազուագիւտ, քան առաջինը:

Գ) Կարելիութիւն՝ լուսանկարներ վերարտադրելու, որպէսզի թէ՛ անձերու դիմանկարներ, թէ՛ ալ արուեստի գործերու, ճարտարապետական կոթողներու նկարներ կարելի ըլլայ տպել:

Դ) Վարիչ խմբագիր մը եւ օգնական խմբագիրներու մարմին մը, որոնք ընտրուած կամ նշանակուած են առանց կողմնակալութեան, եւ փաստօրէն ունին որոշ հմտութիւն մը գեղարուեստական եւ իմացական կեանքի զանազան մարզերուն մէջ: Այս «օգնական խմբագիրներու» գործը թերթի փորձերը սրբագրել պէտք չէ ըլլայ, եւ անոնք աշխարհագրականօրէն մէկ կեդրոն քաղաքի կամ շրջանի մէջ ըլլալու պէտք ալ չունին: Անոնց գործը պէտք է ըլլայ կարդալ պարբերաթերթին առաջարկուած զանազան յօդուածներ, որոնք փոստով ալ կարելի է առաքել իրենց՝ աշխարհի ամէն կողմը: Այս օգնականները կը կարդան, կը գրեն իրենց քննադատականները՝ ու կը քուէարկեն, իւրաքանչիւր յօդուած ընդունելու, հրատարակել-չհրատարակելու հարցին շուրջ:

Ե) Նման պարբերաթերթ պէտք է, իբր Սփիւռքի Հայութեան թերթ, իր պարունակութեան մէկ-երրորդը գոնէ հայերէնով հրատարակէ: Սակայն եթէ լըրջօրէն Սփիւռքահայ կեանքը ուզէ արտացոլացնել՝ ստիպուած է հրատարակել անգլերէնով եւ ֆրանսերէնով գրուող կտորներ ալ, որովհետեւ թէ՛ այսօր, թէ՛ ալ անշուշտ ապագային հայ սփիւռքային իրականութեան մասին մտածողներէն ու գրողներէն շատեր այդ գործունէութիւնը պիտի կատարեն ուրիշ լեզուներով, եւ մենք զմեզ պէտք չէ զրկենք անոնց ըսելիքը լսելու առիթէն:

Զ) Նման պարբերաթերթ պէտք է ունենայ պատրաստակամութիւնը՝ քաղաքական զանազան տեսակէտներ ունեցող յօդուածներ հրատարակելու, ինչ որ կ'ենթադրէ որ թերթի «հոգաբարձուներն» ու մեկենասները, ո՛ր «կողմէն» որ ալ ըլլան, պէտք է ունենան իրենց կողմնակալութիւնը զսպելու, սանձելու որոշ պատրաստակամութիւն, գոնէ՝ իրենց քաղաքական հակառակորդներու կարծիքները հրատարակելու եւ կարդալու պատրաստակամութիւն: Այս մօտեցումը ցոյց տուին Համագումարի ներկաները, ինչպէս ըսի արդէն, մի քանի այպանելի եւ բթամիտ բացառութիւններով:

Եթէ առնէք հոս նկարագրուած իտէալն ու երազը, որ զուտ անձնական բնոյթ ունի, եւ անկէ վերցնէք-հանէք որոշ կէտեր, ձեր ձեռքը կ'ունենաք Համագումարի գրողներու զանազան խմբակներու «իտէալ պարբերաթերթի» մանրատիպարները: Օրինակ, հոն եղողներու հըսկայ մեծամասնութիւնը ինծի պիտի ըսէր, — Մարդ Աստծո՛յ, մենք կ'ուզենք Հիւսիսային Ամերիկայի հատուածապաշտութեան ու գաւառապաշտութեան, այսինքն՝ անոր տեղայնացման հակամէտ ոգիին ու ապակեդրոնացումը նախընտրող հատուածներուն վրայ յաղթանակ մը շահիլ, դո՛ւն կ'ելլես եւ մեր գործը կը դժուարցնես, թելադրելով որ համա-Սփիւռքային բնոյթ ունենայ թերթը: Եւ ես պիտի ընդունէի նման հակաճառութիւն, առարկելով հանդերձ որ միջ-գաղութային պարբերաթերթը հեռանկար եւ իտէալ պէտք է ըլլայ բոլորիս համար, եւ գրականութիւնն ու իմացական-մտաւորական կեանքը գոնէ պէտք է դիմադրեն Սփիւռքի անխուսափելի եւ հասկնալի տեղայնացման միտումներուն:

(Շար. - 15)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

— o —

Ա.

ԽՄԲ.— Գարուն ամսաթերթէն քաղելով, արեւմտահայերէն, կը ներկայացնենք պատմական գիտութիւններու տոքթէօր Արամ Տէր-Ղեւոնդեանի վերոյիշեալ խորագիրով գրութիւնը՝ նուիրուած հայագէտ եւ վրացագէտ Տ. Լանկի «Հայաստան՝ քաղաքակրթութեան օրրան» գիրքին:

Վերջին հարիւրամեակին ընթացքին հայ ժողովուրդին եւ անոր մշակոյթին պատմութեան զանազան հարցերով զբաղած են տարբեր մասնագէտներ՝ հայ թէ օտար: Ուսումնասիրուած են Հայաստանի քաղաքական պատմութեան այլազան շըրջանները եւ հայ մշակոյթին զանազան ասպարէզները: Ժամանակի ընթացքին հաւաքուած է փաստերու հարուստ նիւթ, որ, բնականաբար, պատմաբաններէն ոմանց մտածել պիտի տար որոշելու Հայաստանի եւ հայ մշակոյթին դիրքն ու դերը մարդկային մշակոյթին պատմութեան մէջ: Ծանօթ է, օրինակ, աւստրիացի հեղինակ Յ. Ստրժիգովսկիի «Հայկական ճարտարապետութիւնը եւ Եւրոպան» երկհատոր ուսումնասիրութիւնը (Վիէննա, 1918) ուր ցոյց տրուած է հայկական ճարտարապետութեան ազդեցութիւնը Եւրոպայի միջնադարեան շինարարական արուեստին վրայ:

Վերջերս իրարու ետեւէ լոյս տեսան անգլիացի արեւելագէտ պատմաբաններու աշխատութիւններ՝ նուիրուած նոյն այն հարցին, թէ ի՞նչ դեր ունի Հայաստան քաղաքակրթութեան բազմադարեան պատմութեան մէջ: 1970ին Լոնտոնի մէջ լոյս տեսաւ հայագէտ-վրացագէտ Տ. Մ. Լանկի «Հայաստան քաղաքակրթութեան օրրան» մենագրութիւնը, իսկ տարի մը ետք դարձեալ Լոնտոնի մէջ հրատարակուեցաւ նոյն հեղինակին եւ արեւելեան հնագիտութեան ծանօթ մասնագէտ Զ. Պարնէի համատեղ ուսումնասիրութիւնը «Լեռներու ժողովուրդներ. Հին Արարատ եւ Կովկաս» վերնագիրով, նուիրուած գլխաւորաբար Հայաստանի եւ դրացի երկիրներուն հին եւ միջնադարեան պատմութեան ու մշակոյթին: Այս վերջին աշխատութիւնը լոյս ընծայուած է «Քաղաքակրթութեան պատմութիւն» մատենաշարով, որ նուիրուած է համաշխարհային պատմութեան ամէնէն կարեւոր հարցերուն:

Հեղինակները լայն գիծերով օգտագործած են Հայաստանի հնագէտներուն, պատմաբաններուն եւ բնագէտներուն ուսումնասիրութիւնները հայ ժողովուրդին պատմութեան տարբեր դարաշրջաններուն մասին: Անոնց նպատակն է եղած առաւել խոր ծանօթութիւններ տալ ժամանակակից Եւրոպայի մասնագէտներուն՝ մեր անցեալի մշակոյթին դերին մասին: Իր յառաջաբանին մէջ Լանկ գրած է. «Քիչ երկիրներ եւ ժողովուրդներ կան, որ հակառակ իրենց փոքր տարողութեան, այնքան մեծ նպաստ մը բերած ըլլան քաղաքակրթութեան, ինչպէս Հայերը. ասոնք, ի դէպ, ցայժմ անբաւարար չափով ծանօթ են Արեւմուտքին»:

Դեռ շատ հեռաւոր անցեալին Հայկական լեռնաշխարհին մէջ երեւան եկած է մարդը իր քարէ գործիքներով: Հնագիտական պեղումներուն տուեալները կը վկայեն, օրինակ, թէ մետաղը օգտագործուած է Քրիստոսէ քանի մը հազարամեակ առաջ: Հեղինակները մեծ տեղ են յատկացուցած Հայաստանի անդրապատմական մշակոյթին (Լճաշէն, Մեծամօր եւ այլ յուշարձաններ) որ, իսկապէս, շատ հարուստ է եւ արժանի դարձած է միջազգային ուշադրութեան: Յատկապէս անդրադառնալով մետաղի մշակութեան եւ մետաղագործութեան զարգացման հարցերուն, Լանկ դիտել տուած է, թէ ասոր համար սքանչելի պայմաններ գոյութիւն ունեցած են շնորհիւ Հայկական լեռնաշխարհին պղինձի եւ այլ մետաղներուն հանքերուն: Մետաղագործութիւնը եւ մետաղին արտահանումը տարածուած է Հայաստանէն դէպի Ասորիք եւ Միջագետք, հասնելով մինչեւ Փիւնիկէ:

Հնագոյն ցեղերու միութիւններուն եւ հայ ժողովուրդին ծագումին հարցերուն մէջ, հեղինակները մեծ մասամբ յեչատակած են Հայաստանի պատմագրութեան ծանօթ ուսումնասիրութիւններուն տուեալները: Վանի թագաւորութեան պատմութիւնը անխզելի կերպով կապուած է հայ ժողովուրդին պատմութեան հետ: Այդ տեսանկիւնով ներկայացուած է՝ զայն համարելով Հայաստանի առաջին ինքնուրոյն (բնագիրին մէջ՝ ազգային) Պետութիւնը: Հին հայկական ցեղերուն դարաւոր պայքարը ի վերջոյ յանգած է հայ ժողովուրդին ձեւաւորումին ամբողջ լեռնաշխարհին մէջ եւ Երուանդունիներու թագաւորութեան ստեղծումին:

Համաշխարհային պատմական իրադարձութեանց տեսանկիւնէն Հայաստանի պատմութեան ամէնէն ճակատագրական, ամէնէն տրամաթիք պահերէն մէկը կը նկատուի արտաշէսեան հզօր թագաւոր Տիգրան Բ.ի (Մեծն Տիգրան) պայքարը Հռոմի նուաճողական քաղաքականութեան դէմ: Ըստ Տ. Լանկի, Ասորիքի

րնակչութիւնը յոյս ունեցած է, որ Տիգրան իր աշխարհակալական քաղաքականութեամբ զիրենք կը պաշտպանէ հռոմէական բռնակալութենէն։

Արտաշէսեան Թագաւորութեան ժամանակաշրջանն է, ինչպէս դիտել տուած է հեղինակը, որ Հայաստանի մէջ ձեւաւորուած են նախարարական կարգերը․ ասոնք միշտ նոյն ժամանակաշրջանին ամրապնդուելով, երկար գոյատեւած են կարեւոր դեր խաղալով միջնադարեան Հայաստանի քաղաքական ու հանրային կեանքին մէջ։

Հայոց պատմութեան մէջ նշանակելի յեղաշրջում մը եղած է քրիստոնէութեան մուտքը, որմէ յետոյ ձեւաւորուած են հայ գիրն ու գրականութիւնը եւ միջնադարեան մշակոյթը։ Ասով մասամբ թուլցած է կապը պարսկական միջավայրին հետ, որ այնքան զօրաւոր եղած էր հեթանոսական ժամանակաշրջանին։ Հայաստան եւ Վրաստան, իբրեւ մշակոյթի սերտ կապեր ունեցող երկիրներ, ուրոյն միջավայր մը ստեղծած են եւ դիմադրած են իրարու յաջորդող բոլոր նուաճողներուն եւ օտար ազդեցութիւններուն։ Ե․ դարուն եւ Վարդանանց եւ Վահանեանց ապստամբութիւնները սասանեան Իրանի ոտնձգութիւններուն դէմ, Ը․—Թ․ դարերուն արձանագրուած յաջորդական չորս ապստամբութիւնները Արաբական խալիֆայութեան դաժան քաղաքականութեան դէմ եւ, վերջապէս, պայքարը սելճուքեան, մոնկոլական եւ Թրքական վայրագ հրոսակներուն դէմ վկայութիւնն են հայ ժողովուրդին յամառ դիմադրութեան, մղուած ի խնդիր ազգային մշակոյթին անաղարտ պահպանումին։

Շնորհիւ այս պայքարին, արտաքսելով օտար նուաճողները, Հայը քանիցս կերտած է իր անկախ Պետականութիւնը եւ շարունակած իր բնականոն զարգացումը, ինչպէս տեղի ունեցած է Բագրատունեաց երկհարիւրամեայ Թագաւորութեան ժամանակ, երբ զարգացած են տնտեսութիւնը, մատենագրութիւնը, ճարտարապետութիւնը եւ արուեստը։ Արեւելքի պատմութեան մէջ կարեւոր դեր խաղացած է Կիլիկիոյ Հայկական Թագաւորութիւնը, որ հայկական միջնադարու պատմութեան գագաթնակէտը հանդիսացած է իր ընկերային զարգացումով եւ բարձր մշակոյթով։

Անուրանալի է Հային խաղացած դերը Հայկական լեռնաշխարհէն դուրս՝ քաղաքական եւ մշակութային ասպարէզներէն ներս։ Ը․ դարուն հայ տարրը այնքան զօրացած է Բիւզանդիոնի մէջ, որ հայկական գունդերը եւ հայ զօրավարները ազդած են երկրին քաղաքական կեանքին վրայ, եւ շատերը նոյնիսկ բազմած են կայսերական գահին վրայ։

Հայազգի պետական գործիչներ աչքի զարկած են նաեւ արեւելեան մահմետական երկիրներուն մէջ։

ԱՐԱՄ ՏԷՐ-ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅԵՐԸ

Օ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ (Յառաջ)․— Նիւթն էր վիճաբանական հաւաքոյթին որ կազմակերպեց Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը, Ուրբաթ Յունուար 26ին։

Հետաքրքիր եւ երիտասարդ բազմութիւն մը Ալֆորվիլէն և նաեւ փարիզեան այլ շրջաններէն լեցուցած էր սրահը։

Ռիշառ Անանեան, հակիրճ խօսքերով ներկայացուց նիւթը եւ բանախօսները, ու առաջին խօսքը տուաւ Տիգրան Շիրվանեանի որ համառօտ կերպով վերագծեց Լիբանանի եւ լիբանահայ գաղութի պատմութիւնը։ Բանախօսը շեշտեց լիբանանեան ազգի այլացեղ բաղադրութիւնը, իր զանազան համայնքներով եւ տարբեր տարբեր կրօնական դաւանանքներով։ Ժողովուրդներու այս խճանկարը կարեւոր տարր մըն է երկրի քաղաքական կառոյցին որ կը բացատրէ համայնքներու միջեւ գոյութիւն ունեցող յարաբերութիւններու բնոյթը դէպքերէն առաջ եւ նաեւ այժմեան կացութիւնը։ Տ․ Շիրվանեան եզրակացնելով իր խօսքը յայտարարեց որ խաղաղութեան վերադարձը անհրաժեշտ է եւ բուռն ցանկութիւնն է ոչ միայն Լիբանանցիներուն այլ նաեւ բոլոր արեւմտեան ազգերուն որոնց շահն է իրենց դիմաց ունենալ հարուստ եւ բարգաւաճ Լիբանան մը։

Երկրորդ բանախօսը, Տիգրան Ճինպաշեան լայն յետահայեացքով մը նկարագրեց վերջին դէպքերը որոնք ցնցեցին մանաւանդ լիբանահայ գաղութը։ Բացատրեց, յատակագիծի մը վրայ, Պէյրութի հայկական թաղերու աշխարհագրական աննպաստ դիրքը, մահմետականներու եւ քրիստոնեաներու միջեւ։ Բացատրեց նաեւ թէ ինչ տուեալներէ մեկնելով Հայերը որդեգրեցին սկիզբէն իսկ, դրական չէզոքութեան քաղաքականութիւնը եւ հետեւաբար կազմակերպեցին իրենց սեփական դիմադրութիւնը։ Բանախօսը տուաւ թուական գնահատում մը Հայերու կրած վնասներուն, աւելցնելով թէ հետեւանք իրենց դրական չէզոքութեան սկզբունքին, ընդհանուր առմամբ հայ համայնքին եւ Հայերուն կեանքը պահպանուեցաւ։ Տ․ Ճինպաշեանի միջամտութիւնը ականատեսի եւ դերակատարի վկայութիւն մըն է քանի ան ապրած է Լիբանան եւ մասնակցած դիմադրութեան, քաղաքացիական պատերազմի շրջանին։ Արդ, ներկայ բազմութիւնը որոշ յուզումով մը հետեւեցաւ իր խօսքերուն անկեղծութեան եւ նաեւ լաւատեսութեան ապագայի նկատմամբ, յոյս յայտնելով որ շուտով Հայերը պիտի կարենան վերագտնել բնականոն եւ գործօն կեանք մը։ Կը բաւէ որ զանգուածային արտագաղթով մը Լիբանանէն չհեռանան։

Ընդհակառակն, երրորդ բանախօսին Օր․ Էլէն Սանտրիկեանի կարծիքով, Հայերը բոլորովին մոլորած ու անկազմակերպ գտնուեցան դժուարութիւններուն դիմաց։ Ապահովութեան պակասը կուգար, մեծ մասամբ, գոյութիւն ունեցող քաղաքական կազմակերպութիւններու ուղեգիծի չգոյութենէն։ Վերապրելու հաւանականութիւնները գրեթէ անգոյ ըլլալով եւ կուսակցութիւններու անկարողութեան եւ անզօրութեան առջեւ, որոնք ոչ մէկ լուծում ունին ներկայացնելիք, Հայերուն միակ կարելիութիւնը երկիրը լքել եւ այլուր ապաստանիլն է։ Եզրակացնելով յոռետես խօսքերով, Էլէն Սանտրիքեան կը հաստատէ որ կացութեան վատթարացումը անստոյգ ապագայի մը վրայ կը բացուի։ Ապագայ մը անորոշ յոյսերով եւ որուն կերտումին Հայերը իրենց խօսքն անգամ չեն կրնար ըսել։

Վերջին բանախօսը՝ Յովհաննէս Գույումճեան ըսաւ որ բոլոր գաղութներն ալ տեսակէտը, բացատրելով թէ ինչպէս դիտելով հեռուէն, Լիբանանի դէպքերը կը հասնին եւ կը մեկնաբանուին, Յայտնեց բոլոր յոյսերն ու ակնկալութիւնները որ Սփիւռքը դրած էր այս գաղութին վրայ եւ այժմ ինչ մտավախութիւններ եւ ինչ խարկանքներ կը պատճառէ։ Մեկնելով լիբանանեան օրինակէն, Յովհաննէս Գույումճեան ըսաւ որ բոլոր գաղութներն ալ ունին իրենց յատուկ դժուարութիւնները։ Օրինակ տուաւ Եգիպտոսը, Սուրիան, Պարսկաստանը եւ մեզի աւելի մօտ, Ֆրանսայի պարագան։ Եթէ վտանգը բացայայտ չէ, սակայն ներկայ է թաքուն եւ տեւական վիճակի մէջ։ Ամէն օր կը հանդիպինք դժուարութիւններու մեր իրաւունքները պահանջելու եւ մենք զմեզ յայտնելու որպէս փոքրամասնութիւն։ Բանախօսը վերջացուց իր խօսքը մաղթելով որ լիբանանեան դժբախտ օրինակը դաս ըլլայ մեր բոլոր գաղութներուն, եւ վերջապէս Սփիւռքի ճշմարիտ քաղաքականութեան մը կառոյցը հաստատուի նկատի ունենալով իւրաքանչիւր գաղութի առանձնայատկութիւնները ու նաեւ մասնակից դարձնելով մեր զրոյցներուն Հայաստանը։

Ապա, օրուան համադրողը, Ռիշառ Անանեան խօսքը տուաւ ներկաներուն որոնք դժբախտաբար կարգ մը, նիւթէն դուրս, հարցումներով շեղումներ կատարեցին։ Ոմանք օգտագործեցին այս պատեհ առիթը հաշիւներ մաքրելու ուրիշներու հետ։ Ափսոսանք է որ նման պատեհապաշտ տարրեր դեռ պէտք եղած հասունութիւնը չունին յարգելու համար սկզբունքները ժողովրդավարական խաղին, որ այլ առիթներով չեն վարանիր դասեր տալ։ Ամէն պարագայի մէջ, կարելի է ըսել որ Լիբանահայերու հարցը ոչ ոք անտարբեր կը ձգէ, օրուան բանախօսները ի վիճակի եղան ճշդելու և բացատրելու Հայերու ընտրութիւններն ու ուղղութիւնները։ Հաւաքոյթի աւարտին, Ռիշառ Անանեան եզրակացուց ըսելով թէ լիբանահայ գաղութի հարցէն անդին, անհրաժեշտ է մեր խորհրդածութիւնը տանիլ դէպի բովանդակ Սփիւռքի առաւել կազմակերպութեան, ոտքի դնելով կառոյցներ որոնք կարենան պատասխանել մեր Հայու ինքնութեան հաստատումին։

×

Շահեկան ձեռնարկ մը շնորհիւ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան նախաձեռնութեան։ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը որ ունի մշակ․ եւ քաղաքական զոյգ կոչում մը, կը թուի ըլլալ արդէն լաւ ընթացքի մէջ կիրարկելու համար իր նպատակակէտերը։

Ց․ Գ․

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Շան շարժանկարի սրահին մէջ, Յունուար 24ին, տեղի ունեցած է «Ժամանակ» թերթի 70ամեակի հանդիսութիւնը։ Ներկայ եղած են Շնորհք Պատրիարք, Կաթողիկէ հայ համայնքին պետը՝ Զոլաքեան Եպիսկ․, պետական դէմքեր եւ հոծ բազմութիւն։ Հանդէսը վարած է Յակոբ Սիվասլեան։ Խօսք առած են՝ Պոլսոյ Լրագրողներու Միութեան ընդհ․ քարտուղար Մուսթաֆա Իւճէլ, Եղ․ Սիմքէշեան, «Մարմարա»յի տնօրէն Ռոպէր Հատտէճեան, Բարսեղ Թուղլաճեան, Տոքթ․ Գէորգ Գէորգեան, Իրմա Աճէմեան, որոնք անդրադարձած են հայ մամուլի դերին ու առաքելութեան եւ «Ժամանակ»ի եօթանասունամեայ կեանքին։ Փակման խօսքը արտասանած է թերթին ընդհ․ տնօրէնը՝ Արա Գօչունեան։ Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Սիլվա Կոմիկեան, Ժպիտ Սիվասլեան, Գէորգ Պօյաճեան, Նուպար Պալվերտեան։

ՍԱՆ ՓԱՒԼՈՅԻ մէջ տօնուած է տեղւոյն «Դուրեան» ազգային վարժարանի 50ամեակը։ 1928ին է, որ շնորհիւ Տիկիններ Լուսիա Մխիթարեանի եւ Ֆլորա Փուշեանի ջանքերուն՝ քանի մը աշակերտներով հիմը կը դրուէր հայ դպրոցին։ Քսան տարի ետք հաստատութիւնը ունեցած է իր սեփական շէնքը։ 1972էն ի վեր վարժարանը ունի մանկապարտէզի, նախակրթարանի եւ միջնակարգի բաժինները։ 50ամեակի հանդիսութեան ընթացքին վարժարանի մուտքին տեղի ունեցած է բարերար Աւետիս Գալամդալեանի նուիրուած յուշատախտակի մը դետեղումը։ Ապա, Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ բացման խօսքը կատարած է Օլկա Ներուզ։ Խօսք առած է կառավարիչին ներկայացուցիչը՝ Տոքթ․ Հրանդ Սանասար եւ անդրադարձած է «Դուրեան» ազգային վարժարանի կատարած դերին՝ 50 տարուան ընթացքին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԵՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

2․

— Նահատակ հոգիների համա՛ր… Աղօթեցէք, եղբայրներ։

Խունկ էր ծխում խաչքարերի տակ։

— Մեղա՛յ ջարդուած հոգիներին։ Մեղա՛յ…

Զանազան կողմեր ուղարկած փիդայիները այժմ շատ քիչ փախստականներ էին կարողանում գտնել։ Դա կրկնակի վիշտ էր պատճառում Ներսէհ Զավուշին։ Անտառներում ու ձորերի խոռոչներում փիդայիները աւելի շատ Հայերի դիակներ, անթաղ ոսկորներ էին հանդիպում, քան փրկուած, կենդանի մնացածների։ Սակայն Ներսէհ Զավուշը նրանց նորից էր ուղարկում որոնումների։ Ցորենի մի հատիկն էլ սերմ է։

×

Ջիլ Ջաքարը շտապում էր։ Այ, հիմա իր դէմ թունդ բարկացել է Ներսէհ Զավուշը։ Սակայն ինչո՞ւ, ինքը ձեռքերը ծալած նստած չէ, ոչ էլ գլուխն է թաքցընում վտանգից։ Ահա իրենք Մթնիից հեռացել են ու շտապում են դէպի Աղօթարան լեռը, դէպի զօրապետը։

Քանի մօտենում են ռազմաճակատին, այնքան դժուարանում է իրենց գնալը, ճանապարհը դառնում վտանգաւոր։ Այժմ գիւղերում ու ճանապարհների հանգոյցներում յաճախ են հանդիպում թուրք գիւղացիների զինուած խմբերի, չէթէական ջոկատների։ Ստիպուած են լինում յաճախ մարտի բռնուել։

Հայերն անսպասելի հանդիպեցին քրդական հեծելազօրի։ Սրանք հանգստանում էին հայկական մի աւերուած գիւղի մօտ, ձորի խոռոչում եղած Հայոց վանքում, որ կողոպտուած ու ամայի էր։ Աւերակներից բուեր էին կանչում։ Մայր եկեղեցու գմբէթը կործանուած էր ու միայն երկու սիւն ու մի կոտրուած աղեղ էին սպառնում երկնքին։

Քրդերը քառասունից աւելի զինուած ձիաւորներ էին։ Երեւում էր, որ նոր են ժամանել վանք։ Նրանք վերցրել էին ձիերի թամբերը, նրանց կապել վանքի պարիսպների ներսում եղած ծառերից, իսկ իրենք կրակ արել ու միս էին խորովում աղմուկով, խօսելով բարձր, կարծես ինչ-որ բանից գազազած։ Նրանց զէնքը գերմանական էր, զգեստը՝ քրդականի ու թուրքականի խառնուրդ։

Ջիլ Ջաքարը զգուշացաւ։ Ի՞նչ անել, բախուե՞լ Քրդերի հետ։ Սրանք Թուրքերի պէս երկչոտ չեն եւ կռւում են արիաբար։ Դա Ջիլ Ջաքարը լաւ գիտէր։ Երբ նրանք ձիու վրայ են, ապա խիստ վտանգաւոր է նրանց հետ բախուելը։ Սակայն հիմա նրանց ձիերն անթամբ են եւ նրանք՝ Քրդերը որեւէ վտանգի չեն սպասում։

Ժողովրդին թողնելով անտառով խեղդուած մօտիկ ձորում, Ջիլ Ջաքարը իր խմբի տղաներին ընդհուպ մօտեցրեց վանքի բարձր պարիսպներին։ Չկարողացաւ յիշել, թէ դա ո՞ր վանքն է, ոչ մի անգամ այստեղ չէր եղել։

Ուշ աշնան արեւ էր, կէսօր։

Քրդերի ձիերը օտար հոտ զգացին ու անհանգստացան։ Բայց նրանց տէրերը չնկատեցին դա։ Նրանք կերուխումով էին զբաղուած։ Ոմանք նոյնիսկ երգում էին՝ երկարածոր ու տաղտկալի։ Երեսը մաքուր ածիլած, բեխերը սրած, բարձրահասակ ու քաջուկորով տեսքով մէկը նստել էր սեղանաձեւ գերեզմանաքարի վրայ եւ խրախճանում էր եռմեռալով, անզուսպ։ Միւս Քրդերը նրան պատիւներ էին անում գլուխ տալով, գինի եւ ուտելիք մատուցում։

— Այդ փքուածը, անշուշտ, սրանց ցեղապետն է, ասաց Թաթուլ խմբապետը Ջիլ Ջաքարին։ Կարծես ես դրանց ինչ-որ տեղ տեսել եմ։

— Ինձ էլ այդպէս է թւում, ասաց Ջիլ Ջաքարը։ Մուշի կողմերին այս Քրդերը, լսել եմ, մեր Հայերին շատ վնասներ են տուել։ Սրանց հացը հարամ չանե՞նք գլխներին։

— Հապա ի՞նչպէս, համաձայնեց Թաթուլը։ Թողնենք, որ անպատի՞ժ մնան։

Ցեղապետը իրար վրայ արագ ու չարաչուն ծափ տուեց լայն թաթերով։ Նա թռաւ քարի վրայից, հանեց շքեղ կապան։

— Կանանց բերէք…

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(245 - Շար․)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արշալոյս Խանտանեան կը ծանուցանէ որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Փետր. 11, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին իր ամուսնոյն՝

ԱՂԱՍԻ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս տխուր առթիւ, Տիկին Արշալոյս Խանտանեան իր սիրեցեալ ամուսնոյն յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— 250 Ֆր. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ, 250 Ֆր. Լիբանահայ աղէտեալներուն, 250 Ֆր. Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին, 250 Ֆր. Դպրոցասէրին, 200 Կարմիր Խաչին, 200 Կապ. Խաչին (ստանալ «Յառաջ էն):

×

«Սայապալեան Կաճառի Հայագիտական Ուսմանց» Տեսչական Խորհուրդը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր հիմնադիր-նախագահ՝

ԳԵՂԱՄ ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ Կիրակի, Փետր. 11ին, Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տարօնի Հայր. Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր իր անդամները եւ հայրենակիցները ներկայ ըլլալու հոգեհանգստեան պաշտօնին, նուիրուած իր բոլոր հին եւ նոր ննջեցեալներուն յիշատակին՝ Կիրակի, Փետր. 11, Պլ. Օտոյի Ս. Յակոբ մատրան մէջ:

Կը պատարագէ

ՆՇԱՆ ՔՀՆՑ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Թ. ՑԱՆԿ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Իսիէն մայրիկ մը իր ծերութեան թոշակը	500
Տէր եւ Տիկ. Ժան Մաթոսեան	150
Պր. Յովսէփ Փայթունճեան	100
Պր. Ժան Զավուշեան	100
Տիկ. Նուարդ Պասմաճեան	100
Տիկ. Հայկուհի Եսայեան	100
Տիկ. Պետիկեան	100
Տիկ. Գ. Մասատեան, Արժանթէօյ	50
Գումար	1200
Նախկին գումար	337.965,5
Ընդհ. գումար	339.165,5

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.— Տիկ. Անժիւ Ղազարեան 100 Ֆր., Ղազար Տէրտէրեանի հոգեհանգստեան առթիւ Դարբինեան ընտանիք 100, Անահիտ Արզումանեանի հոգեհանգիստին առթիւ Արզումանեան ընտանիք 50, Արամ Տէրտէրեանի յիշատակին այրի Տիկ. Անժիւ Տէրտէրեան 100 Ֆր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դաշտահանդէսը Յունիս 17ին:

×

Կապ. Խաչի 50ամեակը Կրընոպլի մէջ, Մայիս 20ին:

×

Կապոյտ Խաչի յիսնամեակը կը տօնուի մեծ շուքով Ապրիլ 1ին, Սալ Կավոյի մէջ:

×

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւնը

ՄԱՅԻՍ 12ԻՆ

Տրպիւսի - Փլէյէլ սրահը:

Pour protester

Contre l'exécution arbitraire de trois patriotes arméniens :

Stepan ZADIKIAN
Hagop STEPANIAN
Zaven BAGHDASSARIAN

LIBERATION ARMENIENNE

COMITE NAZARIAN

COMITE POUR LA LIBERATION DES PRISONNIERS POLITIQUES ARMENIENS

appellent à un rassemblement devant l'Ambassade d'URSS (Porte Dauphine) le Vendredi 9 Février à 18 h. 30

Grande Soirée Dansante

Organisée par l'Association des Anciens Elèves Moorat-Raphaël

Samedi 17 Février de 21 heures à l'aube, au MERIDIEN (Porte Maillot)

Participation :

les tziganes IVANOVITCH
les chanteurs NORAIR et SOUREN

Animée par

BERNARD DEDEDJIAN et son orchestre

BAR — BUFFET

Entrée 50 F. — Tarif réduit aux étudiants

RESERVATION des tables (du Lundi au Vendredi).

Gasparian —236-48-19 Kaprielian — 508-08-70

48ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՏԷՍԻՆԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 4, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին

Salle de Chimie, 28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7e, Métro Invalides

Ծոր յայտագիր պատրաստուած Գայլիկներու, Թեւիկներու, Արենոյներու եւ Սկաուտներու կողմէ:

Հայերէն ներկայացում, հայկական երգեր եւ պարեր, սկաուտական կեանքէ ներկայացումներ, Նուագախումբ

Կը մասնակցին ֆրանսական եւ եւրոպական սկաուտական միութեանց ներկայացուցիչները եւ խումբեր

Մուտք 25 ֆր., երախաներու մուտքը ազատ է:

ԳԻՒՖԷ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

MARSEILLE
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
(12 - 14, Rue St. Bazile — 13001)

Grande Soirée Costumée

Samedi 10 Février de 22 h. à l'aube

CONCOURS DE COSTUMES

Prix d'entrée : 30 F.

Réservation : Maison de la Culture Arménienne — Tél. : 50-15-09

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

OFFRE D'EMPLOI
Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Mécaniciens, mécaniciennes très qualifiés

MARDINIAN

5, Rue du Havre — 75008 Paris

Tél. : 387-56-54

LE GREC Tous les jours midi et soir. 12, rue Dauphine, PARIS 6 - Réser : 033.66.30

DE NOUVEAU L'ENCHANTEMENT DES NUITS GRECQUES

Dîners et soupers dansants. Orchestre jusqu'à l'aube.

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԳԻՇԵՐՆԵՐՈՒ ԹՈՎՉԱՆՔԸ

ԳԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ ԵՒ ԸՆԹՐԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՄԻՆՉԵՒ ԱՅԳ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Էսսեան Սանուց Միութեան, Շաբաթ, Փետր. 24, ժամը 15.30ին, Պարոյր Սեւակ գրադարան, 32, Ռիւ տը Թրեվիզ, Փարիզ 9րդ: Օրակարգ. 1) Տեղեկագիրներու ընթերցում: 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

Cours de guitare par :

J.M. DER MESROPIAN

Les Samedi après-midi à partir de 14 h. 30

Pour tous renseignements téléphoner au 79-89-52

14 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Երթին եւ դարձին մէկական գիշեր Մոսկուա)

ընդամէնը 16 օրուան ճամբորդութիւն

ARMÉNIE

14 JOURS, PLUS 2 JOURS A MOSCOU

Logement en pension complète, hôtel première catégorie (Arménia ou Tvine) avec excursions quotidiennes, et sur les vols réguliers d'Air France

Départs :

Du 17 Mars au 1er Avril	Du 15 Août au 30 Août
Du 12 Avril au 27 Avril	Du 1er Sept. au 16 Sept.
Du 19 Mai au 03 Juin	Du 29 Sept. au 14 Octobre
Du 02 Juin au 17 Juin	Du 26 Décembre 10 Janvier 80
Du 29 Juillet au 13 Août	

Deux séjours spéciaux :

MOSCOU — EREVAN — TBILISSI — LENINGRAD

Du 15 Juillet au 28 Juillet 79

Du 05 Août au 18 Août 79

Nous sommes en mesure d'organiser des séjours individuels à Erévan ainsi que des groupes constitués à des prix étudiés.

Renseignements, Programmes détaillés et Inscriptions :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujan	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

IMPORTANT :

Possibilités de départ en avion de LYON et de MARSEILLE pour rejoindre nos groupes au départ de Paris, qui seront accompagnés par des personnes compétentes de nos agences.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԲԱՐԵԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲՈՑ

Գրեց՝ ՎԱԶԷ Ծ. Վ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Գին՝ 10 ֆր.

Գրել՝

Archimandrite V. IKNADIOSSIAN
Eglise St. Tateos
Camp. Périer, St. Antoine,
13015 Marseille

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
9
VENDREDI
9 FEVRIER
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	հատը 1 Ֆ. 80

54ՐԴ ՏԱՐԻ -- ԹԻՒ 14.313
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.313

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔ՝ ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

1978-Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

— o —

Մեր Պատրիարք ընտրուելէն ասդին, տասներեք տարիներէ ի վեր մեր կիրարկած սովորութեան համաձայն՝ այս տարի ալ կը ներկայացնենք մեր համայնքային իրադարձութիւններու համառօտ եւ ընդհանուր պատկերը :

Կը սկսինք երկու կարեւոր այցելութիւններով, զորս կատարեցինք անցեալ տարի : Առաջինը Անգարա մեր կառավարութեան տրուածն էր Մարտ 29ին : Ինչպէս իր ատենին լայնօրէն արձագանգ գտաւ մեր տեղական ու արտասահմանի հայ մամուլին մէջ, այս այցելութիւնը, իբրեւ երեւոյթ բացառիկ եւ սրտապնդիչ էր . իսկ իբրեւ գործնական արդիւնք՝ գրեթէ ոչինչ : Այդ առթիւ մեր մեծայարգ վարչապետին ու Ներքին, Կրթական ու Վագըֆներու գործավարութեանց ներկայացուցած էինք վերջին 18 տարիներու ընթացքին կուտակուած մեր համայնքին դժուարութիւնները, բաղկացած 22 գլխաւոր կէտերէ, որոնց համար դարման խնդրած էինք : Այս մասին յատուկ Զեկոյց մըն ալ հանեցինք, անդրադառնալով մեր չփումներուն պետական շրջանակներու հետ եւ մի առ մի թուելով համառօտիւ վերոյիշեալ գործավարութիւններէն իւրաքանչիւրին նկատամամբ յանձնուած մեր դժուարութիւնները : Այս Զեկոյցը լոյս տեսաւ ժամանակ ու Մարմարա օրաթերթերու Ապրիլ 3 – 7 թիւերուն մէջ : Այդ առթիւ մեր մեծայարգ վարչապետը ի միջի այլոց ըսած էր .

« Կրնաք վստահ ըլլալ, որ եթէ ապօրէն կարգադրութիւններ կան, բոլորն ալ պիտի սրբագրուին : Իսկ եթէ օրէնքի գիծով սխալներ կը գործուին, անոնք ալ մի առ մի պիտի քննուին : Այս նպատակով մեծայարգ փոխ վարչապետ Օրհան Էյուպօղլուի նախագահութեամբ պիտի կազմուի մարմին մը, որ պիտի քննէ այս հարցերը » :

Իսկ մենք մեր Զեկոյցով կը հաստատէինք հետեւեալ կէտերը, ի միջի այլոց .

« Բնականաբար չէինք կրնար ակնկալել անմիջական արդիւնքներ . սակայն պէտք է հաստատենք, որ մեր այս վերջին Անգարա այցելութիւնը տեղի ունեցաւ բացառաբար բարեացակամ մթնոլորտի մէջ : Հաստատ խոստումներ տրուեցան եւ պատրաստակամ տրամադրութիւններ յայտնուեցան՝ ընելու համար պատշաճ տնօրէնութիւնները եւ բառնալու համար արուեստականօրէն ստեղծուած դժուարութիւնները, բնականաբար հարցերը ուսումնասիրելէ յետոյ » :

Մեծայարգ փոխ վարչապետը Օրհան Էյուպօղլու եւս ըսած էր իբրեւ եզրակացութիւն մեր հանդիպումներուն .

« Մեծայարգ վարչապետը, նախարարները եւ ես լիակատար բարեացակամութեամբ եւ լայն հասկացողութեամբ ձեռք առած ենք մատուցուած բաղձանքները » :

Մենք այն համոզումը գոյացուցած էինք, որ վերջապէս այս երկրի անբաժան մասնիկը կազմող քրիստոնեայ հայ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՄԻՇՏ ՍՊԱՍՈՂԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

— o —

Հինգշաբթի օրուան համար, նոր ցոյց մը նախատեսուած էր, մինչ երկու նախարարապետ, երկու կառավարութիւն կը շարունակեն դէմ առ դէմ մնալ եւ տեղի չտալ :

Խոմէյնի օրէ օր կը փորձէ տարածել վարչական իր իշխանութիւնը մինչ Պախթիար կը յայտարարէ թէ Իսրայէլի հետ յարաբերութիւնները պիտի խզուին ի մօտոյ, քարիւղի հայթայթումը արդէն իսկ դադրած ըլլալով : Պախթիար, նաեւ ուրիշ որոշում մը տուած է՝ Պարսկաստանի քաշուիլը Սենթօէն, ինչ որ միայն խորհրդանշանական բնոյթ ունի, քանի որ արեւելքի այս « ՕԹԱՆ »ը շատ բանի չէր ծառայեր :

Գալով թիւ 2 նախարարապետին՝ Պազերկան, կը կարծուի թէ կառավարական ծրագիրը պիտի ներկայացնէ Ուրբաթ օր, ինչպէս նաեւ դահլիճին կազմը : Բայց Պախթիար շատ իրար չանցնիր եւ « կենդանաբանական պարտէզ » որակած է Խոմէյնի շրջապատը :

« Մաշումի պայքար » մըն է, որ կը շարունակուի :

համայնքին վրայ ի գործ դրուած պառաւցող ու բացայայտ խտրականութիւնները եւ կաշկանդումները վերջ պիտի գտնէին : Ուստի մեր Զեկոյցը իր եզրակացութեան կը բերէինք հետեւեալ հաւաստումներով ու լաւատեսութեամբ :

« Մենք կը փափաքինք անգամ մը եւս հաստատել, թէ մեր ուզածները ոչ նորութիւններ են, ոչ ալ՝ առաւելութիւններ . այլ՝ դարերէ ի վեր իբրեւ քրիստոնեայ համայնք մը, մեր վայելած քաղաքացիական իրաւանց անարգել շարունակութիւնը, հաւասար գծի վրայ մեր միւս հայրենակիցներու վայելած օրինական իրաւունքներուն հետ, մանաւանդ մեր երկրի այլ վագըֆներու եւ կրօնական, կրթական ու բարեսիրական հաստատութեանց վայելած իրաւանց հետ... : Յոյսով կը սպասենք կատարուած խոստումներու՝ արտայայտուած բարի կամեցողութեանց եւ ազնիւ զգացումներու գործնական արդիւնքներուն » :

Այդ օրէն ասդին անցած են աւելի քան 9 ամիսներ, որ նորմալ ժամանակամիջոցն է մանկան մը ծնունդին... մենք սակայն դեռ յոյսով ու համբերութեամբ կը սպասենք մեր խնդրանքներու գործնական արդիւնքներուն, որոնք սակայն ոչ միայն կ'ուշանան, այլ դժբախտաբար խտրականութիւններն ու կաշկանդումները կը շարունակուին նոյն ուժգնութեամբ : Երկու օրինակներ տանք :

(Շար.)

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՕՐԻՆԱԿԻՆ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻ

— o —

Լեհաստան նոյնպէս որոշեց սահմանափակել իր զինուորական ծախքերը :

Կառավարութեան պատասխանատու պաշտօնատարներ ճշդեցին, թէ պաշտպանութեան սահմանուած պիւտճէն, 1979ին, 2,6 տոկոս յաւելում կ'արձանագրէ (անցեալ տարի պիւտճէն 58,8 միլիառ զլոթի էր, այսինքն՝ պաշտօնական սակով մէկ միլիառ ութ հարիւր միլիոն տոլար) : Արդ, եթէ նկատի առնուի, որ դրամահոսութեան աճին տոկոսը տարեկան աւելի քան 2ի կը հասնի, ապա, հետեւաբար, սահմանուած յաւելումը պարզապէս կը պահպանէ անցեալ տարուան հաւասարակշռութիւնը :

Պարզ կը դառնայ ուրեմն, թէ Լեհաստան լուռ կերպով կը հետեւի Ռումանիոյ օրինակին : Ծանօթ է, որ Չաուշեսքու, Վարշաւայի Ուխտին վերջին խորհրդաժողովէն ետք, Նոյեմբերին, բացայայտ կերպով մերժեց ընթացք տալ Մոսկուայի պահանջին, այն է՝ աւելցնել անգամ երկիրներուն նիւթական յատկացումները զինուորական մարզէն ներս :

Լեհաստան, Խորհ. Միութենէն ետք, ամէնէն կարեւոր զինակիցն է Ուխտին : Համաձայն Արտաքին նախարարութեան մէկ բարձրաստիճան անդամին, տրուած որոշումը չի ձգտիր աննկատ թողուլ Մոսկուայի պահանջը : Այսուհանդերձ, ըսուածին եւ տրուած որոշումին մէջ տարբերութիւնը մեծ է, քանի, փաստօրէն, կը պահպանուի 1978ի պիւտճէին մակարդակը : Նոյն պաշտօնատարն է, որ կը ճշդէ .— Մոսկուայի մէջ մենք չըսինք, թէ արմատական կերպով պիտի աւելցնենք մեր պաշտպանութեան պիւտճէն, ըսինք միայն, թէ պիտի փորձենք բարելաւել զայն :

Ցամենայն դէպս, Խորհ. Միութեան պահանջը շատ յստակ եղած էր .— առաւել ներդաշնակ գործակցութիւն հրամանատարական աստիճանաչափին վրայ եւ նիւթական առաւել յատկացումներ պաշտպանութեան համար : Մոսկուայի առարկութիւնն այն եղած էր, որ Ատլանտեան Ուխտը 3 առ հարիւրի յաւելում ապահոված է իր պաշտպանութեան ծախքերուն համար : Կ'ըսուի, թէ Չաուշեսքու, Լեհերուն լուռ հաւանութիւնը ապահոված էր, երբ բացայայտ կերպով ընդդիմացած էր Մոսկուայի պահանջներուն :

Լեհաստան, Արեւելեան Եւրոպայի այն երկիրներէն է, որ ներքին տնտեսութեան եւ քաղաքականութեան հետեւանքով չի կրնար զգալի յաւելումներ կատարել զինուորական մարզէն ներս :

Լեհաստանի այս տարուան պիւտճէն 8 տոկոսի աճ կ'արձանագրէ անցեալ տարուան վրայ : Ասոր 40 տոկոսը սահմանուած է ժողովուրդին համար շատ կարեւոր նկատուող ուտեստեղէնին, ապրանքներուն եւ կենցաղի սպասարկութեան ապահովումին . աւելին՝ բարելաւումին, ինչպէս՝ միս, կաթ, ձուկ, շաքար, հացահատիկ եւայլն : Բոլոր մարզերէն ներս ալ ասոնց պակասը զգալի է եւ ժողովուրդին դժգոհութիւնն ալ շատ բուռն է : Արդ՝ անտեսել այս բացայայտ պահանջը, կը նշանակէ լարուած վիճակ մը ստեղծել ժողովրդական խաւերուն մէջ : Մանաւանդ, երբ ասոնց կը հրամցուի զինուորական ծախքերու աճ մը՝ Մոսկուայի պահանջին վրայ :

Ճիշդ է, որ Լեհաստանի բանակը պէտք ունի յարմարելու օրուան պայմաններուն : Ցատկապէս զինուորական կազմածներէն ներս : Հրասայլերուն առանցքը կը մնայ Թէ-55ը, որ զինուորական լեզուով « երրորդ սերունդին » կը պատկանի : Այսինքն՝ ժամանակավրէպ է : Օդանաւերուն մեծ մասը հին Միկ–17եր են, կան նոյնիսկ Միկ–15եր : Պարզ զինուոր մը 120 զլոթի կը ստանայ : Պաշտօնական սակով ասիկա 4 տոլարէն պակաս գումար մը կը ներկայացնէ ամսական, իսկ սեւ շուկային սակով՝ 90 սենթ : Ուրեմն, արդիականացումը կը մնայ հրամայական պահանջ : Արդ, այս տարուան համար սահմանուած պիւտճէով Լեհաստան չի կրնար իրականացնել արդիականացման անհրաժեշտ ծրագիրը :

Միւս կողմէ, Մոսկուայի համար, համաձայն Արեւմտեան դէտերուն, ասիկա մեծ կարեւորութիւն չի ներկայացներ : Լեհաստանի հիմնական արժէքը, ռազմագիտական գետնին վրայ, ոչ թէ ռազմաճակատ մը ներկայացնելն է, այլ՝ դէպի ռազմաճակատ գացող ճամբան է : Լեհաստանի հաւատարմութիւնը, ուրեմն, առաւել կարեւոր նշանակութիւն ունի Մոսկուայի աչքին, քան անոր զինական ուժը : Արդէն Լեհերը կը ճշդեն, թէ եթէ չեն կրնար արդիականացնել իրենց զինուորական ուժը, յամենայն դէպս, կը կատարելագործեն կապը ընդհ. հրամանատարութեան հետ, որ, անշուշտ, ռուսական է :

Թ. Ա. Ք.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ նոր մահափորձ մը կատարուած է, Միլլիէթի խմբագրապետին սպանութենէն հազիւ 5 օր ետք : Գաղտնի սպասարկութեանց նախկին պետը՝ Այքութլու սպաննուած է իր բնակարանին առջեւ : Մահափորձին տէր եղած է ծայրայեղ ձախ շարժում մը :

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ երեք կայաններն ալ « Նուազագոյն յայտագրի » դրութիւնը պիտի գործադրեն, գործադուլի շարժումի մը հետեւանքով, որուն տեւողութիւնը չէ ճշդուած : Այս որոշումը տրուած է իբրեւ հետեւանք 424 պաշտօնազրկումի էս. էֆ. Փէ.ի մէջ (Արտադրութեան Ֆրանսական Ընկերութիւն) : Այս ընկերութեան բացը 1978ին 112,8 միլիոն ֆրանք եղած է, ուրեմն տագնապի մէջ է եւ տնօրէնութիւնը « վերականգնումի ծրագիր » մը պատրաստած է, որուն դէմ առաջին հակազդեցութիւնը այս գործադուլն է :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ Էսփրէսսօ շաբաթաթերթը այնպիսի « յայտնութիւններ » հրատարակած է Ալտօ Մորոյի առեւանգման շուրջ, որ քաղաքական կարգ մը անձնաւորութիւններ քննութիւն մը պահանջած են : Թերթը « կարմիր ջոկատ »ներու մէկ անդամին ըսածները կը հրատարակէ : Ըստ այդ անդամին երկու երեսփոխանեւ Վատիկանի հետ կապ ունեցող մէկը ներշնչած են եղեր Մորոյի առեւանգումը : Համայնավարները հարց կուտան, որ արդեօ՞ք դիպուածով է որ այս « յայտնութիւնները » կ'ըլլան ճիշդ այն ատեն երբ կառավարական տագնապ մը կայ եւ հակահարեկչական շարժում մը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան Նախագահը, Հինգշաբթի օր Քամըրուն մեկնեցաւ Քոնէքրիտով : Այցելութիւնը պիտի տեւէ մինչեւ Շաբաթ իրիկուն :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ Պառ Քանատա հասաւ Հինգշաբթի օր : Առաջին հանգրուանը՝ Օթաուա էր, ուր զինքը կ'ընդունէր Դաշնակցային կառավարութեան վարչապետը՝ Փիէր Թրիւտօ : Շաբաթ օր կ'անցնի Մոնրէալ եւ կը սկսի Քէպէքի իր պաշտօնական այցելութիւնը :

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԺԶ.

Գրեց՝
ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Ուրիշներ պիտի առարկեն, — Մենք հայերէն լեզուով հրատարակուող պարբերաթերթ մը կ'ուզենք, տեղ տալու համար անո՛նց՝ որոնք հայերէնը կը պահեն դեռ իբրեւ իրենց հաղորդակցութեան գլխաւոր լեզուն, իբրեւ արուեստի մշակման լեզուն, իսկ դուն բազմալեզու պարբերաթերթի մը հարցը մէջտեղ կը հանես: Այս քննադատութիւնն ալ հասկնալի պիտի գտնէի ես, սակայն պիտի ըսէի, — դժբախտաբար ամէն տեղ, բայց մանաւանդ Միացեալ Նահանգներու մէջ մենք ունինք մտաւորական, համալսարանաւարտ սերունդ մը՝ որ ինքզինք լաւ չի կրնար արտայայտել հայերէնով, սակայն ունի մեծ սէր՝ հանդէպ հայ Սփիւռքին, եւ խորապէս կը զգայ փափաքը՝ օտարներէ սորված իր գիտութիւններն ու տեսութիւնները կիրարկելու հայ իրականութեանց մէջ: Եթէ մերժենք զանոնք՝ կը մերժենք մեր ապագան:

Այնատեն, ուրիշներ պիտի ըսեն ինծի, — « Եղբա՛յր, մենք գրականութիւն կ'ընենք, դուն « մտաւորական, գիտնական, պատմագէտ, տեսութիւն » ըսելով կը հակաճառես մեզի: Չե՞ս հասկնար որ մենք հայերէն գրողներ ենք, նոյնիսկ մենք զմեզ հայ գրականութեան գրագէտներու նոր սերունդը կը համարինք, եւ կ'ուզենք որ նոր պարբերաթերթը հայ գրականութեան նուիրուի, ու միա՛յն անոր: Իսկ ես պիտի պատասխանէի, ինչպէս պատասխանած եմ անցեալին այս կարծիքը շատ պերճախօս ձեւով արտայայտող Վահէ Օշականին, — Այսօր, մեր ներկայ իրականութեան մէջ, գրականութիւնը ժողովուրդի իմացական — մտաւորական կեանքէն զատելու ժամանակը անցա՛ծ է: Յառաջը Միտք եւ Արուեստ անունով թիւ կը հրատարակէ, ոչ միայն Արուեստ կոչուող թիւ, եւ ա՛յդ է ճիշդ մօտեցումը, նա՛եւ՝ որովհետեւ մեր ունկնդիր հասարակութեան մէկ մեծ մասը պատմուածք ու բանաստեղծութիւն չէ որ կը փնտռէ, այլ՝ մտաւորական ու տեսական մօտեցումով վերլուծումներ, եւ յետոյ՝ որովհետեւ գրականութիւն մը որ զատուած է աշխարհէն ու անոր մասին կազմուած ոչ-գրական տեսութիւններէ, արդի գրականութիւն չի կրնար ըլլալ այլեւս: Վահէ Օշական շատ լաւ գիտէ, եւ ի՛նք իսկ յաճախ ըսած է հոս կրկնածիս կէսը, այսինքն՝ հաստատած է որ 1900էն ետք գոնէ, հասուն գրականութիւն միշտ ենթադրած է գրականութեան մասին տեսութիւն, եւ այս՝ նոյնիսկ մե՛ր, հա՛յ իրականութեան մէջ: Այս բանը, որ դեռ կը մերժէ Օշական եւ անշուշտ շատ աւելի պատրաստ են մերժելու մեր ուրիշ գրողները, սա յաւելեալ կէտն է, — արդի գրականութիւն մը զուտ գրականական տեսութիւնով չի կրնար գոհանալ այլեւս, պէտք ունի մտաւորականի համապարփակ մօտեցումի, պէտք է ծանօթանայ քաղաքական, հոգեբանական, լեզուաբանական, պատմական եւ փիլիսոփայական (եւ դեռ ուրիշ) մարզերու մէջ զարգացող տեսութեանց:

Պր. Ազատեանի զեկուցումէն ետք բեմը յանձնուեցաւ զեկուցաբեր Յակոբ Ասատուրեանի, որպէսզի խօսի « Գրական փոխ - յարաբերութիւնները Հայաստանի եւ Սփիւռքի միջեւ » նիւթին մասին: Ինչպէս ըսի արդէն, Պր. Ասատուրեան մէկն է այն փոքրաթիւ (ամկավար) գրողներէն, որ առանձնաշնորհեալ մըն է սա իմաստով՝ որ իր գործերը հրատարակուած են Սովետական Հայաստանի մէջ, եւ որ իր մասին յօդուած մը կայ Սովետական Հայաստանի Նոր Համայնագիտարանին մէջ: Ինչպէս ծանօթ է իրատես ոեւէ Սփիւռքահայու, Հայաստան — Սփիւռք կապը ամէնուն սիրելի կապ մըն է, զոր կ'ուզենք քաջալերել, ընդլայնել եւ իսկական հաղորդակցութեան ուղիի վերածել, — բան մը՝ որ բաղձալի չէ Հայաստանի տիրող կուսակցութեան համար, բոլորիս յայտնի ու ցաւալի պատճառներով, որոնց մասին հոս պոռալկանչելը աւելորդ է: Այլ խօսքով, Պր. Ասատուրեանի տրուած նիւթը իսկական, լուրջ նիւթ մը չէր կրնար ըլլալ, քանի որ ան, բոլորովին հասկնալի պատճառներով (տրուած ըլլալով իր քաղաքական կողմն ու առանձնաշնորհեալ դիրքը) չէր կրնար յստակայս քննադատել Սփիւռք - Հայաստան յարաբերութիւններու պակասը: Յետոյ, Համագումարը տեղը չէր նման քննադատութիւններ ընելու: Ուրեմն ես չհասկցայ թէ ինչո՞ւ այս հարցը դրուած էր յայտագրին վրայ, ինչո՞ւ Պր. Ասատուրեան նշանակուած էր այս հարցին մասին զեկուցող եւ թէ ան ինչո՞ւ ընդունած էր գրեթէ գոյութիւն չունեցող բանի մը մասին խօսելու հրաւէրը:

Համագումարի հինգերորդ նիստի առաջին նիւթն էր « Մեր ժամանակներու Դիմագիծը Հայ Գրականութեան մէջ », ու զեկուցաբերն էր Վահէ Հայկ: Ահա ուրիշ գրող մը, որուն անունը ծանօթ է ինծի, եւ որուն գործերէն հատուկտոր կարդացած եմ ժամանակին, բայց որ « միւս կողմէն » է, եւ նմանապէս ռամկավար Վահան Թէքէեանի ունեցած ինքնապարտադրող, հրամայական տաղանդը չունի: Ուրեմն՝ շատ քիչ բան կարդացած եմ իրմէ:

Դժբախտաբար Պր. Հայկի ստանձնած նիւթն ալ այնպիսի բան մըն էր՝ որուն մասին շատ բան կարելի չէր ըսել ու լսել այլեւս, մօտ ութ ժամ տեւող զեկոյցներէ ետք: Ինքն ալ չկրցաւ լաւագոյն ձեւով օգտագործել նիւթի սահմանափակ կարելիութիւնները. աւելի իր զանազան փորձառութիւններով լի կեանքէն դրուագներ պատմեց՝ քան զեկոյց ըրաւ:

Յաջորդ զեկուցաբերն էր Վահէ Օշական: Նիստի ատենապետ Արմէն Տօնոյեան ներկայացուց զինք, սակայն Վահէ Օշական անձ մըն է որուն գործունէութիւնը՝ իբր գրագէտ, ուսուցիչ, մտաւորական ու... ըմբոստ այնքան համբաւ ունի, որ նոյնիսկ Ամերիկայի գաւառապաշտ շրջաններուն մէջ զինք ներկայացնելու պէտք չկայ: Արդէն Ամերիկա գալէն երեք տարի ետք, իր ներկայութիւնը զգացուցած է ամէնուրեք: Որակի եւ քանակի հաւաքիչ զօդում մը կարելի է գտնել իր բանաստեղծութիւններու, պատմուածքներու, յօդուածներու, ուրիշ արձակի, դասախօսութիւններու եւ ուսուցչական աշխատանքի մէջ: Ծանչցած եմ անգլիախօս ամերիկահայ տղաք, որոնք ամիս մը անոր աշակերտելէ ետք տոգորուած են հսկայ հետաքրքրութեամբ եւ ոգեւորութեամբ՝ հայ իրականութեան հանդէպ: Ձիրքեր կա՛ն զորս ո՛չ ուսումով, ոչ ալ միայն չարքաշ աշխատանքով կարելի է ունենալ. արդէն այդ է « ձիրք » եւ ոչ « կարողութիւն » բառը գործածելուս նպատակը: Օշական իր բոլոր ձիրքերուն պէտք ունի հիմա, որովհետեւ ունկնդիրները ութ ժամէ ի վեր զեկոյցներ մտիկ կ'ընեն:

(16 - Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

— Օ —

(Բ. եւ վերջին մաս)

Քննութեան առնուած երկու գիրքերուն մէջ ալ մշակութային հարցերը առաջնակարգ տեղ գրաւած են: Բնականաբար, յատկապէս շեշտուած է Մեսրոպ Մաշտոցի պատմական հրաշագործութիւնը, քանի Հայը վինուեցաւ ինքնագիտակցութեամբ եւ ձեռքին մէջ ունեցաւ հատու զէնք մը՝ դիմադրելու բոլոր արտաքին ոտնձգութիւններուն: Դեռ Ե. դարուն հայ մատենագրութեան մէջ ստեղծուած են թէ՛ փիլիսոփայական, թէ պատմագրական կարեւոր աշխատութիւններ: Եղնիկ Կողբացիի եւ Դաւիթ Անյաղթի փիլիսոփայական երկերը իրենց ժամանակին համար նշանակալից երեւոյթներ եղած են: Դաւիթ Անյաղթի երկերը ոչ միայն ճանչցուած են Հայաստանի մէջ, այլեւ անկէ դուրս: Անոր յունարէն գրած աշխատութիւնները տարածուած են թէ՛ Սասանեան Պարսկաստանի մէջ, թէ Արաբական խալիֆայութեան ժամանակ:

Արեւելեան երկիրներուն պատմութեան ուսումնասիրութեան համար կարեւորագոյն աղբիւր է հայ պատմագրութիւնը, յատկապէս Սասանեան Պարսկաստանի, Բիւզանդիոնի, Արաբական խալիֆայութեան եւ դրացի երկիրներուն պատմական ճակատագրին ուսումնասիրութեան համար: Պատուոյ տեղ ունեցած են Ագաթանգեղոսի, Փաւստոս Բիւզանդի, Մովսէս Խորենացիի, Սեբէոսի, Ղեւոնդի, Յովհաննէս Դրասխանակերտցիի, Կիրակոս Գանձակեցիի եւ շատ այլոց արժէքաւոր երկերը, որոնց տեղեկութիւնները կը լրացնեն ու կը ճշդեն այլ լեզուներով գոյութիւն ունեցող աղբիւրներուն վկայութիւնները: Հայ բժշկութեան մէջ բացառիկ դէմքեր են Մխիթար Հերացի եւ Ամիրդովլաթ Ամասիացին, բնագիտութեան մէջ՝ Անանիա Շիրակացի եւայլն: Եւրոպական բանասիրութեան այսօր լաւ ծանօթ են հայ բանաստեղծական արուեստին մեծ դէմքերը՝ Գրիգոր Նարեկացի եւ Ներսէս Շնորհալի, որոնց քերթուածները թարգմանուած են ֆրանսերէնի:

Հայ մատենագրութիւնը շատ բան թարգմանած է հին յունական փիլիսոփայութենէն եւ ասորական մատենագրութենէն: Սակայն ուշադրութեան արժանի է յատկապէս այն պարագան, որ բանասիրական արժէք ներկայացնող շատ բնագիրներ պահպանուած են միայն հայերէն թարգմանութեամբ: Ասոնցմէ են, օրինակ, Զենոն Իմաստասէրին « Բնութեան մասին », Թէովն Աղեքսանդրացիին « Ճարտասանական վարժութիւններու մասին » եւ այլ աշխատութիւններ:

Մշակութային ասպարէզին մէջ Հայը ոչ միայն քաղած է ուրիշ ժողովուրդներէն, այլեւ ինքն ալ իր կարգին մշակութային արժէքներ տուած է ուրիշներուն: Հայ հարուստ մատենագրութիւնը, ինչպէս ըսուեցաւ, մեծ թիւով երկեր թարգմանած է յունարէնէն եւ այլ լեզուներէն, բայց միաժամանակ հայ մատենագիրներուն երկերն ալ թարգմանուած են աշխարհի տարբեր լեզուներով: Ե. դարու հայ դասական մատենագրութեան գոհարներէն Ագաթանգեղոսի « Հայոց պատմութիւնը » դեռ Զ. դարուն թարգմանուած է յունարէնի, ընդ որուն, թարգմանուած են անոր տարբեր շարադրութիւնները, որոնց մէկ մասին հայերէն բնագիրները դեռ ծանօթ չեն բանասիրութեան եւ մեզի հասած են անոնց յունարէն եւ արաբերէն թարգմանութիւնները: Յունարէնի թարգմանուած ըլլալով՝ Ագաթանգեղոսի « Պատմութիւնը » թարգմանուած է նաեւ միջնադարեան տարբեր լեզուներու՝ արաբերէն, ասորերէն, ղպտիերէն, եթովպերէն, վրացերէն, լատիներէն եւ հին ռուսերէն: Ուղղակի հայերէնէն որոշ խմբագրութիւններ թարգմանուած են նաեւ ասորերէնի եւ վրացերէնի: ԺԳ. դարու ծանօթ մատենագիր Վարդան Այգեկցիին « Աղուէսագիրքը » նոյնպէս թարգմանուած է [illegible] բարբերէնի եւ վրացերէնի:

Անգլիացի հեղինակին յատուկ ուշադրութեան արժանացած է հայկական մանրանկարչութիւնը, որ իր զարգացման գագաթնակէտին հասած է Կիլիկիոյ մէջ: Մանրանկարչութեան մեծ վարպետ Թորոս Ռոսլինի մասին խօսելով՝ զայն նախկարապետը համարած է իտալական Վերածնունդին եւ ասով իսկ արժանի պատուոյ տեղ դրաւելու համաշխարհային արուեստին պատմութեան մէջ:

Հայ իրաւաբանական պատմութեան մէջ բացառիկ երեւոյթ եղած է Մխիթար Գոշի կազմած Հայոց Դատաստանագիրքը, որ ծնունդ առած է ԺԲ. դարուն եւ տարածուած է Հայաստանէն դուրս: Մուտք գործած է Կիլիկիա եւ գլխաւոր աղբիւրը դարձած է Կիլիկեան Հայկական Թագաւորութեան օրէնսգիրքին (Սմբատ Սպարապետի): Գոշի Դատաստանագիրքը թարգմանուած է լատիներէն, լեհերէն, ղփչաղերէն, վրացերէն: Որոշ փոփոխութիւններով օգտագործուած է Լեհաստանի հայ գաղութին մէջ եւ 1519ին վաւերացուած է Լեհաստանի Թագաւոր Սիգիզմունդ Ա.ի կողմէ:

Երկու գիրքերուն մէջ ալ մասնաւոր ուշադրութեան արժանացած է հայկական ճարտարապետութիւնը: Մանրամասն խօսուած է հին միջնադարու հայկական ճարտարապետութեան գլուխ գործոց Զուարթնոցին, ապա Բագրատունեաց ժամանակաշրջանի բացառիկ յուշարձաններ Աղթամարի, ինչպէս նաեւ Անիի Մայր տաճարին մասին: Յիշուած է, որ այս ճարտարապետը Տրդատ նորոգած է նաեւ Կ. Պոլսոյ Սուրբ Սոֆիա տաճարին գմբէթը՝ վնասուած երկրաշարժէն: Ինչպէս ծանօթ է, Հայկ. ճարտարապետութիւնը ազդած է թէ՛ միջնադարու եւրոպական, թէ արեւելեան ճարտարապետութեան վրայ:

« Լեռներու ժողովուրդներ » գիրքի հեղինակները իրենց ուսումնասիրութիւնը հասցուցած են մինչեւ ուշ միջնադար, իսկ Լանկ Հարկ տեսած է ժամանակագրական սահմանները երկարել: Անոր ուշադրութենէն չեն վրիպած նոր ժամանակներուն միջազգային գետնի վրայ աչքի զարնող հայ արուեստագէտներն ու գրողները: Օրինակ, նկարչութեան մէջ Յ. Այվազովսկի եւ Մ. Սարեան, երաժշտութեան մէջ Կոմիտաս եւ Ա. Խաչատուրեան, հայ մշակոյթի մեծ երախտաւոր Մխիթար Սեբաստացի, անուանի գրագէտներ Ալ. Իսահակեան եւ Ու. Սարոյեան, գիտնականներ Օրբելի եղբայրները, Վ. Համբարձումեան եւ շատ ուրիշներ:

Լանկ իր գիրքը աւարտած է նշելով Հայաստանի նուաճումները: Այս գաղափարը յայտուն կերպով պատկերացուած է վերջին գլուխին վերնագիրով՝ Մահ եւ Վերածնունդ, այսինքն՝ եղեռն եւ արդի Հայաստան:

Վերոյիշեալ երկու գիրքերն ալ այնքան բովանդակալից են, որ դժուար է խօսիլ բոլոր հարցերուն մասին, որոնք շօշափուած են: Կարելի է ըսել, որ այս աշխատութիւնները հայ կեանքին հակիրճ հանրագիտարաններ են: Երկուքն ալ լոյս տեսած են ճոխ լուսանկարներով, որոնք պատկերացուցած են միջնադարեան Հայաստանի ճարտարապետութիւնը, մանրանկարչութիւնը արհեստները եւայլն:

Միաժամանակ պէտք է դիտել տալ, որ երկու աշխատութիւններն ալ պատմական կամ մշակութային հարցերուն մասին ակադեմական մենագրութիւններ չեն, այլ պատմական եւ մշակութային զարգացման ընդհանրութիւններ: Յատկապէս արժէքաւոր է Տ. Լանկի գիտական հարցադրումը, թէ ի՛նչ նպաստ բերած է հայ ժողովուրդը մշակոյթի պատմութեան մէջ: Ասիկա կարեւոր խնդիր է, որուն ուսումնասիրութիւնը հայագիտութեան մէջ դեռ շատ ետ մնացած է:

Պատահական չէ, որ Լանկի « Հայաստան քաղաքակրթութեան օրրան » աշխատութիւնը վերջերս (1975) թարգմանուած է լեհերէն եւ հրատարակուած Վարշաւայի մէջ: Ժամանակն է, որ այս հետաքրքրական աշխատութիւնը ունենայ նաեւ իր հայերէն թարգմանութիւնը:

ԱՐԱՄ ՏԷՐ-ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ («Յառաջ»).— Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը մանուկներու օրը տօնեց Յունուար 21ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Գ. Իփէկեան ակումբը:

Ընդհանրապէս ծնողքներ էին, եկած բեմի վրայ տեսնելու եւ լսելու իրենց զաւակները: Ներկայ էր նաեւ քաղաքապետ-երեսփոխանը՝ Լուի Մերմազ:

Մանուկներու օրը մեր եկեղեցական տօներէն Տեառնընդառաջը կը յիշեցնէ: Գաղթօջախին մէջ զաւակ չունեցող ծնողքն իսկ, տարին անգամ մը կը բերէ իր երախան մասնակից դարձնելու օրուան հանդիսութեան:

Առաջին բաժնին մանուկները ներկայացուցին թատերախաղ մը եւ քանի մը ռահմիկ պարեր, որոնք մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին ներկաներուն մէջ: Եղան սրտաբուխ նուէրներ ի նպաստ միօրեայ դպրոցին, գոյացնելով մօտ 6000 ֆրանքի գումար մը:

Երկրորդ բաժնին, Կաղանդ պապան ժամանեց ու տեղ գրաւեց բեմին վրայ, ուր իւրաքանչիւր մանուկ արտասանեց ոտանաւոր մը եւ ստացաւ իր նուէրը: Նուէրներ ստացան նաեւ սրահին մէջ գտնուող բոլոր մանուկները:

Հանդէսը վերջ գտաւ ընկերային ջերմ մթնոլորտի մէջ:

Ա. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

×

ԵՂԻՇԷ ՔՀՆՅ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ ԱՒԱԳՈՒԹԵԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Ծնունդի օրը, Յունուար 6ին, Մարսէյլի արուարձաններէն Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը՝ Եղիշէ խաչակիր Քհնյ. Փանոսեան ստացաւ Աւագութեան աստիճանը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի յատուկ կոնդակով:

Օրուան հանդիսաւոր պատարագը մատոյց Յակոբ Եպս. Վարդանեան որ կոնդակի ընթերցումէն յետոյ իր քարոզին մէջ գնահատական խօսքերով վեր առաւ քահանայ հօր 37 տարիներու հովուական եւ ազգային առաքելութիւնը: Սոյն արարողութեան ներկայ էին՝ Սարգիս Վրդ. Դաւիթեան՝ հոգ. հովիւ Մարսէյլի եւ շրջակայքի հայ Կաթողիկէ համայնքին, Վաչէ Ծ. Վ. Իգնատիոսեան, Շահան խաչակիր Քհնյ. Տէտէեան, Նշան Քհնյ. Գույումճեան, Մակար Քհնյ. Նաճարեան, Վեր. Յ. Հելվաճեան, Թաղականութիւններու եւ զանազան միութիւններու ներկայացուցիչներ:

Պատարագէն յետոյ ներկաները հիւրասիրուեցան եկեղեցւոյ կից սրահը: Այս առթիւ խօսք առին Շահան Քհնյ. Տէտէեան, Գէորգ Մինասեան՝ ատենապետ Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ, Ն. Տէր-Մինասեան՝ ատենապետ Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ, Տիկին Էօրտէքեան՝ Կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղի անդամուհի, Յակոբ Եպս. Վարդանեան, ու բոլորն ալ շնորհաւորութեան եւ գնահատութեան խօսքեր ուղղեցին քահանայ հօր որ իր կարգին յայտնեց իր յուզումն ու հոգեկան մեծ ուրախութիւնն ու գոհունակութիւնը իրեն եղած մեծարանքին առթիւ: Ըսաւ թէ ինչ որ ունի որպէս եկեղեցական պատրաստութիւն, որպէս ուսում, որպէս ազգային շունչ, ստացած է իր ազգէն իր կեանքի յաջորդական հանգրուաններուն եւ այժմ հոգեւոր հովիւի եւ ուսուցչի առաքելութեամբ կը ջանայ վերադարձնել զանոնք իր ժողովուրդին:

Այս պատեհ առիթով Թաղականութիւնը նուիրեց տէր հօր ծոցկեայ փիլոն մը եւ Կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղը ինքնահոս գրիչ մը:

Տէր Եղիշէ, աւազանի անունով Սարգիս Փանոսեան ծնած է Այնթապ: Գաղթականութեան ճանապարհներուն հետեւելով հաստատուած է Լիբանան: Շրջանաւարտ Պէյրութի Սահակեան վարժարանէն, յաճախած է Անթիլիասի դպրեվանքը, դասընկեր ըլլալով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ այսօրուան Կաթողիկոս՝ Խորէն Ա.ին: Դպրեվանքը աւարտելով 1936էն մինչեւ 1941 Սարգիս Փանոսեան ուսուցչական պաշտօններ վարած է Քեսապի մէջ եւ Մեսրոպեան նախակրթարանը: Քահանայ ձեռնադրուած է 1941 Հոկտ. 12ին ձեռամբ Խադ Արք. Աջապահեանի: 1941էն 1960 եղած է հոգեւոր հովիւ Հալէպի Տավուտիէ թաղին եւ տնօրէն Վարդանեան վարժարանին: 1950ին ստացած է լանջախաչ ձեռամբ Գարեգին Կաթողիկոս Յովսէփեանցի, կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ: 1960ին, Եղիշէ Քհնյ. Փանոսեան եկած է Ֆրանսա որպէս հոգեւոր հովիւ Մարսէյլի հայաշատ արուարձանին Սէն Ժեռոմի ուր եւ է մինչեւ այսօր: Եղիշէ աւագ Քհնյ. Փանոսեան Մարսէյլի երէց եւ ամենահին քահանաներէն է որ կը վայելէ իր հօտին համակրանքը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ԵՐԵԿՈՅԹ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻԻ

Ինչպէս Նիսի մէջ տեղի ունեցած էր, Յունուար 26ին՝ Ուրբաթ, ժամը 19.30ին Լիոնի Թեռմինիւս պանդոկին մէջ տըր – ուեցաւ երեկոյթ մը, նախաձեռնութեամբ Ժերար Ստեֆանեսքոյի «Հայկական Մշակոյթի եւ Աւանդութեանց Ազգ. Գրասենեակին» եւ ի պատիւ Ժան Ռիւփ եպիսկոպոսի, որ դժբախտաբար հիւանդութեան պատճառով կը բացակայէր:

Ներկայ էին յոյն Օրթոտոքս համայնքի առաջնորդը, երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ, Դաւիթ Եպս. Սահակեան, մամուլի ներկայացուցիչներ:

Օրուան խօսնակը՝ Ժեռար Սթեֆանեսքօ, երեկոյթին բացումը կատարեց: Լիոնի Ազգ. Եկեղեցական Միութեան նախագահ Պ. Սարեան խօսք առնելով շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն՝ որոնք ընդառաջեցին եղած հրաւէրին: Խօսք առին երեսփոխաններ Քուսթ տը Կուժոն եւ Էմմանուէլ Ամէլ, որոնք դըրուատեցին Հայերու արժանիքները:

Գեղարուեստական յայտագիր մը գործադրուեցաւ, մասնակցութեամբ Ռոմանի Երաժշտանոցի տնօրէն Ալեքս Սիրանոսեանի եւ երգչուհի Անժէլ Կարապետեանի, որ սքանչելի արուեստով մեկնաբանեց Կոմիտասի, Ալէմշահի, Ալան Յովհանէսի երգերը:

Օրուան առաջին բանախօսը՝ Ժան – Փիէռ Մահէ, դասախօս Փարիզի Արեւելեան Լեզուներու Հիմնարկի, անդրադարձաւ Հայաստանի պատմութեան՝ սկսելով հին ժամանակներէն, Արտաշէսեան Հարստութիւն, Ե. դար, տառերու գիւտ, Վարդանանք, Արաբական արշաւանք եւ տիրապետութիւն հասնելով մինչեւ մեր օրերը: Դասախօսը յիշելէ ետք Հայերու գաղթը Ֆրանսա՝ 1915ին Թուրք կառավարութեան կողմէ կազմակերպուած հայկական ցեղասպանութեան հետեւանքով, դիտել տուաւ թէ Ֆրանսացիներու մեծամասնութիւնը անտեղեակ է հայերէն հարուստ լեզուի մը գոյութեան: «Ուստի կը պահանջենք, ըսաւ դասախօսը, որ Ֆրանսայի այն քաղաքներուն մէջ, ուր Հայերը կը յաճախեն երկրորդական վարժարաններ, կարելիութիւն ունենան հայերէնով անցընելու պաքալորէայի օտար լեզուի յատկացուած բաժինը»: Իր խօսքի վերջաւորութեան Ժան – Փիէռ Մահէ յայտնեց, որ անցեալ տարի 60ի շուրջ ուսանող ունեցած է Արեւելեան Լեզուներու Հիմնարկի հայագիտական ամպիոնը, աւելցնելով որ եթէ այս թիւը չաւելնայ կը վախցուի որ ամպիոնը փակուի:

Վերջին խօսողը Գուեթան տը Սէգ - վալ անդրադարձաւ Ս. Ղազարի վանքին մէջ հայ վարդապետներու տարած աշխատանքին, տալով նոյն ատեն հայ ժողովուրդի ստեղծագործող ու շինարար նկարագիրը: Հասնելով մեր օրերը, բանախօսը ըսաւ. «Այսօր ՄԱԿի ցեղասպանութեան տեղեկագրին մէջ Հայոց ջարդերուն վերաբերող 30րդ պարբերութեան ջնջումի աշխատանքներուն մէջ Արեւմուտքը, որուն կարգին Ֆրանսա, մատը չի շարժեր: Վիլի Պրանտ, երբ Լեհաստան այցելեց, Հրեայ նահատակներու յիշատակին նուիրուած յուշարձանին առջեւ ծունկի եկաւ: Թուրքը ոչ միայն նոյնը չըներ, այլեւ կը քանդէ Հայկական եկեղեցիները եւ կամ կը ներկայացնէ որպէս սելճուքեան ճարտարապետութիւն: Վերջերս Կիլիկիա այցելեցի. ամէն կողմ աւերակ. ոչ մէկ կոթող, ոչ մէկ հետք Ռուբինեան Հարստութեան երբեմնի բարգաւաճ եւ շէն աշխարհէն: Երբ հարցուցի ինծի ընկերացող սպային թէ հոս բնակող Հայերը որեւէ յիշատակ չե՞ն ձգած, պատասխանեց՝ ոչ, վերջին կոթողը ութ տարի առաջ քանդեցինք»:

ՎԱՐԴԱՆ ԲԱԲԱԽԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մարոնի պատրիարքը՝ Խըրէյշ, Յունուար 22ին, Պըքերքէի Պատրիարքարանին մէջ ընդունած է Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսները եւ անոնց ներկայացուցած է իր պատրաստած համերաշխութեան տարազի մը նախագիծը եւ այդ առընչութեամբ լսած անոնց կարծիքները: Հանդիպումը տեղի ունեցած է Խըրէյշ պատրիարքի ազգային համերաշխութեան հասնելու համար կատարած ճիգերուն ծիրին մէջ: Պատրիարքը հանդիպում ունեցած է նաեւ յոյն ուղղափառներու Պէյրութի առաջնորդին, ասորի ուղղափառ պատրիարքի ներկայացուցիչին եւ աւետարանական համայնքի ներկայացուցիչին հետ:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ Յունուար 20ին, մեռած է ընկ. Արշակ Սեւակեան: Ծնած էր Հաճըն՝ 1904ին: Հայրը պատանի, իր ծնողքն ու մէկ եղբայրը զոհ կ'երթան 1915ի Եղեռնին: 1918ի զինադադրին, փրկուելով Թուրքերու ճիրաններէն, իր միւս եղբօր հետ կը մնայ Ատանայի որբանոցը, աւելի ետք Կիպրոս եւ Պոլսոյ որբանոցը: 1922ին հարիւրաւոր այլ որբերու հետ կը փոխադրուի Գորֆու կըղզին՝ Յունաստան: Հիմնադիրներէն էր Գոքինիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի: Աւելի քան կէս դար ծառայած է Հ. Յ. Դ. շարքերուն մէջ: 1959ին կը հաստատուէր Քանատա:

ՊԷՅՕՂԼՈՒԻ (Պոլիս) Նարեկեան սրահին մէջ, Յունուար 28ին, տեղի ունեցած է Հանէսեան նուագախումբին երեկոյթը: Յայտագիրը բաղկացած է երկու մասերէ: Առաջինի ընթացքին մեկնաբանուած են Հայտընի, Փունիանի - Քրայցլէրի եւ Անթոնիօ Վիվալտիի գործերը: Երկրորդ բաժնին՝ Ջիմառոզայի, Ժան Սիպէլիուսի եւ Յարութիւն Հանէսեանի գործերը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

2.

Քրդերից մի քանիսը վազելով մտան դուռը պոկուած – տարուած եկեղեցի: Միւսները ազմկեցին սաստկացող ուրախութեամբ:

– Հո՛ւ, հո՛ւ...

Նրանցից մէկը զուռնայ նուագեց: Օդը ճեղքուեց ծղրտոցից: Մէկ ուրիշը գըլըրղացրեց ուսից կախուած թմբուկը: Ջիլ Զաքարը ականջները փակեց:

— Գլուխներս կը տանեն, Թի՛ւհ: Հիմա միմեանց չենք լսի:

Թաթուլը ծիծաղեց:

— Լսելը պէտքներս չէ, Ջիլ: Մեզ լաւ տեսնել ու հրացանից նշան բռնել է պէտք:

Եկեղեցուց հանեցին մի մեծ խումբ կանանց, երեւի այնքան, որքան Քրդերն էին: Կանայք մերկ էին, միայն խիստ կարճ փոխաններով: Բաց էին նաեւ նըրանց կուրծքերը, գլուխները, մազերն արձակ: Քրդերը աղաղակով ու ոռնոցով շըջան կազմեցին, մերկ կանանց հրեցին իրենց օղակի մէջ ու սկսեցին ծափ տալ: Կանայք երեսներին խաչ հանեցին:

— Բոլորն էլ Հայ են, ասաց Թաթուլը:

— Գուցէ նաեւ մէջները Յոյներ կան, յոյն կանայք, ասաց Ջիլ Զաքարը: Տեսնո՞ւմ ես, իրենց խաչը չեն մոռացել նոյնիսկ այս թշուառ վիճակում:

Հայերը սոսկումով էին նայում վանքի բակում կատարուող վայրենի խրախճանքը: Քրդերը ոռնում էին, քրքջում, երեւի, արեան հաճոյքից: Մերկ մայրերի պարը խելայեղ էր: Զուռնայի ծղրտոցն ու թմբուկի աղմուկը կարծես ճեղքում էին երկինքը:

Ջիլ Զաքարը ձեռքով արեց քարերի ու ծառերի բներին եւեւում թաքնուած իր տղաներին:

— Սկսենք:

Ֆիդայիներն աննկատելի անցան դարպասի ճեղքուածքի միջով, կիսաօղակ շրջապատեցին Քրդերին:

Կանայք շարունակում էին պարել՝ ողբի, բողոքի, ցասումի շեշտերով: Նրանք երբեմն ծղրտում էին, կարծես փորձելով արթնացնել աշխարհի մեռած խիղճը: Քրդերը աղաղակում էին խրախուսելով:

— Հո՛ւ, հո՛ւ...

Հրացանային համազարկ դղրդաց: Սակայն նուագի ճիչ ու ծղրտոցի մէջ կարծես ոչ ոք չլսեց կրակոցների ձայնը: Քրդերից մի քանիսը ընկան, երեւի, զարմանալով, թէ այս ինչ կատարուեց իրենց հետ: Կանայք շարունակեցին պարը՝ ընկածներին կոխկրտելով: Ձիերն խենթացան, փորձեցին կտրել կապերը:

Հայերը նորից համազարկ տուին: Քրդերը շտապելով վերցրին իրենց զէնքերը, սակայն նրանց մեծ մասն արդէն գնդակահար տապալուած էր: Այնուամենայնիւ նրանցից չորս - հինգ հոգի, որոնք ողջ էին մնացել առաջին համազարկերից, կարողացան դիրքեր բռնել գերեզմանաքարերի արանքներում:

Հրացանաձգութիւնը սաստկացաւ:

Ձիերից մի քանիսը կտրեցին կապերը եւ սկսեցին գազազած վազվզել պարիսպների տակ: Ջիլ Զաքարը բարձր գոչեց.

— Ձիերին չխփէք, տղաներ:

Հայերից մի քանիսը Ուլիկի ակնարկով նրա հետ բարձրացան եկեղեցու կտուրը եւ պատսպարուելով գմբէթի կործանուած սիւների արանքում, վերեւից գնդակահար արին ողջ մնացած Քրդերին:

Կրակը դադարեց: Մերկ կանայք խըռնուել էին բարձր պարսպի մի խորշում եւ բութ ու անտարբեր, նաեւ անմասն հայեացքներով նայում էին իրենց աչքի առջեւ կատարուած սպանդին:

Հայերը հաւաքեցին սպանուածներին: Ջիլ Զաքարը կանգնեց երեսն ի վայր տապալուած ցեղապետի գլխավերեւը:

— Ո՞ր ցեղի գլուխն ես, գիւակ:

Դիակը շարժուեց: Ոչ ոք չնկատեց, թէ ինչպէս սեփական արեան մէջ ողողուած ցեղապետը ընկած տեղից առըճանակով կրակեց Ջիլ Զաքարի վրայ ու նորից ընկաւ արեան մէջ...

Դա վանքի բակի վերջին կրակոցն էր:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(246 - Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արշալոյս Խանտանեան կը ծանուցանէ որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Փետր. 11, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն իր ամուսնոյն՝

ԱՂԱՄԻ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պետրոսեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Զիլինտէր եւ աղջիկը շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ
(Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմի Ազգային Առաջնորդարանի նախաձեռնութեամբ

Բ. ՑԱՆԿ
(Պլ. Օտտոյի շրջան)

Սաթենիկ Ասատուրեան 1000, Պաղտասարեան 300, Ագնիւ Ղարիպեան 150, Շալճեան 200, Կիւլիզար Մուրատեան, Գրիգոր Գէորգ, Քէօմիւրեան, Տէրտէրեան, Շահրիքեան, Թէճիրեան, Սէֆէրեան, Տագէս Օհանեան, Յուսիկեան, Շալճեան, Մկրտիչեան 100ական, Այր Մարի Ժոզէ, Թէնհէրեան, Իսքէնտէրեան, Պօղոսեան, Գալէնտար, Մարիքեան, Ենտեան, Եահճեան, Փիէռ Մարգարեան, Սարըօղլանեան, Պարատեան, Յարութիւնեան, Զամբուրեան, Փապուճեան, Ղազարեան 50ական, Դանիէլեան, Ստեփանեան 40ական, Յարութիւնեան, Քէօսէեան Ագնիւ, Մխիթարեան 30ական, Զարդար Մուրատեան, Փէհլիվանեան, Տէր-Գէորգեան, Պապիկեան, Միլոյեան, Հայրապետեան 20ական, Մանասէլեան 18, Սուսիքեան 15, Ժամկոչեան, Առաքելեան, Խաչատուրեան, Էմէռզանեան, Մարի Կիւլեան, Արթինեան, Փափազեան 10ական: Գումար 3893: Նախկին գումար 6435: Ընդհ. գումար 10.328:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Խորէն Գրիգորեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Միսաք Միրզէ 200ական ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման իրենց մօր՝ Տիկին Մարի Մովսէսեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

×

Այրի Տիկին Արամ Աւետիսեան իր ամուսնոյն Արամ Աւետիսեանի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ 200 Ֆր. կը նուիրէ Յառաջին, իր քրոջ՝ Արտեմ Ղարիպեանի մահուան 4րդ տարելիցին՝ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին եւ Վարդան Ալթունեանի մահուան Բ. տարելիցին՝ 100 «Յառաջ»ին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ի նպաստ
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան

Ի յիշատակ Անդրանիկ Տէր-Գէորգեանի մահուան 11րդ տարեդարձին առթիւ, Տիկին Արուսեակ Տէր-Գէորգեան 500 Ֆր.: Ի յիշատակ Արամ Տէրտէրեանի, այրի Տիկ. Ագնիւ Տէրտէրեան, Թէճիրեան ընտանիք 100ական, Շահինեան ընտ., Կիւլեան ընտ. 50ական: Ի յիշատակ Կարապետ Թիւթէլեանի, Տէր եւ Տիկ. Վարդեվառ Գամպէրեան 20 Ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Վեհանոյշ Քէլէշեանի մահուան առթիւ, Լեւոն Քէլէշեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Զէքչէքեան, Տէր եւ Տիկ. Թամաքսիօ, Տէր եւ Տիկ. Սեմիզեան 100ական, Սարգիս Դանիէլեան, Արաքսի Աչքալեան 50ական: Փառանձեմ Պոլիքեանի հոգեհանգստին առթիւ Կարապետ Պոլիկեան 100: Ազնիւ եւ Մինաս Աչճեան, Հայազատ Մսրեան, Սեդրակ Ճամուզեան 50ական: Տէր եւ Տիկ. Փարաղամեան 100: Լեւոն Քէլէշեան, Արփինէ Զէպիչեան (Կափ) 30ական: Յարութիւն Ասլանեան, Յակոբ Պոլիքեան, Տիկ. Նազիկեան 20ական: Տիգրան Եղիազարեան 30 Ֆր.:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՏԵԱՌԸՆԴԱՌԱՋ

Այս Երեքշաբթի, Փետր. 13, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Տեառընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն:

Չորեքշաբթի, Փետր. 14, Տեառընդառաջ է, տօն քառասնօրեայ գալստեանն Քրիստոսի ի տաճարն: Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

Pour protester

Contre l'exécution arbitraire de trois patriotes arméniens :

Stepan ZADIKIAN
Hagop STEPANIAN
Zaven BAGHDASSARIAN

LIBERATION ARMENIENNE
COMITE NAZARIAN
COMITE POUR LA LIBERATION DES PRISONNIERS POLITIQUES ARMENIENS

appellent à un rassemblement devant l'Ambassade d'URSS (Porte Dauphine) le Vendredi 9 Février à 18 h. 30

MARSEILLE
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
(12 - 14, Rue St. Bazile — 13001)

Grande Soirée Costumée

Samedi 10 Février de 22 h. à l'aube
CONCOURS DE COSTUMES
Prix d'entrée : 30 F.
Réservation : Maison de la Culture Arménienne — Tél. : 50-15-09

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Խաեան Սանուց Միութեան, Շաբաթ, Փետր. 24, ժամը 15.30ին, Պարոյր Սեւակ գրադարան, 32, Ռիւ տը Թրեվիզ, Փարիզ 9րդ: Օրակարգ. 1) Տեղեկագիրներու ընթերցում: 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոն մեծ քաղաքի Գոմիւնօթէ Իւրպէն մաս կազմող եւ Տէսինի մերձակայ Վօ-ան-Վըլէն համայնքի քաղաքապետութիւնը ընդառաջ երթալով խումբ մը հայ կազմակերպութիւններու փափաքին, քաղաքապետութեան Խորհուրդի որոշումով եւ ծախքով, Լիոն – Գռեմիէօ մեծ ճամբուն վրայ քառուղիի մը ծայրը նշուած Սքուարը կոչեց Միսաք Մանուշեանի եւ խումբին անունով, որուն կեդրոնը զետեղուած է համեստ սակայն Մանուշեանի գոհաբերութիւնը պատկերացնող յուշարձան մը, անուանի քանդակագործ Սալանտրի նախագծով եւ խնամքով պատրաստուած:

Վօ-ան-Վըլէնի քաղաքապետութիւնը նըկատի ունենալով Մանուշեանի ծագումը եւ ղեկավարի հանգամանքը, մեծագոյն պատիւը վերապահած է Լիոնի եւ շրջանի հայ գաղութին, ոչ միայն ներկայ ըլլալ, այլեւ ուղղակի մասնակից ըլլալ պաշտօնական բացման արարողութիւններուն:

Ուստի Լիոնի Ազգ. Միութեան հովանաւորութեամբ կազմուած է Վօ-ան-Վըլէնի քաղաքապետութեան կողքին, յուշարձանի բացման արարողութեանց հայկական յանձնախումբ մը, Լիոնի եւ շրջաններուն մէջ գոյութիւն ունեցող կազմակերպութիւններէն: Քաղաքապետութեան Խորհուրդի հետ ունեցած խառն ժողովէ մը ետք որոշուեցաւ բացման թուականը Փետր. 18, 1979, Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին:

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՄԱՆ
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դաշտահանդէսը Յունիս 17ին:

×

Կապ. Խաչի 50ամեակը Կրընոպլի մէջ, Մայիս 20ին:

×

Կապոյտ Խաչի յիսնամեակը կը տօնուի մեծ շուքով Ապրիլ 1ին, Սալ Կավոյի մէջ:

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այլազան ուղեգծեր յաւելուածական շրջապտոյտներով

ԶԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
Մեկնում՝ Ապրիլ 6 (նոյն օրը՝ Երեւան), — վերադարձ՝ Ապրիլ 17 Մոսկուա Ապրիլ 18 Փարիզ: (Ա. կարգի սենեակներ Արմենիա հիւրանոցին մէջ):
Գին՝ 3400 Ֆր.

ԱՊՐԻԼ 24Ը ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
Մեկնում՝ Ապրիլ 13: Ապրիլ 14ին Երեւան — վերադարձ՝ Ապրիլ 26 Մոսկուա Ապրիլ 27ին Փարիզ:
Գին՝ 3500 Ֆր.

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏ – ԵՐԵՒԱՆ – ՄՈՍԿՈՒԱ
Մեկնում՝ Յուլիս 7՝ Լենինկրատ: Յուլիս 10՝ Լենինկրատ – Երեւան: Յուլիս՝ 10 – 19՝ Երեւանի մէջ — վերադարձ՝ Յուլիս 19՝ Մոսկուա: Յուլիս 20՝ Փարիզ:
Գին՝ 3600 Ֆր.

ՕԳՈՍՏՈՍ — Մեկնում՝ Օգոստոս 3: 11 օր Երեւանի մէջ — Վերադարձ՝ Օգոստ. 15՝ Մոսկուա: Օգոստ. 16 Փարիզ
Գին՝ 3600 Ֆր.

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — Մեկնում՝ Սեպտեմբեր 7: Սեպտ. 8ին՝ Երեւան: 11 օր Երեւանի մէջ — Վերադարձ Սեպտ. 19՝ Մոսկուա: Սեպ. 20՝ Փարիզ:
Գին՝ 3600 Ֆր.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — Մեկնում՝ Հոկտեմբեր 5 (նոյն օրը՝ Երեւան): 13 օր Երեւանի մէջ — վերադարձ՝ Հոկտ. 18՝ Մոսկուա: Հոկտ. 19՝ Փարիզ:
Գին՝ 3500 Ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ՝ ՕԳՈՍ. 3էն ՕԳՈՍ. 16 — ՍԵՊՏ. 7էն ՍԵՊՏ. 20:

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Երեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18
Մարսէյլ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ
11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN. Tél. 93-04-90 et 08-31-55

sevan voyages Sarkissian Varoujan vous propose

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԵՒ ՍՐԲԱՎԱՅՐԵՐԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ԶԱՏԿԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Pâques aux Lieux Saints

Du 16 au 27 Avril 1979
Départ en avion de Paris, Lyon et Marseille
Accompagné par M. SARKISSIAN Varoujan
Prix par personne : 4000 Frs.
Փափաքողներուն համար բնակութեան կարելիութիւն Պատրիարքարանը մատչելի գիներով:

Comprenant :
— Le transport aérien en classe économique par Air-France
— Logement en chambre double, hôtels 4 étoiles, en pension complète.
— Les transferts et des excursions à Jerusalem et en Galilée

Renseignements et Inscriptions :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujan	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
10-11
SAMEDI-DIMANCHE
10-11 FEVRIER
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	հատը	1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.314

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — No 14.314

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱԶԻ ՏԱԳՆԱՊ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

— O —

ԻԲՐԵՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔ ԻՐԱՆԵԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐՈՒՆ

Պարսկաստանի մէջ, քարիւղի եւ մանաւանդ կազի ճարտարարուեստի գործադուլը եւ արտածումներու դադրեցումը տնտեսական շատ ծանր հետեւանքներ սկսած են ունենալ, Խորհ. Միութիւն գլխաւորաբար՝ Վրաստան եւ Հայաստան: Պարսկաստան եւ Խորհ. Միութիւն երկար պայմանաժամով պայմանագիր ունին (մինչեւ 80), եւ եթէ նոյնիսկ ներածուած կազին համեմատութիւնը ամբողջ Խորհ. Միութեան համար քիչ կը թուի (3 առ հարիւր ընդհանուր սպառումին), գլխաւոր հայթայթումն է Վրաստանի եւ Հայաստանի: Հոս է, Հայաստան, որ կացութիւնը ամէնէն ծանրն է: Քանի մը շաբաթէ ի վեր, ճարտարարուեստները, որոնք պարսկական կազով կը բանէին, փակուած են եւ պաշտօնէութիւնը թեf-նիf գործադրկութեան մէջ է: Բազմաթիւ տուներ այլեւս զրկուած են ջերմութենէ եւ բնակիչները ստիպուած են պանդոկները ապաստանիլ, ուր տեղ չէ մնացած:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՊԱԽԹԻԱՐ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ

— O —

Ի ՆՊԱՍՏ ԽՈՄԷՅՆԻԻ ՑՈՅՑԻՆ ՆԱԵՒ՝ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ

Պախթիար չազդուիր պոռացող-կանչող ամբոխէն: Ո՛չ կ'ըսէ «Մոլլաներու մենատիրութեան», վճռած է ժողովրդավարութիւնը կիրարկել: Մեծամասնութիւնը իրեն հետ չէ բայց կը չեշտէ. «Իմ ուժս, հայրենասէրի իմ անցեալս է եւ ժողովրդավարի իմ համոզումս: Ազատ եւ անկախ եմ: Պազերկան այդպէս չէ, Խոմէյնիի գերին է»: Ինք ամէն ինչ ըրած է, ինչ որ ժողովուրդը կ'ուզէր՝ քաղաքական բանտարկեալներու ազատ արձակում, Սաւաքի լուծում, մամուլի ազատութիւն ու կ'ըսէ «Խոմէյնի այս ամբողջը կ'ուզէր, ըրի: Բայց ո՛չ կ'ըսեմ իր վաղնջական նպատակներուն: Մէկ Սաւաքը չլուծեցինք, երկու հատ ունենալու համար, մէկը՝ մոլլաներունը, միւսը՝ համայնավարներունը»:

Հինգշաբթի օրուան ցոյցին զինուորականներ ալ մասնակցած են, ի նպաստ Պազերկանի նշանակումին եւ կամաց-կամաց հարկ է ընդունիլ որ երեւոյթները քաջալերիչ չեն Պախթիարի համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼ կը հերքէ Ուաշինկթըն Փոսթ օրաթերթին յայտնութիւնները ինչ կը վերաբերի Պաղեստինցիներու «յարատեւ չարչարանքներուն» իսրայէլեան բանտերուն մէջ: Իսրայէլի Արդարութեան նախարարը կ'ըսէ թէ երբեք չարչարանք չէ եղած եւ ամերիկեան օրաթերթին լուրերը անհիմն են: Ուաշինկթըն Փոսթ բացի Երուսաղէմի նախկին հիւպատոս Ճոնսընի հեռագրերէն, հրատարակած էր երեք Պաղեստինցիներու վկայութիւնը: Անոնք կը նկարագրեն իրենց կրած չարչարանքները:

ՇԱՏԼԻ ինչպէս ապահով էր, քանի որ միակ թեկնածուն էր, Ալժերիոյ Հանրապետութեան, նախագահ ընտրուեցաւ քուէներու 94,23 առ հարիւր համեմատութեամբ:

ԵՐԵՔ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

ՍԱԽԱՐՈՎ ՁԻ ԼՌԵՐ

— O —

«ԻԶՎԵՍՏԻԱ» 25 ԱՄԻՍ ՑԵՏՈՅ ՄԵՏՐՈՅԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԻՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ ԿՈՒՏԱՅ...

Ճիշդ 25 ամիս անհրաժեշտ եղած է խորհրդային իշխանութեանց, որպէսզի «պաշտօնական» հաշուեկշիռ մը տան... 1977 Յունուարի Մոսկուայի մեթրոյին մէջ պատահած եղեռնափորձին: Արդարեւ, Իզվեստիա, կառավարական օրգանը, յանկարծ (ինչո՞ւ հիմա) հաշուեկշիռ մը կը հրատարակէ եւ կը յայտնէ թէ 7 մեռեալ կար եւ 37 վիրաւոր: Այս «յայտնութիւնը» կ'ըլլայ այնպիսի պահու մը, երբ նոր պայքար կը տարուի Սախարովի դէմ: Իզվեստիայի հաշուեկշիռին կ'ընկերանայ նամակ մը, զոր ստորագրած է Դիմիտրի Տիւժին, «վկայ, զոհի մը եղբայրը եւ ինք ալ վիրաւորուած»: Նամակին մէջ, կը դատապարտէ Սախարովը եւ «մարդասէր մտաւորականները, որոնք մարդասպաններ կը պաշտպանեն»: Խորհրդային դիտնականը աղբիւրն է եղեր, ըստ այդ նշանաւոր նամակագրին «զրպարտիչ լուրերու տարածուած օտար թղթակիցներու մօտ»: Սախարով կը պնդէ, որ դատը հրապարակային չէ եղած եւ Զատիկեանի կինն ալ ներկայ չէ կրցած ըլլալ մինչ այս «ճիշդ ժամանակին գտնուած «վկան» կ'ըսէ թէ ինք ներկայ եղեր է եւ լսեր է նոյնիսկ որ Զատիկեան խոստովաներ է իր յանցանքը...: Սախարով կը պնդէ որ մերժած է ներման իր դիմումնագիրը, որովհետեւ եթէ ներում ուզէր, այն ատեն ընդունած կ'ըլլար թէ մեղաւոր է: Այս ամբողջին ի պատասխան Սախարով կը շարունակէ բողոքել, չի լռեր: Պարզ է, որ նման կամայական դատի մը եւ գնդակահարութեան մը ի տես, ով որ կը լռէ, ով որ չի բողոքեր, ով որ չի վրդովիր եւ իր (ի դէպ անզօր) զայրոյթը չի պոռար միայն մեղսակից կրնար ըլլալ «օրինականացած այս սպանութեան»:

×

Մամուլին ղրկած հաղորդագրութեամբ մը (անգլերէն եւ ֆրանսերէն) «Հայաստանի Ազատագրութեան Հայ Գաղտնի Բանակը» դատապարտելով գործադրուած մահավճիռը, զոր ոչ միայն մարդկային իրաւանց այլ նաեւ ազգային իրաւանց բռնաբարում մը կը նկատէ, կ'եզրակացնէ. «Կրնանք եզրակացնել միայն թէ անոնք գնդակահարուեցան որովհետեւ իրենց ձայնը բարձրացուցին, արտայայտելու համար հայ ժողովուրդի կամքը, որ հողային անարդարութեան դարմանում կը պահանջէ սովետական սահմաններէն ներս, մասնաւորաբար անդրադառնալով հայկ. հողամասերուն, որ կը մնան սովետական սահմաններէն դուրս»:

ՍՈՒԽ ՋԱՐԴԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Երբ պզտիկ էի ամէն օր կ'իմանայի սուխ ջարդելու մասին: Կը բաւէր որ երկու կին իրարու քով գային անպայման կերակուր եփելու մասին պիտի խօսէին: Ասանկ, կ'ըսէին, երկու բռունցքները իրար միացնելով, ասանկ խոշոր սուխ մը կ'առնես, աղուոր մը կը ջարդես... իշտէ՛, երկու երեք սուխ ջարդեցի, ճեփ ճերմակ սուխ, անոյշ սուխ, հետը խառնեցի...: Այս խօսքերը լսուած ատեն կը խօսուէր նաեւ Թուրքերուն ջարդած Հայերուն մասին, իննըսունհինգի, իննըսունըվեցի, Կիլիկիոյ ջարդերու մասին, յետոյ տասնըհինգի, քսանըերկուքի ջարդերը տեսանք եւ դեռ նոր նոր Պէյրութի ջարդերը եւն., եւն.: Մանկութեանս, մայրիկս էր լսողը, ձեռքերը երկու կողմերը բացած, դէմքը զարմանքով մը այլայլած, քա՛, աս ի՞նչ բան է, սուխի պէս մարդ կը ջարդեն կոր: Այդքանը բաւեց, այնուհետեւ երկար ատեն մարդ ջարդել, սուխ ջ ա ր դ ե լ, համահաւասար բաներ էին ինծի համար: Սուխի պէս մարդ ջարդել, մարդու պէս սուխ ջարդել, տարբերութիւն մը ըլլալու չէր:

Տարբերութիւնը եօթը եկաւ մտքիս մէջ մտաւ եւ ես ըսի ինծի, զարմանալի է, ուրեմն մեր մայրերը կերակուրին մէջ ջարդելիք սուխ պիտի չունենային, որովհետեւ մատներուս վրայ հաշիւ կ'ընէի երկար ու բարակ եւ կը գտնէի որ եթէ աշխարհի վրայ ջարդուած մարդերուն չափ սուխ ջարդուէր մեր մայրերը կերակուրին մէջ ջարդելիք սուխ պիտի չունենային:

Առաջին մարդը երբ ոտքը դրեր է աշխարհի կեղեւին վրայ, չորս կողմը նայեր է ջարդելիք մարդ փնտռելու համար, մարդը ուտելու կամ շատ շատ անոր ունեցած ուտելիքը գողնալու համար: Որքան որ մարդիկը շատցեր են, այնքան շատցեր են կռիւն ու կողոպուտը: Պատերազմները գողնալու համար են, մէկը միւսէն ուտելիք կամ աղջիկ գողնալու համար: Տիեզերական օրէնքը գոյութիւն է՝ յանուն կեանքի շարունակութեան: Պատերազմը անոր գործադիր ձեռքն է, օրէնքին ձեռքը՝ ջարդը: Այս ի՞նչ ջարդ է, Աստուած իմ, այս ի՞նչ ջարդ է, քսան միլիոն հոս, յիսուն միլիոն հոն, միլիոններ Քամբուչիա, Վիէթնամ, Փաքիստան, Պէնկլա Տէշ, Պիաֆրա, Եթովպիա, Լիբանան, Ամերիկա Հնդիկ չմնաց, Հայաստան Հայ չմնաց, Շիլի, Արժանթինա, զորն ասեմ, զորն խոստովանիմ: Ահա աշխարհը: Երբեք Հա՞յ մեռցուցեր են: Հայ կինը այդ եւս կը կարդադրէ, երեքին տեղ երեսուն հատ տալով: Զարժեր տխրիլ: Մենք երգելով կ'ուզենք մեռնիլ: Զարմանալին այն չէ որ երբեք Հայ մեռած է, զարմանալին այն է որ մեռածը Հայ է, ինչ որ կը նշանակէ թէ Հայը մեռցնելը դիւրին է, Հայը կարելի է մեռցնել խղճի ամենայն հանդարտութեամբ, ուր որ ալ ըլլայ ան, Թուրքիա թէ այլուր:

Ի վերջոյ ջարդելը շատ հասարակ բան մըն է, ամէն մարդ կը ջարդէ մէկը, կամ կ'ուզէ ջարդել: Այս պահուս աշխարհի բոլոր հիւանդանոցներուն մէջ հազարաւոր եւ հազարաւոր բժիշկներ ու հիւանդապահուհիներ չինճուկ — գնդացիրներով միլիառներով միքրոպ սպաննելով զբաղած են: Ըսինք արդէն չէ՞, ջարդը օրէնք է, նոյնիսկ աստուածային օրէնք է, քանի որ հիները եւ դեռ այսօր տեղ մը — աշխարհի վրայ այդ անգոյ աստուածներուն ինչ պարմաններ եւ պարմանուհիներ կը զոհէին կամ դեռ կը ջարդեն: Աստուածները թարմ միս կը սիրեն, մինչդեռ սա կմախքը, նայեցէք, միլիոններով բազմապատկուած այդ խոֆած կմախքը, որովհետեւ գերանդի մը ունի ձեռքը կը փարտէ աջ ու ձախ եւ ամէն անցնող վայր — կեանին ջարդուած մը կը ճամբէ ստտենականէն դէպի անդենական: Այդ գերանդին տեսա՞ք, այդ գերանդին է իշխանութիւն ըսուածը: Իշխանութիւնը օրէնքն է, միակ օրէնքը ջարդելու օրէնքն է, երկու ժամէ բերնիս թուքը չորցաւ ձեզի հասկըցնելու համար օրէնքը, քանի որ օրէնքն է, պիտի ջարդէ, չուզէ անգամ պիտի ջարդէ, չի կրնար չջարդել, եթէ ոչ ինքը կը ջարդուի: Վերջին պատերազմին զէնք քաշելու կ'երթայինք, մեր ուսուցող սպան քանի անգամ քովս եկաւ, կ'երեւի ինծի կը մեղքնար, տղաս, կ'ըսէր, լաւ քաշէ, եթէ դուն չքաշես, դիմացինդ կը քաշէ:

Ուրեմն իշխանութիւնը, որուն Պետութիւն ալ կ'ըսեն, ջարդի օրէնքը գործադրողն է եւ սակայն, ինչ հեգնութիւն, եթէ այսօր չջարդուածներ կան ճիշդ այդ միակ եւ գերագոյն օրէնքին կը պարտին իրենց ժամանակաւոր գոյութիւնը: Պէտք չէ որ ամէնը մէկ անգամէն սպաննեն, քանի մը հատ զոհաբերուելիք մնալու է: Մնալու է, որ ջարդելիք ունենան: Ջարդարարը հանգիստ չունի, ուիք — էնտ չունի մեզի պէս, չի կրնար ունենալ ամառնային, ձմեռնային արձակուրդ չունի, շատ զբաղած է, գիշեր ցերեկ զբաղած, կը հսկէ, կը ժպտի ամէն կողմ, որպէսզի խելքի չգան ու ինքզինքնին չջարդեն, այսինքն անձնասպան չըլլան: Հապա, եթէ ատանկ բան մը պատահի ի՞նչպէս իշխանական պիտի ըլլան, ի՞նչպէս պիտի իշխեն, որո՞ւ վրայ պիտի իշխեն: Անգործութիւնը մանաւանդ անոնց համար սարսափելի բան է, ի՞նչ պիտի ընեն, ոչ պըլոդ խաղալ գիտեն, ոչ՝ պրիճ: Ատանկ պարապ բաներ չեն սորված, ատիկա տաւարին համար է, թող խաղան մինչեւ որ իրենց կարգը գայ...

Տեղ մը, գրութեան մը մէջ գրած եմ՝ պատմական, իմաստասիրական նախադասութիւն մը չենք տուած: Այս գանգատս իրաւացի չէր: Կայ հատ մը, անշուշտ միշտ անառակ որդիի մը բերանէն կուգայ այդպէս բան մը: Այդ բերանը Արտաւազդի բերանն է, Հայոց արքայազունը, Արտաշէս մեծ թագաւորին տղան, հօրը յուղարկաւորութեան տեսնելով անձնասպանութեան համաճարակը, կը ցցուի ու կատղած հօրը դագաղին ետեւէն կը պոռայ. «Դուն կ'երթաս կոր ամմա ես որո՞ւն վրայ պիտի իշխեմ»: Ցաւօք, չիշխեց Արտաւազդը, վստահաբար ամէնէն հայրական թագաւորը պիտի ըլլար, պիտի խնամէր իր ժողովուրդը, պիտի հոգար անոր, որպէսզի սուխի պէս չջարդուի եւ ինքը այդպէսով կարենայ իշխանութիւն ունենալ, բայց ամէն իշխանական չէ որ այդ բախտը ունի՝ գիտնալ նախապէս գլխուն գալիքը:

Ո՛չ, ոչ մէկ զայրոյթ կայ մէջս, ոչ իսկ գթութեան զգացում մը: Ի՞նչ բանի կը ծառայեն: Ի՞նչ կրնանք փոխել, եթէ փոխենք իսկ ի՞նչ կը փոխուի, ջարդը էութենական օրէնք է, այսօրուան ջարդուողը վաղուան ջարդարարն է, այս օրուան ազատութիւն պոռացողը վաղուան ամենաբիրտ կաշկանդողն է: Բնաւ մի զայրանաք, զայրոյթը խեղճ ծիծաղ մը կը դնէ իշխանաւորին քթին տակը:

Բայց եւ այնպէս միակ անգամուան մը համար սիրտս գթութեամբ կը լեցուի ու կը դառնամ դէպի մեր ազնուական ջարդարարները ու կը բացագանչեմ, կը բաւէ՛, սիրելիներս, կը բաւէ՛, ալ թեւերնիդ չյոգնեցա՞ւ փարտելէն, ձեռքերնիդ չե՞ն ցաւիր. քիչ մը կեցէք, ո՛ւ հանգչեցէք:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԺԷ.

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Օշականի տրուած նիւթն է «Սփիւռքեան Գրականութեան Դիմագիծի մը Զարգացումը»: Ան իր զեկոյցը կը սկսի գոհունակութիւն յայտնելով որ Համագումարը տեղի կ'ունենայ երբ առաջին փորձ մը՝ «մեր գրականութեան հանդէպ ունեցած մեր պատասխանատուութիւնները ստանձնելու»: Սակայն նման գործ լրիւ ձեւով իրականացնելու համար, կ'աւելցնէ ան, կարելի չէ երբեմէ զատել կազմակերպչական հարցերը՝ տեսականէն:

Նոթատետրիս մէջ որոշ գոհունակութեամբ կ'ընդգծեմ այս երկու բառերը, որոնք կը մարմնացնեն Սփիւռքահայութեան մտածելակերպի եւ գործելակերպի համար կենսական մօտեցումներ, եւ որոնց պակասը միշտ ալ մտազբաղ եւ մտահոգ կը պահէ: «Կազմակերպչական»ը իրականացնելու համար անգուգական առիթ մըն է Համագումարը, ինչպէս գիտեն բոլոր ներկաները. արդէն նոյնինքն Համագումարը արդիւնքն է խումբ մը նուիրեալ անձերու եւ Հայ Գրականութեան Բարեկամներու Միութեան տքնաջան եւ լաւ մտածուած կազմակերպչական աշխատանքին: Կ'ընդգծեմ «լաւ մտածուած» բառերը, որովհետեւ որեւէ գործ յաջողցնելու համար չի բաւեր միայն աշխատիլ, այլ պէտք է մտածելով աշխատիլ. նմանապէս, գրականութեան մասին չի բաւեր միայն Համագումարներ կազմակերպել (որքան ալ յաջող ու գոհացուցիչ ըլլան անոնք), այլ պէտք է տեսականօրէն մտածել անոր կարելիք ճամբուն ու որոնելիք պատասխաններուն մասին:

Օշականի գլխաւոր մտահոգութիւնն ալ կը թուի այս կէտը ըլլալ, այսինքն՝ ինչի՞ որոնում եւ ի՞նչ յատկանիշ կենսական են Սփիւռքահայ գրականութեան մը համար: Իր պատասխանը տուաւ երկար, պերճախօս, երբեմն հակասական խօսքերով՝ որոնց երանգները ես չեմ կրնար լիօրէն վերստեղծել նոթատետրիս նոթերուն վրայ հիմնուելով ուրեմն՝ կը բաւականանամ գլխաւոր կէտերու ուրուագծային ներկայացումով:

«Անհրաժեշտ է որ դիմագիծ մը ունենայ որեւէ գրականութիւն, եւ մանաւանդ Սփիւռքի մը գրականութիւնը», ըսաւ Օշական: «Մինչեւ այսօր չենք ստեղծած գրականութիւն մը, որ մեզի կուտայ մեր օրերու եւ մեր ժողովուրդի նկարագիրը՝ յստակօրէն տեսնուած»: Հոս-հոն գրողներ կան, որոնք նման փորձեր կ'ընեն, ըստ Օշականի, սակայն այդ փորձերը զուտ անձնական եւ պատահական բնոյթ ունին: Շատ-շատ կայ Պոլսահայ «շարժում» մը, որ ունի ներքին ուղղութիւն, եւ որուն մասնակցող գրողները, որքան ալ տարբերին իրարմէ զանազան յատկութիւններով, որոշ մօտեցում մը կը բաժնեն: Այդ շարժումէն ներս եղողներէն անդին կան նաեւ ուրիշներ, որոնք գրականութեան տալիք «նկարագրի» եւ ունենալիք «դիմագիծի» հանդէպ իրենց կարծիքները կազմած են Պոլսահայ դպրոցի ազդեցութեան տակ, կամ գոնէ անոր հետ տիալոկ մը ունենալով: Օշական տուաւ անուններ, — Գ. Պըլտեան, Ռաֆֆի Սեթեան, Թէմիզեան, Զ. Որբունի:

Եթէ ես «դիմագիծ» ու «նկարագիր» բառերը չակերտներու մէջ կը դնեմ, պատճառը այն է որ Օշական երբեք յըստակօրէն չսահմանեց թէ ի՞նչ կը նշանակեն այս բառերը՝ իրեն համար: Իւրաքանչիւր ունկնդիր տարբեր ձեւով հասկցաւ զինք, բան մը՝ որ Օշականի զեկոյցի աւարտէն ետք առիթ եղաւ վէճերու:

«Գրականութիւնը, մասնաւորաբար հայ գրականութիւնը», շեշտեց Օշական, «չի՛ կրնար ընդունիլ ազգապահպանման ծառայելու այսպէս կոչուած պարտականութիւնը, ո՛չ անոր համար, որ ան չի կրնար ազգապահպանման համար օգտակար ըլլալ, այլ որովհետեւ գրագէտէն անդին չկայ մէկը, ըլլայ անձ կամ կազմակերպութիւն, որ իրաւունք ունի անոր ըսելու, թէ ե՞րբ եւ ի՞նչպէս պէտք է իր նպաստը բերէ ազգապահպանման գործին: Միայն գրագէտը կրնայ որոշել թէ ազգապահպանումը կրնա՞յ իբր նպատակ ծառայել իրեն համար, թէ ոչ: Եւ եթէ «այո՛» է իր պատասխանը, միայն ի՛նք կրնայ որոշել թէ ո՞ր նիւթը, ո՞ր ոճը, ո՞ր մօտեցումը կրնայ օգտակար ըլլալ այդ նպատակի իրականացման:

Օշական «գործնական — գլգացապաշտ» որակեց այն հասկացողութիւնը որ շատ տարածուած է կուսակցական ղեկավարներու, մամլոյ թղթակիցներու եւ գրախօսական գրողներու մօտ, եւ որ կը հաւատայ թէ գրականութեան պէտք է ապաւինիլ՝ Հայութիւնը պահպանելու համար: «Ես», ըսաւ Օշական, «կը նախընտրեմ ըսել, — գրականութիւնը վերակենդանացնելու ճիգը ընենք, զայն փրկենք, ու ազգը կը փրկուի»: Ըստ իրեն, տարբերութիւն չըներ թէ այդ փրկիչ գրականութիւնը գրողները հայ ազգի մասին բացայայտօրէն կը մտածէ՞ն իրենց գործը գրած ատեն, հայապահպանումի հարցեր կ'որոճայի՞ն, թէ ոչ: Հարցը լաւ, բարձրորակ գրականութիւն մը ստեղծելն է, — մնացածը ինքն իրեն կրնայ պատահիլ, իսկ եթէ չպատահի, այդ նախ գրողներու յանցանքը չէ, եւ երկրորդ՝ չի կրնար իրենց առաջնահերթ մտահոգութիւնը ըլլալ, եթէ լրջօրէն գրականութեամբ կը զբաղին: Իրենց միացնող միակ մտահոգութիւնը դիմագիծի որոնումը պէտք է ըլլայ: Պէտք է ստեղծեն եւ ազգին տան անոր ճշմարիտ դիմագիծը, այն՝ որ թաքուն էր, ենթագիտակցութիւններու եւ իրականութեանց անթափանց վարագոյրներու ետեւ կը խլըրտար, եւ դուրս եկելու, յայտնաբերուելու համար գրագէտներու ամենատես աչքին ու անոնց ստեղծագործ բառերու դայեակային օգնութեան կը սպասէր: Գրագէտը ներկայի մէջ թաքուն, անծանօթ, ստեղծուիլ պահանջող կարելիութիւններուն մարմին կուտայ, իր բառերով:

(17 — Շար.)

«ԳՄԲԷԹԸ»

(Ի Յուշ Արտաշէս Գմբէթեանի մահուան տասնամեակին)

Տասը տարի անցեր է: Դեռ երէկ էր: 1969 Փետրուար 10ին, իր մահուան նախօրեակին, երբ, ինչպէս ամէն իրիկուն ժամը 5ի շուրջ, «Յառաջ»ի այն ատենուան խմբագրատան (Ռիւ տը Թրեվիզ) եռեւի դռնէն ներս կը մտնէր Գմբէթեանը, պահ մը հանգչելու եւ զրոյց ընելու համար, աշխատանքէն ետք: Ինք, «Աշխարհ» կը շարէր ու գործէն ետք, միշտ կը հանդիպէր «Յառաջ», քանի էլէկեանի տպարանը ճիշդ կռնակն էր մեր խմբագրատան: Ուրիշ մէկը այդ եռեւի դուռը երբեք չէր գործածեր եւ իր մահէն ետք, այլեւս փակ մնաց: Չեմ յիշեր մեր խօսակցութեան բուն նիւթը: Նախզգացում չկար, թէ մեր վերջին հանդիպումն էր, ու փոխանակուած խօսքերը սովորական բնոյթ ունէին: Կասկած չկայ՝ յոգնած էր: 70ի սեմին, սիրտը ազդարարութիւններ տուած էր արդէն, բայց հանգիստը չէ եղած անոնց համար, որ ամէնօրեայ ապրուստի հոգն ունին: Ո՛չ ոք կը հաւատայ ի՛ր մահուան եւ լաւ է որ այդպէս է: Մահը գոյութիւն չունի ենթակային համար, քանի որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ՝ բացակայութիւն եւ բացակայութիւնը միայն ապրողները կը զգան:

Տասը տարի անցեր է: Տասը տարի է, որ Արտաշէս Գմբէթեան բացակայ է: Ոչ միայն հայ բեմէն, այլեւ՝ «Յառաջ»ի էջերէն, ուր Շաւարշի թելադրութեամբ եւ յարատեւ պնդումով, բացած էր «Թատերական հին դէմքերու» շարք մը, ուր տողանցեցին հայ բեմի բոլոր մեծ դէմքերը:

Մանկութենէս տպաւորած էր զիս, երբ ծնողքիս հետ, կ'երթայի հայկ. ներկայացումներու: Բաղդատութիւն չեմ սիրեր, բայց եւ այնպէս բացառաբար ի՛ր պարագային համար, չեմ վարանիր պահ մ'իսկ, զինքը նկատելէ մե՛ր Ռեմիւն: Ներկայութիւն եւ բնածին տաղանդ: Այն բացառիկ դերասանը, որ տասնեակ տարիներ տիրապետելէ ետք հայ բեմին, իր կեանքի աշնան, մուտք գործեց Ֆրանսական շարժանկարէն ներս, շնորհիւ Ազնաւուրի եւ հոն ալ եղաւ տիրական դէմք մը: Ոչ ոք կրնար երեւակայել, որ այդ մարզին մէջ, «սկսնակ» մըն էր: «Հորաս 62»ի մէջ, այն տպաւորութիւնը կը թողուր, որ ամբողջ կեանքը եղած էր շարժանկարի վարժ դերասան մը: Հո՛ս է, որ կը յայտնուի ճշմարիտ արուեստագէտը: Պոլսէն Փարիզ, հայ թատրոնի փայլուն էջերը արձանագրած այս մեծ դերասանը, որ տարիներ վերապրեցուց իր գրչով, բեմի իր հին ընկերները, չունեցաւ սակայն գրիչ մը, որ վերապրեցնէր իր ալ «հին դէմքը», ամբողջութեան մէջ: Բեմի եւ կեանքի իր

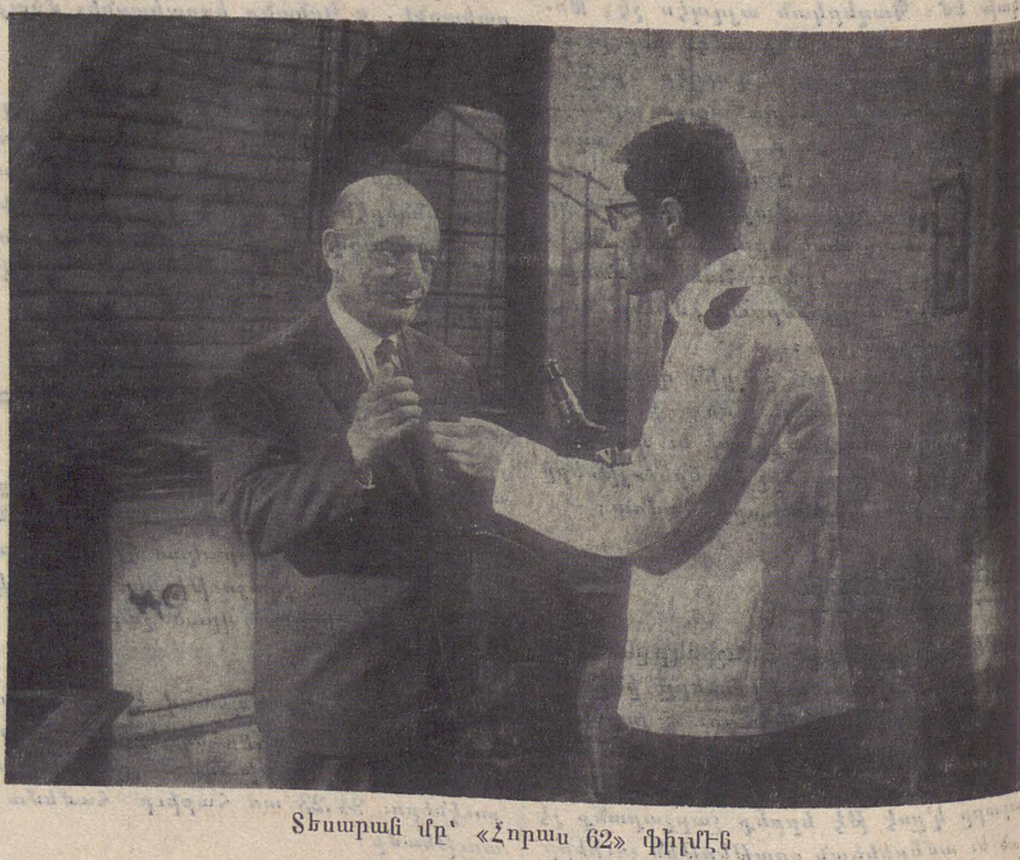

Տեսարան մը՝ «Հորաս 62» փիլմէն

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆ

Բոթը հասաւ Երեւանէն՝ երկարատեւ հիւանդութենէ մը ետք մեռած է Հայաստանի Սունդուկեան պետական Թատրոնի վաստակաւոր դերասաններէն Արման Կոթիկեան:

Հանգուցեալ արուեստագէտը անծանօթ մը չէր նաեւ մեր գաղութին: Փարիզի մէջ հայ բեմի ծաղման գլխաւոր սատարողներէն մին հանդիսացած է Արման Կոթիկեան: Արդարեւ, հանգուցեալը 1920 թուականէն սկսեալ, ողբացեալ դերասաններ Լեւոն Ցարուքի եւ Վահրամ Սվաճեանի, ինչպէս նաեւ մէկ քանի այլ նուիրեալներու հետ դրաւ հիմը Փարիզի հայ թատրոնին որ հետզհետէ աճեցաւ ու զարգացաւ տարիներու ընթացքին:

1936ի ներգաղթի կարաւանով Արման Կոթիկեան մեկնեցաւ հայրենիք, ուր մինչեւ իր մահը ծառայեց հայրենի բեմին եւ արժանացաւ «վաստակաւոր» դերասանի պատուաբեր կոչումին:

Սակայն, այսքանով չի սահմանափակ

մտերիմը՝ Գրիգոր - Վահան, որ արդարէն հետեւեցաւ իրեն, չկլացաւ անշուշտ այս նոյն սիւնակներէն, յարգանքի իր տուրքը տալէ, բայց չեղաւ մէկը՝ Հայաստան թէ արտասահման, որ տար «ամբողջ Գմբէթը», ինչպէս ինք տուած էր միւսները: Այդ շարքին, իր վերջին գրութիւններէն մէկն է, նուիրուած Արման Կոթիկեանի, զոր կուտանք քիչ անդին:

Բոլորին «Գմբէթ»ն էր, նոյնիսկ իր կինը՝ Տիկին Վիքթորիան այդպէս կը կոչէր զինքը: Միայն Շաւարշն էր, որ «Արտաշէս»ը պահած էր, զինքը ճանչցած ըլլալով, այն օրերուն, երբ Պոլսոյ մէջ, պատանի գրաշար «Ճակատամարտ» խմբագրականները կը շարէր:

Ամբողջական արուեստագէտ, աշուղ զաւակ, նաեւ կ'երգէր ու հազուագիւտ հարազատութեամբ «կուտար» Սայաթ-Նովան: Դեռ ի՛նչպէս չյիշել իր արտասանութիւնները, գրաբար թէ աշխարհաբար, Ալիշանէն Թէքէեան, Ահարոնէն Սիլվա Կապուտիկեան, բայց եւ մանաւանդ այն բացառիկ «Եակօ»ն, որ քիչեր կրցած են նոյն տաղանդով մարմնաւորել:

Վերջին երազն էր՝ Հայաստանը տեսնել: Պիտի երթար, վերջապէ՛ս, Թումանեանի հարիւրամեակին առթիւ, նոյն տարուան աշնան: Չեղաւ: Հայաստանը չտեսաւ: Իր ցաւն էր, ինչպէս՝ մեր: Բայց այսօր, մեր ցաւն է նաե՛ւ, որ Հայաստանը զինքը չտեսաւ: Ջտեսաւ սփիւռքի մեր այս եզակի «Թատերական հին դէմքը»:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ուէր Արման Կոթիկեանի բեմական աշխատանքին արժանիքը։

Արման Կոթիկեան հայրենիքի դիւրին պայմաններուն մէջ աշխատեցաւ ու իր մտաւորական եւ բեմական կարողութիւններով սատար հանդիսացաւ մայրենի մշակոյթին։ Եւ սակայն, աւելի մեծ, աւելի զոհաբերութիւններով զեղուն եղաւ Արման Կոթիկեանի աշխատանքը օտարութեան մէջ, դժուար պայմաններու տակ, անօթեւան ու քաղցած, երբեմն բոկոտն, իր օրերը անցընելով « քափէ – քրէմ »ով եւ « քրուասան »ով։

Արման Կոթիկեան լեցուն էր մտաւորական ընտիր պաշարով մը։ Համալսարանաւարտ՝ գրականութեան եւ արուեստներու պատմութեան լաւագոյնս տեղեակ էր։

Փարիզի հայ բեմին բերած անոր ծառայութիւնը անստգիւտ եղաւ։ Իր խօսքը, իր խորհուրդները կշիռ ունէին ամէն ատեն։

Բնաւորութեամբ հեզ ու խոնարհ, Տրապիզոնի գիւղերէն մէկուն մէջ ծնած Արմանը Լազի մը պէս յամառ էր, երբ խնդիրը կը կայանար գեղագիտական հարցերու վրայ։ Եւ սակայն, իր տեսակէտը ընդունելի դարձնելու միջոցներու մէջ կոպիտ ու բիրտ չէր, այլ կը բաւականանար միայն ըսելով. « Այո՛, կրնայ ըլլալ որ քու ըսածդ ալ ճիշդ է, բայց այս անգամ, իմ ըսածիս պէս ըրէ... »։

Հայրենիքի մէջ ունեցած իր թատերական ու գրական ընդարձակ գործունէութեան չեմ անդրադառնար այստեղ, վասնզի հայրենիքի թերթերը երկարօրէն գրեցին արդէն այդ մասին, քիչ տեղ տալով սակայն հանգուցեալ արուեստագէտին Փարիզի մէջ կատարած հսկայ աշխատանքին։

Արման Կոթիկեանի մեծագոյն գործը եղաւ 1932ին Փարիզի մէջ հիմնած « Փարիզահայ Ժողովրդական Թատրոնը »։

Միջանկեալ կերպով այստեղ ըսենք թէ այս թատրոնի կազմութեան մասին « Սով. Հայաստան » օրաթերթ գրած է թէ Արման Կոթիկեան « 1932ին, Աւետիք Իսահակեանի եւ Յովհ. Աբէլեանի աջակցութեամբ կը կազմակերպէ « Փարիզահայ Ժողովրդական Թատրոնը »։

Հարկ է դիտել տալ այստեղ թէ, այս տեղեկութիւնը թիւրիմացութեան մը արդիւնքն է։ Որովհետեւ Արման Կոթիկեան « Փարիզահայ Ժողովրդական Թատրոնը » հիմնեց այդ թուականին, Փարիզի հայ թատերական շարժումին, որուն իրենց գործօն եւ անմիջական մասնակցութիւնը բերին Սերժ Թորոսեան եւ Նիկոլ։ Գալով Յովհ. Աբէլեանի, եթէ չեմ սխալիր, մեծանուն արուեստագէտը 1924ին էր որ մեկնեցաւ հայրենիք։

« Փարիզահայ Ժողովրդական Թատրոն »ը բեղուն գործունէութիւն ունեցաւ։ Փարիզի Քամփանել – Փրըմիէռ փողոցի Սթիւտիօ Ռուտոլֆի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ անոր բացումը։ Այնուհետեւ մինչեւ իր Հայաստան մեկնիլը, Արման Կոթիկեան մեծ ձեռնհասութեամբ վարեց գործը, ժողովուրդին հրամցնելով հայ եւ միջազգային թատերական խաղացանկէն ընտիր գործեր։ Հետզհետէ ներկայացուեցան Շիրվանզադէի « Պատուի համար »ը, Շանթի « Կայսրը », Ա. Աբէլեանի « Հացի համար »ը, « 17 տարեկանները » եւ « Փոթաշ Փերլամութրը » կատակերգութիւնը, որուն մէջ ողբացեալ Սերժ Թորոսեան արձանագրեց մեծ յաջողութիւն։

Աւելէ զատ, Արման Կոթիկեան մասնակից եղաւ Փարիզի թատերական եւ գեղարուեստական բոլոր շարժումներուն, ամէն տեղ բերելով իր թանկագին աջակցութիւնը, մինչեւ իր հայրենիք մեկնիլը։

×

Հայրենիքէն ինծի գրած առաջին նամակին մէջ, Արման կ'ըսէր. « Գմբէթ ջան, այստեղ, դերասանը ներկայացում մը կազմակերպած ատեն պէտք է որ բարեկամներ ունենայ, որպէսզի անոնց մօտ կարենայ տոմսակներ տեղաւորել եւ իր սրահը լեցնել։ Մինչդեռ այստեղ՝ հանդիսատեսը պէտք է որ դերասան բարեկամ մը ունենայ՝ որպէսզի կարողանայ տոմսակ մը ճարել... »։

Ահա այս էր « դիւրին » պայմանը որուն ակնարկեցի քիչ վերը։ Եւ վերոյիշեալ տողերը գրած պահուն, անշուշտ Արմանի երեւակայութեան պաստառին վրայ կը տողանցէին այն դժնդակ օրերը, երբ ան Փարիզի մէջ դուռնէ դուռ ինկած տոմսակ կը տեղաւորէր, ի փառս հայ արուեստին։

Հայրենիքի մէջ, փառքի ու հանգստաւէտ կեանքի միջոցին, Արման Կոթիկեան երբեք չմոռցաւ Փարիզի իր հերոսական կեանքի ընկերները։ Յաճախ կը գրէր մեզի ու կը խրախուսէր որ անպայման երթանք Հայաստան։

Մասնաւորաբար ինծի գրած իր նամակներուն մէջ ամէն առթիւ ալ կը կշտամբէր զիս Հայաստան մեկնելու առթիւ ցոյց տուած անփութութեանս համար։

Թանկագին, սիրելի ընկեր, եթէ գիտնար որ իմ եւ իմ նմաններուս Հայաստան չմեկնելուն, կամ գէթ անգամ մը հոն չկրնալ այցելելուն պատճառը ոչ թէ մեր անփութութիւնն էր, այլ մարդոց չկամութիւնը, չըսելու համար չարութիւնը...։

Հայաստան երթա՛լ, այցելել հայրենիքը, այս չքնաղ երազը մենաշնորհեալներու գործը դարձած է հիմա սիրելի Արման, եւ եթէ հոն, հայրենիքի մէջ չկրցանք անգամ մը եւս ողջագուրուիլ քեզի հետ, « էնդի դէմին » մէջ կ'ընենք ատիկա, վասնզի հոն վստահ եմ որ չարեր գոյութիւն չունին...։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

18 Հոկտ. 1968

ԴԷՊՔԵՐ ԴԷՊՔԵՐ

ՍԻՏՆԻԻ Հայ Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած է յոբելենական հանդիսութիւն մը՝ նուիրուած դերասան եւ բեմադիր Նուպար Խաչատուրեանի։ Յոբելեարը ծնած է Գահիրէ, 1911ին, ու իր դաստիարակութիւնը ստացած տեղւոյն « Գալուստեան » եւ ապա « Պէրպէրեան » վարժարաններուն մէջ։ Դերեր ստանձնած է Եգիպտոսի մէջ՝ դերասաններ Օննիկ Վոլթէռի եւ Արփիար Վարդանեանի թատերախումբերուն մէջ։ Սիտնի հաստատուած է 1964ին եւ կազմակերպած Հայ Մշակութային Միութեան « Յակոբ Պարոնեան » թատերախումբը, որ տուած է բազմաթիւ ներկայացումներ։ Երեկոյթին խօսք առած են Միութեան պատասխանատուները, որոնք անդրադարձած են Նուպար Խաչատուրեանի նուիրումին։

ՍԻՏՆԻԻ քաղաքապետարանի սրահին մէջ, մօտ երկու հազարի հասնող բազմութեան մը ներկայութեան, տեղի ունեցած է Մանուէլի երգահանդէսը։ Հանդիսականներուն մէջ գտնուած են մեծ թիւով պետական դէմքեր, որոնց կարգին՝ ծերակուտական Անթընի Մալվըրհիլ, որ առաջին անգամ ըլլալով հայկական հարցը արծարծած էր Աւստրալիոյ Խորհրդարանին մէջ 1977ին եւ կրկին անգամ 1978ի Ապրիլին։ Մանուէլ, որ յատկապէս հրաւիրուած է Լոս Անճելըսէն, իր երգերով եւ արուեստով մեծ յաջողութիւն արձանագրած է այդ երեկոյթին եւ գնահատուած ներկաներէն։

ՀԱԼԷՊԻ « Զուարթնոց » երգչախումբը, իր հիմնադրութեան տասնամեակին առիթով, երգի ու պարի վեց երեկոյթներ տուած է, ղեկավարութեամբ Պօղոս Ապաճեանի; Յայտագրին մաս կազմած են էդ. Յովհաննիսեանի, Ա. Տիգրանեանի, Ջ. Գէօզէլեանի, Բ. Կանաչեանի, Գ. Արմէնեանի, Մանդակունեանի, Ալթունեանի եւ այլոց երաժիշտներու գործերը։ Մեծ յաջողութիւն մը եղած է երեկոյթներու շարքը։

ԳՈՔԲԻՆԻՈՑ « Զաւարեան » ակումբի սրահին մէջ, Յունուար 16ին, տեղի ունեցած է Հայ Կապոյտ Խաչի նոր տարուան աւանդական հաւաքոյթը։ Խօսք առած է Արա Մանկոյեան եւ ներկայացուցած սփիւռքի Հայութեան դժուարութիւնները, շեշտած է թէ հայապահպանումը եւ անոր համար մղուած պայքարը ինքնապաշտպանութիւն է։ Բանախօսը կարեւորութեամբ ընդգծած է լեզուի, աւանդութեանց, սովորութիւններու եւ մշակոյթի դերը հայապահպանման մարզէն ներս։

ԳՈՔԲԻՆԻՈՑ «Զաւարեան» սրահին մէջ, Յունուար 17ին, տեղի ունեցած է հայկական երաժշտութեան եւ Արամ Խաչատրեանի նուիրուած գեղարուեստական երեկոյթ մը։ Պատանիներէ բաղկացած երգչախումբ մը, ղեկավարութեամբ Գրիգոր Գպըրեանի, մեկնաբանած է հայկական տոհմիկ երգեր։ Սոնա Պէօրէկճեան վարած է գեղարուեստական երեկոյթը եւ խօսած է Արամ Խաչատրեանի կեանքին ու գործին մասին։

×

Ամանորի առթիւ հաւաքոյթ մըն ալ տեղի ունեցած է Ֆիջսի մէջ, կազմակերպութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Կ. Խաչի։ Բացման խօսքը կատարած է Յարութիւն Մխիկեան։ Խօսք առած է Գեղարդ Քհնյ. եւ անդրադարձած Լիբանանի դէպքերուն հետեւանքով Հայութեան վիճակին։

ԱԹԷՆՔԻ « Պառնասոս » սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Համազգային Մշակութային Կրթական Ընկերակցութեան, Յունուար 22ին տեղի ունեցած է յուշի երեկոյթ մը, նուիրուած գրող, հրապարակագիր Վազգէն Եսայեանի։ Նախագահած է Միհրան Քիւրտօղլեան։ Յովսէփ Պարազեան ներկայացուցած է Եսայեան մարդը, իսկ Տոքթ. Մկրտիչ Մանուկեան՝ գրողը։ Վազգէն Եսայեանի թարգմանութեամբ Ս. Տաֆնիսի « Հայրենի տուն » մէկ արարնոց թատերախաղը ներկայացուած է Արշաւիր Գազանճեանի բեմադրութեամբ։

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՈՅԻ « Նայց օֆ Քոլոմպոս » սրահին մէջ, Յունուար 20ին, տեղի ունեցած է « Ասպարէզ » թերթի հիմնադրութեան 70ամեակի տօնակատարութիւնը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Սարդարապատ կոմիտէին։ Բացման խօսքը արտասանած է ընկ. Ռոստոմ Այնթապլեան, անդրադառնալով « Ասպարէզ »ի պատմութեան եւ գաղութին մէջ կատարած դերին։ Հանդէսը վարած է ընկ. Վահագն Աբգարեանց՝ խօսելով նաեւ հայ մամուլի դերին մասին։ Բանախօսած են թերթին երկու խմբագիրները՝ ընկ. Ք. Բագրատունի եւ ընկ. Ս. Սամոնեանց։ Հանդէսին ներկայ եղած է նաեւ Միացեալ Նահանգներու Արեւմտեան թեմի առաջնորդ Եփրեմ Ծ. Վ. Թապաքեան, որ խօսք առնելով շնորհաւորած է թերթին 70ամեակը եւ գնահատած հայ մամուլին դերը սփիւռքի մէջ։ Այնուհետեւ տեղի ունեցած է խրախճանք եւ ըստեղծուած ընկերային մթնոլորտ մը։

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ « Ուիլշըր Իպէլ Թէաթր »ին մէջ, Յունուար 21ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի երգչախումբին համերգը, նուիրուած Միութեան 50ամեակին։ Սրահը լեցուած է ծայրէ ծայր։ Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Արա Մանաչի, մեկնաբանած է հայկական ժողովրդական, հայրենասիրական գողտրիկ երգեր։ Հիւրաբար քաղաքը գտնուող հայրենի երաժիշտ Էդգար Յովհաննիսեան, դաշնակով ընկերացած է իր հեղինակած « Արփա – Սեւան » երգի մեկնաբանութեան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

2.

Ջիլ Զաքարին թուաց, թէ իր հետ ոչինչ չի կատարուել։ Ինչ–որ տաք հոսանք անցաւ կրծքի միջով, ուրիշ ոչինչ։ Աչքին պտտուեց եկեղեցին, կանգնեց գլխիվայր։ Նրա կործանուած գմբէթի բացուածքից ցորենի՛ սերմացու էր թափւում անդունդը։ Տեսնես մնո՞ւմ է իմ տանը թաքցրած հատիկը սերմը։ Սա վերջին միտքն էր, որ կայծակեց Ջիլ Զաքարի գլխում ու մարեց միանգամից...։

Օրը մթնում էր։

Անտառային ճուրակից վազելով եկան երեխաներն ու կանայք։ Բոլորից առաջ գալիս էր Ուխտանիկը։ Տեսնելով սալ քարի վրայ պառկած հօրը, նա կպաւ եղբօրը։

— Ինչո՞ւ է քնել հայրիկը, Ուլիկ...

Թաթուլը հրամայեց շտապել։ Գիւղայի կանայք Ջիլ Զաքարի մարմինը տարան եկեղեցում լողացնելու։ Երբ նրա շորերը հանում էին, նրա գրպանում գտան իրենց տան բանալիները։

Գերեզմանի փոսը պատրաստ էր։ Երեխաներն ու գիւղայիները շրջապատեցին հողաթումբը։ Քահանայ չկար, ուստի, Թաթուլը Ջիլ Զաքարի մարմինը երեք անգամ պտտցրեց եկեղեցու շուրջը, նոր միայն դրեց փոսում։ Ուլիկը հօր կրծքին խաչաձեւ դրեց իրենց տան բանալիները։ Հրացաններից ու ատրճանակներից տասներկու համազարկ տուին եւ փոսը լցրին հողով։

Ուխտանիկը կպել էր Ուլիկին ու ապշահար նայում էր հետզհետէ հողով ծածկուող հօր մարմնին։ Ուլիկը եղբօրը պտտցրեց հօր գերեզմանի, ապա եկեղեցու շուրջը։

— Յիշիր, Ուխտանիկ, եկեղեցու դրան մօտից տասներկու քայլ աջ, այս սեւ խաչքարի տակ է մեր հօր գերեզմանը։ Յիշիր։ Եւ, բան է, եթէ մի օր ոտքդ այս կողմերին հասնի, չմոռանաս գալ մեր հօրն այցի։ Նրա հետ են մեր տան բանալիները։ Գուցէ դրանով բացես մեր բախտի փակ դուռը։

Հաւաքեցին Քրդերի զէնքը, նրանց ձիերը բռնեցին։ Գերութիւնից ազատուած կանանց հագցրին Քրդերի զգեստը։ Թաթուլը չոքեց Ջիլ Զաքարի գերեզմանի մօտ, համբուրեց սեւ հողը։

— Մնաս բարո՛վ, խի՛ղճ մեր, հոգի՛ մեր։

Վեր կացաւ։

Շտապելով դուրս եկան վանքի բակից։

Գնացին արդէն որոշուած ուղղութեամբ՝ դէպի Աղօթարան լեռը։ Ուլիկը տանում էր նաեւ հօր ձին։ Հանգուցեալին լողացրած կանայք նրա ձիու թամբը զարդարել էին սեւ կտորներով։ Թամբի կեղից կախուած էին խմբապետի հրացանը, ատրճանակն ու թուրը։

3.

Մարգարիտը ամուսնուն հանգիստ չէր տալիս։

— Հեռանանք այստեղից, Խորէն աղա։ Զմեռն ահա ծնկներիս է։ Ինչքան մարդ ենք հաւաքել, բաւական է. գլուխներիս փորձանք կը գայ։

Մարգարիտը ուրիշ ցաւ էլ ունէր՝ նա յղի էր։ Վաղուց գիտէր, սակայն թաքցնում էր ամուսնուց։ Երբ յղիութիւնն զգաց, զարհուրեց։ Մտածեց պտուղը փչացնել որեւէ ձեւով, սակայն հետզհետէ հաշտուեց վիճակի հետ, նոյնիսկ ուրախացաւ։ Ինչու մի մահ էլ աւելացնի մահերով հարուստ իրենց տան վրայ։ Բախտը սատանայի բան է, ինչու դա հէնց հիմա եկաւ, բուսաւ պորտին։ Իր վիճակը թաքուն էր պահում մարդկանցից, մանաւանդ որդուց։ Ամօթ է, Բենիամինը, երեւի, արդէն զաւակ ունի։ Տէր Աստուած, դու հովանի եղիր պանդուխտ Ջինիկկիս։ Մարդ չի իմանում, թէ որ քարին զարկի գլուխը։

Մի անգամ Խորէն աղան կծու ասաց.

— Ծարպ ես հաւաքում, Մարգարիտ։ Ձմեռուայ պաշա՞ր է։

— Մի ծիծաղիր, չարացաւ կինը։ Մեր ծիծաղի վերջը լաց է։ Ես մրսում եմ։

— Այս ձմեռ մենք այստեղ չենք մնայ, Մարգարիտ, խկոյն մեղմացաւ ամուսինը։ Ուր որ է կը հեռանանք դէպի Եփրատի ափերը։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(247 - Շար.)

Պ. Նուպար Գալայճեան, Տէր եւ Տիկին Լորիս Անդրէասեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ԱՐԹԱՔԻ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 8ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, Փետր. 13, ժամը 14ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, Ռիւ Կոմիտաս, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Պ. Տ. Ոսկերիչեան, Վ. Կէօքճեան, Զուխասըզեան (Երեւան), Կէմճեան, Մանկիկեան, Մերկէրեան (Միացեալ Նահանգներ), Եարտըմեան, Խաչերեան (Գահիրէ) ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ՋՈՒԽԱՍԸԶԵԱՆԻ

(ծնեալ Պօղոսեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 7ին, 80 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, Փետր. 13, ժամը 14.15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը:

Որեւէ մասնաւոր ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Փր. այրի Տիկ. Ովսաննա Պետրոսեանէ իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ ինչպէս նաեւ փոխան ծաղկեպսակի, Բիւր Գույումճեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Կարօ Յովսէփեանէ 300 Փր., Տէր եւ Տիկ. Յովհ. Գույումճեանէ 200, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Գույումճեանէ 100, Տէր եւ Տիկ. Յովհ. Զոլաքեանէ 100:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Խասեան Սանուց Միութեան, Շաբաթ, Փետր. 24, ժամը 15.30ին, Պարոյր Սեւակ գրադարան, 32, Ռիւ տը Թրեվիզ, Փարիզ 9րդ: Օրակարգ. 1) Տեղեկագիրներու ընթերցում: 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

OFFRE D'EMPLOI

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Mécaniciens, mécaniciennes
très qualifiés

MARDINIAN

5, Rue du Havre — 75008 Paris
Tél. : 387-56-54

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՏԵԱՌԸՆԴԱՌԱՋ

Այս Երեքշաբթի, Փետր. 13, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Տեառընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն:

Չորեքշաբթի, Փետր. 14, Տեառընդառաջ է, տօն քառասնօրեայ գալստեանն Քրիստոսի ի տաճարն: Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ
ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ
ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՆԵՐ

Իսի լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ միջոցաւ հանգանակուած

Շահինեան Արսէն, Մանասեան, Ժերար, Թուլթունճեան Յովհաննէս 5000ական, Քիրէմիթճեան Յակոբ 4000, Պետոյեան Սարգիս, Պօղոսեան Մկրտիչ 3000ական, Ալեքսանեան Արթիւր, Պալեան — Պարաթեան, Պասմաճեան Քլօտ, Տէր—Թոմայեան, Իգնատիոսեան Զարեհ, Քէյլէճեան Արշակ, Գոճապէքեան, Միսաքեան Արթիւր, Ֆինալլի ընկերութիւն, Թիւպ ընկերութիւն, Զուլեան 2000ական, Ասլանեան Զատօ, Աւագեանց Ժորժ, Պրոմպէրի Պեվէ հիւսուածեղէն, Գաբիկեան Լուիզ, Պերճօ հաստատութիւններ, Սէյալ հաստատութիւններ, Տէր եւ Տիկ. Ֆասսիօ, Հայկէշեան, Հէքիմեան Ազատ, Քէշիշեան Զուարթ, Քեհեաեան Կարապետ, Քեհեաեան Ժան, Քոտոյեան Ռիչար, Միսաքեան Միսաք, Նալպանտեան Օննիկ, Փափազեան Ժան, Բիզանթի Ալէն Ժաթէքս, Թ. Ս. ընկերութիւն 1000ական, Ապունայեան Գասպար, Տէր եւ Տիկ. Արնու, Ասլանեան Բաթրիք, Աւետիսեան Վարուժ, Պաղամեան Արթիւր, Ֆէյրատեան Արթիւր, Ժամկոչեան Գառնիկ, Գալիկեան Յակոբ, Օնօսեան Ժերար, Փափազեան Ռոպէր (Եանթէքս), Սայրին ընտանիք, Եղիազարեան Ազատ 500ական, Գարաճեան Ժան, Գարամանուկեան Լեւոն, Սոմանեան, Դարբինեան Մանուկ 300ական, Արապեան Սարգիս, Արզումանեան, Ասլանեան Վերժինի, Հայրապետեան Աբրահամ, Գարակէօզեան Խաչատուր, Գարամանուկեան Մանուկ, Մելքոնեան Գասպար, Սեմէրճեան 200ական, Ակոբեան (Սեւան նպարավաճառատուն), Պօղոսեան Բասքալ, Ղուկասեան, Ժարաքեան Կրէկուար, Քամիսօղլու, Քելէշեան Քերոբ, Քելիսեան, Խաչատուրեան Վերժինէ, Մուրատեան Ժերմեն, Օհանեան Սիրվարդ, Ստեփանեան Ստեփան, Զուպաքեան Իսկուհի, Եղիազարեան Ժերար, 100ական, Պենլեան, Կիւլ Հէլէն, Քնարեան Արամ, Փավլոզի, Զօլոյեան Ժորժ 50ական, Պօվիզաժ 15:

ԶԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ
ԱՊՐԻԼ 24-Ը ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

14 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

12էն 27 ԱՊՐԻԼ

(Երթին եւ դարձին մէկական օր գիշերել Մոսկուա)

Առաջնորդութեամբ՝ ՊԵՐՃ ՃԷԶՎԷՃԵԱՆԻ

Մանրամասնութեան եւ արձանագրութեան համար դիմել՝

ԼԵՒՈՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

SABERATOURS

3, Rue de l'Arrivée — 75015 PARIS
(Imm. CIT, 7e étage — Métro : Montparnasse)
Tél. : 538-67-47

Ուշադրութիւն՝
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի արձանագրութիւնները փութացնել

LYON : SEVAN VOYAGES (VAROUJAN SARKISSIAN)
50, Cours de la Liberté, 69003 Lyon
Tél. : (78) 60-13-66

Grande Soirée Dansante

Organisée par l'Association des Anciens Elèves Moorat-Raphaël
Samedi 17 Février de 21 heures à l'aube, au MERIDIEN
(Porte Maillot)

Participation :
les tziganes IVANOVITCH
les chanteurs NORAIR et SOUREN
Animée par
BERNARD DEDEDJIAN et son orchestre
BAR — BUFFET
Entrée 50 F. — Tarif réduit aux étudiants
RESERVATION des tables (du Lundi au Vendredi).
Gasparian —236-48-19 Kaprielian — 508-08-70

ALFORTVILLE

Sous la Présidence de
M. JOSEPH FRANCESCHI
Député-Maire d'Alfortville
Conseiller Général du Val de Marne

GRANDE SOIRÉE ARMÉNIENNE

Au profit de l'édification à Alfortville du Monument au Génocide

AVEC

Danyel GÉRARD Henri TACHAN

MICHEL KRIKORIAN — MARTEN YORGANTZ — ANOUCHKA — ZARTONG — la chorale NAIRI direction KEVORK YANBEKIAN — le groupe CAUCASE

Samedi 17 Février à 20 h. 45
Complexe sportif Leo Lagrange,
Place Carnot, Alfortville

Billets auprès des responsables des Association et à la Mairie
375-29-00 poste 46

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ARMÉNIE 1979
OPTIMA Tours

CETTE ANNEE 4 FORMULES :	CALENDRIER
Première Formule = 12 jours. 2 jours MOSCOU — Aller-Retour. 10 jours EREVAN	06 au 17 Avril 18 au 29 Mai 15 au 26 Juin
Deuxième Formule = 14 jours 2 jours MOSCOU 12 jours EREVAN	15 au 28 Juin 13 au 26 JUILLET 20 Juillet au 02 Août 03 au 16 Août 07 au 20 Septembre
Troisième Formule = 16 jours : 2 jours MOSCOU 14 jours EREVAN	27 Juillet au 11 Août 03 au 18 Août 24 Août au 08 Septembre 31 Août au 15 Septembre
Quatrième Formule = 13 jours MOSCOU - ARMENIE GEORGIE - LENINGRAD	18 au 30 Mai 13 au 25 Juillet 24 Août au 5 Septembre

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.

(*Pour inscription par groupes de* 10, *nous consulter*).

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS
67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :
Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
13
MARDI
13 FEVRIER
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	հատը	1 Ֆ. 80

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.315 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.315

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԽՈՄԷՅՆԻ ՅԱՂԹԵՑ ՇՆՈՐՀԻՒ ԲԱՆԱԿԻՆ

300 ՄԵՌԵԱԼ, 1000 ՎԻՐԱՒՈՐ

— Օ —

Ուրեմն փողոցինը եղաւ վերջին խօսքը եւ բանակը միանալով Խոմէյնիի ու լքելով օրինաւոր իշխանութիւնը Պախթիա-րի, ապահովեց այաթոլային յաղթանակը: Կռիւները չպակսեցան սակայն եւ արիւնալի բախումներէ ետք է, այսինքն եղբայրասպան կռիւներէ, որ Խոմէյնի «յաղթեց»:

48 ժամ Թեհրան քաղաքացիական պատերազմի պատկեր կը պարզէր, պատնէշներ կը բարձրանային ամէն կողմէ, զէնք, բեր կը բաժնուէին ժողովուրդին: 300էն 400 մեռեալ, շուրջ 1000 վիրաւոր, այս է առաջին հաշուեկշիռը: Շաբաթ օր, քանի մը ժամուան մէջ արդէն օրինաւոր իշխանութիւնը կ'անհետանար, երբ յաջորդաբար, զինեալ ուժին առջեւ, տեղի կուտային «անմահներու զօրանոցը», Թեհրանի զինուորական կառավարիչը, որ գերի կ'իյնար ու Խոմէյնիի կեդրոնավայրը կը տարուէր, Զայնասփիւռը, Խորհրդարանը եւայլն, եւայլն:

Ամէն ինչ սկսած էր Ուրբաթ գիշեր, Ֆարահապատ զօրանոցէն, ուր գտնուող զինուորականները առաջիններն են եղած Խոմէյնիի կողմը անցնող: Կը մասնակցէին ցոյցերուն եւ ժողովուրդն ալ կը պոռար «Կեցցէ՛ օդուժը»: Անկէ ետք, ամէն ինչ կ'ընթանար արտակարգ արագութեամբ: 48 ժամ միայն հարկ էր, որպէսզի Պախթիար պարտուի: Երկուշաբթի առտու, ոչ մէկ ստոյգ լուր կար իր մասին, ըսուած էր թէ հրաժարած է, նոյնիսկ անձնասպան եղած է բայց լուրը չէր հաստատուած: Այդ 48 ժամուան ընթացքին, հաւաքական խելագարութեան տեսարաններ ալ պարզուած են, ջղագրգիռ ամբոխ մը կրակի կուտար, զէնք կը պարպէր, կը քանդէր: Այաթոլա Խոմէյնին ալ կը հրահանգէր ժողովուրդին չհետեւիլ լուսարդելին «հակակրօնական արարք մըն է նման հրամանի մը հնազանդիլ»:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Երկուշաբթի առտու Թեհրանէն կը հաղորդուէր (Ֆրանս - Էնթէռ) որ Պախթիար մեկնած է եւ թողնով փոխադրուած Սաատապատի պալատը, որ Թեհրանէն 300 քիլոմեթր հեռու է եւ աւելի բարձր: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, ամբոխը կատղած է եւ անիշխանական վիճակ մը կը տիրէ: Յարձակած է բանտերուն վրայ ու ազատ արձակած ոչ միայն Սաւաքի արգելափակած քաղաքական բանտարկեալները այլեւ վերջերս բանտարկուածները, որոնց կարգին Շահին նախարարները: Ժողովուրդը կ'ուզէ ինք դատել զանոնք:

X Կռիւներուն զոհ գացած է ամերիկացի լրագրող մը, որ թղթակիցն էր Լոս Անճելըս Թայմզի: Ընդհանրապէս լրագրողներու աշխատանքը շատ դժուար եւ վտանգաւոր դարձած է:

Ուրեմն ներկայիս Խոմէյնի յաղթած է: Բայց ի՞նչ է իր տարած յաղթանակին բնոյթը եւ ի՞նչ պիտի ըլլայ իսլամական իր Հանրապետութիւնը, որոշ չէ:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԵԹԷ ԽԶՈՒՄ

— Օ —

Տնօրէն Կոմիտէի ժողովը նախատեսուածէն աւելի տեւեց եւ Կիրակի ուշ գիշերին էր միայն, որ պարզուեցաւ թէ համաձայնութիւն չէ գոյացած եւ գրեթէ խզում է, որ տեղի ունեցած է: Վերին մարմնի այս ժողովին նպատակն էր, որ Միթերան եւ հակամարտ ճակատը՝ Ռոքար - Մօրուա հասարակաց յայտարար մը գտնեն նախքան համագումարը: Այլ խօսքով մէկ ընդհանուր բանաձեւ ներկայացուի եւ առաջքն առնուի պառակտումին: Կը պարզուի որ անկարելի եղած է եւ Ռոքար ու Մօրուա ձգած գացած են, անընդունելի գտնելով Միթերանի դիրքը: Արդարեւ, ընդհ. քարտուղարը աւելի քան երբեք կարծրացուցած էր իր դիրքը եւ ոչ մէկ բարեփոխում կ'ընդունէր իր երկար յայտարարութեան մէջ: Միթերանի բանաձեւին առաջին գլուխը կը կոչուի «Առջեւ նայիլ» ու երկարօրէն կը վերլուծէ կացութիւնը: «տոկալ», այսինքն հաւատարիմ մնալ էփինէի գիծին: Նպատակը դրամատիրութիւնը արդիականացնել կամ չափաւորել չէ այլ զայն փոխարինել ընկերվարութեամբ:

ԵՐԵՔ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ՈՒՐԲԱԹԻ ՑՈՅՑԸ

— Օ —

Ինչպէս գրած էինք, Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 18.30ին «Հայկ. Ազատագրութիւնը» նոր ցոյց մը կազմակերպած էր խորհրդային դեսպանատան առջեւ: 300էն 400 հոգի հաղիւ, ուր կրկին մեծ բացական էր՝ Հայը: Կասկած չկայ, որ ան ալ յուսախաբ է շատ մը երեւոյթներէ, որ քաջալերիչ չեն բայց եւ այնպէս միշտ դիւրին է արդարացումներ գտնել: Կազմակերպիչներուն կողմէ յայտարարութիւն մը կարդացուած է, ուր կը շեշտուէր թէ Հայաստան թէ արտասահման մէկ է հայ ժողովուրդը: Խօսք առած են նաեւ Օ. Սէ. Թէ.ի ներկայացուցիչը ինչպէս նաեւ Ալէն Կրիվին:

Ուրբաթ իրիկուան (Փետր. 10) Մոնտը նոյն առաւօտեան կարգ մը թերթերէն, աւելի տեղ կուտար Իզվեստիայի այդ նշանաւոր յօդուածին, ուրկէ 25 ամիս ետք կ'իմացուէր Մոսկուայի մեթրոյին եղեռնափորձին զոհերու թիւը: Գալով «տաւարիչ» Տիւժինի, բաւական «լաւատեղեակ» մէկը կը թուի ըլլալ եւ առատ մանրամասնութիւններ կուտայ: Երկար կը բացատրէ Զատիկեանի «դերը» այդ եղեռնափորձին մէջ, յետոյ ծանրօրէն կը յարձակի Սախարովի վրայ որու կնոջը արտասահման ճամբորդութեան ալ կ'ակնարկէ, ինչ որ կը նշանակէ թէ մարդը խորհրդային սովորական մահկանացուներէն աւելի «լաւ» աղբիւրներ ունի իր լրատուութեան համար, քանի խորհրդային մամլոյ պետերը Տիկին Սախարովի ճամբորդութիւններուն լուրը չեն տուած:

Այս ամբողջը բան չէ փոխած սակայն Սախարովի համոզումներէն, որ նոր յայտարարութիւն մը ըրած է: Ուկրանացի դասատու մը 3 տարուան տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած է, որովհետեւ կապ ունեցած է այլախոհներու հետ:

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

Սրտի խոր կսկիծով կը գուժենք յանկարծական մահը Սփիւռքի մեր վաւերական մեծ բանաստեղծ Յարութ Կոստանդեանի: Մեր սիրելի Յարութը մեռած է Շաբաթ, Փետր. 10, առաւօտեան մօտ, իր քունին մէջ, Փրովանսի բլրան գագաթը, ուր տարիներէ ի վեր քաշուած էր եւ կ'ապրէր բանաստեղծի իր պոէմ կեանքը: Կենսագրական գիծե՞րը: Ինք այդ մասին տարբեր մօտեցում ունէր ու եղած հարցումին («Հարցազրոյց Յարութ Կոստանդեանի հետ» «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ», 1978, Հոկտ. 1), կը պատասխանէր. «Հա՛... ճեզ ասեմ, որ ինձ համար այս անձնական բաները ամբողջովին աւելորդ են. խսկապէս աւելորդ: Չեմ կարծում, թէ կարենամ ռեւէ մարդու հետաքրքրել թէ ո՞ւր... ե՞րբ... արդէն այդ բաները, եթէ գրուած ալ չեն, կը գրուին երբ ալ ըլլայ, իսկ կարեւոր բաները երկու խօսքով չեն ըսուիր. կարեւոր են յիշատակները մանկութեան վայրերի, տօների, ընտանեկան պարագաների եւ միջավայրի, այնպէս որ Յարութը այս տեղում կամ այն տեղում է ծնուել, հօրը, մօրը անունը ինչ է եղել եւայլն... իրապէս աւելորդ բաներ են»:

«Այդ բաները կը գրուեն երբ ալ ըլլայ...»: Ու կը գրենք այսօր՝ ինչպէս օրէնք է մահագրութեան ատեն: Ծնած էր Պուշեր (Պարսկաստան) 1909ին: Նախնական ուսումն առած էր Պոմպէի Բաթերտալ բարձրագոյն վարժարանը 1922-1926ին: Մեծ զարգացման տէր էր, քաջ անգլիագէտ եւ ի՛նչ կարդացող: 1927ին կը հաստատուէր Ֆրանսա ու գրել կը սկսէր 30ական թուականներուն: Աշխատակցած է «Անահիտ»ի, «Մենք»ի, յետագային «Անդաստան»ի: 1935ին լոյս ընծայած է «Օրերի իմաստութիւնը»: 1974ին իր ընկերները հրատարակած են հատընտիր մը ««Բանաստեղծութեամբ», որու մասին «Յառաջ»ի մէջ արտայայտուած է Շահան Շահնուր նոյն տարւոյն Յուլիս 27ին եւ որ պիտի ըլլար Շահնուրի վերջին գրութիւնը՝ «Բայց Երազն էր գերհզօր»:

Քիչեր կը ճանչնան Յարութ Կոստանդեան բանաստեղծը Հայաստան թէ արտասահման: Դառն զուգադիպութեամբ մը, իր մահէն 48 ժամ առաջ, լոյս կը տեսնէր Երեւանի «Գրական թերթ»ի մէջ (Փետր. 8) իրեն նուիրուած յօդուած մը, զոր ստորագրած էր՝ Ստեփան Ալաջաջեան:

Քիչ անգամ կը հեռանար իր լեռներէն, իր արեւէն, զինքը շրջապատող լռութենէն: Տարի մը առաջ էր, որ Փարիզ կուգար քանի մը շաբթուան համար եւ միասին կ'անցընէինք այնքան ջերմ օրեր ու ժամեր: Մրագրած էր Հայաստան երթալ գարնան, իր բանաստեղծ ընկերոջ՝ Զուլալին հետ: Չտեսաւ Հայաստանը, ինչպէս իր տարեկից գրչեղբայրներուն մեծ մասը՝ Նարդունի, Շահնուր, Սարաֆեան ու Հայաստան ալ չտեսաւ Ֆրանսահայ տղոց այս եզակի սերունդը:

Գնաց յանկարծ, առանց լուր տալու, ինչպէս կ'ըսէր արդէն իր տողերուն մէջ.

Ամէն հովի դէմ՝ հոգին առագաստ,
Եթէ կայ հոգի:
Եթէ կան հովեր՝ հոգին է պատրաստ:
Եթէ զան հովեր՝ կը մեկնիմ անդարձ.
— Մնաս բարեաւ ոչ ոքի՛

Ու գնաց այդպէս՝ Մնաս բարեաւ ոչ ոքի:

«Մակարդակը բարձրադիր է՝ Յարութ Կոնստանդեանի մօտ: Իր երգը կը ժայթքի ընդերքէն եւ կ'երթայ քերել բարձրագոյն կատարներ եւ հպանցնել խորհուրդը ամբափակ դռներու: Իրեն համար բանաստեղծութիւնը ո՛չ մտաւորական խաղ է եւ ոչ ալ միջոց՝ զգացումներու յաւելեալ փրփուրը արտաքսելու: Իրեն համար, ինչպէս ամէն ճշմարիտ ներշնչեալի, ան որոնումի եղանակ մըն է, ապահովաբար միակ կարելին միստիքականութեան հետ եւ անկէ առաջ, որով բանաստեղծը պիտի տիրանայ իր ամբողջական ինքնութեան»: Ըսողը՝ Շահնուրն է, ու այսօր, այս կարճ տողերով, բնորոշումը տուած կ'ըլլանք արդէն Յարութի արուեստին որակին: Աւելի ուշ լայնօրէն պիտի անդրադառնանք, Ապրիլի «Յառաջ Միտք եւ Արուեստի» թիւը նուիրելով իրեն:

×

Յարութ Կոնստանդեանի մահուան գոյժը, հեռագրով հաղորդեցինք Հայաստանի Գրողներու Միութեան, Շաբաթ օր իսկ: Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուէր բնակած գիւղը՝ Մոնֆեռա, Երկուշաբթի Փետր. 12 ժամը 15ին, իր ընտանիքէն զատ, Մարսէյլէն ներկայ կ'ըլլար հայ բարեկամներու խումբ մը:

×

Իրեն կը դիմենք կրկին, վերջացնելու համար մեր այս տխուր տողերը, քանի ինք է որ կ'ըսէ «Բանաստեղծին դերեզմանին առջեւ».

«Իջնում է անձրեւն այտերիս վրայ, —
Արցո՞ւնք է արդեօք, թէ՝ միայն անձրեւ.
Անձրեւ կամ արցունք նոյնըն է հիմա՝
Հանգչում է մահը այս քարի ներքեւ...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ թիւ 2ը է. Կարտէլճ մեռաւ առջի օր: Ոխերիմ թշնամին էր Խ. Միութեան: 69 տարեկան, մտերիմ ընկերն էր Թիթօյի, որ նախատեսուածէն առաջ կը վերադառնայ Մերձաւոր Արեւելքի իր ճամբորդութենէն, ներկայ ըլլալու համար յուղարկաւորութեան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ ընկերային մթնոլորտը օրէ օր կը ծանրանայ եւ Լոռէնէն զատ, շատ ծանր ցոյցեր տեղի ունեցած են Սէն-Նազէր, Շաթօպրիան, եւ մանաւանդ Նանթ, ուր բախումներ ալ պատահած են ցուցարարներու եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ: Հազարաւոր աշխատաւորներ «աշխատանքի պաշտպանութեան» համար փողոց իջած են: Շարանթ-Մարիթիմ, ամէնէն մեծ համեմատութիւնը ունի անգործութեան: Լա Ռոշէլ, որ «մեռած քաղաք»ի կը վերածուէր Ուրբաթ, մօտ 8000 գործազուրկ ունի:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԺԸ.

Գրեց՝ **ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ**

Այս ընդհանուր տեսական սահմանումները ընելէ ետք, Օշական ատեն մը խօսեցաւ Սփիւռքահայ գրականութեան անորոշ ներկայի մասին: Այդ գրականութիւնը բաժնեց հինգ մասերու, որոնց իւրաքանչիւրը ունի աշխարհագրական բընոյթ եւ կեդրոն, — Պէյրութ, Պոլիս, Պարսկաստան, Ֆրանսա, Ամերիկա (Միացեալ Նահանգներ): Ասոնցմէ իւրաքանչիւրին տուաւ իւրայատուկ նկարագիր մը, սակայն զլացաւ անոնց մեծամասնութեան՝ « դիմագիծի » մը իինչ ըլլալը գիտնալու շնորհը, — չըսենք՝ մենաշնորհը: Անոնց մասին զատ - զատ խօսելէ առաջ շեշտեց որ բոլո՛րն ալ, անխտիր, ժխտական մօտեցում ունին գիրենք շրջապատող ոչ-հայ իրականութեան հանդէպ, եւ իրենց հայկականութիւնը որոշ չափով մը կը հաստատեն՝ օտարին մերժումով: Ինք այս կ'ըսէր, եւ կը յիշեցնէր Մեծարենցի պէս «նորերու» դիմագրաւելիք հարցերուն մասին:

Թէքէեան երկարող շարանը կ'ոգեկոչուի՝ նման ճնշում մը իրականացնելու համար՝ յանուն աւանդութեան եւ հայկականութեան: Արդիւնքը, եզրակացութիւնը, փափաքուածը միշտ նո՛յնն է, — մերժել Նորը, որմէ՛ միայն կրնայ ծնիլ այն՝ որ պիտի փրկէ հայ գրականութիւնը իր անկումէն:

Դիմագիծի, ինքնութեան հարցի եւ ճնշումի մասին խօսելէ ետք, Օշական հաստատեց որ հայ գրողի մը համար Սփիւռքահայ կեանքի քօղարկուած իրականութիւններու դիմագիծը փնտռելը պատճառ մը չէ որ ան անհաղորդ մնայ օտար գրականութեանց, եւ անանցանելի խրամատով մը զատուած՝ օտարներն ալ հետաքրքրելու կարելիութենէն: « Գրականութիւնը միայն լեզու չէ », ըսաւ ան, « որքան ալ որ կարեւոր ըլլայ լեզուն: Մա՛րդն ալ գրականութեան մտահոգութիւններէն է, իսկ մարդը, հա՛յ մարդը, մաս կը կազմէ համամարդկային ընտանիքին »: Տոսթոյեւսքիի, Թոմաս Մանի, Սարթրի, Տիքընզի կամ Հէմինկուէյի ստեղծած մարդիկ եւ կիներ, եւ անոնց հոգերը, խարոխուած են ազգային իրականութեան մը մէջ եւ միաժամանակ հերոսներ են ամէն տեսակի ազգային ծագում ունեցող ընթերցողներու համար: Պատճառ մը չկայ որ հայ գրողին կ'արգիլէ նման նկարագիրներ ստեղծել, եւ համամարդկային կարեւորութիւն ունեցող հարցերու պատասխանը որոնել:

Սակայն դժբախտութիւնը այն է, ըստ Օշականի, հակառակ անոր որ Սփիւռքի գրականութեան հինգ կեդրոններու մէջ կան, իր հաշիւով, 85 ստեղծագործողներ, չափազանց փոքր է թիւը անոնց, որոնք գաւառային հասկացողութենէն անդին կրցած են երթալ: Նախ, ըստ ան, այդ 85էն մօտ 12ը հին սերունդի գրողներ են, անձեր՝ որոնցմէ ոմանք հին ոճով ու մօտեցումով բաւական բարձրորակ գործեր կը շարունակեն արտադրել: Տուաւ անուններ, — Մ. Իշխան, Ա. Հայկազ, Եղիվարդ, Ա. Ծառուկեան, Վ. Վահեան, Վ. Հայկ, Յ. Ասատուրեան, Ս. Մանուէլեան: (Այս ցանկը ինծի քիչ մը շատ առատաձեռն թուեցաւ, արդիւնք՝ դիւանագիտական փափուկ նկատումներու, եւ արտադրուած՝ Համագումարի ներկաներու սպառման շուկային համար: Կարելի չէ, օրինակ, Եղիվարդի եւ Ծառուկեանի հռետորական մեծ տաղանդն ու բանաստեղծական ձիրքը հաւասարեցնել միւս դէմքերու ունեցածին, թէեւ կարելի է խօսիլ որակի տարբեր չափանիշներու, քանակի եւ ուրիշ ազդակներու մասին):

Այս անունները տալէ ետք Օշական շեշտեց որ այս խմբակին մօտեցումը « հին » կը համարի, որովհետեւ գեղարուեստական ըմբռնումի հիմնական տարբերութիւն մը կայ անոնց եւ իր « նոր » որակածին միջեւ: Գրողներ, որոնք դիմագիծի մը որոնումին եւ անոր ստեղծագործման հարցին մէջ կրաւորական դեր միայն կը ստանձնեն », ինք « հին » կ'որակէ: Այս չի նշանակեր, ըստ Օշականի, որ հին մօտեցումով լաւ գործեր կարելի չէ արտադրել, եւ կամ որ ամէն « նոր » մօտեցում որդեգրող արուեստագէտ բարձրորակ գործեր արտադրելու կոչուած է: Այդպէս չէ: Սակայն այն հարցը որ կը զբաղեցնէ Օշականը, տարբեր է, — « ի՞նչ տեսակի նոր գործեր կրնան մեր Սփիւռքահայ գրականութեան անկումը կասեցնել »: Այս է զինք հետաքրքրողը, եւ անկեղծօրէն չի հաւատար որ « հին » մօտեցումով գրողները կրնան մեծ նպաստ մը բերել հոս: Որքան ալ որ հոյակապ ըլլայ իրենց արտադրածը, երիտասարդ եւ « նոր »ին պէտք ունեցող սերունդը չի կրնար հետաքրքրուիլ անոնցմով:

(18. Շար.)

1978ը «ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Պօղոս Զ. եւ Յովհաննէս-Պօղոս Ա.:

Խաղաղութեան իշխանը, ճամբորդութեանց Պապը, էքիւմենիզմի առաքեալը մարեցաւ Քասթէլկանտոլֆոյի իր ամարանոցին մէջ:

Աննախընթաց արագութեամբ քոնքլավը ընտրեց Տիեզերական Եկեղեցւոյ նոր պետը, Վենետիկի պատրիարքը՝ Ալպինօ Լուչիանի, 66 տարեկան, եւ որուն նշանաբանն է՝ խոնարհութիւն: Ամէն բանէ առաջ հովիւ, պարզ ու իմաստուն, խոր զարգացումի տէր, հմուտ աստուածաբան եւ լեզուագէտ: Ընտրելով Յովհաննէս եւ Պօղոս անունը կը յայտնէ իր կամքը շարունակելու իր նախորդներուն էքիւմենիք ճիգը:

Այժմէականութեան լուսարձակները միայն Ս. Պետրոսի հրապարակը չեն, արձակուրդի այս օրերուն: Դժբախտաբար:

Պարսկաստանի մէջ կը տիրէ պատերազմական վիճակ: Կառավարութեան փոփոխութիւնը, մահմետական օրացոյցի հաստատումը, Շահին « ազատացում »ի արարքները չեն հանդարտեցներ կրօնական ընդդիմութիւնը: Թեհրան, Մէշատ, Սպահան կը մնան խռովութիւններու թատերաբեմ: Ապատանի մէկ շարժապատկերի ոճրային հրդեհը կը պատճառէ 430 մեռեալ: Տարօրինակ կացութիւն մը կայ, մէկ կողմէ Շահը կ'ուզէ կամ կը փորձէ ժողովրդապետութիւն հաստատել, միւս կողմէ կրօնական ընդդիմութիւնը կը պահանջէ վերադարձը դէպի Իսլամ:

Նիքարակուայի մենատիրութիւնը տեղի կուտայ: Ազատագրութեան ճակատը Խորհրդարանի պալատը պատանդ կը բռնէ հարիւրաւոր հոգի եւ կը յաջողի իր պահանջները պարտադրել, մանաւանդ ազատութիւնը ապահովելով քաղաքական բանտարկեալներու եւ կեռիլլաներու:

Ո՛չ, չմոռնանք Լիբանանը, երանի թէ մոռնայինք: Այս տաք օրերուն դարձեալ կրակ, թնդանօթ, ռմբակոծութիւններ, քանդում, աւեր եւ անշուշտ մեռեալ եւ վիրաւոր: Կարելի է խորագրել՝ « Մեռնիլ անտարբերութեան մէջ »: Տարօրինակ պատերազմը ուր ամէն օր դիմագիծ կը փոխեն հակամարտ ուժերը: Արեւելեան Պէյրութ օրէ օր կը դառնայ անճանաչելի: Ո՞ւրկէ պիտի գայ փրկութիւնը: Ոչ անշուշտ լիբանանեան բանակի օրինապահ ուժերէն որ դեռ չեն հասած իրենց կայանը, Քաթայէպներու քաղաքազօրքերը եւ մըղելով պանոնք:

Զէնք, զէնք, զէնք Թուրքիոյ: Ամերիկեան Ծերակոյտէն վերջ Ներկայացուցչական ժողովն ալ ջնջեց զինարգելը: Թուրքիա հաստատուած ամերիկեան «աչքերն» ու «ականջները» Խորհ. Միութիւնը լրտեսելու համար կրկին կրնան գործել: Յոյները վրդոված են եւ համոզուած են որ Թուրքերը աւելի անզիջող պիտի ըլլան Կիպրոսի հարցին համար: Արտաքին այս « յաջողութիւնները » սակայն չեն լուծեր երկրի ներքին խռովութիւնները: Պոլիս, Անթալ, Տիարպէքիր, Մալաթիա, Նիկիա շատ ծանր բախումներ եւ ոճիրներ ծայրայեղ աջերու եւ ձախերու մէջ: Աջը բուռն կերպով կը քննադատէ Էճէվիթի քաղաքականութիւնը:

Հոնտուրասի մէջ պետական հարուած առանց արիւնահոսութեան: Մելկար Գաստրօ կը հրաժարի: Իշխանութեան գլուխ կ'անցնի զինուորական խմբակ մը:

Սուարէսին կը յաջորդէ Ալֆրետօ Նոպրէ Տաքոսթա: Առ այժմ Լիզպոնի տագնապը լուծուած է:

Լոնտոնի մէջ եղեռնափորձ էլ-Ալի

դէմ, երկու մեռեալ եւ 28 վիրաւոր: Եղեռնափորձին տէր եղաւ՝ Պաղեստինի Ազատագրութեան Ժողովրդական Ճակատը: Հակազդեցութիւնը եղաւ անմիջական եւ իսրայելեա նշօրս Միրաժներ ռմբակոծեցին Պէյրութի պաղեստինեան գաղթակայանը:

Քաջագործութիւն մը օդանաւային պատմութեան մէջ, հեռու ձգելով ժիւլ Վեռնի երազը: Երեք Ամերիկացիներ յաջողեցան անցնիլ Ատլանտեանը օդապարիկով, 147 ժամ և 6 վայրկեանէն: Մէյնի Նահանգէն իջան Ֆրանսական հողէվրէօ: Վերադարձ սակայն Քոնքորտով:

Ճերեմի Թորփ, անգլիական ազատական կուսակցութեան պարագլուխը մեղսակից իբրեւ ամբաստանուած է սպանութեան մը փորձի համար, միասեռականի մը դէմ: Անգլիա բաւական ցնցուած է: Թորփ կը հերքէ:

Դրամատիրութեան եւ պրոլետարիատի, այսինքն Օնասիսի աղջկան եւ խորհրդային պաշտօնատարին՝ Սերգէյ Կաուզովի ամուսնութիւնը Մոսկուայի մէջ: Նոր թերթօնի մը թիւ մէկ արարը, որուն պիտի չհետեւինք:

Նիւ Եորքի օրաթերթերը գործադուլի մէջ են, շաբաթներէ ի վեր:

Քենիայի առաջին նախագահը՝ Քենիաթա, որ տիրական դէմք էր ափրիկեան աշխարհի մէջ, կը մեռնի: Նոյնպէս իրենց մահկանացուն կը կնքեն « Ֆոնթամառա, հաց եւ գինի »ի հեղինակը Ինեացիօ Սիլոնէ իտալացի գրագէտ եւ Շառլ Պուայէ « Ֆրանսացի սիրահար »ի տիպարը եւ շատ մեծ դերասան:

ՖՐԱՆՍԱ

Փարիզ արաբական հաշուեյարդարի մայրաքաղաք:

Իրաքեան դեսպանատան մէջ արիւնալի միջադէպ: Իրաքցիները կրակ կը բա-

նան երբ արդէն աշաբեկիչները յանձնուած են: Արդիւնք երկու մեռեալ, երկու վիրաւոր: Զոհ կ'երթայ Ֆրանսացի դաղանի ոստիկան մը եւ Փարիզի ոստիկանական շրջանակները բուռն կերպով կը մրդովին եւ մինչեւ իսկ ցոյց կ'ընեն Ներքին նախարարութեան եւ Թէ Ելիզէի առջեւ: Իրաքի դիւանագէտները սակայն անձեռնմխելի են: Երկրորդ՝ Եղէտին Քալաք ՊԱԿի Փարիզի պետը եւ իր կցորդը կը սպաննուին եւ ամբաստանեալը Իրաքն է: Նոյն օրը եղեռնափորձ Թէլ Ավիվի շուկան, 49 վիրաւոր, արարքին տէր կ'ըլլայ ՊԱԿը: Իսկ Պէյրութի միջպաղեստինեան բախումները կ'ընեն 35 մեռեալ:

Երկնքի ուղեվարներու փուԹկոտութեան յաջորդական գործադուլները կատարեալ աղէտ մը եղան օդային ընկերութիւններուն, նեղութիւններ ճամբորդներուն, աննկարագրելի խճողում օդակայաններու մէջ, պատճառելով աՀաւոր դժուարութիւններ:

Ռ. Ֆապը գիտէ ընտրել ժամանակը: ժիսքար տ'էսթէն առաջելութիւն մը յանձնեց ձախ Արմատականներու նախկին պարագլուխին գործադրկութեան վրայ: Ձախի երբեմնի ընկերներուն աչքին Ռ. Ֆապը կը դառնայ դաւաճան: Մաուչէ կ'ըսէ. « տեսա՞ք թէ ով է ձախին դաւաճանը »: Ընկերվարականները կը դատապարտեն: Իսկ Ռ. Ֆապը պատասխանելով բոլորին կ'ըսէ. « միշտ աչք առած եմ շատ կանուխ իրաւունք ունենալ, ուրիշներ կը նախընտրեն շատ երկար ատեն սխալիլ »: Ասկէ զատ Ֆրանսայի ձախը կը շարունակէ իր ներքին պառակտումին պատկերը պարզել:

ժիսքար տ'էսթէն սիրալիր ընդունելութեան չարժանացաւ Պրըթանիի մէջ: «Սեւ մակընթացութենէն» յետոյ կ'ուզէր տեսնել երկիրը, բայց տեսաւ առաւելաբար Հողագործներու բողոքի բուռն ցոյցերը:

ժեռի մէջ, Անտրէ Սելար, ընկերվարական եւ միակ թեկնածուն ձախին կըրկին ընտրուեցաւ երեսփոխան: Առաջին ընտրութիւնը ջնջուած ըլլալով Սահմանադրական Խորհուրդի կողմէ:

Ալքոլ փորձեր, հոս եւ հոն, կը ծաւալին և սրճարանապետները շատ դժգոհ են:

Ազատգրութիւն մը: Ֆրանսայի մէջ, հացագործները ազատ են իրենց ուզած գինը որոշել հացին համար:

Վիշօ եղբայրները կը գնեն Պուսաք « կայսրութիւնը »:

Տարելից Մակարիոս Արք.ի մահուան: Փարիզի յոյն եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան արարողութիւն: Ներկայ եղաւ հրաւիրեալներու կարգին «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը: Կիպրոսի դեսպանը Փոլոս Մոտինոս մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնեց եւ գնահատանքներ « Յառաջ »ի եղբայրական կեցուածքին համար Կիպրոսի ողբերգութեան առթիւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կրթական տուեալներ: Ուսանողներու, աշակերտներու, դասախարակներու եւ այլ պաշտօնեաններու թիւը մէկ միլիոնէն աւելի է: 13 բարձրագոյն եւ 65 միջնակարգ մասնագիտական ուսումնարաններու մէջ կը դասաւանդուին 200 մասնագիտութիւններ: Ուսուցիչներու թիւն է 45 հազար:

Ինչպէս ամէն տարի, Սփիւռքէն ուսուցիչներ կը կատարելագործեն իրենց մասնագիտութիւնը: Իսկ, միշտ արտասահմանէն, աւելի քան 200 երախաներ Երեւան ժամանեցին: Կը մնան մէկ ամիս Ծաղկաձոր, Հանքաւան, Կիրովական կայաններու մէջ:

Ամառուան այս եղանակին Հայաստան այցելած են չուէտացի, գերմանացի, ֆըրանսացի, սպանացի պատուիրակութիւններ քաղաքական (համայնավար) թէ մըշակութային: Ինչպէս նաեւ հոլանտացի հայագէտ՝ Եոզէֆ Ուայթենպերկ:

Դժբախտ դէպք մը: Ի վերջոյ կազի արկած մըն էր « Միասնիկեան » թաղամասի « դէպք »ը: Ութ հոգի մեռած:

Նոր նշանակումներ: Նախարարաց Խորհուրդի նախագահի տեղակալ նշանակուեցաւ Վլադիմիր Միհրանի Մովսիսեան եւ Նախարարաց Խորհուրդի « գազիֆիկացման » գլխաւոր վարչութեան պետ՝ Ստեփան Մութաֆեան:

Երեւանի մէջ տօնուեցաւ Տարօնի «Սոխակ» Ա. Շահմուրատեանի ծննդեան հարիւրամեակը:

Ծանօթ արձակագիր՝ Ռաֆայէլ Արամեան կնքեց իր մահկանացուն:

Երկու պարտութիւն, երկու յաղթանակ: Ահաւասիկ Օգոստոսի հաշուեկշիռը Արարատին որ փայլուն տեղ մը չի գրաւեր դասաւորման մէջ:

ՍՓԻՒՌՔ

Արձակուրդի այս օրերուն կարեւոր համագումարներ եւ համախմբումներ: Փասատինա (Քալիֆորնիա) ՀՕՄի 58րդ պատգամաւորական ժողովը, մասնակցութեամբ 156 իրաւատու պատգամաւորներու: Կիպրոսի մէջ, Միջին Արեւելեան եկեղեցիներու երիտասարդական համաժողով մասնակցութեամբ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ (Կիլիկեան Կաթողիկոսութիւն): Թեհրան՝ « Իրանահայ Գրողներու Միութեան » համագումար ուր կարդացուած է 18ամսեայ գործունէութեան տեղեկագիրը անդրադառնալով Թեհրանի հանրային կեանքի եւ ձեռնարկներու դժուարութիւններուն, հանրային կեանքի լճացումին, երբեմնի երգչախումբերու լուծումին, նոր սերունդի մեկուսացումին տարեց սերունդէն, գրադարաններու բաժանորդներու չգոյութեան, հայերէն լեզուի նահանջին, ուսուցչական տագնապին, հրատարակութիւններու սպառումի խեղճ վիճակին: Անթիլիաս, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան դպրեվանքի 48րդ տարեշրջանի տեղեկագրէն կը պարզուի որ անցնող տարեշրջանին դպրեվանքը ունեցած է 56 ուսանող բաժնուած վեց դասարաններու: ժառանգաւորաց բաժնէն շրջանաւարտ եղած են հինգ աշակերտներ, Ընծայարանէն՝ չորս եւ Քահանայից դասարանէն՝ չորս ուսանողներ: Ըստ Տաթեւ Եպս. Սարգիսեանի՝ տեսուչ դպրեվանքի, հոգեւոր, ծիսական, ուսումնական, կարգապահական եւ առողջապահական մարզերէն ներս արձանագրըւած են գոհացուցիչ արդիւնքներ: Մոնրէալի մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի 10րդ մէջմասնաճիւղային խաղեր 500 մարզիկներու, սկաուտներու մասնակցութեամբ եւ հոծ թիւով հանդիսականներու ներկայութեամբ: Աթէնք, Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու համազգային բանակում:

Կարեւոր յայտնութիւն մը: Լոս Անճելըսի մէջ հրատարակուած է ցանկ մը 200 կազմակերպութիւններու որոնք Լոս Անճելըսի գաղտնի ոստիկանութեան կողմէ հսկողութեան տակ պահուած են մինչեւ 1975: Ցանկին մէջ են՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը և Հայ Երիտ. Դաշնակցութիւնը:

« Հայ Սփիւռք » մատենաշարի ստեղծում: Նպատակն է հրատարակութիւնը մշակութային այլազան կալուածներու մէջ աշխատող սփիւռքահայ հեղինակներու գործերուն գրական, պատմական կամ այլ հետազօտութիւններ ու փորձեր: Առաջին հատորը՝ Յ. Քիւրքճեանի Փորձ Տարագրութեան մասին երկլեզու երկը, որ լոյս տեսաւ Փարիզ:

Էնէքիտ Անգարայի մէջ յատուկ ժողովի մը ընթացքին նուիրուած հայ համայնքի գործերուն կ'ըսէ. «Հայ հայրենակիցները մեր եղբայրներն ու քոյրերը կը նկատուին եւ հետեւաբար անոնց բոլոր իրաւունքները անոնց պիտի յանձնուին հետզհետէ »: Ձեզի մեզի մեծ աւետիս: Կը տեսնենք:

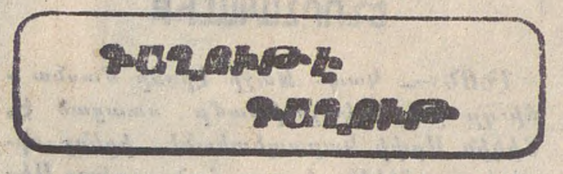

ՓԱՍԱՏԻՆԱՅԻ (Լոս Անճելըս) Հայ կեդրոնին մէջ, Յունուար 18ին, հիմը դրուած է Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութեան նոր ուխտի մը, որ կոչուած է Նիկոլ Դուման: Ներկայ եղած են շուրջ 150 հոգի: Հաւաքոյթի բացման խօսքը կատարած է ընկ. Արա Պզտիկեան: 50 հայ տղաք ու աղջիկներ իրենց երդումը կատարելով մտած են Հ. Ե. Դ.ի շարքերը: Կնքահայրը եղած է ընկ. Վարուժան Տէրտէրեան: Ընկ. Բարգէն Սասունի խօսած է Նիկոլ Դումանի կեանքին ու գործին մասին:

ՄՈՆԹԷՊԷԼԼՈՅԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Յունուար 7ին, տեղի ունեցած է « Քարէն Եփփէ ճեմարանականներ »ու Ամանորի հաւաքոյթը, որ տեւած է երեք օր, մասնակցութեամբ Քալիֆորնիոյ զանազան շրջաններէն եկած նախկին ճեմարանականներու: Միութիւնը կը հաշուէ մօտ հարիւր անդամներ:

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ « Հայ Քոյրերու վարժարան »ի աշակերտուհիները, Լիբանանի իրենց ազգակիցներուն նիւթական օժանդակութիւն ցոյց տալու նպատակով, գեղեցիկ գաղափարը ունեցած են շաբաթ մը կաթ չխմել եւ երկու շաբաթ ալ անուշեղէն չուտել: Այդ ուղղութեամբ գոյացած գումարը՝ ութ հարիւր տոլար, ղրկուած է Այնճարի եւ Զմմառու հայ որբերուն: Ի դէպ, 1977ի Դեկտեմբերին ալ, աշակերտները նուէր ղրկած էին Ծիպէյլի Թռչնոց Բոյնին, ղրկուելով Գոհաբանութեան Օրուան ճաշէն:

ՏԻԹՐՕՅԹԻ Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ կից հանդիսութեանց սրահին մէջ, Յունուար 20ին, տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դ. 88րդ տարեդարձի հանդիսութիւնը: Ցայտագիրը վարած է ընկ. Օննիկ Խաչերեան: Բանախօսած է ընկ. Գուրգէն Ասատրեան (Ուաշինկթընէն): Փակման խօսքը ըրած է Կորիւն Քհնյ. Շրիգեան:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոսին հայ կեանքը իր սովորական վայրերէն դուրս է: Պելֆոնթէն, Կապոյտ Խաչի ամառնային կայանի երկրորդ ամիսը: Լեման լիճին եզերքը, Թոնոն-լէ-Պէն, ուր Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդը հաստատած է 1978ի իր բանակումը: Սկովտիա, ուր Հայ Արիները կը պանծացնեն հայկական եռագոյնը միջազգային բանակումին:

Արտակարգ դէպք մը: Հեռատեսիլի կիրակնօրեայ յայտագիրներուն համար, Սթեֆանեսքօ շատ հետաքրքրական գըտնելով ոչխարի մորթատումը (մատաղ) նախատեսած էր նկարահանել: Սակայն բողոքներու վրայ մորթատումը տեղի չունեցաւ: « Մատաղարգելում եւ մասամբ նորին » խորագրով Գ. Պըլտեան կը յայտնէր տարբեր կարծիք: Դէպքը տեղի պիտի ունենար Նիս:

Պատուական Հայ մը՝ Վռամ Գույումճեան, որ կը պատկանէր ֆրանսահայ այն գիտակից սերունդին որ այս ափերուն վրայ պահեց ու պահպանեց Հայու ոգին, արձակուրդի այս օրերուն հրաժեշտ առաւ կեանքէն:

Տարելիցներ: Եւրոպացի՝ ժիրայր Միսաքեանի մահուան տասնամեակ եւ Շահան Շահնուրի մահուան 4րդ տարելից: «Յառաջ» նուիրեց յատուկ թիւեր:

«Յառաջ»ի Օգոստոս 2 թիւին խմբագրականն է՝ Հանդրուանէ հանդրուան: Այո, հանդրուանէ հանդրուան «Յառաջ»՝ հաւատարիմ մնալով իր կոչումին՝ տոկալ, կը թեւակոխէ իր հիմնադրութեան 54րդ տարեդարձը այն խոր գիտակցութեամբ որ պէտք է տայ աւելին եւ աւելի լաւը միշտ արժանի մնալով այն անվերապահ վստահութեան զոր կը վայելէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

3.

— Չեմ կարծում, թէ փափուկ բարձերի վրայ պիտի ծնեմ քո ոսկեմազիկ տղան:

Խորէն աղան սոսկաց՝ հասկանալով կնոջը: Այս վիճակո՞ւմ: Հիմա՞: Տէ՜ր Աստուած, ինչու ես նոր պատիժ ուղարկել: Այս « պատիժն » արդէն իմաց էր տալիս, որ ինքը փոքրիկ թոռնցքներ ունի:

×

Գիշեր էր: Հեղինէն արթնացրեց Խորէն աղային: Քնել էր ծառի տակ, չոր խոտի վրայ: Վերարկուի օձիքը բարձրացրել էր մինչեւ ականջները, հրացանը գրկել ու կծկուել: Նրա վրայ եղեամ էր նստել: Վեր կացաւ, փնթփնթաց:

—— Ի՞նչ կայ, է՜:

—— Ներսէհ Զավուշը եկաւ:

Խորէն աղայի ծոյլ քունն իսկոյն փախաւ: Նա վազեց զօրապետին ընդառաջ, որ երկու օր առաջ էր իջել ձորերը՝ իրենց հեռանալու ճանապարհը ճշդելու նպատակով: Հեղինէն եւս գնաց, մտքում ցաւ՝ ինչպէս դիմաւորի Ներսէհին: Եւ կարիք կա՞յ, որ մօտենայ, շնորհաւորի յաջող վերադարձի առթիւ, ինչպէս անում են միւսները:

Ներսէհ Զավուշը իջել էր ձիուց: Մի ֆիդայի նրա նժոյգի սանձը բռնած պտըտեցնում էր բացատում: Ձիու ռունգերից գոլորշի էր ժայթքում, փորատակից կաթում քրտինքի փրփուր: Խորէն աղան մղուեց դէպի զօրապետը, սակայն սա իր հարցով կասեցրեց նրա շեշտը:

—- Ձիլ Ջաքարից լուր չկա՞յ:

Խորէն աղան ձեռքերը տարածեց:

—— Կարծում էի, դու որեւէ լուր կը բերես, զօրապետ:

Գնացին դէպի ժայռի խոռոչը, որտեղ կանայք շտապ կրակ էին արել:

Հեղինէն ցաւով նկատեց, որ Ներսէհ Զավուշը ջղանին անհանգիստ է: Նա գունատ էր, ծնօտը սրուած: Հեղինէն նրա մօրուքի մէջ սպիտակ թելեր նկատեց: « Ցաւը ծանր է տանում, մտածեց, ինչո՞վ մխիթարես »:

Լանջը սեւացած պղնձի մէջ միս էր եփւում: Զօրապետը կռացաւ, հոտ քաշեց ժայթքող գոլորշուց:

—— Որտեղի՞ց է խոզի միսը:

—— Բենիամինն է խփել անտառում, պատասխանեց Խորէն աղան: Վարազի միս է: Վտանգի է գնացել տղաս: Մի անգամ կրակել է, վարազը չի ընկել: Թափով եկել է վրան: Հասցրել է կրակել երկրորդ անգամ...:

Զօրապետը քմծիծաղեց.

—— Հանգիստ կեանքի էք վարժուել, տեսնում եմ: Նա գլուխը բարձրացրեց. Ա՜, Հեղինէ, ողջոյն: Ներիր, որ իսկոյն չնկատեցի քեզ: Յիշո՞ւմ ես, թէ ինչպիսի սուրճ էիր պատրաստում ձեր տանը: Երբեւի չես մոռացել:

—Չեմ մոռացել, յուզուեց Հեղինէն, ես հիմա էլ կարող եմ սուրճ եփել, եթէ կամենում ես:

—— Աւելի լաւ է ջուր տաս: Ներսս այրւում է: Մեր ջրերն էլ են համը փոխել: Ծարաւ չեն կտրում: Ինչո՞ւ:

Հերինէն ջուր բերեց: Զօրապետը խմեց գաւի պռունկից՝ ջուրը թափելով մօրուքին: Գաւը ետ տուեց Հեղինէին:

— Այո, Հայոց ջրերն անհամացել են:

Խորէն աղան փայտով խառնեց կրակը: Դա տեսնելով Ներսէհ Զավուշը ծիծաղեց:

—- Հայերիս բնոյթն է՝ կրակը խառնել: Ինչի՞ց է, հը՞, Խորէն աղա:

— Կարծում եմ, որ մեր հեռանալու պահն է, զօրապետ:

Ներսէհ Զավուշը ձեռքը խօթեց կաթսան, միս հանեց: Մատներն այրուեցին, սակայն սկսեց կրծել այրող պատառը: Հեղինէն հայեացքը հեռացրեց: « Վայրենանում ենք », ցաւով մտածեց նա:

Ներսէհ Զավուշը չէր զգում այրոցքը: Սրտում գունդ - կծիկ թոյն կար: Այն աշխարհում կը գտնի Աղաւնուն: Իսկ կա՞յ այն աշխարհը: Եթէ համոզուած լինէր, որ կայ, հէնց հիմա իրեն կը նետէր ժայռի գլխից, որպէսզի շատ շուտ հասնի Աղաւնուն: Ձիլ Ջաքարը չի երեւում: Այնինչ ցուրտը սաստկանում է: Ահա կուրծքը, որ կրակի կողմն է, խաշւում է, իսկ թիկունքը՝ մրսում:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(248 — Շար.)

Օր. Լուիզ Շաքարեան, Տիկին Լիլեան Շաքարեան–Պուշէ, Պ. Լօրան Կիյօ, այրի Տիկին Հրանտ – Սամուէլեան, այրի Տիկին Ցակոբ Ջէյթունեան, այրի Տիկին Գէորգ Պազարեան եւ զաւակները, Օր. Սոնիա Ջէյթունեան, Տէր եւ Տիկին Էմիլ Ասլանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արմէն Սամուէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Ազնաւուրեան, Օր. Աստղիկ Ազնաւուրեան, Պ. Արթօ Ազնաւուրեան, Պ. Վահրամ Երէցեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, մեծ-մօրաքրոջ եւ ազգականին

(ծնեալ Ատրիէն Թոէքաքլեան)

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 8ին, 74 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Փետր. 14, ժամը 14.15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ռոնի–սու–Պուայի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. – Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին զաւակներուն, քրոջը՝ Տիկին Հրանտ – Սամուէլեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն:

Պ. Տ. Ոսկերիչեան, Վ. Կէօքճեան, Զուխասըզեան (Երեւան), Կէմճեան, Մանկիկեան, Մերկէրեան (Միացեալ Նահանգներ), Եարտըմեան, Խաչերեան (Գահիրէ) ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ԶՈՒԽԱՍԸԶԵԱՆԻ

(ծնեալ Պօղոսեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 7ին, 80 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, Փետր. 13, ժամը 14.15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը:

Որեւէ մասնաւոր ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Պ. Նուպար Գալայճեան, Տէր եւ Տիկին Լոռիս Անդրէասեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ԱՐԹԱՔԻ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 8ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, Փետր. 13, ժամը 14ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, Ռիւ Կոմիտաս, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՎԻԼ

Այս Կիրակի, Փետր. 18 պատարագ կը մատուցուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼՆՈՆ.— Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, Տիկին Արփի Կարապետեանէ, իրենց սիրելի զարմիկին, նորոգ հանգուցեալ Սիրուն Կարապետեանի (Տրակինեան) յիշատակին 200 Ֆր. ինչպէս նաեւ, իր ամուսնոյն՝ ողբացեալ Մուշեղ Կարապետեանի յիշատակին 300 Ֆր.: Տիկին Քնար Թերզեանէ 100 Ֆր.:

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Փափազեանէ իր անդրանիկ զաւկին՝ Արմէնի եւ կեսրոջը յիշատակին 100 Ֆր.: Նաեւ 30 Ֆր.՝ Ոմնէ դպրոցին համար:

Տիկին Ալիս Պարթեւեան իր սիրելի զարմիկին՝ Արամ Փափազեանի մահուան տխուր առթիւ (Պոլիս) 50 Ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին: Վարչութիւնս կը վշտակցի եւ իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ:

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

(Հաքաւ. Ֆրանսայի Թեմի Ազգային Առաջնորդարանի նախաձեռնութեամբ

Գ. ՑԱՆԿ
(Պօմոնի շրջան)

Գըլըճեան ընտանիք 2000, Միշէլ Նավէր, Երուանդ Տօրումեան 500ական, Էտուար Զաքար 250, Արամ Տէրտէրեան 200, Պետիկեան ընտանիք 150, Աղաւնիեան Դանիէլ, Մեսրոպ Մեսրոպեան, Ժիրայր Տէրտէրեան, Գաբրիէլ Իլլէզեան, Պետրոս Մարգարեան, Յովհ. Տիրիքեան, Պօղոս Պօղոսեան, Հռիփսիմէ Պէրպէրեան, Սանտալեան ընտ., Թումիկեան ընտ., Վարդուհի Դարբինեան, Միսաք Թրիքեան, Հրաչ Տէր–Բարսեղեան 100ական, Լուսին Ղազարեան, Աննիկ Օքսարլեան, Երանուհի Քիւրքճեան, Վազգէն Ինճէեան, ոմն, Անդրանիկ Պապայեան, Տէր–Ղուկասեան ընտ., Սալլապաշեան 50ական, Տօնապետ Շահինեան, Գոհար Սինանեան 40ական, ոմն, Յարութիւն Ներսէսեան 20ական: Գումար 5420, նախկին գումար 10328, ընդհ. գումար 15.748:

ՀԱՃԵԼԻ ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՊԻՆՉ (ՊԵԼԺԻԱ)

Տարեկան Բարեկենդանին առթիւ, բացառիկ դէպք մը՝ Պելժիոյ մէջ: Մամզելներու տողանցքը:

Հաւաքուիլ Կիրակի, Փետր. 25, կառքին Նոռի դիմաց ժամը առաւօտեան 8.30ին: Մասնակցութիւն 89 Ֆր., մէջն ըլլալով պաղ ճաշ մը:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

12, Ալէ Լէոնիտ, 94170 ԼԸ ՓԵՐԷՕ

Association sans but lucratif régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏՈՒԱՐ ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհանուր Պատուիրակ

Հեռաձայն 324–14–96

48ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՏԷՍԻՆԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 4, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին

Salle de Chimie, 28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7e, Métro Invalides

Ձոխ յայտագիր պատրաստուած Գայլիկներու, Թեւիկներու, Արենոյշներու եւ Սկաուտներու կողմէ:

Հայերէն ներկայացում, հայկական երգեր եւ պարեր, սկաուտական կեանքէ ներկայացումներ, նուագախումբ

Կը մասնակցին Ֆրանսական եւ Եւրոպական սկաուտական միութեանց ներկայացուցիչները եւ խումբեր

Մուտք 25 Ֆր., երախաներու մուտքը ազատ է:

ՊԻՒՖԷ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Grande Soirée Dansante

Organisée par l'Association des Anciens Elèves Moorat-Raphaël

Samedi 17 Février de 21 heures à l'aube, au MERIDIEN (Porte Maillot)

Participation :

les tziganes IVANOVITCH
les chanteurs NORAIR et SOUREN

Animée par

BERNARD DEDEDJIAN et son orchestre

BAR — BUFFET

Entrée 50 F. — Tarif réduit aux étudiants

RESERVATION des tables (du Lundi au Vendredi).

Gasparian —236-48-19 Kaprielian — 508-08-70

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ երիտասարդ կին մը կը փնտռէ տնային գործ մը առանց բնակարանի:

Կրնայ պզտիկներով զբաղիլ, կամ տարեց անձի մը մօտ ծառայել եւ ընկերութիւն ընել: Գիտէ կերակուր պատրաստել, ընել մաքրութիւն, գնում եւայլն:

Դիմել հետեւեալ հասցէին.

Madame SONIA SAGEAUX
9, Quai de Seine, 92200 ATHIS-MONS

կամ հեռաձայնել Աղքատախնամի գրասենեակը՝ 878.02.99 եւ 281.17.80

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՇՈՏ ՍԱԹԵԱՆ

խորհրդահայ մեծ երաժշտագէտի կեանքն ու ստեղծագործութիւնը (մահուան 20րդ տարելիցին առթիւ)

կը դասախօսէ՝ յօրինող–երաժշտագէտ

ԱՒԵՏԻՍ ՄԵՍՈՒՄԵՆՑ

ունկնդրութեամբ լաւագոյն կտորներու

Ուրբաթ, Փետր. 16, ժամը 20.30ին

Հայ Արուեստի ու Մշակոյթի Կեդրոնը

6, Cité du Wauxhall — 75010 Paris
(Métro : République)

OFFRE D'EMPLOI
Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Mécaniciens, mécaniciennes très qualifiés

MARDINIAN

5, Rue du Havre — 75008 Paris
Tél. : 387-56-54

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Էսաեան Սանուց Միութեան, Շաբաթ, Փետր. 24, ժամը 15.30ին, Պարոյր Սեւակ գրադարան, 32, Ռիւ տը Թրեվիզ, Փարիզ 9րդ: Օրակարգ. 1) Տեղեկագիրներու ընթերցում: 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Dans les salons de l'Hôtel GEORGE V

Փետրուար 25, Կիրակի, ժամը 15-24

Sous la présidence de
Monsieur ANDRE CHAMSON
de l'Académie Française

Matinée Dansante

Animé par BEDIK et son orchestre
et le TRIO ATHENEE

Ambiance Gréco-Arménienne *Election miss Croix Rouge*

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ.— Պատմական Հայաստանը եւ Կապադովկիան երիտասարդներու կողմէ, ժամը 16ին

Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել 985.36.53

Մուտք 40 Ֆր.— ուսանողներու կէս գին

Մուտքը ազատ է Լիբանանցի ու սանողներու համար:

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose

au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

MOSCOU - EREVAN

2 nuits 12 jours

PRIX 3750 F.

DEPART

Vendredi 9 Mars
Jeudi 22 Mars

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — 87 la Cancbière 13001 MARSEILLE tél. (91) 95 90 12

et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France

Org. Lic. 97

Imprimé sur les presses du Journal «Har atch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
14
MERCREDI
14 FEVRIER
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ
Արտասահման	Տար· 300 Ֆ	հատը	1 Ֆ· 80

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14·316

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — N° 14.316

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸ՛Ն ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՃԱՆՉՑԱՆ ԽՈՄԷՅՆԻԻ ՎԱՐՉԱԿԱՐԳԸ

— Օ —

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԱՌԺԱՄԵԱՅ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ուաշինկթըն տէ փաքթօ ճանչցաւ Պարսկաստանի խալամական կառավարութիւնը, Մոսկուան ալ անշուշտ անմիջապէս ճանչցաւ։ Գարթըր մինչեւ իսկ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յոյտնեց թէ Պազերկանի ներկայացուցիչները դանփակ խորհրդածութիւններ ունեցած են Թեհրան ամերիկեան դեսպանատան հետ 7000 ամերիկահպատակներու պաշտպանութեան համար։ Նախագահը աւելցուցած է թէ Պազերկանի գործակիցները մեծ օժանդակութիւն ցոյց տուած են Ամերիկացիներու պաշտպանութեան համար եւ չէյտած թէ կը խորհի որ « Պարսկաստանի ժողովուրդը եւ կառավարութիւնը պիտի շարունակեն մնալ մեր բարեկամները եւ ատիկա մեր յարաբերութիւններուն կը նպաստէ »։

Միաժամանակ տէ փաքթօ խզուած են Իսրայէլի հետ յարաբերութիւնները եւ Իսրայէլի նախագահը կը հրաւիրէ 80 հազար Հրեաները որ ներգաղթեն։ Պոլսոյ Մարմարան կ'ըսէ նաեւ Փետր· 9ի իր թիւին մէջ թէ Հայերը երկար պոչեր բռնած են խորհրդային դեսպանատան առջեւ Հայաստան ներգաղթելու համար։

Ներկայիս ուրեմն յեղափոխական առժամեայ կառավարութիւն մը կայ, որու գլուխն է Պազերկան։ Ըստ իրեն կրօնքը պէտք է հակակշռէ քաղաքականութեան վրայ։ Բնիկ Ատրպէյճանցի, պատրաստութեամբ ճարտարագէտ, պատրաստուած Փարիզի համալսարաններու, ուր սակայն քաղաքական ոչ մէկ ծրագիր կայ։

Կարգ մը լուրերու համաձայն, Պախթիար իր տունը ապաստանած է, այս — թոլային հաւանութեամբ, տրուած ըլլալով որ բաւական « օգնեց » իրենց, նախ եւ առաջ Շահը ճամբելով։

Նոր վարչակարգը անշուշտ շատ գոհ է Ֆրանսայէն եւ ով որ Թեհրան յարձակման կ'ենթարկուի, կը սկսի Ֆրանսերէն խօսիլ « մորթը փրկելու » համար։ Ասիկա՝ ի երախտագիտութիւն Ֆրանսայի ընծայած ապաստանին Խոմէյնիի։

Խոմէյնի, առ այժմ յաղթած է բայց եթէ ոչ ինք, գոնէ շրջապատը կը գիտակցի թէ ոչինչ վերջացած է Պարսկաստանի համար, ընդհակառակն ամէն ինչ (բայց խաղաղէ՞ս ի՞նչ) նոր կը սկսի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

« ՀՈԼՈՔՈՍԹ » (ողջակէզ) ֆիլմը, որ իբրեւ « Թերթօն » տրուած է ամերիկեան Էն· Պի· Սի· կայանին կողմէ Երեքշաբթի երեկոյեան ալ կը տրուէր Ֆրանսական հեռատեսիլի « Պաստառի Թղթածրարնե»ու շարքին, առանց սակայն վիճաբանական մասին, գործադուլի պատճառով։ Այս ֆիլմը, Հոլիվուտ պատրաստուած, ամերիկեան ոճով (քիչ մը ուեսթերնի *ինչպէս կը յայտարարէին տեսնողները) կը նկարագրէ Հրեաներու ցեղասպանութիւնը։ Արժած է վեց միլիոն տոլար եւ պատրաստութիւնը տեւած է 18 շաբաթ։* Անբէն *2 գնած է ժամը 125էն 145 հազարի։ Պիտի ներկայացուի չորս անգամէն։ Ներկայացուեցաւ նաեւ Գերմանիա։*

ՉԱՏԻ մէջ յանկարծ կացութիւնը վատթարացաւ։ Ամիսներէ ի վեր արդէն յարաբերութիւնները լաւ չէին Նախագահ Մալումի եւ իր նախարարապետ՝ Հապրէի միջեւ եւ ամէն ինչ գինեալ բախումի վերածուեցաւ։ Դրդապատճառը գործադուլի հրահանգ մը եղած է, անանուն թռուցիկներով ու նախագահին եւ վարչապետին հաւատարիմ ուժերու միջեւ կռիւները սկսած են Ճամենայի մէջ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔ՝ ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

1978-Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

— Օ —

Բ· (*)

Մեր այցելութիւններու ընթացքին երկու հարցերու վրայ շեշտ դրած ու բանիւ բերանոյ բացատրած էինք իբրեւ անմիջական լուծումի կարօտ խնդիրներ։ Առաջինն էր Թաղային Խորհուրդներու ընտրութիւնները կատարել ըստ մեր աւանդական օրինաց, ի հարկին Թաղէն դուրս բնակող անձեր ալ ընտրելով իբրեւ անդամ Թաղ· Խորհուրդի, ինչպէս եղած են անցեալին եւ վաւերացուած են պատկան իշխանութենէն։ Դժբախտաբար սակայն 8 – 10 տարիներէ ի վեր պատկան իշխանութիւնները կը մերժեն վաւերացնել ընտրութիւնը մէկու մը, որ ընտրական շրջանակէն դուրս կը բնակի այն եկեղեցիին, որուն մատակարար մարմնի անդամ ընտրուած է։ Ստոյգ է, բնական է, որ անցեալին՝ ինչպէս ներկայիս՝ նախապատուութիւնը տրուած է եւ կը տրուի Թաղեցի յարմար թեկնածուներուն, բայց մենք չունինք որեւէ օրէնք, որ հաստատէ թէ եկեղեցիի մը ընտրական շրջանակէն դուրս բնակող անձ մը չի կրնար այդ եկեղեցիին Թաղ· Խորհուրդի անդամ ընտրուիլ։ Ուստի երբ 1970ի ընտրութիւններէն յետոյ, առաջին անգամ ըլլալով պատկան իշխանութիւնները չվաւերացուցին ընտրութիւնը եկեղեցիի մը Թաղ· Խորհուրդի այն անդամներուն, որոնք այդ եկեղեցիի ընտրական շրջանակէն դուրս կը բնակէին, այս վերջինները օրէնքի դիմեցին։ Ու երկրի բարձրագոյն Ատեանը՝ Տանըշթայը 1973 Հոկտ· 3 թուակիր պաշտօնագրով մը հետեւեալ որոշումը տուաւ· « Թաղէն դուրս բնակութիւն ունենալը պատճառ մը չէ ընտրուած Թաղ· Խորհուրդի անդամի մը չվաւերացուելուն »։ Անգարայի մէջ այս խնդրի նկատմամբ բարեացակամ տրամադրութիւն մը ստեղծուած էր, նըկատի ունենալով որ նախ՝ Թաղի ընտրական շրջանակի դուրսէն ալ ընտրութիւն կատարելը՝ առնուազն հանրապետական շրջանին՝ մեր մէջ կիրարկուած սովորութիւն մըն էր, եւ երկրորդ՝ չէր հակասեր երկրի մէջ տիրող ընդհանուր ընտրական օրէնքներու տրամադրութիւններուն։

Անգարայի մէջ այս մասին հասկացողութեան եւ հաւանութեան տրամադրութիւն ստեղծուած ըլլալով հանդերձ՝ նըկատի ունենալով որ Մայիս 21ին Թաղ· Խորհուրդներու ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենային, ուստի կանխելու մտօք այս անգամ ալ չվաւերացնելու հաւանականութիւն մը, մենք վերոյիշեալ Բարձրագոյն Ատեանի որոշումնագիրը ի ձեռին ունենալով, Մայիսի սկիզբները ներկայացանք տեղւոյն մեծայարգ կուսակալին եւ պարզեցինք հարցը։ Կուսակալը հիմնուելով Բարձր· Ատեանի վերոյիշեալ որոշումնագրին վրան, հաստատեց որ կրնայինք ի հարկին Թաղէն դուրս բնակող անձ մըն ալ ընտրել։ Հետեւաբար, ըստ այնմ կատարուեցան Մայիս 21ի ընտրութիւնները։ Սակայն երբ վաւերացուած ցանկերը սկսան գալ — այլեւս սովորութիւն դարձած անսովոր ուշացումներէ յետոյ — ցաւով նկատուեցաւ, որ դարձեալ Թաղէն դուրս բնակողները դուրս ձգուած էին վաւերացեալ ցանկերէն...։

Կը կրկնենք, մենք ոչ մէկ օրէնք ունինք որ հաստատէ, թէ Թաղ· Խորհուրդի անդամները պէտք է ընտրուին Միայն *այդ Թաղի ընտրական շրջանակէն։ Ընտրուածները մուխթարներ չեն, այլ պաշտօնեաները եկեղեցիի մը, որ ամբողջ համայնքին կը պատկանի։ Կարգ մը շրջանակներ կը մոռնան կամ կ'ուզեն անտեսել այս բացայայտ իրողութիւնը։ Մեր եկեղեցիներէն ոչ մէկը Թաղի մը ժողովուրդին սեփականութիւնն է· այլ Թուրքիոյ հայ եկեղեցիին, որ մէկ եւ անբաժանելի միութիւն մըն է։*

Այսօր բացայայտ իրականութիւն է, որ հեռաւոր կամ աղքատ Թաղերու եկեղեցիները կը պահուին ոչ թէ Թաղին սակաւաթիւ բնտանիքներու կողմէ, այլ ամբողջ հայ համայնքի լումաներով։ Եթէ նորոգութեան պէտք ունին՝ ծախքը ոչ թէ այդ Թաղի Հայերը կը հոգան, այլ ամբողջ Իսթանպուլահայ համայնքը։ Վկայ՝ վերջերս նորոգուած Պէյքօզի, Ռումէլիհիսարի եւ Պալաթի եկեղեցիները։ Ու այդ եկեղեցիները տօնական օրերուն, մատաղներուն ու անուան տօնախմբութեան օրերուն լեցնողները եւ սատարողները լոկ Թաղեցիները չեն, այլ Իսթանպուլի ամէն կողմերէն գունդագունդ այդ եկեղեցին փութացող հայ հաւատացեալներն են։

(Շար·)

(*) Ա· մասը կարդալ «Յառաջ»ի Փետր· 9ի թիւին մէջ։

ՅԵՏ ՄԱՀՈՒ

Սիրելի Յարութ,

Այսպէս, գիշերով եկաւ հովը, առագաստը պարզեցիր ու մեկնեցար, անվերադարձ։ Ոչ իսկ մնաս բարեաւ, ոչ ոքի, ինչպէս կ'ուզէիր։ Սիրոյդ անունով էիր մկրտած տիեզերքը, սիրո՛վ էիր ուսած ամէն կասկած, եւ մա՛հը, — ձիւնին տակ թաղուած հունտ՝ ուր ապագան չունի՛ անուն· կրնայ կոչուիլ միմիայն սէր, լոյս։ Սպասումդ· կեանքդ։ Ներդաշնակութիւն՝ հովի, թափուող վարդագոյն ծաղիկներու եւ վիժած աստղերու։ Բերկրութիւն՝ որ չէր կրնար չբարգաւաճիլ· ուրախ, վերամբարձ բազուկներ՝ որոնք թեւաբախ բացուեցան ու գրկեցին քեզ՝ վերջին անգամ· եկան ըսելու գուցէ թէ ակամայ չէ որ գտած ես Արեգակին զուարթը, թէ ան եւս կրնայ ունենալ իր կրկներեւոյթը՝ քանի գոյն, լոյս ու ծիածան հագցուցիր կեանքին, անապատի այդ մենութենէն ջնջելով ամէն ճամբայ, բայց հաստատելով ուղղութիւն՝ որ երազն է գերիզօր· բանաստեղծութի՛ւնը։

Արդէն իսկ բերկրանք էր անդարձ մեկնումը, երբ Իկարոսիդ թեւերը կը բացուէին իբրեւ խորհուրդի սրբազան գիրք եւ մահուան ուրուականն իսկ կը դառնար խոստում· կը վերածուէիր պահուն անհաղորդ Աստուածին, փետուր՝ որ տրեզերքը կը կշռէր, ծանրութիւնդ հեղուկ ու փրփուր՝ որ սպիտակ ցնծութիւնը կը ժայթքէր։ Ահաւասիկ հեռացար, գացիր դէպի ահաւոր ծաղիկը, անյագ եւ անխոնջ դէպի այն Արեգակը՝ որուն բոյրը քեզի երբեք չէր հասած։

Եթէ բերկրանքը վերածուեցաւ երբեմն տխրութեան, պարզապէս որովհետեւ ներմղուած յոյզերը օր մը շուտով տրտմաթախիծ եղանակի վերածուեցան։ Ու գացիր ափիւնք – ճաշարանը « Անի », իբրեւ խոով արձանը այդ անճանաչ թանգարանին՝ ուր սրբատաշ քարերու պէս տառապած դէմքեր կը պատմէին անցեալի՛ միայն յոյսի մասին։ Շնչեցիր օտար երկինք ու արեւ, բայց երգեցիր « Հայաստան »։ Ժամերը շատ արագ անցան « Մայր Արաքսի ափերով »։ Գացիր Սէն-Միշէլ, Մոնփառնաս ու համապազօր անձկութեանդ՝ չհասնելու համար ոչ մէկ տեղ։ Փրովանսի լեռներուն վրայ ու սրտիդ մէջ կանչեց կռունկը, որովհետեւ գարուն էր, որովհետեւ ոչ վայրերուն վայելչութիւնը, ոչ մէկ հանգիստ ու ապաստան կրցան փոխարինել կրօնքդ ու Հայաստանդ։ Բլուրիդ կատարին կեցար աղքատ ու հպարտ՝ անապատի ծառերուն պէս, գիտնալով, թէ աստուածային առաքինութիւն է կարենալ ուրանալ գործե՛րն իսկ։ Օր մը, մտերիմներ միայն լսեցին հայրենի խոր կարօտդ, վերջին բանաստեղծութիւնդ․ — « Երեւակայեցէք, տղաք, տարի մը կայ որ հայերէն չեմ խօսած », երբ հայերէն մէկ բառ, վկա՛յ Տիրանենիդ, կը բաւէր յիշեցնելու համար քեզի աշխարհի գեղեցկութիւնը։

Գարնան, Հայաստան պիտի երթայինք, հոն ուր բեւեռագրով, անվրէպ սլաքով, խօսքերուն իմաստ տուող սլացքով վսեմ է միայն ու վերջնական Հայկի պատասխանը՝ Բելին, ուր Քերթողն երգեց եւ իմացանք, առինք բոյրը մեր իսկ արեան՝ կեանքի աղը մեր շրթներուն, բերկրալի ու բարկ համը՝ զոր լեզուն թարգմանեց Արե՛ւ։ Հոն, միայն հոն թշնամին արիւն փոխեց· եւ մենք արբուն։ Չսպասեցիր գտնելու, տեսնելու համար քարը յուզուած եւ յուզիչ զոր կերտեցինք մենք առաջին արշալոյսին։

Պիտի չհարցնեմ թէ միւս կողմը ի՛նչ կայ, ի՛նչ գտար։ Ներկայութիւնները, տեղ մը, բացակայութիւններ են այլուր։ Գիտեմ միայն թէ մեր հոգիներուն եւ հայ բանաստեղծութեան մէջ կը մեծնայ, իր ներկայութիւնը կը պարտադրէ մեծ բացակայ մը եւս՝ Յարութ Կոստանդեան, ան, որ մեր մտերմութենէն ա՛լ կը խուսափի, զոր գտնելու համար սակայն անհրաժեշտ չէ այլեւս հազարաւոր քիլոմեթր կտրել· զինք զգալու, շնչելու, սիրելու համար՝ կը բաւէ կրկնել, — « *Ողջոյն, Արեւ, յաւերժական իբրեւ հրաժեշտ՝ ողջո՛յն միայն* »։

Ողջոյն, Յարութ։ Մնացիր բարով։ Ընդմի՛շտ։

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԺԹ.

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Ըստ Օշականի գաւառային մօտեցումը՝ զոր հինը ներկայացնող այս երկոտասանը փոխանցած է աւելի երիտասարդ սերունդի ծանր մեծամասնութեան, կը բնորոշուի «հոգեբանական ապահովութեան փնտռտուքով եւ իմացական անբաւարարութեամբ»: Այսինքն, շատ աւելի երիտասարդ գրագէտ - գրագէտուհիներ ալ պատուաստուած ծառեր են, որոնք նոր ճիւղերու վրայ հին պտուղներ կուտան, — հոգեկան գոհունակութիւն կը փնտռեն պնդելու որ գոյութիւն ունին հայ տոհմական առաքինութիւններ, եթէ ոչ Սփիւռքահայ իրականութեան մէջ, ապա՝ գոնէ իրենց ստեղծած պատումներու էջերուն վրայ: Հոս բոլորին համաձայն կը զգամ ինքզինքս՝ Օշականի հետ:

Ինքնախաբէութիւն և կամ պարզ ստախօսութիւն է ստեղծել բարոյախօսական տորական հաւկացողութիւնը, որ գրողի լեզուն կրնայ սպաննել միայն: Զտում մը կատարելէ ետք, կը տեսնուի որ «փորձուած ուղիներէ հեռանալ համարձակողները» շատ քիչ են, — Ասոյեան, Կիրակոսեան, Կ. Արմէնեան, Վ. Թեքեան, Թեմիզեան եւ գուցէ մի քանի ուրիշներ: Օշական տուաւ նաեւ Վ. Մալեանի եւ Ժ. Աթթարեանի անունները, իբր գրողներ՝ որոնք հին ուղիներէն լաւ քալել գիտեն:

Պոլիսը, ըստ Օշականի, Միջին Արեւելքի մէջ ըլլալով հանդերձ տարբեր է անկէ: «Հին»երն ու ծպտուած հիները զբաղեցնող շատ մը բաներ կարեւորութիւն չունին պոլսահայ ժամանակակից գրողներուն համար, եւ այդ իսկ կ'երաշխաւորէ «տարբեր», եթէ ոչ անպայման «նոր» գրականութեան մը գոյութիւնը: Գիւղական անցեալ, տեղահան Հայու «գրականութիւն» մը, որու մէջ թըլմուած են Հայեր եւ մանաւանդ Հայուհիներ, որոնք ոչ դուրսի իրականութիւնը կը ցոլացնեն իրենց վարուելակերպով եւ մտածումներով, ոչ ալ նկարագրային կամ բառային նոր կառոյցներ կը ստեղծեն, — պարզապէս կը կրկնեն հին գրականութեան մը նոր զգեստով ծպտուած տիպարները: Շեշտեմ, — այս խաբեբայ գրականութեան մէջ կրկնուածը «տոհմական կորսուած առաքինութիւն» կոչուած տեսիլքը չէ՛, ոչ իսկ սխտոր հոտող, օղի խմող եւ իր կինը յաճախ ապտակող չարքաշ հայ գիւղացին կամ գործաւորը, այլ՝ քաղքենի երեւակայութեան մէջ ծընած փաճթէզի մը:

Պէյրութի, Միացեալ Նահանգներու եւ Իրանի գրողներու մեծամասնութիւնը, ըստ Օշականի, կը շարունակէ պատկանիլ այս նոր զգեստով ծպտուած հիներին: Զօրայր Միրզայեանէն զատ, կ'ըսէ ան, Իրանի գրողները «անձնական փոքր յոյզերով» զբաղած բանաստեղծութիւն մը կ'արտադրեն, որ իրե՛նց իսկ գաղութէն կտրած - բաժնած է զիրենք: Կը մտածեմ այդ հարուստ, քաղքենիացող, իր աղքատներն ու ծերերը Հայաստան, իսկ երիտասարդներն ու հարուստները Լոս Անճելըս արտածող հին ու կարեւոր գաղութի մասին, որ քայքայման սպառնալիքին տակ է հիմա, Լիբանանի պէս: Ինծի կը թուի որ Միջին Արեւելքի մէջ քաղաքական գոյավիճակը շատ աւելի արագ կը փոխուի՝ քան գրականը, իսկ Արեւմուտքի մէջ՝ հակառակը:

1973էն ի վեր, կ'աւելցնէ Օշական, այս գաղութին մէջ սկսան երեւան գալ մի քանի իսկական «նոր»եր, եւ կուտայ երկու անուններ՝ որոնց գործը դժբախտաբար ծանօթ չէ ինծի, — Վարանդ եւ Ռուբինեան: Հակառակ անոնց տարած աշխատանքին, Իրանը կը մնայ գաղութ մը, «ուր հայ գրագէտը չէ կրցած ապատադրուիլ հայ ժողովուրդէն»:

Գտնուելով Միջին Արեւելքի միւս շըրջաններուն, որոնց մշակութային կեդրոնը Պէյրութն էր 1950 – 75 շրջանին, Օշական կ'ըսէ որ եթէ խիստ չըլլայ իր քըննադատական մօտեցումով, կրնայ մինչեւ 170 «գրողի» անուն տալ. կամ գոնէ 100 անձ, կ'ըսէ ան, «քառասունը քերթող ու վաթսունը արձակագիր», որոնք այս կամ այն որակի գործ մը արտադրած են: Սակայն անոնց հսկայ մեծամասնութիւնը որդեգրած է քաղաքական ղեկավարներու տիրող գաղափարախօսութիւնը, եւ, նոյնիսկ աւելի՛ վտանգաւոր, անոնց հոետասպանք, հայ ժողովուրդ, — այս նիւթերը չեն զբաղեցներ քաղքենի, քաղաքականօրէն շրջահայեաց, Եգեռնին ծանրօրէն չենթարկուող պոլսահայ գրողները: Պոլսոյ պարագան շահագրգիռ է նաեւ սա պատճառով (ըստ Օշականի), — հոն լեզուն կեդրոն կը մնայ արուեստին, եւ մանաւանդ հոն Թուրք ժամանակակից գրողները յստակօրէն ազդեցութիւն մը ունեցած են հայ գրողներուն վրայ, եւ կը շարունակեն ունենալ: Այս երկու իրականութիւնները եւ դեռ ուրիշ ազդակներ պատճառ կ'ըլլան որ «կոշտ, անպաճոյճ, պաղ գրական ճաշակ մը զարգանայ Պոլսոյ մէջ վերջին քառորդ դարուն, եւ գործ մը՝ որուն մէջ մեծ քաղքերու յատուկ անգութ բարոյականութիւնը կը հակադրուի յոգնած հիւմանիզմի մը»: Զահրատ եւ Խրախունի տիպարներ ներկայացուցիչներն են այս պոլսահայ գրականութեան, ըստ Օշականի, երկուքն ալ տաղանդ ունեցող գրողներ, որոնք սակայն «զրկուած են արուեստի ամբողջական հասկացողութենէն», այսինքն՝ Սփիւռքահայ նոր արուեստի պահանջած հասկացողութենէն, եւ այս անխուսափելի է, քանի որ Պոլսահայութիւնը չապրիր միւս Սփիւռքահայութիւնը յուզող տագնապները:

Անցնելով Հիւսիսային Ամերիկայի շըրջանին, Օշական տուաւ անունները այն գրողներուն, որոնք որոշ որակ ունեցող գործ մը կ'արտադրեն, — Մ. Հաճեան, Զ. Մելքոնեան, Յ. Կարապենց, Կ. Կարապետեան, Լուսիկ: Սակայն ընդհանրապէս անոնց կատարած որոնումներն ալ բոլորովին գոհացուցիչ չդտաւ: «Կըրքոտ ապրումներու իսկական հանf մըն է հայ ժողովուրդը», ըսաւ Օշական, սակայն այս հարստութիւնները չօգտագործեր գրականութիւնը, պէտք եղած ձեւով: Մանաւանդ հոս, ժողովուրդի «դիմագիծը սեւեռելը գրականութեան մէջ» առաջնահերթութիւն ունեցող գործ է: Դժբախտաբար, ոչ միայն հայատառ այլ նաեւ անգլիատառ գրողները գործնական, ինքնապաստան այս երկրի մօտեցումները որդեգրելով կը գրեն: Տայանա Տէր-Յովհաննէսեան, օրինակ, «ցաւով, կարօտով, նոյնիսկ խղճի խայթով կը զգայ փոլfլօրիf Հայութեան մը կորուստն ու այս կորուստին արդիւնք եղող տագնապը», սակայն այդ զինք չառաջնորդեր դէպի նորը: Միայն Րաֆֆի Սէթեանն է որ կրցած է իսկապէս նոր բան մը ստեղծել այս գրականութեան մէջ, եւ իր գործը, մանաւանդ իր Գայիէ Նուառը՝ առաջին կամուրջն է հինին եւ իսկական նորին միջեւ, գործ մը որ կը փաստէ ի միջի այլոց, թէ հայ գրականութիւնը կրնայ հայերէնի կողքին Ֆրանսերէնն ու անգլերէնն ալ գործածել, առանց այլասերելու:

Օշական խօսեցաւ նաեւ Ֆրանսայի ու Եւրոպայի մասին. ակնարկեց Յառաջի Միտf եւ Արուեստին, «Հայ Սփիւռք» մատենաշարին, Իգոմի եւ Քաթրայի գործունէութեան, Հայ Պայքարի եւ «Սեւենկիւլեան» գրական մրցանակին, շեշտելով որ ասոնք միասին կը ստեղծեն իմացական (քաղաքական, գեղարուեստական) հարուստ մթնոլորտ մը, ուր կրնայ ծաղկիլ հայ գրականութիւնը, մանաւանդ անոր համար՝ որ հոս կ'աշխատին տաղանդաւորներ, -- Որբունի, Քիւրքճեան, Զարդարեան, Պամաճեան, Նշանեան եւ ուրիշներ, որոնց անունները չտուաւ: Խոստմնալից է Փարիզի շուրջ համախմբուած այս խմբակը, ըստ Օշականի, սակայն ցարդ «աւելի հմայք ունի անոնց գործը, քան խոստումի մը իրականացում»:

(Շար. - 19)

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՖԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆԸ

Երբ 1908 Յուլիս 10ին, Թուրքիոյ սուլթանական բացարձակ միապետական վարչաձեւը փոխուեցաւ Սահմանադրական Միապետութեան, եւ տրուեցաւ Մամուլի, Խօսքի, Գաղափարի, Անհատի ազատութիւն, Մուրատ Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութիւնը իսկոյն կենդանացաւ:

Պոլիս գտնուող բոլոր նախկինները, տարեց եւ երիտասարդ, շուտով եկան քով քովի, եւ վերակազմեցին, դադրած բայց ոչ լուծուած, Մխիթարեան Նախկին Աշակերտներու Միութիւնը, զոր հիմնած էր 1860 թուականին եղբայրութեան առաքեալը՝ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան:

Հաստատեցին «Ակումբ» մը նպատակով որ փութով ստեղծուի եղբայրական յարաբերութիւն, եւ միասին հետապնդեն հետեւեալ ծրագիրները.

1. Աջակցիլ իրարու բարոյապէս եւ նիւթապէս:

2. Ըլլալ նեցուկ եւ քաջալեր ազգային ձեռնարկներու:

3. Նպաստել Մխիթարեան դաստիարակութեան զօրացնելով, արդիացնելով դպրոցները, իբր ազգային ամէնէն նուիրական պարտականութիւն:

4. Ծաղկեցնել ազգային, գրական եւ գեղարուեստական կեանքը:

5. Գործածել ամէն միջոց ազգային մշակոյթ եւ նկարագիր պահպանելու համար:

1908 Սեպտ. 24ին կազմուեցաւ Յանձնախումբ որ պատրաստէ կանոնագրութեան ծրագիրը:

Յանձնախումբը՝ հրաւէրով եւ մամուլով, կոչեց բոլոր Մ. Ռ. Ն. Աշակերտները առաջին Ընդհանուր Ժողովի, վերակազմելու համար Միութիւնը:

Առաջին Ընդհ. Ժողովը գումարուեցաւ 1908 Նոյեմբեր 1ին, Պոլիս, Բերայի Մըխիթարեան վարժարանին մէջ: Ներկայ էին 79 նախկիններ:

Հոն էին համազգային եղբայրութեան եւ նախկիններու Միութեան հիմնադիր մեծն Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի շրջանէն ալեզարդ երեւելի ծերուններ, Վասիլեան, Շիշմանեան, Հէքիմեան, Ապտուլլահ, Նիկողիմոսեան, Արամ Երամ, Եսայեան, Փափազեան, Խօրասանճեան, Աճէմեան, Թօլայեան, Ազնաւուրեան, Մընացականեան, Թրեանց, Սինապեան, Ալթունեան, եւայլն. ամէնքն ալ կամ պետական պաշտօնեայ եւ կամ գիտական, գրական, գեղարուեստական, առեւտրական ասպարէզներուն մէջ պատկառելի եւ սիրուած անձնաւորութիւններ:

Այդ հեռաւոր Նոյեմբեր մէկին գումարուած Ընդհ. Ժողովը, ընդլայնեց Յանձնախումբին անձնակազմը, Ծրագիր-կանոնագրին աւելի խոր ուսումնասիրութեան համար, որպէսզի ան շուտով վաւերացուի երկրորդ Ընդհ. Ժողովով մը:

Այնքան մեծ էր Միութեան անդամներուն սրտերուն մէջ հրդեհած ազգային կրակը, որ երկրորդ Ընդհ. Ժողովը շուտով գումարուեցաւ, 1908 Նոյ. 29ին:

Ժողովականները միաձայն՝ պաշտօնապէս վաւերացուցին Կանոնագիրը, եւ Միութիւնն ալ «Մուրատ Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութիւն» անունով մկրտեցին ընդմիշտ:

Ընտրուեցաւ առաջին վարչական անձնակազմը, 9 անդամներով, ծերակուտական Արամ Երամի ատենապետութեամբ: Ժողովի փակումէն առաջ, միաձայնութեամբ որոշուեցաւ որ Մխիթարեան վարդապետները, ուր որ ալ ըլլան, Միութեան պատուոյ անդամներ նկատուին:

Այսպէս ահա, Մ. Ռ. Ն. Ա. Միութեան գոյութեան Բ. շրջանը կը սկսէր Պոլսոյ մէջ 1908 Նոյ. 29ին:

«Ամսօրեայ Տեղեկատու» տեղեկատու Միութեան անդրանիկ թերթը լոյս տեսաւ 1909 Մայիսին:

1910ին Բերա, Նանէ փողոցի անկիւնը, Միութիւնը, յարմար և վայելուչ տան մը մէջ գնեց սեփական ժողովատեղի, և նոյն տարին Սահմանադրական կառավարութենէն ճանչցուեցաւ Կազմեալ Օրինաւոր Միութիւն:

Միութեան խանդավառ վարչականները կանոնագրի ազգօգուտ նպատակները իրագործելու համար ցոյց տուին նուիրում, եւ յանձն առին մեծ զոհողութիւններ: Զգացին որ կեանքերնին իմաստ եւ ազգային նպատակ առած էր: Կազմակերպեցին հանդէսներ, 1913 Նոյ. 9ին Ս. Մեսրոպի եւ Հայոց գրոց գիւտի 1500ամեակը մեծաշուք տօնեցին: Արիս Խուրշիւտեան եւ Դանիէլ Վարուժան փայլեցան այդ օրը՝ իրենց բոցավառ եւ հայրենաշունչ ճառերով:

Միութեան կարեւոր ծրագիրներէն էր նաեւ հայ նոր սերունդը դաստիարակել տոհմային արժէքներով, այսպէս նպաստել ազգապահպանման նուիրական պայքարին: Նպատակին իրագործման համար՝ Միութիւնը ջանաց ապահովել բարեմաթիւ կրթաթոշակներ: Օգնել վարժարաններու վերաշինութեան եւ նորոգութեան գործերուն: Հոգ տարաւ որ հայ վարժարանները ըլլան մաքուր եւ արդիական:

Մինչ Միութիւնը ազգային իրականութեան մէջ, միացեալ ուժերով, խանդավառ, կարգապահ եւ օրինակելի գործունէութեամբ յաջողութիւններ կ'արձանագրէր, յանկարծ պայթեցաւ դժոխային նոր փոթորիկ. 1914, առաջին համաշխարհային պատերազմ, որուն ընթացքին այս անգամ «երիտասարդ» Թուրք կառավարութեան հրէշ եւ ոճրագործ պատասխանատուներուն ծրագրած եւ գործադրած ցեղասպանութեամբ՝ գերեւրու ծանրագոյն տակոսը՝ աշխատասէր խաղաղասէր, անմեղ հայ ժողովուրդը վճարեց իր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն կեանքով: Թուրքը քանդեց Հայուն տունը եւ Մ. Ռ. Ն. Ա. Միութիւնն անոր հետ:

Վարչութիւնը փակեց Ակումբը 1915ի սկիզբը: Պահեց ապահով տեղ գանձարանը, դիւանը, անդամներու արձանագրութեան ցանկը, հաշուետետրերը, արձանագրութեան տոմարը եւ գրադարանը:

Աշխարհակործան պատերազմին դադրելուն, սակաւաթիւ վերապրող նախկին աշակերտներու ջանքով՝ Միութիւնը մոխիրներու մէջէն սկսաւ վերարծարծիլ:

Այս երկրորդ շրջանի առաջին ընդհ. ժողովը գումարուեցաւ 1919 Փետր. 9ին: Նիստը բացուեցաւ յոտնկայս, տխուր եւ թախծալից մթնոլորտի մէջ: Ներկաները արցունքոտ աչքերով յիշատակեցին Միութեան նահատակուած անդամներու պաշտելի անունները: Ափսո՜ս, անոնց մէջն էին հանճարեղները, Արիս Խուրշիւտեան, Դանիէլ Վարուժան եւ ուրիշներ...: «Հացին երգը», «Ցեղին սիրտը» ստեղծող երեւելի գլուխը ինկած էր գետին բարբարոսներու սուրով:

Ժողովը վերահաստատուած հաշուեց Միութիւնը: Ընտրեց նոր վարչութիւն, սա լեռնացած դժուարութիւններու առջեւը կը գտնուէր: Գործելու նպաստաւոր պայման մնացած չէր: Անդամները տա-

անորդուած, վերապրողներն ալ անգործ եւ չքաւո՛ր:

Հազիւ 1922 Ապրիլ 2ին յաջողեցան թէյասեղանի մը շուրջը հաւաքուիլ, եւ տօնել Մխիթարի, Մուրատի եւ Ռափայէլի յիշատակը: Եղան բանախօսութիւններ, ճառեր: Սրտերը ջերմացան, խանդավառութեան ջերմաստիճանը բարձրացաւ: Ներկաները որոշեցին, ի գին ամէն զոհողութեան եւ միացեալ ուժերով, վերսկսիլ ազգօգուտ գործունէութիւն, դպրոց, դպրութիւն, գիր, գրականութիւն:

Բայց ափսո՛ս, նորէն փափաք եւ որոշում ցնդեցան օդը: Քանի մը ամիսներ յետոյ բոլորովին անակնկալ՝ դաշնակից եւրոպական Պետութիւնները լքեցին, քաշուեցան Պոլսէն: Հայութիւնը նորէն մատնուեցաւ խուճապի եւ բռնեց գաղթի ճամբան:

Միութեան վարչութիւնը, հեռատեսութեամբ գումարեց վերջին նիստ մը 1922 Դեկտ. 14ին եւ որոշեց.

1. Միութեան դրամագլուխը եւ արժէթուղթերը յանձնել ապահով տեղ:

2. Գոյքերը, գրադարանը, դիւանը թողուլ ուր որ են:

3. Ատենագրութիւնը, թղթակցութիւնները, անդամներու անուանացանկերը յանձնել Փարիզ մեկնող անդամներէն մէկուն, որ տանի եւ պահէ Միութեան անունով:

Այս կարգադրութենէն յետոյ միաձայն որոշեցին դադրեցնել ժողովական գումարումները. իրարու հետ պահել անպաշտօն տեսակցութեան կապեր, ապաւէն քաղաքականութեան ելքին: Նիստը փակեցին հինգ ներկաներու հաւաքական ստորագրութեամբ:

1926ին մեռաւ Միութեան մեծանուն ատենապետը, օսմանեան Պետութեան ծերակուտական՝ Արամ Ց. Երամ: Ուրիշ երկու անդամներ մեկնեցան Փարիզ, եւ այսպէս 1922 Դեկտեմբերէն սկսեալ, Պոլսոյ մէջ, վերջնականապէս դադրեցաւ Մ. Ռ. Ն. Ա. Միութիւնը: Մնաց սպասումի վիճակի մէջ, Փարիզ ժամանող անդամներու եղբայրական կապերով:

Կրա՛կ, սո՛ւր, արեան ծով՝ Թուրքի դժոխքէն փրկուած՝ նախկիններու պանծալի Միութեան սակաւաթիւ մնացորդներ չվհատեցան: Միութիւն՝ որուն համար օտարներն անգամ վկայած են ըսելով. «Եւրոպայի մէջ իսկ հազիւ կը գտնուին այդպիսի լուրջ եւ ազգօգուտ Միութիւններ» (*):

Այդ քաջարի քիչերուն աննկուն յոյսը եւ տոկուն յարատեւութիւնը վարձատրուեցաւ Միութեան նոր ծաղկումով՝ ազատութեան, հաւասարութեան, եղբայրութեան հայրենիքին լոյս քաղաքին մէջ՝ Փարիզ:

Սուրբ, 1928 Օգոստոս 27ին, Մխիթարեան Միաբանութիւնը որոշեց՝ վերաբանալ Փարիզ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը: Նոյն տարին Դեկտ. 23ին բացուեցաւ դպրոցը, Սեւր, Սէն գետի ափին: Մխիթարեան վարժարանի վերաբացումը մագնիսացուց նախկինները եւ ազգայինները: Վարժարանի կողքին Միութիւնը վերակենդանացաւ: 1929 Մայիս 26ին գումարուեցաւ այս երրորդ շրջանի առաջին ընդհանուր ժողովը՝ 29 ներկաներով: Ժողովը անգամ մը եւս վերակազմուած հռչակեց Մ. Ռ. Ն. Ա. Միութիւնը, կեդրոնատեղի ունենալով Փարիզը: Ընտրուեցաւ յանձնախումբ, որ յարմարցնէ Ծրագիր — Կանոնագրերը նոր պայմաններուն: Փութով յօրինուեցաւ նոր Ծրագիր — Կանոնագիրը եւ ներկայացուեցաւ 1929 Յունիս 30ին գումարուած երկրորդ ընդհ. ժողովին: Մասնակցողներուն թիւը բարձրացած էր 44ի: Ընտրուեցաւ նոր վարչութիւն եօթը հոգիէ անձնակազմով, սաստանձնեց Միութեան Պոլսէն փոխադրուած արկղը, դիւանը, ատենագրութեանց տոմարը:

Ժողովը փակուեցաւ հասարակաց ցնծութեան եւ աննկարագրելի խանդավառութեան մթնոլորտին մէջ:

1929 Յունիս 30ի ոգեւորութեան ստեղծած շարժումով Միութիւնը, աւելի կամ նուազ փայլուն եւ բեղուն շրջաններով, սակայն միշտ ազգանուէր եւ զոհողութեան ոգիով, կ՚ապրի ու կը գործէ:

Ան կապուած կը մնայ իր ծագումին, Եղբայրութեան, Սիրոյ, Միութեան գաղափարականին:

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի տեւողութեան Միութեան գործունէութիւնը եւ վարժարանի կեանքը կը դադրին 1939 Սեպտեմբերէն մինչեւ 1946 Նոյեմբեր:

Այդ թուականին՝ դպրոցի վերաբացման գործին մէջ մեծ եւ վճռական դեր ունեցան նախկիններու միութիւնները (Փարիզի եւ Մարսիլիոյ):

Սուրբ պատերազմի արհաւիրքները անցած էին վարժարանի վրայէն ծանրապէս վնասելով շէնքերուն: Հարկ էր նորոգել զանոնք: «Նախկին Աշակերտներու, ֆրանսական Պետութեան եւ բարեկամներու վեհանձն աջակցութեամբ, կը գրէ Արձանագրութեան Տոմարը, էջ 4, քիչ ժամանակի մէջ կարեւոր մասով վերաշինուեցան վարժարանի վնասուած մասերը»:

Միութիւնը Ֆրանսական կառավարութենէն ճանչցուած է 1901ի օրէնքին համաձայն,

«Union des Anciens Elèves Moorat-Raphaël».

Մ. Ռ. Ն. Ա. Միութիւնը ազգային ապրող ամենահին միութիւնն է, ան 118 տարեկան է, ամրակուռ, անխորտակելի եւ ազգանուէր, ծնած անմահ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի «Եղբայր եմf մենf»ի արիւնէն:

×

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն անմիջապէս վերջ, 1945ին, Մարսիլիա գտնուող մեծարանքի արժանի Մխիթարեան նախկին աշակերտներ՝ միացան եւ հիմնեցին Հարաւ. Ֆրանսայի Մուրատ Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան նոր ճիւղաւորում, պատմական Միութեան Ծրագիր — Կանոնագրէն ներշնչուած յատուկ կանոնագրով:

Նորածագ այս ճիւղաւորումը՝ երբ օրինական Միութիւն վաւերացուեցաւ Պուշ տիւ Ռոնի նահանգապետարանէն, ըստ 1901ի օրէնքին, արտօնագիր 3022 թիւին տակ, իբրեւ՝

«Union des Anciens Elèves des Collèges Moorat-Raphaël du Sud de la France»

Հարաւ. Ֆրանսայի նախկիններու Միութիւնն ալ իր հիմնարկութեան այդ հեռաւոր թուականէն սկսեալ՝ բազմաթիւ անդամներ, առիթը ներկայանալուն, փութացած է՝ յօժար եւ առատ օժանդակութիւն բերել, նեցուկ եւ քաջալեր ըլլալ, Մխիթարեան առաքելութիւններուն եւ ազգային ձեռնարկներուն:

Հ. ՍԵՐՈՎԲԷ Վ. ԱԳԸԼԵԱՆ

(*) Բազմավէպ, 1936, էջ 350:

ԹՈՐԻՆՈՅԻ „ԼԱ ՍԹԱՄՓԱ" ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

— o —

Թորինոյի «Լա Սթամփա» օրաթերթի թղթակիցը, Լիվիօ Ծանօթթի, որ պաշտօնական խումբով մը Խորհ. Միութիւն այցելած է, եղած է նաեւ Հայաստան, եւ վերադարձին երկու յօդուած է ստորագրած վերոյիշեալ օրաթերթին մէջ: Մին՝ «Եկեղեցին հայկական հողին վրայ (Դեկտեմբեր 9. 1978) եւ երկրորդը՝ հայ նկարչութեան մասին՝ «Երեւան կը ցուցադրէ ինչ որ Մոսկուա կը ծածկէ» խորագրով (Յունուար 1, 1979):

Առաջին յօդուածը կը սկսի Գեղարդի մէջ երախաներու հաւաքական մկրտութեան մը պատկերովը: Ծանօթթի կը նկարագրէ ծնողքներու եւ ուխտաւորներու հաւաքական խրախճանքը (մատաղ, խորոված, եւայլն), եւ ապա կը խորհրդածէ. «Այս եւս Խորհ. Միութիւն է, Կրեմլինէն հազիւ երկու հարիւր փայրկեան հեռու. բայց ինչ որ աներեւակայելի է Մոսկուայի մէջ, շատ բնական է Երեւան»: «Պէտք է ճանչնալ Հայերը՝ հասկնալու համար կեանքի ուժը, եւ պէտք է ճանչնալ Հայաստանը՝ հասկնալու համար իրենց զգացումները», ըսած է Ծանօթթիի Ուիլեըմ Սարոյեան, որուն հանդիպած է Երեւանի մէջ: Ու Սարոյեանի թելադրութեամբ է որ Ծանօթթի գացած է Էջմիածին, քրիստոնեայ Հայաստանի մասին լման գաղափար մը կազմելու եւ յատուկ տեսակցութիւն մը ունենալու Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին հետ:

Յօդուածագիրը, նկարագրելէ ետք Վազգէն Կաթողիկոսը, խորհրդածութիւններ կ՚ընէ Հայոց պատմութեան մասին, որ է միաժամանակ պատմութիւնը Հայոց եկեղեցիին. «Պատմութիւն մը՝ շարունակական ողբերգութիւններու. իսլամական յաճախակի արշաւանքները, Թուրքական կոտորածներն ու 1915ի հսկայ ցեղասպանութիւնը, արդէն իսկ կրճատուած Հայաստանի բաժանումը Թուրքիոյ եւ Խորհ. Միութեան միջեւ, երկրի բնակչութեան թիւէն համահաւասար Հայերու բազմութիւն մը՝ ցրուած ի սփիւռս աշխարհի՝ Միջին Արեւելքէն Վենետիկ եւ մինչեւ Միացեալ Նահանգներ»: Հայ եկեղեցիի յարաբերութիւնները լաւ են կաթողիկէներուն եւ անկլիքաններուն հետ. «Կը յուսանք կարենալ վերահաստատել Եկեղեցիներու միութիւնը», կ՚ըսէ Վազգէն Ա.: Ըստ յօդուածագրին, Հայ Եկեղեցին արդէն շատ աւելի լայնամիտ է ընկերային վարդապետութեան թէ աստուածաբանական գետնի վրայ:

Խորհրդային իշխանութիւններու եւ հայ եկեղեցւոյ յարաբերութեան մասին Վազգէն Ա. պատասխանած է. «Հայաստանի մէջ կրօնական կեանքը ազատ է եւ օրէ օր կը յառաջդիմէ: Իշխանութիւններու անուստուած քարոզչութիւնը արդելք չէ, որ փոխադարձաբար զիրար յարգենք: Ասիկա նախատեսուած է արդէն մեր սահմանադրութեամբը: Վերջին քան տարիներուն ընթացքին մկրտուած երախաներուն թիւը զգալի յաւելում կրած է: Հայաստանի մէջ 60 եկեղեցի եւ չորս վանքեր կը գործեն»:

Յօդուածագիրը կ՚եզրակացնէ, թէ հայ Եկեղեցին չսպասեց Հելսինքիի համաժողովին՝ քաղաքացիական իրաւունքներ ձեռք բերելու համար: Ստալինեան շրջանէն ետք, ան լիովին կատարած է կրօնական ոգիի եւ մանաւանդ ազգային զգացումի պահապանի իր դերը: Հայ Եկեղեցին այն կապն է, որ Մայր հայրենիքը կը միացնէ աշխարհացրիւ Հայաստանին»:

Ծանօթթիի երկրորդ յօդուածը՝ «Երեւան կը ցուցադրէ ինչ որ Մոսկուա կը ծածկէ», նուիրուած է հայ նկարչութեան: Մոսկուա իր այցելութենէն ետք, յօդուածագիրը, Երեւանի Արդի նկարչութեան պատկերասրահին մէջ, տեսակ մը զարմանքով կը կրկնէ միայն Մոսկուայի Նկարիչներու Միութեան նախագահին խօսքը.— «Բայց հոս, ամէն մարդ կը նկարէ, ինչպէս որ կ՚ուզէ»: Ծանօթթի ուղղակի հիացումով կը խօսի Խորհ. Միութեան մէջ հայ նկարիչներու ազատ, գրեթէ «արուեստը արուեստին համար» ըմբռնումին ու արտայայտութեան մասին: Գովեստով արտայայտուելէ ետք Էլիբէկեանի եւ Մ. Աւետիսեանի մասին, Ծանօթթի կը ծանրանայ յատկապէս Մ. Սարեանի վրայ, ուր կը տեսնէ հայ նկարչութեան ինքնուրոյն նկարագիրը, արդինք՝ Հայու երկրին ու արիւնին, կը յիշէ Սարեանի մասին Փիքասոյի խօսքը, թէ «Սարեան իր Հայաստանին գոյները ստեղծեց, եւ յետոյ Աստուած զանոնք իրագործեց»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

3.

Ցուրտը սաստկանում է, այո: Աշունն էր դեղին հոգեւարքի մէջ է: Ուր որ է կը գայ սպիտակ լռութիւնը: Միթէ՞ Զիլ Զաքարը կորաւ: Խորէն աղան իրաւացի է, պէտք է պոկուել ձեան ու սառնամանիքի վտանգով սպառնալի դարձած իրենց հանգրուանից ու գնալ դէպի Եփրատի հովիտները: Գնա՛լ...

Ներսէհ Ջավուշը պպզեց կրակի մօտ ու քնեց:

×

Առաւօտեան արթնացաւ կազդուրուած: Երբ լուսացում էր, ժայռի գլխից ազդանշան տուին: Մարդ է մօտենում ճամբարին: Զօրապետը նոյնիսկ գլուխը չբարձրացրեց: Հեղինէն թասից ջուր էր լցնում նրա ձեռքերին: Լուացւում էր փնչոցով: Վերմաշապիկն ու շապիկը հանել էր, մէջքը փայլում էր բրոնզէ ցոլքերով:

— Ջուրը մէջքիս լցրու, Հեղինէ...

Գեղամը կանգնեց նրա մօտ:

— Զիլ Զաքարի խումբը գալիս է, զօրապետ:

Ներսէհ Ջավուշը մէջքը ուղղեց միանգամից:

— Բերե՞լ են Զիլ Զաքարի դիակը:

Գեղամը գլուխը կախեց: Հէնց այդպէս՝ մէջքը բաց, մազերից ջուր շաղ տալով, Ներսէհ Ջավուշը վազեց մօտեցող խմբին ընդառաջ: Դժբախտաբար չէր սխալուել: Զիլ Զաքարի ձին բեռ չունէր... Դանդաղ մօտեցաւ ձիու վրայ փլուած Ուլիկին, իջեցրեց թամբից ու գրկեց նրա փոխը, բայց ամուր ուսերը:

— Հոգին լո՛յս... Հասցրե՞ր թաղել հօրդ:

Ուխտանիկը ասաց.

— Եկեղեցու դռնից տասներկու քայլ աջ, սեւ խաչքարի տակ:

Ներսէհ Ջավուշը չցանկացաւ իմանալ ընկերոջ զոհուելու մանրամասները: Հազար ձեւի նահատակուելուց ամենասուրբն է բաժին ընկել Զիլ Զաքարին՝ գնացել էր գերիներ ազատելու: Սպանուեց սուրբ գործի ճանապարհին: Այս էլ այսպէս եղաւ: Տեսնես ինչպէս կը լինի իր, Խորէն աղայի, Հեղինէի վերջը: Որոշուած ճանապարհ էր, Զիլ Զաքարը բռնեց դա ու գնա՛ց... Ճանապարհ, բարի: Հայի ճանապարհ էր, Հայի ճանապարհով գնաց:

×

Ծանր հեւալով, ձգուելով, կծկուելով Փիդայիներն ու ժողովուրդը, ահա, ելնում են դէպի Այծառիճ գետի ակունքները, դէպի լերան Ջրբաժանը: Այնտեղից աշխարհն աւելի հեռու է երեւում, աւելի մեծ: Երեւի այնտեղից ինքը կը տեսնի Աղաւնու խնկենին՝ հսկայ կաղնու ծոցում: Կը տեսնի... Մէկ — երկու օրուայ անցում եւս եւ կը հասնեն Ջրբաժանին: Այնտեղից կը թեքուեն դէպի Եփրատի հեռուները:

Գնում էին դէպի Երզնկա: Ուրիշ ճամբայ չունեն, ուրիշ յոյս չկայ: Յոյսը Եփրատի ափին է, թշնամուց մաքրուած հողում, որ թէեւ խանձուած է Հայի արիւնով, բայց դարձեալ Հայ է: Իրենք կը կենդանացնեն այդ հողը, շունչ կը տան նրան: Միայն թէ հասնեն, հասնեն նրա սուրբ երեսին:

— Յոյս Աստուած:

Սխալուել էր Ներսէհ Ջավուշը: Երկու անցում չէ, 5րդ օրուայ առաւօտեան միայն հասան Աղօթարանի բարձր թամբերին: Մնում էր հասնել լերան գագաթը, ապա գլորուելով իջնել հակառակ կողմի վրայ: Պէտք է հասնել: Սակայն լերան գագաթի վրայ ձիւն էր եկել, ծածկել քարերը, նաեւ չհալուող սառցէ խորշերը:

×

Ձիւն է գալիս: Գալիս, գալիս է այդ ճերմակ փափկութիւնը նստում քարերին, Հեղինէի մազերին, փոքրիկների վրայ: Հեղինէն մազերն ինչո՞ւ է բաց արել: Ափսոս են, նրանց ոսկեգոյնը կը ճերմակի, գուցէ յաւիտեան:

Մութը վրայ էր հասնում: Զօրապետը հրամայեց կանգ առնել՝ գիշերելու: Ձեան ծածկոցի տակ գիւղի աւերակներ էին թաղուել: Դա ծուարած էր լերան կրաքարէ փտած ատամի վրայ:

Մտան աւերակները՝ պատսպարուելու ցրտից ու ձիւնից:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(249 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ

ՄԱՆԱՍ ՄԱՆԱՍԵԼԵԱՆԻ

մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ, նաեւ Պարսամեան ընտանիքի ննջեցելոց յիշատակին, առ ի երախտագիտութիւն։ (Մահացած փիժէ)։

Նոյն առիթով կ'ոգեկոչուի նաեւ Արմենակ Դաւիթեանի եւ Յովհաննէս Կիրակոսեանի յիշատակը, Կիրակի, Փետր. 18, Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ։

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները յարգելու յիշատակը ողբացեալներուն։

Այս տխուր առիթով Միութիւնս «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրէ 100 Ֆ.։

×

Համախարբերդցիական Միութեան Կառտանի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ՍԱՐԳԻՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Փետր. 18, ժամը 14.30ին Պիլերի Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ։

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները։

×

Տէր եւ Տիկ. Արման Հանճեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան իրենց ծնողաց՝

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՀԱՆՃԵԱՆԻ

մահուան 20րդ եւ

ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ՀԱՆՃԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցներուն առթիւ, Փետր. 18, Կիրակի առտու, յաւարտ պատարագի, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժան կուժոն փողոց։

Հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

Ի ՆՊԱՍՏ
ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

Մոնփելիէի Հայկ. Միութեան նախագահ Փրոֆ. Ժեռար Տէտէեանի միջոցով Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը ստացած է 3340 Ֆր.ի գումարը ի նպաստ լիբանահայ աղէտեալներու ֆոնտին։ Այս գումարը գոյացած է նուիրատուութիւններէն հետեւեալներուն.— Քոյր Մ. Ս. Քուրտան, Մոնփելիէի Հայկ. Միութիւն, Պ.Պ. Ժ. Այվատեան, Ֆ. Առաքելեան, Ս. Աւագեան, Ա. Պապայեան, Հ. Պապայեան, Ս. Այվատեան, Ս. Պալիտեան, Ս. Քարբէր, Պ. Ճերմակեան, Տապպաղ-Մարգարեան, Փ. Տոմա, Ժ. Տէտէեան, Մ. Տէրտէրեան, Ժ. Մարգարեան, Ռ. Մարգարեան,, Գ. Նաճարեան, Ն. Փափազեան, Ս. Սարաֆեան, Վ. Սիւրմէնեան, Ա. Սիւրմէնեան, Ն. Թադէոսեան, Օ. Իթիէ։ Նախապէս, նոյն նպատակին անհատաբար նուիրատուութիւններ կատարած էին նոյնպէս Մոնփելիէէն՝ հետեւեալ հայրենակիցները.— Պ. Պ. Ճերմակեան, Ժ. Պաթաքեան, Ա. Մարգարեան եւ Ռ. Նաճարեան։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՎԻԼ

Այս Կիրակի, Փետր. 18 պատարագ կը մատուցուի։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմի Հայոց Առաջնորդարանի Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը իր խոր վշտակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկ. Մանուկ Մարկոսեանի, Աւետեան, Պաղտասարեան, Լիւլէճեան, Զուլֆայեան, Կէօզիւմեան ընտանիքներուն՝ Մանուկ Մարկոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

×

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը եւ Տիկնանց Միութիւնը իրենց սրտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տիկ. Մանուկ Մարկոսեանի, Տէր եւ Տիկ. Անտրէ Պաղտասարեանի եւ զաւակներուն, Աւետեան, Լիւլէճեան, Զուլֆայեան, Կէօզիւմեան ընտանիքներուն Մանուկ Մարկոսեանի մահուան առիթով։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Նուարդ Պասմաճեանի մօր՝ Տիկին Էլիզ Ասլանեանի յիշատակին Մարսէյլէն Տիկին Խօրտէքեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէր-Գալուստեան 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

×

ՔԱՆՆ.— Տիկին Նեւրիկ Ժամկոչեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Առաքել Ատալեանի (Նիս) յիշատակին։

×

Տիկին Տիրուհի Կուրպէթեանի յիշատակին, Տիկին Էլիզ Գույումճեան 200 Ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Պանէօ-Քաշանի մասնաճիւղին (ստանալ Յառաջէն)։

ALFORTVILLE

Sous la Présidence de
M. JOSEPH FRANCESCHI
Député-Maire d'Alfortville
Conseiller Général du Val de Marne

GRANDE SOIRÉE ARMÉNIENNE

Au profit de l'édification à Alfortville du Monument au Génocide

AVEC

Danyel GERARD
Henri TACHAN

MICHEL KRIKORIAN — MARTEN YORGANTZ — ANOUCHKA — ZAR. TONG — la chorale NAIRI direction KEVORK YANBEKIAN — le groupe CAUCASE

Samedi 17 Février à 20 h. 45
Complexe sportif Leo Lagrange,
Place Carnot, Alfortville

Billets auprès des responsables des Association et à la Mairie
375-29-00 poste 46

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Էսաեան Սանուց Միութեան, Շաբաթ, Փետր. 24, ժամը 15.30ին, Պարոյր Սեւակ գրադարան, 32, Ռիւ տը Թրեվիզ, Փարիզ 9րդ։ Օրակարգ. 1) Տեղեկագիրներու ընթերցում։ 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանէօ-Քաշանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Երկուշաբթի, Փետր. 19, սովորական ժողովատեղին ընկերուհի Փափազեանի մօտ, Ռիւ Շառլ Միշէլ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ երիտասարդ կին մը կը փնտռէ տնային գործ մը առանց բնակարանի։

Կրնայ պզտիկներով զբաղիլ, կամ տարեց անձի մը մօտ ծառայել եւ ընկերութիւն ընել։ Գիտէ կերակուր պատրաստել, ունել մաքրութիւն, գնում եւայլն։

Դիմել հետեւեալ հասցէին.

Madame SONIA SAGEAUX
9, Quai de Seine, 92200 ATHIS-MONS

կամ հեռաձայնել Աղքատախնամի գրասենեակը՝ 878.02.99 եւ 281.17.80

ՀԱՃԵԼԻ ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՊԻՆՉ (ՊԵԼԺԻԱ)

Տարեկան Բարեկենդանին առթիւ, բայառիկ դէպք մը՝ Պելժիոյ մէջ։ Մամզելներու տողանցքը։

Հաւաքուիլ Կիրակի, Փետր. 25, կառտիւ Նոռի դիմաց ժամը առաւօտեան 8.30ին։ Մասնակցութիւն 89 Ֆր., մէջն ըլլալով պաղ ճաշ մը։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

12, Ալէ Լէոնիտ, 94170 ԼԸ ՓԷՐԷՕ

Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏՈՒԱՐ ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհանուր Պատուիրակ
Հեռաձայն 324-14-96

Grande Soirée Dansante

Organisée par l'Association des Anciens Elèves Moorat-Raphaël
Samedi 17 Février de 21 heures à l'aube, au MERIDIEN
(Porte Maillot)

Participation :
les tziganes IVANOVITCH
les chanteurs NORAIR et SOUREN
Animée par
BERNARD DEDEDJIAN et son orchestre
BAR — BUFFET
Entrée 50 F. — Tarif réduit aux étudiants
RESERVATION des tables (du Lundi au Vendredi).
Gasparian —236-48-19 Kaprielian — 508-08-70

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 64րդ տարեդարձը Ապրիլ 8, Կիրակի ժամը 13ին, ճաշով։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դաշտահանդէսը Յունիս 17ին։

×

Կապ. Խաչի 50ամեակը Կրընոպլի մէջ, Մայիս 20ին։

×

Կապոյտ Խաչի յիսնամեակը կը տօնուի մեծ շուքով Ապրիլ 1ին, Սալ Կավոյի մէջ։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ ուխտագնացութիւն մը դէպի ՀԱՅԱՍՏԱՆ, անդամներու եւ համակիրներու համար, Ապրիլ 12էն մինչեւ 27

Ծաղկեպսակի զետեղում Անծանօթ Զինուորին և Եղեռնի յուշարձանին

Արձանագրութեան համար կը խնդրուի դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—
ՊԱՏՐՃԵԱՆ ԳԷՈՐԳ, հեռ. 770.07.25
ԱԿՈԲՈՖ ՍՈՒՐԷՆ հեռ. 296.09.82
ՔԵՀԵԱԵԱՆ ՄԻՀՐԱՆ հեռ. 642.73.10

Երթուդարձ 3600 Ֆր.

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

7 օր Աթէնք եւ իր շրջանները — 8 օր Հռոդոս կղզին
3800 Ֆր.

Voyage spécial pour la Fête des Mères

7 jours Athènes et ses environs
8 jours l'Ile de Rhodes
du 21 Mai au 05 Juin
Accompagné par Varoujan SARKISSIAN

Renseignements et Programmes détaillés contactez :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujan	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
15
JEUDI
15 FEVRIER
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	հատը	1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.317

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — N° 14.317

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔ՝ ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

1978-Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

— Օ —

Գ.

Հետեւաբար եկեղեցիի ընտրող անդամները միայն իրաւունք ունին որոշելու թէ որոնք պիտի ըլլան իրենց եկեղեցիի մատակարարները: Մինչդեռ այս պարագային « լայիկ » Պետութեան մը նոյնքան « լայիկ » մէկ գրասենեակն է, որ կ'ուզէ պարտադրել, թէ որոնք կըրնան՝ եւ որոնք չեն կրնար ընտրուիլ այդ եկեղեցիի վարիչ մարմնի անդամ: Ասիկա ոչ միայն ներհակ է մեր աւանդական օրինաց, այլ նաեւ կը հակասէ կրօնական ընհանուր ազատութեան սկզբունքին, որ միւս ազատութեանց հետ յարգել ու պաշտպանել յանձն առած է նաեւ մեր Պետութիւնը Միացեալ Ազգերու միւս անդամներու շարքին: Կը կրկնենք. կրօնական համայնք մը ինք կ'որոշէ եւ ինք կը մեկնաբանէ եւ ի հարկին ինք կը բարեփոխէ իր ընտրական ու այլ օրէնքները, եւ ոչ թէ « լայիկ » կառավարութեան մը « լայիկ » մէկ գրասենեակը կը պարտադրէ իր յարմար դատած օրէնքները կրօնական համայնքի մը: Այս ընտրական եւ օրինական ազատութիւնը կը վայելեն արտասահմանի մեր բոլոր համայնքները:

Երկրորդ հարցը, որուն վրայ ծանրացանք մեր Անգարա այցելութեան ընթացքին, կրթական փշոտ խնդիր մըն էր: Վերջերս ներքին գաւառներէն Իսթանպուլ գաղթած Վարդօ հայ գիւղի բնակիչներէն ոմանց յարանուանութիւնը «Ս. Գ.»՝ այսինքն « Սուրիանի Գատիմ » արձանագրուած է զիրենք աշխատցնող « աղա »ներու կողմէ, որպէսզի իբրեւ Հայ ուշադրութեան կամ վտանգի առարկայ չդառնան: Հակառակ այս իրողութեան սակայն, այս գիւղացիներու կրօնքը եւ յարանուանութիւնը առ հասարակ « հայ քրիստոնեայ » կամ լոկ « քրիստոնեայ » նշանակուած է իրենց անձնագրերուն մէջ: Պետական տոմարներուն մէջ մասնաւոր գիտումով սպրդած այս սխալը սրբագրելու համար այս գիւղացիները Մարտինի դատարանէն ապահոված էին 977 — 303 թիւ եւ 15.7.1977 թուակիր որոշումնագիր մը, որով կը հաստատուի պաշտօնապէս թէ իրենց կրօնքը եւ յարանուանութիւնը « հայ քրիստոնեայ » է: Սակայն Կրթ. նախարարութիւնը անտեսելով այս որոշումը՝ հրահանգ կը ղրկէ մեր վարժարաններուն, որ այս գիւղացիներու զաւակները հանուին հայ վարժարաններէն: Կը հանուին բոլորն ալ: Սակայն գիւղացիներու փաստաբանը կը յաջողի ձեռք ձգել այս հրահանգը կեցնելու որոշում մը Բարձրագոյն Ատեանէն: Վտարուած աշակերտներ կը վերադառնան իրենց վարժարանները: Կրթական նախարարութեան փաստաբանը, միւս կողմէ նոր պաշտպանողականով մը եւ Բարձրագոյն Ատեանի որոշումով՝ դարձեալ հանել կու տայ այս տղաքը իրենց վարժարաններէն: Հեգնականը այն է, որ Կրթ. նախարարութեան պաշտպանողականը կը հիմնուի Լօզանի դաշնագրի 40րդ յօդուածի առաջին սա բառերուն վրայ միայն. « Ոչ — իսլամ փոքրամասնութիւններու անդամ եղող » (ղայրը—Միւսլիմ էքալլիյէթլերէ մէնսուպ օլան) հաստատելու համար, որ փոքրամասնութեան համար ճանչցուած իրաւունքները վայելելու համար ենթական այդ փոքրամասնութեան անդամ պէտք է ըլլայ: Շիտակ է: Ոչ մէկ առարկութիւն այս մասին: Կրթ. նախարարութեան պաշտպան փաստաբանը սակայն կը մոռնայ կամ կ'ուրանայ այն բացայայտ փաստերը, որոնք կը հաստատեն որ այդ տղաքը Հայ են, նախ՝ իրենց բնակած շրջանի գայմագամներէ, մուխթարներէ, ոստիկանապետներէ տրուած հաստատագիրներով: Երկրորդ՝ խրաքանչիւրին տրուած անձնագիրներով: Երրորդ՝ իրենց գիւղին տրուած անունէն, որ է Վարդօ Էրմէնի Քէօյը: Չորրորդ՝ դատարանական որոշումով: Ալ չենք յիշեր իրենց մկրտութեան վկայականները, եւ այն իրողութիւնը, թէ սարի համայնքի պատասխանատուներն ալ գրաւոր հաստատագիր տուած են, որ այս տղաքը եւ իրենց հայրերը Ասորի չեն: Եթէ պարզապէս ճշմարտութիւնը այս է, այսինքն, պաշտպան փաստաբանին իսկ բառերով « 340 թիւ կանոնով ընդունուած Լօզանի դաշնագրով » նախատեսուած իրաւունքները « լոկ փոքրամասնութեանց տրուած է », այն ատեն ինչո՞ւ հայ փոքրամասնութեան կը զլացուին այն իրաւունքները, որոնք այնքան յստակօրէն նախատեսուած ու հաստատուած են պաշտպան փաստաբանին յիշած այդ նոյն 40րդ յօդուածին մէջ: Լօզանի 40րդ այս յօդուածը փոքրամասնութեանց իրաւունքները ամէնէն զօրաւոր եւ ամէնէն բացայայտ հիմերու վրայ կը դնէ, այն աստիճան, որ փոքրամասնութիւնները կրնան ըսել.— Թող գործադրուի 40րդ յօդուածը, արդէն իսկ աւելի քան 90 տոկոսով կը վերնան փոքրամասնութեանց այսօրուան դժուարութիւնները: Կրթ. նախարարութեան իբրեւ հիմք ունեցած Լօզանի դաշնագրին այդ 40րդ յօդուածը հետեւեալն է.

« Ոչ—իսլամ փոքրամասնութիւններու անդամ եղող Թուրք քաղաքացիները կը վայելեն օրէնքով եւ գործքով՝ նոյն վերաբերմունքը եւ նոյն երաշխիքը (կանոնի) միւս Թուրք քաղաքացիներուն հետ: Անոնք՝ փոքրամասնութիւնները, յատկապէս իրաւունք պիտի ունենան, ծախքերը իրենցմէ ըլլալու պայմանով,

Շինելու — փրնս. Քուէէ, Թրք. Թէսիս էթմէք.

Կառավարելու — փրնս. Տիրիժէ, Թրք. Իտարէ էթմէք.

Հակակշռելու — փրնս. Քոնթռոլէ, Թրք. մուրաքապէ էթմէք.

Ամէն տեսակ բարեսիրական, կրօնական կամ ընկերային, ամէն տեսակ դըպրոցներ եւ կրթութեան ու դաստիարակութեան ուրիշ հաստատութիւններ, ուր տեղեր իրաւունք ունին ազատաբար գործածելու իրենց լեզուն եւ ազատաբար կիրարկելու իրենց կրօնքը »:

Փոքրամասնութեանց ամբողջ ուզածը այս է. այսինքն վայելել ամէն Թուրք քաղաքացիի եւ « ճէմաաթ »ի ունեցած իրաւունքները օրէնքով ու գործքով: Մինչդեռ այսօր բացայայտ իրողութիւն է, որ ոչ մէկ չենք շինելու իրաւունք կը տրուի փոքրամասնութեանց, մինչեւ իսկ փոխարինելու համար այն շէնքերը, որոնք պետական հաստատութեան մը հրահանգով անհրաժեշտ եղած է քանդել: Այսօր փոքրամասնութիւնները զրկուած են իրենց հաստատութիւնները իրենց աւանդական օրինաց համաձայն կառավարելու արդար իրաւունքէն:

(Շար. - 3)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԽՈՄԷՅՆԻԻ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱԽԹԻԱՐ՝ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Արտաքին նախարար՝ ՍԱՆՃԱՊԻ

— Օ —

Պարսկաստանի նոր իշխանութիւնը բաւական արագ կը շարժի եւ նախ եւ առաջ ամէն ճիգ կը թափէ անիշխանական տարրերու արգելք հանդիսանալու համար: Հրահանգ տրուած է որ զէնքերը յանձնուին բայց շատ հաւանական չէ, որ մարքսիստ տարրեր հետեւին այս հրամանին: Անոնք Է—Խալքի ֆետայիները (Ազգին Զոհուածները) մարքսիստ — լենինիստ այս խմբակները ծրագրած են զէնքերը վար չդնել մինչեւ վերջնական յաղթանակ: Համալսարանը իրենց բերդը դարձած է մինչ գիտութեան ճիւղը ապաստանած են Մոճահետիները (Հաւատքի Ռազմիկները): Ֆետայիները լաւ չեն Թուտեհի հետ եւ Խորհ. Միութեան կամ Չինաստանի հանդէպ դիրք չունին մասնաւոր, կ'ուզեն ինքնավար արտայայտութեան մը իրաւունքը իսլամական Հանրապետութեան մէջ:

Ամէն պարագայի մէջ Խոմէյնի պէտք է « աճապարէ » եւ արդէն երկու նախաձեռնութիւններ ստանձնեց: Նախ Պասթիարը ձերբակալուեցաւ եւ պիտի դատուի « յեղափոխական դատարան »ի մը կողմէ: Միւս կողմէ կառավարութիւնը կազմեց, ուր միայն աշխարհականներ կան եւ ուր բաւական լայն տեղ տրուած է « Ազգային Ճակատ »ի: Արդարեւ, Արտաքին նախարարութիւնը կը յանձնուի Քարիմ Սանճապիի, որ ընդհ. քարտուղարն է շարժումին եւ բաներն ալ՝ Ֆորուհար՝ Աշխատանքի եւ Ընկերային Հարցերու նախարար: Իպրահիմ Եազտի, տեսակ մը պարսիկ « Չէ կեվառա »ն, յեղափոխական հարցերով զբաղող փոխվարչապետ, Հաշէմ Սապաղեանի վիճակուած է կազմակերպել միապետական վարչակարգին հանրապետական վարչակարգի վերածման մանրամասնութիւնները: Ներքին նախարար նշանակուած է Սա տը Հաճ, որ շատ պայքարած է մարդկային իրաւանց համար:

Արտաքին ճակատի վրայ, քիչ — շատ բոլոր երկիրները ժամ առաջ կը ճանչնան նոր իշխանութիւնը: Ֆրանսան մասնաւոր դիրք մը չունի բանելիք այս ուղղութեամբ քանի որ Պետութիւնը կը ճանչնայ եւ ոչ՝ կառավարութիւնը, ուրեմն, իրաց նոր կացութեան մէջ, կը մնայ շարունակել գործակցութիւնը: Կան անշուշտ կարգ մը երկիրներ, ինչպէս Իսրայէլ, որոնք մտահոգ են եւ վերապահ: Խորհ. Միութիւնը ճանաչումով չի գոհանար եւ լրջնաչուրթն յայտարարութիւններ ալ կ'ընէ, ինչ որ քիչ « կեղծաւոր » կը թուի քանի Մոսկուա, մասնաւորաբար ուրախանալու պատճառ մը չունի « իսլամական Հանրապետութեան » մը ներկայութեամբ « քիթին տակ »: Այդ առընչութեամբ բաւական « հոգեր » ունի: Բայց հաւանաբար հաշիւ մը ունի եւ ժամանակն ալ ցոյց կու տայ: Փեքին ալ ճանչցած է նոր վարչակարգը:

× Զօրեքշաբթի առտու ցուցարարներ յարձակած են Թեհրանի ամերիկեան դեսպանատան վրայ, կրցած են ներս մտնել եւ թալանի տալ գրասենեակները: Կ'ըսուէր — բայց չէր հաստատուած — որ 69 հոգինոց պաշտօնէութիւնը « պատանդ » է: Խոմէյնի հանդարտութեան կոչ ըրած է ու Պազերկան ընդհատած Նախարարաց Խորհուրդի նիստը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը Մոսկուայէն վերադարձաւ, ուր թէեւ Բրեժնեւը չէր տեսած բայց 15 վայրկեան հեռաձայնով խօսած էր թիւ 1ին հետ, որ Սեւ ծովու ափին կը հանգստանայ: Մարտի վերջ, ժիսքար տ'էսթէն պաշտօնական այցելութիւն կը կատարէ Խորհ. Միութիւն: Վերադարձաւ նաեւ Նախարարապետը՝ Պառ « Կեցցե՛ն Քէպէքի Ֆըրանսացիները » ըսելէ ետք, օդակայանը, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին: Նախագահ ժիսքար ալ Քամըրունէն վերադարձած էր անցեալ Շաբաթ, այնպէս որ ամէն մարդ տուն եկած ըլլալով, Արդարութեան նախարարը միայն երեք օր տէրը եղաւ երկրին, ինչպէս կը նախատեսէ Սահմանադրութիւնը:

ԺԱՆ ՌԸՆՈՒԱՌ համաշխարհային համբաւի տէր մեծ բեմադիրը, մեռաւ Պեվըրլի Հիլս (Հոլիվուտ) 84 տարեկանին: Իր ֆիլմերը դասականներն են շարժարուեստի, կը բաւէ յիշել՝ Լա Կռանտ իլիւզիոն, Լա Պէթ Հիւմէն, Լա Ռեկլը տիւ ժէօ, Լէ պա-ֆոն: Որդին էր մեծ նկարիչին՝ Օկիւսթ Ռընուարի եւ ծնած էր Փարիզ: Մինչեւ Ամերիկա երթալը (1940) « Ժողովրդական Ճակատ »ի ատեն ալ կապ պահած է ծայրայեղ-ձախ շրջանակներու հետ եւ պատրաստած է « Պ. Լանժի Ոճիրը », հաղուագիւտ ֆիլմերէն, ուր զգալի է « Ժողովրդական Ճակատի » ոգին: 1936ին կը բեմադրէր Համայնավար կուսակցութեան համար քարոզչութեան ֆիլմ մը՝ « Կեանքը մերն է »: Իր ամբողջ գործը կը տարածուի 45 տարիներու վըրայ եւ զանազանութեան դրոշմը կը կրէ: Մարմինը պիտի փոխադրուի Ֆրանսա: Վերջին մեծերէն էր Շարժարուեստի, որու շատ բան կը պարտին ոչ միայն բազմաթիւ բեմադիրներ այլեւ՝ դերասաններ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Արտաքին նախարարը Մոշէ Տայեան զգայացունց յայտարարութիւն մը ըրած է, ըսելով թէ « ՊԱԿ »ը (Պաղեստինեան Ազատագրական Կազմակերպութիւն) միայն ահաբեկչական շարժում մը չէ, մասամբ քաղաքային է »: Ասիկա մեծ ընդվզում յառաջ բերած է Իսրայէլ եւ վարչապետը հարկ տեսած է շեշտել թէ ոչինչ փոխուած է Իսրայէլի քաղաքականութեան մէջ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ պաշարման վիճակը, որ հաստատուէր Դեկտ. 26ին, երկու ամսուան համար, Մարաշի արիւնալի դէպքերէն ետք, երկու ամիսով երկարաձըգուեցաւ:

ԳՆՉՈՒՆԵՐԸ մասնաւոր կանոնագիր կը պահանջեն ՄԱԿէն: Իրենց կարեւորագոյն կազմակերպութիւնը՝ «Ռոմանի—Իւնիոն», Պերնի մէջ, հաստատած է, որ իբրեւ « առանց երկրի ազգութիւն » դէտի տեղ մը կ'ուզէ:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ի.

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Դատումներու այս մանրամասնումէն ետք Օշական վերադարձաւ իր նիւթի ընդհանուրին, եւ տուաւ ամփոփում մը՝ որ որոշ կէտեր յստակացուց, գոնէ ինծի համար: Տուաւ յստակ սահմանումներ, օրինակ՝ « հայ արուեստագէտը այն մա՛րդն է, որ հայ չըլլալու կարելիու — թիւնը կը զգայ եւ անկէ ծնած իր տառապանքը կ'արտայայտէ իր արուես — տով »: Ես չհասկցայ որ ի՞նչպէս այս սահմանումը կրնայ « հին »ը նորէն գտնել, սակայն ան լաւ կը թուի ինծի իբր հաստատում, իբր նկարագրութիւն ըՍփիւռքահայ գրողներու ծանր մեծամաս - նութիւնը մտահոգող գոյավիճակի մը: Օշական կրկնեց որ հայ գրողին պարտականութիւնը « հայ գաղը լուծել չէ, այլ մեր նոր դիմագիծը » ստեղծելն է: « Մանիֆեսթոյի » մը պէտք զգաց ան, որ կը հաստատէ, կտրուկ կերպով, թէ

Ա) « Սփիւռքահայ գրողները պէտք է իրենք իրենց գլխուն ճարը նային »: Բ) Գրականութիւնն ու անոր շահերը վե՛ր են քաղաքականութենէ: Գ) Մեր ճիգը, իբր գրողներ, պէտք է ըլլայ մօտենալ մեր դարուն: Դ) Մենք 1850 - 1920 արեւմտահայ գրականութիւնը ունինք իբր կարեւոր աւանդ, սակայն անոր շարունակութիւնը ըլլալով հանդերձ՝ Սփիւռք ենք, եւ նոր Սփիւռքահայութեան ինքնութիւնն է որ պէտք է գրաղեցնէ մեզ: Ե) Պէտք է ընդունինք որ այսուհետեւ հայ գրականութիւնը պիտի մշակուի զանազան լեզուներով: Զ) պէտք չէ մոռնանք որ Սփիւռքահայ գրականութիւնը ունի կեդրոնացման սկզբունք մը, Հայու հասարակաց նկարագիրը՝ որ կը գտնուի զանազան գաղութներու տեղական յատկանիշներով բընորոշուող տիպարներու մէջ ալ: Է) Հայ գրողը պէտք է ազատագրէ Հայու սեռականութիւնը, եթէ կ'ուզէ իսկապէս ազատագրել Սփիւռքահայուն միտքը: (Այս վերջին կէտին « ամէն » մը կ'աւելցնեմ ես ալ, քթիս տակէն, Օշականի խօսքերը ազագրած ատենս):

Հաւանաբար ընթերցողին յայտնի է թէ Օշական հակասական որոշ բաներ ըսաւ (օրինակ՝ սկիզբը Պոլսոյ հայ գրականութեան տուաւ « նոր » ըլլալու ջահը, յետոյ՝ զայն խլեց անոնցմէ. ինծի այնպէս թուեցաւ որ ան ինքն ի՛ր հետ վէճ մը ունէր՝ պոլսահայ գրականութեան արժէքի եւ տեղի մասին): Միաժամանակ, շատ մը ունկնդիրներ գրգռուեցան, բարկացան կամ ալ (արդարօրէն) շփոթեցուցիչ գտան Օշականի սահմանումներէն ոմանք, օրինակ՝ յստակ չէր գրեթէ բոլորին, թէ ի՞նչ պէտք է ըլլայ գրող – ժողովուրդ կապը Սփիւռքահայ գրագէտին համար: Այս վերջին կէտը առիթը եղաւ բուռն վէճի, կարելի է ըսել բարկացած մարդոց վէճի:

Գրագէտ Զարեհ Մելքոնեան առարկեց որ Օշական կը հրաւիրէ հայ գրողը՝ սին ինքնահաւանութեան մը: Ըսաւ որ միջին հաշուով իւրաքանչիւր նոր գիրք հազիւ 400 ընթերցող ունի, մեր Սփիւռքի իրականութեան մէջ, եւ նման սակաւաթիւ ունկնդիր հասարակութիւն ունեցող հեղինակը նախ պէտք ունի իր գործը աւելի հրապուրիչ դարձնելու ժողովուրդին, եթէ կ'ուզէ անոր ազդել եւ նոր դիմագիծ տալ: Գրագէտը պէտք է գիտնայ ընթերցողը գրաւել, որովհետեւ « վերջին խօսքը կը պատկանի ժողովուրդին »: « Եթէ գրագէտ ես եւ ըսելիք ունիս, ըսէ՛ »,

ըսաւ Պր. Մելքոնեան, եւ ժողովուրդին ու մանաւանդ գրականութեան քննադատին կը մնայ որոշումը, թէ որքան յաջող էիր: Գրողը ունի գրաւիչ եւ համոզիչ ձեւով գրելու պարտականութիւնը, իսկ ժողովուրդն ու քննադատը՝ գրուածը կարդալու եւ դատելու պարտականու — թիւնը:

Մելքոնեանի այս առարկութիւնը, որ որոշ ընդունելութիւն մը գտաւ, (թէեւ յայտնօրէն չհամոզեց բոլոր ներկաները), ծառայութիւն մըն էր հայ գրականու - թեան դժուար վիճակի մասին գրողի մը համար, որովհետեւ ան մի քանի տողի մէջ խտացուց այն հիւանդագին շփոթումը՝ որ հայ գրագէտներէն շատեր, նոյնիսկ տաղանդաւորներէն շատեր կը մղէ ձախողանքի, իբր արուեստագէտ: Իր խօսքերուն ետեւ կայ գրականութեան շփոթումը քաղաքական ընտրութեան մը

հետ, կամ շուկայի մը սէյլ (վաճք)ին հետ, ուր աժան ծախուած ապրանքները բաւական ժողովրդականութիւն կը վա - յելեն: Վստահ չեմ թէ Մելքոնեան իսկապէս կը հաւատա՞յ իր ըսածներուն, բայց կը վախնամ որ այո՛, իսկապէս կը հաւատայ:

Երբ երկու թեկնածուներ ընտրութեան մը մէջ կը մրցին, 500 քուէ շահողին համար չենք ըսեր անպայման՝ որ 400 քուէ շահողէն լաւ մարդ էր, կամ թէ աւելի լաւ երեսփոխան պիտի ըլլայ ան՝ քան միւսը: Կրնայ ըլլալ որ աւելի յաջող ստախօս մընէր աւելի քուէ շահողը, ու խաբեց ժողովուրդը: Կրնայ ըլլալ որ կաշառեց ընտրողները՝ որոնք աճճիք են: Եւ կամ նոյնիսկ կարելի է ըսել՝ որ ժողովուրդը ապուշ էր, իր շահը չկրցաւ տեսնել, ու իրեն վնասակար եղողին համար քուէարկեց: վոքս, փոփուլի, վոքս տէի (ժողովուրդի ձայն, Աստծոյ ձայն) ըսող դասական լատին իմաստուններն որոշ դառն իրոնիով մը ըսած են այս խօսքերը, ոչ իբր անվիճելի ճշմարտութիւն:

Երբ շուկայի վրայ երկու ապրանք, ըսենք՝ ինքնաշարժի երկու տեսակ կը մրցին իրարու հետ, ու մէկը օրը 500 հատ կը ծախուի, միւսը՝ օրական 400, չենք ըսեր որ աւելի շատ ծախուողը աւելի որակաւոր ինքնաշարժն է: Կրնանք ըսել միայն՝ որ ծախողին համար աւելի շահաբեր է: Գուցէ է՛ իսկապէս աւելի բարձրորակ, կամ նորէն՝ գուցէ գնորդները ապուշ են, ռէքլամ – յայտարարութիւններէ համոզուած կը գնեն գէշ ապրանք, լաւորակի տեղ: Կամ գուցէ նոյնիսկ խեղճ ժողովուրդը յանցաւոր չէ, պարզապէս աղքատ է, կը գնէ Ռընօն եւ ոչ Ռոլզ-Ռոյսը, որովհետեւ չի կրնար մեծ գումարը ճարել: Անշուշտ եթէ ա՛յս է պարագան, Ռընօն կը փորձէ մակերեսային ձեւով ինքզինքը նմանցնել վա - ճառականական պայքարը կորսնցնող Ռոլզ—Ռոյսին: Ե՞րբ, ո՞ր պարագայի տակ յաղթողը կը փորձէ կապկել պարտուողը, ինչո՞ւ համար, օրինակ՝ Ռընօ (կամ Շէվրոլէ) ծախողը կ'ըսէ, — մեր ինքնա - շարժի շարժակը Ռոլզ-Ռոյսի շարժակին չափ քիչ աղմուկ կը հանէ:

(20 – Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԱՐԳՈՒԱԾ ՄԱՐԴԻԿ (պատմուածքներ), գրեց՝ Նուպար Ակիշեան, Լոս — Անճելըս, Գալիֆորնիա, 1978:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՈՒՐԵՐԸ

— O —

ՍՐՏՑԱՒ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՐՑԵՐ — ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

Ցստակ մատնանշելէ ետք Հայաստանի հանքային ջուրերուն արժէքը առողջապահութեան եւ տնտեսութեան մարզերէն ներս, Հայկուրորտխորհրդի գործելա — կարգի եւ շահագործման ջրերկրաբանա — կան կայանին պետը՝ Ս. Ղազարեան « Սով. Հայաստան » օրաթերթին մէջ աւելցուցած է, թէ մեր Հանրապետու — թեան սահմաններէն ներս հանքային ջուրերուն աղբիւրներուն թիւը 500է աւելի են: Հարցն այն է սակայն, որ անսպառ հարստութեան մէկ շատ աննշան մասն է, որ ցարդ կ'օգտագործուի: Ասոնք միայն ինը աղբիւրներ կը ներկայացնեն: Արզնի՝ օրական 1649 խորանարդ մեթր ջուրի ծորումով, Ջերմուկ՝ 1469, Հանքաւան՝ 3.957, Բջնի՝ 898, Սեւան՝ 2807, Լիճք՝ 3400, Կիրովական՝ 1937, Արարատ՝ 725, Արփի՝ 432: Այս աղբիւրներուն շրջագիծին մէջ հաստատուած են երեք առողջարաններ՝ Արզնի, Ջերմուկ եւ Հանքաւան, ինչպէս նաեւ հանքային ջուր լեցնելու սահմանուած տասր գործատուն.— Ջերմուկ, Արզնի, Բջնի, Զարենցաւան, Հանքաւան, Լիճք, Կամօ, Երասխ, Արփի եւ Դիլիջան:

Մասնագէտին ներկայացուցած տուեալներով, եթէ արտադրութեան անխուսա — փելի կորուստները մէկ կողմ ձգուին կամ՝ ըսենք հաշիւէն դուրս հանուին, մնացեալը բաւական պիտի ըլլար, որ օրական 35.700 բուժումի սահմանուած լոգանքներ կատարուէին եւ կամ թէ օրական 21 միլիոն շիշ լեցուէր: Արդ, առաջին պարագային կարելիութեան միայն 3,5, իսկ երկրորդ պարագային միայն 3,4 տոկոսը կ'օգտագործուի:

Պատկերը յատկապէս գոհացուցիչ չէ Հանքաւան, Կիրովական, Կամօ, Արարատ եւ Լիճք հանքավայրերուն մէջ, քանի ըստ մասնագէտին, կ'օգտագործուին պաշարներուն չնչին մասը: Աւելցուցած է, թէ այս վայրերը սքանչելի բնակլիմայական պայմաններ ունին եւ կրնան առողջարաններու լայն ցանցի մը ծառայող շրջաններ դառնալ:

Ս. Ղազարեանի արծարծած հարցերէն մէկն ալ այն եղած է, որ հանքային ջուրերէն կարելի է ապահովել ածխաթթուկազ եւ աղի բաղադրիչներ: Ներկայա — ցուցած հաշիւներուն համաձայն, ջուրին բնական կորուստներն ալ նկատի առնե — լով, ներկայիս կարելի է օրական մօտաւորապէս քսան թոն ածխաթթու կազ արդիւնահանել: Ասիկա նկատած է կա — րեւոր, քանի գործատուները այս ածխաթթուն կ'ապահովեն կողմնակի աղբիւրներէ՝ աւելորդ ծախքի եւ ժամանակի ենթարկուելով: Աղի բաղադրիչները փոշիի վերածուելով կրնան իբրեւ դեղ ծառա — յել, ինչպէս արտասահմանի մէջ:

Մասնագէտը ապա խօսելով հանքաջուրերու շիշի գործատուններուն մասին, դիտել տուած է, թէ բացի Զարենցաւանի գործատունէն, մնացեալները լաւագոյն պարագային « արտադրամասեր » կրնան կոչուիլ: Ասոնց մօտ « անհանդուրժելի ցածր է արտադրական կուլտուրան, տեխնոլոգիան պրոցեսները պրիմիտիվ են, սարքաւորումները բարոյապէս մաշած: Այդ բոլորի հետեւանքով որոշ դէպքե — րում հանքային ջուրը սպառողին է հասնում ոչ բարւոք վիճակում՝ առանց պիտակի, ածխաթթու գազի ցածր պարունակութեամբ, ոչ մաքուր եւայլն »:

Մասնագէտին կատարած առաջարկներն են.— առաջին առթիւ փութով մղում տալ նոր առողջարաններուն կառուցումին եւ եղածներն ալ մեծցնել, արդիակա - նացնել: Հանքային ջրերուն արդիւնա - հանումը ապահովել բարդ եղանակնե — րով: Ճարտարարուեստականացած հիմերու վրայ դնել, «Համաշխարհային պրակտիկայի մակարդակով, ջրալցման գործատուները »:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՔԱԹԻԱ ՏԱԳԱՒԵԱՆԻ

« ԱՇԽԱՐՀԸ ՏԵՍՆԵԼ ՊԱՏՈՒՀԱՆԷՆ »

— O —

« Յառաջ »ի ընթերցողներուն ծանօթ անուն մըն է, հաւանաբար, Քաթիա Տակաւեան, ի մասնաւորի որպէս Գեղարուեստից Ազգային Դպրոցի փայլուն աշակերտուհի, որ արժանացած էր « Հռոմ »ի մրցանակին, 1976ին: Մինչեւ 1978 շարունակած է իր ուսումը Հռոմի մէջ, առիթը ունենալով նաեւ իր գործերը ցուցադրելու այնտեղի արուեստասէրներուն համար:

×

Խմբական ցուցահանդէս մըն է, որուն իր մասնակցութիւնը կը բերէ հինգ քանդակներով եւ երեք գծագրութիւններով: Խորագիրը կը բացատրէ ամէն ինչ, այսինքն՝ նախ դիտանկիւնը.— Ինքզինքդ կը զետեղես պատուհանի մը ետին, կը դիտես դուրսի աշխարհը: Կը տեսնես շէնքեր, տանիքներ, թաղամասեր, հեռանկարները կը պարզուին ըստ ուղեգրած դիրքիդ եւ անոր բարձրութեան:

Այսքանը՝ ոչինչ, կամ գրեթէ: Եթէ ներկայացուածը միայն շէնք մըն է, ինչպէս առաջին երկու գործերը, ոչինչ կայ անսովոր, չկայ այն հիմնական տարրը որ արուեստագէտի մը գոյութիւնը մասնաւորաբար կը զգացնէ կամ իւրայատուկ զգայնութիւն երեւան կը հանէ: Կը մտածես թէ նոյնը պիտի կարենար ըլլալ սովորական մաքէթիսթ մը:

Ահա սակայն երրորդ գործը ուր տարածութիւնը կը միջամտէ քանդակը վերածելով գեղագեղ նկարչութեան, հակառակ որ ամէն տեղ կը տիրէ մէկ գոյնը.— սպիտակը: Ու այս զգացումը եւ գաղափարը պիտի հիմնաւորուի, գեղակերտուի առաւելագոյնս մնացեալ երկու գործերուն մէջ:

Զգացումը կը համակէ մեղմօրէն: Ա է որ նայուածքդ, որ դուրսէն էր դէպի շէնքերը, կ'առաջնորդէ դէպի ներս, մտերմութիւն, ուր կեանքը եթէ կայ սակայն մէջդ սողոսկող եւ մսեցնող լռութիւնը աւելի է: Երբեմն թանձր լռութիւն մը որ բանտայինն է: Մի՞թէ այդ տուները, պատուհաններուն ընդմէջէն տեսնուած տուփերու նման, բնակելի՞ են: Չի պակսի՞ր միթէ օդը հակառակ « պատուհան »ներուն: Միշտ կայ անկիւն մը ուր կը զգաս թոքերու ճնշուածութիւն մը:

Նոյն ձեւով կ'առաջնորդուի միջոցի իր գործածութեան մէջ.— բաժանումներով, լուսաւոր պարապութիւններով եւ լեցուն « տուն – տուփ »երով: Այս ձեւով լոյսը եւ մութը, օդը եւ հեղձուցիչ փակուածութիւնը կը մնան լծորդուած:

Քաթիա Տակաւեան արուեստագիտուհին է լուռ, սպիտակ տարածութիւններու, աստիճաններու՝ որոնք արտաքինէն կը մագլցին վեր, դէպի ներքինը, մտերիմը, ծանօթ ձեւերու, տուներու եւ շէնքերու՝ որոնք նոյն ատեն կը պատճառեն սարսուռ մը յառաջացած թաքուն ստուերներէն, անծանօթէն: Ու այս ամէնը մեղմօրէն թելադրական են իր մէջ, եւ ժուժկալօրէն պարզուած:

Դէպի ո՞ւր կ'առաջնորդուի այս երիտասարդ արուեստագիտուհին, կարելի չէ ճշդել: Բան մը որոշ է սակայն.— Ունի ըսելիք եւ գիտէ զայն նրբօրէն արտայայտելու եղանակը, որ աշխատանք կը պահանջէ եւ լրջութիւնը տեսանելի մասը կը կազմէ իր աշխատանքին:

×

Ցուցադրուած են նաեւ երեք գծագրութիւններ: Թերեւս նախընտրէինք որ անոնք, այս առթիւ, երեւան չելլէին: Պ ա տ ճ ա ռ ը անոնց որակը չէ: Քաթիան առաջնակարգ գծագրիչ մը կը թուի ըլլալ, սակայն երեք գործերն ալ կը հնագանդէին տարբեր ոճերու, ըսենք տարբեր մերձեցումներու: Անոնցմէ միայն մէկը կապ ունէր եւ գեղեցկօրէն կը բացատրէր թէ ի՞նչպէս կարելի է « աշխարհը տեսնել պատուհան »էն:

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ՍՈՒՐԷՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

— o —

Աւելի քան տասնամեակէ մը ի վեր, Սփիւռքի տարածքին վրայ, քիչ մը ամէն կողմ թափ առաւ հայերէն ճապի երաժշտութիւնը եւ երգը շնորհիւ քանի մը արուեստասէր երիտասարդներու: Այդ տեսակէտէն Լիբանանը առաւ առաջին քայլը: Անուններ իրարու յաջորդեցին, բազմացան երգիչները, մրցակցութիւններ սկսան, բեմերը պարապ չմնացին, սրահները լեցուեցան ու եկաւ պահ մը, ուր հայերէն բովանդակալից երգերը սկսան մերկանալ իրենց իմաստէն ու նրագացանկերը խճողուեցան արուեստի չափանիշներու չհիմացող վանազան — զարմանազան երգերով: Մեծաքանակ արտադրութեան արդիւնք, անկասկած:

Լիբանանէն ետք Պարսկաստանն է, որ սկսաւ հայերէն ճապի երաժշտութեան ու երգի տարածումը մայրաքաղաքին մէջ թէ գաւառը: Հոն ալ, մէկ օրէն միւսը, շատցաւ երգիչներու թիւը: Երգահանդէսները զգալի տեղ գրաւեցին հայկական մշակութային կեանքին մէջ: Ճաշարաններու մէջ նուագախումբերն ու հայ երգիչները սկսան հնչեցնել մեր տոհմիկ եւ ճապի երաժշտութիւնն ու երգերը:

Այդ սերունդի ներկայացուցիչներէն մէկն է Սուրէն, որուն երգահանդէսը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Փետր. 4, երեկոյեան ժամը 7ին, Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան – Գուրգէն Մ. Ալէմշահ սրահին մէջ:

Նախ քան յայտագրի գործադրութիւնը, Հ. Ռափայէլ Վրդ. Անտոնեան ներկայացուց պարսկահայ երգիչը, որ ութ տարիէ ի վեր Թեհրանի եւ շրջաններու մէջ հնչեցուցած է հայերէն ճապի եւ ժողովրդական երգերը: Սուրէն ինք կը գրէ իր երգերէն շատերու բառերն ու երաժշտութիւնը:

Մօտ երկու ժամ Սուրէն իր նուագախումբով խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծեց սրահին մէջ, ուր հաւաքուած էին աւելի քան 200 հոգի: Երգացանկը գլխաւորաբար բաղկացած էր հայերէն հին մեղեդիներէ (քիչ մը արդիականացած), նոր երգերէ, ինչպէս նաեւ մէկական անգլերէն, պարսկերէն եւ սպաներէն երգէ: Հաճելի ձայն մը ունի Սուրէն, որ աւելի կը պատշաճի գուսանական – աշուղական երգերու մեկնաբանութեան: Նուագախումբը՝ երեք հոգինոց, վարժ ընկերակցութեամբ զգալի դեր ունեցաւ երգահանդէսի յաջողութեան մէջ:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳՈՒԽԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԷՆ ԺԵՌՈՄԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. (Յառաջ). — Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը է՛ եւ կը մնայ ժողովրդականութիւն վայելող միութիւն մը:

Կը բաւէ ներկայ ըլլալ ձեռնարկներուն հաստատելու համար որ ան առարկայ է ժողովուրդի լայն խաւերուն համակրանքին եւ գնահատանքին:

Այսպէս, Կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղին տարեկան հացկերոյթը, որ տեղի ունեցաւ Կիրակի, Փետր. 4ին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ, գտաւ յաջողութիւն քանի բոլոր սեղանները գրաւած էին եւ ձեռնարկը ընթացաւ հաճելի մթնոլորտի մը մէջ:

Հացկերոյթին բացումը կատարեց Կարօ Փօլատեան շեշտելով կիներու եւ կանանց կազմակերպութիւններու գործօն եւ ազդեցիկ դերը հայ կեանքէն ներս: Ալեքսան Պապայեան վանեցիի յատուկ ոճով եղաւ օրուան թամատան, որ մէջ ընդ մէջ կենացներ առաջարկելով, խօսքեր տալով, գեղարուեստական տաղանդներ ի յայտ բերելով, ստեղծեց ուրախ տրամադրութիւններ: Այսպէս Սիմոն Աւտոյեան իր « Տըլէ եաման »ով, երէցկին Սոնա Նաճարեան, Օր. Անահիտ Հայագործեան, Տիկ. Մանուկեան, Տիկ. Յակոբեան, ինչպէս նաեւ փոքրիկն Մարժըրի Կօթիէ հայրենաբաղձ երգերով ուրախացուցին ներկաները: Ալիս Պիւլկիւրեան (Յարութիւնեան) արտասանեց գեղեցիկ եւ ներշնչուած տողեր Յովհ. Շիրազէ ի պոհունակութիւն բոլորին: Խօսք առին՝ Տիկ. Շալճեան Հայկուհի, Կ. Խաչի Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղի նախագահուհի, Եղիշէ աւագ Քհնյ. Փանոսեան, Կարօ Յովսէփեան, Շահան խաչակիր Քհնյ. Տէտէեան, Նուպար Տէր-Մինասեան՝ Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութեան կողմէ, Մակար Քհնյ. Նաճարեան, Նշան Քհնյ. Գույումճեան, Շաւարշ Փիրանեան: Բոլոր խօսողներն ալ, եւ քիչ չէին, ընդգծեցին Կապ. Խաչի կիսադարեան ծառայութիւնը ի մասնաւորի բարեսիրական եւ ազգապահպանման մարզերուն մէջ, վեր առնելով խաչուհիներու նուիրումն ու ազգային սուր գիտակցութիւնը: Խանդավառ պահեր ստեղծեցին պարուսոյց Եւա Արզուեան եւ երգիչ Ժաք Պալապանեան որ մէջ ընդ մէջ հայկական պարերով, երգերով, նուագով հաճելի յայտագիր մը ներկայացուցին:

×

Կ'արժէ գնահատել Կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռոմի տիկինները իրենց այս յաջող ձեռնարկին համար, մաղթելով միշտ յարատեւութիւն եւ տոկունութիւն, մանաւանդ որ ինչպէս յայտարարուեցաւ, մասնաճիւղը ընդունած է նոր, երիտասարդ եւ թարմ ուժեր:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՎՈՒՍԹԵՐՐի (Քալիֆորնիա) մէջ մեռած է ընկ. Կարապետ Մուրատեան: Ծնած էր Սեբաստիոյ Ցաղթ գիւղը 1884ին: Պատանի տարիքէն անցած է Հ. Յ. Դ.ի շարքերը: Երեք տարի ծառայած է Սեբաստացի Մուրատի բանակին մէջ, իբր կամաւոր: Թաղումը կատարուած է Տորոնտօ (Օնթարիօ):

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Հ.Մ.Ը.Մ.ի վարչութեան եւ Սկաուտական Խորհուրդի նախաձեռնութեամբ, Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ՝ Յունուար 7ին, տեղի ունեցած է ժողովրդային հանդիսութիւն մը: Խօսք առած են Գառնիկ Գասպարեան եւ Հրաչ Զալեան ու շեշտած Հ.Մ.Ը.Մ.ի դերը նոր սերունդի հայաշունչ դաստիարակութեան մէջ: Սկաուտական Խորհուրդի ատենապետը՝ Կարպիս Տէր-Մեսրոպեան, խօսած է սկաուտութեան նպատակին մասին: Փակման իր խօսքին մէջ առաջնորդ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեան շեշտը դրած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի առաքելութեան վրայ: Ապա Կաղանդ պապան 110 մանուկներու նուէրներ բաժնած է: 32 նորեր անդամագրուած են Հ.Մ.Ը.Մ.ի:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Պոլսահայ Միութեան «Մէկ» մշակութային մարմինը իր կեդրոնին մէջ տօնած է Սիամանթօյի 100ամեակը, հովանաւորութեամբ Միացեալ Նահանգներէն յատկապէս հրաւիրուած, նահատակ բանաստեղծի եղբօր թոռան՝ տոքթ. Արա Եարճանեանի: Բացման խօսքը կատարած է Գաբրիէլ Պասմաճեան: Տոքթ. Գէորգ Պաղճեան ներկայացուցած է « Սիամանթօն՝ Նահատակ Գրագէտը » նիւթը: Փակման խօսքը արտասանած է Տօքթ. Արա Եարճանեան՝ ընդգծելով որ մեծերու ծննդեան եւ մահուան տարեդարձները առիթներ են վերագնահատելու հայ մշակոյթի փառապանծ դէմքերուն գործերը եւ պատեհութիւն ստեղծելու որ յետնորդները ծանօթանան անոնց վաստակին:

ԷՆՍԻՆՈՅԻ (Լոս Անճելըս) « Ֆերահեան » երկրորդական վարժարանի սրահին մէջ, Յունուար 20ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. Ներկայացուցչական Դ. ժողովը, մասնակցութեամբ 23 պատգամաւորներու եւ խորհրդակցական ձայնով հրաւիրուած վեց Հ. Մ. Ը. Մ.ականներու: Բացումը կատարած է Շրջ. Վարչութեան ատենապետը՝ Քերոբ Առաքելեան: Կարդացուած տեղեկագրէն կը պարզուի, որ շրջանը ունի վեց մասնաճիւղեր՝ Լոս Անճելըս, Սան Ֆրանսիսքօ, Ֆրէզնօ, Փասատինա, Կլէնտէյլ եւ Օրէնճ Քաունթի: Անդամներուն ընդհանուր թիւն է 500, իսկ սկաուտներունը՝ 450:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ « Աքթիւ Ռայթ » հանդիսասրահին մէջ, Յունուար 28ին, տեղի ունեցած է հայրենի երաժիշտ Էդգար Յովհաննիսեանի գործերու մեկնաբանութեան նուիրուած նուագահանդէսը: Երեկոյթին յայտագիրը բաղկացած է դաշնակի հնգեակէ, թիւ 3 քառեակէ, թաւջութակի սոնաթէ եւ « Մխիթար Սպարապետ » շարժանկարի երաժշտութենէն հատուածէ մը, զոր նուագած է հեղինակը: Մարիետա Անասեան, Յակոբ Թուֆուզեան եւ Էլիզ Թաշճեան մեկնաբանած են Էդ. Յովհաննիսեանի երգերը: Քալիֆորնիոյ « Մորմոն » երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Էտ. Հօշարեանի, մեկնաբանած է « Սարդարապատ » եւ « Երեւան – Էրեբունի » երգերը:

ՀՈԳԵՎՐՏԻՔ

ՍԻՐՈՒՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

— o —

Տրակինեանի փոքր հայկական գաղութը ցաւով լսեց մահը Սիրուն Կարապետեանի, որ երկար տարիներ ապրած ըլլալով մեր քաղաքը, ամէնուն կողմէ յարգուած անձնաւորութիւն մըն էր: Ծնած է 1897ին Օրթագիւղ (Կէյվէի շրջան): Պատանի տարիքին անցնելով Պոլիս կը նետուի առեւտրական ասպարէզը: Ա. աշխարհամարտին հրաշքով ազատելով կը փախչի Էսքիշէհիր եւ բազմապիսի դժուարութեանց կուրծք տալէ ետք կրկին կը վերադառնայ Պոլիս: Օր մըն ալ օդանաւերէն նետուած ռումբէ մը վիրաւորուելով ամիսներ կը մնայ հիւանդանոց:

Այնուհետեւ Սիրուն Կարապետեան կ'անցնի Պերլին, ուր կ'ամուսնանայ Հայուհիի մը հետ: Պատերազմի վերջաւորութեան կուգայ Ֆրանսա, նախ՝ Նիս, ապա՝ Տրակինեան: Ողբացեալը տարիներ բարոյական եւ նիւթական ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ առած է հայկական գաղութի կազմակերպման աշխատանքներու յաջողութեան համար: Մեծ դեր խաղացած է գաղութիս մէջ մատուռ մը եւ մանկապարտէզ մը ունենալու գործին մէջ: Մարսէյլի « Արմենիա » երգչախումբը այցելած է հոս եւ մեծ խանդավառութիւն ստեղծած: Թատերական ներկայացումներ տեղի ունեցած են: Ու այս բոլորը իրականացած են շնորհիւ Սիրուն Կարապետեանի եւ իր ընկերներու ջանքերուն:

Սիրելի Սիրուն, թող այս քանի մը տողերը փունջ մը ծաղիկ ըլլան քու շիրիմիդ, իբրեւ երախտագիտական զգացումներու արտայայտութիւն, Տրակինեանի հայկական գաղութին կողմէ, քառասուն տարիներու անխոնջ նուիրումիդ համար:

ԼԵՒՈՆ ԿԱՋԷԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

3.

Մարգարիտը երեխաներին հաւաքեց երկարուկ գոմի մէջ, կրակ արեց դրան մօտ: Ծուխը գնաց դէպի դրան ճեղքերը: Երեխաները աշխոյժ շրջապատեցին կրակը: Մարգարիտը սրտխառնուք զգաց: Նման բան զգացել էր, երբ ոտքը ծանր էր Բենիամինով, Արեւով, միւս զաւակներով: Զորսը սպանուեցին: Ե՞րբ, երեւի հազար տարի առաջ: Որտե՞ղ: Երեւի Յիսուս – Քրիստոսի գերեզմանի վրայ:

Սիրտը խառնում էր, նշանակում է, մօտ է երկունքը: Երբ բերում էր առաջնեկը, վախենում էր: Հիմա չի վախենում: Դէ, լինելին պէտք է լինի: Նա մի երեխայ ուղարկեց Հեղինէի ետեւից: Հեղինէն եկաւ՝ մազերին ձիւնէ պսակ: Մարգարիտը ժպտաց:

— Աստուածամօրն ես նման, Հեղինէ: Գլխիդ լուսապսակ կայ:

— Հիմա կը հալուի, Մարգարիտ, — ասաց Հեղինէն: Նման շռայլութիւնը մեզ համար չի ստեղծուած:

Նրանք երկար փսփսացին: Հեղինէն ջուր տաքացրեց: Մարգարիտը գոմի անկիւնը անջատեց կարպետով: Հրեշտակի հոգի ունի Հեղինէն: Երբ դեռ անտառի ճամբարում էին, Հեղինէն աղջիկներին իրենց անունները գրել էր սովորեցնում, նաեւ երգեր:

Հեղինէն տաք ջրով լողացրեց Մարգարիտին, սանրեց նրա մազերը, հագցրեց տաք:

×

Ներսէս Զավուշին դուր չէր գալիս, որ Հեղինէն քացրացել է նահատակութեան ուխտի սուրբ կոյսի նման, դարձել վերացական ու երկնային: Թող մնար հողային, սովորական Ֆիդայի: Նա լուսապսակ էր տեսնում Հեղինէի գլխին: Զինեղէն չէր դա, որ հալւում էր խկոյն, այլ այն լուսապսակներից, որ տեսեր է եկեղեցում՝ սուրբ պատկերների գլխին: Հեղինէն գեղեցիկ էր նոյնիսկ տղամարդու զգեստի մէջ: Սակայն այդ լուսապսակը օտար էր, նաեւ ոչ հողեղէն:

Հեղինէն մի գաւաթ թէյ բերեց: Ներսէս Զավուշը նոր էր արթնացել կարճ քնից ու պատրաստւում էր դուրս գալու: Անշուք խրճիթի երդիքից ձիւն էր մաղւում:

Հեղինէն եկաւ՝ դարձեալ ձիւնէ պսակ գլխին: Ներսէս Զավուշը թէեւ տագնապ զգաց նրա երեւալուց, բայց եւ մղուեց շոյելու նրա կլորիկ ուսերը: Մի ձեռք սակայն, նրան ետ պահեց: Ի՞նչպէս ինքը համարձակուի ձեռք տալ երկնային լոյսին: Անպատեհ ու անյարիր է նման մարդկային բանը իրենց վիճակում: Բնքըշութեան համար չէին ստեղծուած ոչ ինքը, ոչ Հեղինէն: Իրենք ի՛նչ են որ մարդուն շնորհած Աստծու բարիքներից վայելեն: Իրենք իրաւունք չունեն նոյնիսկ մի անմեղ երգի վրայ, էլ ուր մնաց սրտի ջերմութիւն թոյլատրեն իրենց:

Ներսէս Զավուշը կաւէ գաւից հաճոյքով խմեց մուգ, թանձր թէյը: Խմեց արագ, խոշոր կումերով: Հարցրեց վանող ձայնով:

— Որտեղի՞ց է շաքարը:

— Մի երկու կտոր մնացել էր մօտս, պատասխանեց Հեղինէն: Հաճելի չէ՞:

— Ո՛չ:

Հեղինէն գլուխը խոնարհեց: Ներսէս Զավուշը մռնչաց.

— Այլեւս նման քաղցրաւենիքով չգաս ինձ մօտ: Ես իրաւունք չունեմ ընտանի անասուն դառնալու:

Հեղինէն դուրս եկաւ լացը կոկորդում:

×

Դեռ քարաւանի պոչը չէր կտրուել աւերակ գիւղից, երբ դէտք ֆիդայիները տագնապի ազդանշան տուին: Ներսէս Զավուշը զարմացաւ, ի՞նչ վտանգ պէտք է լինի այս ձիւնեղէն ամայութեան մէջ: Միթէ՞ ռազմաճակատից նահանջող զօրք է մօտենում իրենց: Կանգնեց մի բարձր տեղ, նայեց ներքեւ՝ սարահարթի կողմը: Ձեան մշուշի միջից սեւ զանգուածներ նկատեց: Զնայեց իր ետեւից եկող Խորէն աղային:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(250 - Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Նուարդ Սարաֆեան, Տիկին Ժորժէթ – Յարութիւն Սարաֆեան կը ծա – նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Փետր. 18, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց հարսին եւ ներոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆՐԻԷԹ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկ. Արման Հանճեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կա - տարել կուտան իրենց ծնողաց՝

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՀԱՆՃԵԱՆԻ

մահուան 20րդ եւ

ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ՀԱՆՃԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցներուն առթիւ, Փետր. 18, Կիրակի առտու, յաւարտ պատարագի, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժան Կուժոն փողոց:

Հանգուցեալներուն յիշատակը յար – գողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ

ՄԱՆԱՍ ՄԱՆԱՍԷԼԵԱՆԻ

մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ, նաեւ Պարսամեան ընտանիքի ննջեցելոց յիշա – տակին, առ ի երախտագիտութիւն: (Մահացած Փիժէ):

Նոյն առիթով կ'ոգեկոչուի նաեւ Աբ – մենակ Դաւիթեանի եւ Յովհաննէս Կիրակոսեանի յիշատակը, Կիրակի, Փետր. 18, Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները յար – գելու յիշատակը ողբացեալներուն:

Այս առիթով Միութիւնս «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրէ 100 Ֆ.:

×

Համախորհրդական Միութեան Կառտանի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ՍԱՐԳԻՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Փետր. 18, ժամը 14.30ին Պիվերի Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Միսաքեան ընտանիքէ հինգ հարիւր Ֆր. Թորգոմ Շահվէրտեանի կսկծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղ – կեպսակի:

×

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը ստացած է, ի նպաստ Լիբանանի աղէտեալներուն, Լիոնի իր մասնաճիւղէն 5000 Ֆր., Սեւրանի մասնաճիւղէն 4000 Ֆր., Կրընոպլի մասնաճիւղէն 3400 Ֆր.:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՇՈՏ ՍԱԹԵԱՆ

խորհրդահայ մեծ երաժշտագէտի կեանքն ու ստեղծագործութիւնը

(մահուան 20րդ տարելիցին առթիւ)

Կը դասախօսէ՝ յօրինող—երաժշտագէտ

ԱԻԵՏԻՍ ՄԵՍՐՈՒՄԵՆՑ

ունկնդրութեամբ լաւագոյն կտորներու

Ուրբաթ, Փետր. 16, ժամը 20.30ին

Հայ Արուեստի ու Մշակոյթի Կեդրոնը

6, Cité du Wauxhall — 75010 Paris

(Métro : République)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր ամուսնոյն Անդրանիկ Պուտաքեանի յիշատակին, Տիկին Ա. Պուտաքեան 200 Ֆր. կը նուիրէ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 250 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս Կիրակի, Փետր. 18, Ղեւոնդեանց քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկե – ղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի բազմաձայն եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ:

Ի ժամ պատարագի պիտի կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ առաջնորդներուն եւ հոգե – ւորականներու հոգիներուն համար: Ա – ռաջնորդներն ու հոգեւորականներն են.

Վռամշապուհ Արք. Քիպարեան, Ար – տաւազդ Արք. Սիւրմէեան, Գէորգ Արք. Իւթիւճեան, Գրիգորիս Եպս. Պալաքեան, Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեան, Սուքիաս Վրդ. Պարոնեան, Յովհ. Քհնյ. Հիւնքէրպէյէնտեան, Սահակ Քնյ. Իւթիւճեան Կոմիտաս Քհնյ. Սկպեան, Բառնաբաս Քհնյ. Խնտամեան, Աբիսողոմ Քհնյ. Թորոսեան, Մեսրոպ Քհնյ. Մես – րոպեան, Վահան Քհնյ. Խոյեան, Բարթող Քհնյ. Թագըմճեան, Գէորգ Քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն Քհնյ. Արսլանեան, Գարեգին Քհնյ. Տէօվլէթեան, Մկրտիչ Քհնյ. Արսլանեան, Գէորգ Քհնյ. Նիզամեան, Ներսէս Քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր Քհնյ. Ճէպէճեան, Յուսիկ Քհնյ. Ադամեան, Վարդան Քհնյ. Պաղտատլեան, Յարութիւն Քհնյ. Ճօրթուեան, Ադդէ Քհնյ. Փայլակեան, Եսայի Քհնյ. Ալթունեան, Թովմաս Քհնյ. Մինասեան:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու բազում տարիներ իր եկեղեցւոյն ծառայած հոգեւորականներուն համար, ինչպէս նաեւ Հայաստանեայց Առաք. Եկեղեցւոյ բարգաւաճման համար:

ՏՕՆ Ս. ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑ

Հովանաւորութեամբ Հարաւ. Ֆրան – սայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանի, Հինգշաբթի, Փետր. 22ին, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, պատշաճ արարողութիւն եւ հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ

ՆՇԱՆ ՔՀՆՅ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ խաչակիր Քհնյ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Կը մասնակցի արարողութեանցս Մակար Քհնյ. Նաճարեան:

Սկիզբ արարողութեանց ժամը 9ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10.15ին, քարոզ ժամը 11.15ին:

Արարողութեանց աւարտին ընդունե – լութիւն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Հրաւիրուած են բոլոր եկեղեցական – ները, եկեղեցական եւ ազգ. մարմին – ները, միութիւնները եւ համայն ժողո – վուրդը անխտիր:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՎԻԼ

Այս Կիրակի, Փետր. 18 պատարագ կը մատուցուի:

Grande Soirée Dansante

Organisée par l'Association des Anciens Elèves Moorat-Raphaël

Samedi 17 Février de 21 heures à l'aube, au MERIDIEN (Porte Maillot)

Participation :

les tziganes IVANOVITCH

les chanteurs NORAIR et SOUREN

Animée par

BERNARD DEDEDJIAN et son orchestre

BAR — BUFFET

Entrée 50 F. — Tarif réduit aux étudiants

RESERVATION des tables (du Lundi au Vendredi).

Gasparian —236-48-19 Kaprielian — 508-08-70

ALFORTVILLE

Sous la Présidence de

M. JOSEPH FRANCESCHI

Député-Maire d'Alfortville

Conseiller Général du Val de Marne

GRANDE SOIRÉE ARMÉNIENNE

Au profit de l'édification à Alfortville du Monument au Génocide

AVEC

Danyel GERARD

Henri TACHAN

MICHEL KRIKORIAN — MARTEN YORGANTZ — ANOUCHKA — ZARTONG — la chorale NAIRI direction KEVORK YANBEKIAN — le groupe CAUCASE

Samedi 17 Février à 20 h. 45
Complexe sportif Leo Lagrange,
Place Carnot, Alfortville

Billets auprès des responsables des Association et à la Mairie
375-29-00 poste 46

LE GREC Tous les jours midi et soir. 12, rue Dauphine, PARIS 6 - Réser : 033.66.30

DE NOUVEAU L'ENCHANTEMENT DES NUITS GRECQUES

Dîners et soupers dansants. Orchestre jusqu'à l'aube.

„ Գտնել յունական ճաշարան մը, որ չէ զաղափարն ունեցած է մեզի հրամցնելու երկրին խոհանոցը հրաշալի ճաշերը, ախորժաբեր եւ քերել, ֆրանսական գիներով: Աւելի քան 10 պնակ յատուկ նորութիւններ նոյնքան ճաշեր": (Փոլ Սիմոն, Ժուռ տը ֆրանսի մէջ):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Լաւեան Սանուց Միութեան, Շաբաթ, Փետր. 24, ժամը 15.30ին, Պարոյր Սեւակ գրադարան, 32, Ռիւ տը Թրեվիզ, Փարիզ 9րդ: Օրակարգ. 1) Տեղեկագիր - ներու ընթերցում: 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանէօ - Քաշանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Երկուշաբթի, Փետր. 19, սովորական ժողովատեղին ընկերուհի Փափազեանի մօտ, Ռիւ Շառլ Միշէլ: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սէն Շամոնի ընտանեկան երեկոյթը, Հայ Տունի շքեղ սրահներուն մէջ, Մարտ 31, Շաբաթ օրը, ժամը 20էն մինչեւ առաւօտ:

ՀԱՃԵԼԻ ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՊԻՆՉ (ՊԵԼԺԻԱ)

Տարեկան Բարեկենդանին առթիւ, բացառիկ դէպք մը՝ Պելժիոյ մէջ: Մանրամասներու տողանցքը:

Հաւաքուիլ Կիրակի, Փետր. 25, կառտունը Նորդի դիմաց ժամը առաւօտեան 8.30ին: Մասնակցութիւն 89 Ֆր., մէջը ըլլալով պաղ ճաշ մը:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

12, Ալէ Լէօնիտ, 94170 ԼԸ ՓԵՐԷՕ

Association sans but lucratif régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏՈՒԱՐ ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհանուր Պատուիրակ

Հեռաձայն 324-14-96

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

sevan voyages Sarkissian Varoujan vous propose

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԵՒ ՍՐԲԱՎԱՅՐԵՐԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ԶԱՏԿԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻԻ

Pâques aux Lieux Saints

Du 16 au 27 Avril 1979

Départ en avion de Paris, Lyon et Marseille

Accompagné par M. SARKISSIAN Varoujan

Prix par personne : 4000 Frs.

Փախաքողներուն համար բնակութեան կարելիութիւն Պատրիարքարանը մատչելի գիներով:

Comprenant :

— Le transport aérien en classe économique par Air-France
— Logement en chambre double, hôtels 4 étoiles, en pension complète.
— Les transferts et des excursions à Jerusalem et en Galilée

Renseignements et Inscriptions :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	saberatours
SARKISSIAN Varoujan	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
16
VENDREDI
16 FEVRIER
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.318
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.318

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔ՝ ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ 1978-Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

— O —

Դ.

Կրթական նախարարութիւնը մեզմէ լաւ գիտէ, թէ որքան հակակշիռ մնացած է փոքրամասնութեանց ձեռքը իրենց վարժարաններէն ներս, երբ պարզ ուսուցիչի մը նշանակումն իսկ կախեալ է իրմէ եւ ենթակայ՝ ամիսներ տեւող ձգձգումներու, որոնց ընթացքին դասարանները ամիսներով կը մնան առանց այդ ուսուցչին տալիք դասին...: Չենք ուզեր մտնել աւելի մանրամասնութեանց մէջ հաստատելու համար հակասականութիւնը որ կայ Կրթ. Նախարարութեան փաստաբանի պաշտպանողականին մէջ, որով հայ աշակերտը կը զրկէ իրենց համայնքի վարժարանները յաճախելու իրաւունքէն, հիմնուելով Լօզանի դաշնագրին մէջ փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան համար գրուած ամէնէն զօրաւոր օրէնքին վրայ:

Այս քանի մը կէտերը կը յիշուին ոչ միայն հաստատելու եւ յայտարարելու, որ այս երկրի բնիկ տարրը կազմող փոքրամասնութիւններ զրկուած են քաղաքացիական ինչ ինչ իրաւունքներէ, այլ նաեւ ու առաւելաբար՝ հաւասարութեան ու տեմոկրատիկ սկզբունքներու վրայ հիմնուած մեր Հանրապետութեան մէջ, հաւասարութիւնը եւ արդարութիւնը երկրի բոլոր կազմիչ տարրերու մէջ տիրապետած տեսնելու զօրաւոր բաղձանքով, որպէսզի մեր երկրի կազմիչ ու հաւատարիմ տարրերը շարունակեն սրտով ալ իրարու հետ միացած մնալ, եւ դժգոհութեան պատճառներ չտրուին իրենց, կարգ մը շրջանակներու կողմէ ստեղծուած այս խտրականութեամբ եւ ի գործ դրուած կաշկանդումներով, որոնք գիտենք թէ բացայայտօրէն հակառակ են մեր ներկայ կառավարութեան կամքին, ու մեր երկրի լաւագոյն շահերուն:

Երկրորդ կարեւոր այցելութիւնը կատարեցինք արտասահման՝ նկատի ունենալով որ տարւոյն սկիզբը գաւառներէն նոր գաղթողներու մեծ հոսանք մը եկած էր Իսթանպուլ: Ասոնք կը բաղկանային բազմանդամ ընտանիքներէ, որոնց համար դժուար կ'ըլլար վարձու տուն բռնել, ուստի որոշեցինք անկարելին կարելի դարձնելով օժտել այս գաղթականները իրենց սեփական տուներով: Մայր Աթոռէն ալ հրաւէր ունէինք՝ Հայրապետի 70ամեակին ու Ցուց. Կոլոտ պատրիարքի ծննդեան 300ամեակին մասնակցելու, ինչ որ դիւրացուց արտասահման այցելելու մեր այս մտադրութիւնը:

Ըստ բաւականին ընդարձակ եւ երեք ամիսներ տեւող մեր շրջագայութեան վրայ, մենք շատ կարճ ու հապճեպ ակնարկ մը միայն կրնանք նետել այս տարեկան տեղեկագրին մէջ:

Սեպտ. 26ին՝ ճամբայ ելանք ու երեք օրերու հոգեկառքային ճամբորդութեամբ Կարսի ու Լենինականի վրայով հասանք Էջմիածին: Երկու շաբաթ մնացինք այնտեղ, մասնակցելով ու մեր պաշտօնական խօսքը բերելով վերոյիշեալ հանդիսութեանց:

Մեր ծրագիրն էր Էջմիածինէն անցնիլ Պարսկաստան, հրաւէր ունէինք նաեւ Կալկաթայի Հայոց եկեղեցիի վարչութենէն, ուստի յարմար դատած էինք մեր Ամերիկա այցելութիւնը այս անգամ իրագործել դէպի արեւելք ճամբորդելով:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Պարսկաստան այցելելու մեր ծրագիրը չիրագործուեցաւ երկրի ծանօթ կացութեան պատճառով, ուստի Հոկտ. 13ին, Մոսկուայէն օդային թռիչքով ուղղակի անցանք Կալկաթա, ուր մնացինք երեք օրեր այցելելով նաեւ տեղւոյն Մարդասիրական Ճեմարանը: Երկու օր ալ Պոմպէյ մնալէ յետոյ Հոկտ. 18ին անցանք Սիտնի, Աւստրալիա, ուր մնացինք շաբաթ մը, միջանկեալ օր մըն ալ այցելելով Մելպուրն:

Հոկտ. 25ին մտանք Գալիֆորնիա, ուր մնացինք երկու շաբաթներ, այցելելով նահանգին երեք հայաշատ կեդրոնները. — Լոս Անճելըս, Ֆրէզնօ, Սան Ֆրանսիսքօ եւ ասոնց յարակից համայնքները: Նոյ. 9ին, արդէն Շիքակօ կը գտնուէինք, ուր մնացինք չորս օրեր: Յատուկ հրաւէրով միջանկեալ այցելութիւն մը տըւինք Մինեսոթա նահանգի Գոլէճվիլի Պենետիկեան մեծ վանքը, որ համալսարան մը կը պահէ, ուր կայ ամէն ազգի ձեռագիրներու միքրոֆիլմերու ճոխ հաւաքածոյ, որուն մէջ քիչ չէ հայ ձեռագրերու միքրոֆիլմերու քանակը: Այս վանքը հիւր մնացինք երկու օրեր: Վերադարձի ճամբուն վրայ, գիշեր մըն ալ անցուցինք Մինէաբոլիս քաղաքի փոքրաթիւ հայ համայնքին հետ: Յաջորդ օր այցելեցինք Գլիվլէնտ: Այստեղէն անցանք Տիթրոյթ ուր մնացինք Նոյ. 17–20: Ապա մտանք Գանատա, ուր այցելեցինք տեղւոյն երկու հայաշատ կեդրոնները, Մոնրէալ ու Թորոնթօ, որուն հայ եկեղեցիի 25ամեակի աշխարհիկ ու կրօնական հանդիսութեանց բերինք մեր նախագահութիւնը: Նոյ. 28ին Պոսթոն էինք արդէն, ուր տիրող խիստ ձիւն — ձմեռը ըստ բաւականին արգելք հանդիսացաւ մեր գործունէութեան. բայց առնուազն մէկական օր այցելեցինք Լովէլի Հայոց նորակառոյց համայնքային կեդրոնը եւ Պոսթոնի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին: Այստեղէն իջանք Նիւ Եորք ուր մնացինք հինգ օրեր, միջանկեալ օր մըն ալ այցելելով Նիւ Ճըրզիի Լիվինկսթէն քաղաքի մեր երբեմնի ծուխը: Դեկտ. 4ին անցանք Ֆիլատելֆիա, ուրկէ Դեկտ. 8ին կրկին վերադարձանք Նիւ Եորք, ուր յաջորդ գիշերը ներկայ եղանք ու բերինք մեր ողջոյնի եւ շնորհաւորութեան խօսքը մեծայարգ Պր. Ալեք Մանուկեանի, Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահութեան 25ամեակի փառաւոր հանդիսութեանց:

Դեկտ. 10 – 21 գտնուեցանք Եւրոպա այցելելով Լոնտոն, Պրիւսէլ, Ժընեւ, Միւնիխ, Պոն ու Ֆրանքֆուրթ: Դեկտ. 22ի երեկոյին վերադարձանք մեր Աթոռը:

(Շար. 4)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՈՍ ՈՒ ՀՈՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ԵՒ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ

ՀԱԿԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲՈՒՌՆ ՀՈՍԱՆՔ ԹԵՀՐԱՆԷՆ ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ ԵՒ... ՄԵՔՍԻՔԱ

Գապուլի մէջ (Աֆղանիստան) առեւանգուելէ ետք սպաննուած է Միացեալ Նահանգներու դեսպանը, Թեհրանի մէջ

բուռն յարձակում մը տեղի ունեցած էր նոյն օրը ամերիկեան դեսպանատան դէմ, զոր պաշտպանելու համար պարսկական մայրաքաղաքը փութացած էին «մաբինզ»ներ եւ աւելի բաւական հեռու ալ — Մեքսիքա — Նախագահ Գարթըր գրեթէ «անկիրթ» ընդունելութեան կ'արժանանար: Մերժելէ ետք ողջագուրուիլ օդակայանը, նախագահ Փորթիյօ, Գարթըրի ի պատիւ տրուած կոչունքին արտասանած բաժակաճառին ընթացքին իսկ, բառերը չէր ծամծմեր եւ կ'ըսէր թէ եթէ Միացեալ Նահանգները այսօր Մեքսիքան կ'ուզեն սիրաշահիլ, միայն ու միայն քարիւղի համար է: Տրուած ըլլալով որ մանաւա՛նդ բաժակաճառերու ընթացքին մարդիկ իրենց մտածածը ըսելու սովորութիւն չունին, բաւական «պաղ փախած է»:

Արդէն, ոչ մէկ տեղ մասնաւոր համակրանք կը տիրէ Ամերիկայի նկատմամբ: Աֆղանիստանի մայրաքաղաքին մէջ՝ Գապուլ, չորս Շիիներ Զորեքշաբթի առտու նախ կ'առեւանգէին ամերիկացի դեսպանը, կեցնելով իր կառքը երբ աշխատանքի կ'երթար: Զինքը կը փոխադրէին պանդոկ մը եւ սակարկութիւններ կ'ընէին իշխանութեանց հետ, ազատ արձակելու համար: Երեք ժամ ետք կը սպառնային տասը վայրկեանէն սպաննել դեսպանը եթէ պահանջներուն ընթացք չտրուի: Ըստ իշխանութեանց անմիջապէս յետոյ առեւանգողները կը սպաննէին դեսպանը, բայց Ամերիկացիք կ'ըսեն թէ դեսպանը սպաննուած է երբ ոստիկանութիւնը կը յարձակէր պանդոկին վրայ եւ հաստատուած ալ չէ թէ որո՞նց գնդակներէն մեռած է:

Թեհրանի դեսպանատան յարձակման մասին, քանի մը տողով արձագանգ եղած էինք արդէն երէկ: Հոս, ամէն ինչ շփոթ է եւ ո՞վ որո՛ւ դէմ կը կռուի, բոլորովին անորոշ է: Խոմէյնի, գուցէ անդրադառնայ թէ աւելի դիւրին է Նեօֆըլ–Շաթօ նստած ամբոխ գրգռել եւ ընդդիմութիւն վարել, քան տեղւոյն վրայ տէրն ըլլալ այդ ամբոխին եւ իշխանութիւն վարել:

Ուրեմն յարձակողները կրնան մարքսլենինիստ ֆետայիներ ըլլալ, կրնան եղեր Աֆղաններ ըլլալ (եւ մեծ մասը ձերբակալուած է) կամ — ամէնէն դիւրին ձեւը — հակակշռէ դուրս տարրեր:

Խոմէյնի հրահանգած է որ աշխատանքը վերսկսի, երեք ամսուան գործադուլները տնտեսական քաոսի առաջնորդած են երկիրը:

Ամէնէն բուռն կռիւները սակայն Թաւրիզ եղած են, ուր կ'ըսուի թէ 700 մեռեալ կայ եւ 2000 վիրաւոր: Այս առթիւ կը յիշատակուի անշուշտ թէ 1946 – 47ին համայնավար «անկախ» Հանրապետութիւն մը հաստատուած էր Ատրպէյճանի մէջ, Թաւրիզն ալ իբրեւ մայրաքաղաք ունենալով, եւ որու Շահը վերջ տուաւ:

×

Յարձակումներու կարգին, պէտք չէ անտեսել նաեւ Զայն — Հեռատեսիլի վրայ յարձակումը, մինչ զինեալ «անծանօթ»ուժերու կողմէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ եւ Թուրքիա որոշեր են «Թաղել պատերազմի իրենց կացինը» իբրեւ հետեւանք պարսկական տագնապին: Նոյնիսկ տրամադիր են եղեր ոչ-յարձակողական դաշինք մը ստորագրել:

ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆ տեսակցութիւն մը տըւած է անգլիական ձայնասփիւռի Պի. Պի. Սի. կայանին: Այս առթիւ յայտնած է թէ որոշ վերածնունդ մը կը նկատէ խորհրդային ընկերութեան մէջ եւ կը շեշտէ.

« Միշտ գերիներն ենք համայնավարութեան եւ սակայն, մեզի համար, Ռուսաստան, Համայնավարութիւնը «սատկած շուն» մըն է մինչ Արեւմուտքի մէջ շատերու համար ողջ առիւծ մըն է... միշտ ոտքի ենք եւ որովհետեւ տոկացինք, այսօր վերածնունդի մը ականատես կ'ըլլանք — ոչ քաղաքական կամ մտաւորական երիտասարդացման մը — այլ բարոյական մթնոլորտի մը տարբերութեան: Այսօր ձեռք կ'երկարուի հալածուածներուն, դատապարտուածներու ընտանիքներուն, այս երեւոյթը աւելի խոր եւ խոստմնալից է քան պետական հարուած մը»:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ իշխանութիւնները երկրէն արտաքսած են ամերիկացի դիւանագէտ մը, որ անմիջապէս մեկնած է: Ասիկա հետեւանքն է Ռեփուպլիքա թերթին մէկ յայտնութեան: Արդարեւ, հոն լոյս տեսած էր վերոյիշեալ Ամերիկացիին Ուաշինկթըն ղրկած մէկ տեղեկագրը, ուրկէ կը պարզուէր թէ շատ դէշ կարծիք ունէր իտալական գաղտնի սպասարկութեանց պետերուն մասին:

ՅՈՒՆՈՒԱՐԻՆ գործազրկութիւնը կըրկին աւելցած է Ֆրանսա: Ներկայ թիւը՝ մէկ միլիոն 804 հազար է:

«Le Peuple Arménien victime de plusieurs massacres pleure aujourd'hui 3 des siens fusillés en Union Soviétique»

Հակացեղապաշտական ամէնէն հին թերթը «Լը Տրուա տը Վիվր» իր վերջին թիւին մէջ (Փետրուար, 79) երեք էջեր կը նուիրէ Հայերուն, Միհրան(Նիք) Մալումեանի ստորագրութեան ներքեւ:

Յօդուածագիրը, որ անդամ է Լիքաի կեդրոնական կոմիտէին, խիստ շահեկան պատմական մը եւ վերլուծում մը կը ներկայացնէ: Երեք էջերուն առաջինին վրայ հրատարակուած է նաեւ Մարսէյլի Ապրիլեան Յուշարձանի նկարը: Յուշարձան մը, որ քաղաքական կարեւոր դեր խաղաց իր բացման առեն, երբ իբրեւ բողոք Փարիզի Թուրք դեսպանը Անգարա գնաց:

Այլապէս գնահատելի է Միհրան – Նիք Մալումեանի այս գրութիւնը:

Յիշենք նաեւ որ Լիոնի Փրոկրէ, ամբողջ էջ մը նուիրած էր առջի օր (Փետրուար 10): Նախ հակիրճ պատմական մը կ'ընէր, Քրիստոսէ առաջ մինչեւ մեր օրերը, վերջին մասին մէջ անդրադառնալով նաեւ Լիոնի եւ շրջանին: Հրատարակուած էր նաեւ տեսակցութիւն մը լիոնաբնակ հայ երիտասարդի մը հետ, ՄԱԿի մարդկային իրաւանց տեղեկագրի 30րդ յօդուածին շուրջ: Քիչ անդին կայ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի նկարը, Էջմիածինի տաճարը եւ քանի մը տող եկեղեցւոյ շուրջ:

×

Հոլոքոսթ-ի ներկայացման իբրեւ հետեւանք, Զորեքշաբթի առտու Եօրոփ 1 կայանէն Իվան Լըվայի տեսակցութեան ընթացքին յիշուեցան հայկ. ջարդերը:

Նոյն իրիկունը, հեռատեսիլի Թէ – Էֆ – Ֆրանս լրատուութեան բաժնին մէջ յիշատակուեցան Հրեաներու եւ Հայերու դէմ հալածանքները Խորհ. Միութեան մէջ:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԻԱ.

Պատճառները լաւ գիտենք: Կը հասկընանք, գրեթէ բնազդաբար, որ յաջողութիւն եւ որակ միշտ իրարու հետ կապուած չեն: Բայցկրնանք սինիք ըլլալ եւ ըսել. « բայց մեր փնտռածը յաջողութի՛ւնն է, եւ ոչ որակը »: Վէճ չունիմ այս բառին հետ, եթէ ան իր բառծը յստակ կը հասկնայ, — բան մը՝ որ կարծեմ չհասկցաւ Պր. Մելքոնեան: Ըսել կ'ուզեմ թէ եթէ գրագէտ մը կը գրէ, որովհետեւ կարելի եղածին չափ շատ գիրք ծախել կ'ուզէ, եւ կամ (արդար ըլլանք Պր. Մելքոնեանին) որովհետեւ կարելի եղածին չափ ընթերցող կ'ուզէ, անշուշտ այն ատեն յստակ է, « վերջին խօսքը կը պատկանի ժողովուրդին »: Շատ ընթերցող ուզողը սխալ կը գործէ, եթէ Ինտրայի կամ Գրիգոր Զոհրապի ոճով գրէ, ու վերջը բեմ ելլէ, գանգատելու համար որ միայն 250 անձ իր գիրակուրի պատրաստութեամբ: Հետա- քրքրական չէ՞, որ երբ մարդու մը ըսես, որ կրնայ ամէն օր մարմնին պէտք ունեցած 2000 քալորին ստանալ հաց — պանիր ուտելով եւ կամ խորոված ուտելով, շատեր խորովածը կը նախընտրեն, թէեւ աւելի առողջապահական կերակուր մը չէ ան: Ինչպէս կ'երեւի, շատեր համով կերակուրը կը նախընտրեն: Տարօրինակ բայց իրաւ է նաեւ աս, — մարդիկ կան, որոնք կը նախընտրեն իրենց գեղեցիկ, ու բարձրորակ համարածը արտադրել գրականութեան մէջ, առանց ընթերցողի մասին մտածելու. նոյնպէս կը նախընտրեն նման արուեստ միայն « սպառել » կամ անոր ունկնդրել: Նոյնիսկ կ'ըսեն որ ոչ միայն աւելի հաճելի է գեղեցիկն ու բարձրորակը « սպառել », այլեւ աւելի « առողջապահական » է՝ մտքի, նկարագրի ու հոգիին համար:

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

քը գնեց ու անոնցմէ միայն յիսունը կարդացին գիրքը՝ իր ամբողջութեամբ: Ամերիկան լեցուն է մեծատաղանդ արհեստագէտներով, որոնք տարին մէկ միլիոն օրինակ ծախուող գրքեր կը գրեն. լաւ մարդիկ են, յաճախ՝ իրենք գիրենք եւ իրենց սիրելիները չարչարող արուեստագէտներէն աւելի՛ լաւ մարդիկ: Ամուսնացած, ընտանիք կազմած, պարզ մարդոց ախորժակը գրգռել գիտցող ու այդ ախորժակը գոհացնել գիտցող մարդիկ: Խոստովանիմ՝ որ եթէ հաւատայի որ այդ բառի — արհեստաւորներու տաղանդը ունիմ, վաղը ամէն ինչ կը ձգէի, տարի մը գրամեքենային առջեւ կը մաշէի, այդ մեծաքանակ ծախուող, ոճիր — արկած - սեռ պարունակող պէսթ-սէլլըր հատորը արտադրելու յոյսով: Ի՞նչ մեղքս պահեմ, պիտի ուզէի հարստանալ...

Կան քննադատներ, որոնք բառծներուս համաձայնելէ ետք պիտի աւելցնէին, — այդ շատ գիրք ծախող արհեստագէտները ազդեցութիւն չունին ժողովուրդին վրայ, օրինակ՝ Օշականի նկարագրած դիմագիծի կազմումի գործը չեն կրնար ընել: Երանի՜ թէ այդպէս ըլլար, բայց այդպէ՛ս ալ չէ: Արեւմտեան յառաջացած քաղաքակրթութիւններու մէջ պէսթ-սէլլըր գիրքերը, միլիոնաւոր ունկնդիրներ ունեցող, հեռատեսիլը, ձայնասփիւռը, ֆիլմը ու երգապնակներու ճարտարարուեստը ունին hսկայ, նոյնիսկ վճռական ազդեցութիւն: Փիլիսոփայական կամ քաղաքական բացայայտ գաղափարախօսութիւնները շատ աւելի փոքր դեր ունին անձերու եւ հաւաքականութիւններու դիմագիծի կազմաւորման գործին մէջ, քան այն թաքուն գաղափարախօսութիւնները՝ որոնք քողարկուած են ընթերցողէն կամ ունկնդիրէն: Հաւաքականութիւն մը ինքն ի'ր մասին անգիտակցօրէն կը մտածէ, իր վատորակ մշակութային ապրանքներու սպառումով. ինքզինք կը ձեւէ:

Հարցը ուրեմն ունկնդիրի պակասի կամ ազդեցութեան պակասի հարց չէ. ուրիշ երկու հարցեր կան Օշականի խօսքերուն մէջ կծկուած: Առաջինը, որ հոս կարեւոր չէ, գեղեցիկի հարցն է: Կան մարդիկ, որոնք գեղեցիկն ու լաւ որակը կը նախընտրեն, թէ՛ իրենց սպառածներուն մէջ, թէ՛ ալ իրենց արտադրածներուն մէջ: Զարմանալի՞ է, (անվիճելի է), որ օրը մի քանի տասնեակ միլիոն hէմ — պըրկըր կ'ուտեն Ամերիկացիները բայց տանտիկիններն ու խոհարարները իրենց hէրպըրկըրով չէ որ կը յոխորտան, այլ՝ եւրոպական խոհանոցի այս կամ այն կե-

Բայց մէկ կողմ դնենք այս գեղեցիկը նախընտրողները (որոնք խորովածը նախընտրողներուն նման ալ չեն, քանի որ որեւէ ժողովուրդի մեծամասնութիւնը չեն կազմեր) ու խօսինք դիմագիծի կազմումի մասին: Արդեօք ի՞նչ նպաստ կրնայ բերել ազգի դիմագիծի կազմումին՝ գործ մը որ 400 օրինակ կը ծախուի, կամ 400 ընթերցող ունի, բաղդատած գործի մը հետ՝ որ 40.000 ընթերցող ունի:

Պ. Մելքոնեանի առարկութիւններէն ետք ես ալ ոտքի ելայ ու մէջբերում մը կատարեցի Ճէյմս Ճոյսի մէկ գրքէն, որուն վերջին էջի վերջնական պարբերութեան մէջ իր երկրէն արտագաղթող երիտասարդ արուեստագէտը կ'ըսէ.— « Հոգիիս հնոցին մէջ պիտի դարբնեմ ազգիս գիտակցութիւնը », մեծխօսիկութիւն մը՝ որ կրնանք երիտասարդի լաւատեսութեան վերագրել, եւ կամ ըսել, որ այդ գրողներու երազն ու խէլն է, բայց կեանքի անգութ իրականութեան մէջ՝ անկարելի: Բայց եւ այնպէս պատահած է: Ճոյս Արեւմտեան արուեստի եւ լաւ ուսում ստացող անգլիախօս մի քանի սերունդի վրայ հսկայ ազդեցութիւն ունեցաւ, եւ կը շարունակէ ունենալ: Րաֆֆի, Վարուժան, Պարոյր Սեւակ, անոնց իւրաքանչիւրին մասին կարելի է ըսել նոյնը: Խնդիրը ամփոփ պահելու համար հարցընենք՝ ի՞նչպէս կարելի է հասկնալ գրագէտին դերը՝ դիմագիծի կազմումի հարցին մէջ: Ես պիտի ըսէի հետեւեալը.—

Ա) Ոչ միայն արուեստագէտը, այլեւ իր կեանքը արուեստի գործի վերածող ոեւէ անձ կ'ազդէ ուրիշներու, զանոնք կը մղէ ինքզինքի վերասահմանումի: Կան արուեստագէտներ, օրինակ՝ Յովհաննէս Շիրազ, որոնց արուեստի միակ լուրջ գործը, որ սերունդի մը դիմագիծի կազմումին ազդած է, իրենց կեա՛նքն է:

Բ) Արհեստաւոր — գրողը ժողովուրդի մը կուտայ անոր ուզածը, ինչ որ սովորակա՛նն է, հի՛նն է, ա՛յն է՝ որուն վարժուած է ունկնդիրը, — նոյն մաքրամաքուր հերոսները, նոյն սեւ, վատ կաճ — կըսթէրները, նոյն կոյսերը կամ սեռի մասին միայն մտածող հերոսուհիները: Այսինքն, գիրք ծախել ուզողը դիմագիծ մը կը « ստեղծէ », ծառայելու համար արդէն գոյութիւն ունեցող ճաշակներուն եւ ենթագիտակցութեան պահանջներու աժան իրականացումին: Զի փորձեր տալ դիմագիծը հերոսներու եւ հերոսուհիներու՝ որոնց զգացումները, մտածումներն ու վարուելակերպը նորը կ'որոնեն, եւ որոնք չեն բաւականանար ժողովուրդի գիտակցաբար ու ենթագիտակցաբար զգացած պէտքերը հին ու ծանօթ ձեւերով գոհացնելէ: Ընդհակառակն, ներկայիս ու ապագային պահանջած նկարագիրներն եւ վարուելակերպերը կը ստեղծեն: Կըրնայ ըլլալ որ եթէ շատերուն անհաճոյ են այս տիպարները, կամ եթէ գրողին ոճը դժուար է եւ եթէ քիչ ընթերցող ունի ան, սկզբնական շրջանին փոքր մնալու դատապարտուած է նման գրողի մը ազդեցութիւնը: Սակայն եթէ ժամանակավրէպ չէ իր գործը, կը բազմապատկուի անոր օրինակի ուժը՝ ժամանակի ընթացքին:

Գ) Այս բոլորը կը հաստատէ մէկ կէտ, — Ճշմարիտ Գրագէտը ախտաճանաչում ընող, ահազանգը հնչեցնող եւ բուժման մասին որոշ թելադրութիւններ ընող անձ մըն է: Իր գործի լեզուն, ոճը, կառոյցը, նկարագիրները, դէպընթացքը, բացայայտ ու գաղտնի գաղափարախօսութիւնները՝ առոնք բոլո՛րն ալ կրնան ծառայել այս ախտաճանաչման բարդ գործին, որ հրաւէր մըն է ընթերցողին՝ հին դիմագիծը մէկ կողմ դնելու, եւ իբր «դարման» նորը որդեգրելու... Այս բոլորը ճշմարիտին, գեղեցիկին, օգտակարին եւ կարեւորին հետ շատ սերտ կապեր ունի, բայց շատ ընթերցող ունենալու հետ՝ ո՛չ:

Երբ աւարտեցաւ այն լուրջ վէճը, որուն առիթ տուաւ Օշականի խօսքը, ես որոշ գոհունակութիւն մը զգացի: Համագումարը հետաքրքրական եղած էր ինծի համար (ինչպէս կը փաստեն, անկասկած, կատարած մանրամասն սղագրութիւններս եւ անոնց ընդլայնումով ստեղծուած այս երկար յօդուածաշարքը), սակայն « քաղաքավարութեան » արդիւնք եղող խաղաղութիւնն ու վէճի պակասը կը տխրեցնէին զիս: Եւ ահա ուշ երեկոյեան, ժամը 8էն ետք, երբ ներկաները երկար շունչ մը կը քաշէին ու կը պատրաստուէին պանդոկի սենեակները երթալու եւ հանգստանալու, Պր. Վ. Գրիգորեան յայտարարեց որ արդէն չափազանց խճողուած յայտագրին վրայ կ'աւելցուի Վեհանոյշ Թեքեանի անունը, քանի որ ան ահաւասիկ պիտի զեկուցանէ ներկաներուն՝ « Սփիւռքահայ Գրականութիւնը Վերջին Տասնամեակին » նիւթին շուրջ:

(21 — Շար.)

1978Ը «ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Քէմփ — Տէյվիտ, Սատաթ, Պեկին, Գարթըր: Երկար բանակցութիւններէ յետոյ շահակից կողմերը յանձնառու կ'ըլլան խաղաղութեան դաշնագրի մը ստորագրութեան, յառաջիկայ երեք ամիսներու մէջ: Իսրայէլ կը ճանչնայ Գահիրէի գերիշխանութիւնը Սինայի վրայ, ուրկէ երկու-երեք տարուան ժամանակամիջոցի մը մէջ պիտի քաշէ իր զօրքերը: Եթէ Քէմփ — Տէյվիտի այս համաձայնութիւնը գոհացում կուտայ Եգիպտոսին, նոյնը չէ իսրայելեան հանրային կարծիքի մեծամասնութեան համար: Սակայն, ամէնէն յուսախաբները արաբական միւս երկիրներն են որոնք կը նկատեն որ երկկողմանի այս համաձայնութիւնը արաբական միասնականութեան խզումն է: Սուրիա, Իրաք, Ալժերիա, Լիպիա մասնաւորապէս մաս կը կազմեն մերժումի ճակատին: Իրականին մէջ ոչ մէկ հարց լուծուած է:

Հռոմ, ուրկէ կը հասնի անհաւատալի լուր մը: Յովհաննէս — Պօղոս Ա. Պապը յանկարծամահ: Գահակալութենէն 33 օր յետոյ, խոնարհութիւնը նշանաբան ընտրող Պապը, անսպասելի ճակատագիր մը ունեցաւ: Հազիւ թէ աշխարհ կը սկսէր վարժուիլ իր դէմքին, իր ժպիտին, ահա թէ նոր քոնքլավ մը պիտի հաւաքուի Հռոմի մէջ:

Թեհրան եւ իր Սեւ Ուրբաթը: Տասնեակ հազարաւոր ցուցարարներ եւ ձերբակալութիւններ: Մթնոլորտը լարուած է Պարսկաստանի ամէն շրջանները: Թապասի սոսկալի երկրաշարժը իր 15 հա-

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
5
MARDI
5 SEPTEMBRE
1978
ՅԱՌԱՋ
HARATCH
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

զար մեռեալներով աւելի կը խորացնէ սուգը, բայց չի հանդարտեցներ կիրքերը:

Աղէտ նաեւ Հնդկաստանի մէջ, ուր ողողումները կը քանդեն 600 հազար տուն ընելով 32 միլիոն աղէտեալներ: Քալիֆորնիա, 707 Պօյինկի մը եւ զբօսաշըրջիկութեան փոքր օդանաւի արկածը, օդին մէջ, կը պատճառէ 140 մահեր:

Երեք երկիրներ, ուր միշտ արիւն կը հոսի: Նիքարակուա, խակական ցեղասպանութենէ մը վերջ, Սոմոզա տէր կը դառնայ կացութեան: Թուրքիա, ներքին խռովութիւնները եւ անիշխանական վիճակը մասնաւորապէս՝ Պոլիս, Անգարա, Կազէնթեփէ, Էլազիկի, Վան, Մարաշ, Ատանա կ'ընեն տասնեակ զոհեր: Եւ անշուշտ Լիբանան, որ պիտի ուզէինք մոռնալ, բայց սուրիական խաղաղապահ ուժերու հրազանդերը կը շարունակեն միշտ լուսաւորել եւ խաւարել արեւելեան Պէյրութը, կրակի մէջ դնելով քրիստոնեայ թաղերը:

Արտասովոր դէպք մը, դարձեալ Հռոմէն: Լենինգրադի եւ Նովգորոդի օրթոտոքս Մետրոպոլիտը Նիկողէմ յանկարծամահ կ'ըլլայ Պապին գրասենեակը, ունկնդրութեան մը ատեն:

ՖՐԱՆՍԱ

Ֆրանսացիները կը վերադառնան ձմեռուան ժամուն եւ կը կարդան Իվան Օտուարի « Ամառուան ժամը » եւ Միթըրանի « Մեղուն եւ Ճարտարապետը »:

12 միլիոն աշակերտ կը վերադառնան դպրոցի ճամբան: Վերամուտը կը կատարուի դժուար պայմաններու մէջ: Դասարաններ առանց ուսուցիչի եւ ուսուցիչներ առանց դասարանի:

Ընտրութիւններու ջերմը հազիւ անցած, դարձեալ ընտրութիւններ: Երեք երեսփոխանական մասնակի ընտրութիւններ Փա տը Քալէի, Նանսիի եւ Փարիզի

մէջ որ կը պսակուին երեք ընկերվարականներու յաղթանակով: Երկու մեծ պարտեալներ՝ Ժ. Ժ. Սերվան Շրէպեր եւ Ֆ. տը լա Մալէն: Ֆրանսացիներու պատասխանը Ռ. Պառի ընկերային եւ տնտեսական քաղաքականութեան: որ 1979ին դարձեալ պիտի դիմէ երկրի բնակիչներու զոհողութեանց, վճարել տալու համար 1979ի պիւտճէին հաշուեցոյցը:

Ուրիշ ընտրութիւն մը: Ջուիցերիա 23րդ նահանգ մը ունի՝ Ժիւռան:

Ժիսքար – Շմիտ, էքս լա Շափէլի մէջ: Եւրոպական հարցերը օրակարգի վրայ:

1978ի Լառուսը կ՚ընդունի նոր բառեր՝ anéfé, fampérzé, ribaté... մինչ ֆրանսական Ակադեմիան կը կորսնցնէ իր երիցագոյն անդամը՝ Էթիէն Ժիլսոն, 94 տարեկան եւ « Փոխել կեանքը »ին հեղինակը՝ Ժան Կէնօ: Անհետացող դէմքեր եւս՝ Ժան Քանափա, Ֆրանսական Համայնավար կուսակցութեան հին պահակներէն, Ժան Ֆայառ, զաւակը մեծ հրատարակիչ Արթէմ Ֆայառի եւ Մառիա Քալլաս վարսայարդարութեան արուեստին մեծ ստեղծագործներէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ուսումնական տարեշրջանը բացուեցաւ Սեպտեմբեր 1ին 618.700 աշակերտներու եւ 42 հազար ուսուցիչներու համար: Հայաստանի դպրոցները ընդունած են մօտ 60 հազար երախաներ եւ օրակարգի առաջին հարցերէն է դասագիրքերու որակը: Բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները ընդունած են մօտ 12 հազար ուսանողներ որոնք 13 հաստատութիւններու մէջ պիտի հետեւին 152 մասնագիտութիւններու: Ներկայիս, Հայաստանի մէջ բարձրագոյն ուսման կը հետեւին 57 հազար ուսանողներ, որոնց մէջ նաեւ արտասահմանի 26 երկիրներէ եկած հարիւրաւոր ուսանողներ:

Հայկ. Արուեստի նուիրուած Միջազգային Բ. Սիմպոզիոմ Երեւանի մէջ, մասնակցութեամբ արտասահմանէն 20 երկիրներէ եկած 200 պատուիրակներու: Իսկապէս աննախընթաց համագումար մը եւ այս առթիւ Խորհ. Միութեան Թղթատարի նախարարութիւնը հանած է «Հայաստանի ճարտարապետական արուեստը» դրոշմաթուղթերու շարք մը: Համագումարի աշխատանքները բաժնուած են հինգ ճիւղերու՝ Հին Հայաստանի մշակոյթն ու արուեստը, Միջնադարեան արուեստ, Միջնադարեան ճարտարապետութիւն, Միջնադարեան մանրանկարչութիւն, նոր եւ խորհրդային Հայկական արուեստ:

Բազմաթիւ այցելութիւններու շարքին յիշենք՝ Միացեալ Նահանգներու Համայնավար կուսակցութեան պատուիրակութեան մը, ամերիկացի քաղաքապետներու եւ Սուրիոյ Պաաս կուսակցութեան ղեկավարին՝ Ապտալլա Ահմարի այցերը:

Արարատի դիրքը փափուկ է ախոյենութեան մէջ: Մէկ յաղթանակ եւ մէկ հաւասար խաղ պերճա նքչէն: Հնդկաստանի մէջ, շրջագայութեան մը առթիւ, մանաւանդ Կալկաթա, Արարատ արձանագրեց երկու յաղթանակ եւ մէկ հաւասար խաղ:

Տխրունի: Սողոմոն Սողոմոնեան՝ գրական ծանօթ քննադատ, բանասիրական գիտութիւններու Տոքթ. եւ Նունիկ Մեսրոպի Թախիկեան՝ նախարար կոմունալ տնտեսութեան:

ՍՓԻՒՌՔ

Ժընեւ, ցեղասպանութեան հարցը եւ 30րդ յօդուածը: « Մարդկային իրաւունքներու խտրութեանց դէմ պայքարի եւ փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան » ենթայանձնախումբի ժողովը քանի մը յետաձգումներէ յետոյ բացուեցաւ: Սակայն, ցեղասպանութեան հարցին վերաբերեալ օրակարգը միշտ կը յետաձգուի քանի Հայկական Հարցին տեղեկագիրն ու ներկայացուցիչները պատրաստ չեն...

Լոնտոն, հայկական երաժշտութեան փառատօն, կազմակերպութեամբ Հայկ. Երաժշտութեան Հիմնարկի կողմէ եւ Բրիտանական Թանգարանի նախաձեռնած Արեւելեան Եկեղեցիներու նուիրուած երաժշտական փառատօնի ծիրին մէջ: Եկմալեան եւ Կոմիտասեան քառաձայն պատարագ, դասախօսութիւններ, երաժշտահանդէսներ, նուագահանդէսներ, որոնց մասնակցած են հայ եւ օտար չորս ղեկավարներ, վեց նուագախումբ եւ երգչախումբ, 18 ծանօթ արուեստագէտ մեկնաբան, 19 երաժիշտ, 13 դասախօս եւ բազմաթիւ երգիչներ ու մեկնաբաններ որոնք ժամանած են աշխարհի չորս ծագերէն:

Հելսինքի եւ Քոփենհակ ուր ժամանեց Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս: Առաջին մայրաքաղաքին մէջ ներկայ եղաւ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի գործադիր մարմնի ժողովին եւ ապա հանդիպեցաւ Քոփենհակ տեսակցութիւն ունենալով լուտերական եկեղեցւոյ ներկայացուցիչներուն հետ եւ Ք. Մ. Ա. հայասէր կազմակերպութեան հետ:

Նիւ Ճըրզի, Հայ Երիտասարդ Դաշնակցութեան ողիմպիական խաղեր 200 մարզիկներու մասնակցութեամբ եւ 2000 հոգիի ներկայութեամբ եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Միացեալ Նահանգներու արեւելեան շրջ. Բ. ներկայացուցչական ժողով:

Լիբանան, հանգիստ Լիբանանի Հայոց առաջնորդ Տաճատ Արք. Ուրֆալեանի, անդամ Կիլիկիոյ Միաբանութեան եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի պատուիրակութեան մը այցելութիւնը Շիի համայնքի կեդրոնին իմամ Սատրի անհետացման շուրջ:

Պոլիս, մահ Հր. Տէր–Անդրէասեանի՝ դաստիարակ, թարգման, ուսուցիչ, բանասէր հեղինակ բազմահատոր ուսումնասիրութիւններու:

« Միտնայթ էքսփրէս »: Թրքական իշխանութիւնը եւ մամուլը չափազանց իրար անցած են անգլիացի բեմադիր Փարքըրի ֆիլմի ցուցադրութենէն: Նիւթը՝ իսկական պատմութիւնն է Ամերիկացիի մը, որ ձերբակալուած էր Պոլիս, բանտ նետուած, ուր ահաւոր չարչարանքներու ենթարկուած է, քանի մը տարի, ապա երբ ազատ արձակուած է, գրի առած է յուշերը: Ֆիլմը կը ցուցադրուի Անգլիա, Հոլանտա, Ֆրանսա եւ ամբողջ թրքական մամուլը կրակ կտրած է, « Հիւրիէթ » կը գրէ թէ ֆիլմը « նողկանք » կը պատճառէ... եւ ետին կը տեսնէ Յոյնի եւ Հայու մատ: « Միտնայթ էքսփրէս »ը ֆիլմ մըն է որ պէտք է տեսնել::

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆ

Վերամուտ հայկական վարժարաններու եւ միօրեայ դպրոցներու: Կառոյցը կը մնայ անփոփոխ եւ Ֆրանսահայութիւնն ալ դէմ յանդիման իր հակասութիւններուն: Խօսքէն ու թուղթէն անդին չեն անցնիր գաղափարներն ու ծրագիրները: Մնանք անգամ մը եւս աւելի փայլուն վաղորդայններու յոյսով:

Վերջ գտաւ Ս. Դաթէի վանքի շրջապատի բարեշինութեան համահայկական Ի. բանակումը, որ սկսած էր Յուլիսին, մասնակցութեամբ Սփիւռքէն 86 հոգիի, որոնց 68ը՝ Ֆրանսայէն, ինչպէս նաեւ 41 հոգի Պարսկաստանէն: Բանակումը տեղի ունեցաւ նախաձեռնութեամբ « Երկիր եւ Մշակոյթ » կազմակերպութեան: Այս մասին լայն տեղեկութիւններ տուաւ Հ. Նորվան երկու շահեկան յօդուածներով:

Լրատու արուեստի: Առաջին անգամ ըլլալով Հայաստանի նկարիչներու գործերը Փարիզի մէջ: 12 նկարիչներ, 120 գործեր Կալըրի Տրուանի մէջ: Գառզու կը ցուցադրէ իր գործերը Քոփիէի դղեակին մէջ, Լեման լիճի եզերքը: Նկարիչ Արամ Ալեսեանի գործերու ցուցադրութիւնը Պիարիցի Վալոմպրէօզ ցուցահանդէսին մէջ, իսկ Մասիս Ալեքսանեան իր գործերը կը ներկայացնէ Կալըրի Լիւսերնէս:

Գրական մրցոյթ, Եղիշէ Չարենցի ծննդեան 80ամեակի առթիւ կազմակերպութեամբ Փարիզի Լսաեան Սանուց Միութեան: Նիւթ՝ Ե. Չարենց եւ իր գործը, պարգեւ՝ հազար Ֆր. առաջին հանդիսացողին:

Սէն Ռաֆայէլի Հոմ Արմենիէն հանգըստեան տունը ունի իր նորակառոյց մատուռը՝ Սուրբ Յովհաննէս: Օծումը կատարուեցաւ ձեռամբ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի:

Նորակառոյց շէնք մը եւս, Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանը, կից եկեղեցւոյ: Կրթարանը պիտի բացուի մանկապարտէզով մը ուր կ՚ընդունուին 3էն 5 տարեկան փոքրիկներ: Կը սպասենք արդիւնքներուն:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ԱԲԳԱՐ ԴՊԻՐ
Կ'ՈԳԵԿՈՉՈՒԻ
ԹՐՔԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
250ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Առաջին թրքերէն գրքին տպագրութեան 250ամեակին առթիւ « Միլլիէթ » գեղարուեստական հանդէսը, Ճավիտ Օրհան Թիւթէնկիլի ստորագրութեամբ, հրատարակած է ուսումնասիրութիւն մը՝ Թուրք տպագրական արուեստի պատմութեան մասին:

Յօդուածագիրը լայն տեղ տուած է փոքրամասնութեանց կատարած դերին, նշելով այդ առթիւ որ Թուրքիոյ մէջ առաջին տպարանը հիմնուած է Սպանիայէն գաղթած Հրեաներու կողմէ, 1424ին, եւ առաջին անգամ տպուած է Հին Կտակարան մը՝ եբրայերէնով:

Հրեաներու կողմէ հիմնուած տպարանին կը յաջորդէ Սեբաստացի Աբգարի (Դպիր) հիմնած հայկական տպարանը՝ 1567ին, Պոլսոյ մէջ, Վենետիկէն բերուած սարքերով: Հայկական տպարանին տպած առաջին գիրքերուն մէջ կը գտնուին լեզուաբանական երկ (1567), աղօթագիրք մը (1568) Շարակնոց մը (1569):

Յոյները իրենց առաջին տպարանը կը հիմնեն 1627ին, Նիկոդիմէոս Մեթաքսաս անձի մը կողմէ, որ Լոնտոնէն բերած է անհրաժեշտ սարքերը: Յունարէն առաջին գիրքը, որ հրատարակուած է Պոլսոյ մէջ, Հրեաներու դէմ գրի առնուած պրակ մըն էր՝ քննադատութեամբ եւ պարսաւանքով լեցուն:

Հետաքրքրական է նաեւ այս տպարաններու հիմնադրութեան թուականներուն հետ, անոնց տպած գիրքերուն նիւթն ու որակը, որոնք ցոյց կուտան ժողովուրդներու իրարմէ ունեցած տարբերութիւնը եւ ձգտումները, ինչպէս նաեւ նախասիրութիւնները: Մամուլի եւ հրատարակչական կեանքին մէջ, փոքրամասնութեանց ունեցած դերն ու կարեւորութիւնը անուրանալի են Թուրքիոյ համար:

[illegible]

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ « Ուիլշըր Իպէլ » սրահին մէջ, Յունուար 14ին, տեղի ունեցած է Լուսին Ամարայի երգահանդէսը՝ կազմակերպութեամբ Լոս Անճելըսի Լիրիք Ընկերութեան: Ներկայ եղած են աւելի քան հազար երաժշտասէրներ: Երգացանկը բաղկացած է Վերտիի, Փուչինի, Քորնկոլտի գործերէ եւ երկու հայերէն երգերէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

3.

— Կանոնաւոր բանակի գործ է, Խորէն աղա:

Բախուե՞լ նրա հետ, երկմտեց Ներսեհ Ջավուշը: Յարձակուե՞լ զօրքի վրայ, թէ հեռանալ՝ շտապելով: Թւում էր վրայ է հասել վերջը: Եւ ինչու չհասնի: Ժամանակն է, որ վերջանար ու հեռանար ցաւերով խեղդուած այս աշխարհից: Յոգնել են գլուխն էլ, բազուկներն էլ: Ձգուել է ապրելուց: Ամէն տեղ, ամէն ժամ իրեն կանչում է դեղին – ոլոր խրճիթի կենին՝ իր բախտի դագաղը: Կանչում է Աղաւնին՝ ճերմակ պատանքով, տաք գիրկը բաց: Կանչում է: Սակայն ինչպէս լսի սիրելիի կանչը: Մարգարիտը երեխայի է սպասում: Մի նոր Հայ է աշխարհ գալու: Ինչու նրան հողի մէջ դնի դեռ աշխարհ չեկած:

Ներսեհ Ջավուշը իջաւ ձիուց, դրեթէ վազելով բարձրացաւ դէպի լեռնագագաթը եկող ժողովուրդը:

— Շտապեցէ՛ք, մարդիկ:

Առջեւում ձիանի կապանքներ էին, ետեւից՝ թշնամին: Ձիւնէ անդունդներից յուսահատութեան օձ սողաց, մտաւ զօրապետի հոգին, թել առ թել սկսեց կրծել – կտրել նրա մարմինը: Նախատեց Աղաւնուն: Ինչո՞ւ ինքդ քեզ չպահեցիր, փշրեցիր իմ յենարանը: Առանց յենարանի ես ի՞նչպէս ապրեմ, Աղաւնիս, մե՛ղքս, հոգեառս, ի՞նչպէս:

Մէկ անգամ է միայն Ներսեհ Ջավուշը լսել Աղաւնու երգը:

Գարուն է՝ ծաղիկ ծառին,
Ալ ծաղիկ, ձիւն է գալիս...

Ձիւն է գալիս, յուշիկ իջնում հնի վրայ: Ձիւն է գալիս նաեւ խնկենու դեղին բնին, Աղաւնու գերեզմանին: Երեւի գերեզմանն է այդպէս աղեխարշ երգում « Ալ ծաղիկ, ձիւն է գալիս »: Հեղինէն քաշեց նրա թեւը:

— Ուշքի եկ:

Ներսեհ Ջավուշը ցնցուեց, յոյսով նայեց Հեղինէի աչքերի կապոյտին:

— Իսկ ես ի՞նչ էի անում, Հեղինէ:

— Երգում էիր: Հարկ չէ, ուշքի եկ:

— Բայց մենք երգ չունենք, Հեղինէ, տաք շնչելով ասաց զօրապետը: Մեր երգը մեռած է ու թաղուած:

Քայլեցին կողք-կողքի:

Ներսեհ Ջավուշը շտապեց հասնել առջեւից գնացող Խորէն աղային: Նրա հետ հեշտ է քայլելը: Նրա հետ կարծես ոչ թէ փխրուն ձիւն, այլ ամուր հող է զգում ոտքի տակ: Դէ, մի տեղ այս ճերմակ օրը կամ կը մթնի, կամ կը լուսանայ: Խորէն աղայի մէջքին, ուսին ու գլխին ձիւնը մանրիկ բլուրներ է հիւսել: Գրկեց նրան:

— Հոգիս փրկիր, խմբապետ: Դեւերկան մէջս, դեւե՛ր...

Խորէն աղան հառաչեց: Հեղինէն գլուխը բարձր նայում էր մշուշուած երկինքին: Նա շրթունքները հազիւ պոկեց իրարից:

— Պէտք է շտապել, զօրապետ: Զօրքը մօտենում է:

Վերելքը սորան էր: Արեւկող քարերի ձիւնն արդէն արցունք էր դառնում: Երկինքը պարզ էր, ուրեմն գիշերը սառնամանիք է լինելու: Պէտք է շտապել: Կանգնած ջուրը հոտում է:

Քարաւանը ելնում է լերան մէջքն ի վեր, սակայն ո՞ւր, դէպի փրկութի՞ւն, թէ դէպի կորուստ: Դա յայտնի չէր Աստծուն անգամ: Եթէ յայտնի էլ լինէր, ապա Աստուած այնպիսի ողորմածը չէ, որ գոնէ զգուշացնի տառապածներին, թէ ինչ է սպասում իրենց: Միջոցը մէկն է՝ խուսափել զօրքի հետապնդումից:

Ներսեհ Ջավուշը մտքում դառնացաւ Խորէն աղայի վրայ՝ ժամանակ է գտել արարիչ լինելու: Այս վիճակում ինչպէս է երեխայ ստեղծւում: Ստեղծել են, որ կամ չծնուած թաղեն, կամ Թուրքը յօշոտի: Սա ի՞նչ արարչութիւն է:

Ներսեհ Ջավուշը գլուխը ակամայ դրեց Հեղինէի ուսին: Այժմ քայլում է կէս քուն, կէս արթուն: Աւելի է ձիւնի ճերմակութիւնը: Թող սեւ ձիւն գայ, թող շունչ կտրող սառնամանիք լինի, թող փոթորիկ պայթի եւ իրենք սպառուեն, վերջանան: Ցիչեց Զիլ Զաքարի մի արարքը, գլուխը պոկեց Հեղինէի ուսից, ծիծաղեց բաւականութեամբ:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(251 – Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ռոզի Շահվերդեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Էտուար Խըտըրեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մօրեղբօր՝

ԹՈՐԳՈՄ-ՊԵՏՐՈՍ ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Այս տխուր առթիւ, ողբացեալին յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Էտուար Խըտըրեան 1000 Ֆր. կը նուիրեն Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վարդուհի Մարկոսեան, զաւակներն ու ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին ողբացեալ

ՄԱՆՈՒԿ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ:

Ժ. ՑԱՆԿ
ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ
ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Այրի Տիկ. Մ. Սաատէթեան	5000
Պր. Արամ Տարոնեան	1500
Տէր եւ Տիկ. Խ. Քէպապճեան	1000
Պր. Վահրամ Գ. Մոստիչեան	500
Պր. Գէորգ Սաատէթեան	500
Պր. Գասպար Ապունեան	500
Պր. Մարսէլ Ֆէրար	430
Պր. Ժորժ Պալեան	200
Պր. Նշան Փիլօշեան	200
Պր. Ջօն Պարթեւեան	200
Տէր եւ Տիկ. Ա. Վէզիրեան	200
Մի ոմն	200
Պր. Կարպիս Թուլումճեան	150
Պր. Միսաք Կիւլպէնկեան	100
Պր. Յակոբ Գրիգոր	100
Պր. Սուրէն Գալֆայեան	100
Պր. Սերովբէ Գալֆայեան	100
Պր. Ժորժ Վ. Մոստիչեան	100
Լորիս Մոստիչեան	100
Պր. Վարուժան Սաատէթեան	100
Պր. Դանիէլ Սաատէթեան	100
Մի ոմն	100
Պր. Վաղինակ Շահրիկեան (Շաւիլ)	100
Պ. Աբիկ Աւետիսեան	100
Օր. Տիգրանուհի Տարտարեան	100
Օր. Ռեմոնտ Նարլեան	50

(Շար)

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՎԻԼ

Այս Կիրակի, Փետր. 18 պատարագ կը մատուցուի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Պապայեան 250 Ֆր. կը նուիրեն:

Տիկին Զապէլ Արզումանեան 50 Ֆր.:

×

ՕՊԸՆԱ.— Պ. Թօփալեան 40 Ֆր.:

×

ՓԱՆԹԷՆ.— Պ. Մաթոսեան 40 Ֆր.:

×

ՎԻԷՆ.— Սողոմոն Թիլպեան 50 Ֆր.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Գարանֆիլեան իրենց ազգականին՝ Տիկին Անիձա Ճի-խանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրեն լիբանահայ աղէտեալներուն (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս Կիրակի, Փետր. 18, Ղեւոնդեանց քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի բազմաձայն եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ:

Ի ժամ պատարագի պիտի կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ առաջնորդներուն եւ հոգեւորականներու հոգիներուն համար: Առաջնորդներն ու հոգեւորականներն են.

Վռամշապուհ Արք. Քիպարեան, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեան, Գէորգ Արք. Իւթիւճեան, Գրիգորիս Եպս. Պալաքեան, Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեան, Սուքիաս Վրդ. Պարոնեան, Յովհ. Քհնյ. Հիւնքէրպէյէնտեան, Սահակ Քնյ. Իւթիւճեան Կոմիտաս Քհնյ. Սկպեան, Բառնաբաս Քհնյ. Խնտամեան, Աբիսողոմ Քհնյ. Թորոսեան, Մեսրոպ Քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան Քհնյ. Խոյեան, Բարթող Քհնյ. Թագմճեան, Գէորգ Քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն Քհնյ. Արսլանեան, Գարեգին Քհնյ. Տէօվլէթեան, Մկրտիչ Քհնյ. Արսլանեան, Գէորգ Քհնյ. Նիգամեան, Ներսէս Քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր Քհնյ. Ճէպէճեան, Յուսիկ Քհնյ. Ադամեան, Վարդան Քհնյ. Պաղտատլեան, Յարութիւն Քհնյ. Ծօրթուեան, Ադդէ Քհնյ. Փայլակեան, Եսայի Քհնյ. Ալթունեան, Թովմաս Քհնյ. Մինասեան:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու բազում տարիներ իր եկեղեցւոյն ծառայած հոգեւորականներուն համար, ինչպէս նաեւ Հայաստանեայց Առաք. Եկեղեցւոյ բարգաւաճման համար:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Dans les salons de l'Hôtel GEORGE V
փետրուար 25, կիրակի, ժամը 15-24

Sous la présidence de
Monsieur ANDRE CHAMSON
de l'Académie Française

Matinée Dansante

Animé par BEDIK et son orchestre
et le TRIO ATHENEE

Ambiance Gréco-Arménienne *Election miss Croix Rouge*

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ.— Պատմական Հայաստանը եւ կապադովկիան երիտասարդ.
Ենրու կողմէ, ժամը 16ին

Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել 985·36·53

Մուտք 40 Ֆր. — ուսանողներու կէս գին

Մուտքը ազատ է Լիբանանցի ու սանողներու համար:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ ուխտագնացութիւն մը դէպի ՀԱՅԱՍՏԱՆ, անդամներու եւ համակիրներու համար, Ապրիլ 12էն մինչեւ 27

Ծաղկեպսակի զետեղում Անծանօթ Զինուորին և Եղեռնի յուշարձանին

Արձանագրութեան համար կը խնդրուի դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ ԳԷՈՐԳ, հեռ. 770·07·25
ԱԿՈԲՈՖ ՍՈՒՐԷՆ հեռ. 296·09·82
ՔԵՀԵԱԵԱՆ ՄԻՀՐԱՆ հեռ. 642·73·10

Երթուդարձ 3600 ֆր.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Խսաեան Սանուց Միութեան, Շաբաթ, փետր. 24, ժամը 15·30ին, Պարոյր Սեւակ գրադարան, 32, Ռիւ տը Թրեվիզ, Փարիզ 9րդ: Օրակարգ. 1) Տեղեկագիրներու ընթերցում: 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանէօ - Քաշանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Երկուշաբթի, Փետր. 19, սովորական ժողովատեղին ընկերուհի Փափազեանի մօտ, Ռիւ Շառլ Միշէլ: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 64րդ տարեդարձը Ապրիլ 8, Կիրակի ժամը 13ին, ճաշով:

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դաշտահանդէսը Յունիս 17ին:

Կապ. Խաչի 50ամեակը Կրընոպլի մէջ, Մայիս 20ին:

×

Կապոյտ Խաչի յիսնամեակը կը տօնուի մեծ շուքով Ապրիլ 1ին, Սալ Կավոյի մէջ:

ՁԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ
ԱՊՐԻԼ 24-Ը ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

14 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

12էն 27 ԱՊՐԻԼ

(Երթին եւ դարձին մէկական օր գիշերել Մոսկուա)

Առաջնորդութեամբ՝ ՊԵՐՃ ՃԷՋՎԷՃԵԱՆԻ

Մանրամասնութեան եւ արձանագրութեան համար դիմել՝

ԼԵՒՈՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

SABERATOURS

3, Rue de l'Arrivée — 75015 PARIS
(Imm. CIT, 7e étage — Métro : Montparnasse)
Tél. : 538-67-47

Ուշադրութիւն՝
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի արձանագրութիւնները փութացնել

LYON : SEVAN VOYAGES (VAROUJAN SARKISSIAN)
50, Cours de la Liberté, 69003 Lyon
Tél. : (78) 60-13-66

14 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Երթին եւ դարձին մէկական գիշեր Մոսկուա)

ընդամէնը 16 օրուան ճամբորդութիւն

ARMÉNIE

14 JOURS, PLUS 2 JOURS A MOSCOU

Logement en pension complète, hôtel première catégorie (Arménia ou Tvine) avec excursions quotidiennes, et sur les vols réguliers d'Air France

Départs :

Du 17 Mars au 1er Avril
Du 12 Avril au 27 Avril
Du 19 Mai au 03 Juin
Du 02 Juin au 17 Juin
Du 29 Juillet au 13 Août
Du 15 Août au 30 Août
Du 1er Sept. au 16 Sept.
Du 29 Sept. au 14 Octobre
Du 26 Décembre 10 Janvier 80

Deux séjours spéciaux :

MOSCOU — EREVAN — TBILISSI — LENINGRAD
Du 15 Juillet au 28 Juillet 79
Du 05 Août au 18 Août 79

Nous sommes en mesure d'organiser des séjours individuels à Erévan ainsi que des groupes constitués à des prix étudiés.

Renseignements, Programmes détaillés et Inscriptions :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	saberatours
SARKISSIAN Varoujar	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

IMPORTANT :
Possibilités de départ en avion de LYON et de MARSEILLE pour rejoindre nos groupes au départ de Paris, qui seront accompagnés par des personnes compétentes de nos agences.

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
17-18
SAMEDI-DIMANCHE
17-18 FEVRIER
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	Հատը	1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.319 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 54e ANNÉE — N° 14.319

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆՆ ԷՐ ԳԵՐԱԳՈՅՆ

(ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ)

— O —

Հայաստանի խորհրդայնացումը հետեւանք էր Թուրքեւխորհրդային մերձեցումին՝ Թելադրուած իւրայատուկ շահերէ: Պերճախօս է խորհրդային մեծ Հանրագիտարանին հաստատումը թէ՝ « բարեկամական յարաբերութիւնները խորհ. Միութեան եւ Անգարայի միջեւ, կը բախէին ընդդիմութեանը Դաշնակ Հայաստանի, որ, իբրեւ թշնամի ուժ, կեցած էր երկու Պետութեանց հաղորդակցութեան ճամբաներուն վրայ »: Գարահիսարի Քեազիմ պահուած էր Կարմիր Մոսկուայի ոչ միայն դիւանագիտական, այլեւ ռազմական ու նիւթական լայն աջակցութիւնը, երբ 1920 Սեպտ. 23ին, Թրքական բանակները կը շարժէր Նորանկախ Հանրապետութեան դէմ:

1920 Դեկտ. 2ին, երկրին իշխանութիւնը կամաւոր ձեւով կը յանձնուէր համայնավարներուն: Ուժ կ'ստերէ բաղկացած համաձայնագիրը՝ ստորագրուած Ռուսաստանի խորհրդային կառավարութեան անունով Լեգրանի եւ Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան անունով Դրոյի եւ Տէրտէրեանի կողմէ, կ'ոտնահարուէր յաջորդ օրն իսկ, նոր իշխանաւորներուն ձեռքով:

Ռուսիոյ մտապատկերով առաջնորդուած երկրին նոր վարիչները, « ռազմական կոմունիզմի » տեսութիւնը կը փորձեն կիրարկել: Ծայր կուտան մաքրագործումները՝ բոլոր ասպարէզներուն վրայ: Գիւղերու թէ քաղաքներու մէջ: Կամայական բռնագրաւումներ, առանց, նոյնիսկ դասակարգային բնոյթ կրելու: Համայնավար պատմաբան Բ. Բորեան « անկարգ բռնագրաւումներ » կ'որակէ, երբ կէտ առ կէտ կը մատնանշէ կողոպուտները.— զինուորական համազգեստներ, այլազան գործիքներ, գիւղացիներուն պատկանող փեթակներ, սպիտակեղէն, թուղթ, գրադարաններ, վառելանիւթ, տնական գոյքեր եւայլն:

Անդին, Յունուար 24ին, տաժանելի պայմաններու մէջ Հայաստանէն կը քշուին հայկական բանակին բոլոր սպաները՝ գլխաւորութեամբ Մայիսեան հերոսամարտերու զինուորական ղեկավարներու՝ ազարբէկեան, Սիլիկեան:

Փետրուար 9ին, ընդհանուր ձերբակալութիւններ: Մէկ գիշերուան մէջ հարիւրաւորներ կ'առաջնորդուին բանտ: Մտաւորական, պետական, կուսակցական դէմք, Խորհրդարանի նախկին անդամներ, նախկին նախարարներ, նոյնիսկ ուսանողներ: Առաջին գոհերը կը դառնան 21 բանտարկեալներ: Կը կացինահարուին Երեւանի բանտին մէջ: Ասոնց շարքին է անուանի հայդուկը՝ Համազասպ: Եւ դեռ շարքը պիտի ըլլար երկար...

Գիտնալ է, որ ամէնէն առաջ կը պայթի ապստամբութեան դրօշը: Փետրուար 16էն 17, Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան դրօշը կրկին կը ծածանի Ծաղկաձորի, Ելենովկայի, Ապարանի, Արագածի, Կոտայքի, Հրազդանի գիւղերուն, աւաններուն, քաղաքներուն վրայ: Ապա՝ Աշտարակ, Էջմիածին, Եղուարդ եւ Աշտարակ: Տարերային բռնկումով ոտքի ելած ժողովուրդը, Փետր. 18ին, կը խորտակէ Երեւանի բանտին դուռները: Կարմիր բանակին « ազատարարները » խուճապահար կը նահանջեն մինչեւ Ղամարլու:

Պատմական վկայութիւն մը կը մնայ Յովհաննէս Թումանեանի յղած հեռագիրը Օրջոնիկիձէին: Թուականը՝ Մարտ 24:

— Հինգերորդ օրն է ես Երեւանում եմ: ... Շարժումը սկսուել է գիւղացիութեան մէջ, զանազան շրջաններում, տարածուել է մինչեւ Երեւան եւ իր յետեւից քաշել է մտաւորականութիւնը: Ստեղծուել է հետեւեալ դրութիւնը. դէմքը ձեռքերին միմիանց դէմ են դուրս եկել մի կողմից Հայաստանի բանուորներն ու աշխատաւոր գիւղացիները, միւս կողմից կոմունիստների զինուած խմբերը, եւ հոսում է արիւնը առանց որեւէ հիմքի թշնամութեան եւ փոխադարձ բնաջնջման համար: Ռազմաճակատում ընկեր կոմունիստները որոշ կերպով ասում էին, որ ամբողջ յեղափոխութեան ընթացքին Կարմիր բանակը աւելի անմիտ կռիւ չի վարել ... »:

Փետր. 18ին, Հայաստանի ժողովուրդն էր, յատկապէս աշխատաւոր դասը գիւղացի թէ բանուոր, որ ծառացաւ կարմիր բռնակալութեան դէմ: Հաստատեց անգամ մը եւս, թէ ազատութեան իղձը կարելի չէ կաշկանդել ժողովուրդներուն միտքին եւ հոգիին մէջ: Զգացումը՝ համամարդկային է: Ազգային թէ ընկերային գիծերով:

Պոռթկումը տարերային էր, որովհետեւ ժայթքը կուգար ազատատենչ ժողովուրդի մը սիրտէն:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

— O —

Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի մամուլի այս ութերորդ ասուլիսը իր ընդհանուր գիծերուն մէջ գլխաւորաբար նուիրուած էր միջազգային կացութեան բայց Նախագահը չէր կրնար անշուշտ խուսափիլ անդրադառնալէ Ֆրանսայի ընկերային ծանր կացութեան վրայ, մանաւանդ նախօրեակին՝ այն օրուան (Ուրբաթ 16) երբ ամբողջ Հիւսիսը եւ Լոռէնը ցոյց եւ բողոք կը կազմակերպէին:

Եւրոպայի մասին, հարկ է կազմակերպել մերձեցումը, կողմնակից է որ Յունաստանի անդամակցութիւնն ալ արագօրէն կատարուի: Եւրոպական Խորհրդարանի ընտրութիւններուն առթիւ, Նախագահը կը դատապարտէ օտարատեացութիւնը եւ ջանքերը վերարծարծելու թշնամական զգացումներ Գերմանիոյ նկատմամբ: Միջազգային դետնի վրայ, անհրաժեշտ է տարհամոզումը երաշխաւորել: Ուժանիւթի տագնապը ուրիշներուն չի նմանիր: Զատ մէջ, Ֆրանսա չուզեր միջամտել, Պարսկաստանի հարցը Պարսիկները միայն պիտի լուծեն: Ժիսքար կը մաղթէ որ նոր գործակցութիւն մը ծնի Եւրոպայի, Ափրիկէի եւ Արաբական Լիկայի երկիրներու միջեւ, միասնաբար ժողով գումարելով:

Նախագահը վճռական էր իր յայտարարութիւններուն մէջ, այս անգամ քիչ մը աւելի չեշտեց թէ իրեն կ'իյնար երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը վարել:

ARMÉNIE : l'an prochain à Erevan

— O —

Վերոյիշեալ խորագրին տակ եւ Սեւանայ լիճին « Առաքեալներու եկեղեցին » տպաւորիչ նկարով՝ Պ. Կարլինսկի երկար յօդուած մը ստորագրած է Ուրբաթ օրուան (Փետր. 16) Լիպերասիոն օրաթերթին մէջ:

Յօդուածագիրը կը ջանայ վերլուծումը ընել Սփիւռքի կացութեան, քաղաքական զանազան հոսանքներուն եւ մանաւորաբար Դաշնակցութեան:

Դատապարտելէ ետք թէ Փետրուար 3ի ցոյցին, խորհրդային դեսպանատան առջեւ, երբեք հայ երիտասարդներու գնդակահարութեան առթիւ, Հայերը կը բացակայէին, հակառակ անոր որ 100.000 են փարիզեան շրջանը (ԽՄԲ.՝ այս թիւը քիչ մը չափազանցուած կը թուի մեզի բայց բան չի փոխեր դառն իրողութենէն), յօդուածագիրը կը ծանրանայ « պառակտուած Սփիւռքին » վրայ: Նախ կ'անդրադառնայ Միւթիւալիթէի հանրաժողովին ու կը գրէ.— « Հայերը գոյութիւն ունի՞ն: Կէս հազարեակ մըն էին, Երկուշաբթի Փետր. 5ին Միւթիւալիթէ բայց ծեծկուեցան »: Ու Լիպերասիոնի աշխատակիցը երեք հոսանքի կը բաժնէ Սփիւռքի Հայերը.— խորհրդայնասէր, սոցիալ - դեմոկրատ, մարքսիստ - լենինիստ (« ՅԱՌԱՋ »՝ այս բաժանումը բաւական նախնական բնոյթ ունի անշուշտ եւ չի համապատասխաներ բուն կացութեան, որ շատ աւելի բարդ է): Ապա, Կարլինսկի կ'անդրադառնայ Միւթիւալիթէի միթինկին, դառնութեամբ նկատելու համար թէ « Բախումներ տեղի ունեցան սոցիալ - դեմոկրատ Դաշնակցականներու — միակ կազմակերպիչը երեկոյթին — եւ հայկական Ազատագրութեան մարքսիստ-լենինիստներու միջեւ: ... Պատճառները խորհրդաւոր եւ գայթակղեցուցիչ են ոչ-Հայերուն համար: Ռուս այլախոհները, որոնք եկած էին իրենց օժանդակութիւնը բերելու՝ Ֆէնսերկ, Պլիւշ եւ Մարի Սինիավսկի նախընտրեցին կամաց մը մեկնիլ ոըպէսզի չստիպուին դիրք ճշդել եղբայրասպան բախումի մը մէջ... »: Ու յօդուածագիրը իրաւամբ կ'աւելցնէ. « Երբ Հայերու սպանութիւնը, անցեալ շաբթու Մոսկուա, փոխանակ կրկին զօդելու դժուար համաձայնութեան մը մէջ, հիմնական երկու դիրքորոշումները որեւէ Սփիւռքի մէջ ծնած՝ ցեղասպանութենէ մը. — Մեռեալներու պաշտամունք եւ ողջերու պաշտպանութիւն — զիրենք նետած է ընդհակառակն մէկը միւսին դէմ: Անծուած Սփիւռքներու շարքին, Հայերը կէս ճամբուն վրայ են Հրեաներուն, որոնք կը հաստատեն եւ կը վերաշինեն իրենց ինքնութիւնը եւ Գնչուներուն, որոնք կը գոհանան վերպարելով թափառումի մէջ »:

Ֆրանսացի լրագրողը դեռ շատ բաներ կ'ըսէ, հակառակ իր անկեղծ համակրանքին Հայերու հանդէպ: Վերլուծումը կ'ընէ Հ. Յ. Դ.ի քաղաքական պատմութեան հիմնադրութենէն ցայսօր, ցաւ յայտնելով որ ան դէչ կը շրջապատէ երիտասարդները բայց կ'ընդունի, որ « ան կը յաջողի իրագործել անհրաժեշտ նուազագոյն աշխատանքներ », այս մարզին մէջ կը յիշատակէ Սփիւռքը համադրած ըլլալու յաջողութիւնը, անցեալ աշնան, Լիբանանի համար: Երիտասարդները, կ'ըսէ Լիպերասիոնի աշխատակիցը, « կը մեղադրեն, որ զիրենք կրկնապէս կը բանտարկէ անցեալի մէջ եւ կեթոյի »:

Կարլինսկի կ'անդրադառնայ, վերջաւորութեան, Հայաստանի այլախոհական շարժումին, յիշելով որ արտասահմանի մէջ կազմուեցան զանազան երիտասարդական մարմիններ, օրինակ բերելով Պարաճանով կոմիտէն, որ առաջին փորձն էր հոսանքի մը, ուր Սփիւռքի Հայերը եւ Ֆրանսացիք կրցան կողք կողքի պայքարիլ:

Եզրակացուցիչ պարբերութիւնն ալ շատ քաջալերական չէ, անշուշտ, մեզի համար, բայց եւ այնպէս հարկ է ընդունիլ թէ Լիպերասիոնի աշխատակիցը չէ մեղաւորը այլ՝ մենք:

×

Փետր. 7ին՝ «Յառաջ»ի Թղթակցութեան վերջին մասին մէջ, ակնարկած էինք Միւթիւալիթէի միջադէպերու եւ բուած « Սմօ՛թ մեզի »: Մանրամասնութիւններ տալը անհրաժեշտ չէինք նկատած, վասնզի այնքան ծանր եւ յուսալքիչ տպաւորութիւն մը կրած էինք, որ նախընտրած էինք զսպել մեր դառնութիւնը, հակառակ հեռաձայնով մեր ստացած վրդովումի բազմաթիւ եւ շատ բուռն արտայայտութիւններուն:

Ահաւասիկ, այսօր մեր ներքին « փոշայութիւնը » մանրամասնօրէն, թէկուզ ոչ միշտ ճշգրտօրէն, կը պարզուի փարիզեան օրաթերթի մը մէջ: Ի՞նչ ըսել, եթէ ոչ կրկնել, անգամ մը եւս՝ ամօ՛թ մեզի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԱՏԻ մէջ կացութիւնը վատթարացաւ եւ Ֆրանսական կառավարութիւնը որոշեց ներգաղթել տալ իր հպատակները: Նախագահը, որու ուժերը նահանջի մէջ են, ապաստանած է Ֆրանսական կայանը մինչ Հիսէն Հաբրէի ուժերը նպաստաւոր վիճակի մէջ են: Ֆրանսական համայնքը չորս մեռեալ ունի:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ երկու նոր « անմահ »ներ ընտրեց յանձինս Ալէն Տըքոյի որ կը գրաւէ Ժան Կեննոյի աթոռը եւ Անրի Կուհիէ՝ Էթիէն Ժիլսոնի:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ շատ անորոշ եւ վտանգաւոր կացութիւն մը կը տիրէ: Թաւրիզ մանաւանդ աղէտալի է ընդհանուր վիճակը: Սպաներ չեն ուզեր Խոմէյնիի միանալ եւ նախընտրած են ծայրայեղ ձախ կազմակերպութեանց մէջ մտնել: Քաղաքացիական կռիւները դժուար է զսպել եւ շատեր կարօտ ունին երբեմնի «Ազրբէջանի Հանրապետութեան»: Ուաշինկթըն ժամ առաջ կը ջանայ իր հպատակները հեռացնել: Արդէն 200 հոգի մեկնած է: Կայսերական պահակազօրքի չորս զօրավար գնդակահարուած են մինչ եղբայրասպան կռիւները կը շարունակուին Թեհրան:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ բուռն բողոք մը բարձրացուցած են Խորհ. Միութեան դէմ, Գապուլի իրենց դեսպանին սպանութեան առթիւ: Ամերիկեան աղբիւրներու համաձայն չորս Ռուսեր ներկայ եղած են աֆղան ոստիկանութեան կողքին, երբ այս վերջինը յարձակման կ'անցնէր: Ռուսերը « խրատ » կուտան եղեր ոստիկանական ուժերուն, զէնքերն ալ իրենք են հայթայթած, ըստ Ամերիկացիներուն:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ ալ կռիւները բոլորովին չեն դադրիր եւ հոս ու հոն միշտ «կորսուած» գնդակներ կան, որոնք անշուշտ տեղ մը կը գտնուին: Վարչապետարանը (արեւմտեան գօտի) յարձակման ենթարկուած է մինչ արեւելեան Պէյրութի մէջ կրկին սուրիական ոմբակոծութիւններ տեղի ունեցած են:

ՁԻՒՆ - ՁՄԵՌԸ անակնկալօրէն վերադարձաւ հիւսիսային Եւրոպա եւ Ֆրանսան չէ խնայուած: Ջերմաչափը զերոյէն վար է Լուառի հիւսիսը եւ երթեւեկութիւնը դժուարացած: Կացութիւնը աւելի ծանր է հիւսիսային երկիրները եւ Գերմանիա:

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔ (*)

Բոլշեւիկները արին իրենց ուզածը: Քաղաքացիական կռիւը փոթորիկի պէս անցաւ Հայաստանի վրայով: Ինչ որ կանգուն էր դեռ — շէնք, յոյս — խորտակուեց: Հայաստանը բաժնուեց Մայր Հայրենիքի եւ Սփիւռքի՝ տարբեր հողինե – րով, թշնամի վարչաձեւերով: Հայը Հային դարձաւ ատելի: Ռուսը Թուրքին դարձաւ սիրելի: Հայ կեանքը վերածուեցաւ քաոսի: Ո՛չ լոյս, ո՛չ յոյս:

1923ին գումարուեց Հ. Յ. Դ. Խորհրդաժողովը Վիէննայում, Հ. Յ. Դ. առաջին մեծ եւ պատասխանատու ժողովը Ընդհանուր Ժողովից յետոյ: Հայ միտքը դեռ չէր հանդարտել եւ չէր ձեւակերպուել ահաւոր փլուզումներից յետոյ: Հնչակեանները ցնծութեամբ իրենց մարքսիզմն էին յառաջ քշում՝ գործակցութիւն փնտռելով բոլշեւիկների հետ: Ռամկավարները դեռ հաւատարիմ իրենց ծրագրին՝ մէկ աչքը Լոնդոն, միւսը՝ Մոսկուա, երերալով, վախվխելով՝ նոր ուղիներ էին փնտռում: Հայ բոլշեւիկ - ները, Միասնիկեանի բերանով, թքում էին հայ «բուրժուազիա»յի երեսին եւ համաշխարհային յեղափոխութեան հրաւիրում գաղութների աշխատաւորութիւնը: Հայ քաղքենին, գլուխը կորցրած, պատէ պատ էր ընկնում իր գոյութիւնը պահելու համար:

Այսպիսի պայմաններում, 1923 Թուին գումարուեց Հ. Յ. Դ. Խորհրդաժողովը Վիէննայում: Բնական է, օրուայ հիմնական հարցերը պիտի դրուէին քննութեան: Պէտք է վերջ տրուէր տատանումի եւ անորոշութեան: Պէտք է վերագնահատուէր եւ յստակ ուղի բացուէր Դաշնակցութեան առջեւ:

Հայաստանի պետական կառոյցի մասին շատ խօսք չեղաւ: Հայաստանը պէտք է մնար Միացեալ, Ազատ, Անկախ, ժողովրդավար Հանրապետութիւն, ինչպէս բանաձեւուած էր 1919ին Երեւանի մէջ գումարուած 9րդ Ընդհանուր Ժողովում: Գործնական քաղաքականութիւնը որոշուեց այն բանաձեւի հիման վրայ, որ մշակուել էր Թաւրիզում:

Սպասելի էր — եւ բնական կը լինէր, որ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունենային «Փետրուար 18ի» շուրջ: Փետրուար 18ի յեղափոխութիւնը տեղի էր ունեցել համաժողովրդական տարերային թափով, առանց կուսակցական պաշտօնական որեւէ մարմինի որոշման: Ի վերջոյ, պարտութիւն էր կրել: Բնական չէ՞ր, որ ղեկավարները պատասխանատուութեան ենթարկուէին:

Տեղի ունեցաւ մտքերի տաք փոխանակութիւն, եւ ժողովը միաձայնութեամբ իր բուռն ծափերով Փետրուար 18ը դասեց հայ ազատամարտի ամենափայլուն էջերի շարքում:

Ռամկավարները, որոնք պաշտօնապէս, առանձին զօրամասով մասնակցել էին Փետրուարեան յեղաշրջման, վերջը հրաժարուեցին այդ պատուից եւ դարձան ոխերիմ հակառակորդներ այդ «եղբայրասպան» կռուին: Եւ այսօր էլ, դեռ շարունակւում է վէճն ու հակառակութիւնը Փետրուար 18ի շուրջը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ ռամկավար – բոլշեւիկների միջեւ:

Մեր միջեւ տարբերութիւն չկայ Փետրուար 18ի ժամանակի գնահատութեան մէջ: Վայրկեանը ծայր աստիճան աննպաստ էր եւ դրսից դիտողի համար աններելի՝ որեւէ խռովութիւն Հայաստանում: Մենք գիտակցում էինք այդ եւ ամէն կերպ խուսափում էինք քաղաքացիական կռիւներից: Բոլշեւիկների համար, ընդհակառակն, քաղաքացիական կռիւը ցանկալի էր: Նրանք, յիմարաբար, համաշխարհային յեղափոխութեան գաղափարից շլացած՝ պատրաստ էին Հայաստանն ու հայ ժողովուրդը զոհել նրա յաղթանակի համար: Եթէ Հայն ու Հայաստանը բոլշեւիկների համար լինէին նպատակ եւ ոչ թէ միջոց՝ համաշխարհային յեղափոխութեան հասնելու, նրանք թոյլ չէին տայ — եւ ի վիճակի էին թոյլ չտալու, — որ հայ - թրքական պատերազմը տեղի ունենար եւ չօգնէին Թուրքերուն խեղդամահ անելու Հայաստանը:

Հայ բոլշեւիկները, ազգային զգացումներից թափուր, չէին ապրում, մաս չէին կազմում հայ ազգի ամբողջութեան, բայց յամառ կերպով ձգտում էին ազգային իշխանութեան եւ այդ իշխանութեան հասան ոչ թէ Հայութեան մէջ վայելած իրենց բնական հեղինակութեամբ, այլ արտաքին բիրտ ուժի՝ ռուս Կարմիր բանակի վրայ յենուած, իբրեւ նուաճողներ:

Այնուհետեւ, Հայաստանի իշխանութեանը տիրանալով՝ հայ բոլշեւիկները, իբրեւ երկրի ժողովուրդի թշնամիներ վարեցին իշխանութիւնը, անասելի ոճիրներ գործեցին, անփոյթ եւ անուժ դուրս եկան երկրի եւ ժողովրդի ամենատարրական իրաւունքները յարգել տալու եւ պաշտպանելու համար:

Հայ ժողովուրդը հասցրին այնպիսի վիճակի, որ եթէ նա լուռ հանդուրժէր ու չըմբոստանար, մեռած դիակ պիտի նկատուէր: Փետրուար 18ի շարժումը հայ ժողովուրդի համար բնական էր, անհրաժեշտ, կենսունակութեան նշան:

Մենք պարտուեցինք, այո, ֆիզիքապէս աւելի մեծ եւ զօրեղ ուժից: Հայ բոլշեւիկները յաղթեցին, այո: Բայց ամէն յաղթութիւն՝ յաղթութիւն չէ. կան յաղթութիւններ, որոնք պարտութիւն են նշանակում, եւ կան պարտութիւններ, աւելի քան յաղթութիւն: Յազկերտը յաղթեց Վարդանին, բայց ահա 1500 տարի է, հայ ժողովրդի հոգին Վարդանով է ապրում, Վարդանը կենդանի է, ապրում է Հայութեան սրտում: Բոլշեւիկները յաղթեցին դաշնակցականներին եւ նստած հայ ժողովրդի կրծքի վրայ, քանիցս թաղեցին Դաշնակցութիւնը, բայց Դաշնակցութիւնը չի մեռնում, ապրում է հայ ժողովրդի հոգում: Բոլշեւիկները յաղթեցին, Հայաստանում շէնք ու գործարան են շինում, դպրոց ու թատրոն են կառուցանում, բայց հայ ժողովուրդը չի ուրախանում, տխուր է, Կանատան եւ Աւստրալիան գերադասում է Հայրենիքից: Այո, յաղթութիւններ կան, որոնք աւելի վատ են, աւելի ամօթալի, քան պարտութիւնը:

Բոլշեւիկները մեզ դատապարտում են, որ այնքան Հայ սպանուեցաւ քաղաքացիական կռւում մեր պատճառով, այնքան հարստութիւն փչացաւ: Խորապէս ցաւում ենք, բայց ո՞վ եղաւ քաղաքացիական կռուի պատճառը: Մե՞նք բանտերը նետեցինք հազարաւոր անմեղ մարդկանց, որոնց գլխին կախուել էր բոլշեւիկեան կացինը, մե՞նք կացնահարեցինք անմեղ մարդկանց, մե՞նք խլեցինք ժողովրդից հացի իր վերջին կտորը, մե՞նք թալանեցինք եւ վատնեցինք Հային ունեցուածքը: Խորապէս ցաւում ենք, բայց եթէ Փետրուարեան ապստամբութիւնը տեղի չունենար, պակա՞ս Հայեր կը կոտորուէին բոլշեւիկների ձեռքով, պակա՞ս նիւթական կորուստ կ'ունենար հայ ժողովուրդը:

Ասում են, թէ մենք խաղալիք եղանք գիշատիչ աշխարհակալների ձեռքին. եթէ հենց սկզբից բոլշեւիկների կողմը լինէինք, ասում են, Հայկական Հարցը վաղուց լուծուած կը լինէր ի նպաստ Հայերի: Այո, «եւրոպական գիշատիչները» մեզ էլ խաբեցին, յոյսեր տուեին եւ վերջը լքեցին մեզ, բայց համայնավար Սովետները տարբե՞ր ձեւով վարուեցին: Մոսկուայի դաշնագիրը մեր վզին փաթթելով, մեզ Թուրքերին ծախելով:

Հաշիւը մէկ է, դժբախտաբար. բոլշեւիզմը պղծեց համամարդկային չափանիշով եւ ամենագռեհիկ ձեւով այն բոլոր գաղափարները, որ յառաջդիմական մարդկութիւնը պաշտում, սուրբ էր համարում:

Եւ այսօր նոյնը չէ՞. խորհրդային իշխանութիւնը, այսինքն բոլշեւիզմը երեւում է ամէն տեղ, ուր երեւում է, համաշխարհային ժանդարմի դերում, իբրեւ բռնակալ ուժ:

Կան հաւատացողներ, որոնք հաւատում են, թէ բռնութիւնը անհրաժեշտ է ազատութիւն հաստատելու համար: Յիսուն տարիները դեռ քիչ են «բուրժուազիայի դիկտատուրայի» տեղ «պրոլետարական դիկտատուրա» հաստատելու համար: Եթէ յիսուն միլիոնը բաւական չէ, յիսուն միլիոն մարդ եւս պէտք է սպանել պրոլետարիատի իշխանութիւնը ամրապնդելու համար: Ինչո՞ւ: Ի՞նչ տրամաբանութեամբ: Ինչո՞ւ համար յիսուն միլիոններ պէտք է սպանուեն, որպէսզի ուրիշ յիսուն միլիոններ կուշտ հաց ուտեն: Ինչո՞ւ, ըստ Լենինի վարդապետութեան, հայ ժողովուրդը ազգովին պէտք է բնաջնջուէր, որպէսզի ուրիշ ժողովուրդներ ապրէին Լենինի ցանկացած ձեւով:

Բնական է եւ արդար, որ ամէն ժողովուրդ իրաւունք ունենայ վայելելու բընութիւնը՝ հաւասար իրաւունքներով, ազատ եւ անկաշկանդ: Եւ սրան է ձգտում առաջաւոր մարդկութիւնը: Սրան է ձգտում եւ հայ ժողովուրդը, հայ ժողովրդի բաղձանքների թարգմանը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Ծիծաղելի է, արգահատելի է բոլշեւիզմը, որ աշխատում է արուեստական ձեւերով մարդկութիւնը բաժանել հատուածների եւ տեղաւորել կաղապարների մէջ՝ ըստ կաղապարի գնահատելով անհատի արժէքը: Անհատը ինքնարժէք է, նպատակ եւ ոչ միջոց կեանքում: Ոչ միջոց՝ զոհելու աւելի բարձր կարծուած նպատակի համար:

Բոլշեւիկները դեռ հաւատացնում են, որ իրենք կարող են վերացնել եւ արդէն իսկ վերացրել են դասակարգերը եւ դրա փոխարէն հաստատել անդասակարգային հասարակարգ՝ կատարեալ հաւասարութեան սկզբունքի հիման վրայ: Իրականութեան մէջ երկրագունդի երեսին գոյութիւն ունի՞ աւելի անհաւասարութիւն, քան Սովետական Միութեան մէջ, աւելի անհաւասար ապրելակերպ եւ ընկերային վիճակ, աւելի անհաւասար վարձատրութիւն՝ հաւասար աշխատանքի համար:

Նոյնը կարելի է ասել հաւաքականութիւնների մասին: Աշխարհիս երեսին գոյութիւն ունի՞ մի երկիր, ուր ազգային իրաւունքները այնքան անտեսուած, գռեհիկ կերպով ոտնահարուած լինեն, որքան Խորհրդային Միութեան սահմաններում: Բաւական չէ թղթի վրայ կամ ճառերով յայտարարել հաւասարութիւն կեանքի մէջ, գործով պէտք է ցոյց տալ հաւասարութիւնը:

Ցարական Ռուսաստանում, որ կառավարւում էր 130.000 ազնուականներով, նոյնպէս թղթի վրայ կամ ճառերով յայտարարւում էր հաւասարութիւն, բայց իրականութեան մէջ այդ տարբեր չէր այսօրուայ հաւասարութիւնից. այն ժամանակ 130.000 ազնուականներ հաւասար էին իրար հետ եւ 130 միլիոն հպատակներ անհաւասար. այսօր էլ 200.000 համայնավար վերնախաւը հաւասար է եւ 200 միլիոն հպատակները անհաւասար:

Չենք ուզում ասել, թէ հաւասարութեան տեսակէտից ոչ – սովետական հասարակարգերը բացարձակ իտէալական են: Բացարձակ իտէալական հանրային կարգ՝ այսօր դեռ գոյութիւն չունի մարդկութեան ներկայ մտաւոր եւ բարոյական աստիճանի վրայ, բայց այն հասարակարգը, որ բոլշեւիկները հաստատեցին եւ հաստատում են աշխարհիս երեսին միլիոնաւոր մարդկանց կեանքի գնով, ամօթ եւ նախատինք է մարդ անհատի համար:

Ներողութիւն, մենք շատ հեռացանք մեզ անմիջապէս հետաքրքրող մեր «փոքր ածու»ի հետ կապ ունեցող նիւթից: Յիշեցինք ազգային անհաւասարութիւնը, որ տիրում է Խորհրդային Միութեան սահմաններում: Հայ բոլշեւիկները մեզ հաւատացնում էին, թէ միայն խորհրդային իշխանութիւնը ի վիճակի է սրբագրելու ազգային անարդարութիւնները եւ թէ բաւական է Հայաստանը յայտարարել խորհրդային, որ Հայաստանից գրաւուած հողամասերը վերադարձուեն Հայաստանին: Եւ հաւատացողներ գտնուեցին: Որպէսզի Հայաստանը խորհրդայնացնելը դիւրանայ, Խորհրդային Ադրբեջանը պաշտօնապէս եւ հանդիսաւորապէս յայտարարեց ի լուր աշխարհի, թէ զուտ հայաբնակ Ղարաբաղը պատկանում է Հայաստանին: Այսօր կէս դար է անցել, հակառակ որ Հայաստանը պահանջել է Ղարաբաղի միացումը Հայաստանին, հակառակ որ Ղարաբաղի բնակչութիւնը մէկից աւելի պահանջել է իր հայրենիքի միացումը Հայաստանին, Ղարաբաղը մնում է Ադրբէջանի սահմաններում. Բագուն եւ Մոսկուան յամառ կերպով մերժում են Ղարաբաղը վերադարձնել իր բնական տիրոջ՝ Հայաստանին.

. . . .

Ես խորապէս հաւատում եմ ժամանակի բուժիչ զօրութեան: Կը գայ օրը, երբ բնաջնջումը կը հասնի իր տրամաբանական վախճանին, երբ Մայր Հայրենիքը եւ սփիւռքի Հայութիւնը իր հոգեբախօսական զարգացումով կը մօտենայ իրար այնքան, որ այլեւս բաժանման տեղ չի մնայ եւ պատառ պատառ եղած հատուածների տեղը կը բռնէ մէկ միասնական Հայութիւն՝ ազատ եւ ինքնիշխան, որքան ազատ եւ ինքնիշխան են միւս բոլոր ազգերը մեծ թէ փոքր:

Այս է ահա այն ոգին ու խորհուրդը, որ մեզ առաջնորդում էր Փետրուարեան օրերին եւ գոյութեան իմաստ ու ոգեւորութիւն տալիս եւ այսօր: Անձնական շահը կամ իշխանութեան տենչը չէր մեր մղիչ ուժը, երբ մենք պայքարում էինք սուլթանների եւ ցարերի դէմ, այլ հայ հողի եւ հայ ժողովրդի սէրը: Աբ[illegible]ռամոլութիւնը չէր մեզ ոգեւորողը, երբ մենք աննպաստ պայմաններում հայկական Պետութիւն էինք կերտում, այլ հայ հողի եւ հայ ժողովրդի սէրը: Նոյն ոգիով ու գաղափարներով առաջնորդուելով մենք Հայաստանի իշխանութիւնը յանձնեցինք բոլշեւիկներին եւ նոյն ոգիով ու գաղափարներով՝ մենք ըմբոստացանք նրանց դէմ Փետրուար 18ին, եւ այնուհետեւ, նոյն ոգիով, նոյն զգացումներով եւ միեւնոյն գաղափարներով մենք առաջնորդուել ենք մինչեւ այսօր: Խորհրդային պատմագիրները եւ ժամանակագիրները անհուն սուտ ու զրպարտութիւններ են յօրինել մեզ ներկայացնելու համար իբրեւ «Հայրենիքի դաւաճան» կամ «իբրեւ եւրոպական եւ ամերիկեան իմպերիալիզմի վարձկան գործակալ»: Եւ սուտն ու զրպարտութիւնը համեմւում են պաշտօնական եւ անպաշտօն հայհոյանքներով, բայց յայտնի ճշմարտութիւն է, որ հայհոյանքը ակարին զէնքն է: Մերկ իրականութիւնը այն է, որ հայ բոլշեւիկները իրենք Հայաստան եկան, իբրեւ հայրենիքի դաւաճաններ եւ իբրեւ միջազգային բոլշեւիզմի գործակալներ անհուն ոճիրներ գործեցին՝ ոտնահարելով հայ ժողովրդի անբռնաբարելի իրաւունքները, որի դէմ հայ ժողովուրդը Փետրուար 18ին ըմբոստացաւ արդար ցասումով:

Ականջ ունեցողը թող լսէ. քամի ցանողը փոթորիկ կը հնձէ:

Միշտ եւ ամէն տեղ Յունուարին կը յաջորդէ Փետրուարը. եթէ հայ բոլշեւիկները կրկնեն 1921 թուի Յունուարը, բնական եւ անխուսափելի կերպով կը կրկնուի 1921 թուի Փետրուարը:

Յուսանք եւ հաւատանք, որ Աթարբէկեանների եւ Աւիսների յաջորդները աւելի քան խելք եւ խիղճ կ'ունենան, որ չկրկնեն իրենց նախորդների ոճիրները:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(*) Հատուած «Կեանքի Ուղիներով» Զ. հատորէն (1967):

ՆՈՐ ՀԵՐՈՍՆԵՐ

(ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ)

Պատմական թուական մըն ալ ... քիչ մը որբացած եւ լուսանցքին վրայ թողուած շատերուն կողմէ որոնք խոհ... մութիւն կը նկատեն չարծարծել անոր հետ կապուած ճակատագրական դէպքերը: Բացառիկ կոչում մը չունինք ... դէպքերու յիշատակումով, պատմական վէրքեր գրգռելու: Բայց չենք ալ ուզեր լռութեամբ անցնիլ արիւնով գրուած էջերուն վրայէն որոնք անբաժանելի մասն կը կազմեն մեր պատմութեան: Պատմական այս տխուր թուականը որ տասնամեակներու տակ պատանքուած է, ... տարին անգամ մը արժանի է վերարծ...

ՀԻՆ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

գանացման։ Եթէ ոչ իբրեւ մարտի հրաւէր, այլ գոնէ իբրեւ խորհրդանիշ հայ ժողովուրդի մարդկային ազատութեան համար տարած պայքարին։

Ոգեկոչելով այդ Թուականը կ՚ուզենք միանգամայն մատնանշել որ Փետրուարեան ժողովրդային ապստամբութիւնը ո՛չ պատահական դէպք մըն էր եւ ոչ ալ որոշ ժամանակաշրջանի մը յատուկ անխուսափելի արկած մը։

Ո՞վ կրնայ այսօր հաստատօրէն վկայել որ Խորհրդային Միութեան մէջ Սաւլենի կարօտը քաշողներ չկան։ Ու դեռ աշխարհի չորս ծագերուն մէջ Թաք – նուած Աւխմներ ալ չկան մեր ժողո – վուրդին մէջ։ Մեր առօրեան կը փաստէ որ աւետարանները չեն վտանգաւորը այլ զայն ծուռ մարսած մարդիկը։ Այդ ծուռերուն մաս կազմեցին Աւիս Նուրի – ջանեանը, Լ. Աթարբէգեանը Յեղկոմի իշխանութեան առաջին օրերուն։ Անոնք գիտակցօրէն մղեցին հայ ժողովուրդը դէպի ապստամբութիւն, որովհետեւ տեղ մը կարդացած էին որ « պրոլետարիատի յաղթանակին եւ համաշխարհային յեղափոխութեան բարձր գաղափարներու յաղթանակին համար կարելի է, ի պահանջել հարկին ոչնչացնել բովանդակ ժողովուրդ մը »։

Ճիշդ է որ պատմութեան ծանր եւ հարթող գլանը ջնջած է մեր մէջ թէ՛ ախ թէ՛ քէն հանդէպ այդ... անկուտիներուն։ Եթէ ջնջած ենք ոխը, այդ չի նշանակեր որ կը ջնջենք նաեւ Փետրուար 18ի պարփակած իմաստը։ Ճիշդ է նաեւ որ պատմութիւնը նոյն ձեւով չի կրկնուիր ու անցեալի վկայութիւնները առերեւոյթն ժամանակավրէպ կը Թուին։ Բայց որեւէ տեսութիւն իր ուժը կը կորսնցնէ իրա - կանութեան առջեւ։ Եւ բոլորս գիտենք որ Քամպոճի մէջ 1977էն 78, աւելի քան մէկ միլիոն մարդիկ զոհ գացին Փօլ–Փոթ կոչուած մարդ հրէշի մը, որ կը կարծէր թէ համայնավարութեան եւ պրոլետա – րիատի յաղթանակին տանող միակ ճամբան այդ կրնար ըլլալ։

Սուղ է, շատ սուղ, ժողովուրդներու տուած տուրքը մարդկային տարրական ազատութեան համար։ Մեր ժողովուրդը իր լայն բաժինը բերաւ այդ զոհաբերութեան։ Փետրուար 18ին, բիրտ ուժն էր, որ կը տապալէր հայ ժողովուրդի ազատ ապրելու կամքին առջեւ։

Որքան պիտի ուզէինք որ Հայոց պատմութիւնը միայն կարմիր գիրերով գրըուած չըլլար։ Եթէ 1920 Դեկտեմբեր 2էն յետոյ Հայաստան եկած ըլլային սեփական ուղեղի տէր բոլշեւիկներ առանց աւելորդ արիւնի, կ՚իրականանար Դաշնակցական կառավարութեան եւ Լըգրանի միջեւ կնքուած համաձայնագիրը։

Աւա՜ղ, նոյնիսկ այդ օրերուն երբ հաւլիւ ալիացած էին մեր ժողովուրդի վէրքերը, բոլշեւիկ՝ հայ Փօլ–Փոթներ եկան։ Անոնց քաղաքական իմաստութիւնը չկրցաւ ըմբռնել Հայաստանի այդ օրերու իրական վիճակը ու հայ ժողովուրդի պահանջները։ Անոնք չփոթեցին 1920–21ի Հայաստանը, 1917ի Ռուսաստանի հետ։ Չհասկցան որ մեր երկրի պայմանները որեւէ նմանութիւն չունէին Ռուսիոյ հետ եւ որ Հայաստանը իբրեւ գիւղացիական երկիր առանձնայատուկ դիրք մը ունէր համեմատելով Խորհրդային Ռուսաստանին։ Այս տեսակէտը, որ Դաշնակցութեան պատմական տեսակէտն է, հաստատուեցաւ նաեւ... Լենինի կողմէ 1921 Ապրիլ 11ի պատգամով երբ արդէն չարիքը կատարուած էր։

Օրաթերթի մը սիւնակներուն մէջ պատմական վերլուծումները սեղմագրաբար կարճ կ՚ըլլան եւ ստիպուած ենք երկար բացատրութիւններու փոխարէն գոհանալ պարզ հաստատումներով։ Համոզի՞չ են անոնք։ Ընթերցողին կը մնայ աւելի լայն աղբիւրներու դիմելու պարտականութիւնը։

Փետրուար 18ի առթիւ, տեղին է ըսել որ մենք պիտի շարունակենք ոգեկոչել Հայոց փառահեղ պատմութեան էջերուն մէջ արձանագրուած այն բոլոր Թուականները, որոնց խորհուրդը եւ նշանակութիւնը դեռ իրենց այժմէականութիւնը կը պահեն։ Այդ շարքին կը պատկանի գիրերու գիւտը, երբ այնքան վտանգուած է մեր լեզուն եւ մշակոյթը, Վարդանանցը, քանի կը պարպուին հայ եկեղեցին խորհուրդ տուող խորանները, մեր հերոսական դիմադրական պայքարները, ցորչափ մեր գոյութեան սպառնացող վըտանգները դարանակալ կը գործեն, ու դեռ մեր ժողովուրդի արիւնոտ եւ եղակի ողբերգութեան Թուականը, քանի հատուցում չէ ստացած մեր ժողովուրդը եւ ոճրագործները մնացած են անպատիժ։ Այս գիտակցութեամբ է որ լուսանցքին մէջ պահուած ու որբացած Փետրուար 18ը կը փոխադրենք էջին ճիշդ մէջտեղը, մանաւանդ այս օրերուն, երբ մարդկային տարրական ազատութեան համար Արեւելքէն մինչեւ Արեւմուտքի գնտաններուն մէջ հազարաւոր մարդիկ իրենց կեանքը կուտան։

1979ին մեր ոգեկոչած Փետրուար 18ը յարգանքի մեր տարրական պարտականութիւնն է, ազատութեան համար ինկած բոլոր մարտիկներուն։ Այդ անանուն հերոսներու երկար ցանկին վրայ մեզի ծանօթ երեք անուններ կան — Զատիկ – եան, Ստեփանեան, Պաղտասարեան։

ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԸՄԲՈՍՏԱՑԱՆ

— Օ —

Այս մէկ բառը ամէն բան կը բացատրէ, երբ կը խօսինք 1921 Փետր. 18ի ապստամբութեան մասին։

Հայաստանի ժողովուրդը ենթարկուած էր սանձարձակ բռնակալութեան մը։ Նորեկները կ՚ուզէին որ պատմութիւնը արձանագրէր թէ իրենց իշխանութիւնը հաստատեցին « յեղափոխութեամբ », եւ ոչ թէ փոխադարձ համաձայնութեամբ։

Եւ ծայրագաւառ Հայաստանի մէջ ալ գործադրուեցան այն սարսափները, ո – րոնք ցնցեր էին ամբողջ Ռուսաստանը, 1917 Հոկտեմբերէն ի վեր։

Ամբողջ հատորներ գրուած են այդ ահուսարսափի մասին, հայերէն, ռուսե – րէն թէ ուրիշ լեզուներով։

Բոլորն ալ կը պարունակեն ջախջախիչ փաստեր, որոնք անջնջելի, արիւնազանգ արատ մը կը կազմեն բոլշեւիկեան տիրապետութեան համար։

Դեռ կան ականատես վկաներ, աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ։

Դասալիքներ, դաւանափոխներ կամ դատարկամիտներ ի զուր կը փորձեն վարկաբեկել Փետր. 18ի համաժողովրդական պոռթկումը, կամ խեղաթիւրել անոր իմաստը։

Այդ օրերուն չկար որեւէ հոսանք, որ ժխտական դիրք բռնած ըլլար։

Ընդհակառակն, ամէնքն ալ հայրենասիրական պարտականութիւն կը համա – րէին բաժին մը ստանձնել ինքնապաշտպանութեան եւ ազատութեան այս նոր պայքարին մէջ, որ պայթած էր հակառակ իրենց կամքին։

Պատմութիւնը կ՚ըսէ թէ Ռամկավարներն ալ ունէին իրենց առանձին զօրա – մասը եւ պարծանքով կը յիշեցնէին, որպէսզի այս կամ այն կուսակցութիւնը չվայելէ ամբողջ փառքը։

Հալածանքները եւ ձերբակալութիւն – ները բաւական չհամարելով, նոր իշխանութիւնը Թրքավարի աւար մըն ալ սարքած էր, ինչպէս կը հաստատէն բոլշեւիկ տեսաբանը, Բորեան եւ ողբացեալ Քա – ջազնունին։

Մինչ անճար երկիրը անմիջական օգնութիւն կը սպասէր դուրսէն, եկուոր – ները իր կաթն ու շաքարն ալ կը բռնագրաւէին եւ կ՚արտածէին։

Ստեղծուած ահուսարսափը զարմանք պատճառած էր մինչեւ անգամ Կովկասի կարմիր փոխարքային՝ Օրժոնիկիձէի, որ անհրաժեշտ կը գտնէր տեղափոխել հայ կարմրուկները։

Իսկ աւելի անդին, Մոսկուայի մէջ Լենինն էր, որ իր դժգոհութիւնը կը յայտնէր, Երեւան զրկելով Միասնիկեանը եւ զգաստութեան հրաւիրելով Կովկասի մոլեռանդ նորընծաները։

Ինչ վրիպումներ ալ գործուած ըլլան, Փետր. 18ի շարժումը կը պահէ իր ամբողջ արժէքը, իբրեւ ամբողջ ժողովուրդի մը ամէնհի խոյանքը բարբարոսական եւ եղբայրասպան բռնակալութեան մը դէմ։ Շարժումը հասած էր իր նպատակին, փախուստի մատնելով նորեկները։

Եթէ ի վերջոյ վերադարձան, այդ կը պարտին ոչ թէ իրենց խեղճուկրակ ուժերուն, այլ Բագուի ռուսական բանակին, ինչպէս մինչեւ այսօր ալ պարծանքով կը պատմեն։

Փետրուար 18ը ուղենիշ մըն էր ազատագրական պատմութեան մէջ։ Փորձրիկ մը, որ կ՚ապացուցանէ թէ կարելի չէ յաւիտենապէս լուծի տակ պահել որեւէ ժողովուրդ, ներքին կամ արտաքին դաւերով։ Երբ ժողովուրդ մը ազատութեան կը ձգտի, ոչ մէկ ուժ կրնայ մարել անոր ձայնը, որ միշտ պիտի արձագանգէ լեռնէ լեռ։ Երբեմն իբրեւ երգ ի խորոց սրրտի, երբեմն իբրեւ ահազանգ։

1956 Ծ.

ԴԷՊՔԵՐԷ ԴԷՊՔ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ հայաշատ բոլոր քաղաքներուն մէջ, Փետր. 4ին, պատարագ մատուցուած եւ ժողովրդային հաւաքոյթներով նշուած է «Միասնականութեան Օր»ը, զոր կազմակերպած էր «Լիբանանահայութեան Օգնութեան Յանձ – նախումբ»ը։ Օրուան պատենախօսները լուսաբանած են հանրութիւնը Լիբանանահայութեան վերականգնումի աշխատանքներուն եւ ամերիկահայութեան կողմէ ընծայելի բարոյական եւ նիւթական օժանդակութեան իմաստին ու տարողութեան մասին։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ, Յունուար 28ին, վախճանած է Խաչատուր Ա. քհնյ. Կիրակոսեան։ Ծնած էր 1896ին՝ Հալէպ, ուր վարած էր ուսուցչական պաշտօն եւ երկար տարիներ եղած է Քառասուն Մանկանց եկեղեցւոյ դպրապետ։ 1941ին Պէյրութ փոխադրուելով քահանայ ձեռնադրուած է եւ1950ին Ամերիկա անցած ու պաշտօնավարած է զանազան քաղաքներու մէջ։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 31ին՝ Նիւ Եորքի Ս. Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ։

ՇԻՇԼԻԻ (Պոլիս) գերեզմանատան մէջ, Փետր. 4ին, հոգեհանգստեան արարողութեամբ ոգեկոչուած է Յակոբ Մնձուրի՝ իր մահուան Ա. տարելիցին առթիւ։ Բացուած է գրագէտին նորակերտ շիրիմը, որուն վրայ քանդակուած է գիրք մը։ Վահան քհնյ. Պիպիեան խօսք առնելով ոգեկոչած է Մնձուրիի յիշատակը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

3.

Դեռ Ակնովիտում էին։ Զիլ Զաքարը մի ցից քար դրեց կամաչների վրայ եւ յայտարարեց, թէ այդ քարը մարդկութեան խիղճն է, Աստծու արդարութիւնը։ Ասաց, ցատքեց մի կողմ ու Թափ վերցնելով բերանալիր թքեց քարի երեսին։ Յետոյ սախպեց, որ իրենք եւս նոյնն անեն։ « Թքէ՛ք, թքէք աշխարհի խղճի վըրայ, մարդի՛կ »։

Ծանր բան էր։ Ներսէհ Զավուշը նորից քրքջաց։ « Դէ, ես էլ եմ թքում քո խըղճին, աշխարհ։ Ի՞նչպէս ես դու ձեռքդ դէպի հացը տանում, մա՛րդ, երբ այստեղ մորթուել է մի անմեղ ժողովուրդ։ Ամօթ ասած բանը չկա՞յ քո մէջ, վհուկ»։

×

Ձիւնը թանձր էր, վերելքն անտանելի։ Ձիերն ու ջորիները խրւում էին ձեան մէջ, գլորւում անդունդները։ Նրանց թողեցին։

Գնում էին մինչեւ գօտիները ձեան մէջ խրուած։ Ճիգով օգնում էին միմեանց, երեխաներին չալակած անց կացնում քարէ ու սառցէ կապերը։

Մարգարիտը քայլում էր ծանր, Հե – ղինէի գօտին բռնած։ Քայլ անելիս նրա մարմինը տնքում էր, ոտքերը թուլանում էին։ Երբեմն հայեացքը յոյսով դարձընում էր կարծես քրքջացող անդունդին։ Ձնեռու՞ նրա սեւ դատարկութեան մէջ ու կորչի ցաւից էլ, ցաւի բեռից էլ։ Այդպէս արեց Ծամոսկի մարեն, երանի՛ նրան։

Հեղինէի ձայնը կարծես լսում էր երկնքից։

–— Մի քիչ էլ, Մարգարիտ, մի քիչ էլ դիմացիր։ Ուր որ է կը հասնենք լերան գագաթը։ Գնա՛նք, գնա՛նք։

Իսկ զօրքը բռնել էր քարաւանի կրունկը։ Ներսէհ Զավուշը կանչեց ձորը թընդացնելով.

–— Հէ՛, հէ՛յ, Թուրքեր։ Մենք դեռ ողջ ենք, ողջ ենք։ Ի զուր էք գալիս մեզ վրայ, մենք ողջ ենք։

Նրա ձայնը դղրդաց անդունդի մէջ։ Դա ուժ տուեց Մարգարիտին։ Երկունքի ցաւերը, որ արդէն բռնել էին, ինչ–որ չափով մեղմացան։ Սակայն դէմը դեռ – եւս վիթխարի լեռն էր, չուրջը ձիւն, ետեւից՝ Թուրքը։ Դաժան է Աստուած, ցաւ է ուղարկում՝ ապաքինումը մոռա – ցած։ Մարգարիտը ատամները սեղմեց ու շարունակեց բարձրանալ, ելնել դէպի լերան գագաթը, ո՛չ՝ դէպի երկինք։

Զօրքը հասաւ ձիերին ու ջորիներին, որոնք մնացել էին ձեան մէջ խրուած։ Թափուեցին նրանց բեռների վրայ ու սկսեցին ձեռքից ձեռք խլել գորգերը, կարպետները, նոյնիսկ պղնձէ անօթները։ Ֆիդայիները վերեւից գնդակոծեցին նըրանց։ Թուրքերը եւս կրակեցին։ Մի կին գլորուեց ձորը, մի երեխայ գլխի վրայ խրուեց ձեան մէջ՝ արեան շերտ թող – նելով նրա ճերմակ հայելուն։

Ներսէհ Զավուշը չտեսնելու տուեց ընկածներին, կարծես չլսեց կրակոցների ձայնը։ Մի բան էր զարմացնում նրան՝ ի՞նչպէս են այս Թուրքերը համարձակ – ուել մտնել սառցէ այս աշխարհը։ Չէ՞ որ սա միայն մահապարտների ճանապարհ է, միայն միջոց ու ելք չունեցողների աշխարհ է սա։ Նա Ֆիդայիներին հրամայեց կրակով պատասխանել Թուրքե – րին։ Թաթուլը իր ուսերին տանող երե – խային յանձնեց Հեղինէին ու հրացանն իջեցրեց։

Ֆիդայիները սպասեցին, որ զօրքը մօտենայ աւելի։ Կրակեցին համազարկով։ Մի գնդակ անցաւ Ներսէհ Զավուշի ականջի տակով, գնաց՝ դիպչելով քարի։ Ներսէհ Զավուշը քմծիծաղեց։ Երբ ծառայութեան մէջ էր՝ Բուլղարիայում, մի գուշակ նայեց նրա մատներին։ « Դու, սաաց, գնդակով չես մահանալու, երիտասարդ »։ Ինչո՞ւ յիշեց գուշակին։ Ցիչեց ու տխրեց։ Ֆիդային մեռնում է կռուի մէջ, գնդակից։ Եթէ այդպէս չէ, ապա որտե՞ղ, ի՞նչպէս պիտի մեռնի ինքը։ Գուցէ մահկանացու չէ։ Ինչպիսի՛ պատիժ՝ լինել անմահ։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(252 — Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՏԷՍԻՆԷՆ Գուրգէն Պօյաճեան 100 ֆր. կը նուիրէ իր կնոջ ապաքինման առթիւ։

×

ԼԻՈՆԷՆ Զատիկ Համբարձումեան 40 ֆր. կը նուիրէ Տիկին Մարի Մովսէս–եանի մահուան Ա. տարելիցին ի յիշա–տակ։

Ժ. ՑԱՆԿ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Սէն Շամօնի հայ գաղութին միջոցաւ հանգանակուած

Ճապուրեան եղբայրներ	1000
Ճապուրեան Մինաս	500
Հ. Հ. Ս. Շ.ի Միութիւն	500
Գուլազըրլեան Աննա	300
Մուսէքեան Քերոբ	300
Բօշայեան Վահան	200
Ջամալեան Գրիգոր	200
Մի ոմն	200
Գրիգորեան Ժան	155
Պօյաճեան Սեդրակ	150
Կուպատեան Ժոհաննէս	150
Ուզունեան Կարապետ	150
Զագմաքճեան Ժոզէֆ	100
Գիզիրեան Մանուէլ	100
Գիզիրեան Սարգիս	100
Ընտրիկեան Ռուբէն	100
Պօյաճեան Լութֆիկ	100
Ղազարեան Մարիուս	100
Ղազարեան Մարիամ	100
Ղազարեան Ժաք	100
Տօրիկեան Բիւզանդ	100
Քէշապեան Սարգիս	100
Նալպանտեան Պետրոս	100
Մազմանեան Գրիգոր	100
Գիշկիլիկեան Գէորգ	100
Թօքաթլեան Ժանին	100
Տէր–Յակոբեան Վարդան	100
Փափազեան Ծիածան	50
Քէչէպաշեան Վարդան	50
Պուտաքեան Միշէլ	50
Մի ոմն	50
Սարգիսեան Կրէկուար	50
Մալաճիզեան Վարդեռ	50
Նալպանտեան Պետրոս	50
Տէմիրճեան Հայկ	50
Ուզունեան Հանրմ	50
Տէր եւ Տիկ. Շամասեան	50
Հէլվաճեան Մանուէլ	50
Հէլվաճեան Գէորգ	30
Հէլվաճեան Ջաւէն	30
Պօղոսեան	1850

Մարսէյլի Ս. Սահակ–Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ միջոցաւ

Հայաստանի 58րդ տարեդարձի առթիւ հաւաքուած	3010
Տիկ. Վ. Զուքասըրզեան	1000
Պ. Ծ. Ասատուրեան	1000
Պ. Տ. Տէր–Պօղոսեան	1000
Պ. Շ. Կուրտիկեան	500
Պ. Օ. Կիրակոսեան	500
Պ. Ա. Սիսակեան	500
Նախկին գերիներու Միութիւն	500
Պ. Ս. Ալթունեան	100
Պ. Ա. Անդրէասեան (էքս)	500
Պ. Գ. Վարպետեան	350
Պ. Պ. Վարժապետեան	300
Պ. Վ. Մինասեան	200
Պ. Ա. Արութեան	100
Պ. Աբրահամեան (էքս)	100
Պ. Խ. Հասպանեան (էքս)	100
Պ. Շէհրիկեան	50
Ֆօթօ Ենո	50
Պ. Վ. Աւագեան	30
Պ. Աղաճանեան	20

(Շար)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մարկրիթ Ինճէեան իր ամուսնոյն՝ Թաքուլ Ինճէեանի եւ իր ծնողաց անմոռանալի յիշատակներուն կը նուիրէ 100ական ֆր. Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերուն (ստանալ «Յառաջէն) եւ 50 ֆրանք «Յառաջ»ին։

×

Տիկին Աստղիկ Անդրէասեան Թաքուլ Ինճէեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ կը նուիրէ 100 ֆ. Աղքատախնամին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Տիկին Պերճուհի Սիրաքեան իր ծնողաց անմոռանալի յիշատակին 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնը շնորհա–կալութեամբ ստացած է Պանտիկեան քոյրերէն, Տիկ. Վեռա Փափազեանէ եւ Տիկ. Ամալիա Լօրէնեանէ 500 ֆր., Վասպուրական սրահի բարեզարդման, իրենց սիրելի մօր՝ Տիկ. Լուսընթագ Պանտիկ–եանի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ։

×

Մարսէյլ քաղաքի Կապ. Խաչի վարչու–թիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ ընկ. Տիկ. Արուսեակ Տէր–Գէորգեանի, իր ամուսնոյն մահուան 11րդ տարեդարձին եւ իր ապաքինման առթիւ նուիրած 500 ֆրանքի համար։

ՏՕՆ Ս. ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑ

Հովանաւորութեամբ Հարաւ. Ֆրան–սայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանի, Հինգ–շաբթի, Փետր. 22ին, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, պատշաճ ա–րարողութիւն եւ հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ
ՆՇԱՆ ՔՀՆՑ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ խաչակիր ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Կը մասնակցի արարողութեանցս Մա–կար ՔՀՆՅ. Նաճարեան։

Սկիզբ արարողութեանց ժամը 9ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10.15ին, քարոզ ժամը 11.15ին։

Արարողութեանց աւարտին ընդունե–լութիւն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

Հրաւիրուած են բոլոր եկեղեցական–ները, եկեղեցական եւ ազգ. մարմին–ները, միութիւնները եւ համայն ժողո–վուրդը անխտիր։

ՀԱՃԵԼԻ ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՊԻՆՉ (ՊԵԼԺԻԱ)

Տարեկան Բարեկենդանին առթիւ, բացառիկ դէպք մը՝ Պելժիոյ մէջ։ Մամզել–ներու տողանցքը։

Հաւաքուիլ Կիրակի, Փետր. 25, Կառ տիւ Նոռի դիմաց ժամը առաւօտեան 8.30ին։ Մասնակցութիւն 89 ֆր., մէջն ըլլալով պաղ ճաշ մը։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
12, Ալէ Լէոնիտ, 94170 ԼԸ ՓԷՐԷՕ
Association sans but lucratif régie par la loi du 1-7-1901
ԷՏՈՒԱՐ ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհանուր Պատուիրակ
Հեռաձայն 324–14–96

ՓԱՐԻԶ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Հինգշաբթի, Փետր. 22, տօն է Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն մերոց՝ հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարե–ցան ի մեծի պատերազմին, 451 Թ.։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկըր–տիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը հրաւիրուին մեր ժողովուրդն ու դպրոցներու աշակերտութիւնը եւ մեր մանուկները ներկայ գտնուելու, ներ–շնչուելու Վարդանանց հաւատքով եւ ա–ղօթելու Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ան–սասանութեան համար։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Իսսեան Սանուց Միութեան, Շաբաթ, Փետր. 24, ժամը 15.30ին, Պարոյր Սե–ւակ դրադարան, 32, Ռիւ տը Թրեվիզ, Փարիզ 9րդ։ Օրակարգ. 1) Տեղեկագիր–ներու ընթերցում։ 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանէօ - Քաշանի մաս–նաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ըն–կերուհիները Երկուշաբթի, Փետր. 19, սովորական ժողովատեղին ընկերուհի Փափազեանի մօտ, Ռիւ Շառլ Միշէլ։ Կարեւոր օրակարգ։

MUTAFIAN

Մութաֆեանի վրայ գրուած գիրքը, շքեղ տպագրութիւն, 145 էջ, գունաւոր եւ սեւ բազմաթիւ նկարներով, կը վաճառուի՝

S. FRANCISCO :
European book Company
925 Larkin Street
NEW YORK :
Librairie Brentanos, 105 5 th Avenue
Librairie JEAN GABRIEL
515 5 th. Avenue
PARIS :
Flammarion, Centre Pompidou
Place Beaubourg
FNAC, rayon 800
136, Rue de Rennes
LIBRAIRIE LE HAMEAU
15, Rue Servandoni
LIBRAIRIE SAMUELIAN
51, Rue Monsieur le Prince
LIBRAIRIE PALOYAN
9, Rue de Trévise
LIBRAIRIE LE PETIT PRINCE
121 Boulevard Saint-Michel

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

restaurant ՌԵՍՏՈՐԱՆ
EREVAN ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ճիթապուր — մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի–քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու–պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի տուտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ։

ՓԱԿ Է ՆՐԵՔՇԱԲԹԻ

ARMÉNIE 1979
OPTIMA Tours

CETTE ANNEE 4 FORMULES :	CALENDRIER
Première Formule = 12 jours. 2 jours MOSCOU — Aller-Retour. 10 jours EREVAN	06 au 17 Avril 18 au 29 Mai 15 au 26 Juin
Deuxième Formule = 14 jours 2 jours MOSCOU 12 jours EREVAN	15 au 28 Juin 13 au 26 JUILLET 20 Juillet au 02 Août 03 au 16 Août 07 au 20 Septembre
Troisième Formule = 16 jours : 2 jours MOSCOU 14 jours EREVAN	27 Juillet au 11 Août 03 au 18 Août 24 Août au 08 Septembre 31 Août au 15 Septembre
Quatrième Formule = 13 jours MOSCOU - ARMENIE GEORGIE - LENINGRAD	18 au 30 Mai 13 au 25 Juillet 24 Août au 5 Septembre

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.

(*Pour inscription par groupes de* 10, *nous consulter*).

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS
67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :
Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

48ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՏԷՍԻՆԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 4, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին

Salle de Chimie, 28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7e, Métro Invalides

Ճոխ յայտագիր պատրաստուած Գայլիկներու, Թեւիկներու, Արենոյշներու եւ Սկաուտներու կողմէ։

Հայերէն ներկայացում, հայկական երգեր եւ պարեր, սկաուտական կեանքէ ներկայացումներ, նուագախումբ

Կը մասնակցին ֆրանսական եւ եւրոպական սկաուտական միութեանց ներկայա–ցուցիչները եւ խումբեր

Մուտք 25 ֆր., երախաներու մուտքը ազատ է։

ՊԻՒՖԷ ՅՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
20
MARDI
20 FEVRIER
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.320

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — No 14.320

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ - ՓԵՔԻՆ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԸ՝ ՎԻԷԹՆԱՄԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

ԲՈՒՌՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ԵՐԿԱՅՆՔԻՆ

— Օ —

Վիէթնամի ժողովուրդը դեռ իրատեսնքը չունի խաղաղ ապրելու եւ կիրակի օր Հանոյի ձայնասփիւռի ֆրանսախօս խօսնակը կը հաստատէր, որ Վիէթնամի ժողովուրդը արթուն է եւ դէմ պիտի դնէ «չինական յարձակումին»: Կռիւները կը շարունակուէին Երկուշաբթի 700 քիլոմեթր սահմանի վրայ (ընդհանուրը 1200): Ամէն ինչ կը սկսէր Շաբաթ օր, բայց Ֆրանսա այդ օրը տարբեր «հող» ունէր եւ հազիւ մէկ ականջով կը հետեւէր հեռուէն եկած այս լուրերուն: Արդարեւ, ռըկպիի Ֆրանսա – Կալէս հանդիպումը չէր կրնար ազգային իր կարեւորութեան տեղը թողուլ ծանր բախումներու, չին – վիէթնամեան սահմաններու երկայնքին: Ճիշդ է որ քսան չին զօրաբաժին յարձակումի կ'անցնէին Շաբաթ առաւօտ բայց հաստատելով հանդերձ թէ յարձակողը Չինաստանն է, կարելի չէ միակ մեղաւորը Փեքինը տեսնել եւ չմըտածել թէ Մոսկուա ալ անշուշտ «մատ ունի»: Չինական տեսակէտը սա պէտք է ըլլայ, ըստ մասնագէտ լրագրողներու՝ Քամպոճի մէջ, Վիէթնամ Մոսկուայէն դըրդուած գործեց, ուրեմն դասի մը պէտք ունի: Այս է պատճառը այս «պատժական արշաւանքին» եւ նպատակ ունի ստիպելու Վիէթնամը, որ բանակցութեամբ քաղաքական լուծումի մը գայ Քամպոճի համար, վերահաստատելով անոր անկախութիւնն ու չէզոքութիւնը: Համոզել նաեւ զիրենք, որ քիչ մը հեռանան Խորհ. Միութենէն եւ ստիպել Ռուսերը որ հրապարակեն իրենց օժանդակութեան սահմանները: Մոսկուա խիստ ազդարարութիւն մը կ'ընէր, չեշտելով Թաս գործակալութեան միջոցաւ թէ «Խորհ. Միութիւնը պիտի կատարէ այն յանձնառութիւնները զորս առած է բարեկամութեան եւ գործակցութեան դաշինքով մը Վիէթնամի հետ, անցեալ Նոյ. 3ին»: Թաս կ'աւելցնէ. «Փեքինի յարձակումը ընկերվարական Վիէթնամի դէմ, ուղղակի արդիւնքն է չին ղեկավարներուն վարած սպառնալիքի եւ ճնշումի քաղաքականութեան հարաւ. արեւելքի Ասիոյ եւ ի մասնաւորի Վիէթնամի դէմ»:

Չինաստան չէր պատասխաներ խորհ. ազդարարութեան բայց կը ճշդէր թէ կռիւները չեն տարածուիր, թէ ըրածը պարզ հակազդեցութիւն մըն է եղած գրգռութեանց եւ թէ չին ժողովուրդը խաղաղութեան պէտք ունի:

Առ այժմ կը կարծուի թէ նոր պատերազմի վախը անմիջական չէ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ՝ ՇԱՓՈՒՐ ՊԱԽԹԻԱՐ

ԱՐԱՖԱԹ ԹԵՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

— Օ —

Նոր վարչապետը՝ Պազերկան յայտարարեց թէ ի մօտոյ կը վերսկսի քարիւղի արտածումը աշխարհի ամէն կողմը, մէջն ըլլալով՝ Միացեալ Նահանգները: Միւս կողմէ Խոմէյնի կոմիտէն ալ կը ճշդէ որ Պախթիար չէ ձերբակալուած եւ թէ կը փնտռուի...: Կրնայ ըլլալ անշուշտ, որ Պախթիար թաքստոց մըն է, բայց անկարելի չէ մտածել նաեւ թէ Պազերկանի եւ Խոմէյնիի հաւանութեամբ եւ գուցէ մեղսակցութեամբ երկրէն մեկնած է:

Բայց շաբաթավերջի գլխաւոր նորութիւնը Պարսկաստանի նոր վարչակարգին համար Արաֆաթի այցելութիւնն էր: Պաղեստինցի պարագլուխը խանդավառ ընդունելութեան արժանացաւ եւ այս առթիւ յայտարարեց. «Պարսկաստան գալ, ինծի համար Երուսաղէմ երթալ էր»: Մինչ Արաֆաթ կը ժամանէր, երկրէն կ'արտաքսուէին 35 Հրեայ, կը գրաւուէր Իսրայէլի դեսպանատունը, որ անմիջապէս կը մկրտուէր՝ Պաղեստինի դեսպանատուն: Ողջագուրումներու ընթացքին ալ ՊԱԿի ղեկավարը ըսած է. «Ձեր յաղթանակը մեզի յուսալ կուտայ, որ օր մը կ'աղօթենք յԵրուսաղէմ»:

Կը կարծուի սակայն թէ Խոմէյնիի իսլամական Հանրապետութիւնը բաւական ներքին հոգեր ունի, որպէսզի չափաւորէ իր օժանդակութիւնը արտաքին յեղափոխութիւններու: Արդարեւ ազրպէյճանցի, Թուրք, փաշթու, պալուչ ցեղային փոքրամասնութիւններու հարցը, երեքուկէս միլիոն Քիւրտերու ներկայութիւնը եւ այլ բարդ խնդիրներ բաւական հոգեր են Խոմէյնիի համար:

Ամբոխը կը շարունակէ «գլուխներ» ուզել եւ Թեհրանի երկու օրաթերթեր կը յայտնէին թէ 22 «ազգին դաւաճաններ» պիտի գնդակահարուէին, եւ թէ 21 անձնաւորութիւններ ձերբակալուած են եւ նախկին նախարարապետ՝ Հովէյտա, որ չորս ամիսէ բանտն է, մահուան դատապարտուած է: Վալտհայմ կոչ ըրած է որ ներում շնորհուի: Կ'ըսուի նաեւ թէ Մարոքէն պահանջուած է որ Շահը յանձնէ եւ թէ չյանձնուելու պարագային, պիտի դատուի ի բացակայութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ յաղթեց 13ի դէմ 14 կէտով Կալէսի ռըկպիի հանդիպումին, ինչ որ անշուշտ մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեց:

« ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ժողովրդավարութեան Միութիւնը (Իւ. Տէ. Էֆ.) համագումարին ընթացքին շատ բուռն յարձակումներ գործեց ՀՀՀի (Շիրաք) եւ Համայնավար կուսակցութեանց դէմ: Գլխաւոր նշանաբանն էր «Ո՛չ բանակէճ Եւրոպայի վրայ, ո՛չ ամբոխավարութիւն աշխատանքի վըրայ»: Զազկելով Եւրոպայի ընդդիմադիրները, համայնավար թէ կօլիստ, ընդհանուր պատգամաւորը բացագանչած է. «Ահաւասիկ որ կը միանան ազգային լենինիզմի եւ ազգային փուժատզմի մը ծայրերը»: Համագումարը կ'առաջարկէ նաեւ բացառիկ տուրք մը մեծ հարստութեանց վրայ (200 միլիոնէն վեր):

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ նախարարը՝ Սիմոն Վէյլ հաւանաբար քաշուի կառավարութենէն, գլուխն անցնելու համար Իւ. Տէ. Էֆ.ի ցանկին, Եւրոպական Խորհրդարանի ընտրութիւններուն համար:

LES ARMÉNIENS :
du Génocide au métro de Moscou

Մոնտի Փետր. 18 – 19ի թիւին մէջ (Բ. էջ) երկու խիստ շահեկան յօդուածներ լոյս տեսած են վերոյիշեալ ընդհանուր խորագրին տակ: Առաջինը ստորագրած է Հայերու քիչ ծանօթ մէկը որ ձեռնհաս եւ ծանօթ անձնաւորութիւն մըն է ֆրանսական շրջանակներու մէջ՝ Անտրէ Մաթոսեան: «Մեծ դաւերը ոգիին դէմ» խորագրուած իր գրութեան մէջ, Մաթոսեան չի կրնար զսպել իր վրդովումը ի տես ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Ենթայանձնախումբին ջանքերուն բարձի թող ընելու հայկական ցեղասպանութիւնը, ջնջելով 30րդ յօդուածը, որ քանի մը անմեղ տողերով կը յիշատակէ միայն Հայերու ջարդերը, առանց իսկ ակնարկելու Թուրքերուն: Բայց ծանօթ է, որ այդ իսկ շատ տեսնուեցաւ Թուրքերուն կողմէ: Մաթոսեան հարցին կը մօտենայ առաւելաբար մարդկային տեսակէտէն, հաստատելու համար.— « Չխաբուինք.— թուրք եւ նացի կառավարութեանց գործած ցեղասպանութիւնները հայ ժողովուրդին եւ հրեայ ժողովուրդին դէմ, կազմեցին ամէնէն արիւնալի եւ ամէնէն ծանրակշիռ դաւը գործուած՝ ոգիին դէմ: Ինչ որ ալ ըլլան ոգեկոչուած տեսութիւնները որպէսզի ջանք թափուի տարբեր բացատրութիւն մը գտնելու, անոնք կը վերաբերին միայն պատրուակներուն եւ ոչ հետապընդուած նպատակին »:

Լաւագոյնս վերլուծելէ ետք բոլոր տուեալները, որոնք կը հաստատեն թէ ցեղասպանութիւն գործուեցաւ, Անտրէ Մաթոսեան կը վերադառնայ 30րդ յօդուածի հարցին եւ կ'եզրակացնէ.— « Եթէ Հայերու ձայնը, ինչպէս նաեւ մարդկային արարածի ձայն, չլսուի, եթէ ՄԱԿը պիտի վաւերացնէ իր Ենթայանձնախումբին տեղեկագիրը, որ կ'ուրանայ անուրանալի ցեղասպանութիւն մը, այն ատեն հանդիսատես պիտի ըլլանք չարի ուժերու թագադրութեան: Երբ որ, ոչ միայն ոճիրը կը մնայ անպատիժ եւ միջազգային դաշնագրերը՝ մեռեալ տառ, այլեւ, յաւելեալ, ազգի մը պատմութեան արիւնալի մէկ էջը կը ջնջուի, կը մոռցուի կամ աւելի գէշ՝ կը սրբուի գրչի մէկ հարուածով, միջազգային ատեաններուն կողմէ, ատիկա կը նշանակէ որ մարդկային խիղճը եւ մարդուն ապագան անդունդը կը նետուին: Մեզի ըսուեցաւ թէ Ֆրանսայի պատուիրակը չէր ընդդիմացած 1978 Սեպտ. 15ի այս տեղեկագրին: Այն ատեն, կը բացագանչենք.— « Ո՛չ, կարելի չէ, ո՛չ Ֆրանսան »:

×

Կարպիէլ Մացնէֆ «Նոր Սերունդ» խորագրած է իր քրոնիկը, ուր կը խօսի Մոսկուայի գնդակահարուած երեք Հայերուն մասին եւ սկիզբէն իսկ կը հաստատէ.— « Երբեք հայ հայրենասէրները, գնդակահարուած Յունուար 30ին Մոսկուա, թերթերու միշտ « առաջինը » չգրաւեցին: Հայերը երբեք հետաքրքրական մեռեալներ չեն եղած: Նոյնիսկ երբ քանի մը միլիոն կը ջարդուի մէկ անգամէն, դեսպանատուներու կեղծաւորութիւնը եւ ժողովուրդներու անտարբերութիւնը արագ կը շարժի նետելու համար այս ողբերգութեան վրայ Նոյի վերարկուն: Ցեղասպանութիւնը, մետրոյին պէս է, առաջին եւ երկրորդ կարգ կայ: Հայ մեռեալները երկրորդ կարգի մեռեալներ են: Ստեփան Զատիկեան, Յակոբ Ստեփանեան եւ Զաւէն Պաղտասարեան, շուտ մը գրենք այս անունները, նախքան որ ընկղմին մոռացութեան մէջ »:

Ու Կարպիէլ Մացնէֆ մատը վէրքին վրայ կը դնէ չեշտելով.—

« Այս անզգայութիւնը հայկ տառապանքներուն հանդէպ կրկնակի պատճառ մը ունի.— Նախ Հայերը չեն գիտեր կազմակերպել իրենց քարոզչութիւնը (*յօդուածագիրը* փիւպլիսիթէ *բառը կը գործածէ*), յետոյ անսրբագրելի խաղասէրներ են: Առաքինութիւններ են, որոնք չեն ների: Դատի մը ծառայելու համար, նահատակները պէտք է շահագործուին եւ վրէժները լուծուին: Եթէ ոչ աւելորդ զոհեր են: Արդ, ոչ անպատկառութիւնը ոչ ալ բռնի ուժը հայկական են »:

Մացնէֆ, ապա կ'ոգեկոչէ հայկ. դիմադրութեան փառքի էջերը Պանք Օթոմանէն Թալաաթի սպանութիւնը: Ու յիշելէ ետք թէ նոր սերունդի Հայերը, գործելու համար, խրատի պէտք չունին, կ'եզրակացնէ.—

« Պէտք է գիտնան, սակայն, որ օտար աշխարհակալներն են — երէկ՝ Անգլիացին ու Ֆրանսացին, այսօր՝ խորհրդային ու Ամերիկացին — որոնք մերձաւոր Արեւելքի ժողովուրդները զինեալ ապստամբութեան մղեցին: Հայերը, Իսրայելացիները, Պաղեստինցիները, ժառանգորդներն են կացութեան մը, զոր ո՛չ ուզեցին, ո՛չ ալ ստեղծեցին: Աշխարհի այդ շրջանին մէջ, առաջին ահաբեկիչները մեծ Պետութիւններն են, որոնք 1918ի յաղթանակէն ետք, լրբօրէն դրժեցին իրենց խոստումները եւ խաբեցին ազգերը, երկար ատեն գրկուած իրենց իրաւունքներէն Թուրքերու կողմէ: 1920ին, Սեւրի դաշնագիրը ստորագրողները *տէ եուրէ* ճանչցան Հայաստանը՝ իբրեւ ազատ եւ անկախ Պետութիւն: Զօրաւորներու բռնութիւններն են որոնք տկարները կը տանին այլախոհութեան »:

×

*Մէկ այս վերջին շաբթուան մէջ, ուրեմն չորս յօդուածներ լոյս տեսան տեղական մամուլին մէջ (*Տռուա տը Վիվրի *մէջ՝ Նիք (Միհրան) Մալումեան,* Լիպերասիոն*, որու յօդուածը հեռու էր անշուշտ անհրաժեշտութիւն մ'ըլլալէ,* Մոնտ *վերոյիշեալ երկու խիստ գնահատելի գրութիւններով): Աւելցնենք, որ* Նուվէլ Օպսէրվաթէօր*ի վերջին թիւին մէջ (745, Փետր. 19 — 25)* Հօլօքոսթ*ի առթիւ կարգ մը գրութիւններու կարգին, տեսակցութիւն մը լոյս տեսած է Վլադիմիր Ժանքելեվիչի հետ: Փիլիսոփան ջղագրգռուած է, որ* «Սոփեստները կը յայտարարեն թէ նացիական հակահրէութիւնը ձեւերէն մէկն էր — ուրիշներու կարգին — ցեղապաշտութեան ընդհանրապէս, որ Աուշվիցէն առաջ Հայերու ջարդը կար կամ Սէն Պարթելեմին... »: *Եւ աւելի անդին, կրկին կը պնդէ որ Հրեաներու ջարդը աննախընթաց էր եւ չէր նմաներ ուրիշ որեւէ ջարդի ու իր միտքը պարզելով կ'ըսէ.—* « Հայերու ջարդը գարշելի բան է, բայց դասական տրամաբանութեան կը պատկանի.— Թուրք Պետութիւնը՝ որ կ'ուզէ անհետացնել, քաղաքականօրէն զինքը նեղող փոքրամասնութիւն մը »:

Հաւանաբար փիլիսոփայ պէտք է ըլլալ « դասական տրամաբանութեան » *վերագրելու համար Հայերու ցեղասպանութիւնը եւ ի յառաջագունէ զսպելու համար մեր հայրենակիցներուն արդար վրդովումը, ըսենք անմիջապէս, որ Տոքթ. Իվ Թեռնոն (հեղինակը՝ « Հայերը ցեղասպանութեան մը պատմութիւնը » հատորին եւ ծանօթ « Յառաջ »ի ընթերցողներուն իր պարբերական աշխատակցութեամբ) արդէն իսկ հարկ եղած պատասխանը ղրկած է շաբաթաթերթին խմբագրութեան, մեր տրամադրութեան տակ ալ դնելով անոր պատճէնը: Այդ գրութիւնը պիտի հրատարակենք, ի հարկին, եթէ* Նուվէլ Օպսէրվաթէօր *ընթացք չտայ անոր:*

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԻԲ.

Թեքեան Սփիւռքահայ նորագոյն բանաստեղծական սերունդի ծանօթ դէմքերէն է, եւ ուրիշ որեւէ առիթով հետաքրքրական պիտի ըլլար լսել իր ըսելիքը: Նոյնիսկ՝ է՛ր: Սակայն վերջին վայրկեանին աւելցնել նոր զեկուցանող մըն ալ՝ արդէն խճողուած յայտագրի մը վրայ, Համագումարի վարչութեան գործած լուրջ սխալներէն մէկն էր: Անկասկած հետաքրքրական բաներ ունէր ըսելիք Պէյրութէն նոր ժամանած բանաստեղծուհին, սակայն վարչութիւն մը՝ որ ամբողջ օրը արդէն հանդիսացած էր զեկոյցներէն ետք իսկապէս ազատ, երկարատեւ կարծիքներու փոխանակութեան, այն անընդունելի պատճառաբանութեամբ որ « ժամանակ չկայ, յայտագիրը ճոխ է », իրաւունք չունէր վերջին վայրկեանին յոգնած ներկաներուն վրայ բեռցնել ունկնդրութեան նոր պահանջ: Յետոյ

նութիւն »: Անշուշտ այդ սերունդը տուաւ մեծեր, որոնցմէ Թեքեան Թուէյ Շահնուր, Կոստան Զարեան իր « տարականոն տաղանդով », Յակոբ Օշական, Զապէլ Եսայեան, եւ վերջապէս Վահան Թէքէեան: Անշուշտ Շահնուրէն զատ անոնք բոլորն ալ նախա-Եղեռնեանը շարունակողներ էին աւելի, քան՝ նոր գրողներ: Ցաւալին այն է, ըստ Թեքեանի, որ Թէքէեանէն ետք « ստեղծուեցաւ անշարժացում, տեղ մը դադրեցաւ » հայ արուեստի իմացական շարժակը: « Կարծր պատ մը գոյացաւ կարծէք՝ հայ գրականութեան ու օտարի արուեստներու միջեւ »: Միայն ժաք Յակոբեան եւ «մենակեացը՝ Նիկողոս Սարաֆեան » շարունակեցին փորձել ստեղծել ինքնատիպ, նորողուող, փոխուող բանաստեղծութիւններ՝ պատուաստ ու աւիշ ստանալով ներքին-հոգեկան եւ արտաքին-օտար ազդակներէ:

> Գրեց՝
>
> **ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ**

այդ արդար չէ զեկուցաբերին եւ իր ըսելիքի՛ն ալ, քանի որ մարդիկ պէտք եղած սեւեռումով չկրցան ունկնդրել իրեն: Եւ վերջապէս, յաջորդ օրուան դէպքերը փաստեցին որ յայտագրի վրայ մէկ անպաշտօն յաւելում ընող վարչութեան վրայ ուրիշներ ալ նոր եւ աւելի ծանր պահանջներ կը դնեն, աւելորդ « զեկոյց » տալու իրաւունք կը գտան, եւայլն:

Ֆրանսահայ ընթերցողը կրնայ ինքզինքին հարց տալ թէ ինչո՞ւ Ամերիկայի մէջ գումարուած Համագումարի մը մասին գրուած արդէ՛ն երկար թղթակցութիւնը աւելի կ'երկնցնեմ ես, նման մանրամասնութիւններու պարզումով: Դըր - դապատճառը յստակ ըլլալու է սակայն: Համագումարը յաջող եւ օգտաւորիչ երեւոյթ մըն էր, սակայն ունէր խոցելի մի քանի կէտեր: Ոմանք անխուսափելի էին, եւ անխուսափելին քննադատողը վատ մարդ է. կը նմանի տխեղծ ծնած անձ մը ծաղրողին: Սակայն պարտականութիւն մը կը նկատեմ քննադատել կէտեր, որոնք՝ նախ խուսափելի՛ էին եւ վարչութեան տուած սխալ որոշումներուն արդիւնքն էին միայն, ու յետոյ՝ որոնք համա-Սփիւռքեան բնոյթ ունէին: Հայ ժողովուրդի հանդէսներն ու ժողովները իրարու կը նմանին քիչ մը ամէն կողմ. բացառութիւնները նոյնքա՛ն քիչ են՝ որքան յարգելի: Եթէ կ'ուզենք համա-Սփիւռքային մտածելակերպով շարժիլ, երբ եւ ուր որ կարելի է այդ, նման մանրամասնութիւններ անտեղի չեն այլեւս:

Թեքեան ինքը իր նիւթին տուաւ «Արդի Հայ Բանաստեղծութեան եւ Սփիւռքի Ինքնորոշման Սկզբնակէտը» վերնագիրը: Ան փաստեց որ զեկոյցը դասախօսութեան վերածելու հակամէտ է ամէն Հայ, որքան ալ մտաւորական եւ երիտասարդ ըլլայ:

Թեքեան մատնանշեց որ ոչ միայն Սփիւռքի, այլ նաեւ Հայաստանի մէջ 1965էն ի վեր երիտասարդ գրողներու ստեղծած « նորութեան շարժումը » կը յուզէ շատեր: Յիշեց որ Հայաստանի Գրողներու Հինգերորդ Համագումարին Պարոյր Սեւակ անդրադարձաւ քննադատ Հրանդ Թամրազեանի « Եղ դէպի Թումանեանն ու Զարենցը » յօդուածին՝ բացասական պատասխանով: Հայ գրողին համար չխտակ ուղղութիւնն ու կարգախօսը, շեշտեց Սեւակ, պէտք է ըլլայ, — « Ո՛չ, Զարենցից սկսած դէպի առա՛ջ »:

Գործածելով Յակոբ Օշականի բառերը, Թեքեան յետ-Եղեռնեան բանաստեղծութիւնը որակեց « յիշատակներու գրակա-

Այս ստեղծագործ մեծերը իրենց ուղղակի հետեւող սերունդ չունեցան, եւ հաւանօրէն պիտի չուզէին ունենալ: 1945էն 1965 ամբողջ ուրիշ սերունդ մը մեծցաւ, գրեց եւ արտադրեց՝ առանց իսկապէս նոր ուղիներ հետախուզելու: Սակայն 1965էն ի վեր մէջտեղ ելող Սփիւռքահայ բանաստեղծութիւնը երկու իսկապէս տարբեր խումբերու բաժնուեցաւ, « երկու բաներ ունեցաւ », ըստ Թեքեանի: Առաջինը կը բաղկանայ խումբէ մը, « որ կը գրէ դասական աւանդոյթներով, գեղեցիկ, բարձրաճաշակ, սքոֆ լեզուով մը, գեղագիտական գիտակցութեան պիտակին տակ »: Անուններ չտուաւ, չեշտեց միայն « հինին երկարաձգումը », նման արուեստի մը մէջ »: « Երեւակայեցէ՛ք », ըսաւ որ այդ արուեստին մէջ « կարելի է աշուղական բանաստեղծութիւններու հանդիպիլ »: Իսկ ես մտածեցի որ եթէ մեր գրականութիւնը դարը մէկ հատ արդի Սայաթ Նովա արտադրէր, բառի եւ մանաւանդ նուագի այդ անզուգական կառոյցներու հանդէպ արդիական մօտեցումով, Սփիւռքը իր քաշկռտած գոյութիւնը արդարացուցած կ'ըլլար: Նոյնիսկ եթէ մէկ հատ Պօպ Տիլընի կամ Պիթըլզներուն պէս տաղանդաւոր թիփ արտադրէինք, փոխանակ անոնց Քափիներուն Քռռնիչեան պատճէնները հանելու, գոհ կը մնայի: Սակայն ասոնք ուրիշ հարցեր են:

Միւս խմբակը կը բաղկանայ նորերէ, որոնք՝ « կ'ընթացակցին եւրոպական եւ ամերիկեան գրականութեան հոսանքներուն », այսինքն՝ ըսի ես ինծի, նոր են իբր հա՞յ գրող, բայց ոչ իբր գրո՞ղ: Ինչ որ է, շատ անգամ գեղարուեստի մը զարթօնքը թարգմանութիւններէ եւ ընդօրինակութիւններէ կը ծնի: Այս նորերու գործը, ըստ Թեքեանի, « անհանդուրժողութեան եւ ծամծուռ բառերու » թիրախն է մեր գրական հանդէսներուն մէջ: Մէջբերումներ ընելով, ան կարդաց, որոշ դառնութեամբ մը՝ հետեւեալ նախադասութիւնները: Առաջինը, Հայրենիքէն, ուր նամակագրող մը նոր բանաստեղծութիւնը կ'որակէ « աճպարարութիւն, հանելուկ, լուսախաղ, կեանքէն կտրուած բառային կուտակում », իսկ երկրորդը Բագինէն, որ կը նկարագրէ նորերու բանաստեղծութիւնը իբր « մանուածապատ ցուցադրութիւն, ձեւաղեղծ դիմագիծ եւ ինտրայական բռնազբօսութիւն եւ անմխիթար երեւոյթ »:

(22 - Շար.)

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷԹՐՈՒՋԻ ԱՐԱՐՏԱԾՈՒ ՄԸ

ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔԸ

— o —

(ԺԸՆԸՎԻԷՎ ՊԱՐՏԱԳՃԵԱՆ)

Լիոնի Դպրութեանց եւ Մարդկային գիտութիւններու համալսարանի պատմութեան բաժնի ուսանող՝ Ժընըվիէվ Պարտագճեան, Տէսինաբնակ, քանի մը տարիներ առաջ յաջողութեամբ ներկայացուց աշխատասիրութիւն մը նուիրուած Տէսինի հայկական համայնքին:

Ուսումնասիրութիւնը կը ձգուի տալ Տէսինի Հայութեան գաղութային կառոյցի ընդմէջէն, խումբ մը օտարներու, արմատախիլներու հաստատումը, յարմարումը, պատշաճումը ու ապա համարկումը տեղական կեանքին, 1925ական թուականներէն մինչեւ եօթանասունական թուականները:

125 էջ որ կը բաժնուի երեք գլխաւոր մասերու:

Ա. մասին մէջ, Ժ. Պարտագճեան կուտայ գաղութի բնակչութեան պատմական եւ աշխարհագրական ծագումները, գաղթի պատճառները, հետեւած ճանապարհները, Տէսինի մէջ կայք հաստատելու պարագաները: Կ'անդրադառնայ հաստատման հանգրուաններուն եւ ապա կուտայ թիւերով, տոկոսներով, մանրամասն տուեալներով հայկական բնակչութեան ընկերային եւ ազգագրական հոլովոյթը:

Բ. մասը կը պատկերացնէ Հայերու մասնակցութիւնը տեղական տնտես. կեանքին, « Սոսիէթէ Լիոնէզ տէ Թէքսթիլ արթիֆիսիէլ » գործատունէն, ընտանեկան անկայուն արհեստանոցներէն մինչեւ անհատական ձեռնարկութիւնները, մինչեւ ամբողջական ներկայութիւնը տնտեսական եւ ընկերային կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ: Նմոյշ մը տուած ըլլալու համար, 1926ին ժողովուրդի 96 առ հարիւրը հասարակ բանուոր էր, 1968ին այդ տոկոսը կ'իջնէ 8 առ հարիւրի: Նոյն ատեն առեւտրականներու թիւը մէկէն (1926ին) կը բարձրանայ 66ի (1968ին), իսկ արհեստաւորներու թիւը չորսէն 97ի:

Գ. մասը ուղղակի համայնքին մանրամասն կազմակերպական կառոյցն է իր եկեղեցիներով (Առաքելական եւ Աւետարանական), քաղաքական կազմակերպութիւններով, երիտասարդական, մշակութային, բարեսիրական, մարզական եւ ալ միութիւններով, մամուլով եւայլն:

Եզրակացութեան մէջ, Ժ. Պարտագճեան կ'ընէ կարգ մը հաստատումներ: Գաղթը աւելի խիտ է քան բազմամարդ, բաւական շարժուն եւ յաճախ վերանորոգուած: Համայնքը իր կենսունակութեամբ միշտ իր թիւէն աւելիի տպաւորութիւնը տուած է: Իր ազգագրական նպաստը դրական է, սակայն երկար տարիներ իր համարկումը եղած է դանդաղ, բաղդատմամբ այլ օտար ազգութիւններու, բայց այսօր գփալիօրէն յառաջացած. վկայ՝ խառն ամուսնութիւններու բազմապատկումը: Հայ համայնքին նըպաստը տեղական տնտեսութեան կարեւոր է: Հայը իր յամառ աշխատանքով, անխոնջ ճիգերով, աշխուժութեամբ արձանագրեց նկատելի ընկերային բարձրացում, երկրորդ սերունդով իսկ: Դանդաղ եւ անկատար եղաւ սակայն իր քաղաքական համարկումը երկրին եւ շրջանին: Ժ. Պարտագճեան կ'ըսէ նաեւ թէ այս հոլովոյթը նպաստեց անշուշտ նախ Հային, որուն գաղթը ապահով հողերու վրայ եղաւ նիւթական գետնի վրայ կատարեալ յաջողութիւն մը, նպաստեց շրջանին բերելով նոր ծաւալում եւ ուժականութիւն:

Մատենագրութիւնը բաւական հարուստ է: Բազմաթիւ են մանաւանդ տեղական աղբիւրներէ քաղուած փաստաթուղթերն ու տեղեկութիւնները թէ անոնք ըլլան պաշտօնական գրասենեակներու մօտ՝ քաղաքապետարան, նահանգային արխիւներ, գործատուներու թղթածրարներ կամ ուղղակի գաղութի դերակատարներու, վկաներու մօտ, ինչպէս նաեւ հայկական մամուլի էջերէն:

Ազգագրական եւ ընկերաբանական այս ուսումնասիրութիւնը անշուշտ ունի իր սահմանները: Սակայն, իւրաքանչիւր էջէն ի յայտ կուգայ գլխաւոր մտահոգութիւն մը՝ փորձել հասկնալ եւ ապա բացատրել ու վերլուծել հայ գաղթականներու հաստատման, պատշաճեցման եւ համարկման հոլովոյթը տեղական ընկերային, տնտեսական եւ քաղաքական կեանքին:

Այս աշխատասիրութիւնը եղած է ներսէն, այսինքն հայկական ակնոցով, անձի մը կողմէ որ խորապէս կ'ապրի հայկականութիւնը, հետեւաբար որոշ կերպով ենթակայական: Այսուհանդերձ կը մնայ յոյժ հետաքրքրական երկ մը այսօրուան կամ վաղուան պատմաբանին համար, որ կ'ուզէ գրել Հայերու պատմութիւնը Ֆրանսայի մէջ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

Կիրակի, Փետրուար 4ին, Լիոնի Նարեկեան վարժարանի մշակութային կեդրոնը ապրեցաւ, անգամ մը եւս, ազգային շունչով տօգորուած օր մը: Առաւօտեան ժամը 11ին, Նարեկի Տիրամօր նուիրուած մատրան մէջ, պատարագը մատոյց Ներսէս Ծ. Վրդ. Սեթեան, վերատեսուչ Հռոմի Լեւոնեան վարժարանին: Իր քարոզին մէջ պատարագիչը նախ բացատրեց Տեառընդառաջի տօնին իմաստը, ապա սոյն առթիւ կատարուած մոմի օրհնութեան արարողութեան հոգեւոր նշանակութիւնը:

Ներկաները, Ս. Զոհէն յետոյ, մասնակցեցան վարժարանիս սարքած ճաշին, որ սկսելով ժամը 13ին վերջացաւ ժամը 15ին, ընտանեկան տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ, զոր շէնցուցին յաջորդաբար Պ. Յակոբ Աբրահամեան ջութակի մենակատարումներով, Օր. Լիւսի Բիմիրճեան իր զմայլելի մեներգներով եւ Տիկին Գայթանճեան իր ազգաշունչ ընտիր արտասանութեամբ:

Յանուն բոլոր ներկաներուն, Պ. Ճիպրայէլ Պահատուրեան, ինքնաբուխ, անաչառ եւ պարզ խօսքերով, գնահատեց այդ հաճելի նախաձեռնութիւնը Նարեկեան վարժարանին, եւ յայտարարեց մեծ յուզումով թէ՝ սա պահուս, այս կրթական եւ մշակութային յարկը, Լիոնի բոլոր Հայերուն համար, « աւելի գեղեցիկ եւ նուիրական է քան Փարիզի նախագահական պալատը »: Ան հրաւիրեց բոլորը յաջորդ հանդիպումին որ տեղի պիտի ունենայ Մարտ 4ին:

Ժամը 15ին, Ներսէս Ծ. Վրդ. Սեթեան օրուան բանախօսութիւնը սկսաւ նիւթ ունենալով « Հայերը Կիլիկիոյ մէջ »: Բանախօսը դիւրամատչելի ոճով, պարզեց նախ՝ ընկերային եւ քաղաքական պատճառները որոնք Ժ. դարէն սկսեալ մղեցին հայ ժողովուրդին մէկ մասը հայրենիքէն դէպի Կիլիկիա գաղթելու: Բանախօսութեան Բ. մասին մէջ, Սեթեան Գերապայծառ ուրուագծեց Մանազկերտի, Անիի գրաւումէն յետոյ (1070 - 1071) հայ իշխաններուն հաստատումը Տաւրոսեան լեռներու վրայ, անոնց մղած պատերազմները, Խաչակիրներու հետ ունեցած շփումները, Լեւոն Մեծագործին ստեղծած Կիլիկիան, Հեթում Ա.ի եւ Բ.ի օրով Հայոց եւ Թաթարներու զինակցութիւնը, ինչպէս նաեւ Եւրոպայի զանազան երկիրներու հետ վաճառականական, կրօնական եւ քաղաքական յարաբերութիւնները: Հուսկ՝ բանախօս Գերապայծառը պարզեց Կիլիկիոյ հայկական իշխանութեան անկման պատճառները եւ հակիրճ կերպով պատկերացուց կիլիկեան շրջանի գրականութեան եւ գեղարուեստի վիճակը:

Ներկաներու մեծ մասը նախկին Կիլիկեցիներ ըլլալով՝ մեծ հետաքրքրութեամբ գիտեցին գունաւոր շարժանկարներով ներկայ վիճակը Հռոմկլայի

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ

ՍԷՆ ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Սէն Ռաֆայէլի Հանգստեան Տան նոր տարւոյ տօնակատարութիւնը, իր աւանդական ձեւով կը շարունակուի, պահելով նախորդներէ փոխանցուած հմայքը, որոնց թափը չի կասիր, շնորհիւ տնօրէնութեան ջանքերուն:

Դեկտ. 31ի գիշերն է: Տունը վերէն վար կը ճառագայթէ շողշողուն լոյսերու առատութեամբ: Աւանդական տօնածառերը հոն են միշտ, մեծն ու փոքրերը ցրուած տան զանազան անկիւններուն:

Օրուան հիւրն է, Մարսէյլէն յատկապէս հրաւիրուած Ցակոբ Եպիսկ. Վարդանեան: Ներկաները յոտնկայս կ'ընդունին բարձրաստիճան հիւրը, որ կը յառաջանայ ճաշասրահ, ապա կ'օրհնէ սեղանը ու բոլորը կը գրաւեն իրենց տեղերը փառատ սեղաններու շուրջ:

Տնօրէնուհի Տիկ. Ատէլ Կարապետեան հոն է, յարմար առիթը նկատելով կը բանայ ծրարներով լեցուն կողովը, իր օգնականներուն օժանդակութեամբ կը բաշխէ նուէրները: Ուրախ են գոհ բոլորը: Կայ սակայն անակնկալը, վերապահուած տնօրէնուհիին՝ փանսիոնէրներու կողմէ, որոնք նկատելով այն ճիգն ու գործունէութիւնը զոր եռանդով ի գործ կը դնէ իր հսկողութեան ու խնամքին յանձնուած փանսիոններներու բարւոք կեանք մը ապահովելու համար, նաեւ օր ըստ օրէ տունը բարեզարդելով հանգստաւէտ պայմաններ ստեղծելու ազնիւ ճգտումը գնահատելով, ուզեցին իրենց երախտագիտական զգացումները արտայայտել, արժանաւոր նուէրով մը, ընծայելով արժէքաւոր մատանի մը...: Անակնկալը մեծ էր անշուշտ, ինչպէս նաեւ յուզումը: Համեստօրէն ընդունելով իրեն ընծայուածը, յայտնեց խորին շնորհակալութիւնները:

×

Խանդավառ ու հաճելի մթնոլորտի մէջ հեզասահ պահերը ներշնչարան են ե՛ւ յուզումի ե՛ւ ուրախութեան: Պահեր, ուր ամէն մէկը մէկ կողմ նետած իր վիշտերու ծրարը, կ'ուզէ ապրիլ ներկան իր բովանդակութեամբ, որովհետեւ ներկան է միայն իրական... անցեալը արդէն թաղուեր է անհունին մէջ, իսկ վա՞ղը, ապագա՞ն, գալիքը անյայտ է. ուստի մի քանի պահ ալ ապրիլ խինդ ու ծիծաղով:

Զանտեսուեցաւ նաեւ բախտ փորձելու հնաւանդ սովորութիւնը: Սիրողները բոլորուեցան խաղի սեղաններու շուրջ:

Հասաւ խորհրդաւոր պահը: 1979ը նոր տարին դիմաւորուեցաւ փոխադարձ սրտաջերմ մաղթանքներով:

Յունուար 1, կաղանդ — նախընթաց տարիներու նման այս ծէսն ալ շարունակութիւնն էր Դեկտ. 31ի գիշերուան: Սեղանները ճոխ են ու ամէն մէկ սպասի քով կրկին մէկական նուէր:

×

Սէն Ռաֆայէլի Հանգստեան Տունը տակաւ կը ստանայ նոր դիմագիծ շնորհիւ իր կողքին կառուցուած Ս. Ցովհ. Մատրան, որուն օծման հանդիսութիւններու նկարագրականով («Ցառաջ», Սեպտ. 22), հաղորդակից եղաւ Ֆրանսահայութիւնը: Ահա այդ եկեղեցին էր որ պիտի տօնէր իր հիմնադրութեան թուականի առաջին Ծնունդը:

Յունուար 5, Ծնունդի ճրագալոյցն է: Երեկոյեան կոչնակները կը ղօղանջեն: Աստուծոյ տան հրաւէրի այս ձայնը քաղցրը կը հնչէր Սէն Ռաֆայէլի բարձունքէն: Զորս հովերուն ցրիւ, հայ եկեղեցւոյ կանչն էր ատիկա: Ժողովուրդը սրբազան ջերմեռանդութեամբ կը դիմէր հոն ուր երեկոյեան ճրագալոյցի հոգեշունչ աղօթքներով պիտի փառաբանուէր Աստուածայայտնութեան մեծ աւետիսը, ուր սիրոյ սեղանին կրկին պիտի յայտնուէր այն մեծ խորհուրդը որ դարե՛ր, դարեր շարունակ հմայեր, ապրեցուցեր է մեր հաւատացեալ ժողովուրդը, զօրեղ պնդելով առաջնորդեր է զայն ամենադժնդակ օրերուն յոյս եւ հաւատք ներշնչելով: Այդ նոյն բաժակէն է որ քիչ վերջ պիտի գայ նոյն այդ ժողովուրդը, հացի ու գինիի միաձոյլ խորհուրդը ճաշակելով հաղորդուելու:

Կը պատարագէր Տարօն Ծ. Վ. Ճէրէճեան, մասնակցութեամբը սարկաւագի ու դպիրներու քաղցրահնչիւն ձայներու ներդաշնակ երաժշտութեան: Երգեցողութեան խորհրդաւոր մէկ պահուն, մոգերու նմանողութեամբ մանուկներ ի յայտ եկան ձեռին ունենալով Ցիսուս մանուկի ընծայելիք նուէրները... Պահը յուզիչ էր, խորհրդաւոր՝ վերացական ապրումով:

Կը քարոզէր Ցակոբ Եպիսկ. Վարդանեան, որ կուտար իր բովանդակալից քարոզներէն մին:

×

Նոյն երեկոյ ժամը 8ին պատսպարեալներու կարգին ընթրիքի սեղան կը պատրաստուի հիւրերուն: Պատուոյ սեղանին կը նախագահէ Ցակոբ Եպիսկ, կողքին ունենալով Տարօն Ծ. Վրդ. Ճէրէճեան եւ Գարեգին Քհնյ. Ցակոբեան: Շարքով տեղ գրաւած են նաեւ պատարագի երգեցողութեան բացառիկ փայլ տուող դպիրները:

Երկու տարիէ ի վեր Տարօն Ծ. Վրդ. օգտակար սովորութիւն մը ընդգրկած է. կը սիրէ, Ծնունդին տան բնակիչներէն մի քանի հոգի վարձատրել նուէրով մը, առաջնութիւնը տալով արժանաւորին: Այս տարի, քաջալերական այդ վարձատրութեան արժանացան Նիսէն Տիկ. Վերժին Հանէսեան, եւ բոլորին միշտ օգտակար եղող Պ. Պօղոս Զագարեան, որոնց նուէրները ընդհ. ծափահարութեան մէջ, հայր սուրբը իր ձեռքով յանձնեց:

Ժամանակը յառաջացած էր: Եպիսկոպոսին աղօթքով ընթրիքը վերջ գտաւ:

×

Յունուար 14ը Լասիօթացիներու կողմէ ընտրուած թուական մը՝ անոնք այդ օրը, ինչպէս անցեալ նոր տարի, որոշած են տօնել հայկ. Հանգստեան Տան մէջ, որոնք 1978 Ապրիլէն ի վեր ունին իրենց կազմակերպութիւնը «Հայ Բարեկամական Միութիւն» անուան տակ, որոնց առաջին ելոյթն է դէպի Սէն Ռաֆայէլ այցելութիւն մը, ճաշը «Հօմ»ի մէջ:

Յունուար 28: Ամէն տարի, մանաւանդ ինչպէս նոյն թուականին, Նիս Քոթ տ'Ազիւրի Մշակութային Միութեան Գաննի կանանց բաժինը իրենց Ծնունդի պատարագէն վերջ կ'այցելեն Սէն Ռաֆայէլ: Այս տարի այն տարբերութեամբ որ ճաշը փոխանակ հոն՝ հայկ. տան մէջ տեղի ունեցաւ:

Ժամը 13ին օթօքառը հասաւ 84 անդամ — անդամուհիներով: Բոլորն ալ առաջնորդուեցան ճաշասրահ ուր՝ ճաշը պատրաստ էր, եւ բոլորուեցան սեղաններու շուրջ: Սպիտակազգեստ սիրուն ծառայողներու խմբակ մը կը սպասարկէ ստոստելով սեղաններու շուրջ, ընդառաջելու հիւրերու փափաքին:

Ցոյժ զուարթ մթնոլորտի մէջ տեւող ճաշը կը վերջանայ ու ժամը 4ին կը սկսի գեղարուեստական բաժինը: Հոն են քոյր եւ եղբայր Ցարութիւն եւ Մարիէթ Իգնէճեան, ջիղն ու ոգեւորիչը հանդէսին, նոյնպէս ժիլպէր Մարտոյեան նուագախումբի գլուխը: Կ'արժէր լսել Իտալուհի ակորտէոնիսթը, վարժ ձեռնադաշնակահարուհի, շահած Եւրոպայի առաջին մրցանակը, բացառիկ արուեստագիտուհի մը: Գեղարուեստական բաժնի ընթացքին Գաննի ժրաջան տիկինները կը բաժնեն նոր տարւոյ առթիւ պատրաստած իրենց նուէրները, մինչ այդ՝ անխոնջ աշխատող Պր. Լեւոնեան, անվհատ, ամէն մէկ սեղանի կը հասնի, ժպիտը դէմքին հաճոյակատար, կը հրամցնէ մասնագիտացած խմորեղէններու եւ անուշեղէններու հաւաքածոյի ընտիր կտորները:

Գաննի Կանանց Միութեան վարիչ ու ժրաջան տիկինները իրենց սովորութեան համաձայն, անկիւնները մնացած տարեցները բանի դուրս բերելով կ'առաջնորդեն սրահ: Մասնակի խոր տրամադրութեամբ ու հիացումով կը մօտենան Հանգստեան Տուն կոչուող բարեխնորհ հաստատութիւններու հանդէպ զանազան կազմակերպութիւններու կողմէ ցուցաբերուած հետաքրքրութեան, դէպի այդ հաւաքական կեդրոններուն համակրական զգացումներուն, զանոնք նկատելով ազգային գետնի վրայ եւս ի գործ դրուած որոշ եւ լուրջ աշխատանք եւ որոնք անժխտելիօրէն այժմէական ազգօգուտ իրականութիւններ են:

Շնորհակալութիւն Լասիօթայի Հայ Բարեկամական Միութեան: Շնորհակալութիւն Գաննի Հայ Կանանց Միութեան, երիտասարդաց ակումբի անդամ - անդամուհիներուն: Առողջութեան, յարատեւութեան մեր բոլորին մաղթանքները ըլլան միշտ ձեզ հետ: Ձեր յառաջդիմութիւնները յաջողութեան դափնեպսակներով պսակուին:

Լ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Սուրբ, Լամբրոնի, Անարզաբայի եւ Այասի պատմական բերդերուն եւ քաղաքներուն:

Երեկոյեան մօտ, մեր ազգայինները անուցանելով յոյսը գալ ամսուն հանդիպելու, բաժնուեցան՝ շնորհակալութիւն յայտնելէ յետոյ տնօրէնութեան որ առիթը ընծայեց իրենց մասնակցելու առաւօտեան պատարագին, կէսօրուան ճաշին եւ յետմիջօրէի հայագիտական բանախօսութեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴՈՂԱՆՋԻՒՆ ԴՈՂԱՆՋ

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ «Կարապետեան սրահին մէջ, Փետր. 5ին, Էդգար Ցովհաննիսեան դասախօսութիւն մը տուած է Հայ երաժշտութեան մասին: Արա Մանաշ բացման իր խօսքով ներկայացուցած է հայրենի երաժիշտին կեանքն ու գործը: Դասախօսը անդրադարձած է հայ երաժշտութեան արդի վիճակին եւ անոր վերաբերող հարցերուն, ինչպէս նաեւ խօսած է այն հայ երաժիշտներու մասին՝ որոնք մեծ դեր կը կատարեն օփերայի, բեմապարի, համանուագի եւ այլ ճիւղերու ծաղկման ու զարգացման մէջ: Փակման խօսքը կատարած է Գէորգ Գիւմիւշեան՝ յանուն կազմակերպիչ Միութիւններու՝ «Թէքէեան» եւ «Համազգային»:

ՏԻԹՐՕՅԹԻ Հ. Ց. Դ. «Սեպուհ» կոմիտէութեան կազմակերպութեամբ, 20/1ին տեղի ունեցած է Հ. Ց. Դաշնակցութեան տօնակատարութիւնը, Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ: Բացման խօսքը արտասանած է ընկ. Օ. Խաչիկեան: Ա. Ծառուկեանի «Ուխտ Արարատի» քերթուածի արտասանութենէն ետք բանախօսած է ընկ. Գուրգէն Ասատուրեան ծանրանալով Հ.Ց.Դ.ի գործունէութեան զանազան հանգրուաններուն վրայ: Փակման խօսքը կատարած է Կոբիւն քհնյ. Շրիգեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

3.

Նրա մօտով եւ մնացած երեխաներ անցան: Հիացաւ նրանցով՝ ձիւնէ մարդիկ են, թէեւ մանր, բայց եռանդով ու ճարպիկ, նոյնիսկ կարծես ուրախ: Նրանք աչք չեն թարթում, գլուխ չեն թեքում, երբ ներքեւից եկող գնդակները փշշում են իրենց շուրջը: Վեհ բան է մահն արհամարհելը: Փոքրիկներից երկուսը ճարպիկ մագլցեցին վերեւ, ծառից թոկ կապեցին ու ծայրը նետեցին ընկերներին:

— Թոկը բռնեցէք, որ հեշտ բարձրանաք:

Թոկ նետողներից մէկը Զիլ Զաքարի Ուխտանիկն էր: Էլ ի՛նչ երեխայ, նա Աստուած է: Նրա երեսին եղեամ կայ, գլխին՝ սեւ փաթթոց, կրծքին՝ խաչաձեւ կապած փամփուշտակալներ: Նրա մաուզեր հրացանը իր հասակից բարձր է: Այդ հրացանը Ներսէս Զավուշը տեսել է Ուխտանիկի հօր ձեռքին: Սքանչելի է, մէկին փոխարինում է միւսը, կործանում կայ, բայց ոչ վախճան: Ուխտանիկի աչքերում կրակ կայ, եթէ թափուեց, ձիւները կը հալուեն: Ուխտանիկի ձայնն էլ է նման հօր ձայնին:

— Ժիր, ժիր բարձրացէք տղաներ:

×

Մարգարիտը չոքեց ձեան մէջ: Հեղինէն, որ երկու փոքրիկի չալակած բարձրանում էր վերեւ, նրանց ցած դրեց ու գլորուեց դէպի Մարգարիտը: Երկու կին ֆիդայիների հետ մօտ երկունքի ցաւերից գալարուող Մարգարիտի թեւերի տակ ու նրան բարձրացրեց: Մարգարիտը սիրտ տուեց իրեն տանող կանանց:

— Մի վախենաք, քոյրիկներս: Ինձ բան չի պատահի, դուք երեխաներին բերէք:

Կանգ առնել չէր կարելի: Թուրքերի գնդակները հասնում էին քարաւանին: Պէտք է բարձրանալ, միայն բարձրանալ:

Ներսէս Զավուշը ֆիդայիներին ետ էր քաշում՝ ճակատամարտելով: Ձեան մէջ մնում էին ֆիդայիների դիակներ:

Կանայք Մարգարիտին հասցրին մի ժայռի: Դա արդէն լերան գլխին էր՝ հայեացքը դէպի արեւելք: Հեղինէն ձեան տակից խոտի խուրձ հանեց՝ ձիւնը ետ տալով ոտքով ու ձեռքերով: Երեխաները խլուրդների նման մտան ձեան մէջ թաղուած մացառուտը ու սկսեցին չոր ճիւղեր հաւաքել: Հեղինէն ձիւնը փոս արեց, մինչեւ հասաւ հողին: Ապա դաշոյնով փորեց հողը, մանրացրեց ու տաքացրեց երեխաների արած կրակի վրայ: Տաք հողը փռեց կարպետի գոգում, Մարգարիտին նստեցրեց վրան:

Ֆիդայիները ետ էին մղում Թուրքերի գրոհները: Նրանք գիտէին, թէ ինչ է կատարւում ժայռի տակ:

Խորէն աղան ձիւնոտ մատներով փակեց աչքերը: Այս ի՛նչ փորձանք է բերում Աստուած իր գլխին: Բենիամինի հետ կպաւ ձիւնէ գդակ վրան մի քարի, լարուեց ողջ ուժով եւ որդու օգնութեամբ քարը տեղահան անելով՝ գլորեց դէպի թշնամին:

Մարգարիտը լսեց երեխայի ճիչը: Բերանում այրուցք զգաց, ձեռքը տարաւ դէպի ձիւնը, Հեղինէն կանխեց:

— Կը վնասի, մի կեր:

Նա չտապելով մաքրեց նորածնին: Կանայք իրենց բերաններից տաք գոլորշի էին փչում փոքրիկի մարմնին, որ չսառչի: Հեղինէն նորածնին փաթաթեց տաքացրած հողի մէջ, բարուր արեց: Ետեւից եկողները անհանգիստ գոչում էին.

— Շտապեցէք: Ի՞նչ էք խոնուել իրար գլխի: Թուրքը մօտենում է:

Զօրապետը ներքեւից կանչեց.

— Ի՞նչ է ծնուել, Հեղինէ:

— Տղայ...

Խորէն աղան ձիւն քսեց երեսին: Բենիամինը շրթունքները սեղմեց, որ մարմինը բռնած ծիծաղը չպոռթկայ: Ախր եղբայր ունեցաւ, այն էլ իրենց այս ողբալի վիճակի մէջ:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(253 — Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն մի ոմն կը նուիրէ 200 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, գնահատելով անոր ազգանուէր անշեղ աշխատանքը։

×

ՊՐՈՆԷՆ Տէր եւ Տիկ. Կ. Յովակիմեան իրենց սիրելի Տոքթ. Գէորգ Քէփէնէկ–եանի ամուսնութեան ուրախ առիթով 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Իրենց մօտ Անիձա Ճիհանեանի յիշատակին Հայ Կարմիր Խաչի օժանդակութեան կայանի ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն.— Տէր եւ Տիկ. Մ. Ճիհան–եա 550 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Փափազեան 100 Ֆր.։

Ժ. ՑԱՆԿ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Կարտանի մասնաճիւղին միջոցով հանգանակուած

ՀԲԸՄ.ի Կարտանի մասնաճիւղը	1000
Տէր եւ Տիկ. Խաչատուր Պօղոսեան	500
Փօլ Պետոյեան	300
Տիկ. Եվանիկ Կիւրճեան	300
Սուրէն Տէր–Գէորգեան	200
Ժագ Մելքոնեան	200
Հայկազուն Պօյաճեան	200
Խաչատուր Զախամեան	200
Կարապետ Կիրակոսեան	200
Օհան Տալոյեան	150
Տիկ. Աստղիկ Տէր–Սահակեան	150
Լեւոն Կարապետեան	150
Հայրապետ Եսայեան	150
Տիկ. Մարի Նաւօեան	150
Մկրտիչ Փէրէնեան	100
Թադէոս Գաբրիէլեան	200
Յարութիւն Զախամեան	120
Մարգրիտ Գորթէս Զախամեան	100
Գրիգոր Զախամեան	100
Խաչատուր Գալայճեան	100
Սիրական Աւետիսեան	100
Սիմոն Անթոնեան	100
Տիկ. Մարգրիտ Տէրտէրեան	100
Տիկ. Հայկանոյշ Ահարոնեան	100
Ժագ Քրանճիեան	100
Գէորգ Գալուստեան	100
Տիկ. Մարի Թումայեան	100
Տիկ. Ռեփեկա Յակոբեան	100
Տիկ. Մարի Մանկոյեան	100
Սիմոն Մկրտիչեան	100
Յովհաննէս Մկրտիչեան	100
Վարդան Խմէրեան	100
Պարգեւ Կիւրճեան	100
Գէորգ Յովսէփեան	100
Մկրտիչ Մարոյեան	100
Սարգիս Մարկոյեան	100
Ժագ Պետրոսեան	100
Գառնիկ Ավճիեան	100
Երուանդ Պելտոյեան	100
Պեհրու Պողոյեան	100
Տիկ. Հազրվարդ Նաւոյեան	100
Կարապետ Տալայեան	100
Հայկազուն Թիվինճեան	100
Յովսէփ Պօյաճեան	100
Պօղոս Հէպօեան	100
Ալպէր Գալայճեան	100
Տիկ. Թագուհի Յովսէփեան	70
Մարի Խօզկիւլեան	50
Սիւզան Հայրապետեան	50
Վահան Տէմիրճիպաշեան	50

(Շար)

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ ՏՕՆԵԼՈՒ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ
Նուիրուած
ԿՈՄԻՏԱՍԻ
Ծննդեան 110ամեակին առթիւ
13 Մայիս

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Էսաեան Սանուց Միութեան, Շաբաթ, Փետր. 24, ժամը 15.30ին, Պարոյր Սեւակ գրադարան, 32, Ռիւ տը Թրեվիզ, Փարիզ 9րդ։ Օրակարգ. 1) Տեղեկագիր-ներու ընթերցում։ 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Պոլսեցի հայ երիտասարդ մը, համալսարանաւարտ հաշուակալութեան, որ աշխատանքի արտօնութիւն ունի, գործ կը փնտռէ հաշուակալական կամ առեւտրական հաստատութեան մը մէջ։
Հեռաձայնել՝ 656–29–01

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Հինգշաբթի, Փետր. 22, տօն է Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն մերոց՝ հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին, 451 Թ.։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը հրաւիրուին մեր ժողովուրդն ու դպրոցներու աշակերտութիւնը եւ մեր մանուկները ներկայ գտնուելու, ներշնչուելու Վարդանանց հաւատքով եւ աղօթելու Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ անսասանութեան համար։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 64րդ տարեդարձը Ապրիլ 8, Կիրակի ժամը 13ին, ճաշով։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դաշտահանդէսը Յունիս 17ին։

×

Կապ. Խաչի 50ամեակը Կրընոպլի մէջ, Մայիս 20ին։

×

Կապոյտ Խաչի յիսնամեակը կը տօնուի մեծ շուքով Ապրիլ 1ին, Սալ Կավոյի մէջ։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ
ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ
7 օր Աթէնք եւ իր շրջանները — 8 օր Հռոդոս կղզին
3800 Ֆր.

Voyage spécial pour la Fête des Mères

7 jours Athènes et ses environs
8 jours l'Ile de Rhodes
du 21 Mai au 05 Juin
Accompagné par Varoujan SARKISSIAN
Renseignements et Programmes détaillés contactez :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujan	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԲԱՐԵԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲՈՑ

Գրեց՝ ՎԱՉԷ Ծ. Վ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ
Գին՝ 10 ֆր.
Գրել՝
Archimandrite V. IKNADIOSSIAN
Eglise St. Tateos
Camp. Périer, St. Antoine,
13015 Marseille

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Dans les salons de l'Hôtel GEORGE V
Փետրուար 25, Կիրակի, ժամը 15-24

Sous la présidence de
Monsieur ANDRE CHAMSON
de l'Académie Française

Matinée Dansante

Animé par BEDIK et son orchestre
et le TRIO ATHENEE

Ambiance Gréco-Arménienne — *Election miss Croix Rouge*

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ.— Պատմական Հայաստանը եւ կապադովկիան երիտասարդներու կողմէ, ժամը 16ին
Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել 985.36.53
Մուտք 40 Ֆր. — ուսանողներու կէս գին
Մուտքը ազատ է Լիբանանցի ուսանողներու համար։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍ. ՋԱՅՆԱՍՓԻՌՈՒՆ

Այս Կիրակի, Փետր. 25, ժամը 8ին Ֆրանս — Քիւլթիւռ կայանէն, հայկ. յայտագիր, որու կը մասնակցին.— Հայր Նորվան, Ժան–Փիէռ Մահէ, Հ. Տալմէ։

ՏՕՆ Ս. ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑ

Հովանաւորութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանի, Հինգշաբթի, Փետր. 22ին, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, պատշաճ արարողութիւն եւ հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ
ՆՇԱՆ ՔՀՆՅ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ խաչակիր ՔՀՆյ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Կը մասնակցի արարողութեանցս Մակար ՔՀՆյ. Նաճարեան։

Սկիզբ արարողութեանց ժամը 9ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10.15ին, քարոզ ժամը 11.15ին։

Արարողութեանց աւարտին ընդունելութիւն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

Հրաւիրուած են բոլոր եկեղեցականները, եկեղեցական եւ ազգ. մարմինները, միութիւնները եւ համայն ժողովուրդը անխտիր։

MUTAFIAN

Մութաֆեանի վրայ գրուած գիրքը, շքեղ տպագրութիւն, 145 էջ, գունաւոր եւ սեւ բազմաթիւ նկարներով, կը վաճառուի՝
S. FRANCISCO :
European book Company
925 Larkin Street
NEW YORK :
Librairie Brentanos, 105 5 th Avenue
Librairie JEAN GABRIEL
515 5 th. Avenue
PARIS :
Flammarion, Centre Pompidou
Place Beaubourg
FNAC, rayon 800
136, Rue de Rennes
LIBRAIRIE LE HAMEAU
15, Rue Servandoni
LIBRAIRIE SAMUELIAN
51, Rue Monsieur le Prince
LIBRAIRIE PALOYAN
9, Rue de Trévise
LIBRAIRIE LE PETIT PRINCE
121 Boulevard Saint-Michel

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55035

AVEC LE CONCOURS DE
AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose
au départ de MARSEILLE
des VOYAGES-ARMENIE
MOSCOU - EREVAN
2 nuits — 12 jours
PRIX 3750 F.
DEPART
Vendredi 9 Mars
Jeudi 22 Mars
Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.
Renseignements et réservations
Jacques CHELELEKIAN — 87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12
et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France
Org. Lic. 97

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
21
MERCREDI
21 FEVRIER
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.321 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 54e ANNÉE — N° 14.321

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔ՝ ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

1978-Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

— O —

(Ե. եւ վերջին մաս)

Երեք ամիսներու այս շրջագայութեան ընթացքին գրեթէ բոլոր կիրակիները — տասը անգամ — անխափան պատարագեցինք ու քարոզեցինք: Այս պատարագներուն կը յաջորդէին սովորաբար սիրոյ սեղաններ, որոնց ընթացքին կ'անդրադառնայինք մեր այցելութեան նպատակին եւ կուտայինք Հայրապետի ողջոյնը եւ օրհնութիւնը, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ Հայութեան եղբայրական սէրը ու մեր սրտաբուխ պատգամները եղբայրասիրութեան, համերաշխութեան ու միասնականութեան: Իսկ շաբթուան սովորական օրերուն մեր այցելութիւնները կը սկսէին երեկոյեան եկեղեցի մուտքի արարողութեամբ եւ ողջոյնի խօսքով, որմէ յետոյ ներկաներ կը հաւաքուէին եկեղեցիներու սրահները ունկնդրելու համար մեր բացատրական խօսքերը, որմէ յետոյ տեղ. իշխանութիւնները կը կատարէին նուիրահաւաքութիւն, զոր կը ղրկէին իրենց կեդրոնները, առաջնորդարանները: Այս առթիւ գոհունակութեամբ ու գնահատանքով անդրադարձանք, որ մեր բոլոր այցելած տեղերը համայնքային իշխանութիւնները — առաջնորդները, հոգեւոր հովիւները եւ ծխական խորհուրդները — մեծապէս ձեռնտու եղան մեզի, նախապէս կազմակերպելով, հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ, այցելութեանց ծրագիրները, որուն շնորհիւ կարելի եղաւ տրուած կարճ ժամանակամիջոցին մէջ արդիւնաւոր դարձնել մեր այցելութիւնները: Բոլորին կը յայտնենք մեր սրտագին շնորհակալիքը: Գոհունակութեամբ կրնանք ըսել թէ այս ընդարձակ շրջագայութիւնը որքան մեզի, նոյնքան ալ տեղական համայնքներուն ունեցաւ իր նիւթական ու բարոյական օգտակարութիւնը: Վարձքը կատար բոլոր օժանդակ ու կազմակերպիչ մարմիններուն եւ Աստուած առատապէս վարձահատոյց ըլլայ բոլոր նուիրատուներուն:

Չմոռնանք յիշել նաեւ որ ամէն տեղ, ուր որ անկարելի չէր ժամանակի կարճութեան պատճառով, մենք պարտականութիւն համարեցինք այցելել մեր Պետութեան ներկայացուցիչներուն, դեսպաններուն ու հիւպատոսներուն, որոնց հետ ունեցանք շատ սիրալիր տեսակցութիւն ու խօսակցութիւն:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ.— 1978ին, մեր կրօնական դասին վրայ աւելցաւ մէկ հոգեւորական, յանձին Միւռոն Քհնյ. Այվազեանի, որ ձեռնադրուեցաւ Պիւյիւքտէրէյի Ս. Հռիփսիմեանց եկեղեցիի վրայ: Երկու քահանաներ ղրկեցինք արտասահման, մին Ֆրանսա, միւսը Ամերիկա, որով արտասահման ծառայող մեր հոգեւորականներուն թիւը բարձրացաւ տասի: Տարւոյն վերջերը կորսնցուցինք Յարութիւն Ա. Քհնյ. Հալաճեանը, Ֆէրիգիւղի աւագերէցը եւ Կրօն. Ժողովի Բ. ատենապետը: Այժմ մեր հովանաւորութեան ներքեւ ունինք 35 հոգեւորականներ մէկ եպս., երկու վրդ., մէկ աբեղայ եւ 32 քահանայ հայրեր, որոնցմէ երեքը կը պաշտօնավարեն գաւառները, իսկ մէկը անկողնոյ կը ծառայէ: Ձեռնադրած ենք նաեւ երկու սարկաւագներ, Պերճ Քալ՝ գաւառի եկեղեցիներու վրայ, եւ Շահնուր Այնաճեան՝ Գատըգիւղի եւ Գարթալի եկեղեցեաց վրայ, որով մեր սարկաւագներու թիւն է ներկայիս 25:

Կրօնական Ժողովի անդամներէն Յարութիւն Ա. Քհնյ. Հալաճեանի վախճանումով եւ Դաւիթ Ա. Քհնյ. Երէցեանի յառաջացեալ տարիքի բերմամբ երկար ատենէ ի վեր անկողնոյ ծառայելուն հետեւանքով՝ Կրօն. Ժողովի 9 անդամներուն թիւը երեքի իջած էր, միւս չորս անդամները նախորդ տարիներուն վախճանած ըլլալով արդէն: Նկատի ունենալով որ անցեալին նոր Կրօն. Ժողով մը ունենալու մեր ձեռնարկները յաջողութեամբ չպսակուեցան, իսկ նոր կառավարութեան մեր դիմումին արդիւնքն ալ դեռ յայտնի չէ, ուստի պատշաճ նկատեցինք Կրօն. Ժողովոյ գործօն երեք անդամոց հաւանութեամբ, մեր հոգեւորական դասու ատեանով աւագագոյն երեք անդամները՝ Հոգ. Ասատուր Վրդ. Ծիլօղեանը, պատրիարքական փոխանորդ Վրթանէս Ա. Քհնյ. Տէրտէրեանը եւ Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ լուսարարապետ Բարթող Ա. Քհնյ. Խրքաճեանը հրաւիրել իբրեւ առժամեայ անդամներ Կրօն. Ժողովի, ցնոր տնօրինութիւն: Անոնք ներկայ եղան տարւոյն վերջին ՃԽԴ. ժողովի նիստին:

Տիարպագըրի հովիւը 15 տարիներու ծառայութենէ յետոյ առողջական պատճառներով հարկադրուեցաւ հրաժարիլ. ատեն մը այս համայնքին հոգեւոր մատակարարութիւնը կատարուեցաւ քաղաքէս ղրկուած ժամարար հոգեւորականներով, իւրաքանչիւրը երկու շաբթուան համար: Ի վերջոյ վարչական փոփոխութիւններով Իսքէնտէրունի Վարագ քահանան փոխադրեցինք Տիարպագըր, իսկ Գայսէրիի հովիւ Սերովբէ քահանան ղրկեցինք Իսքէնտէրուն: Գայսէրիի փոքրացած հայ համայնքին համար պարբերաբար կը ղրկուին այցելու քահանաներ: Իսկ Վագըֆգիւղի երկարամեայ քահանան (ձեռնադրուած 1937ին) կը մնայ իր պաշտօնին վրայ: Տարին մի քանի անգամ ուխտաւորական խումբեր կ'երթան թէ՛ Գայսէրի եւ թէ Իսքէնտէրուն, Գըրգխան ու Վագըֆգիւղ:

Հայրապետի հանած յատուկ կոնդակով անցնող 1978 տարին յայտարարուած էր Յովհաննէս Բաղիշեցի Կոլոտ պատրիարքի ծննդեան 300ամեակի յոբելենական տարի: Ընդառաջելով այս հրահանգին, յոբելենական տարիի եւ հանդիսութեանց պաշտօնական բացումը կատարեցինք Փետրուար 12ին, Կոլոտի մահուան տարեդարձին, հանդիսաւոր պատարագով, զոր անձամբ մատուցինք Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ, ուր կարդացուեցաւ Հայրապետին վերոյիշեալ սրբատառ կոնդակը: Շարունակուեցաւ այս հանդիսութիւնը Փետր. 14ին, Կոլոտի թաղման տարեդարձի օրը, համանման կրօնական հանդիսութեամբ՝ Ղալաթիոյ Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցիի մէջ, ուր թաղուած են Կոլոտի աճիւնները: Այս հանդիսութեանց փակումը կատարեցինք Սեպտ. 21ին, Ֆէրիգիւղի Ս. Վարդանանց եկեղեցիի մէջ, ուր յետ հսկումի ժամապաշտութեան, զանազան բանախօսներ անդրադարձան Կոլոտի կեանքին ու գործունէութեան, մէջ ընդ մէջ շարականներու երգեցողութեամբ, զոր կատարեց կեդրոնական Դ. Դաս երգչախումբը: Այս առթիւ հրատարակուեցաւ գեղեցիկ Յուշագրքոյկ մը գունաւոր տպագրութեամբ:

Սանուց միութիւններէ ոմանք շարունակեցին իրենց մշակութային եւ ֆոլքլորիկ գործունէութիւնը երգով, պարով ու զանազան բանախօսութիւններով եւ ձեռնարկներով: Յիշատակութեան արժանի է Հանէսեան նուագախումբի երաժշտական ելոյթները Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ Նարեկեան սրահին մէջ, խմբավարութեամբ երգահան - երաժիշտ Յարութիւն Հանէսեանի: Կեդրոնական երգչախումբը այս տարի եւս տուաւ իր համերգը Կարօ Արմանի ղեկավարութեամբ:

Ռումէլիհիսարի Ս. Սանդուխտ եկեղեցին, որ ներքնապէս ամբողջութեամբ այրած էր 1972ի վերջերը, եւ հապճեպ ու առժամեայ կարգադրութիւններով հնարաւոր եղած էր պաշտամունքի բանալ 1973ի Ծննդեան տօնին, աւելի քան չորս տարիներու յարատեւ ու հետեւողական աշխատանքի պէտք եղաւ ձեռք ձգելու համար անոր նորոգութեան արտօնագիրը: 1977ին սկսուած նորոգչական չոգեպինդ աշխատանքը այս տարի աւարտած ըլլալով, անոր բացումն ու օծումը կատարեցինք Յուլիսի սկիզբները, եկեղեցիի անուան տօնախմբութեան օրը:

Մեր համայնքային հաստատութիւնները, եկեղեցիները, վարժարաններն ու բարեսիրական հաստատութիւնները շարունակեցին իրենց գոյութիւնը եւ գործունէութիւնը, յաճախ շատ դժուար պայմաններու ներքեւ. ընդհանուր սղութիւնը մէկ կողմէն եւ Էվգաֆի եւ Կրթ. Տնօրէնութեանց յարուցած անտեղի սեղմումները միւս կողմէն, որոնց մանրամասնութեան չենք ուզեր մտնել, անոնցմէ ոմանց անդրադարձած ըլլալով անցեալ ու նախորդ տարիներուն, որոնք, ինչպէս ըսինք, առանց որեւէ մեղմացումի նոյնութեամբ շարունակուեցան: Այս տարի Տնտեսական նախարարութիւնը (Մալիէ)ն ալ եկաւ աւելնալ վերոյիշեալներուն վրայ, տուրք դնելով մեր վարժարաններէն ոմանց շէնքերուն վրայ, որոնք սկզբանէ անտի զերծ եղած են նման տուրքերէ: «Մալիէ»ին պատճառաբանութիւնը այն է որ աշակերտներէն կրթաթոշակ - նուէրներ կ'առնուին, հետեւաբար շահու համար կը գործածուին այդ շէնքերը, առանց անդրադառնալու թէ աշակերտներէն առնուածը վարժարանի ընդհանուր ծախուց ամէնէն չնչին մէկ տոկոսը կը կազմէ, եւ հազիւ կը բաւէ աշակերտներուն տրուած կէսօրուան ճաշի եւ այլ դասարանային ծախքերուն: Ուսուցչաց ամսականները, որոնք կը կազմեն ծանրագոյն մասը դպրոցներու պիւտճէին եւ կ'աւելնան տարուէ տարի, կը հայթայթուին եկեղեցիներու կողմէ զանազան ձեռնարկներով: Մեր վարժարանները բացայայտօրէն շահու համար չեն բացուած եւ եկամուտի աղբիւր չեն՝ նման միւս թրքական «մասնաւոր» վարժարաններուն:

Այս տարի ունեցանք 761 մկրտութիւն, 487 պսակ եւ 734 յուղարկաւորութիւն:

Մեր գնահատանքն ու օրհնութիւնը բոլոր անոնց, որոնք գտնուեցան պարտականութեան պատնէշին վրայ մեր կրօն., կրթ., ու բարեսիրական հաստատութեանց մէջ, եւ որոնց յարատեւ, լուռ ու հաւատարիմ գործակցութեամբ ընթացան եւ իրականացան այն առօրեայ գործերը, որոնք տեղ չեն գտներ նման տեղեկագիրներու մէջ, եւ որոնք սակայն կը տեւականացնեն կեանքը եւ գոյութիւնը այդ հաստատութեանց:

Մեր գնահատանքը նաեւ հայ մամուլին որ շարունակեց սպասը Հայ Գիրին եւ օգտակարութիւնը մեր համայնքին: Ամէնքին վարձքերը կատար ըլլան, ու բոլորիս սիրտերը լեցուն մնան աւելի պայծառ, աւելի արդար ու աւելի դիւրատար օրերու յոյսերով եւ ակնկալութիւններով:

Աղօթարար՝

ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, վերջին քանի մը օրերու ընթացքին շուրջ 600 ուսանող ձերբակալուած է, իբրեւ հետեւանք այն միջադէպերուն, որոնք տեղի ունեցան, 1976ին սպաննուած ահաբեկիչ — պարագլուխ՝ Պարտաքճիի մահուան տարելիցին առթիւ:

ՓԵՔԻՆ եւ Հանօյ կը յայտարարեն թէ կռիւները դադրած են եւ երկու կողմերն ալ յաղթանակի մասին կը խօսին: Չին զօրքերը որոնք Վիէթնամ մտած էին, սկսած են նահանջել: Հանօյ կ'ըսէ թէ 4000 Չինացի մեռած է եւ մեծ քանակութեամբ պատերազմական կազմած փճացած: Վիէթնամի Փարիզի դեսպանը խստօրէն կը դատապարտէ չինական յարձակումը: Ըստ ամերիկեան աղբիւրներու Չինացիք չեն քաշուիր եւ կռիւները կը շարունակուին:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ կը շարունակուին մահապատիժներն ու գնդակահարումները: Չորս զօրավար մահուան դատապարտուած են Երկուշաբթի գիշեր եւ հրացանազարկ եղած քանի մը ժամ ետք: Խոմէյնի յոգնած է եղեր վերջին շրջանի թափած ճիգերէն (78 տարեկան է) եւ քանի մը օր պէտք է հանգստանայ: Այս ամբողջ իրարանցումներու հետեւանքով, հարաւ. Լիբանանի մէջ ալ «մոռցուած են» 140 պարսիկ զինուորներ (ՄԱԿի զօրագունդի հաշւոյն հոն էին), որոնք արդէն իսկ «պարսկական յեղափոխութեան որբերը» (անշուշտ՝ չափահաս) մկրտուած են:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ գործադուլը կը շարունակուի եւ հակառակ նախարար Լըքայի ազդարարութեանց, շարժումը կը կարծրանար դեռ Երկուշաբթի թէեւ Էս. Փէ. Էֆ.ի (Արտադրութեան Ֆրանսական Ընկերութիւն) ժողովը չէր կրցած սպառել օրակարգը: Ներկայ գործադուլին հետեւանքով վերոյիշեալ ընկերութիւնը (որու բացը 112 միլիոն էր 78ին եւ նախատեսուած՝ 90, 79ի համար) որ 250 միլիոնի պէտք ունի սնանկութեան առաջքն առնելու համար, օրական երկու միլիոն նոր պարտք կ'ունենայ: Ժողովուրդն ալ շատ դժգոհ է բայց առեւտրական չատ նկատի չառնուիր, ընդհանրապէս: Ցիշենք որ այս շարժումը ծնաւ, ուրիշ հետեւ Ա. Ֆ. Ը.ի բացը պակսեցնելու համար, որոշուած է պաշտօնազուրկ ընել 424 հոգի:

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐՈՒ պաշտօնէութիւնը 48 ժամուան գործադուլի կը դիմէ Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի (Փետր. 21-22):

ԿԻՊՐՈՍ անշուք կերպով ոգեկոչեց իր անկախութեան քսանամեակը: Հազիւ յիշողներ կան թէ 1959 Փետրուար 19ին Յունաստան, Թուրքիա եւ Մեծն Բրիտանիա սահմանադրութիւն մը շնորհած էին կղզիին:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԻԳ.

Այս ընդհանուր անհանդուրժողութիւնը շատ լաւ պարզեց Թէքեան, սակայն իր պաշտպանած նորին հակայարձակումը նոյն հմտութեամբ չվարեց կամ չներկայացուց։ Լեզուի եւ լեզուի վերանորոգման մասին ըսածները չբաւականացուցին գէթ զիս։ Աւելի հետաքրքրական էր իր այն հաստատումը, որ « բանաստեղծութիւնը ստեղծագործութիւն մըն է, իսկ այդ իբր նախադրեալ ունի իր ազգային ժառանգը եւ իբր նախապայման չկրկնելը »։ Անշուշտ ի գին ամէն ինչի կրկնելէ խուսափելու ճիգը կրնայ արտառոց բաներ արտադրել, սակայն հոս ընդհանրապէս Թէքեանին համաձայն կը գտնեմ ինքզինքս, մէկ վերապահութեամբ։ Գրականութիւնը յաճախ հինը նոր ձեւերով « կրկնելու » արուեստն է։ Ամբողջ 2500 տարուան քնարերգական բանաստեղծութիւն մը կայ, օրինակ,

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Սաֆոյէն մինչեւ Ռոնսար, անկէ մինչեւ Եէյց (Իռլանտայի մեծ հանճարը), ու անկէ ալ ժամանակակից Սիլվիա Փլոթը (Ամերիկացի բանաստեղծուհի), որ սիրոյ մասին է, « Ես քեզի շատ կը սիրեմ » ըսելու նոր ձեւերու փնտռտուքն է, որու ընթացքին լեզուի եւ կառոյցի եւ մտածելակերպի հսկայ փոփոխութիւններ կը կատարուին։ Միաժամանակ կան բոլորովին « նոր » նիւթեր ալ, օրինակ՝ ամերիկեան արդի գրականութեան փոքր « կոթողներէն » եղող այն կտորը, ուր Փլոթն իր հօրը հանդէպ ունեցած ատելութիւնը գրի կ'առնէ, եւ բոլոր հեղինակութիւններու վրայ կը յարձակի՝ հօրը վրայ յարձակած ատեն։ Նիւթը բոլորովին նոր պիտի ըլլար մեզի, այսինքն՝ Սփիւռքահայ գրականութեան համար, սակայն Փլոթի օգտագործած կառոյցը, այդ կտորին մէջ՝ ո՛չ։ « Նոր »ը միակտուր բան մը չէ անպայման, եւ այս 2 բուները կրնան նոյն ծառի ճիւղերը ըլլալ, նոյն արմատներէն աւիշ ստանալով ու երբեմն իրարու փաթթուելով...։

Թէքեան խօսեցաւ Արեւմտեան արուեստի արդի շարժումներու եւ մերժումներու մասին, ընդգծեց որ այդ արուեստը կը մերժէ պատգամ, փրոփականտ, խրատ եւ իմաստութիւն քարոզել, քանի որ քսաներորդ դարու կեանքը, գիտութիւնը եւ յարաբերականութեան գաղափարի յաղթանակը բոլորն ալ ցոյց կուտան որ այն հեղինակութիւնը՝ որ կը յաւակնի պատգամ եւ իմաստութիւն ճառել, շատ կոշտ, ժամանակաւոր եւ մենատիրական բան մըն է. ուրեմն՝ ըմբոստութիւն եւ մերժում այն տափակութիւններուն՝ զորս կը քարոզեն դեռ հայ թէ օտար ընկերութիւններու « հեղինակաւոր » խօսնակները։ Բանաստեղծութիւնը կը սկսի հոն՝ ուր կը սկսի նման խօսնակային դերի մերժումը։ Բանաստեղծը կը վերադառնայ լեզուին, իրերուն՝ որոնք այնքան ալ պարզ եւ հասկնալի իրականութիւններ չեն, իր անձնական գիտակից փորձառութեան եւ իր հոգիի յաճախ անգիտակցօրէն ընդունած յարաբերութիւններուն։

Ես պիտի աւելցնէի միայն սա, — նման մերժում բանաստեղծութիւն չի պահանջեր. յօդուածագիր մըն ալ կրնայ նո՛յն ըմբոստութիւնը ցոյց տալ։ Լեզուական եւ կառուցային որոշ խստապահանջութիւն մը, բառերու խտութիւն մը պէտք չէ՞ ըլլայ բանաստեղծութեան իւրայատուկ յատկանիշը, իսկ եթէ այո՛ է պատասխանը, « խտութիւնը » եւ « պարզութիւնը » « հասկնալի » ըլլալու եւ չըլլալու պայքարը ի՞նչպէս պէտք է մղուի բանաստեղծութեան եւ քննադատութեան մէջ։ Այս հարցն ու անոր պատասխանը տեղ չունեցան Թէքեանի ելոյթ — դասախօսութեան մէջ։

Թէքեան պերճախօս էր երբ ձաղկեց Սփիւռքի զանազան շրջաններու գրականութեան ձախողանքը, անոր զարգացման մերժումը, անոր կրկնութիւնները։ Միայն Սփիւռքահայութեան միտքը չէ՛ որ կեցած է, ըսաւ ան, կեցած է նաեւ սիրտը։ Հայ գրողը կը մերժէ նոր ապրումներ, անհաղորդ մնալով թէ՛ իր ենթագիտակցութեան, թէ՛ ալ իր ժողովուրդի զանազան խաւերու իրականութեան։ Իր ժողովուրդին պէս, հայ բանաստեղծն ալ վարժուած է « առանց հարցադրումի ընդունիլ » ամէն ինչ։ Կանգ առած է Վարուժանի եւ Արարատի առջեւ, այն հաւատքով որ անոնց կամ անոնց մասին ըսուած հին խօսքեր կրկնելով կարելի է Հայ մնալ։ Չէ հասկցած որ անոնք Սփիւռքի ժառանգին մաս կը կազմեն, սակայն նոր Սփիւռք, տեւող Սփիւռք, հոյակապ հինը կրկնելով չի կառուցուիր։

« Սփիւռքը », շեշտեց Թէքեան, « պորտակապի խզում մըն է։ Մայրը՝ Հայրենիքն է, եւ միեւնոյն արիւնն է որ կը հոսի Սփիւռքի եւ Հայրենիքի երակներուն մէջ, սակայն այս երկուքը անջատ էութիւններ են »։ Նոր Սփիւռքը ոչ իր իսկ անցեալը կրկնելով կրնայ ապրիլ, ոչ ալ Հայաստանի փէշերուն կառչելով գոհանալ։ « Իւրաքանչիւրը կ'ապրի տարբեր պայմաններու մէջ », եւ որքա՛ն ալ զօրաւոր է մեր հոգեկան կապը, նոյնը չե՛ն մեր գոյապայմանները, նոյնը չեն կրնար ըլլալ մեր արուեստագէտներն ու մշակոյթը։ Դժբախտաբար, մինչ Սփիւռքահայ հանրութեան մեծամասնութիւնը կը յանձնուի օտարին եւ անոր նորին, մեր մտաւորականութեան մեծամասնութիւնը՝ ուսուցիչներ, գրողներ, խմբագիրներ եւայլն, իբր հակազդում միայն նորը մերժել գիտէ։ Այս Համագումարը գրողներու մէկտեղում իբրեւ՝ կարեւոր է, սակայն ոչինչ պիտի արժէ եթէ չըմբոստանայ մերժումի ներկայ իրավիճակին դէմ, « եթէ չկազմակերպուի գրողին միջավայրը, հրատարակչատունը, որակաւոր նոր թերթ մը, վերջապէս գրողներու եւ ընթերցողներու ուղղակի եւ անուղղակի յարաբերութեան միջոցները »։ Ներկաներէն շատեր « հին »եր էին, բայց Թէքեանի այս փակման խօսքը անոնց կողմէ ալ գնահատութեան եւ ծափահարութեան արժանացաւ։

(Շար. — 23)

LIVRES REÇUS :

SUR LE CHEMIN DE LA LIBERTE, Avétis Aharonian, traduit par Robert Der-Merguerian et Léon Kétchyan. 208 pages, broché, nouvelles précédées d une bibliographie complète d'Aharonian. Editions Parenthèses, 13360 Roquevaire.

ARCHI DE SOLEIL, de Varoujan Arzoumanian et Patrik Bardou (architectes, membres du Collectif de Recherche « avenir » ce livre fait le point sur une technique en pleine mutation et présente surtout l'énergie solaire d'un point de vue architectural). Editions Parentéeses, 13360 Roquevaire.

1978Ը «ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Երեք պապ նոյն տարուան մէջ։ Հազուադէպ դէպք մը։ Հազուադէպ կրկնապէս քանի 1522էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով ոչ-իտալացի պապ մըն է որ կը դառնայ Ս. Պետրոսի 264րդ յաջորդը։ Լեհ Կարդինալ Վոժթիլա՝ Քրաքովիոյ արքեպիսկոպոսը կ'առնէ Յովհաննէս — Պօղոս Բ. անունը։

Անակնկալ մը եւս, Նոպէլի խաղաղութեան մրցանակը միասնաբար Սատաթին եւ Պեկինին, մանաւանդ որ Քէմփ Տէյվիտի համաձայնութիւններէն յետոյ Իսրայէլ — Եգիպտոս բանակցութիւնները դաշինքի մը ստորագրութեան կը ճանչնան ելեւէջները։ Իսկ Նոպէլի գրական մրցանակը անծանօթ գրագէտի մը՝ Իզաաք Սինկէր։

Միջազգային այժմէականութեան լուսարձակները ուղղուած են դէպի Լիբանան որ կը շարունակէ ապրիլ իր գողգոթան։ Պէյրութ ռումբերու տարափին տակ դարձած է դժոխք։ Հարիւրաւոր մեռեալներ եւ վիրաւորներ։ Երկրին մէջ ոչ կառավարութիւն, ոչ նախագահ։ Ժողովուրդ մը կը ջարդուի եւ արեւմտեան աշխարհը միշտ հոգեհաճ խօսքերու եւ առաջարկներու հանդրուանին է։ Ո՞վ սկսաւ կռիւը, Սուրիական խաղաղապահ ուժերը թէ քրիստոնեայ քաղաքագործերը։ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Տը Կիրինկօ այս վերջինները կ'ամբաստանէ։ Կարեւոր չէ։ Դժբախտութիւնը այն է որ ժողովուրդ մը հոգեվարքի մէջ է։

Պարսկաստանի մէջ կացութիւնը չի բարելաւուիր եւ ժողովուրդը կը շարունակէ ցոյց տալ իր հակառակութիւնը Շահին, մինչ Ալժէ մտահոգ է Պումետիէնի մասին որ խորհրդաւոր կերպով բացակայ է հանրային բեմէն։ Քաղաքական տագնապ Պելժիոյ մէջ ուր նախարարապետ Թինտէման հրաժարած է։ Գերմանական մարքը կը վերարժեւորուի եւ տոլարը կը շարունակէ իր անկումը։

Լարուած մթնոլորտ Չինաստանի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ։ Վերջապէս Կարպով ճատրակի աշխարհի ախոյեան կը հռչակուի, իր մրցակիցը Կորչնոյ կը լքէ վերջին խաղը։

Տրոցքիի մարդասպանը՝ Ռամոն Մերքատէր կը մեռնի Քուպայի մէջ։ Կը մեռնի նաեւ, 82 տարեկանին, Անաստաս Միկոյեան, Խորհրդային աշխարհի «քաղաքական երկարակեցութեան» միակ օրինակը։

ՖՐԱՆՍԱ

Հոկտեմբերը կը յատկանշուի ընկերային բուռն բողոքումներով։ Գործադուլի շարժումները թղթատարի սպասարկութեանց մէջ, երկաթուղիի ուղեվարներու, նաւարաններու մէջ անդամալոյծ ընելով ֆրանսական բոլոր նաւահանգիստները։

Ազգային Ժողովին մէջ ընկերվարականներու արդելքի բանաձեւը միայն ընդդիմութեան ձայները կը ստանայ, բայց մեծամասնութիւնը մթնոլորտը ապականած է, քանի Շիրաքի կուսակցութեան պատասխանատուներէն մէկը կ'ըսէ՝ «աւելի լաւ է ուժով ունենալ մեծամասնութեան հետ, քան վարիլ ընդդիմութեան հետ»։

Նախագահ Ժիսքար Տ'էսթէն կ'այցելէ Պրազիլը եւ Անտոռան, այս վերջինը որպէս «իշխանակից» եւ կ'ընդունի Դանիոյ թագուհին եւ դահակից իշխանը, ինչպէս նաեւ Գրոմիկօ։

Աննախընթաց հաշուեյարդար Մարսէյլի Լը Քանէ արուարձանին մէջ։

Քաջագործութիւն մը։ Փիէռ Մազօ, նախկին նախարարը իր ընկերներով կը բարձրանայ Էվերէսթի գագաթը (8848 մեթր)։

Նոր Ակադեմական մը՝ Ժորժ Տիւմէզիլ Ժաք Շասթընէի աթոռին։

Մամուլին հսկան՝ Ժան Փրուվօ կը մեռնի 93 տարեկանին։

Ժաք Պռել իսկապէս մեռա՞ծ է։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Արեւելեան Հայաստանի Ռուսիոյ կցման 150-ամեակին առթիւ տեղի կ'ունենան զանազան հանդիսութիւններ ի շարս որոնց՝ գիտական նստաշրջան մը, հանդիսաւոր նիստ Էջմիածնի Վեհարանին մէջ, յոբելենական հանդէս սփիւռքահայութեան հետ մշակ. կապի կեդրոնատեղիին մէջ, եւայլն։

Հայաստան պարգեւատրուած Լենինի շքանշանով Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան կողմէ, ի գնահատութիւն տնտեսական ու մշակութային շինարարութեան մարզէն ներս Հայ ժողովուրդի ձեռք ձգած յաջողութիւններուն։

Հանդիսութիւններ՝ Ամենայն Հայոց Կաթող. Վազգէն Ա.ի ծննդեան 70ամեակը, Վահան Թէքէեանի ծննդեան 100ամեակը եւ մեծարանք Վ. Համբարձումեանի Հայաստանի Ակադեմիային մէջ։

Հայաստան ներկայ Ալժէի տօնավաճառին։

Մահ դերասան Գուրգէն Ջանիբէկեանի։

Ֆութպոլի եղանակը կը հասնի իր աւարտին եւ Արարատի դիրքը կը մնայ միշտ փափուկ։ Հոկտեմբերին՝ մէկ յաղթանակ, մէկ հաւասար եւ երկու պարտութիւն։

ՍՓԻՒՌՔ

Լիբանան եւ Լիբանանահայութիւն։ Հոկտեմբեր 1էն 7 Լիբանանահայութիւնը կ'ապրի իր կեանքին ամէնէն ծանր պահերը մանաւանդ հայախիտ բնակչութեամբ Պուրճ Համուտի, Տորայի, Խալիլ Պատաուիի, Նոր Հաճընի, Էշրէֆիէի, Հայաշէնի եւ այլ յարակից շրջաններուն մէջ։ Ռումբերու անընդհատ տարափին տակ ժողովուրդին մէկ մասը գետնայարկ ապաստաններու մէջ գիշեր ու ցերեկ եւ միւս մասը խուճապի մատնուած կը խու-

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 12 1978 — 12 OCTOBRE 1978
ՅԱՌԱՋ
HARATCH
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
ՓՈՐՔ-ՀԱՄՈՒՏԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵԾ ՎՆԱՍ ԿՐԱԾ Է
52 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ 150 ՎԻՐԱՒՈՐ
ՓՈՐՔ-ՀԱՄՈՒՏԷՆ ՏԽՈՒՐ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ժէ դէպի աւելի ապահով վայրեր ինչպէս՝ Անթիլիասի Կաթողիկոսարանը կամ Զմմառի վանքը կամ ալ Այնճար։

Հաշուեկշիռ մը տալ անկարելի է։ Մեռեալներ տասնեակներով, վիրաւորներ հարիւրներով։ Բազմահարիւր քանդուած բնակարաններ, խանութներ եւ գործատեղիներ կողոպտուած։ Դեռ դպրոցներ, եկեղեցիներ, ակումբներ, հանրային հաստատութիւններ։ Նիւթական վնասները կը հաշուեն միլիոն տոլարներով։

Այս աննախընթաց աղէտին դիմաց օգ-

նութեան եւ վերականգնումի գործը կը սկսի ներսէն թէ արտասահմանէն: Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի հաւանութեամբ, կը կազմուի Համահայկական Կեդրոնական Մարմին մը Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսներու նախագահութեան ներքեւ: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ պատուիրակութիւն մը կը հրաւիրուի Էջմիածին: Անթիլիասի զոյգ Կաթողիկոսները սրտագին կոչ կ'ուղղեն ի խորոց սրտի համայն Հայութեան: Կացութիւնը ծանր է, կորովը չի պակսիր, աղէտեալ Հայերը պէտք է զգան որ առանձին չեն: Հ. Օ. Մ.ը Միացեալ Նահանգներէն, « Յառաջ », Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը, Բժիշկներու Միութիւնը Ֆրանսայէն կը փութացնեն առաջին նիւթական օգնութիւնները: Այս ամբողջ մղձաւանջը չէր բաւեր, Պիքֆայայի Եղեռնի յուշարձանին վրայ դրուած ռումբ մը առաւել կը յուզէ եւ կ'ընդվզեցնէ ամբողջ Հայութիւնը: Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս կը դատապարտէ հակահայ արարքները:

Սփիւռքի միւս լուրերը երկրորդական գիծի վրայ կ'անցնին այս սեւ Հոկտեմբերին: Ընդգծենք Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքին՝ Շնորհք Արք. Գալուստեանի շրջագայութիւնը Էջմիածնէն Աւստրալիա եւ Միացեալ Նահանգներ: Սուրիանի աշակերտներու հայկ. վարժարանները ուսանելու եւ հայ ազգայնականներ պատուհասելու Թրքական նոր մասալը եւ պատմութիւնը աղաւաղելու Թրքական փորձերը:

Սերովբէ Վրդ. Ագըլեան, տեսուչ Սեւրի Ս. Մուրատեան վարժարանի, Ուրուկուայի մէջ կը հրաւիրուի խօսելու Մոնթեվիտէոյի ձայնասփիւռի Կոմիտաս բաժինէն, Մխիթարեան Միաբանութեան եւ Ֆրանսայի հայկ. կեանքի մասին:

ԹԱՏՐՈՆ

Les Façades(*)

Հեղինակ՝ ԺԱՆ-ԺԱԳ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

— o —

Սոսկ անձնական ճաշակ մը յայտնելու մտադրութեամբ չէ որ կ'ըսուի— Կը սիրեմ Ժան-Ժագ Վարուժան Թատերագիրը: Նիւթը, մէկ թատերախաղէն միւսը կրնայ աւելի կամ նուազ շահեկան թուիլ ըստ հայեցակէտի, կրնայ առիթով մը դիտողը վերածել լարուած, ջղապիրկ հանդիսատեսի մը եւ կամ, ուրիշ առթիւ, հետաքրքիր եւ ուշադիր ներկայի մը: Ամէն պարագայի մէջ, արուեստագէտը ստեղծագործ թատերագիր մըն է, որ « աննշան » դէպք մը կրնայ վերածել հետաքրքրաշարժ խաղի մը շնորհիւ թատրոնի իր էական ճանաչողութեան եւ արհեստավարժութեան եւ շնորհիւ բեմական լեզուի իր յանկուցիչ վարպետութեան, որ կը կենդանացնէ բեմը, անձերը, հեշտօրէն կը ստեղծէ մթնոլորտ, շարժում (ներքին եւ արտաքին), կը բերէ անակընկալ պահեր, որոնք իրենց անսպասելի հանգամանքին կրնան տալ բնական երեւոյթ մը:

×

Ժան-Ժագ Վարուժանի Թատրոնին եւ իր ստորոգելիներուն մասին երկարօրէն արտայայտուած ենք «Յառաջ»ի մէջ: Այս վերջին ներկայացումը պարփակելով հանդերձ իր մէջ կարգ մը տարրերը, որ ապագային իր դէմքը կազմեցին, կը տարբերին իր վերջին գործերէն... շուրջ քսան տարուան անջրպետով մը: Ի՛նքն է, բայց նաեւ տարբեր՝ ներկայէն:

Լէ Ֆասատը մետալին միւս կողմն է, ըսենք՝ երկու կողմերն ալ.— ան՝ որ մենք ցոյց կու տանք եւ կը խորհինք որ մարդիկ զայն կը ճանչնան, եւ այն միւսը՝ զոր կը պահենք եւ կը խորհինք որ յաջողած ենք մեր թաքնապահութեան մէջ: Երկու պարագաներուն մէջ ալ կը սխալինք:

Տասներկու անձեր, պարզ, ամէնօրեայ մարդիկ կ'ապրին գաւառային գիւղաքաղաքի մը մէջ, բնակութեան նոյն միջավայրով. — ներքին գաւիթ մը, չորս կողմը միայարկ կամ երկյարկանի տուներով, նման Հալէպ քաղաքի տուներուն: Պատմութիւնը որ կը թուալի ֆրանսական գաւառի մը մէջ, կ'անցնի ուրեմն ասոր սահմանները: Ան տեղի կրնայ ունենալ նոյն ձեւով, Սուրիա, Իրաք կամ Իրան, երբ դրացիներ իրենց պատուհաններէն կամ ասոնց կիսաբաց վարագոյրներուն ետեւէն կը դիտեն, կը լրտեսեն, կը բամբասեն, կը մեկնաբանեն միւսներուն իւրաքանչիւր շարժումը, մուտքն ու ելքը, տան լուսաւորումը եւ մթութիւնը, եւ երբ, իւրաքանչիւրը ջուր խմելու, պնակը թէ... ոտքերը լուալու համար կ'օտագործէ գաւիթին ծորակը եւ քարէ աւազանը: Մե՜ծ ընտանիք մը ուրեմն իրարու այնքան մտերիմ որքան՝ հեռաւոր:

Հեղինակին մեզի ծանօթ թատերախաղերը բզքտիչ եւ ծայրայեղօրէն լարուած լարերու վրայ կը թրթռային որպէս արտայայտածև, ոճ որ խորք: Հոս, ընդհակառակն: Անշուշտ ամէն անձ ունի իր ներքին պզտիկ տագնապը, մղումը, հակասութիւնը, առկայծող փառասիրութիւնը, խառնուածքը, սակայն ամբողջ թատերախաղը ողողուած է տեսակ մը խաղաղ գոյակցութեան մէջ, համակրանքի բարեբար մթնոլորտի մը մէջ որ հեղինակէն կը բխի դէպի իր անձերը: Բամբասանքը, պզտիկ մրցակցութիւններն իսկ չեն հասնիր քանդումի: Կը դիտենք խաղաղօրէն, սակայն կը խոկինք նաեւ երբ յանկարծ մտածենք թէ այդ « պարզ », առանց պատմութիւն ունեցող « խեղճ » մարդիկը նաեւ մե՛նք ենք մասամբ, մեր ամէնօրեայ առօրեայով: Այլ արտայայտութիւններով, տեսակ մը մեր ալ կեանքն է այս « գաւառային » կարծուած մարդոց առօրեան:

Թատերախաղը կը տեւէ ճիշդ երկու ժամ: Կը բովանդակէ երեք մասեր կամ արարներ՝ առանց դադարի: Ունի հեզասահ գնացք մը հանդիսատեսը վկան դարձնելով մարդկային պատկերապարդ պատմութեան մը: Առանց ցնցիչ ըլլալու ան չի դադրիր թախծոտ ըլլալէ հեղինակի լեզուին նման, որ կը պահէ իր հերոսներուն պարզութիւնը, առանց զուարթախոհութիւնը, անմիջականութիւնը, ինքնաբուխ, անկիտակից սրամտութիւնը մընալով հանդերձ մելամաղձոտութեամբ թաթաւուն:

Բեմադիր Քրիսթիան Կիյոշէ պահած է թատերախաղի ոգին չեշտելով դերասանհանդիսատես մեղսակցութիւնը: Բեմը յաճախ « աչք կ'ընէ » դէպի սրահ: Թատերախաղը կենդանացած է մանաւանդ խաղարկութեամբը Նատին Սէրվանի, Ռընէ Էթուքի, Պեռնար Քարայի եւ Ժան Ռուժըրիի:

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

(1) Lucernaire, 53, Rue Notre-Dame-des-Champs.

Կ'արժէ արտայայտուիլ այս «Ֆորոմ Լիւսէռնէր»ի մասին: Բացուած է շուրջ մէկուկէս տարիէ: Կը բովանդակէ երկու թատերասրահ, երկու շարժանկարի սրահ եւ մէկ ճաշարան: Ձեւով մը «ինքնաշխատ» է եւ կ'ուզէ ըլլալ ինքնաբաւ: «Դըռամը» կը շրջագայի ճաշարանէն շարժանկարի եւ թատերասրահի միջեւ ոտքի պահելու համար այս գեղեցիկ պզտիկ «համալիր»ը, ինչպէս պիտի ըսէին Հայաստանցիք: Սրահները յարմար են փոքր, մտերմիկ, « էնթիմիստ » մթնոլորտով թատերախաղերու համար նկատի առնելով անոնց տարածութիւնը եւ կառուցուածքը: Բեմը եւ սրահը գրեթէ նոյնացած են: Չեմ գիտեր թէ ի՞նչպէս է Փարիզի թատերական առողջական վիճակը, կարելի է սակայն վկայել որ այնքան ատեն որ մարդիկ պիտի փնտռեն որ ի գին ամէն զոհողութեան պիտի հիմնեն եւ ոտքի պահեն նման փոքր արուեստի օճախներ, թատրոնը միշտ առիթը պիտի ունենայ նորոգուելու եւ նոր աւիշով հարստանալու:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆ

Օգնել Լիբանանահայութեան աւելի քան երբեք: Այս եղաւ կոչը «Յառաջ»ին որուն գիտակցօրէն պատասխանեց Ֆրանսահայ ժողովուրդը բերելով իր անմիջական նիւթական օգնութիւնը: Նոյնպէս Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը հաւատարիմ իր կոչումին, առաջին օրէն իսկ իջաւ հրապարակ: Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը եւս իր բազմաթիւ մասնաճիւղերով լծուեցաւ հանգանակութեան գործին: Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութիւնը ուղարկեց առաջին անհրաժեշտութեան դեղօրայք: Հաւաքական գիտակցութեամբ Ֆրանսահայութիւնը անմիջական եւ արագ բերաւ իր օժանդակութիւնը Լիբանանահայութեան վերականգնումին:

Յուշահանդէսներ՝ Վահան Թէքէեանի ծննդեան 100ամեակին, նախաձեռնութեամբ Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութեան եւ Փարիզի Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Հրանդ Բալուեանի կազմակերպութեամբ Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան կողմէ: » Յառաջ » իր Հոկտեմբեր 20ի թիւը նուիրեց Վահան Թէքէեանի:

Փարիզի մէջ, Հաճնոյ հերոսամարտի 58րդ եւ Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան հիմնադրութեան 50րդ եւ Նոր Հաճըն աւանի Հայաստանի մէջ կառուցման 20րդ տարեդարձի նուիրուած տօնախմբութիւններ:

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը յարգէ իր նախկին ընկերուհիներէն Արաքսի Մկրտիչեանը, Փարիզ այցելութեան առթիւ:

Մոռցուած օր մը: Հայ Մշակոյթի օրը: Այս տարի Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանը նշեց այս նուիրական օրը, Մշակոյթի Տան մէջ:

Աւանդական ուխտագնացութիւն «Նոթր Տամ տը լա Կարտ» Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ համայնքին:

Յովհաննէս Կոլոտ պատրիարքի ծննդեան 300ամեակի նուիրուած երեկոյ, Ս. Սահակ Մեսրոպ մշակութային կեդրոնին մէջ: Միշտ Մարսէյլի մէջ Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցին կը տօնախմբէ իր հիմնադրութեան 45ամեակը, իսկ Բոմփ. Ֆրէզի Ս. Կարապետ եկեղեցին իր 50ամեակը:

Վրդովեցուցիչ արարք մը Մարսէյլի մէջ: Անհետացում յուշաքարի մը նուիրուած հայ նախկին կամաւոր ռազմիկներուն եւ դիմադրականներուն եւ ի յիշատակ տարագրուած հայրենասէր նահատակներուն, Մոլիէր հրապարակէն:

Հայկական ցեղասպանութիւնը նկարիչ Փափազի գործերուն վրայ պատրաստուած շարժանկարի ցուցադրութիւն Փոմփիտօ սրահին մէջ:

Հայրենի արձանագործ՝ Արա Յարութիւնեան Փարիզի մէջ:

Իրենց մահկանացուն կնքեցին՝ Հայկ Պէրպէրեան՝ հմուտ մտաւորական, հայ գիրի ու դպրութեան սպասարկու, ընկեր Առաքել Ատալեան Նիսի Դաշնակցական հին պահակներէն եւ երիտասարդ ընկեր Կարօ Արմաղանեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շ. Միսաքեան խումբի անդամ եւ անմեղ զոհ Մարսէյլի Լը Քանէի հաշուեյարդարին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

3.

Հեղինէի գլխում արթնացաւ դեռ մանկութիւնից սերտած կտակը. «Լուր, Աստուա՛ծ, անիծից իմոց»: Մեխ էր, խրըուեց գլխի մէջ, դուրս չեկաւ: Անէծքն իր ծոցի մէջ է, տաք հողով ու քրջերով բարուրած: Անէծքն այս ձիւնեղէն աշխարհն է, այս սառած երկինքը: Ուրեմն այլեւս ինչ հայցես սառած Աստծուց: Հեղինէն մի ձեռքով պահում էր ծոցում դրած նորածնի բարուրը, միւսով քաշում իրար ձեռք բռնած, անմռունչ իրեն հետեւող երեխաների շղթան: Այս տառապանքը երեւի երբեք չի տեսել մարդ արարածը: Հեղինէն փակեց աչքերը: — Լսո՞ւմ էք, աշխարհի մարդիկ: Հապա մի ձեր հայեացքը հրջեցէք դէպի մեզ: Օգնութիւն չէ, որ պիտի հայցեմ: Ես թքել եմ ձեր օգնութեան վրայ: Սակայն մի պահ, մի ակնթարթ ձեր փակ խիղճը բաց արէք, մարդիկ, տեսէք թէ ինչ է կատարւում աշխարհի այս ձիւնեղէն տանիքին: Նայեցէք, եւ եթէ դեռ բանական էք մնացել, ապա կ'անիծէք ձեր մէջ խլրտացող գազանին: « Լուր, Աստուած, անիծից իմոց »:

×

Թուրքերը դադարեցին հետապնդումը: Աստծոյ « անիծիցի » ահից չէր, այլ չկարողացան բարձրանալ լեռն ի վեր:

Հետապնդման ահը վերացաւ: Հեղինէն Մարգարիտին նստեցրեց հանգստի: Խորէն աղան շոյեց կնոջ գլուխը:

— Դիմացիր, Մարգարիտ:

— Կը դիմանամ, գունատ սասաց կինը: Նայիր, տես ինչ տեղ ենք հասել: Բեթխեհէմը երեւի այս սարից բարձր չէ: ոչ ոք չի ծնուել այսպիսի բարձր տեղ: Կը դիմանամ...

Խորէն աղան Հեղինէից վերցրեց բարուրը, դէմ արեց երկնքին:

— Քեզ եմ նուիրում այս մեղքը, Յիսուս Քրիստոս՝ որդի Աստծոյ: Յանուն քո թող Քրիստոս լինի զաւակիս անունը:

Գեղամը ձեռքերին փչելով « Ցանկ բեկորայ » մատեանում աւելացրեց նորածին Քրիստոսի անունը: Հեղինէն Քրիստոսի բարուրը նորից դրեց իր ծոցում:

Շարունակեցին իրենց երկնային երթը:

Մութը միանգամից խեղդեց լեռնաշխարհը: Լռութիւնը դարձաւ նոյնիսկ շօշափելի: Ֆիդայիները պարաններ երկարացրին, երեխաները կառչեցին նրանից, որ մթութեան մէջ չկորչեն: Առջեւից ձիւնն ու խաւարը ճեղքում էր Թաթուլ խմբապետը: Լոյս էր՝ վտիտ ցերեկ, վախեցաւ խաւարից ու կորաւ:

Քայլեցին իրարից կապուած, իրար յենարան:

Գիշեր է, վախճան ունի: Լերան ձիւների վրայ դողաց աղօթարանի լոյսը: Նորից տեսան միմեանց, բարի լոյս ասացին աւանդական կարգով: Գեղամի լեզուն բռնուեց: Իրենից կապուած մի փոքրիկ աղջնակ քարշ էր գալիս թեթեւ, սահուն: Աղջնակը սառել էր: Գեղամը նրա մարմինը խոթեց ձեան մէջ, ծածկեց ձիւնով:

Հասան լերան արեւակողին: Հեղինէն չոքեց Խորէն աղայի առջեւ:

— Գերեզմանի փոս փորիր, խմբապետ: Քրիստոսը մեռաւ:

Մարգարիտը ձեռքերը կարկառեց դէպի երկինք, սակայն անէծք չիչեց:

Քարացանը կանգ առաւ: Իրենց Քրիստոսը սառել, մեռել էր: Բնաւ էլ զարմանալի չէր, ոչ ոք յոյս չունէր, թէ Քրիստոսը կ'ապրի:

Հեղինէն ծոցից հանեց բարուրը: Նրա միջի հողը սառել, կպել էր երեխայի մարմնին: Փոքրիկի խնձորիկ երեսին թեթեւ սառցաշերտ էր բռնել: Ֆիդայիները թրերի ու դաշոյնների շեղբերով կարտեցին սառած հողը:

— Հող էիր ,հող դարձիր:

Նա բարուրը դրեց նեղլիկ փոսի մէջ: Խորէն Աղան արիւնոտ աչքերով էր նայում մի բուռ պատառ բարուրին՝ «Մեղա՜յ, մեղա՜յ »... Քըջերի միջից երեւում էր երեխայի վարդագոյն այտը: Կրակի շեղջ էն թաղում ձեան մէջ: Նրա դրած տեղի ձիւնը հալուեց: Խորէն աղայի գլխին պտըտւում էր աշխարհը: Միթէ ամբան տա՞պ է այրում իր մարմինը: Մարգարիտը գլուխը թաղել էր ձեան մէջ: Ֆիդայիները հողի կոշտեր դրին բարուրի վրայ:

Քրիստոսին թաղեցին:

Առաջինը վեր կացաւ Մարգարիտը, ձեռքով արեց ժողովրդին:

— Դէ, գնացինք...

Աշխարհը նրա համար ճերմակ դիակ էր, թաղուած Քրիստոս:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(254 _ Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Գրիգոր Կուրպէթեան, Օր. Անի Կուրպէթեան, Օր. Եւա Կուրպէթեան, Ժաք – Արիս Կուրպէթեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Փետր. 25ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց կնոջ, մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ԿՈՒՐՊԷԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ինչպէս նաեւ Կուրպէթեան ընտանիքի համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ

Փետր. 24, Շաբաթ օր, ժամը 10.30ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի, Մոնմօրանսիի Հանգստեան Տան մէջ:

Կը պատարագէ հոգեւոր հովիւ Մեսրոպ խաչակիր քհնյ. Ժամկոչեան, մասնակցութեամբ հրաւիրեալ դպիրներու:

Սիրով կը հրաւիրուին շրջանի հայ հասարակութիւնը եւ պատսպարեալներու ընտանեկան պարագաները ներկայ գտնուելու սոյն հոգեպարար արարողութեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ.Բ.Ը.Մ.

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի կեդրոնատեղիին մէջ հայկական պարերու դասաւանդութիւն, 8 – 15 տարեկան երկսեռ աշակերտներու համար: Ամէն Չորեքշաբթի օր, կէսօրէ ետքը, ժամը 15.45-16.45: Պարուսոյց Փրոֆ. Վարդուհի Պոլիկեան: Մանրամասնութեան համար դիմել գրասենեակ ամէն Չորեքշաբթի օր եւ կամ հեռաձայնել 37.75.97:

Ժ. ՑԱՆԿ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Մինաս Փէթէնեան	50
Մարի Սավուրեան	50
Արշակ Պահլիկեան	50
Եղիսաբէթ Պարոնեան	50
Աղնիւ Պոյաճեան	50
Փօլ Յովսէփեան	50
Ալեքսիս Կիւլխասեան	50
Ահարոն Տէմիրճեան	50
Համազասպ Յարութիւնեան	50
Յարութիւն Մաթոյեան	50
Աստղիկ Պետրոսեան	50
Սարգիս Աղափեան	50
Սարգիս Յովհաննէսեան	50
Լեւոն Մարտիրոսեան	50
Վիքթորիա Պակալեան	50
Տօնապետ Մաթոյեան	50
Սառա Քիւրէլեան	50
Էլիզ Սերոբեան	50
Ժիրայր Տօնապետեան	50
Լուսին Պոյաճեան	50
Վարդանոյշ Կոկանեան	50
Մեսրոպ Գայաճանեան	50
Յարութիւն Անսուրեան	50
Անդրանիկ Մէսէրեան	50
Տիկ. Վարդուհի Գարթալեան	50
Աստուր Խաչատուրեան	50
Յովակիմ Նուրեան	50
Գրիգոր Պարկամեան	50
Քրիսթին Գորոյեան	50
Ստեփան Համբարձումեան	50
Առաքել Առաքելեան	50
Ղուկաս Մանոյեան	50
Մանուկ Մարտոեան	50
Վարդան Ասատուրեան	50
Յարութիւն Զատըրճեան	50
Տիկ. Սրբուհի Մարապեան	50
Համբարձում Անթոյեան	50
Միհրան Կոկանեան	50
Մկրտիչ Թըչոեան	60
Տիկ. Դեղձանիկ Ղուկասեան	30
Մարտիրոս Ռնանեան	30
Տիրան Աղաւեան	30
Ժաք Ասատուրեան	30
Բենիամին Մելտոնեան	30
Եղիա Գորաբեան	30
Շամաս Հաննա	30
Սեդրակ Աբրահամեան	30
Տիկ. Պայծառ Մնակեան	25
Պետրոս Հայրապետեան	20
Ղազար Սավուրեան	20

(Շար)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Գէորգ Զաքըրեանի մահուան տարելիցներուն յիշատակին Տ. Ս. Զաքըրեան 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՆՈՒԷՐ

Տէսինէն Պ. Գուրգէն Պօյաճեան իր կնոջ ապաքինման առթիւ հետեւեալ նուէրները ըրած է.— Կապ. Խաչի Տէսինի դպրոցին, Հայ Մշակոյթի Տան, եկեղեցւոյ բարեզարդման 100ական ֆր.:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ՏԷՍԻՆ.— Տարօն–Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութիւնը Վարդանանցի արարողութեան կը հրաւիրէ հայրենակիցները եւ գաղութը, Կիրակի, Փետր. 25, ժամը 10ին Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցին:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Հինգշաբթի, Փետր. 22, տօն է Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն մերոց՝ հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին, 451 Թ.:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը հրաւիրուին մեր ժողովուրդն ու դպրոցներու աշակերտութիւնը եւ մեր մանուկները ներկայ գտնուելու, ներշնչուելու Վարդանանց հաւատքով եւ աղօթելու Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ անսասանութեան համար:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Dans les salons de l'Hôtel GEORGE V
փետրուար 25, կիրակի, ժամը 15-24

Sous la présidence de
Monsieur ANDRE CHAMSON
de l'Académie Française

Matinée Dansante

Animé par BEDIK et son orchestre
et le TRIO ATHENEE

Ambiance Gréco-Arménienne ***Election miss Croix Rouge***

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ.— Պատմական Հայաստանը եւ Կապադովկիան երիտասարդներու կողմէ, ժամը 16ին

Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել 985.36.53

Մուտք 40 ֆր. — ուսանողներու կէս գին

Մուտքը ազատ է Լիբանանցի ուսանողներու համար:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ ուխտագնացութիւն մը դէպի ՀԱՅԱՍՏԱՆ, անդամներու եւ համակիրներու համար, Ապրիլ 12էն մինչեւ 27

Տաղկեպսակի գետեղում Անծանօթ Զինուորին և Եղեռնի յուշարձանին

Արձանագրութեան համար կը խնդրուի դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՊԱՖԸՐՃԵԱՆ ԳԷՈՐԳ, հեռ. 770.07.25
ԱԿՈՊՈՖ ՍՈՒՐԷՆ հեռ. 296.09.82
ՔԵՀԵԱՅԵԱՆ ՄԻՀՐԱՆ հեռ. 642.73.10

Երթուդարձ 3600 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ, ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՏԷՍԻՆԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 4, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին

Salle de Chimie, 28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7e, Métro Invalides

Ճոխ յայտագիր պատրաստուած Գայլիկներու, Թեւիկներու, Արենոյշներու եւ Սկաուտներու կողմէ:

Հայերէն ներկայացում, հայկական երգեր եւ պարեր, սկաուտական կեանքէ ներկայացումներ, նուագախումբ

Կը մասնակցին Ֆրանսական եւ եւրոպական սկաուտական միութեանց ներկայացուցիչները եւ խումբեր

Մուտք 25 ֆր., երախաներու մուտքը ազատ է:

ԳԻՒՖԷ ՅՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի Դ. ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Մարտ 3, կ. ե. ժամը 18ին, Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ: Օրակարգ.— Ա. դիւանի ընտրութիւն, Բ. 3րդ ընդհ. ժողովի ատենագրութեան ընթերցում եւ վաւերացում: Գ. Ընթերցում եւ վաւերացում վարչութեան 15-ամսեայ գործունէութեան ամփոփ տեղեկագրի: Դ. Ընդհ. ժողովի օրակարգերու քննութիւն եւ առաջարկներ: Ե. Պատգամաւորի ընտրութիւն:

×

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Էսաեան Սանուց Միութեան, Շաբաթ, Փետր. 24, ժամը 15.30ին, Պարոյր Սեւակ գրադարան, 32, Ռիւ տը Թրեվիզ, Փարիզ 9րդ: Օրակարգ. 1) Տեղեկագիրներու ընթերցում: 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, Փետր. 25, ժամը 8ին Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն, հայկ. յայտագիր, որուն կը մասնակցին.— Հայր Նորվան, Ժան–Փիէռ Մահէ, Հ. Տալմէ:

ՏՕՆ Ս. ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑ

Հովանաւորութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանի, Հինգշաբթի, Փետր. 22ին, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, պատշաճ արարողութիւն եւ հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ

ՆՇԱՆ ՔՀՆՅ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ խաչակիր Քհնյ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Կը մասնակցի արարողութեանցմ Մակար Քհնյ. Նաճարեան:

Սկիզբ արարողութեանց ժամը 9ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10.15ին, քարոզ ժամը 11.15ին:

Արարողութեանց աւարտին ընդունելութիւն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Հրաւիրուած են բոլոր եկեղեցականները, եկեղեցական եւ ազգ. մարմինները, միութիւնները եւ համայն ժողովուրդը անխտիր:

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այլազան ուղեգծեր յաւելուածական շրջապտոյտներով

ՁԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մեկնում՝ Ապրիլ 6 (նոյն օրը՝ Երեւան), — վերադարձ՝ Ապրիլ 17 Մոսկուա Ապրիլ 18 Փարիզ: (Ա. կարգի սենեակներ Արմենիա հիւրանոցին մէջ):

Գին՝ 3400 ֆր.

ԱՊՐԻԼ 24Ը ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մեկնում՝ Ապրիլ 13: Ապրիլ 14ին Երեւան — վերադարձ՝ Ապրիլ 26 Մոսկուա Ապրիլ 27ին Փարիզ:

Գին՝ 3500 ֆր.

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏ – ԵՐԵՒԱՆ – ՄՈՍԿՈՒԱ

Մեկնում՝ Յուլիս 7՝ Լենինկրատ: Յուլիս 10՝ Լենինկրատ – Երեւան: Յուլիս՝ 10 – 19՝ Երեւանի մէջ — վերադարձ՝ Յուլիս 19՝ Մոսկուա: Յուլիս 20՝ Փարիզ:

Գին՝ 3600 ֆր.

ՕԳՈՍՏՈՍ — Մեկնում՝ Օգոստոս 3: 11 օր Երեւանի մէջ — Վերադարձ՝ Օգոստ. 15՝ Մոսկուա: Օգոստ 16 Փարիզ

Գին՝ 3600 ֆր.

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — Մեկնում՝ Սեպտեմբեր 7: Սեպտ. 8ին՝ Երեւան: 11 օր Երեւանի մէջ — Վերադարձ Սեպտ. 19՝ Մոսկուա: Սեպ. 20՝ Փարիզ:

Գին՝ 3600 ֆր.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — Մեկնում՝ Հոկտեմբեր 5 (նոյն օրը՝ Երեւան): 13 օր Երեւանի մէջ — վերադարձ՝ Հոկտ. 18՝ Մոսկուա: Հոկտ. 19՝ Փարիզ:

Գին՝ 3500 ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ՝ ՕԳՈՍ. 3ԷՆ ՕԳՈՍ. 16 — ՍԵՊՏ. 7ԷՆ ՍԵՊՏ. 20:

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28

ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Երեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

Մարսէյլ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ

11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN, Tél. : 93-04-90 et (42) 83-31-55

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22
JEUDI 22 FEVRIER 1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ Հատը 1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.322
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.322

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ՝ ԱՒԱՐԱՅՐԻ ՈԳԻՈՎ

— О —

Ժամանակներուն թաւալումով՝ առաւել եւս պայծառ կը դառնայ 451 թուականի ազգային ծառացումին պատմական արժէքը: Մանաւանդ՝ դերն ու նշանակութիւնը ժողովուրդի մը կեանքին մէջ:

Այսօր, երբ ամէնուր առաւել շեշտով կ'ընդգծուի հաւաքականութիւններուն եւ մարդոց իրաւունքները յարգելու անհրաժեշտութիւնը, իբրեւ նուիրական սկզբունքներ, այսօր, երբ նոյնիսկ բռնատէր եւ մենատէր իշխանութիւնները կը հարկադրուին, — գոնէ առերեւոյթ, — բարձրաձայն դաւանելու զանոնք, աստիճան մը աւելի ըմբռնելի կը դառնայ 1528 տարիներ առաջ արձանագրուած Աւարայրի խիզախումին արժանիքը:

Վարդանանց խոյանքը յանուն ազատութեան մղուած դիւցազնամարտ մը եղաւ: Ազատութիւն՝ ազգի մը ուրոյն դիմագիծին պահպանումին համար: Ազատութիւն՝ մարդուն տարրական իրաւունքներուն ապահովումին համար: Նախ եւ առաջ խղճի .— Ցայսմ հաւատոց զմեզ ոչ ոք կարէ խախտել, ոչ հրեշտակք եւ ոչ մարդիկ, ոչ սուր եւ ոչ հուր, ոչ ջուր, ոչ ամենայն զինչ եւ են դառն հարուածք»:

Հանգամանքը ընդլայնելով, տարածելով մենք կը տեսնենք, որ Հայկական Բարձրաւանդակին վրայ ծուարած ժողովուրդ մը, դեռ այդ օրերուն, կը գիտակցէր, թէ ազգերն ու հաւաքականութիւնները, վերջապէս մարդ էակը, իրենց վերապահուած իրաւունքներն ունին: Անբռնաբարելի, անկապտելի եւ անձեռնմխելի:

Եւ թէ ի հարկին պէտք է գիտնալ ճակատիլ բոլոր մարդերուն վրայ՝ վայրագ բոլոր ուժերուն դէմ: Իմացեալ մահով սահմանելու համար անմահութիւնը:

Հայկեան ժամանակներէն պատմութեան դատակնիքին յանձնուած այս նշանախօսքն էր, որ Տղմուտի ափին, Շաւարշանայ դաշտին մէջ կը հնչէր բարձրաղաղակ: Անյողդողդ, հաստատակամ եւ միաբերան:

Մանաւանդ որ՝ Հայը իր նոր կրօնքով, իր ինքնուրոյն տառերով Ոսկեդար մըն էր կերտած այդ թուականներուն: Այսինքն՝ հասած էր բարձրագոյն ինքնագիտակցութեան աստիճանին՝ ազգային, մարդկային զոյգ երեսներով: Դարձած էր դիմագիծ, նկարագիր ունեցող հաւաքականութիւն մը: Եւ, հետեւաբար, չէր կրնար գալարուիլ օտար խժդուժ, բիրտ մագիլներուն տակ:

Վարդանանցը մանաւանդ՝ լուսաւոր միտքին սլացքն եղաւ ասիական խաւարակուռ աշխարհին դէմ: Ցեղային յատկանիշ մը մնաց այս մէկը՝ մեր բովանդակ պատմութեան ընթացքին: Պայքար՝ յանուն լոյսին, ընդդէմ մութ ու խաւար մթնոլորտներուն: Ընդդէմ կաշկանդիչ շղթաներուն:

Նոյն ոգին չէ՞ր արդեօք, որ դարեր ետք կը սաւառնէր Հայոց սարերուն, բարձունքներուն եւ դաշտերուն վրայ, երբ ըմբոստութեան կարմիր դրօշները կը ծածանէին, մէկը միւսին ետեւէն, Ազատութիւն կամ Մահ արձանագրութիւնով: Յազկերտի դէմ արիաբար ցցուող հայ իշխանազուններուն եւ շինականներուն յետնորդները չէի՞ն արդեօք դէպի Երկիր սլացող մեր ֆէտայիները: Խանասորի մէջ թշնամին պատուհասող հայդուկները: Կամ՝ Սարդարապատ դաշտ խոյացող անհամար բազմութիւնները:

Աւարայրի ճակատամարտը եթէ թուականի մը սահմանումով արձանագրուեցաւ 451ին, ապա ոգին եւ խորհուրդը ճամբով շարունակուեցաւ մինչեւ վերջ: Հասնելով մինչեւ մեր օրերը, նոր ժամանակները:

Հինգերորդ դարուն ազգովին ոտքի ելանք, որպէսզի ապահովենք, երաշխաւորենք մեր անյեղլի իրաւունքը ապրելու, ստեղծագործելու, բարգաւաճելու ազատ ու անկաշկանդ պայմաններու մէջ, մեր միասնական եւ ամբողջական հայրենիքին տարածքին վրայ:

Կոչը կուգայ անցեալէն: Կը մնայ միշտ կենդանի եւ ի զօրու, մինչեւ մեր ազգային եւ մարդկային իտէալներուն լրիւ իրականացումը:

Ուրեմն, պայքարը կը շարունակուի միշտ Աւարայրի ոգիով:

Ժ. Մ.

ՏԽՐՈ՛ՒՆԻ.— ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆ

ՄԻԼԱՆՈՅԷՆ կը հեռաձայնեն, որ Երեքշաբթի, Փետր. 20ին, իր մահկանացուն կնքած է գաղութիս երիցագոյն անդամ, ազգային ծանօթ դէմք եւ բարերար՝ Երուանդ Հիւսիսեան:

Ողբացեալը ծնած էր Թոքատ, 1888ին եւ 15 տարեկանին աւարտելէ ետք տեղւոյն ճեմարանը, նետուած է գործի ասպարէզ եւ 1906ին հեռացած իր ծննդավայրէն ու անցած Սամսոն, ուր մնացած է մինչեւ 1912: Այդ թուականին, իր զարմիկին՝ Գրիգոր Սէֆէրեանի հետ մեկնած է Եթովպիա, ուր մնացած է երկար տարիներ: Միասնաբար հիմնած են աղի, սուրճի եւ մորթեղէնի արտադրութեանց եւ արտածումի տարածուն գործ մը: 1953ին, Սէֆէրեան — Հիւսիսեան ընկերութիւնը Միլանոյի մէջ ունէր Ֆոլխվակըն ինքնաշարժի վաճառման մենաշնորհը:

Ե. Հիւսիսեան Միլանօ հաստատուած էր 1946ին եւ այդ թուականէն մինչեւ դեռ քանի մը տարի առաջ ունեցած էր ազգային բեղուն գործունէութիւն՝ Հայ Տան վարչութեան, Հ. Բ. Ը. Մ.ի եւ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան մէջ: Ողբացեալը սիւներէն էր Միլանոյի հայ — երբեմնի բարգաւաճ — գաղութին: Իտալիայէն անդին ալ, իր անունը ծանօթ է իբրեւ բարերար, քանի թէ Լիբանան (Հ. Բ. Ը. Մ.ի Յովակիմեան — Մանուկեան վարժարանի Երուանդ Հիւսիսեան հիմնարկ հայագիտական ուսմանց), Երուսաղէմ եւ Հայաստան (մասնաւորաբար՝ Էջմիածին) միշտ բերած է իր լայն մասնակցութիւնը բարենպատակ ձեռնարկներու: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա. տարիներ առաջ զինքը պարգեւատրած էր Գրիգոր Լուսաւորչի Ա. կարգի ադամանդակուռ շքանշանով:

Եղած է փոխ—նախագահ եւ բարերար անդամ Հ. Բ. Ը. Միութեան:

Ե. Հիւսիսեան, քանի մը տարի է արդէն, շատ տկարացած էր եւ յաւելեալ՝ ենթարկուած վիրաբուժական գործողութիւններու, որոնց քաջաբար տոկաց:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Փետր. 22) առաւօտ, Միլանոյի Ս. Քառասուն Մանկանց եկեղեցին: Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Զորեքշաբթի օր Միլանօ մեկնեցաւ:

Ճիշդ է, որ տարիներէ ի վեր, առողջութեան եւ տարիքի բերմամբ, Ե. Հիւսիսեան քաշուած կեանք մը կ'ապրէր բայց եւ այնպէս, իր մահով, Միլանոյի հին հայ գաղութը, քիչ մը աւելի կ'ամայանայ, քիչ մը աւելի կը կորսնցնէ այն ազգային եւ ոգեւորիչ դիմագիծը, զոր իրեն տուած էին՝ Սրապեանները, Լիւսի Արզումանեանները, Երուանդ Հիւսիսեանները:

Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին զաւակներուն՝ Տէր եւ Տիկին Զաւէն Մընտիկեանի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

— О —

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏԱՐԱԾՈՒԻ

— О —

Ամէն կողմ, ընկերային մթնոլորտը ծանրացած է երկրին մէջ: Երկաթաշինութեան, Մանիւֆրանսի կողքին Զորեքշաբթի առտու մամուլի աշխատաւորներու մէկ մասն ալ բողոքի ձայն կը բարձրացնէր: Դժգոհները կը պատկանին «Հերսան խմբակ»ի թերթերուն եւ լոյս չէին տեսներ՝ Ֆիկառօ, Օռոռ, Ֆրանս-Սուար եւ Փարի —Թիւրֆ: Մամուլի տպարաններու այս աշխատաւորները կը բողոքեն Հերսանի դէմ, առարկելով թէ տէր չի մնար իր յանձնառութեանց: Այսինքն պէտք չէ որ տպագրութեան արդիականացումը գործազրկութիւն յառաջ բերէ: Կ'ըսեն թէ Հերսան ընդունած էր երեք հաստատութեանց մէջ (Ֆրանս - Սուար, Ֆիկառօ, Օռոռ) պահելու նոյն քանակը աշխատաւորներու եւ ի հարկին նոր աշխատանքներ ալ ստեղծելու եւ այսօր այդ յանձնառութիւններն են, զորս կը մերժէ գործադրել եւ մտադրած է մէկ տպարանի մէջ՝ Սէն—Տընի համախմբել չորս օրաթերթերը:

Այս մէկ օրուան գործադուլը սակայն չունի այն ծանր բնոյթը զոր ունին երկաթագործութիւնը եւ Սէնթ – Էթիէնի Մանիւֆրանսը: Հոս է, որ Երեքշաբթի օր 40 հազար ցուցարար կը տողանցէին մինչ բոլոր խանութները փակ էին, երկաթուղին չէր բաներ, դպրոցները չէին բանար: Ամբողջ Լուառի Նահանգին մէջ, 80 հազար բանթող կար: Կայ նաեւ ուրիշ քաղաք մը՝ Ռըտոն, որ Պրըթանըըի գործազրկութեան մայրաքաղաքը կը նկատուի, մինչ անցեալի կայծհանի (պրիֆէ) կեդրոնն էր: Հոս ալ Երեքշաբթի «մեռած քաղաք» մըն էր: Երեք տարուան մէջ, հոս, 9 հաստատութիւն փակուած է, 543 հոգի անգործ մնացած: Արդէն Ֆլամինէռի, Կառնիէի պաշտօնէութեանց սեղմումը մօտ հազար անգործ հրապարակ նետած էր:

Ընդհանուր պատկերը շատ մռայլ է, բայց Նախարարապետը վճռապէս յայտարարեց, նոյն օրը, Էէսփրէսի ճաշին թէ պիտի շարունակէ նոյն քաղաքականութիւնը: «Ոչ կը կարծրացնեմ, ոչ ալ կը մեղմացնեմ» կ'ըսէ Պառ, որ կոչ կ'ընէ չափաւորելու աշխատավարձքերու յաւելումը, կարենալ պահելու համար մրցակից գիներ: «Ոչ ոքի կը մաղթեմ» կ'ըսէ Պառ, երկաթաշինութեան նման թղթածրար մը: Բայց պէտք է զբաղիլ որպէսզի միայն Գերմանացիներուն եւ Պենելիւքսի իրենց արբանեակներուն չմնայ Եւրոպայի երկաթագործութիւնը:

Միշտ նոյն օրը, Մէմէռ Պառի հետ կը տեսնուէր եւ կը պնդէր որ Լոռէնի մէջ 20 հազար աշխատանք պիտի ստեղծուի մինչ Ռոպէր Ֆապր կ'երթար իր լուծումները առաջարկել Նախագահ Ժիսքարի, անգործութեան մասին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ

(Հեռատիպ, Յուն. 29 Փետր. 15)

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՀԱՄԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ԲԱՌԱՐԱՆ

Երեւանի պետական համալսարանի հրատարակչականէն լոյս տեսած է Երջանիկ Գէորգեանի «Ժամանակակից Հայոց լեզուի համանունների բառարան»ը: Համանունները լեզուական այն միաւորներն են, որ կը գրուին կամ կը հնչուին նոյն ձեւով, բայց կ'արտայայտեն իրարմէ տարբեր իմաստներ: Բառարանը ընդհանուր առումով կը պարունակէ 12.000 բառ, բառաձեւ ու դարձուածք: Ժամանակակից հայերէնի մէջ ընդունուած բառերէն, այդ կարգին՝ եզրերէ զատ, ներկայացուած են նաեւ հինցած բառեր, որոնք անցեալին գործածուած են գիտական ու գեղարուեստական գրականութեան մէջ եւ արդի հայերէնի բառակազմին կը պատկանին: Բառարանին մէջ նախ ներկայացուած են նոյնանունները, որոնց թիւը կը հասնի մօտ 9 հազարի, ապա՝ նոյնագիրները եւ նոյնահունչները:

×

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԳԻԾԻ ԸՆԴԼԱՅՆՈՒՄ

Զանգեզուրի լեռնային շրջանի կեդրոն Գորիսի մէջ առաջին անգամ իջած է «Եակ—40» օդանաւը, այդպէսով բացումը կատարելով Երեւան – Գորիս գիծին: Երեւան Խորհրդային Միութեան 40 քաղաքներու հետ օդանաւային գիծ ունի: Հայաստանի արդիւնաբերական եւ մշակութային երկրորդ կեդրոն Լենինականը եւս բանուկ օդակայան ունի, ուրկէ «Եակ—40» փոքր օդանաւները կը թռին դէպի Թիֆլիս, Վոլգոգրադ, Կովկասի Սեւ ծովեան առողջարանները: Ներկայիս օդակայաններ կը կառուցուին նաեւ Ստեփանաւանի, Մեղրիի եւ Բերդի մէջ: Կը շարունակուին շինարարութիւնները Երեւանի «Հարաւային» օդակայանի շէնքին եւ «Արեւմտեան» օդակայանի մեծ համադրոյթին:

× ԵՐԵՒԱՆԻ նկարիչներու տան մէջ տեղի ունեցած է դպրոցականներու նկարչական ցուցահանդէսը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆ – ՎԻԷԹՆԱՄ սահմանի երկայնքին կռիւները չեն դադրած: Չինացիք, ոչ թէ քաշուեր են, ինչպէս կարծուած էր, այլ նորոգեր են իրենց ուժերը: Թէ՛ Փեքին թէ Հանօյ միշտ յաղթանակէ կը ճառեն:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ եւ Իսրայելացիք շատ մտահոգ են Սաւաքի արխիւներու մասին, որ ըլլալով Պարսկաստանի նոր վարչակարգին ձեռքը, կրնան Պաղեստինցիներուն եւ Ռուսերուն հասնիլ: Այս վերջիններն ալ արդէն շատ հետամուտ են Սաւաքի գաղտնի թուղթերը ձեռք ձգելու, կամ առնուազն մէջը՝ եղածը:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԻԴ.

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Համագումարի առաջին օրուան յաջորդող գիշերը անցուցինք փարթիով, այսինքն՝ կերուխումով, նուագով եւ անխուսափելի վէճերով: Ներկաներէն Կարապենց, Օշական եւ Թեքեան ներկաներուն մէջ ծանօթ գրողներ էին. միւսները՝ տասնեակ մը Պէյրութէն եւ Հալէպէն, ինչպէս նաեւ ծնունդով Ամերիկացի բայց սահուն հայերէն խօսողներ Արիս Սեւակ եւ Տօքթ. Արա Գաբրիէլեան: Ամերիկահայութիւնը քիչեր արտադրած է այս երկուքին նման, սակայն հետաքրքրական է որ անոնց նման Ամերիկածին մը, Րաֆֆի Սեթեան, ինչպէս Նոր Հայ բանաստեղծութեան ռահվիրաներէն մէկն է՝ ըստ Վահէ Օշականի: Եթէ Ամերիկահայութեան դպրոցները մեծ թիւով, բայց հազիւ կիսագրագէտ եւ ջարդուած հայերէն մը գիտցող աշակերտներու տեղ տարին տասնեակ մը ինչպէս սահուն հայերէն գիտցող պատանիներ արտադրէին, գուցէ աւելի օգտակար բան մը ըրած կ'ըլլային մեր գաղութի ապագային համար:

Իրատես ոեւէ անձ կը տեսնէ որ բացի «դուրսէն» եկողներէ, Ամերիկահայութեան հսկայ մեծամասնութիւնը անգլիախօս է եւ պիտի մնայ: Կենսական է պատրաստել կորիզ մը՝ ինչպէս երկլեզու անձերէ բաղկացած, որոնք ծանօթ են Հայութեան անցեալին ու Ամերիկահայութեան ներկային, եւ որոնք կրնան զանգուածը հաղորդ պահել հայերէն լեզուով ստեղծուած մշակոյթին: Հսկայ պէտք կայ նման անձերու, քանի որ Ամերիկահայութեան առաջնորդները, խմբագիրները, ուսուցիչները եւ (գուցէ ամենակարեւոր կէտ) քահանաները դուրսէն չեն կրնար գալ միշտ: Արդէն իսկ խրամատ մը կայ որ կը զատէ Միջին Արեւելեան մտածելակերպ ունեցող կղերականներ եւ ուսուցիչներ՝ ամերիկածիններէ, եւ այդ շուտով անդունդի մը վերածուելու վրայ է: Հրեաները, որոնցմէ շատ բան կրնանք սորվիլ դեռ, կը շեշտեն ոչ միայն ամէն պատանիի քիչ մը եբրայերէն եւ շատ պատմութիւն ուսուցանելու դրոյթը, այլ մտաւորական, երկլեզու ընտրանիի մը պատրաստութիւնը, որ կորիզն է, խարիսխն է՝ իրենց Սփիւռքային գիտակցութեան:

Անշուշտ մենք, Հայերս, չենք կրնար մեր խոստմնալից երիտասարդները Սփիւռքի բոլոր անկիւններէն Հայաստան ղրկել, մէկէն երկու տարի ուսանելու համար, մինչ աշխարհի ամէն կողմ ցրուած Հրեաները կ'օգտագործեն Իսրայէլի համալսարանական դրոյթն ու հիւրընկալ հողը, հայրենասիրութեամբ տոգորուած եւ ուսեալ ընտրանի մը պատրաստելու համար: Անշուշտ այդ իսրայէլական Պետութիւնն ալ կ'օգտագործէ իր Սփիւռքը: Դժբախտ ենք որ Հայաստան – Սփիւռք կապի մասին ճառողները չեն կրնար ազատօրէն խօսիլ այն կարեւոր դերին մասին, որ Հայաստանը պէտք է ստանձնէ՝ Սփիւռքահայութեան պահպանման գործին մէջ:

Կը խօսինք պարբերաթերթի մը հրատարակութեան մասին. անոր պակասը այնքա՛ն զգալի է, որ այս անսպառելի նիւթ կը թուի ըլլալ, սակայն խորունկ անհամաձայնութիւններ կան: Ես կ'արտայայտեմ այն կարծիքը, որ եթէ միայն Ամերիկահայութեան յատկացուին նման պարբերաթերթի մը էջերը, եւ մանաւանդ եթէ այդ էջերը միայն գրականութեան յատկացուին, կարելի պիտի չըլլայ բարձրորակ գրութիւններով լեցնել զանոնք: Իմ կարծիքով ամէն երեք կամ չորս ամիսը անգամ մը Ամերիկահայութիւնը չի կրնար արտադրել թէ՛ քանակ, թէ՛ որակ՝ նման հրատարակութեան մը համար: Օշական, Մարգար եւ Էլիզ Շաբալխանեաններ համաձայն չեն: Կա՛ն գրողներ որոնք առիթի կը սպասեն, կը հաւատան անոնք. պէտք չէ ստորագնահատել գաղութի կարողականութիւնը: Մարգար եւ նորեկը՝ Վեհանոյշ Թեքեան, կը շեշտեն որ դուրսէն նորեկ եկողներուն մէջ գրողներ պիտի ըլլան անպայման, եւ եթէ կարելի ըլլայ կորիզ մը համախմբել պարբերաթերթի խմբագրական կազմ իբրեւ՝ ապագային Ամերիկա ժամանողները կը խմբուին հոն, ինչպէս աստղները՝ մագնիսին շուրջ:

Կը փոխեմ իմ մօտեցումս, կը հաստատեմ՝ որ իմ կարծիքով նման պարբերաթերթ մը չի կրնար միայն հայերէն գրողներու բեմը ըլլալ: Օշական համաձայն է, կը շեշտէ անգլիագիր հայ գրողներու կարեւորութիւնը: Սակայն Էլիզ եւ Սօսի անմիջապէս հարց կուտան. «Հապա «Արարատ»ը, անգլիատառ եւ բաւական բարձրորակ այն թե՞րթը, որ մօտ քսանեւհինգ տարիէ ի վեր լոյս կը տեսնէ, եւ որ վերջին հնգամեակին ինչպէս բարգաւաճ է, շնորհիւ Բարեգործականի դրամին, Փրոֆ. Լէօ Համալեանի կարող խմբագրութեան, եւ իր լաւ վճարելուն: Կ'ընդունիմ որ արդար է առարկութիւնը: Անգլիատառ Արարատը հիմա 2000 բաժանորդ ունի, եւ ունի իրեն «կռնակ կեցող» մի քանի մեկենաս ու ՀԲԸՄեան կազմակերպութիւնը: Պէտք չէ մրցիլ նման հրատարակութեան մը հետ, որ երկու տասնամեակէ աւելի դիմանալէ ետք, սկսած է ինչպէս յաջող ըլլալ, — յաջող՝ ո՛չ միայն հայկական թոյլատու չափանիշով՝ այլ նաեւ ամերիկեան լուրջ չափանիշով:

Արիս Սեւակ կ'աւելցնէ որ մեր երազին նիւթը եղող պարբերաթերթը կրնայ գոնէ հայերէնէ անգլերէն թարգմանութիւններ հրատարակել, նոյնիսկ եթէ այդ կ'ընէ Արարատը: Նախ՝ այնչափ ալ շատ չըներ, եւ յետոյ՝ այնքա՛ն հարուստ է հայ գրականութիւնը, որ նման հարցերու մէջ մրցակցութեան խնդիր չկայ: Իր համաձայնութիւնը կը յայտնէ Արա Պալեօզեան, ծնունդով Յունահայ, որ ներկայիս Գանատա կը բնակի, կը գրէ գրախօսականներ եւ երբեմն կ'ընէ թարգմանութիւններ: Անոնց կը ձայնակցի Մարգար, որ Նիքոս Քազանցաքիսի արձակը յունարէնէն հայերէնի թարգմանած է եւ հրատարակած, իր կնոջ՝ Էլիզին հետ, իրենց հիմնած «Քար» հրատարակչական հաստատութեան միջոցաւ: Համաձայն են ուրիշներ, — Գալուստ Պապեանը, որ մէկ կողմէն լուսանկարներ կը հանէ, երեկոն բոլորիս համար անմոռանալի դարձնելու համար, մէկ կողմէն ալ իր տենդոտ կարծիքները կ՚արտայայտէ, եւ Արմէն Պաղտոյեան, որ կը յիշեցնէ մեզի թէ նոյնքան կարեւոր կրնայ ըլլալ նման պարբերաթերթի մը մէջ անգլերէնէ հայերէն թարգմանութիւններ հրատարակել: Ես ալ համաձայն եմ անոր. նման թարգմանութիւններ կրնան նոր աւիշ ներարկել հայ գրողներու գործին, նախ՝ որովհետեւ Ամերիկայի նորեկներէն ոմանք այնքան ալ լաւ անգլերէն չեն կարդար, եւ ֆրանսական ուսում ունենալով՝ նախապաշարուած են ամերիկեան գրականութեան դէմ, եւ յետոյ՝ եթէ երանելի՛ օրը գայ, եւ մեր այս երազը միջ-Սփիւռքային տարողութիւն ունենայ, ա՛լ աւելի մեծ կարեւորութիւն կը ստանան այդ թարգմանութիւնները: Մինչ անգլերէնը դարձած է Արեւմուտքի եւ աշխարհի տիրապետող լեզուն, մեր մտաւորականներու հսկայ մեծամասնութիւնը տասնեւիններորդ դարու Ֆրանսացի ռոմանթիք գրողներէն անդին բան չի գիտեր դեռ, ու մանաւանդ տգէտ է անգլերէնով գըրուած եւ հիմա գրուող մեծաքանակ եւ բարձրորակ գրականութեան մասին: (Բացառութիւնները յարգելի են՝ ու կը խնդրուի իրենցմէ չվիրաւորուիլ): Ընդհանուր առմամբ շիտակ են ըսածներս, — մանաւանդ Պէյրութահայ մտաւորականութեան մասին, ուր բանաստեղծներ կան որոնք քսան տարիէ կը գրեն, Վալէրիին ով ըլլալը գիտեն, երբեմն նոյնիսկ Շար կամ Փոնժ կամ Ժապէս անունները լսած են, սակայն Ըէյցի, Օտընի, Լօուըլի, Մըրուինի, Պէրրիմընի անունները չեն լսած անգամ, ո՛ւր մնաց կարդացած՝ անոնց գործերը:

Կը շարունակուի վէճը: Ես շատ կը հաւատամ որ այս պարբերաթերթը, սկիզբէն երկլեզու պէտք է ըլլայ, ամէն ծագումով ամերիկահայ գրողներու ժամադրավայր, եւ ուրեմն չի բաւեր որ միայն սկզբունքով (հեռաւո՛ր ապագայի մը անունով) երկլեզու ըլլայ թերթը: Կը թելադրեմ որ թարգմանութիւններէն անդին՝ նման թերթ մը պէտք է հրատարակէ իմացական կեանքի ամբողջ տարածքին մասին գրուած յօդուածներ — պատմական, փիլիսոփայական, քաղաքական, գաղափարախօսական, եւայլն, գրուած՝ թէ՛ անգլերէնով, թէ՛ ալ հայերէնով, ըստ գրողին նախընտրութեան:

Այս նիւթը մէջտեղ բերելը... անօթի առիւծներուն միս նետելու պէս բան մըն է: Կռիւ – մռնչիւն: Միայն Կարապենց հանդարտօրէն խօսելով, կարծիքները գատելով – կշռելով, իր պայմանական համաձայնութիւնը կը յայտնէ: Թերթը ի հիմէ գրական պէտք է ըլլայ, հայերէնով գրողներու հսկայ մեծամասնութիւնը արուեստագէտ – գրագէտ է, սակայն գուցէ իւրաքանչիւր թիւ պէտք ունի տեղ տալու մէկ ոչ-գրական, նախընտրաբար անգլիատառ կտորի: Մէկ քարով երկու թռչուն կ'ուզէ զարնել Կարապենց, մէկ յօդուածով՝ թէ՛ անգլերէն պահանջողները գոհացնել, թէ՛ ոչ-գրական նիւթ ուզողները: Դիւանագիտական եւ գուցէ նոյնիսկ արդար մօտեցում է, թէեւ ես անձնապէս այնչափ ալ համաձայն չեմ «օրէնքով» մէկի սահմանելու այդ յօդուածներու թիւը:

Սակայն ներկաներէն ոմանք այդ մէկէն ալ կը դժգոհին, հակակարծիք մարդիկ կան՝ ամէն կողմ:

Օշական կը բողոքէ, հաստատելով որ անոնք որոնք ինչպէս մասնագէտ են այդ ոչ-գրական նիւթերուն, համալսարանական մասնագիտացած հրատարակութիւններու մէջ կը հրատարակեն իրենց վերլուծումները, իսկ միւսները՝ հայ մամուլին մէջ: Միաձայն կը բողոքեն Պաղտոյեան, Պարսումեան եւ ես (երեք Հալէպահայ), — Հայութեան գըլխաւոր պէտքը հարուստ իմացական կեանքն է, տեսականն է, քաղաքական հասուն մտածելակերպն է, լուրջ բայց ոչ-անպայման համալսարանական – մասնագիտական յօդուածներու պէտքը զգալի է: Կարապենց հանդարտեցնել կը փորձէ, կը հարցնէ թէ ի՞նչ պիտի պատահի մեզի բոլորիս սիրելի այս երազ-պարբերաթերթին, եթէ սկսի հրատարակել յանդուգն, տեսական – քաղաքական մօտեցում ունեցող անձերու յօդուածներ: Պէտք չէ մոռնալ մեկենասներն ու կռնակ կեցող կազմակերպութիւնները: Դառն լռութիւն:

Երեկոյեան աւարտէն առաջ վերջին փոքր վէճ մըն ալ, որ կը ծագի երբ ես, Նշան Գազազեան (պէյրութահայ արուեստագէտ), նոյնպէս պէյրութահայ Անի Սանտրիկեան եւ Թեքեան կը սկսինք վիճիլ՝ «մտաւորական» բառի բուն իմաստին մասին: Անփափկանկատ խօսքեր ըսած եմ, — «մտաւորականը ստիպուած է բառի եւ գիրի հետ գործ ունենալ, գաղափարի հետ գործ ունենալ, եւ իր ընկերութեան մասին մտածել: Աւելի՛ն՝ ստիպուած է այդ ընկերութեան (կամ հասարակութեան, կամ ժողովուրդին) ուրիշ անդամներուն հետ խօսքով, գիրով վիճիլ: Մտաւորականը՝ գիտակցօրէն կամ անգիտակցօրէն ջատագովն է ընկերային գաղափարախօսութեան մը, եւ պէտք է զայն (եւ ինքզինքը) վերլուծել սորվի: Միայն ստանաւոր գրելով մտաւորական չես ըլլար. միայն գեղեցիկ նկարներ գծելով մտաւորական չես ըլլար: Միտք, խօսք, գիր, ընկերութիւն, գաղափարախօսութիւն պէտք է հանդուցել՝ մտաւորական ըլլալու համար»: Կ'ըսեմ այս խօսքերը՝ որոնց եթէ հարիւր տոկոսով չեմ հաւատար, գոնէ 75 տոկոսով կը հաւատամ:

«Ո՛չ», կ'ըսէ Նշան, եւ համաձայն են միւսները: «Փիքասօն, երբ կը գծէր կամ ինծի իտէալ – արուեստագէտ թուող Հէնրի Մորը՝ երբ կը քանդակէ, մտաւորական է: Անոնք կը մտածեն ոչ միայն ձեւի, գոյնի, ծաւալի մասին, այլ նաեւ ընկերութեան մասին, անոր նախընտրած կանոններուն, գեղագիտական մօտեցումներուն եւ անցեալի ու ներկայի մասին»: Համաձայն եմ որ այդպէ՛ս է, կը մտածե՛մ: «Ուրեմն ստիպուած եմ ընդունիլ որ մտաւորական են»: Ոչ, չեմ ստիպուած, քանի որ ըստ սահմանումի՝ ամէն մտածող մտաւորական չէ: Գիտնականը՝ որ իր ընկերութեան մէջ յիսուն տարիէ ի վեր ընդունուած Փորմիւլներ կը փոխէ, անոնց կիրարկման վրայ հիմնուած ամբողջ ճարտարարուեստի մը փոխուելուն պատճառ կ'ըլլայ, եւայլն, կրնայ շատ մեծ հանճար ըլլալ, անկասկած մտածումներու աշխարհին մէջ ան հսկայ մըն է, սակայն «մտաւորական» չէ: Մտաւորականը, կը կրկնեմ յամառօրէն, իր ընկերութեան մասին կը մտածէ բացայայտօրէն, եւ անոր հետ հաղորդակցելու փորձ կ'ընէ: Չորս ընդգծուած բառերը ինծի համար մտաւորականութեան մը սահմանումի համար կենսական յատկանիշներ են, ու ես կառչած կը մնամ անոնց: Միայն յետոյ ինքզինքիս հարց կուտամ, որ արդեօք հինգերորդ յատկանիշի մըն ալ պէտք չկա՞յ, — այսինքն՝ ուսման որոշ մակարդակի. ապա թէ ոչ, խանութպանը որ իր ընկերութեան կեանքը կը վերլուծէ, կը ճառէ իր դրացիին համայնավարներու վտանգին մասին, կրնայ «մտաւորական» համարուիլ: «Բան մը չէ», կ'ըսեմ ես ինծի, «եկուր մտածել բառը սահմանէ՝ «որոշ ուսում մը ստանալ եւ գրաւոր մտածել» տարազով, կը փրկես վարկածդ...:

Վերջացաւ վէճը, չարունակուեցաւ խնճոյքը: Միւս օր, Կիրակի, Նոյեմբեր 26ի առաւօտեան ժամը 10.30ին, 41 այրեր ու կիներ նման կերուխումներէ ետք քնաթաթախ՝ վերադարձան Համագումարի սրահը, և օրուան ընթացքին նորէն 80ի բարձրացաւ այդ ներկաներու թիւը:

(Շար. – 24)

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՄԸ ԹԱՂԵՑԻՆՔ

— O —

Տարիներէ ի վեր պիտի երթայինք Յարութը տեսնելու, հոն, Փրովանսի լեռներուն մէջ, «իր» բլուրին վրայ, աշխարհի մէկ անկիւնը, «իր» անկիւնը:

Փետրուարի պայծառ ու արեւոտ օր մը, բայց օր մը տարբեր միւս բոլոր օրերէն, գացինք ու մագլցելով արահետներէ վեր փնտռեցինք այդ բլուրը, բայց չգտանք:

Ո՛չ բլուր, ո՛չ ալ Յարութ Կոստանդեան:

Կրկնակի տխուր էինք, քանի զինք կ'ուզէինք տեսնել «իր» աշխարհին մէջ, թէկուզ անշարժ:

Իջանք նոյն նեղ, գալարուն, քարոտ ու ցեխոտ արահետներէն ու այս անգամ գտանք զինք: Գտանք զինք Մոնֆեռայի փոքր եւ խաղաղ գիւղին, պարզ ու համեստ մատուռին մէջ անշունչ, բացակայ:

Ափ մը գիւղացիներ, բարեկամներ շըրջապատած էին իր դագաղը: Ֆրանսացի քահանան կը գրուցէր իր բարեկամ «Յարութ Կոստանդին»ի հետ, վեր առնելով անոր մարդկային առաքինութիւնները, ուղղամտութիւնը եւ սէրը դէպի արուեստ: Երկու ծաղկեպսակ (իր ընտա-

նիքը եւ «Յառաջ») եւ շրջակայ դաշտերէ հաւաքուած քանի մը վայրի ծաղիկներ կը ծածկէին իր մերկ դագաղը խորհրդանշելով իր ապրած երկու տարբեր աշխարհները:

Նայուածքները տխուր էին եւ խորունկ: Ներկաները գիտէին եւ չէին գիտեր թէ այդ տախտակներուն մէջ կը հանգչէր հայ բանաստեղծը, Սփիւռքի հայ մեծ բանաստեղծը՝ Յարութ Կոստանդեան: Ոմանք գիտէին քանի իրենց հետ բերած էին Յարութին վերջին հատորը «Բանաստեղծութեամբ...» որպէսզի կարդացուի իր քերթուածներէն մին: Եւ կարդացուեցաւ: Իր ընկերներէն Կարօ Փօլատեան հոն էր: Կարօ Փօլատեան յուզումով կարդաց «Աշուն» քերթուածը, մէջ ընդ մէջ նախադասութիւններ թարգմանելով ֆրանսերէնի:

Ամէն հովի դէմ՝ հոգին առագաստ՝
եթէ կա՛յ հոգի:
եթէ կա՛ն հովեր՝ հոգիս է պատրաստ:
եթէ գա՛ն հովեր՝ կը մեկնիմ անդարձ
— Մնաս բարեաւ ոչ ոքի՛:

Կարօ Փօլատեան յանուն հայ գրականութեան սպասարկուներուն խոնարհեցաւ իր յիշատակին առջեւ, բերաւ յարգանքի եւ հրաժեշտի խօսքը բացակայ հայ ժողովուրդին:

Յարութ գուցէ ուրախ չէր, ուրախ չէր որ իր անձը փառաբանուի, ինք որ այնքան հեռու էր կեանքի բոլոր փառքերէն: Բայց, մեր տխրութեան մէջ ուրախ էինք մենք, իր ազգակիցները, Վահրամ, Ժիրայր, Կարօ: Ուրախ էր Տէր Շահանը որ իր կարդին անցաւ դասին մէջ, աղօթեց Մաշտոցն ի ձեռին, արտասանեց Յարութին լեզուով հոգւոյը:

Ու յուղարկաւորները գիտցան, այո՛, որ միայն իրենց ճանչցած ու յարգած մարդը չէր «Յարութ Կոստանդեն», այլ եւ տաղանդաւոր արտայայտիչներէն մէկը այն լեզուին որ հաւանաբար առաջին անգամ ըլլալով կը հասնէր իրենց ականջներուն:

Տխուր էինք բայց հոգեպէս թեթեւցած քանի հայ բանաստեղծը կորսուած աշխարհի այս մէկ աննշան անկիւնը, ան որ ամիսներով հայերէն բառ մը չէր լսեր իր առանձնութեան մէջ, այս պահուն իր ականջները կը լեցուէին արձագանգներովը այն լեզուին որ այնքան գեղեցկութեամբ հիւսած էր իր քերթուածներուն մէջ:

Դագաղը անցաւ մատուռէն մերձակայ գերեզմանատունը որ ճամբայ մը միայն կը բաժնէ:

Արցունքները մեր եւ շատերուն աչքերուն մէջ էին: Կարօ Փօլատեան իրեն հետ բերած էր ափ մը հող հայրենի աշխարհէն,՝ Էջմիածնի սրբավայրէն, ափ մը հող զոր հայ քահանան օրհնեց եւ սրսկեց նշխար Յարութի նախնեաց աշխարհէն դրաւ իր դագաղին վրայ:

Յարութը այլեւս չկար: Հովերը եկան ու մեկնեցաւ անդարձ: Բայց կայ ու պիտի մնայ հայ բանաստեղծը իր անմահ տողերով՝

Գալարուն ու խոհուն իգութիւնը ծառի
Երկրախոյզ խոնարհուած քարձրացաւ
իմ առջեւ
Յենութեամբ բեղմնաւոր բազուկներ
վերամբարձ
Թեւաբախ բացուեցին իմ առջեւ: ...

Յետոյ, ծանր քայլերով բարձրացանք Յարութին բլուրը, մուտք գործեցինք իր աշխարհէն ներս, ու հայկական մելամաղձոտ երաժշտութեան մը դանդաղ կըշռոյթներուն ընդմէջէն տեսանք դէմքեր որոնք այժմ հասկցած էին թէ թաղումն էր հայ բանաստեղծին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԲԱՐԵԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲՈՑ

Հեղինակ՝ ՎԱՉԷ Ծ. Վ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

— o —

«Աստուածամայրը» գիրքին գտած ընդունելութենէն (արժանացած Բ. տպագրութեան) քաջալերուած, Վաչէ Ծ. Վ. Իգնատիոսեան, գրիչը ձեռք առած է ու գրած Բարեխօսութիւն Սրբոց աշխատութիւնը, արդիւնք՝ լուրջ ու բծախնդիր պրպտումներու: Գեղեցիկ տպագրութիւն՝ Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերու տպարանէն:

70 էջերէ բաղկացած իր աշխատութիւնը հեղինակը բաժնած է երեք մասերու՝ բարեխօսութիւն Սրբոց, Հոգեհանգստեան պաշտօն եւ Ս. Խաչին պաշտամունքը:

Առաջին բաժնին մէջ Վաչէ Ծ. Վրդ. Աստուածաշունչէն առնուած բազմաթիւ փաստերու վրայ հիմնուելով, կ'ապացուցանէ սուրբերու բարեխօսութեան մասին Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ վարդապետութեան սուրբ գրային ըլլալը: Հետաքրքրական տեղեկութիւններ կան կարգ մը սուրբերու անձնական կեանքին մասին: Ի դէպ, տարուան մէջ սրբոց տօները 130 օրեր են, իսկ 235 օրերը՝ տէրունի եւ պահոց: Հեղինակը կը բացատրէ թէ ինչպէս ծագում առած է սրբոց տօնախմբութիւնը: Հայց. Եկեղեցին, բոլոր հին եկեղեցիներուն պէս, ունեցած է իր յիշատակելի սուրբերը, հնագոյն դարերէն սկսեալ: Հաւատացեալ ժողովուրդը տեսած է իր մէջ ապրող սուրբերը եւ վըկայած անոնց սրբութեան մասին եւ ապա օրուան կաթողիկոսի նախագահութեամբ գումարուած է եկեղ. ժողով մը և սուրբին անունը անցուցած պաշտօնական տօնացոյցին մէջ: Հերքելէ առաջ սրբոց բարեխօսութեան վարդապետութիւնը չընդունողներու փաստերը, հեղինակը «Ներածական»ին մէջ կը խօսի Ս. Գրքի գըրութեան, ոճին եւ այլ հարցերու մասին, իբրեւ ուղեցոյց Աստուածաշունչի այս կամ այն պարբերութիւնը ճիշդ մեկնաբանելու համար:

Երկրորդ բաժնին մէջ հեղինակը կ'անդրադառնայ Սրբոց Հաղորդութեան վարդապետութեան սկզբունքին վրայ հիմնուած Հոգեհանգստեան արարողութեան: Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ տեսակէտով մեռնողներու հոգիները կը սպասեն արդարներու եւ մեղաւորներու օթեւաններու կամ կայաններու մէջ մինչեւ Յարութեան օրը: Հետեւաբար Հոգեհանգստեան պաշտօնի միջոցով աղօթքներ կը կատարուին, սուրբերու բարեխօսութիւնը կը խնդրուի՝ հայցելով Աստուծոյ բարեգթութիւնը վերջին դատաստանի օրուան համար: Հոգեհանգստեան պաշտօնին ալ սուրբ գրային ըլլալը փաստելու համար հեղինակը տուած է Աստուածաշունչէն փաստեր: Ի դէպ, եկեղեցին չաղօթեր հեթանոս, հերետիկոս, անհաւատ եւ անկրօն, անձնասպան եղած մեռելներու հոգիներուն համար:

Երրորդ բաժնին մէջ կը խօսուի Խաչին պաշտամունքին մասին: Հոս ալ Վաչէ Ծ. Վրդ. Աստուածաշունչէն զանազան փաստեր մէջբերելով կ'ընդգծէ Խաչին պաշտամունքին սուրբ գրային ըլլալը: Ներկայացուած է Քրիստոսին խաչին խորհուրդը իբրեւ հաւատացեալի փրկութեան, զօրութեան, յաղթանակի եւ հըրաշքի աղբիւր:

Գիրքին սկիզբը տեղ գտած է Երուսաղէմի Հայոց պատրիարք Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանի մէկ վկայութիւնը հեղինակին գործին եւ առաւելաբար սուրբերու տիպարներու եւ նկարագրի մասին: «Սուրբերը, կ'ըսէ Եղիշէ Պատրիարք, միայն մարմնաւորութիւններ չեն ուժի եւ ճշմարտութեան, նման հերոսին եւ գիտունին, այլ՝ պատկերը Աստուծոյ հոգիին եւ նկարագրին: Հին եւ Նոր Ուխտի սուրբերը անաշխարհային եղած են, պանդուխտներ այս կեանքի մէջ: Եղած են նոյնպէս հրաշագործութեան աղբիւր՝ աստուածային ուժին. դալարագեղ պուրակը Եկեղեցւոյ կենսունակութեան, բիւրեղ առուակը դարերու մէջէն հոսող, որուն մաքուր խորքին մէջ, մենք կը տեսնենք մեր դէմքերու եւ հոգիներու ծռութիւններն ու բիծերը»:

Աւելի քան գնահատելի է Վաչէ Ծ. Վ. Իգնատիոսեանի տարած աշխատանքը՝ աստուածաբանական, վարդապետական հարցերու լուսաբանման և այնքան պարզ, յստակ ու մաքուր լեզուով ընթերցողի սեփականութիւնը դարձնելու տեսակէտէն: Եւ այս՝ հովուական առօրեայ պարտականութիւններէն ետք:

Հեղինակ — վարդապետին միակ նպատակը այս գրքոյկի հրատարակութեամբ այն է, որ իւրաքանչիւր հաւատացեալ կարդայ զայն ու լուսաբանուի: «Արդէն իմ աշխատասիրութեանս վարձատրութիւն ստացած կ'ըլլամ», կը գրէ հեղինակը:

Վստահ ենք՝ ընթերցողներ պիտի գնահատեն գիրքը եւ այդպէսով քաջալերեն հեղինակը նոր հատորի մը լոյս ընծայման համար:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

[illegible]

Ծանօթ դաշնակահարուհի Լիւսի Իշխանեան «Մեծարանք Արամ Խաչատրեանի» նշանաբանով նուագահանդէս մը կուտայ Փարիզ Մարտ 15ին:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ Հ.Յ.Դ. Երիտասարդական Միութեան «Վասպուրական» խումբի կազմակերպութեամբ, Յունուար 27–28ին այցելութիւն տրուած է Բաթրասի հայկական համայնքին: Մասնակցած են 70 երիտասարդներ: Առաջին գիշերը քաղաքի սրահներէն մէկուն մէջ տեղի ունեցած է խրախճանք մը, որուն ներկայ եղած են շուրջ 150 հոգի: Բացման խօսքը արտասանած է Ստեփան Շեմմաս: Բաթրասի հայերու անունով խօսք առնողներ շնորհակալութիւն յայտնած են «Վասպուրական» խումբին, որ իր ներկայութեամբ հայկական ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծած է:

ՍԵԼԱՆԻԿԻ «Մալազեան — Գասպարեան» ազգային սրահին մէջ, Յունուար 28ին տեղի ունեցած է Հայ Գթութեան Խաչի տեղական մասնաճիւղի անդամական հաւաքոյթը: Հայարփի Ղարիպեան հաւաքոյթը բանալով շեշտած է Միութեան ընծայած կարեւորութիւնը կրթական գործին: Խօսք առած է Մուշեղ վարդապետ եւ բացատրած թէ ինչո՞ւ Հայց. Եկեղեցին Ծնունդը կը տօնէ Յունուար 6 ին:

ԳՈՄԻՆԻՈՑ «Զաւարեան» սրահին մէջ, Յունուար 31ին, Հայ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղի վարչութիւնը ճաշ մը տուած է ի պատիւ ազգային Զաւարեան վարժարանի աշակերտութեան, մանուկներու տարուան առիթով: Խօսք առած են վարչութեան ատենապետուհին՝ Լիզա Աւագեան, Վարանդ Բհնյ. Ամիրալեան: Ճաշէն ետք Կապոյտ Խաչը իւրաքանչիւր աշակերտի նուիրած է պատմութեան նկարազարդ գրքոյկ մը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

1.

Ձորերում ուշ աշնան վաղանցիկ տաք էր: Չէ՞ որ դեռ Երեւումն էր սուրբ խաչի: Ֆիդայիները չէին հաւատում ո՛չ սուրբ խաչին, ոչ էլ Երեւումին: Խաչ, ի հարկէ, կայ՝ բեռ իրենց ուսերին՝ թէ՛ Խորէն աղայի եւ թէ Ուխտանիկի: Այն էլ ի՜նչ բեռ... Ուխտանիկի նիհար ուսերը ծռմռւում, բարակ տոտիկները ճկւում էին:

Ծանր խաչ կար նաեւ Մարգարիտի հոգու վրայ, որ թէեւ թաղուեց լերան ձիւների մէջ՝ իր Քրիստոսի հետ, բայց ծանրութիւնը մնաց: Նրան թւում էր, թէ մանկանը կենդանի թաղեցին եւ որ ահա իր մատներին խջնող ձեան փաթիլները հալւում են հէնց իր Քրիստոսի փոքրիկ մարմնի ջերմութիւնից:

Արդէն իջել, հեռացել էին Աղօթարան լերան ձիւներից: Աղօթարա՛ն: Ո՞ւմ եւ ո՞րտեղ պիտի աղօթեն իրենք:

Մօտեցել են Վասկերտի ակունքներին: Այս գետակը գնում, գնում է դէպի ներքեւ ու Երզնկայի մօտ կեռումեռ անելով Թաքունկ գաղտագողի մտնում Եփրատի ծոցը: Ռազմաճակատը այստեղից մօտ էր՝ հազիւ երեք օրուայ ճանապարհ: Եփրատն էլ հեռու չէր: Պէտք է շտապ իջնել հովիտները, քանի դեռ Հայոց դաժան ձմեռը չի հասել այս տեղերին: Յոյսը Երզնկան էր՝ իրենց քաղաքը, իրենցը: Այնտեղ այլեւս Թուրք չկայ, այնտեղ Ռուսներ են եւ հայկական կամաւորական գնդերը: Դէ, անշուշտ, հիմա փրկուածփախստական Հայերից շատերն են վերադարձել Երզնկա՝ տուն: Երբ տեղ հասնեն, իրենք իսկոյն մարդ կ'ուղարկեն Ռուսաստան, այնտեղ ապաստանած իրենց հարազատներին ետ բերելու: Ճիշդ է, իրենց Ակնովիտն ու Կաթակնը դեռեւս Թուրքերի ձեռքին է, սակայն Երզնկայից հեռու չէ, ուր որ է իրենց գիւղից էլ կը տրուի Թուրքի հեռքը:

Օ՜, ինչ սքանչելի երազներ են... Սակայն ինչո՞ւ երազ: Ահա այս ամէնը շօշափելի է, մօտ է, գրեթէ բռանդ մէջ:

Ներսէհ Զավուշը որոշեց հետախուզել դէպի Եփրատ տանող լեռնային մատոյցները ու նոր միայն իջնել իրենց բարձր թաքստոցներից: Այդ գործը յանձնարարեց Բենիամինին, Գեղամին եւ Ուլիկին: Շտապ կարգի բերին նրանց չէթէական զգեստը, գլուխները խուզեցին Թուրքի ձեւով եւ ճամբու դրին: Հեղինէն ու Մարգարիտը չհամարձակուեցին մօտենալ հարազատներին: Վախեցան փլուել ու իրենց լացուկոծով պղտորել տղաների հոգին: Մարգարիտի սիրտը քամուեց: Որդին կատարեալ տղամարդ է, Աստուած խնայի: Քրիստոսն էլ այդպիսին կը լինէր, սակայն երկինքը չուզեց, որ նա ապրի, նրան թաղեցին Աղօթարան լերան գլխին, ձիւնէ անկողնու մէջ: Մեղա՛յ, մեղա՛յ...

×

Ճամբարից հեռանալուց երկու օր յետոյ տղաներն արդէն Հալիս գետի ցածրադիր հովտումն էին՝ Երզնկայից եկող մեծ ճանապարհի վրայ: Ձիւնի էին սովոր, իսկ այստեղ դեռ ձիւն չկար: Ամէն ինչ այստեղ խորթ էր ու անսովոր: Խանձուած տափաստանը ոչ մի բարի բան չէր խոստանում: Այդ գորշութիւնը տարածւում էր դէպի գետի հեռուները, երբեմն կտրատուելով մանր բլուրներով ու լերկ թմբերով: Աղուէսախոտը խուլ շշում էր քամուց, փշոտ սիւներ էին տնկւում մինչեւ երկինք:

Հովտում տաք էր: Բենիամինը արձակել էր չէթէի բաճկոնի օձիքը: Զոր քամին խուտուտ էր տալիս նրա կուրծքը, աղուէսախոտի հոտը ծանր մխում էր ռունգերի մէջ: Է՛, ձիւն չկայ, որ փայտակէր՝ ուրախ ընդառաջ գալով: Եթէ մի հինգ օր էլ ձիւնն ուշ իջնէր Աղօթարանի վրայ, մայրը կ'ազատուէր տաք տեղ ու եղբայրիկը՝ Քրիստոսը չէր սառչի, իրենք հիմա Քրիստոս կ'ունենային:

Բենիամինը սկսեց սուլել ինքն իր համար: Գեղամը եւս սուլեց, յետոյ էլ Ուլիկը: Սուլում էին իւրաքանչիւրն իր իմացածը: Բենիամինը յիշեց Զինիկին եւ գրանից նրա սուլոցը բարակ լաց դարձաւ, առանց խօսքի ու հառաչանքի: Զինիկն իր կինն է: Դա նոյնիսկ ծիծաղելի է: Ի՞նչ կին, մի՞թէ Զինիկը կին է: Ո՛չ, նա առհասարակ չի էլ եղել ու չկայ... Զաւակ էլ չի ունեցել, չկայ...

Տաք քամին դաշտ դուրս եկած արջառի խնճութիւն գցեց տղաների մէջ. Ուլիկը գլխկոնձի տուեց չոր խոտի փափուկ ծածկոցի վրայ: Գեղամն սկսեց սուլելով պարել:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(255 — Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Գույումճեան եւ Պ. Կարապետ Գույումճեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց քրոջ եւ հօրաքրոջ՝

ԲԻՒՐ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ու Կարապետ Գույումճեանի *մահուան 20ամեակին առթիւ եւ համայն Գույումճեան գերդաստանի ննջեցեալներու հոգիներուն համար, յառաջիկայ Կիրակի Փետր. 25ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին:*

×

Տէր եւ Տիկ. Մինաս Ճիհանեան, Տէր եւ Տիկ. Միքայէլ Մարգրիտ Փափազեան, այրի Տիկ. Մենտուհի Յարութիւնեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց մօր եւ քրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՆԻԶԱ ՃԻՀԱՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Ռափայէլեան, Գըրգ—Աղաճցի)

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց հօր եւ քեռայրին՝ Սարգիս Ճիհանեանի *մահուան 50րդ տարեդարձին առթիւ, Փետր. 25, Կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ:*

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Պ. Գրիգոր Կուրպէթեան, Օր. Անի Կուրպէթեան, Օր. Եւա Կուրպէթեան, Ժաք – Արիս Կուրպէթեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Փետր. 25ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց կնոջ, մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ԿՈՒՐՊԷԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ինչպէս նաեւ Կուրպէթեան ընտանիքի համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Աշխէն Սամուէլեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իր քրոջ՝ Տիկին Ատրինէ Շաքարեանի *(ծնեալ Թոգաթլեան) մահուան առթիւ:*

×

Մուանս – Սարթուէն Պ. Սանկապեան խոր ցաւով իմացած է ազնիւ Հայուհի Տիկին Վարդանոյշ Զուխապըզեանի *մահը եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ, այս տխուր առթիւ Պ. Պ. Տիրան Ոսկերիչեանի, Վահրին Կէօքճեանի:*

FOOT-BALL
VOTRE RENDEZ-VOUS
Dimanche 25 Février

Alfortville

Championnat de Paris
Match-Retour :

YERRES — ALFORTVILLE UJA

à 15 heures
Match Réserve à 13 h. 30

CHARLY-PARIS
Diffusion France - Etranger
boutiques style-jeune

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՆԻՍ.— Պ. Վահան Ալման 250 Ֆր. կը նուիրէ:

ՄՈՒԱՆՍ - ՍԱՐԹՈՒ.— Պ. Սանկապեան 100 Ֆր. կը նուիրէ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Ատրինէ Շաքարեանի *մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Պ. Լեւոն Քանարեան 50 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ի:*

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

(Հարաւ. Ֆրանսայի թեմի Ազգ. Առաջնորդարանի նախաձեռնութեամբ)

Դ. ՑԱՆԿ

(Պօմոնի շրջան)

Ասլանեան եղբայրներ, Խաչիկ Մխիթարեան 500ական, Սաթենիկ Թիւթէլեան 300, Յովսէփ Գոճակէօզեան, Ծառուլեան ընտ. 200ական, Ռոպէր Սարաճեան 150, Սոլաքեան ընտ., Վրէժ Ելքովանեան, Յարութիւն Ասլանեան, Ստեփան Արփիկեան, Արոյեան 100ական, Վարժապետեան ընտ., Յակոբ Քէօսէեան, Նշան Զօպանեան 50ական, Մարգարիտ Աւիկեան 40, Ա. Փափազեան, Նազիկ Զարիքլեան, Էլպիզեան, Կարապետեան 20ական: Գումար 2620, նախկին գումար 15·748, ընդհ. գումար 18,368:

Ժ. ՑԱՆԿ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Յովհաննէս Փիւրկեան	20
Համբարձում Ֆէրմանեան	20
Անդրանիկ Գինոսեան	20
Ռուբէն Կարապետեան	20
Կարապետ Պագըրճեան	20
Խաչատուր Սերոբեան	20
Նազար Յովակիմեան	20
Նշան Նագաշեան	20
Յարութիւն Գուշաքլեան	20
Վիքթոր Մարտիրոսեան	20
Մանուկ Մելքոնեան	15
Վեղնան Օհարմը	10
Սարգիս Համբարձումեան	10
Տիկին Գալեճեան	10
Պայծառ Բրուտեան	10
Կարապետ Կլոյեան	10
Երեմիա Յոկակիմեան	10
Գասպար Գասպարեան	10
Աւագ Վարադեան	10
Տիկ. Հայկանոյշ Սողոմոնեան	50
Տիկ. Վերժին Տօնապետեան	100
Գումար	39·595
Նախկին գումար	339·165,5
Ընդհ. գումար	378·760,5

Ա Զ Դ

Ֆրանսական Կարմիր Խաչի Սէն-Կրասիէնի մարմնի անդամ Պ. Շառլ-Կարլիս Տէրտէրեան կը խնդրէ մեզմէ հաղորդել, որ իր դիմումին եւ միջամտութեան վրայ, տեղւոյն Կարմիր Խաչը 9 ծրար զանազան դեղեր ղրկած է Պէյրութ, Լիբանահայոց աղէտեալներու Օգն. Խաչի Շրջ. վարչութեան, և ստացուած է շնորհակալական գիր մը, ուղղուած Սէն-Կրասիէնի Կարմիր Խաչի նախագահ՝ Անրի Էսքանտի:

LE GREC Tous les jours midi et soir. 12, rue Dauphine, PARIS 6 - Réser : 033.66.30

DE NOUVEAU L'ENCHANTEMENT DES NUITS GRECQUES
Dîners et soupers dansants. Orchestre jusqu'à l'aube.

„Գտնել յունական ճաշարան մը, որ լաւ զաղափարն ունեցած է մեզի հրամցնելու երկրին խախական եւ հրաշալի ճաշերը, ախորժաբեր եւ բերեւ. Ֆրանսական գինինեով: Աւելի քան 10 պնակ յասուկ նորութիւններ նոյնքան նաւեր": (Փօլ Սիմոն, Ժուռ տը Ֆրանսի մէջ):

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Dans les salons de l'Hôtel GEORGE V

փետրուար 25, կիրակի, ժամը 15-24

Sous la présidence de
Monsieur ANDRE CHAMSON
de l'Académie Française

Matinée Dansante

Animé par BEDIK et son orchestre
et le TRIO ATHENEE

Ambiance Gréco-Arménienne ***Election miss Croix Rouge***

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ.— Պատմական Հայաստանը եւ կապադովկիան երիտասարդներու կողմէ, ժամը 16ին

Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել 985·36·53

Մուտք 40 Ֆր. — ուսանողներու կէս գին

Մուտքը ազատ է Լիբանանցի ուսանողներու համար:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ՏԷՍԻՆ.— Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութիւնը Վարդանանցի արարողութեան կը հրաւիրէ հայրենակիցները եւ գաղութը, Կիրակի, Փետր. 25, ժամը 10ին Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 4, ժամը 13ին պատուոյ նախագահութեամբ՝

ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ԻԶԳԱԼԱՅԵԱՆԻ

եւ նախագահութեամբ՝

ՏՈՔԹ. ՀԵԿՄԻՆԷ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

որու ընթացքին 1978ի Հարենց գրական մրցանակը պիտի ընծայուի պարսկահայ անուանի բանաստեղծ՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ԽԱՆԵՆՑԻ

PIZZA OSKIAN
139, Rue Saint Honoré — Paris
Métro : Louvre

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով յատկապէս կը խնդրուի սեղանները կանխաւ եւ փութով ապահովել, ամէն առաւօտ հեռախօսելով, ժամը 7էն 10, 372·04·20 իսկ երեկոյեան ժամը 20էն վերջ՝

780·82·58

Ճաշագին 60 Ֆր.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, Փետր. 25, ժամը 8ին Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն, հայկ. յայտագիր, որու կը մասնակցին.— Հայր Նորվան, Ժան-Փիէռ Մահէ, Հ. Տալմէ:

MEETING

Le Lundi 26 Février, à 20 h. 30, Salle des Mines, 5 Rue Pierre Nicole, Paris 5e.

Organisé par le Comité pour la Libération des Prisonners Politiques Arménien, avec la participations de diverses personnalités.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի Դ. ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Մարտ 3, կ. ե. ժամը 18ին, Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ: Օրակարգ.— *Ա. Դիւանի ընտրութիւն, Բ. 3րդ ընդհ. ժողովի ատենագրութեան ընթերցում եւ վաւերացում: Գ. Ընթերցում եւ վաւերացում վարչութեան 1տ-ամսեայ գործունէութեան ամփոփ տեղեկագրի: Դ. Ընդհ. ժողովի օրակարգէն դուրս քննութիւն եւ առաջարկներ: Ե. Պատգամաւորի ընտրութիւն:*

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ

Փետր. 24, Շաբաթ օր, ժամը 10·30ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մէջ:

Կը պատարագէ հոգեւոր հովիւ Մեսրոպ խաչակիր Քհնյ. Ժամկոչեան, *մասնակցութեամբ հրաւիրեալ դպիրներու:*

Սիրով կը հրաւիրուին շրջանի հայ հասարակութիւնը եւ պատսպարեալներու ընտանեկան պարագաները ներկայ գըտնուելու սոյն հոգեպարար արարողութեան:

sevan voyages Sarkissian Varoujan vous propose

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԵՒ ՍՐԲԱՎԱՅՐԵՐԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ԶԱՏԿԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Pâques aux Lieux Saints

Du 16 au 27 Avril 1979
Départ en avion de Paris, Lyon et Marseille
Accompagné par M. SARKISSIAN Varoujan
Prix par personne : 4000 Frs.

Փափաքողներուն համար բնակութեան կարելիութիւն Պատրիարքարանը՝ մատչելի գիներով:

Comprenant :
— Le transport aérien en classe économique par Air-France
— Logement en chambre double, hôtels 4 étoiles, en pension complète.
— Les transferts et des excursions à Jerusalem et en Galilée

Renseignements et Inscriptions :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujan	**BAGHDASSARIAN Levon**
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
23
VENDREDI
23 FEVRIER
1979

LE NUMERO 1,80 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար· 300 Ֆ հատը 1 Ֆ· 80

54ԵՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14·323
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.323

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

ՉԻՆԱՅԻՔ 30 ՔԻԼՈՄԵԹՐ ՅԱՌԱՋԱՑԱԾ ԵՆ

ԵՒ

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՀՈՂԻ ՎՐԱՅ ԵՆ

— Օ —

Հինգշաբթի առտու հասած լուրերու համաձայն, փոխանակ մեղմանալու կռիւները սաստկացած են չին – վիէթնամեան սահմանագլուխէն ալ անդին, քանի չինական ուժերը երեսուն քիլոմեթր ներխուժած են: Միւս կողմէ ալ կ'ըսուի թէ Մոնկոլիա կազմ ու պատրաստ է: Հանոյ կ'ամբաստանէ Չինաստանը, որ վերջին օրերը շատ աւելի մեծ ծաւալի վրայ կը կատարէ յարձակումը, յայտնելով նաեւ թէ շատ բուռն կռիւներ կը կատարուին եւ թէ վիէթնամեան Լաօ Քայ քաղաքը Չինացիներուն ձեռքը ինկած է: Փեքինի դիրքը հետեւեալն է. « Չինաստան տրամադիր չէ քաշուելու: Պատերազմ չէ այլ սահմանային ճակատամարտ մը, որուն նպատակն է դաս մը տալ Վիէթնամի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ խռովութիւնները եւ սպանութիւնները սաստկացած են կրկին վերջին օրերը: Նոր խմբագիր մը սպանուած է Պոլիս, այս անգամ ծայրայեղ աջ Ազգ· կուսակցութեան նախկին ղեկավար՝ Էրտոկան Հանճերլիօղլուն է, որ թերթի տէր է: Կառքի մէջ էր երբ քանի մը հոգի կրակ բացած են իր վրայ, մինչ կարգ մը թերթերու կը հաղորդուէր հեռաձայնով թէ մահուան դատապարտուած էր իր « ֆաշիստ գործունէութեան » համար: Միւս կողմէ անծանօթներ երկու պայթուցիկ մեքենայ նետած են Հալքէ Անգարայի կեդրոնատեղիին պարտէզին մէջ: Այդ միջոցին Էճէվիտ Խորհրդարանը կը գտնուէր: Մէկ օրուան մէջ, ինը հոգի վիրաւորուած է իբրեւ հետեւանք, 29 եղեռնափորձերու կատարուած զանազան քաղաքներու մէջ:

ԽՈՄԷՅՆԻ թէեւ յաջողեցաւ զսպել մարքսիստ – լենինիստները առ այժմ, բայց եւ այնպէս բաւական դժուարութեանց կը բախի թէ՛ ծայրայեղ ձախին եւ թէ Քիւրտիստանի եւ Ազըրպէյճանի շրջաններու հետ: Կրցաւ արգիլել Հինգշաբթի օրուան ցոյցը (ծայրայեղ–ձախին) խիստ կերպով յարձակելէ ետք մարքսիստ - լենինիստներու վրայ:

ԱՆՏՐԷՈԹԹԻ մօտ երեք շաբաթ փորձեր կատարելէ ետք, յայտնեց Իտալիոյ Հանրապետութեան նախագահին թէ չյաջողեցաւ կառավարութիւն կազմել: Ներկայիս այդ պաշտօնը յանձնուած է Ուկօ Լա Մալֆայի (75 տարեկան) նախագահ Հանրապետական կուսակցութեան:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ

(Հեռատիպ, Յուն· 29 Փետր· 15)

ՇԻՐԱԿԱՒԱՆ ԳԻՒՂԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Սարդարապատի ազգագրութեան թանգարանի ցուցանմոյշներուն վրայ աւելցած է երկու հազար տարի առաջ ապրած անծանօթ քանդակագործի մը հազուագիւտ գործը: Պրոնզէ շարադրանք մըն է հին հայկական գիւցազնավէպի մոթիֆներով, որ կը պատկերացնէ մարդուն հանդիպումը առիւծի հետ եւ, ինչպէս կը նշեն մասնագէտները, պատրաստուած է մոմէ օրինակի մը օգնութեամբ: Անիկա հնագէտներու յայտնաբերած տասնեակ առարկաներէն մէկն է, Շիրակի սարահարթին Շիրակաւան գիւղի պեղումներէն: Ժամանակ մը ետք քարքարոտ բլուրներու տեղ կը ծփան Ախուրեանի Ջրամբարի ջուրերը, կազմելով Հայաստանի արհեստական մեծագոյն աւազաններէն մէկը: Ներկայիս այդ Ջրամբարի կառուցման աշխատանքներուն հետ միաժամանակ Հայաստանի Ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկի երեք խումբեր զբաղած են գիտական լուրջ գործերով: Պեղումներու արդիւնքները գերազանցած են հնախոյզներու ակնկալութիւնները: Յայտնաբերուած է 20 հեկտար հողամաս գրաւող բնակավայր մը, ուր կեանք եղած է 3րդ հազարամեակէն մինչեւ 7րդ դար(Ն·Ք·):

Հնադարեան քաղաքի բնակելի տուները կառուցուած են սարի լանջին: Լաւ պահուած է նաեւ անոնց ներքին կահաւորումը· սենեակներուն ներսը քարերով շարուած տափակ օճախ կայ: Այդ « բնակարաններ »ու տէրերը ըստ երեւոյթին պաշար հաւաքող մարդիկ եղած են· լաւ վիճակի մէջ մնացած կարասիներու եւ կճուճներու մէջ գտնուած են հացահատիկի եւ զանազան մթերքներու մնացորդներ: Մեզի հասած են նաեւ անոնց ապրելակերպը ցոյց տուող առարկները սեւ, փայլուն մակերեսով գաւաթներ եւ ափսէներ, որոնք զարդարուած են փորագրուած նախշերով: Բնակարաններու մեծ մասին մէջ կը գտնուին ջուլհակի հաստոցներ եւ այլ գործիքներ, որոնք կը վկայեն որ այն ժամանակ կաշիի արտադրութիւնը եւ ջուլհակագործութիւնը կեդրոնացած եղած են մէկ ընտանիքի շրջանակներուն մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ

— Օ —

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան Փետր· 14ի հրամանագրով, Սուրէն Ստեփանի Յովհաննիսեան նշանակուած է գիւղատնտեսութեան արտադրութեան ապահովման պետական կոմիտէի նախագահ:

(Տար·)

Նախկինը՝ Համլէտ Գարեգինի Նաւասարդեան « ազատած է » այդ պարտականութենէն՝ « այլ աշխատանքի անցնելու կապակցութեամբ »:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՉԻՆ – ՎԻԷԹՆԱՄ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— Օ —

ԳԺՏՈՒԹԵՆԷ ՄԻՆՉԵՒ ԲԱԽՈՒՄ

— Օ —

1974

Յունուար·— Չինաստան կը գրաւէ Փարասէլի կղզեխումբը, Չինական ծովին հարաւը: Նախապէս կը գտնուէր Սայկոնի զինուորական հակակշռին տակ:

1975

Ապրիլ 30·— Անկում Սայկոնի: Չինաստան կը դադրեցնէ իր զինուորական օժանդակութիւնը, պատճառաբանելով թէ վերջ գտած են կռիւները:

Սեպտեմբեր·— Փեքին կ'այցելէ Վիէթնամի Համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը Լը Տուան: Վերջ կը գտնէ առանց միացեալ յայտարարութեան մը: Կը նշանակէ թէ յարաբերութիւնները պաղած են: Չինաստան, այսուհանդերձ, առանց տոկոսի վարկ մը կը հաստատէ Հիւսիս· Վիէթնամի համար:

1976

Դեկտեմբեր·— Վիէթնամի Համայնավար կուսակցութեան 4րդ համագումարը: Չինասէր անձնաւորութիւնները դուրս կը հանուին Կեդր· Կոմիտէի կազմէն: Հոնկ Քոնկի մամուլը արձագանգ կ'ըլլայ խլրտումներու, որոնք տեղի ունեցած են չին – վիէթնամ սահմանագլուխին վրայ:

977

Յունիս·— Զօր· Ճիափի պաշտօնական այցը Փեքին եւ ապա Մոսկուա:

1978

Մարտ·— Ազգայնացում փոքր առեւտուրին, կարգադրութիւն մը, որ առաջին առթիւ վնաս կը հասցնէ Վիէթնամի Չինացիներուն: Ծայր կուտայ Հօասներու (Վիէթնամի Չինացիներ) արտագաղթը: Մօտ երկու հարիւր հազար Չինացիներ կ'ապաստանին Չինաստան: Շատեր կը հեռանան ծովի ճամբով:

Մայիս·— Փեքին կ'ամբաստանէ, թէ Հանոյ « կը հալածէ եւ կ'արտաքսէ վիէթնարնակ Չինացիները »: Ծայր կուտայ բանավէճը երկու երկիրներուն միջեւ Հօասներու հարցին շուրջ:

Յունիս·— Չինաստան զինուորական ուժեր կը կեդրոնացնէ սահմանին վրայ: Մօտ հազար չինացի մասնագէտներ՝ Վիէթնամէն ետ կը կանչուին:

Չինաստանի դեսպանը Հանոյի մօտ, Փեքին կը վերադառնայ « առողջական պատճառներով »:

Յունիս 29·— Վիէթնամ կ'անդամակցի Քոմեքոնի:

Յուլիս 1·— Փեքին կը պահանջէ, որ փակուին Չինաստանի հարաւը գտնուող վիէթնամեան երեք հիւպատոսարանները:

Յուլիս 3·— Փեքին վերջ կուտայ իր օժանդակութեան եւ ետ կը կանչէ իր բոլոր մասնագէտները:

Օգոստոս 3·— Հանոյի մէջ կը սկսին բանակցութիւնները Հօասներու հարցին շուրջ: Ոչ մէկ լուծում:

Օգոստոս 25·— Միջադէպերը կը սաստկանան սահմանագլուխին վրայ: Երկուստեք զիրար կ'ամբաստանեն, կը բողոքեն:

Սեպտեմբեր 26·— Հանոյի բանակցութիւնները կը յետաձգուին: Երբեք չեն վերսկսիր:

Նոյեմբեր 3·— Մոսկուայի մէջ կը ստորագրուի խորհրդային – վիէթնամ բարեկամութեան եւ համագործակցութեան դաշնագիրը: Միկ–23 օդանաւեր կը յանձնուին Վիէթնամի, ինչպէս նաեւ երկու փոքր ռազմանաւեր:

Դեկտեմբեր 15·— Փեքին կը հաղորդէ, թէ տարեսկիզբէն ի վեր 1100 միջադէպեր արձանագրուած են սահմանագլուխին վրայ:

1979

Յունուար 6·— Իշխան Սիհանուք Փեքին կը ժամանէ:

Յունուար 7·— Ֆունաքը՝ վիէթնամեան բանակին օժանդակութեամբ, Փնոմ-Փէն կը մտնէ: Չինաստան կը դատապարտէ Քամպոճի ներխուժումը Վիէթնամցիներուն կողմէ:

Յունուար 29·— Վիէթնամի Արտաքին նախարարութիւնը բողոքագիր մը կը ներկայացնէ Հանոյի չինական դեսպանատան: Կ'ամբաստանէ, թէ « չինական ուժերը շարունակ կը բռնաբարեն Վիէթնամի սահմանները »:

Յունուար 31·— Չինաստանի փոխ–վարչապետը Միացեալ Նահանգներ կատարած իր այցելութեան ընթացքին կը յայտարարէ լրագրողներու, թէ անհրաժեշտ է « լաւ դաս » մը տալ Վիէթնամցիներուն:

Փետրուար 16·— Վիէթնամի վարչապետը Փնոմ-Փէն կը ժամանէ:

Փետրուար 17·— Չինաստան « հակայարձակման » կ'անցնի Վիէթնամի սահմանին վրայ:

Թ· Ա· Թ·

30 ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՐԹԸ ԴԷՊԻ ԺԸՆԵՒ

— Օ —

ՕՐԱԿԱՆ 30 ՔԻԼՈՄԵԹՐ ՔԱԼԵԼՈՎ, ԿԻՐԱԿԻ ՊԻՏԻ ՀԱՍՆԻՆ ԺԸՆԵՒ, ՊԱՀԱՆՋԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՈՐ ԲԱՐՁԻ ԹՈՂ ՉԸԼԼԱՅ 30ՐԴ ՅՕԴՈՒԱԾԸ

Չորեքշաբթի առտու ժամը 8·30ին 30 հայ երիտասարդներ ճամբայ ելան Լիոնէն դէպի Զուիցերիա, ուր տեղի կ'ունենայ ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբին Նոր նստաշրջանը: Պաստառներով, ուր կը պահանջուի որ Թուրքիա ճանչնայ եւ դատապարտէ Հայերու ցեղասպանութիւնը, այս երիտասարդները, Կիրակի պիտի հասնին Սէն Ժիւլիէն Ան Ժընըվուա, որմէ քիչ հեռու կը գտնուի այն շէնքը ուր գումարուած է ժողովը:

Այս երթը, որու նախաձեռնած է Հայ Դատի Յանձնախումբը մաս կը կազմէ, այն աշխատանքներուն, որոնք կը տարուին շաբաթներէ ի վեր հանրային կարծիք պատրաստելու համար, որպէսզի բարձի թող չըլլայ Մարդկային Իրաւանց Ենթայանձնախումբի տեղեկագրէն 30րդ (անվնաս) յօդուածը: Արդարեւ, հոն կ'ըսուի միայն· « Անցնելով ժամանակակից շրջանին, կարելի է նշել բաւական ճոխ փաստաթուղթերու գոյութիւնը Հայերու ջարդին վերաբերեալ, որ 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնը նկատուած է »:

× Հինգշաբթի օր, Լիպերասիոն արձագանգ կը հանդիսանար այս երթին, նկար մըն ալ հրատարակելով եւ ճշդելով որ « դէպի Զուիցերիա այս երթը » պէտք է վերջ գտնէ Կիրակի, ընդհանուր համախմբումով մը, որուն կը մասնակցին Ֆրանսայի զանազան քաղաքներէ գացած Հայեր:

Ֆիկարօ, իր կարգին լուրը կուտար քանի մը տողով, շեշտելով թէ քալողները, 30 քիլոմեթրի հինգ հանգրուան պիտի կատարեն, եւ Կիրակի օր, Վիրիի մէջ (Բարձր – Սավուա) զիրար պիտի գտնեն ուրիշ վայրերէ հասնող Հայերու հետ, միասնաբար կատարելու համար վերջին քիլոմեթրները:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԻԵ.

Օրուան առաջին նիստի նիւթն էր «Անգլիագիր Գրականութեան Հարցը»: Նիստին ատենապետն էր Կարապենց, որ մեզի տեղեկացուց որ զեկուցաբերը, Արա Պալճօզեան՝ Համագումարին ներկայ ըլլալով հանդերձ անհանգստութեան պատճառով պիտի չկարենար կարդալ իր զեկոյցը. զինք փոխարինեց Արիս Սեւակը, ծնունդով ամերիկահայ, սակայն սահուն հայերէն խօսող ու գրող այս երիտասարդը, որուն թարգմանութիւնները կ'երեւին ամերիկահայ մամլոյ մէջ:

Ըստ Պալճօզեանի, հայ ծնունդով եւ անգլերէն գրող ծանօթ ու անծանօթ գրողներ շատ կան Ամերիկայի մէջ. եթէ հաշուենք ամէն նիւթ եւ սեռ մշակողներ, հարիւրէն աւելի է անոնց թիւը, որոնցմէ հազիւ մի քանին ծանօթ են նոյնիսկ Ամերիկահայութեան, — Ուիլեըմ Սարոյեան եւ Ալէն Կրտսեր, անշուշտ նաեւ Փիթըր պատուողներու երջանկութեան զգացումին:

Պալճօզեանի յաջորդեց Պր. Մանուէլեան, ատենապետ՝ օրուան երկրորդ նիստին, որ ներկայացուց նոր նիստի նիւթը, « Հայ Գրականութեան Սատարելու Միջոցներ », եւ զեկուցաբերը, Պր. Զարեհ Մելքոնեան:

Մելքոնեան մէկն է անոնցմէ, որոնք « միւս կողմէն » են ինծի համար: Եթէ հայրս հայ թերթի խմբագիր եւ հայ գրականութեան պատմութեան հմուտ անձ չըլլար, ես պիտի չճանչնայի զինք իբր գրող, հակառակ անոր որ առատ արտադրող գրող մըն է ան: Երկու տարի առաջ, երբ Համազգայինի տղոց հետ էի օր մը, « մեր կողմ – միւս կողմ »ի եւ գրականութեան մասին խօսակցութիւն մը տեղի ունեցաւ, որ անմոռանալի է ինծի համար:

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Սուրեան (պատմուածքներ, վէպեր), Վահան Կրէկորի (պատմուածքներ՝ ընդհանրապէս), արձակագիր Լեւոն Սիւրմէլեան, Հարըլտ Պոնտ (հայ՝ հակառակ անունին, բանաստեղծ). իբր բանաստեղծուհի եւ մանաւանդ իբր թարգման հայութեան ծանօթ Տայանա Տէր-Յովհաննէսեան, եւ վերջապէս բանաստեղծ Տէյվիտ Խըրտեան: Կայ նաեւ Րաֆֆի Սեթեան, որ գրած է հայերէնով եւ նոյնիսկ ֆրանսերէնով, ինչպէս նաեւ, անշուշտ, անգլերէնով և գանատահայ Լօրըն Շիրինեան: Միւսները (ներառեալ Պալճօզեան) ծանօթ են հատուածներու, հետաքրքրուողներու փոքր խումբերու:

Պալճօզեանի գլխաւոր հարցումն էր, — կա՞յ բան մը, որ կը զբաղեցնէ այս բոլոր ստեղծագործողները, երբ անոնք իբր էթնիք – ամերիկահայ կը գրեն: Շատերուն մօտ, ըսաւ ան, կան ցեղին անցեալի յուշերը, ծերերն ու երիտասարդները յուզող խնդիրները, եւայլն, սակայն միակ նիւթը՝ որուն վրայ ուշ կամ կանուխ կը սեւեռի բոլորին ուշադրութիւնը, « քոմիւնիթի »ի խնդիրն է: Այս բառը կարելի է թարգմանել իբր « հաւաքականութիւն » եւ, որոշ գործածութեանց մէջ՝ « համայնք »: Սակայն ամերիկեան անգլերէնի մէջ բառը այլեւս ուրիշ իմաստ մըն ալ կը կրէ, — ընտանեկան ջերմութեան, գիւղական երդիքի տակ հաւաքուած մեծ ընտանիքներու « համայնքային » մօտիկութեան իմաստը. այսինքն՝ ճիշդ ա՛յն, որ գրեթէ անգտանելի է ներկայ ամերիկեան կեանքի մէջ, եւ որը տալու խոստումը՝ հայ էթնիք կեանքի համեստ զարթօնքի գլխաւոր ազդակներէն է:

Պալճօզեան կ'ակնարկէ անգլերէնով գրող ամերիկահայ գրողներու խնդրական վիճակին: « Մինակ գրողը լաւ չի գրեր », կ'ըսէ ան, « իսկ այս գրողները, բացի անոնցմէ՝ որոնք համախմբուած են Արարատի շուրջ (ՀԲԸՄեան մշակութային նիւթերու տրամադրուած թերթ), իրարու ծանօթ չեն, զիրար չեն կարդար: Ցրուած Ամերիկայի հսկայ տարածքին, իւրաքանչիւրը աւելի կապուած է իր շրջակայքին՝ Ֆրէզնոյէն Նիւ Եորք կամ Մոնրէալ, քան ուրիշ հայածին գրողներու »: Դրոյթ մը, որ անշուշտ այնքան ալ անծանօթ չէ Սփիւռքի զանազան հայ գաղութներու մէջ ցրուած գրողներուն: Արդէն այս Համագումարի ստեղծած ոգեւորութիւնը մասամբ կը պարտինք երկար ատենէ ի վեր մինակ զգացող անձերու եւ հիմա համամիտներով շրջապատուողներու երջանկութեան զգացումին:

Խօսակցութիւնը սկսաւ երբ մէկը հարցուց ինծի, իբր « գրող – բրոյ », որ Դանիէլ Վարուժան Դաշնակցակա՞ն էր, թէ Ռամկավար: Բերանս բացի, « Դաշնակցական » ըսելու նպատակով, ու փակեցի անմիջապէս վստահ չէի ըլլալ, որ այդպէս էր: Գիտէի որ ուսուցչութիւն ըրած է, սակայն թէ ի՞նչ կուսակցական-քաղաքական հակումներ ունէր, չէի գիտեր: Սիամանթօն կամ Զարենցը ունէին յստակ, բացայայտ կուսակցական համոզումներ, որոնք որոշ կարեւորութիւն մը ունեցան զուգէ, իրենց գրականութեան ստեղծման եւ (անկասկած) տարածման գործին մէջ: Բայց Վարուժանը, չէի գիտեր եւ չեմ գիտեր հիմա ալ:

Այս խօսակցութիւնը թարմ է դեռ մտքիս մէջ, որովհետեւ նոյնի ընթացքին մատնանշեցինք անցեալի ծանօթ ոչ-Դաշնակցական գրողներէն ոմանք, — Օտեան, Զօպանեան, Թէքէեան, ու յետոյ ծեծեցինք այն հի՛ն հարցը, որ ինկապէս զօրաւոր եւ բացայայտ քաղաքական համոզումներ ունեցողը կրնա՞յ ինկապէս մեծ արուեստագէտ ըլլալ: Օրինակ, ճիշդ պիտի չըլլա՞յ ըսել, որ Զարենց եւ նոյնիսկ Մայաքովսքի իրենց տաղանդի հասուն պտուղը տուին քաղաքական որոշ հիասթափութեան մը ազդեցութեան տակ: Այդ ալ չլուծուած հարց մը մնաց այն գիշերը, երբ սկսանք խօսիլ ներկայի մասին: Ես ըսի որ ի՛նչ լաւ բան պիտի ըլլար, եթէ Համազգայինը ծանօթ Ռամկավար կամ ՀԲԸՄ « կողմի » գրողները հրաւիրէր, իսկ Թէքէեան մշակութայինը՝ մեր « կողմին » հակող մի քանի գրողներ:

Այդ առաջարկը գործնական պտուղ չունեցաւ, քանի որ յստակ էր որ թէեւ շատեր (մանաւանդ՝ մեզմէ շատեր) ազատ են « միւս կողմի » դասախօսութիւններուն ներկայ ըլլալու, ընդհանրապէս պաշտօնականօրէն այս կամ այն կազմակերպութեան անդամ եղողները, (նորէն մանաւանդ միւս կողմէն) չեն համարձակիր նման հրաւէրներու ընդառաջել: Բայց եւ այնպէս խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ, որոշ ուղղութիւն առնելով: Ես թելադրեցի որ գուցէ աւելի պարզ կ'ըլլար հարցը, եթէ գրողները դասախօսութիւններու, սալոններու կամ այսպէս կոչուած կարծիքներու փոխանակութեան հրաւիրելու տեղ՝ զանոնք հրաւիրէինք « փոէթրի րիտինկ »ներու, այսինքն՝ բանաստեղծի՛ն իսկ կողմէ կատարուած ընթերցում կամ ասմունք, իր գրած քերթուածներուն: Ամերիկայի համալսարանական գրոյթին մէջ շատ ընդհանրացած բան մը նէ այս « րիտինկ »-ընթերցումները, որոնք զանազան ձեւերով օգտակար են, թէ՛ բանաստեղծին համար, թէ՛ ալ ունկնդիրներուն: Բանաստեղծը կը կարդայ իր սիրած հին գործերէն եւ մասնաւորաբար իր նոր գրած գործերէն. առիթը կ'ունենայ բարձրաձայն (եւ ոչ միայն իր մտքին մէջ) լսելու իր բառերը, եւ տեսնելու՝ անոնց ազդեցութիւնը ունկնդիրներուն վրայ: Ներկաները կը վերագտնեն բանաստեղծ – ունկնդիր հին կապը, որ գրութենէն առաջ սկսած է, երբ Հոմերոսէն սկսեալ մինչեւ անանուն գուսաններ կ'երգէին իրենց քերթուածները: Անշուշտ երգելու հարց չկայ այլեւս, սակայն այդ խօսեալ կապը նորէն տարբեր է գրեալէն. եթէ չարտօներ ունկնդիրին որ հասկնայ բարդ գրուածի ամէն երանգ, կը չէշտէ որոշ տեսակի բանաստեղծութիւններու խօսքի բնոյթը եւ հագիւ-թաքուն մեղեդին: Յետոյ, կը փրկէ ունկնդիրը երկար դասախօսութիւններէ եւ առիթը կուտայ անոր որ 45 վայրկեան մտիկ ընէ բանաստեղծին, — ոչ միայն քերթուածներուն, այլ եւ անոր մտարումներուն, նոյնիսկ անէքտոթներուն:

Այդ խօսակցութեան ընթացքին, բարեկամ մը ըսաւ որ եթէ նոյնիսկ կարելի ըլլար « միւս կողմէն » բանաստեղծ մը նման « րիտինկ »ի հրաւիրելու, ինք գոնէ գաղափար չունէր թէ հայերէն գրող ո՞ր բանաստեղծը կար հոն, հին քաղաքական վէճերու միւս կողմը մեզի անտես մնացած: Մտքէս անցաւ Մելքոնեանի անունը, բայց, ինչպէս ըսի, այդ խօսակցութիւնը որեւէ գործնական արդիւնք չունեցաւ. եւ ահա, մինչ Կարապենց Մելքոնեանը կը ներկայացնէ մեզի, ես կը վերյիշեմ այդ հին խօսակցութիւնը, ու կը մտածեմ որ ի՛նչ լաւ բան պիտի ըլլար եթէ օր մը « Թէքէեան », « Համազգային » եւ « Հայ Գրականութեան Բարեկամներ » միասին կազմակերպէին բանաստեղծութեան նուիրուած հանդէս – բիտիննկներու շարք մը, ըսենք՝ չորս բանաստեղծով: Անոնք առիթը պիտի ունենային միասին երթալու քաղաքէ քաղաք եւ բիտինկէ հանդէս, առիթ տալով հանրութեան՝ իրենց եւ իրենց գործերուն ծանօթանալու, եւ առիթ ունենալով իրարու հետ բարեկամութիւն հաստատելու ... կամ կռուելու: Նման մօտիկութիւն կը բեղնաւորէ միտքը, կը ջնջէ այս մինակութեան զգացումը, որուն ակնարկեց Պալճօզեանն ալ:

(25 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ 1978-ԻՆ

— o —

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

Ա. ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի Կեդրոնական Վիճակագրական Վարչութեան պատրաստած պաշտօնական վիճակագրութիւնը՝ 1978ի տնտեսութեան մասին, լոյս տեսաւ «Սով. Հայաստան» օրաթերթին Փետր. 1ի թիւով:

Արդիւնաբերութեան արտադրութեան աճը, 1977ի համեմատութեամբ, եղած է 7,7 տոկոս, ծրագրով նախատեսուածէն 0,6 տոկոս աւելի: Նկատելի է, որ ներկայ հնգամեակին ծրագրին համաձայն, արդիւնաբերութեան աճին մէջ, « Բ. » ճիւղին (թեթեւ ճարտարարուեստ, ժողովուրդին առօրեային ծառայող իրեր) աճը աւելի բարձր եղած է, բաղդատմամբ « Ա. » ճիւղին (ծանր ճարտարարուեստ): Մասնաւորուած կարգով արձանագրած են 8,6 եւ 7,3 յաւելում, երկուքն ալ սահմանուած ծրագիրներէն քիչ մը առաւել:

Երկրին արդիւնաբերութեան գլխաւոր իննը ճիւղերուն արդիւնքներն են.— Ելեկտրուժ՝ 1977ի համեմատութեամբ 5 տոկոս: Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 9: Քիմիական եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութիւն՝ 2: Մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում՝ 11: Անտառային, փայտամշակման եւ խորչանիւթ թուղթի արդիւնաբերութիւն՝ 11: Շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն՝ 4: Թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ 9: Սննդարդիւնաբերութիւն՝ 5: Կենցաղի եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն՝ 4 տոկոս:

Անցեալ տարուան համար սահմանուած ծրագիրներուն հետ համեմատելով, հետեւեալ պատկերը կը ստանանք: Նուազ արձանագրած են.— Ելեկտրուժ՝ 9,7 տոկոս աճի փոխարէն 5, քիմիական եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութիւն 3,1ի տեղ 2, շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն՝ 5,7ի տեղ 4 եւ սննդարդիւնաբերութիւն՝ 7,5ի տեղ 5: Առաւել արձանագրած են.— Մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում՝ 11 տոկոս 7,5ի տեղ, անտառային, փայտամշակման եւ խորչանիւթ թուղթի արդիւնաբերութիւն՝ [illegible] տոկոս 8,9ի տեղ, թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ 9 տոկոս 7,7ի տեղ, կենցաղի եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն՝ 4 տոկոս 3,[illegible]ի տեղ, իսկ սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւնը իր 9 տոկոս աճով մրցանիշ մը հաստատած է վերջին տարիներուն մէջ:

Բաղդատութեան դնելով նախանցեալ եւ անցեալ տարուան աճի տոկոսները տուեալ ճիւղերուն մէջ, կ'ունենանք հետեւեալ պատկերը.— Մեքենաշինութիւնը – մետաղամշակումը աճի նոյն տոկոսը կը պարզէ. երեք ճիւղեր նախանցեալ տարեշրջանէն նուազ աճ կ'արձանագրեն, ասոնք են՝ ելեկտրուժ, քիմիական-քարիւղաքիմիական, կենցաղի ապրանքները: Հինգ ճիւղեր առաւել աճ. ասոնք են՝ սեւ – գունաւոր մետաղագործութիւն, անտառային եւայլն, շինանիւթեր, թեթեւ եւ սնունդի արդիւնաբերութիւններ:

Աշխատանքի արտադրողականութեան ընդհանուր աճը եղած է 3,2 տոկոս (արդիւնաբերութեան ճիւղէն ներս՝ 1,1): Արտադրութեան յաւելումին 43 տոկոսը ապահովուած է ասոր ճամբով: Դժբախտաբար, պատկերը շատ հեռու է գոհացուցիչ ըլլալէ: Նախ որովհետեւ ծրագրով 5,9 տոկոսի յաւելում սահմանուած էր անցեալ տարուան համար, որուն [illegible] բաղորդումով պէտք է ապահովուէր արդիւնաբերութեան աճին 63 տոկոսը: Ապա որովհետեւ, պատկան մարմիններուն երկար տարիներու առաջադրութիւնն է, շատ բարձր աճերու միջոցաւ ապահովել արդիւնաբերութեան յաւելումին առնուազն 90 տոկոսը: Արդ, անցեալ տարուան տուեալները ոչ միայն ծրագրէն նուազ եղած են, այլեւ նոյնիսկ ետ մնացած են ներկայ հնգամեակին առաջին երկու տարիներու յաւելումի տոկոսներէն:

Ճշդենք, որ աշխատանքի արտադրողականութիւնը շատ մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ խորհրդային եւ, հետեւաբար, Հայաստանի տնտեսութեան համար: Հարցը պարզ է՝ տնտեսութեան բոլոր ճիւղերուն յառաջընթացը, առաւելագոյն չափով, ապահովել աշխատանքի մեքենայացումով, յատկապէս ինքնաշխատ, անոր լաւ կազմակերպումով եւ նուազագոյնի հասցնելով աշխատող ձեռքերը:

Դեռ վերջերս, Պ. Անիսիմով, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Բ. քարտուղարը, խօսելով այս մասին դիտել կուտար, թէ « այս գործում մեր նուաճումները խիստ համեստ են: Դեռ մեծ են աշխատաժամանակի այն կորուստները, որոնք առաջանում են ամբողջօրեայ եւ ներհերթափոխային պարապուրդների, ուշացումների, գործալքութիւնների, ադմինիստրացիայի թոյլտուութեամբ աշխատանքից գնալու եւ աշխատանքի չներկայանալու հետեւանքով »: (Սով. Հայաստան, 1979 Յունուար 27):

Այժմ ներկայացնենք զանազան արտադրութեանց անցեալ տարուան քանակը: Ելեկտրուժ՝ 11,5 միլիառ քիլովատ ժամ, հանքային պարարտանիւթ՝ 405 հազար թոն, ծծմբաթթու՝ 220 հազար թոն, քիմիական թել՝ աւելի քան 14 հազար թոն, պահածոներ՝ 354 միլիոն տուփ, ժամացոյց՝ մօտ հինգ միլիոն, գորգ՝ 2 միլիոն 564 հազար քառ. մեթր, ապխտեղէն եւ վերնազգեստ՝ 75 միլիոնէն քիչ մը աւելի, կաշիէ կօշիկ՝ 12,2 միլիոն զոյգ եւայլն:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅ ՊԱՏԿԵՐԸ

— О —

Պէյրութի հայ ազգային վարժարաններն ու Նշան Փալանճեան ճեմարանը, Հոկտ. 18ին երբ կը սկսէին 1978 – 1979 ուսումնական տարեշրջանը, անմխիթար կացութեան մը առջեւ կը գտնէին իրենք զիրենք: Ամէն կողմ աւեր, քանդուած պատեր, վնասուած դասարաններ, աշակերտութեան թիւի նուազում, ուսուցիչներու բացակայութիւն եւ այլ երեւոյթներ ծանր կացութիւն մը ստեղծած էին: Սակայն, շրջանին մէջ հետզհետէ հաստատուելով յարաբերական խաղաղութիւնն ու ապահովութիւնը, հայկական վարժարանները, ի տարբերութիւն սկիզբի օրերու, արձանագրած են աշակերտական թիւի աճ եւ գոհացում տուած կրթական այլազան կարիքներուն:

Ստորեւ կուտանք ճեմարանի եւ ազգային 16 վարժարաններու ներկայի վիճակագրական պատկերը:

Ճեմարան.— Մինչեւ Դեկտեմբերի վերջը ունէր 315 աշակերտ: Ներկայիս ունի 610 աշակերտ. անցեալ տարեշրջանի աւարտին 865 աշակերտ ունէր:

Գէորգ Չաքալեանի երկ. վարժարան (Էշրէֆիէ).— Վերամուտին 146 աշակերտ, ներկայիս՝ 308, անցեալ տարի՝ 322 աշակերտ:

Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան քոլէժ (Պուրճ Համուտ).— Անցեալ տարի ունէր 400 աշակերտ, այս տարի՝ 445:

Սուրէն Խանամիրեան քոլէժ.— Վերամուտին ունէր 92 աշակերտ. ներկայիս՝ 207, անցեալ տարի՝ 253:

Հաստատութեան աշխարհագրական դիրքին հետեւանքով, անոր վերամուտը տեղի ունեցած է Յունուար 8ին, եւ ոչ իր շէնքին մէջ: Դասարաններուն մէկ մասը փոխադրուած է Դպրեվանք, իսկ միւս մասը՝ Ֆանարի Ազգ. « Գարակէօզեան » վարժարանի շէնքը:

Թորգոմեան վարժարան.— Վերամուտին արձանագրուած է երկու աշակերտ. ներկայիս աշակերտութեան թիւն է 112, անցեալ տարի՝ 125 էր:

Ռուբինեան վարժարան.— Վերամուտին՝ 80 աշակերտ. ներկայիս՝ 140, իսկ անցեալ տարի 196 աշակերտ ունէր (Թաղէն հեռացած են 50 հայ ընտանիքներ):

Սահակ - Մեսրոպեան վարժարան.— Վերամուտին՝ 20 աշակերտ, ներկայիս՝ 70, անցեալ տարի՝ 112:

Քառասունից Մանկանց վարժարան (Պուրճ Համուտ).— Այս տարի ունի 506 աշակերտ, անցեալ տարուան 599ի փոխարէն: Կանոնաւոր դասաւանդութիւնը սկսած է Յունուար 15ին՝ զոյգ պատճառներով: Առաջին՝ մանկապարտէզի շէնքը վերապահուած էր հիւանդանոցի համար, երկրորդ՝ նախակրթարանի շէնքը գրաւուած էր Ազգային Խորհուրդի կողմէ, որ մինչեւ այսօր ալ կը պահէ իր ներկայութիւնը:

Նուպարեան վարժարան (Պուրճ Համուտ).— Վերամուտին 50 աշակերտ ունէր. ներկայիս՝ 190, մինչ անցեալ տարի 206 էր:

Աճնոր Գասպարեան վարժարան (Պուրճ Համուտ).— Անցեալ տարուան 354 աշակերտի փոխարէն այս տարի ունի 337 աշակերտ:

Արամեան վարժարան (Սին էլ Ֆիլ).— Ունի 134 աշակերտ. անցեալ տարի ալ նոյնն էր թիւը:

Աբգարեան վարժարան (Պուրճ Համուտ).— Անցեալ տարի դպրոցը փակուած է 432 աշակերտով. ներկայիս ունի 380 աշակերտ: Թիւի այս նուազումը հետեւանք է աշակերտներէն ոմանց արտագաղթին:

Կիլիկեան վարժարան.— Ունի 425 աշակերտ. անցեալ տարի՝ 450 էր:

Էհրամճեան վարժարան.— Ունի 135 աշակերտ. անցեալ տարի ունեցած է 200 աշակերտ: Թիւի նուազումին պատճառը վարժարանին վնասուած քանդումն ու կողոպուտն է, որուն հետեւանքով կարելի չէ եղած ճիշդ ժամանակին սկսիլ կրթական տարեշրջանը: Երկրորդ պատճառն է աշակերտներէն ոմանց երկրէն հեռացումը:

Միհրան Գարակէօզեան վարժարան.— Ունի 226 աշակերտ. անցեալ տարի՝ 238 էր:

Մարտիկեան վարժարան (Անթիլիասի վանքին մէջ).— Ունի 460 աշակերտ. անցեալ տարի 500 էր:

Ի դէպ, ազգային վարժարաններու կէսը ունի օթօպիւսի սպասարկութիւն, ինչ որ կը դիւրացնէ աշակերտներու երթեւեկը ապահով պայմաններու մէջ:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

7·56 ԳՆԱՑՔԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

Անգլիոյ մէջ արուարձան բնակողները առանձին դաս կը ներկայացնեն: Կը հանգուրժեն ժամ մը, նոյնիսկ աւելի երկաթուղիով իրենց աշխատավայրերը երթալ, կը գրէ Լա Թրիպիւն տը Ժընեւ:

Փոքր տոկոսը կ'օգտագործէ ինքնաշարժը, իսկ մեծ մասը կը նախընտրէ երկաթուղին: Ժամերը շատ ծանր չեն ճնշեր: Ոմանք օրուան թերթը կը կարդան, կամ՝ գիրք մը, կամ՝ մասնագիտական բնոյթի պրոշիւր մը կը թղթատեն: Ուրիշներ կը քնանան: Յամենայն դէպս ոչ ոք կը փորձէ խօսակցութեան ձեռնարկել, անպատշաճ է, պէտք չէ միջամտել այն ինչ որ կը նկատուի ուրիշին անձնական կեանքը:

Բացառութիւն մը կը ներկայացնէ Պրայթըն – Լոնտոն ճեպընթացը. այն որ առաւօտ ժամը 7·56ին ճամբայ կ'ելլէ դէպի Լոնտոն: Վակոններէն մէկը կը կոչուի «մշակութային»:

Թերթին թղթակիցը մօտէն ծանօթանալու համար, Երեքշաբթի առտու մը այդ վակոնին մէջ տեղ կը գրաւէ. ահա իր նկարագրածը.— Ներկայ գտնուեցայ ֆրանսերէնի դասընթացքի մը, որ տեւեց մէկ ժամ. ասոր յաջորդեց դասախօսութիւն մը Փիքասոյի արուեստին մասին, ապա մտքերու փոխանակութեան մասնակցեցան ներկաները իրենց կարծիքները յայտնելու համար Երրորդ Աշխարհին ընծայուած նիւթական օժանդակութեան համար, գերմաներէնի դաս մըն ալ ծայր տուաւ»:

Պէտք է ընդունիլ որ, ձեռնարկը հետաքրքրական է: Աշխատավայր երթալ, առանց ձանձրոյթի՝ բաներ մը սորվելով:

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՔՈՅՐ ԵՒ ԵՂԲԱՅՐ ԶՈՅԳ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐ

Փետր. 17ի Շաբաթ երեկոյ Եան'ց ակումբին նախաձեռնութեամբ նուագահանդէս մը կազմակերպուած էր, քաջալերելու համար առաջին ելոյթը երկու պատանի բայց մեծ ապագայ խոստացող զոյգի մը:

Ասոնք են Ժեռար եւ Արմինէ Գասպարեան: Մին 18ամեայ, երկրորդը 22ամեայ եւ արդէն իսկ հասունցած դաշնակահարներ: Հետաքրքրական զոյգ մը:

Ուսումնին ստացած նախ Երեւանի մէջ, ապա հաստատուելով Փարիզ, մնայուն աշակերտ արձանագրուած են Ազգային Երաժշտանոցի, բան մը որ արդէն մեծ յաջողութիւն է:

Ներկայիս կը պատրաստուին տարեվերջի աւարտական մրցումին: Գործադրեցին կուռ յայտագիր մը ուր տեղ գրաւած էին արդէն դասական եւ արդիական ամենադժուարին հեղինակութիւններ, որոնք գործադրուեցան զարմանալի հասկացողութեամբ:

Պատանին Ժեռար ձեռք զարկած էր նոյնիսկ Լիսթիցուցարկաւորութեան տիտղոսը կրող ահեղագոչ կտորին: Բանաստեղծական եւ զգայուն ներաշխարհ մը ունի. մինչ քոյրը՝ Արմինէ տէր է արտակարգ թեքնիքի մը որով գործադրեց արդիական հեղինակութիւններ եւ համբաւաւոր Մէֆիսթօ վալսը:

Երկուքն ալ կրցան իրենց անհատականութիւնը արժեցնել Շումանի, Շոփէնի, Տըպիւսիի կտորներու գործադրութեան մէջ:

Վստահ ենք որ աւարտական քննութեանց արդիւնքը նպաստաւոր պիտի ըլլայ իրենց, և մօտ ապագայի մէջ երկու դաշնակահարներ պիտի գան ճոխացնել մեր արուեստագէտներու հոյլը:

Այս քանի մը տողերով փափաքեցանք հրահրել իրենց եռանդը որպէսզի ինքնավստահ դիմագրաւեն յառաջիկայ վասն գաւոր մրցման իրենց մասնակցութիւնը:

Յաջողութեան մաղթանքներով՝

Ա. Պ.

ԷՍԱԵԱՆԻ ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ

— О —

Յունուար 21ին, Բարեգործականի սրահին մէջ բարեկամական քօքթէյլ մը ընթացքին ծնունդ առաւ Էսաեանի նախկին երեք սան եւ համակիրներու բարեկամական միութիւնը:

Տոքթ. Հ. Գալուստեան ողջունեց նոր կազմը մեծաթիւ անդամներով եւ որոշեց իր անդրանիկ ճաշը տալ « Բաժակի Օր » նշանաբանին տակ:

Կիրակի, Փետր. 18 Փարիզի Մայր տաճարին մէջ ոգեկոչուեցաւ յիշատակը հիմնադիր Յովհաննէս եւ Մկրտիչ Հաբազաններու, տնօրէններու, ուսուցիչ եւ սաներու: Յաւարտ հանդստեան պաշտօնին, Ալեք Մանուկեան մշակութային կեդրոնի սրահը շքեղօրէն պճնուած, կը շողար լոյսերու տակ, մինչ հանդիսականք կ'ընդունուէին տոհմիկ երաժշտութեան հնչիւններով:

Օր. Գալուստեան բացաւ հանդիսութիւնը վայրկեանի մը լռութեամբ, որմէ վերջ եկեղեցւոյ երգչախումբէն երրեակ մը երգեց Տէրունական աղօթքը:

Պարթեւեանի Գինիի երգով, արձանագրուած ձայնապնակի վրայ, բաժակները բարձրացան համասփիւռ Էսաեանի սաներու կենաց, ապա երրեակը երգեց Հայոց գինին. Օր. Գալուստեան պատմականը ըրաւ Էսաեանի 84 տարուան անցեալին եւ նորակազմ Միութեան գործունէութեան հեռանկարը տուաւ: Արա Պարթեւեան գեղեցիկ կերպով պատկերացուց Միութեան դերը մշակոյթի գետնի վրայ:

Բարեկամական Միութեան մեծ թիւով տիկիններ պատրաստած էին խիստ ընտիր ճաշեր զորս կը սպասարկուէին ոգեւոր, եւ երաժշտութեամբ տաքցած մթնոլորտի մը մէջ:

Երիցագոյն սան՝ Զ. Սարեան, որպէս գանձապահ, նշեց այն առաւելութիւնները որ պիտի վայելէին Միութեան համակիրները բոլոր հանդիպումներուն:

Արտասանութիւններ, երգեր, զուարթախոհութիւններ իրարու յաջորդեցին մինչեւ շատ ուշ ատեն:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ

Հայագիտական-բանասիրական գրական հանդէս, թիւ 1–2, 1978 հրատարակութիւն Մխիթարեան Միաբանութեան, Վենետիկ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

1.

— Դու էլ, դու էլ պարիր, Բենիամին, հրաւիրեց նա: Ախր մենք երբեք չենք պարել: Դէ՛:

Բենիամինը զսպեց նրանց գժութիւնը:

— Դադարեցրէք ձեր խենթութիւնը, յիմարներ: Հասկացէք, թէ ով եւ որտեղ էք դուք: Ճիշդ են ասել, թէ ուղտի պարը կամրջի վրայ է բռնում:

Երեքն ալ սսկուեցին: Ինչո՞ւ այդքան շուտ գնաց մանկութիւնը: Նման բան երբեւի չի էլ եղել: Նրանց մանկութիւնն ու ծիծաղը թաղուեց Ադու գետի ափին, երբ դիակների միջից հանում էին ողջ մնացած կանանց ու երեխաներին: Դէ, ո՞ւմ է հարկաւոր նման արիւնոտ մանկութիւն: Թող կորչի...:

×

Հասան Ամաւինէ գիւղաքաղաք: Ներս մտան լուրջ ու խոժոռ՝ չէթէի զօրոզութեամբ ձգուած: Իրենք չէթէ զինուորներ են, եկել են քուքուրթ տանելու ռազմակատ: « Քոսը ասկեարների հոգին հանում է, հասկանո՞ւմ էք, բարի մուսուլմաններ: Քուքուրթ բերէք, կը վճարենք»: Իրենք թուրք են՝ օսմանեան ձեւի ու բնոյթի հագուստով, լեզուով:

Փողոցից – փողոց անցան ինքնավստահ: Ախսոս, Ուլիկը մի քիչ կարճ է: Բայց ցաւ չէ, կառավարութիւնը զինուորութեան է տարել Ուլիկից կարճին էլ:

Հայոց եկեղեցու մօտով անցնելիս մտքներում խաչ հանեցին: Ասենք, կարող էին իսկականից խաչակնքել, Ամաւինէն կիսաւեր էր, ինչպէս Հայի բոլոր շէներն ու քաղաքները: Փողոցներում գրեթէ մարդ չկար:

Մեծ ճանապարհով բեռնուած սայլեր, նաեւ զինուորական խմբեր էին գնում դէպի արեւելք՝ ծանր, դժգոհ ու չարացած:

Մզկիթի մօտերքում (առաջ Հայոց եկեղեցի էր) մի խումբ գերմանացի զինուորականների հանդիպեցին: Շատ էին, երեւի յիսուն հոգի: Սրանցից մի քանիսը կաշուէ գնդակ ոտքերի առաջ գցած՝ խաղում էին եռանդով, գոռում, քրքջում: Մէջիդի պարիսպներից դուրս սայլեր էին կանգնած, նաեւ ձիեր, որ վարսակ էին խժռում: Մի գերմանացի մեկնուել էր սայլի վրայ ու երկար ծխամորճը երկինքին դէմ արած՝ ծուխ էր արձակում: Թուրքը ծիծաղում էր փորը բռնած: Երեւի Գերմանացին նրան զուարճալի բաներ էր պատմում: Բախտաւո՛ր մարդիկ:

Ուշ երեկոյ էր, երբ հասան Գերմանացու գինետան: Դա հէնց ճանապարհի եզրին էր: Գաւառական քաղաքի ծոյլ թմրութեան մէջ գազէ լապտերները յոգնած աչքերի էին նմանում:

Գինետնից գարեջրի հոտ եկաւ ու տղաները ներս մտան: Նեղուածք սրահում տապակած երշիկի ծանր բոյր էր կանգնած, թէկուզ բոնիր ու չօշափիր: Բենիամինը շրթունքները լիզեց.

— Այս Գերմանացիների գառնութիւնը շատ ենք ճաշակել, տղերք, ասաց նա: Հիմա էլ նրա գարու խմիչքը փորձենք

Սրահում շատ մարդ կար՝ հարբած ձկնորս, պոռնիկներ հաւաքող սէյլոր, սպաներ, նաեւ երկու ոստիկան ու հինգ զինուոր: Աւելի շատ Եւրոպացիներ էին:

Գերմանացի մատուցողը մօտեցաւ տղաներին, թուրքերէն խօսեց այնպէս, կարծես լեզուն կերուած էր:

— Ի՞նչ էք կամենում, բէյ աղաներ:

— Գարեջուր, պատուիրեց Բենիամինը, նաեւ սխտորով երշիկ:

Մատուցողը գնաց՝ գեր յետոյքը օրօրելով: Կողքի սեղանի մօտ նստած մի թուրք կապիտան ձեռքը գցեց իր սեղանակից գերմանացի գնդապետի ուսին ու գոռաց հարբած.

— Իսլամի պաշտպան ձեր Վիլհելմ կայսրը մարգարէ՛ է: Նա կծոտեց Գերմանացու կարմիր-կլոր երեսը: Փա'հ, փա՛հ...

Բենիամինը զգուեց: Ուլիկն աչքերը ման էր ածում ագահ հետաքրքրութեամբ:

Մատուցողը երշիկ ու գարեջուր բերեց: Տղաներն առաջին անգամ էին գարեջրի համ առնում: Ուլիկը զառնութեամբ կնճռեց դէմքը, ուզեց գաւաթը ցած դնել, սակայն ամաչեց ընկերներից: Վերջ ի վերջոյ ինքն էլ տղամարդ է, ինչ անենք, որ կարճ է:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(256 – Շար.

Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իբաւավիճակով Ընկերակցութեան վարիչ Մարմինը՝ Լօզան, խորին կսկիծով կը ծանուցանէ իր բազմարդիւն եւ սիրուած պատուոյ Նախագահին եւ ազգային բարերար՝

ՏԻԱՐ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻԽԻՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Միլանոյի մէջ, Երեքշաբթի առաւօտ, Փետր. 20ին:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր կերպով Նախագահութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, Միլանոյի Սուրբ Քառասուն Մանկանց եկեղեցիին մէջ, Հինգշաբթի առաւօտ, Փետր. 22, 1979, ժամը 11ին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Սրբոց Վարդանանց տօնին առիթով, Փարիզի Ս. Խաչ Հայ աթոլիկէ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ

Հայր ՍԵՐՈՎԲԷ ԱԳԸԼԵԱՆ

Տեսուչ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանին

Կիրակի, Փետր. 25, ժամը 11ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Եկեղեցւոյ մշակութային տան գրադարանը այժմ պատրաստ է արդիական սարքաւորումով: Կը պակսին գիրքեր: Այլազան բովանդակութեամբ եւ լեզուներով գիրքեր կ'ընդունուին, որպէսզի ճոխացնենք գրադարանը եւ դնենք զայն հանրային ծառայութեան: Գիրք նուիրել փափաքողները կրնան դիմել ուղղակի եկեղեցւոյ քարտուղարութեան՝

Հեռ. 77.84.70: Հասցէ՝

Eglise Arménienne

339, Av. du Prado, 13008 Marseille

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ:

Հանգանակութիւն Լիբանահայ աղէտեալներուն Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանի նախաձեռնութեամբ

Ե. ՑԱՆԿ

(Պօմոնի շրջան)

Այրի Տիկ. Մ. Գէորգեան 500, Էտուար Գազարեան, Պօղասեան ընտ. 300ական, Օհանեան Յովսէփ, Ուրուսեան ընտ., Արզումանեան ընտ. 200ական, Տէր եւ Տիկ. Փանոսեան, Օր. Տօրումեան, Սիրանոյշ Մանուկեան, Խաչատուր Զաքոյեան, Տէր եւ Տիկ. Արզումանեան, Վարդգէս Վարդանեան, Զաքարեան ընտ., Տէր եւ Տիկ. Մանոյեան, Յովհաննէս Կուտուզեան, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկ. Փիլիպոս Պօյաճեան, Տէր-Յովհաննէսեան, Գէորգ Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկ. Գէորգեան, Սահակ Քէշիշեան, այրի Տիկ. Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկ. Աւետիքեան, Արամեան եւ Թաշճեան ընտանիքներ 100ական, Տիկ. Պէզիրճեան 150, Գրիգոր Համբարձումեան, Համբարձում Սահակեան, Էրգա Սուքիասեան, Շալճեան, Գրիգոր Հաճէպեան, Տրնի Աստուրեան, Գրիգոր Թութեան, Յովսէփ Մէքճեան 50ական, այրի Տիկ. Երուանդ - Հռիփսիմէ Փափազեան, Իշխանեան Էօժէնի, Հայկանոյշ Երամեան 25ական, Նշան Քէհեաեան 20, Քէշիշեան Մանուէլ 15: Գումար 4160, նախկին գումար 13.368, ընդհ. գումար 22.528 Ֆր.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Բիւր Գույումճեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ, Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Յովհ. Գույումճեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Մարսէյլի Մշակ. Տան եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Մշակ. Տան եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Կապ. Խաչի անդամներու ժընեւի ցոյցին մասնակցութեան պատճառով, յետաձգուած է Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին տարեցներու ի պատիւ կազմակերպած թէյասեղանը, որ տեղի պիտի ունենար այս Կիրակի, Փետր. 25:

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ

Փետր. 24, Շաբաթ օր, ժամը 10.30ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մէջ:

Կը պատարագէ հոգեւոր հովիւ Մեսրոպ խաչակիր Քհնյ. Ժամկոչեան, մասնակցութեամբ հրաւիրեալ դպիրներու:

Սիրով կը հրաւիրուին շրջանի հայ հասարակութիւնը եւ պատսպարեալներու ընտանեկան պարագաները ներկայ գտնուելու սոյն հոգեպարար արարողութեան:

MEETING

Le Lundi 26 Février, à 20 h. 30, Salle des Mines, 5 Rue Pierre Nicole, Paris 5e.

Organisé par le Comité pour la Libération des Prisonners Politiques Arménien, avec la participations de diverses personnalités.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 4, ժամը 13ին պատուոյ նախագահութեամբ՝

ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ԻՋԳԱԼԱՑԵԱՆԻ

եւ նախագահութեամբ՝

ՏՈՔԹ. ՀԵՐՄԻՆԷ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

որու ընթացքին 1978ի Հայրենց գրական մրցանակը պիտի ընծայուի պարսկահայ անուանի բանաստեղծ՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ԽԱՆԵՆՑԻ

PIZZA OSKIAN

139, Rue Saint Honoré — Paris

Métro : Louvre

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով յատկապէս կը խնդրուի սեղանները կանխաւ եւ փութով ապահովել, ամէն առաւօտ հեռախօսելով, ժամը 7էն 10, 372.04.20 իսկ երեկոյեան ժամը 20էն վերջ՝

780.82.58

Ճաշագին 60 Ֆր.

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ՏԷՍԻՆ.— Տարօն–Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութիւնը Վարդանանցի արարողութեան կը հրաւիրէ հայրենակիցները եւ գաղութը, Կիրակի, Փետր. 25, ժամը 10ին Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Յունուար 21ին Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ մեծ հանդիսութեամբ տօնուեցաւ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի առաջին տարեդարձը: Այս առթիւ եկեղեցւոյ մէջ, ապա սիրոյ սեղանին շուրջ, եղան բազմաթիւ ու առատաձեռն նուիրատուութիւններ, որոնց համար եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը յայտնէ իր խորին շնորհակալութիւնները բոլոր նուիրատուներուն: Այս առթիւ եկեղեցւոյ վարչութիւնը երախտագիտութեամբ կ'անդրադառնայ եւ երկիւղած շնորհակալութիւնը պարտք կը համարի նոյն վարչութեան քանի մը անդամներուն եւ երգչախումբի համակիրներուն, Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի գոյութիւնը աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր ապահոված են նիւթապէս իրենց անհատական օժանդակութեամբ: Այլապէս եկեղեցւոյ պիւտճէն չափէն աւելի բեռնաւորուած ըլլալով, կարելիութիւնը պիտի չունենար ծնունդ տալու երգչախումբին, ինչ որ այսօր գաղութիս համար հպարտութեան արժանի ձեռնարկ մըն է ան:

Վարչութեան յիշեալ անդամներուն գործօն հոգածութիւնն ու նուիրումը, որ ինքնին օրինակելի երեւոյթ մըն է, ունեցած է անմիջ, բարերար ու վարակիչ դերը եւս, որուն հետեւանքով դեռ բազմաթիւ ազգայիններ ընդառաջելով վարչութեան կոչին արձանագրուած են Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբին պատուոյ եւ բարերարներու անուանացանկին վրայ, որոնք հրապարակուեցան երգչախումբի յուշամատեանին մէջ եւ նոր անունները պիտի յայտարարուին երգչախումբի յաջորդ ելոյթներուն առթիւ հրատարակել ծրագրուած գրքոյկներուն մէջ:

Տարեկան 1000 Ֆրանքի օժանդակութեամբ պատուոյ անդամ, իսկ 500 Ֆրանքի օժանդակութեամբ բարերարի անդամակցութեան ցանկերը բաց են դեռ բոլոր անոնց առջեւ, ովքեր կ'ըմբռնեն նման ձեռնարկի մը կարեւորութիւնը, կը փնտռեն մասնակցելու ձեռնարկին գործնականապէս, տրամադրութիւնն ու ցանկութիւնը ունին իրենց ազգային զգացումները դրսեւորելու եւ այսպէսով ծառայելու մեր ժողովուրդին: Կան անշուշտ անձնաւորութիւններ եւս, որոնք կ'արժեն խսկապէս պատուոյ ցանկին վրայ անցնելու եւ ժամանակի ընթացքին անոնք պիտի գրաւեն իրենց վայելուչ տեղերը, սակայն ի վերջոյ լայնածաւալ ու փրոֆեսիոնել տարողութեամբ կազմակերպուած գործ մը, ինչպիսին է երգչախումբը, կը կարօտի բնական է նիւթական աւելի մեծ քաջալերանքի, որպէսզի ան կարենայ դառնալ ոչ թէ անհատներու, այլ բովանդակ գաղութի երգչախումբը եւ իր մեծածախս աշխատանքները կարենայ դիւրութեամբ շարունակել ապագային:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Dans les salons de l'Hôtel GEORGE V

Փետրուար 25, Կիրակի, ժամը 15-24

Sous la présidence de

Monsieur ANDRE CHAMSON

de l'Académie Française

Matinée Dansante

Animé par BEDIK et son orchestre

et le TRIO ATHENEE

Ambiance Gréco-Arménienne — *Election miss Croix Rouge*

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ .— Պատմական Հայկ ստանը եւ կապադովկիան երիտասարդներու կողմէ, ժամը 16ին

Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել 985.36.53

Մուտք 40 Ֆր. — ուսանողներու կէս գին

Մուտքը ազատ է Լիբանանցի ուսանողներու համար:

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ.Բ.Ը.Մ.

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի կեդրոնատեղիին մէջ հայկական պարերու դասաւանդութիւն, 8 – 15 տարեկան երկսեռ աշակերտներու համար: Ամէն Չորեքշաբթի օր, կէսօրէ ետքը, ժամը 15.45-16.45: Պարուսոյց Փրոֆ. Վարդուհի Պոլիկեան: Մանրամասնութեան համար դիմել գրասենեակ ամէն Չորեքշաբթի օր եւ կամ հեռաձայնել 37.75.97:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սէն Շամոնի ընտանեկան երեկոյթը, Հայ Տունի չքեղ սրահներուն մէջ, Մարտ 31, Շաբաթ օրը, ժամը 20էն մինչեւ առաւօտ:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի Դ. ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Մարտ 3, կ. ե. ժամը 18ին, Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ: Օրակարգ.— Ա. դիւանի ընտրութիւն, Բ. 3րդ ընդհ. ժողովի ատենագրութեան ընթերցում եւ վաւերացում: Գ. Ընթերցում եւ վաւերացում վարչութեան 15-ամսեայ գործունէութեան ամփոփ տեղեկագրի: Դ. Ընդհ. ժողովի օրակարգերու քննութիւն եւ առաջարկներ: Ե. Պատգամաւորի ընտրութիւն:

ԶԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ
ԱՊՐԻԼ 24-Ը ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՀԵՏ
14 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
12էն 27 ԱՊՐԻԼ
(Երթին եւ դարձին մէկական օր գիշերել Մոսկուա)
Առաջնորդութեամբ՝ ՊԵՐՃ ՃԷՔՎԷՃԵԱՆԻ
Մանրամասնութեան եւ արձանագրութեան համար դիմել՝
ԼԵՒՈՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée — 75015 PARIS
(Imm. CIT, 7e étage — Métro : Montparnasse)
Tél. : 538-67-47
Ուշադրութիւն՝
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի արձանագրութիւնները փութացնել
LYON : SEVAN VOYAGES (VAROUJAN SARKISSIAN)
50, Cours de la Liberté, 69003 Lyon
Tél. : (78) 60-13-66

48ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՏԷՍԻՆԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 4, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին

Salle de Chimie, 28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7e, Métro Invalides

Ճոխ յայտագիր պատրաստուած Գայլիկներու, Թեւիկներու, Արենոյշներու եւ Սկաուտներու կողմէ:

Հայերէն ներկայացում, հայկական երգեր եւ պարեր, սկաուտական կեանքէ ներկայացումներ, նուագախումբ

Կը մասնակցին Ֆրանսական եւ եւրոպական սկաուտական միութեանց ներկայացուցիչները եւ խումբեր

Մուտք 25 Ֆր., երախաներու մուտքը ազատ է:

ԳԻՒՖԷ — ՅՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
24-25
SAMEDI-DIMANCHE
24-25 FEVRIER
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 L
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 260 Ֆ	Վեցամսեայ	140 Ֆ
Արտասահման	Տար. 300 Ֆ	հատը	1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.324
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.324

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՀՐԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն աւելի քան հարիւր մեռեալ կայ Իրաքի սահմանագլուխին վրայ իբրեւ հետեւանք Քիւրտերու եւ Խոմէյնիսթ Պարսիկներու բախումներու։ Կացութիւնը ընդհանուր ձեւով այնքան հաստատուն չի թուիր։ Ծիրդ է որ Խոմէյնի կրցաւ արգելք հանդիսանալ ծայրայեղ-ձախերու ցոյցին (համախմբումի մը վերածուած՝ համալսարանը) բայց միւս կողմէ ապահովութեան պետը հրաժարած է։ Ասոր պաշտօնն էր հակակշռել « իսլամական ժողովրդական քաղաքազօրքերը »։ Հրաժարումը, ըստ փոխ - վարչապետին յայտարարութեանց, տարակարծութիւններու արդիւնք է միայն եւ կապ չունի ամերիկացի փաստաբան Շէօնմանի ամբաստանութեանց։ Ձախ դիրք ունեցող այս Ամերիկացին մեղադրած էր ապահովութեան պետը, որ ըսած ըլլայ « բանակը պէտք է պատրաստուի 500 հազար հոգի մաքրագործելու կարգը վերահաստատելու համար »։

ԱՏԱՆԱՅԻ մէջ (Թուրքիա) սրճարանի մը վրայ կրակ բացուած է. չորս մեռեալ եւ երկու վիրաւոր կայ։ Հող ձախեր կը հաւաքուէին։

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ - ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ գործադուլը կը շարունակուի եւ Հինգշաբթի գիշերուան ժողովն ալ (որ տեւած է մինչեւ Ուրբաթ առաւօտեան չորսուկէս) անմիջական լուծում մը չէր բերած։ Ենթանախարար Լըքա չէ ծածկած, որ գործադուլը եթէ տեւէ, Արտադրութեան Ֆըրանսական Ընկերութիւնը (էս էֆ. փէ.) սնանկութեան կ'երթայ։ Ամէն պարագայի մէջ, այս շաբաթավերջին եւ հաւանաբար դեռ գալ շաբաթ ալ « նուազագոյն յայտագիր »ը պիտի շարունակուի։

ՉԻՆ - ՎԻԷԹՆԱՄ կռիւները չեն դադրած եւ կռիւները կը շարունակուին վիէթնամեան հողի վրայ, Բաօլանկ քաղաքը, որ երեսուն քիլոմեթր է սահմանէն։ Հանոյի համաձայն 12 հազար Չինացի մեռած է։ Մոսկուայի մէջ կը բողմապատկուին հակաչին հանրաժողովները գործատուներու, դպրոցներու, գրասենեակներու մէջ, մինչ խորհրդային ռազմանաւեր Չինական ծով հասած են։ Ուաշինկթըն ալ Ապահովութեան Խորհուրդին դիմեց, որպէսզի ստիպողական ժողով գումարէ եւ կացութիւնը քննէ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ուղեվարները գործադուլ պիտի ընեն Չորեքշաբթի Մարտ 7ին եւ շատ քիչ կառախումբ պիտի բանի։ Նոյն օրը ժողով ունի Երկաթուղիի Վարչական Խորհուրդը վաւերացնելու համար իր եւ Պետութեան միջեւ պատրաստուած պայմանագիրը, որ կրնայ պաշտօնազրկում - ներու դուռ բանալ։ Արդարեւ Ֆրանսական երկաթուղին մեծ բաց ունի եւ տոմսերու յաւելումները չեն բաւեր պիտաճէն հաւասարակշռելու համար։ Քիչ բանուկ գիծեր կան, որ սուղի կը նստին։ Ուրեմն պայմանագրութիւնը զոր Պետութեան հետ պիտի ստորագրէ Ընկերութիւնը, իրեն պիտի շնորհէ մատակարարութեան աւելի մեծ ազատութիւն ինչպէս նաեւ սակերու։

ԻՐԱՔԵԱՆ Համայնավար կուսակցութեան մօտ շրջանակներու համաձայն, համայնավարութեան համակիր 4000 հոգի ձերբակալուած կամ առեւանգուած են, որոնց միայն 2125ը Քիւրտիստանի մէջ « անհետացած » են։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Խորհրդարանը համաձայն գտնուեցաւ օրինագիծի մը, որ բարեփոխումներ կը բերէ ամուսնալուծման դրութեան, հակառակ Եկեղեցւոյ ընդդիմութեան։ Ըստ նոր օրէնքին, այն զոյգերը որոնք վեց տարիէ առանձին կ'ապրէին կրնան ամուսնալուծումի դիմել։ Ցարդ ելք չկար եթէ երկու կողմերն ալ համաձայն չըլլային։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ

(Հեռատիպ, Յուն. 29 Փետր. 15)

ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԼԵՀԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻՆ ՄԷՋ

Վարշաւայի « Լիտերատուրա » շաբաթաթերթը լեհ ընթերցողներուն կանոնաւոր կերպով կը ծանօթացնէ Խորհ. Միութեան Հանրապետութիւններու արձակագիրներու եւ բանաստեղծներու գործերը։ Վերջին թիւերէն մէկուն մէջ լոյս ընծայուած են արդի հայ բանաստեղծութեան նմոյշներ՝ Զարենց, Գ. Էմին, Վ. Դաւթեան, Դաւիթ Յովհաննէս, Ռ. Ասատրեան։ Լեհերէն թարգմանութիւնները կատարած է Ե. Լիտուինենուկ։

×

ՍԱՐԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԹԷՈԴՈՍԻՈՅ ՄԷՋ

Թէոդոսիոյ Յովհաննէս Այվազովսկիի տուն - պատկերասրահին մէջ բացուած է Մարտիրոս Սարեանի կտաւներուն ցուցահանդէսը։ 70 գործեր ներկայացուած են « Հայաստանի բնութիւնը եւ մարդիկ » խորագրին տակ։ Բացման օրը խօսք առած են պատկերասրահին տնօրէնը՝ Տ. Տրուբնիկովա, Երեւանի Մ. Սարեան Թանգարանի տնօրէնը՝ Շահէն Խաչատրեան, որ այդ առթիւ դասախօսութիւն ալ տուած է Այվազովսկիի եւ Սարեանի արուեստներու էութեան մասին։

×

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ ԱՐԱԳ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Կիրովականի մէջ կառուցուած բազումի բնակելի թաղամասը դարձած է քաղաքի ճարտարապետներուն ստեղծագործական յղացքներու լաւագոյն մարմնաւորումը։ Կիրովականը՝ նախկին Ղարաքիլիսան, Հայաստանի արագօրէն զարգացող արդիւնաբերական քաղաքներէն է, ուր կը գտնուին գիտա - հետազօտական հիմնարկներ, որոնց աշխատանքներուն արդիւնքները կը գործադրուին ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ Խորհ. Միութեան տնտեսական շատ մը շրջաններու ձեռնարկութիւններու մէջ։

×

ԼՎՈՎԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓՈՂՈՑԸ ՈՒԿՐԱՆԱՑԻ ՆԿԱՐԻՉԻՆ ՎՐՁԻՆՈՎ

Լվովի հեռատեսիլը վերջերս ցուցադրած է ուկրանացի երիտասարդ նկարիչ Եուրի Դմիտրուկի գործերը, որոնց գըլխաւոր թեման եղած է Լվովի մէջ գոյութիւն ունեցող հայկական փողոցը, ուր ատենին, բնակած են հայ արհեստաւորներն ու առեւտրականները, եւ որ կառուցապատ եղած է միջնադարեան ոճի գեղեցիկ շէնքերով։ Հայկական փողոցը պատկերացնող նկարները այլազան են իրենց թեքնիքի առումով։ Կան գունաւոր ջրաներկեր, սեւ-ճերմակ նկարներ, ճարտարապետական յուշարձաններու գծանկարչական աշխատանքներ, նախնական վիճակի վերարտադրութեան փորձերով։ Նկարիչը ուսումնասիրած է նաեւ այդ փողոցին մէջ գտնուող իւրաքանչիւր հետաքրքրական շէնքի անցեալը։ Քաղաքի կղմինտրէ տանիքներուն վրայ կ'իշխէ հայկական եկեղեցւոյ բարձր զանգակատունը։ Վանքին բակը պատած է խորհրդաւոր մակագրութիւններ պարունակող հնամեայ սալիկներով։ Հոն է եկեղեցւոյ փայտաշէն վարդագոյն բեմը, ուրկէ տակաւին չէ ջնջուած ոսկեզօծ շերտը. ինկած են քարէ արձանիկներու եւ սիւներու բեկորները։ Պատերուն փորագրուած են լվովցի երեւելի Հայերու պատկերները, որոնց կարգին՝ Շոփէնի օգնական, հռչակաւոր դաշնակահար եւ Գալիցիանի Երաժշտական Ընկերութեան հիմնադիր Կարլ Միկուլիի դիմանկարը։ Ինչպէս անկարելի է ուկրանական եւ լեհական մըշակոյթի պատմութեան մասին խօսիլ առանց յիշելու Միկուլին կամ նկարիչ Բոգուշեւիչը, որ Հայ է, այնպէս ալ կարելի չէ Լվովը պատկերացնել առանց հայկական փողոցի։

×

ԱՐՏԵՄ ՑԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Բանաստեղծութիւններու գիրքով եւ անգլերէնէ կատարած թարգմանութիւններու հաւաքածոյով գրականութեան մէջ մտած երեւանցի Արտեմ Յարութիւնեան դարձած է երկու պարգեւներու տէր։ « Նշաններէ երկիրը » հատորին եւ Ճէյմս Ճօյսի պատմուածքներու հաւաքածոյի թարգմանութեան համար երիտասարդ հեղինակին շնորհուած են երկու մրցանակներ։ Ներկայիս, 34ամեայ բանաստեղծ - թարգմանիչը կ'աշխատի Ճօյսի «Ոդիսեւս» վէպի թարգմանութեան վրայ։

×

ՊՈՒԼԿԱՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սոֆիայի « Երեւան » մշակութային կազմակերպութեան վարչութեան նախաձեռնութեամբ երեկոյթ մը տեղի ունեցած է, որու ընթացքին պուլկար բանաստեղծուհի Վանիա Պետկովա, երաժըշտութեան ընկերակցութեամբ, կարդացած է իր կարգ մը քերթուածները, Պետկովա աւելի քան տասը գիրքերու հեղինակ է. այցելած է կարգ մը երկիրներ, որոնց կարգին՝ Հայաստան, ուսումնասիրած հայ ժողովուրդի պատմութիւնն ու աւանդութիւնները։ Հայաստանեան իր տպաւորութիւններուն արդիւնքը եղած է « Լռութեան ուխտ » բանաստեղծական հաւաքածոն, որ մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ Պուլկարիա։

×

ՈՐԴԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ՆԵՐԿԻ ՄԱՍԻՆ

Միջին դարերու Հայաստանի որդան կարմիր հռչակաւոր ներկը, զոր պատմիչներու վկայութեամբ օգտագործած են Վերածնունդի դարաշրջանի շատ մը նըկարիչներ, հարիւրամեակներ անց կրկին վերագտնուած է իր վառ կարմիր երփներանգներով։ Որդան կարմիրի բարձր որակը այսօր ալ կը զարմացնէ մասնագէտները։ Մինչեւ մեր օրերը հասած մանրանկարները, որմնանկարները եւ այլ առարկաներ սքանչելի կերպով պահած են գոյներու պայծառութիւնը, թարմութիւնը, հարստութիւնը։

Հայկական որդան կարմիր ներկի պատրաստութեան գաղտնիքը երկար ատեն փոխանցուած է սերունդէ սերունդ, բայց յետոյ անհետացած է։ Հայաստանի Ակադեմիայի կենդանաբանութեան հիմնարկին մէջ կազմակերպուած է յատուկ տարրալուծարան մը, ուր կը հետազօտուի կարմրորդի՝ այն միջատի կենսաբանութիւնը, որմէ կը ստանան այդ հիանալի ներկը։ Կարմրորդը միջատի այն տեսակն է, որ աշխարհի մէջ ծանօթ է « գօշբնիլ » անունով։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՉԻՆ ԵՒ ՎԻԷԹՆԱՄ ՈՒԺԵՐԸ

Չինաստանի զինուորական ուժը կը բաղկանայ 4.325.000 զինուորներէ։ Վիէթնամ՝ 620.000։

Ցամաքի ուժերը։ Չինաստան զէնքի տակ ունի 3.625.000 զինուոր. Վիէթնամ՝ 605.000։ Չինաստանի ցամաքային ուժերը իրենց տրամադրութեան տակ ունին տասը հազար միջին եւ թեթեւ հրասայլեր, քսան հազար թնդանօթ, որուն երկու հազարը հակահրասայլի եւ հինգ հազար հրանօթ։

Վիէթնամի ցամաքային ուժերը կազմուած են 25 զօրագունդերէ։ Իրենց տրամադրութեան տակ ունին 130 միլիմեթր տրամագիծով արագահարուած թնդանօթներ, 122 միլիմեթրնոց հրանօթեր, խորհրդային 900 հրասայլեր, որոնց շարքին Թէ-54եր, խորհրդային Սամ հակօդային հրթիռներով օժտուած քսան զօրաբաժիններ եւ 40 զօրաբաժիններ ալ օժտուած հակօդային հրետանիով։

Օդուժ։ Չինաստան400.000 օդանաւորդ հինգ հազար օդանաւ, որուն չորս հազարը 50ական թուականներու Միկ 17-19-եր, 120 Միկ 21եր եւ քանի մը Էֆ-9եր։ 350 թռան։

Վիէթնամ՝ 12.000 օդանաւորդ, 300 օդանաւ Միկ 17, Ս19 եւ 21, քանի մը Էֆ-6եր, ինչպէս նաեւ ամերիկեան մօտ հազար օդանաւեր, կէսը թռաններ, բոլորն ալ ձեռք ձգուած Ամերիկացիներուն մեկնումէն ետք։

Ծովուժ։ Չինաստան՝ 300.000 զինուոր, 52 ընդծովեայ, մէկը հիւլէական ուժով բանող եւ դասական ծովառումբերով (թորփիլ) զինուած, մէկն ալ՝ հրթիռարձակ։ 12 հրթիռարձակ ռազմանաւ, հակընդծովեայ 35 նաւ։ Ծովուժին օդանաւերուն թիւը 700 է, բոլորն ալ կայք հաստատած ցամաքին. նաեւ 50 թռան։

Վիէթնամի ծովուժը կազմուած է միջակ արժէք ներկայացնող նաւերով։ Ունի 3.000 զինուոր։

Չինաստանի հիւլէական ուժը կազմուած է 50ի մօտ հրթիռներէ (տարողութիւնը հազար քիլոմեթր), 2.500 քիլմ. տարողութեամբ երեսունի մօտ հրթիռներէ եւ, հաւանաբար (առնուազն մէկ հատ) միջցամաքամասի հրթիռներէ։ Նաեւ՝ օդանաւէն ձգուող 300 ռումբեր հիւլէական եւ ջրածին։

Վիէթնամի համար պէտք է աւելցնել, թէ այս վերջինը զօրակոչի ենթարկած է 1.500.000 քաղաքային զինուորներ եւ, համաձայն Պանքօքի դիւանագիտական շրջանակներուն, Վիէթնամ կը գտնուին խորհրդային 4.000 զինուորական խորհրդատուներ։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԻԶ.

Գրեց՝ **ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ**

Եւ ահա բեմ կ'ելլէ Զարեհ Մելքոնեան: Եթէ Հալէպի Հայկազեան նախակրթարանը Շրջանաւարտից Միութիւն մը ունենար, երկուքս ալ անոր անդամ պիտի ըլլայինք: Մելքոնեան ուսանած է նաեւ Մխիթարեաններու մօտ եւ իրեն համանուն Կիպրոսի Մելքոնեան վարժարանին մէջ. աւարտած է Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանի Անգլիական Գրականութեան ճիւղը, Մագիստրոսի վկայականով: Միաժամանակ, հայ բանաստեղծի հին ճակատագրի ենթակայ, եղած է հայերէն լեզուի եւ գրականութեան ուսուցիչ: Պէյրութի «Դարուհի Յակոբեան» (ՀԲԸՄեան) դպրոցի տնօրէն եղած է ատեն մը, ու 1968ին գաղթած՝ Ամերիկա: Արտադրած է զանազան դասագրքեր, թատերախաղեր եւ չորս կամ հինգ հատոր բանաստեղծութիւն, որոնցմէ վերջինը, Լեռներ վիհերու մէջ, վերջերս հրատարակուեցաւ: Ներկայիս Ամերիկայի ՀԲԸՄեան Միջին Արեւմուտք շրջանի քարտուղարն է, կը բնակի Տիթրոյթ:

Գիտեմ, Օշականի հետ իր ունեցած վէճէն, որ համաձայն պիտի չըլլամ իրեն, սակայն ինք իր դիրքը՝ իբր բանաստեղծ, հետաքրքրական եւ նոյնիսկ պերճախօս ձեւով կ'արտայայտէ. իր անկեղծութիւնը եւ հայ լեզուի ու գրականութեան հանդէպ ունեցած յայտնօրէն անհուն սէրը «համոզիչ», կամ գոնէ «գրաւիչ» են, որքան ալ սխալ թուին ինծի իր կարծիքները:

Կը սկսի խօսիլ սրտիս մօտիկ նիւթի մը՝ հայ ժողովուրդի մտաւորական կեանքի մերժումին մասին: Կ'ըսէ որ ուրիշ ձեւերով իր գեղջուկի անցեալը թօթափող Հայութիւնը դեռ պեղջկական մերժում միայն կը ցուցաբերէ՝ լուրջ գրականութեան, հայերէն լեզուի եւ հայկական իմացական կեանքի հանդէպ: Անցեալին, կ'ըսէ ան, Հայութիւնը միայն եկեղեցիով, քահանայով, դպրաց դասով կը գրաղէր, — հիմա մեղմացած է այդ հակումը, սակայն նորէն մեր Հայութիւնը ուրի՛շ տեղեր կ'որոնենք, ու ո՛չ լեզու—գրականութիւն—իմացական կեանք առանցքին շուրջ, առանցք՝ որ մայրուղի պէտք է ըլլայ: Ներկաներուն «ամէն» ըսելը պակաս է միայն այս վայրկեանին, ներառեալ՝ ես:

Ի՞նչ է Հայութիւնը, կ'ըսէ Մելքոնեան, մեր զանգուածին համար, եւ կուտայ իր դառն պատասխանը: Անցեալ մըն է, — սովորաբար հէքեաթի վերածուած, բայց ներկայիս, ամերիկեան համալսարաններու մէջ զարգացող Հայագիտական Ամպիոններու շնորհիւ, երբեմն նաեւ գիտական մօտեցումով ուսումնասիրուող անցեալ մը: Ցաւալին ա՛յն է որ միայն անցեալի մը վրան է սեւեռումը, իր կարծիքով, եւ ոչ Սփիւռքեան գաղութներու ներկային ու ապագային վրայ:

Երկրորդ, կը շարունակէ Մելքոնեան, կան շատեր, որոնց համար Հայութիւնը Հայաստան է, մեզի բոլորիս սիրելի այդ փոքր հողամասը, որ սակայն՝ որքա՛ն ալ սիրելի է մեզի եւ կեդրոնական տեղ ունի մեր մտածումներուն մէջ, չի կրնար «Հայութիւն» բառի բոլոր կարելիութիւններն ու իմաստը պարփակել, Սփիւռքահայուն համար: Նորէն «ամէն» ըսելու հակամէտութիւնը կը խլրտայ ներկաներուն մէջ, ներառեալ՝ ի՛մ մէջ:

Որպէսզի Սփիւռքի մէջ Հայութիւնը ներկայ մը ըլլայ, կ'ըսէ Մելքոնեան, պէտք է յաղթել հայ ժողովուրդի իմացականէն հեռանալու ձգտումին: Այդ, իր կարծիքին, կը պահանջէ հայերէն լեզուի պահպանում. հայերէնը պէտք է ըլլայ հաղորդակցութեան լեզուն, այն Հայերուն համար որոնք լրջօրէն կը մտածեն մեզ տանջող խնդիրներու մասին՝ ըլլայ գրականութեան մէջ, ըլլայ ուրիշ արձակի միջոցաւ: Կենսական է որ նման նուիրեալներ եւ իրենց ընթերցողները հաղորդ մնան իրարու՝ հայերէն լեզուի միջոցաւ:

Ե՛ս ալ կը հասկնամ որ նախընտրելի է այս, սակայն կը վարանիմ Մելքոնեանի ձակի միջոցաւ: Կենսական է որ նման Սփիւռքահայութեան «ներկայ»ն, կ'ըսէ Մելքոնեան (իր խօսքերը հոս կ'արձագանգեն, կը զօդեն Աթթարեանի եւ Օշականի մտածումները), կը պահանջէ հայկական իմացական ինքնութեան մը կերտումն ու որոնումը, հայերէն լեզուով: Իսկ ես կը մտածեմ որ հայերէն լեզուի վրայ դրուած շեշտը որոշ խորհրդածութիւններ կը պահանջէ մեզմէ: Կան ժողովուրդներ, օրինակ՝ Պրըթոններ, Կալլէսի երկրի բնակիչներ, Պասքեր եւ մանաւանդ Հրեաներ, որոնք դարեր ամբողջ գրեթէ կորսնցուցին իրենց լեզուն, ինչպէս Կիլիկիոյ շրջանի Հայերէն շատեր ըրին նոյնը (դարձան Թրքախօս): Սակայն լեզուէն զատ ուրիշ ազդակներ ալ կան որոնք կրնան ազգ եւ ազգային գիտակցութիւն պահպանել, — թշնամիի մը ատելութիւնը, կրօնք, ամուսնական-ընտանեկան-սեռային կապեր, վարուելակերպ — կենցաղի զանազանութիւն, հող, Պետութիւն, եւայլն: Հրեաներու ծանր մեծամասնութիւնը (անցեալին՝ Գերմանիոյ մէջ եւ այսօր՝ Միացեալ Նահանգներու մէջ) եբրայերէն չէր գիտեր: Այրերը կրնային կարդալ իրենց Հին Կտակարանը՝ եբրայերէնով գրուած, ինչպէս մեր Թրքախօս մամիկներէն ոմանք հայատառ, բայց Թրքերէն լեզուով գրըուած Աւետարանը պգտիկութեանս յաճախ տեսած եմ այդ՝ Հալէպի մէջ: Առարկութիւններս պարզ են: Նախընտրելի է որ ամէն Հայ հայերէնով հաղորդակցի ուրիշ Հայերու հետ: Կենսական է որ ընտրանի մը գոնէ պահէ, պահպանէ հայերէնը, հաղորդակցի եւ հաղորդուի հայերէնով: Սակայն Հայութեան վերջակէտ մը դնել, եթէ Սփիւռքահայութեան մեծամասնութիւնը հայերէն չի գրեր — կարդար, կամ նոյնիսկ խօսիր, — ո՛չ, համաձայն չեմ:

(Շար. — 26)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԱՊԱԳԱՅ ԽՈՍՏԱՑՈՂ ԱՐՀԵՍՏ ՄԸ՝ ԹԻԿՆԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսական մամուլին ծանուցումներուն էջերուն մէջ երբեմն «Թիկնապահ (այր թէ կին) դարձէք» ծանուցումներու կը հանդիպինք: «Պաշտպանութեան Միջազգային Գրասենեակին» տնօրէնը Պ. Շարլ, որ տասը տարուան փորձառութիւն մը ձեռք ձգած է Մ. Նահանգներուն մէջ, կը ձգտի աշխատանքի նոր ասպարէզ մը հաստատել Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի մէջ:

Մոնտէն քաղելով ահա տնօրէնին տուած բացատրութիւնը. — Մեր նպատակը կարծըր դնդերներով մարդիկ պատրաստել չէ, ոչ ալ ախոյեաններ: Պաշտպանութիւնը պէտք է կատարուի տարհամոզումի ճամբով: Մարդիկն ու կիները հոգեբանօրէն շատ լաւ թրծուած պէտք է ըլլան, ինչպէս նաեւ ֆիզիքապէս»: Մուտքի արձանագրութեան ատեն 4.800 ֆրանք վճարելով ամէն ոք կրնայ հետեւիլ վեց ամսուան դասընթացքներուն՝ սորվիլ ճաշել էլլգէի մէջ, սմոքինկ կրել, խօսիլ կամ լռել հարկ եղած պարագաներուն»: Աւելին նախրդգալ վտանգը, աչքերը սեւեռել տանիքներուն վրայ, ուրկէ զէնքի մը փողը կրնայ փայլիլ եւայլն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ 1978-ԻՆ

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

— o —

Բ. ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Գիւղատնտեսութեան համախառն, այսինքն՝ բոլոր տեսակներուն արտադրութեան ծրագիրը, գրեթէ իրագործուած է (ծրագրով՝ 4էն քիչ մը աւելի): Սակայն, դժբախտաբար, ետ մնացած է նախանցեալ տարուընէ մօտ հինգ տոկոսի համեմատութեամբ:

Գիւղատնտեսութեան արտադրութիւններուն պատկերն է եղած հետեւեալը. — Հացահատիկ՝ 277.400 թոն, միայն ցորենը՝ 171.300 թոն, շաքարի ճակնդեղ՝ 141.800 թոն, գետնախնձոր՝ 205.400 թոն, բանջարեղէն՝ 423.300 թոն, խաղող՝ 237.400 թոն, պտուղ եւ հատապտուղ՝ 140.000 թոն:

Հացահատիկին բերքը չօշափելի ըլլալով հանդերձ, դժբախտաբար, չէ յաջողած երեք հարիւր հազար թոնի չափանիշը հաստատել: 1976ին, առաջին անգամ ըլլալով Հայաստանի գիւղատնտեսութիւնը 314.000 թոն հացահատիկ արտադրելու մրցանիշ մը ապահոված էր, իսկ մէկ տարի ետք՝ 1977ին՝ նոր մրցանիշ մը այս անգամ արտադրելով 317.300 թոն: Անցեալ տարուան քանակը աւելի քան 17 հազար նուազ եղած է: Շաքարի ճակընդեղին, գետնախնձորին, պտուղ — հատապտուղներուն արտադրութեանց քանակը 1976ի եւ 1977ի չափանիշերէն ետ մնացած է, յատկապէս պտուղը, որ չէ իրագործած ծրագրով նախատեսուածը: Բանջարեղէնի արտադրութիւնը թէեւ նախանցեալ տարուընէն աւելի եղած է, սակայն նուազ քանակ արձանագրած է 1976ի բաղդատմամբ: Խաղողին արտադրութիւնը, երկար տարիներու ընթացքին առաջին անգամ ըլլալով, ո՛չ միայն իրագործած է նախատեսուածը, այլեւ նախորդ երկու տարիներուն համեմատութեան առաւել բերք տուած է: Նախանցեալ տարուան բաղդատմամբ 14.000 թոնէն աւելի:

1978 Յունուար մէկէն մինչեւ 1979 Յունուար մէկ կոլտնտեսութիւններուն, միջտնտեսային ձեռնարկութիւններուն, սովխոզներուն եւ պետական այլ տնտեսութիւններուն մէջ կովերու թիւը աւելցած է 1.400, խոզերը՝ 7.200, իսկ ոչխար եւ այծեր անշան նուազում արձանագրած են:

Մսին անցեալ տարուան արտադրութիւնը եղած է 83.100 թոն, կաթինը՝ 478 հազար 400 թոն, հաւկիթինը՝ աւելի քան 410 միլիոն, բուրդինը՝ 4.823 թոն: Բոլոր ճիւղերուն մէջ ալ արտադրութիւնները նախանցեալ տարիէն բարձր եղած են:

Գիւղատնտեսութեան զարգացումին եւ աշխատանքին մեքենայացումին համար յատկացուած մեքենաները ընդհանրապէս համապատասխան եղած են ճշդուած ծրագիրներուն: Այսուհանդերձ երկու կարեւոր մեքենաներ՝ թրաքթէօր, բեռնատար կառքեր, սահմանուած քանակէն կամ թիւէն պակաս եղած են: Հանքային պարարտանիւթին քանակն ալ պակաս եղած է:

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ.— Պետական եւ քոօփերաթիւ ձեռնարկութիւններու ու կազմակերպութիւններու, կոլտնտեսութիւններու, ինչպէս նաեւ բնակչութեան կողմէ 1978ին կառուցուած են 17 հազարէն քիչ մը աւելի նոր բարեկարգ բնակարաններ եւ առանձնատուներ՝ մօտաւորապէս 1.093.000 քառակուսի մեթր բնակելի ընդհանուր մակերեսով: Ասիկա հնարաւորութիւն տուած է բարելաւելու 115.000 հոգիի բնակարանի պայմանները:

Նկատելի են երկու կէտեր: Առաջին՝ անցեալ տարի, նախանցեալ տարուան բաղդատմամբ 112.000 քառ. մեթր բնակելի մակերեսով նուազ բնակարան եւ առանձնատուն շինուած է: Անցեալ տարի 11.000 նուազ եղած է նոր բնակարաններ ստացողներուն թիւը: Երկրորդ՝ ծրագրով սահմանուած 1.295.000 քառ. մեթր ընդհանուր մակերեսով բնակելի տունին փոխարէն իրագործուած է 1.093.000 քառ. մեթր շինութիւն:

Շինուած են 30.904 տեղով նախակրթարաններ, 4.410 տեղով նոր մանկապարտէզներ եւ մանկամսուրներ, 420 մահճակալով հիւանդանոցներ: Ոչ միայն նախանցեալ տարուան իրագործումներէն տկար եղած են, այլեւ 1978ին համար սահմանուած ծրագիրներէն նուազ արձանագրուած են: Ծրագրէն նուազ՝ 6.068 տեղով նախակրթարան, 1.850 տեղով մանկական հիմնարկութիւններ, 500 մահճակալով հիւանդանոցներ:

Բնակարաններու շինութեան ծրագիրը իրագործուած է 87,6, դպրոցներունը՝ 83,1, նախադպրոցական հիմնարկութիւններունը՝ 69,1, իսկ հիւանդանոցներունը՝ 45,7 տոկոսով:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

— o —

ՓՈՐԱԳՐԻՉ ԶԱՒԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Պուլկարիոյ Թռոյեան լեռնային փոքրիկ քաղաքը հինէն ի վեր պուլկարական ժողովրդական արուեստներու հնոց եղած է: Թրքական լուծին տակ հոն ապրած եւ աշխատած են պուլկար գեղարուեստական վարպետներ եւ ձգած ճարտարապետական, նկարչական եւ մանաւանդ փայտափորագրական (կռավիւր սիւր պուա) մեծարժէք գործեր: Ահա այս քաղաքն է որ շարունակելով իր գեղարուեստական աւանդութիւնը անցեալ տարուան աշնան վերջաւորութեան կազմակերպած է համապուլկարական ժողովրդական արուեստի մեծ ցուցահանդէս — մրցում մը:

Այդ ցուցահանդէսին իրենց մասնակցութիւնը բերած են ժողովրդական արուեստի բազմաթիւ պուլկար արուեստագէտներ, որոնց կարգին նաեւ Պլովդիւէն Զաւէն Փափազեան, պղինձի իր փորագրութիւններով (կռավիւր սիւր քիւվրը): Ցուցահանդէսը ժողովրդական մեծ յաջողութիւն գտած է եւ գնահատուած պետական շրջանակներէ: Մրցումին քննիչ յանձնախումբը մեծապէս գնահատելով հայ արուեստագէտին գործերը, որոնք աչքի զարկած են իրենց գեղարուեստական ոճաւորումի եզակիութեամբ, արուեստի միջոցներու ժուժկալութեամբ եւ ոճի դասականութեամբ, կ'որոշէ դրամական առաջին մրցանակը յատկացնել Զաւէն Փափազեանի մեծ ափսէին (ոճաւոր փորագրութիւն պղինձի վրայ) եւ իրեն տալ «Թռոյեանի վարպետ» տիտղոսը, ինչ որ արուեստագէտին կը բանայ նոր հեռանկարներ: Գործերէն շատեր գնուած են պետական հաստատութիւններէ: Պլովդիւի քաղաքապետութիւնն ալ չէ ուշացած եւ պղինձէ ցուցատախտակներու շարք մը ապսպրած է իրեն:

Զաւէն Փափազեան ինքնուս արուեստագէտի տիպար է: Պատանութենէ նետուած գործի, ոսկերիչի աշկերտ, ոսկերիչ — փորագրիչ, ժողովրդական արուեստի փոքր առարկաներու արհեստաւոր, արուեստագէտ փորագրիչ եւ այժմ հանգամանքով ալ պուլկար արուեստագէտներու Միութեան անդամ: Գծագրութեան իր տաղանդը կանուխէն ցուցուցած, յարատեւ աշխատանքով եւ ինքնազարգացումով կատարելագործած է զայն վերջին տասնամեակին հասնելով մեծ կարելիութիւններու: Այս շրջանը ըլլալով շատ բեղուն, արտադրած է բազմաթիւ փորագրութիւններ պղինձի վրայ, ինչպէս յոբելենական մետալներ, գեղար...

ուեստական տախտակներ զանազան ոգեկոչումներու առթիւ, պղինձէ ափսէներ պուլկարական ֆոլքլորիք մոթիֆներու ոճաւորումով, որոնք երբեմն ընդելուզուած կ'ըլլան հայկական զարդերով։ Նոյնպէս փորագրած է Անդրանիկի տեպարը ինչպէս նաեւ Կոմիտասի գլուխը (կը գտնուի Փարիզ)։ Երբ զբօսաշրջիկը պտըտի Պլովդիւի հին թաղերու նեղ փողոցներուն մէջ, յաճախ պիտի հանդիպի ճաշակով ձեւաւորուած պղնձէ մեծ դեղարուեստական ցուցատախտակներու, առանց գիտնալու որ անոնք գործն են հայ արուեստագէտ Ջաւէն Փափազեանի։

ՄԵԼԻՔ ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ

×

ՀՈՂԱՐՏԻՔ

Անցնող Նոյեմբերին Պլովդիւի մէջ յանկարծամահ եղած է Ներսէս Գասապեան։ Թաղուած է տեղւոյն հայկական գերեզմանատունը մեծ շուքով։ Հանգուցեալը իր ամբողջ կեանքը նուիրած էր հայկական բանասիրական աշխատանքներու, որուն համար զոհած էր երկար տարիներ իր ազատ ժամանակը, դրամը եւ հանգիստը։ Երիտասարդ տարիքէն մասնակցած էր տեղւոյն ճոխ հայկական մշակութային կեանքի բոլոր երեւոյթներուն. թատրոն, մարզական, գրադարանային, մամուլ, եւայլն։ Տարիներով անխոնջ, հաւաքած էր արժէքաւոր բանասիրական գրականութիւն, փաստաթուղթեր, կազմած հարուստ արխիւ։ Հրատարակութեան համար պատրաստած գիրքեր, որոնցմէ ամէնէն կարեւորը՝ հաստափոր հայ կեղծանուններու բառարանը, արդիւնք երկար տարիներու պրպըտումի եւ մնացած անտիպ։ Հրատարակած է բանասիրական յօդուածներ հայկական եւ պուլկարական հանդէսներու մէջ, նիւթ ունենալով պուլկարահայ ճոխ պատմութեան զանազան երեսները եւ պուլկարեւհայ յարաբերութիւններուն պատմութիւնը։ Վերջին ծրագիրն էր գրել գիրք մը Պլովդիւի հայկական գաղութի վերջին շրջանի հարուստ մշակութային պատմութեան մասին, որ ի հարկէ կը մնայ միայն ծրագիր՝ իր մահով եւ հաւանաբար այլեւս բնաւ չի գրուիր։ Իր ճոխ գրադարանին, անհամար բանասիրական նիւթերուն, անտիպ գործերու ճակատագիրը կը մնայ անորոշ։

Մ. Ա.

LIVRES REÇUS :

ANTILLES... ILES ACCUILLANTES
par Takvor Takvorian,
Editions OPHRYS, 1979.

ԴՈՂԵՐԹԻ ԴՈՂԵՐ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ակումբին մէջ, Փետր. 4ին, տրուած է ճաշ մը ի պատիւ Յովհաննէս Շահինեանի, կազմակերպութեամբ միութեան տեղական մասնաճիւղի վարչութեան։ Բացման խօսքը արտասանած է ատենապետ՝ Յարութիւն Բարսեղեան։ Խօսք առած են Սմբատ Եպս. Լափաճեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. Վարչութեան փոխ – ատենապետ Վարդգէս Ալահայտոյեան, Շրջ. Վարչութեան ատենապետ Քերոբ Առաքելեան, Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչ Արմէն Տէյիրմէնճեան, Կլէնտէյլի եւ Օրէնճ Քաունթիի նորակազմ մասնաճիւղերու վարչութեանց ատենապետներ Ռուբիկ Դիւրջեան եւ Տոքթ. Կարօ Դերձակեան, Տիկ. Աշխէն Քէշիշեան, « Գաբրիէլ Նժդեհ » կոմիտէի կողմէ Յակոբ Օվայեան, Կարօ Պետրոսեան եւ ընդգծած Հ. Մ. Ը. Մ.ական Յովհաննէս Շահինեանի 50ամեայ օգտակար գործունէութիւնը։ Վերջին խօսքը տրուած է մեծարեալին, որ շնորհակալութիւն յայտնած է ցոյց տրուած ընդունելութեան համար ու յուշեր պատմած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեանքէն։

ՂԱԼԱԹԻՈՅ (Պոլիս) Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Փետր. 15ին, տեղի ունեցած է Տեառնընդառաջի տօնակատարութիւնը, նախագահութեամբ Շընորհք Պատրիարք Գալուստեանի։ Պատարագած է Նարեկ Քհնյ.։ Պատրիարքը իր քարոզին բնաբան առած է օրուան խորհուրդը եւ մաղթած որ այսօր ալ քրիստոնէութեան լոյսը կարենայ թափանցել հոգիի եւ մտքի դաշտերը ամբողջ մարդկութեան։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Կոլոտ պատրիարքի շիրիմին վրայ, որմէ ետք սիրոյ սեղան մը սարքուած է, մասնակցութեամբ Շնորհք Պատրիարքի, հիւրաբար քաղաքը գտնուող Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ Հայոց առաջնորդ Տիրայր Եպս. Մարտիկեանի, քահանայ հայրերու եւ դպիրներու։

ՖՐԷԶՆՈՅԻ Քըրնի ապարանքին մէջ, Յունուար 5–7ին, տեղի ունեցած է հայկական ձեռագիրներու ցուցահանդէս մը՝ « Հայերը — Պատմութիւն եւ Աւանդութիւն » խորագրով։ Ցուցադրուած են 1437ի հայկական ձեռագիր մը, 1251 թուականի ամէնօրեայ աղօթքի մագաղաթ մը, եկեղեցական հանդերձանք, թագ եւ խորանի պատկանող զանազան իրեր։ Այդ առթիւ Տոքթ. Արա Աւագեանի հեղինակութեամբ հրատարակուած է գրքոյկ մը, որուն մէջ ամփոփ ձեւով ներկայացուած է հայ ժողովուրդի պատմութիւնը, ինչպէս նաեւ Ֆրէզնոյի հայկական գաղութի կազմութիւնն ու անոր մշակոյթը։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ « Մեթրոփոլիթէն » օփերային մէջ « Այտա »ի դերը կը մարմնաւորէ երգչուհի Սեդա Բալուլեան (սոփրանօ)։ Ծնած է Պէյրութ, ուր եւ ստացած է երաժշտական առաջին ուսումը, որմէ ետք մեկնած է Վենետիկ, ուր մասնակցելով օտարներու յատուկ « Վաքանցէ Մուզիքալէ »ի քննութիւններուն յաջողած է կրթաթոշակ ապահովել Պետութենէն։ Վենետիկի եւ Միլանոյի Երաժշտանոցներէն շրջանաւարտ ըլլալէ ետք Սեդա Բալուլեան երգած է « Սքալա »ի մէջ, Վերտիի հարիւրամեակին առիթով Հռոմի « Արենա տի Վերոնա » թատրոնին մէջ 11 անգամ երգած է « Այտա »ն։ Հայ երգչուհին բեմ բարձրացած է Եւրոպայի գրեթէ բոլոր երկիրներու օփերաներու մէջ։

ՊԷՅՕՂԼՈՒԻ (Պոլիս՝ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ, Փետր. 11ին, նշուած է Պէյօղլուի Դարաւոր Աղքատախնամի 117րդ եւ Դարմանատան 81րդ տարեդարձը։ Պատարագած եւ քարոզած է Արամ Արք. Աթէշեան, ընդգծելով հաստատութեան նախախնամական դերը Պոլսոյ հայ համայնքին մէջ։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է հաստատութեան ծառայող ողբացեալ բարերարներու, սատարողներու, բժիշկներու եւ հոգաբարձուներու յիշատակին։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 6ին, տեղի ունեցած է եկեղեցական արարողութիւն, ներկայութեամբ Ազգ. իշխանութեանց ներկայացուցիչներու, օտար եկեղեցականներու, Աղեքսանդրիոյ նոր կառավարիչ Ֆուատ Հէլմիի, Ապահովութեան ընդհ. տնօրէն Լեւա Մոհամէտ Ֆաուզի Մզազի եւ այլ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու։ Պատարագած է առաջնորդական փոխանորդ Իսահակ Ծ. Վրդ. Ղազարեան, որ անգլերէն քարոզով մը անդրադարձած է օրուան իմաստին։ Յաւարտ պատարագի, Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն մը ի պատիւ հիւրերու։ Յանուն Աղեքսանդրիոյ հայկ. գաղութին, քաղաքական ժողովի ատենապետը՝ Վահան Ալեքսանեան ուղերձ մը կարդացած է։

ՏԻԹՐՕՅԹԻ մէջ, Յունուար 13ին մեռած է ընկ. Բարսեղ Թոփելեան։ Ծնած էր Քղի, Խուրս գիւղը՝ 1895ին։ 14 տարեկանին կը սկսի պանդխտութեան՝ Պոլիս, Պուլկարիա, վերջապէս Ամերիկա ուր եւ կը հաստատուի վերջնապէս։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 16ին, Ս. Սարգիս եկեղեցին, ուր դամբանական խօսած է Կորիւն քահանայ Շրիգեան, վեր առնելով ողբացեալ ընկերոջ առաքինութիւնները։ Բ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՐԵՔ ՀԱՅ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, Փետրուար 18ին, յաւարտ պատարագի, խումբ մը հայ երիտասարդներու խընդրանքով հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ այն երեք հայ երիտասարդներու յիշատակին, որոնք գնդակահարուեցան Մոսկուայի մէջ՝ Ստեփան Զատիկեան, Յակոբ Ստեփանեան եւ Զաւէն Պաղտասարեան։

Եկեղեցին լեցուն էր. աչքի կը զարնէր հայ երիտասարդութեան մեծ թիւով ներկայութիւնը։

Տեղւոյս հոգեւոր հովիւը՝ Դաւիթ Եպս. Սահակեան, քարոզով մը ընդգծեց այն կարեւոր դերը զոր կատարած է ու կը կատարէ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին իր Ս. Էջմիածինով։ Յիշելով մայիսեան բախտորոշ օրերուն Սարդարապատի հերոսամարտը, Դաւիթ Եպս. չէշտեց հոն եւս հայ հոգեւորականութեան դերը իբրեւ նեցուկ եւ խրախուսիչ ուժ հայ զինուորին։ Հայ երիտասարդութիւնը պէտք է ըլլայ գաղափարապաշտ եւ ազատասէր ու քալէ այն ճամբաներէն, ուրկէ քալած են իր նախնիքները։ Անոնք զոհուեցան յանուն արդարութեան եւ մեր ժողովուրդի յաւերժութեան։ Դարերու ընթացքին միշտ ճշմարտութիւնն ու արդարութիւնը նշանաբանն են եղած եւ են Ս. Էջմիածնի, փաստ՝ 1918ի Մայիսեան օրերը։

Ներկայ հաւատացեալները ակնածանքով հետեւեցան հոգեհանգստեան արարողութեան եւ Պ. Օֆլազի ղեկավարութեամբ « Կոմիտաս » երգչախումբի մեկնաբանած մեղեդիները խոր յուզումի մատնեցին բոլորը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

Թոփելեան անդամ էր Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէին։

ՊԷՅՍԱՅՏԻ (Նիւ Եորք) Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունուար 14ին, տեղի ունեցած է Շաբաթօրեայ հայկական դպրոցի հանդէսը։ Մանուկներ դործադրած են կոկիկ յայտագիր մը, բաղկացած երգերէ, պարերէ, արտասանութիւններէ եւ փոքր « սքէչ »ներէ։ Տնօրէնուհին՝ Տիկին Թերեզ Ոսկերիչեան, իր խօսքին մէջ ըսած է. « Շաբաթը մէկ օր, միայն քանի մը ժամ հայերէն դասաւանդել, ծանր հիւանդի դէշ դարման տալու պէս է »։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՋԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

1.

Գեղամը աչքը չէր կտրում Թուրք կապիտանի հետ նստած Գերմանացուց։ Գաւաթը մօտեցնելով բերանին, նա Բենիամինին ասաց.

— Գերմանացի այս աղուէսը Երզնկայում ենվեր փաշայի հետ էր, Բենիամին, յիշիր։ Ցեղոյ կաթակն էր եկել՝ բանախօսելու, յիշիր։

Բենիամինը գնդապետին ճանաչեց նրա հաստ վզից, կարմիր դէմքից, որ կարծես փխրած պղինձ էր։ Վեր չկենա՞յ ապտակի չուն– շան որդուն։

Ուլիկը չէր խմում. դէ սկի էլ տղամարդ չի, չի կարողանում խմել այս դառը ջուրը, պրծաւ գնաց։ Նա պատառաքաղով քրքրում էր տապակած երշիկը, ուտում ծեղ–ծեղ։ Գաղջ ծղը խեղդում էր։

Մի հարբած ոստիկան միզում էր դրսի պատուհանի տակ, որ ցածր էր, գրեթէ գետնին հաւասար։ Ուլիկը գլուխը բարձրացրեց։

— Վեր կացէք, կորչենք այստեղից։

— Համբերիր, սաստեց Գեղամը։ Աշխարհ ճանաչիր։

Բենիամին այնպէս մռնչաց, որ Ուլիկը թուքը կուլ տուեց։ Մի քանի Թուրք զարմացած նայեցին նրա կողմը ու ժպտացին արհամարհող։ Բենիամինը կռացաւ գաւաթի վրայ, փչեց փրփուրը։

— Լսէք ինձ, տղաներ։ Մեզ մօտ եղած ռումբերից վեցը պիտի պայթեն այստեղ։ Լսո՞ւմ էք, իւրաքանչիւրս կը նետենք երկու հատ։ Նետում ենք ու փախչում։ Լսո՞ւմ էք։ Եթէ միմեանց կորցնենք, ապա հաւաքուելու վայրը Թուրքի գերեզմանոցն է։ Տեղը գիտէ՞ք։

Ուլիկն ու Գեղամը գլխով արին։ Ուլիկին թուաց, թէ ինքը մեծացաւ մի տասը տարով։ Այս ի՜նչ ցանկալի գործ են սկըսում իրենք։ Զօրս ձեռնատումբ ունի չէթէական վերարկուի տակ պահած։ Երկուսը... Բենիամինը կտրեց նրա մտքի թելը։

— Ռումբերը կը գցենք դրսից, պատուհաններից ներս։

Նա մատի շարժումով կանչեց մատուցողին։ Գերմանացին մօտեցաւ կնավաբի՝ գունդ–կլոր։ Բենիամինը կանգնեց, մի ծանր ապտակ քաշեց նրա լպրծուն դէմքին։

— Խոզի մսով ես կերակրո՞ւմ մուսուլմաններիս, գեավուր։

— Ոչ, ոչ, աղաղակեց Գերմանացին։ Ոչխարի միս է, վալլա՛հ։

Բենիամինը նորից ապտակեց նրան, գոչեց յստակ, համոզող։

— Է՛, ուղիղ հաւատի մուսուլմաններ։ Այս Ալամանի շան երշիկը խոզի մսից է։ Այս գեավուրը ոտնահարեց մեր հաւատը։ Հապա դուք պատիւ չունէ՞ք։

Նա կպաւ Գերմանացու օձիքին, Թուրք կապիտանը օրօրուեց դէպի նա, Գեղամը դաշոյնը աննկատելի խօթեց նրա փորը, տարճանակից կրակեց գնդապետի կողմը, սակայն Գերմանացին սեղանի տակ էր մտել։

Շփոթութիւնից օգտուելով երեքն էլ դուրս թռան։ Պատուհանի տակից Ուլիկը երկու ռումբ իրար ետեւից ներս նետեց, բղաւեց.

— Ձիլ Զաքարը եկա՛ւ...

Էլի ռումբեր պայթեցին։ Նրանց դղըրդոցից գինետունը ցնցուեց, լամպերը յանգան...

×

Միւս օրը, առաւօտեան երեք Փիդայիները, անմեղ չէթէ զինուոր ձեւացած, Թուրքի հաճոյքով թէյ էին խմում Ամասիէնէի մի խուլ փողոցի չայխանայում։ Երեքն էլ մռայլ էին ու խոժոռ, սակայն միայն արտաքուստ։ Մօտները մի Թուրք կում – կում անելով թանձր ու հոտաւէտ թէյը, չայխանայի տիրոջը բան էր պատմում։

— Երէկ ջինն Փիդայի Ձիլ Զաքարը երեւացել է այստեղ։

— Վա՛հ, չայխանայի տիրոջ բերանը մնաց բաց։ Հաստա՞տ։

— Վալլա՛հ։ Մտել է Ալամանի գարեջրի դուքանը, ճապոնի ռումբեր գցել։ Տասնմէկ մարդ է սպանուել։

Չայխանայի տէրը արագ թարթեց կարմրած, թաց աչքերը։

— Բա ասում էին ջին Փիդայի Ձիլ Զաքարին սպանել են։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(257 _ Շար.)

Այրի Տիկին Համասփիւռ Յարութիւն Փափազեան, այրի Տիկին Վիքթորիա Աշրգեան (Հայաստան), Օր. Մարգրիտ - Յասմիկ Փափազեան, Օր. Շաքէ Շանթալ Հիւսոն, Պ. Ճոն Վայն Հիւսոն, Պ. Շաւարշ Ֆերմանեան եւ բոլոր ծանօթ - ները՝ հայ թէ ֆրանսացի, սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց շատ մըտերիմ բարեկամուհիին, հայրենակցու - հիին, կնքամօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԳՐԻՏ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Պետրոսեան)

մահը, որ պատահեցաւ Երեքշաբթի, Փետրուար 20ին, առաւօտեան ժամը 10·30ին 74 տարեկանին, յետ անողոք հիւանդութեան, Ֆոնթընէի ծերանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Փետր. 26, ժամը 13·45ին Օսփիս էնթէրքոմիւնալ, 74 Ավընիւ տը Սթալինկրատ, Ֆոնթընէ սու Պուա, ուրկէ ողբացեալին մարմինը կը փոխադրուի Մոնթրէօյի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Նուպար Գալայճեան, Տէր եւ Տիկին Լորիս Անդրէասեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտ - նեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղիկով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ԱՐԹԱՔԻ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Մարկոսեանի, Տիկին Հ. Պաղտա - սարեանի, Տէր եւ Տիկ. Աւետեանի, Տէր եւ Տիկ. Ա. Պաղտասարեանի, Տէր եւ Տիկ. Լիւլէճեանի, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, աներհօր, խընամիին եւ ազգականին՝ ողբ. Մանուկ Մարկոսեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա - ցած է այրի Տիկ. Զարմուհի Նալպանտեանէ 50ական ֆր. նորոգ հանգուցեալ Աննիկ Մինասեանի, Մարի Մանուկեանի եւ Աբրահամ Մանուկեանի յիշատակին փոխան ծաղկեպսակի, ինչպէս նաեւ շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Նուպար Մանուկեանէ 100 ֆր. Տիկ. Վերժին Մալաքեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Սարոյեան իրենց մօր ապաքինման առթիւ 150 ֆր. կը նուիրեն Լիբանահայ աղէտեալներու Կեդր. Յանձնախումբին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերը, Մարտ 3, Շաբաթ օր ժամը 14·30ին, Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ: Կարեւոր օրակարգ. ճշդապահ ըլլալ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Սրբոց Վարդանանց տօնին առիթով, Փարիզի Ս. Խաչ Հայ Կաթողիկէ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ

Հայր ՍԵՐՈՎԲԷ ԱԳԸԼԵԱՆ

Տեսուչ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանին Կիրակի, Փետր. 25, ժամը 11ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռմէ Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները, ողբացեալ Յովհ. Մինասեանի թաղման առթիւ.—

Տէր եւ Տիկ. Նաճարեան 50, Դարբինեան Կիւլիզար 30, Տէր եւ Տիկ. Վարդան Տէր–Կարապետեան 25, Տէր եւ Տիկ. Սեբոբ Գինոսեան 20, այրի Տիկ. Փերուզ Տէր–Մարգարեան 50, Սէն Լուի Գօգօ Մինասեանի ընկերները 350, Յովհ. Նիկողոսեանի թաղման առթիւ Ժան – Շարլ Պապայեան 100, Տէր եւ Տիկ. Սերոբեան գպրոցին 100, այրի Տիկ. Անահիտ Կտաւճեան, Տէր եւ Տիկ. Պերճ Կարապետեան, Տէր եւ Տիկ. Արմենակ Ենովքեան 50ական, Տէր եւ Տիկ. Մինաս Աճէմեան 30, Տէր եւ Տիկ. Ժորժ Գասպարեան, Մինասեան ընտանիք 20ական, Պօղոս Կարապետեանի թաղման առթիւ Սէնթ Մարկրիթէն Տէր եւ Տիկ. Աֆարեան եւ ծընողքները 100, Տօնապետեան ընտ., Տէր եւ Տիկ. Ժաք Սարեան 30ական, Ռուբէն Ասարլըգեան, Նուպար Տէր–Մինասեան Մինասեան եղբարք 20ական, Աբրահամ Մանկասարեան, Հմայեակ Կարապետեան 10ական ֆր.:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Յունուար 21ի հանդիսութիւններուն առթիւ իբրեւ պատուոյ անդամ արձանագրուած են հետեւեալ ազգայինները տարեկան 1000 ֆր. նուիրատուութեամբ.

Տիրան Խայիկեան, Վահան Խայիկեան (Թուլուզ), Անդրանիկ Բարութեան, Արմենակ Ենովքեան, Ժաք Գիւթիւպեան (Փարիզ), Մատլէն Ճէլալեան, Լորան Խօջասիզեան, Միքայէլ Եավէր, Վազգէն Գրիգորեան, Մկրտիչ Շէյլէֆեան (Ժընեւ), Խտուար Սապունճեան, Տոքթ. Ժորժ Թադոյեան, Տարօն Պօղոսեան (Փարիզ), Նշան Կիւզէլ, Արթօ Գարակէօզեան, Արթիւր Իսկէնտէրեան, Լորին Մարխասեան, Վաղարշակ Գունտուրաճեան, (Գերմանիա), Մկրտիչ Մկրտիչեան (Գանատա), Մերուժան Սէտէֆեան (Գերմանիա), Ֆէրտինանտ Կրասիան, Մինաս Պօղոսեան, Պերճ Կարապետեան, Ժաք Մելքոնեան, Մուշեղ Ճիէրճեան (Մոնաքօ), Ժան–Գլօտ Հէքիմեան (Լա Սիոթա), Պոլսոյ Մշակութային Միութիւն:

Տարեկան 500 ֆ.ի նուիրատուութեամբ բարերար անդամ արձանագրուած է Վարդան Սըրմաքէշեան Ժընեւէն:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 4, ժամը 13ին պատույ նախագահութեամբ՝

ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ԻՋԳԱԼԱՑԵԱՆԻ

եւ նախագահութեամբ՝

ՏՈՔԹ. ՀԵՐՄԻՆԷ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

որու ընթացքին 1978ի Հարենց գրական մրցանակը պիտի ընծայուի պարսկահայ անուանի բանաստեղծ՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ԽԱՆԵՆՑԻ

PIZZA OSKIAN
139, Rue Saint Honoré — Paris
Métro : Louvre

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով յատկապէս կը խնդրուի սեղանները կանխաւ եւ փութով ապահովել, ամէն առաւօտ հեռախօսելով, ժամը 7էն 10, 372·04·20 իսկ երեկոյեան ժամը 20էն վերջ՝

780·82·58

Ճաշագին 60 ֆր.

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Dans les salons de l'Hôtel GEORGE V
Փետրուար 25, Կիրակի, ժամը 15-24

Sous la présidence de
Monsieur ANDRE CHAMSON
de l'Académie Française

Matinée Dansante

Animé par BEDIK et son orchestre
et le TRIO ATHENEE

Ambiance Gréco-Arménienne — *Election miss Croix Rouge*

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ —— Պատմական Հայաստանը եւ կապադովկիան երիտասարդներու կողմէ, ժամը 16ին

Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել 985·36·53

Մուտք 40 Ֆր. — ուսանողներու կէս գին

Մուտքը ազատ է Լիբանանցի ուսանողներու համար:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ ՏՕՆԵԼՈՒ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

Նուիրուած

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

Ծննդեան 110ամեակին առթիւ

13 Մայիս

MEETING

Lundi 26 Février, à 20 h. 30, Maison des Mines, 9 Rue Pierre Nicole, Paris 5e.

Organisé par le Comité pour la Libération des Prisonners Politiques Arménien, avec la participations de diverses personnalités.

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

restaurant ՃԱՇԱՐԱՆ
EREVAN ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ARMÉNIE 1979
OPTIMA Tours

CETTE ANNEE 4 FORMULES : — CALENDRIER

Première Formule = 12 jours.
2 jours MOSCOU — Aller-Retour.
10 jours EREVAN
06 au 17 Avril
18 au 29 Mai
15 au 26 Juin

Deuxième Formule = 14 jours
2 jours MOSCOU
12 jours EREVAN
15 au 28 Juin
13 au 26 JUILLET
20 Juillet au 02 Août
03 au 16 Août
07 au 20 Septembre

Troisième Formule = 16 jours :
2 jours MOSCOU
14 jours EREVAN
27 Juillet au 11 Août
03 au 18 Août
24 Août au 08 Septembre
31 Août au 15 Septembre

Quatrième Formule = 13 jours
MOSCOU - ARMENIE
GEORGIE - LENINGRAD
18 au 30 Mai
13 au 25 Juillet
24 Août au 5 Septembre

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.
(*Pour inscription par groupes de* 10, *nous consulter*).

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS
67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :
Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
27
MARDI
27 FEVRIER
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

LE NUMERO 1,80 F.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.325

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — No 14.325

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ Կ. ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

— O —

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ԿԸ ՊՆԴԷ ՈՐ ՄԻԱՅՆ ԴԱՍ ՄԸ ՏԱԼ Կ'ՈՒԶԷ

Չինացիք կը պնդեն, որ դաս մըն է զոր կ'ուզեն տալ Վիէթնամի (Քամպոճի պատճառով) եւ թէ ինչ որ կ'ընեն միայն պատժական արշաւանք մըն է: Բայց եւ այնպէս « դասը » կ'երկարի եւ կռիւները կը սաստկանան միշտ վիէթնամեան հողամասին վրայ: Ըստ Հանոյի արդէն 16 հազար Չինացի մեռած է: Ամերիկացիք իրենց Ելմտական նախարարին բերնով, որ Փեքին է, զգուշացուցած են Չինացիք: Բաժակաճառի մը առիթով, Պլումընթալ ըսած է որ նոյնիսկ « սահմանափակ յարձակումներ կրնան պատերազմի վերած — ուիլ եւ հանրային կարծիքը լարել յար — ձակողին դէմ »:

Մոսկուա, առայժմ բացէ ի բաց բան մը չըներ: Խորհ. Միութեան մէջ լայն ծաւալ կ'առնէ հակաչին քարոզչութիւնը եւ խորհրդային նաւատորմն ալ հեռու չէ Վիէթնամէն բայց Մոսկուա որեւէ միջամտութիւն պիտի չընէ Մարտ 4էն առաջ, Գերագոյն Խորհուրդի ընտրութեանց օրը:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՊԱԶԸՐԿԱՆ ԼՈՒՐ ՉԷ ՈՒՆԵՑԱԾ ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒՄԷՆ

Պարսկաստանի նոր նախարարապետը յայտարարեց թէ՝ դէմ չէ սկզբունքով կատարուած գնդակահարութեանց բայց լուր չէ ունեցած: « Իբրեւ պարզ քաղաքացի գոհ եմ, բայց իբրեւ կառավարութեան պետ, պէտք է ըսեմ որ ատիկա կատարուած է առանց իմ գիտակցութեանս եւ պիտի չկրկնուի »:

Ասիկա — եթէ ճիշդ է -- կը փաստէ նաեւ որ Խոմէյնիի վարչակարգը տէրը չէ կացութեան: Համալսարանը, ուր 100 հազար հոգի հաւաքած էր մարքս — լենինիստ Շարժումը, նկար չէ եղած Խոմէյնիէն :Նշանախօսքերն եղած են «Կեցցէ՛ գիւղացին եւ բանուորը միացած, միութիւն, միութիւն »:

✕ Միւս կողմէ, Պազըրկան յայտնեց թէ Պարսկաստան Քոնֆոր պիտի չգնէ թէեւ նախարարապետը յայտարարեց. « Տրուած ըլլալով հիւրընկալութիւնը զոր Ֆրանսա ըրաւ մեր այաթոլային, ան նախամեծար տեղ մը կը գրաւէ եւ այդ անծանօթ գիւղը՝ Նէօֆըլ–լը–Շաթօ պատմութեան պիտի անցնի»:

Հոգեշահ խօսքեր են անշուշտ, բայց հաւանաբար Ֆրանսա աւելի գոհ կը մնար որ Նէօֆըլ լը Շաթօ պարսկական պատմութեան չանցնէր եւ Թեհրան Քոնֆոր գնէր եւ չհրաժարէր նաեւ հիւլէական երեք կեդրոններէն եւ Էռ - Պիւսէրէն...:

✕ Խոմէյնի Թեհրանէն կը մեկնի դէպի իր սրբազան քաղաքը՝ Ղոմ: Միւս կողմէ կառավարութիւնը յայտնեց թէ Ապրիլ 21ին հանրաքուէ մը պիտի կատարուի, որոշելու համար իսլամական Հանրապետութեան մը հաստատումը:

«ԱՐԱՐԱՏ» ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ 1979Ի ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ

Ոտնագնդակի 1979ի մրցումներու նախապատրաստութեան երկրորդ հանգրուանը « Արարատ » կ'անցընէ դարձեալ Սեւ ծովու ափին՝ Գագրա քաղաքը: Բացի մարզական վարժութիւններէ Երեւանցիները կը մասնակցին նաեւ բարեկամական խաղերու: Այսպէս, անոնք 2ի դէմ 3 կէտով պարտուած են Ալմա Աթայի Կայրաթէն եւ հաւասար արդիւնքով (1 — 1) աւարտած Քութայիսի Տորպեդոյի հետ ունեցած խաղը:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՑԻԿ

ԵՐԵՒԱՆ (հեռատիպ, Փետր. 16–22

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐԷՆ ՓՈՒՆՋ ՄԸ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Լենինգրադի մէջ լոյս տեսած է Իսահակեանի քնարական բանաստեղծութիւններու փոքր մէկ փունջը՝ « Արտոյտն ուսին » վերնագրով: Ռուսերէն թարգմանութիւնը կատարած է եւ յառաջաբան մըն ալ գրած Միխայիլ Դուդին: Գիրքը հրատարակուած է 75 հազար տպաքանակով:

✕

Գ. ՃԱՆԻԲԷԿԵԱՆ ՓՈՂՈՑ

Հայաստանի կառավարութիւնը որոշած է յանձնարարել Երեւանի քաղաքապետութեան, որպէսզի մայրաքաղաքի փողոցներէն մէկը կոչուի Գուրգէն Ջանիբէկեանի անունով: Յուշատախտակ մըն ալ պիտի փակցուի այն տան ճակատին, ուր 1956 – 1978 թուականներուն ապրած է հայ թատերագէտը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆԿՎԻԻ մէջ մթնոլորտը հանդարտած էր Կիրակի, նախորդ օրուան եւ գիշերուան ծանր միջադէպերէն ետք: Ոստիկանութիւնը պարպած էր Ուրբաթէն Շաբաթ լուսնալիք գիշերը հեռատեսիլի կայանը, զոր Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ.ի անդամները գրաւած էին քանի մը օրէ: Այս պատճառով է, որ ծանր բախումներ եղան երկաթագործներու եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ: Քանի մը հարիւր ցուցարարներ թալանի տուին ինչ որ կրցան, ջանալով յարձակիլ նաեւ ոստիկանատան վրայ: Կառավարութիւնը սակայն կարգ մը առաջարկներ ըրած էր: Օրինակ բոլորին աշխատանքը մինչեւ տարւոյս վերջ կ'երաշխաւորուէր, գլխաւորաբար «Վերածումի Ընկերութիւններու» ստեղծումով, ուր գործազուրկ բանուորը նոր գործ պիտի սորվի: Սենտիքաները գոհ չմնացին:

ՍԷՆ ԼԱԶԱՐԻ թաղամասին խանութները կոտրող — թափող չորս երիտասարդներուն պատիժները զգալապէս թեթեւցան Վերաքննիչ Ատեանին կողմէ, բանտարկութեան մէկ մասն ալ՝ յետաձգումով վերածուեցաւ:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Ս. Մարկոս եկեղեցւոյ գանձերը կողոպտուեցան աջքի օր:

GENOCIDE DES ARMENIENS

Le TRENTIEME PARAGRAPHE à l'Assemblée Nationale

NDLR. — Nous publions ci-dessous les questions écrites, déposées le 20 Février dernier, à l'Assemblée Nationale, l'une par le député-maire d'Alfortville Mr Joseph Franceschi et l'autre par le député du 10ème arrondissement de Paris Claude-Gérard Marcus, relatives au 30ème paragraphe du rapport de la Sous-Commision des Droits de l'Homme.

QUESTION ECRITE

— O —

Monsieur Joseph FRANCESCHI se fait auprès de Monsieur le Ministre des Affaires étrangères l'interprète de la légitime émotion qui s'est emparée de nos concitoyens d'origine arménienne devant les informations selon lesquelles un rapport établi le 15 Septembre 1978 par la sous-commission des Droits de l'Homme de l'ONU se proposerait de retier le paragraphe « ayant trait au massacre des Arméniens qu'on a considéré comme le premier génocide du 20e siècle ».

Il lui demande quelles instructions ont été données à notre représentant à l'ONU en vue d'exiger le maintien de ce paragraphe dont la suppression nierait toute responsabilité humaine de l'assassinat de 1.500.000 hommes en 1915.

Journal Officiel du Samedi
24 Février 1979

Selon les informaions parues dans un quotidien du soir, un rapport établi le 15 Septembre 1978 par la sous-commission des Droits de l'Homme de l'ONU, se proposerait de nier le génocide commis en 1915 contre les Arméniens par le gouvernement turc.

Toujours selon ces informations, le délégué de la France à cette sous-commission ne se serait pas opposé à ce rapport.

M. Claude-Gérard MARCUS, député de Paris, demande à M. le Ministre des Affaires Etrangères si ces informations sont exactes et, si tel était le cas, de modifier la position de notre représentant, car le caractère de génocide du massacre des Arméniens paraît difficilement contestable.

Le fait que ce crime contre l'humanité, commis dans la première partie du vingtième siècle, n'ait suscité, en son temps, que l'indifférence des grandes puissances, a considérablement encouragé les nazis à perpétrer un génocide contre les Juifs et les tziganes.

Յիշենք որ ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Պաշտպանութեան եւ Ցեղային Խտրականութեան դէմ պայքարող յանձնախումբը Մարտ 8ի, իր օրակարգին վրայ ունի 30րդ պարբերութեան հարցը: Այս նիստին ներկայ պիտի ըլլան, Ամերիկայէն Հայ Ազգ. Մարմնի ներկայացուցիչներ:

✕

Օլըմփոքը պատճառ է քանի մը շաբաթէ, որ բոլոր մաս - մետիաները զբաղին Հրեաներու ջարդով: Ֆիկառօ - Մակազինն իր վերջին թիւին (Փետր. 24) « Ընթերցողներու Նամակներուն » բաժնին մէջ տեղ տուած է Փարիզէն Տիկին Ռիսքի նամակին, ուր ցաւ յայտնելէ ետք թէ չէր յիշատակուած (նախորդ թիւին Լուի Փօվելսի խմբագրականին մէջ) հայ ժողովուրդի ցեղասպանութիւնը, կը շեշտէ. « Եաթաղաններն անոնց որոնք իմ մէկուկէս յիլիոն հայրենակիցներս մորթեցին, նուա՞զ այպանելի են արդեօք քան դիւ — կլոզումի փուռերը: Հայրս հրաշքով ազատած է այդ ջարդէն: Իր ընտանիքէն 11 հոգի սպաննուած են: Մինչեւ իր մահը ահաւոր յիշատակը կը պահէր իր խող - խողեալ մօրը եւ իր աչքերուն առջեւ սրածուած քոյրերուն եւ եղբայրներուն: Մեծ բան չէ մեր ուզածը, երբեմն-եր — բեմն պզտիկ նախադասութիւն մը միայն թերթի մը կամ գրքի մը մէջ, որպէսզի Հայերուն « Օլըքոսթ »ը մոռացութեան մէջ չընկղմի »:

Շաբաթ առտու, Ֆրանս — Էնթէռ ալ, Մաքս Կալոյի եւ ուրիշներու մասնակցութեամբ ծանրացաւ Օլըմփոքի վրայ եւ 11.45ի շուրջ ալ յիշեց, որ Հայերն ալ ջարդուած են եւ կը մոռցուի: Այս քանի մը խօսքերուն յաջորդեց Ազնաւուրի «Անոնք ինկան»ի մէկ մասը: Ապա, շեշտուեցաւ թէ Մարտ 8ին, Ժընեւի մէջ օրակարգի նիւթ է «30րդ յօդուածը» զոր Թուրքերը կ'ուզեն անհետացնել տալ բայց « յիշողութիւնը կենսական է »...:

✕

Գործադուլի պատճառով հաւանաբար յետաձգուի Օլըմփոքի հեռասփռումի 4րդ եւ վերջին մասը, որ պիտի տրուէր « Պաստառին Թղթածրարներուն » շարքին եւ տուն տար մտքերու փոխանակութեան, Երեքշաբթի, Փետր. 27ին: Հակառակ պարագային, եթէ տեղի ունենար, «Հայկ. Սփիւռքի հետազօտութեանց կեդրոնը» կը թելադրէ, որ բազմաթիւ Հայեր հեռաձայնեն սփռումի ընթացքին, հարցումներ ուղղելով, ի մասնաւորի Տիկին Սիմոն Վէյլի, ինչ կը վերաբերի ֆրանս. կառավարութեան դիրքին Հայերու ցեղասպանութեան վերաբերող 30րդ յօդուածին նկատմամբ:

✕

ԴԷՊԻ ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ ԵՐԹԸ

Դէպի զուիցերական սահման երթը Կիրակի օր յանդեցաւ համախմբումի մը՝ Սէն Ժիւլիէն ան Ժընեւուա: Հաւաքուած էին 700էն (Ֆիկառօ) 1000 (Լիպերասիոն) հոգի: Փարիզեան այս երկու օրաթերթերը, Երկուշաբթի առտու արձագանգ կուտային երթին եւ համախմբումին, յիշելով անոր նպատակը՝ պահպանումը 30րդ յօդուածին:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԻԷ.

Սակայն Պր. Մելքոնեան շատ հասկնալի պատճառներ ունի, հայերէն լեզուի կարեւորութիւնը չեշտելու համար: Ոչ միայն Մեծաւքանչը կը սիրէ, ինչպէս անկասկած զայն կը սիրեն Համագումարի միւս ներկաները, այլ նաեւ՝ հայերէն գրող բանաստեղծ է, ա՛յն տեսակէն՝ որ պէտքը կը զգայ ընթերցողի, ինչպէս ինք կը չեշտէ ու կը խոստովանի: Կ'ըսէ, — « որպէս գրող, ընթերցողի պէտք ունիմ, առանց ընթերցողի՝ ես չկամ: Ես ընթերցողի'ն համար կը գրեմ, նոյնիսկ երբեմն բանաստեղծութիւնը ճանչցող մարդ ճարած չի տարած եմ, որպէսզի առիթը ունենամ քերթուածներուս յարմար ունկնդիր մը ունենալու: Իբրեւ ուսուցիչ, ես աշակերտ պատրաստած եմ, իբրեւ բանաստեղծ՝ ստիպուած եղած եմ ինքզինքիս համար ընթերցող պատրաստել »:

Կը շարունակէ, — « Ամէն հայերէն կարդալ գիտցող՝ բառին լուրջ իմաստով « ընթերցող » չէ, ուրեմն՝ աշխատանքի մը պէտք կայ: Նախ, բանաստեղծը պէտք է ճանչնայ հայ գրականութիւնը: Աւելորդ թող չթուի'ն այս խօսքերը. Սփիւռքի մէջ միայն հայ ծագում ունեցողը չէ որ տգէտ է, չի ճանչնար հայ գրականութիւնը. մեր բանաստեղծներէն շատե՛ր չեն ճանչնար զայն, կամ գոնէ երկրորդական վարժարանի մէջ իրենց կարդացածէն անդին չեն գացած, չեն հետեւած ժամանակակիցներու արտադրածին, ոչ ալ պրպտած են մեր դասական բանաստեղծութեան գանձարանը: Ցանցանքը մասամբ մեր դպրոցներունն եւ ուսուցիչներուն է, — անոնցմէ ոմանք ո՛չ հայերէն լաւ կ'ուսուցանեն, ո՛չ ալ հայ գրականութիւն: Երբ « լաւ » կ'ըսեմ, կ'ուզեմ ըսել « բանաստեղծութիւն սիրելու եւ կարդալու չափ լաւ »: Ուրեմն, մենք՝ իբր բանաստեղծներ եւ գրագէտներ, պէտք է ճանչնանք մեր գրականութիւնը եւ զայն ճանչցնենք մեր ընթերցողներուն: Իսկ այդ ընելու համար՝ պէտք է ընդունիլ որ ընթերցողը՝ տէրդ է: Նոյնիսկ եթէ դուն, իբր բանաստեղծ, գիտակցութեամբդ կը մերժես այդ, ենթագիտակցօրէն գիտես որ այդպէս է »:

Իմացական կեանքի եւ ընթերցող պատրաստելու կարեւորութեան մասին իր այս խօսքերը փակեց Պր. Մելքոնեան, ըսելով որ հայ գրականութեան սատարելու միջոցներն են քաջալերել հայ դպրոցները, սակայն նաեւ անոնցմէ անդի'ն նայիլ, եւ հասկնալ որ հայ օրաթերթերուն մէջ կը շարունակուի ընթերցողի պատրաստման պայքարը, եւ որ ուրեմն պէտք է բարձր պահել վերջին 25 տարիներու ընթացքին հայերէնի բաւական իջած մակարդակը՝ փորձելով հրատարակել լաւ լեզուով եւ ոճով գրուած յօդուածներ, գրական եւ ուրիշ նիւթերու շուրջ: Հայ մամուլի կարեւորութիւնը մեծ է, ըսաւ ան, եւ այդ մամուլը ա՛լ աւելի օգտակար կ'ըլլայ հայ գրականութեան, եթէ պարբերաթերթ մը ծնի՝ որուն վրայ կարելի ըլլայ սեւեռել միջին եւ երիտասարդ սերունդի տեսական-իմացական կեանքը: Նման սեւեռում տեղի ունեցաւ Պէյրութի մէջ, շարունակեց ան, երբ 1974 եւ 1975 թուականներուն Սեզայի հին թերթը՝ Երիտասարդ Հայ մակդիրով վերանորոգուեցաւ, եւ ցոյց տուաւ թէ ի՛նչ զարթօնքի կարելիութիւններ կային Լիբանանի մէջ, — զարթօնք՝ որ դժբախտաբար կարճ տեւեց, քաղաքացիական կռիւներու պատճառաւ:

Ես ալ, Պր. Մելքոնեանի հետ կ'ափսոսամ Երիտասարդ Հայ թերթի անհետացումը, կարճատեւ կեանքէ ետք: Կրնամ անվարան ըսել որ կեանքիս մէջ անոր չափ հետաքրքրական, ոգեւորիչ, ոգիով ներկային մէջ իբր Հայ գործող պարբերաթերթ չեմ տեսած: Ձեմ կրնար չհըրճուիլ՝ հայ մամուլի կարեւորութեան մասին անոր ըսածներով: Սակայն ընթերցողը « տէրդ է » դժուար կը գտնեմ ընդունիլը, նոյնիսկ երբ յօդուածագիր: Եթէ բանաստեղծ ըլլայի, շա՛տ աւելի դժուար պիտի գտնէի այդ: Յօդուածագիր մը, որ մամլոյ կ'աշխատակցի, կրնայ ըսել (գուցէ կրնայ, վստահ չեմ), — ընթերցողը բարեկամ մըն է, որ կ'ուզէ այս նիւթին մասին ըսելիքս հասկնալ, կ'ուզէ բաժնել հասկացողութիւն մը, զոր ես պէտք է փորձեմ բերել իրեն, դէպքի մը կամ գաղափարի մը մասին: Երբեմն

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹՕԼԼԷՕԼԵԱՆ

պիտի յոգնեցնեմ զինք, որովհետեւ եթէ նիւթը բարդ է, պէտք է աշխատի ան, զիս հասկնալու համար, ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս որ ես պէտք է աշխատիմ, ինքզինքս հասկցնելու համար: Նոյնիսկ, ծոյլ կամ յոգնած ընթերցողը արթուն պահելու համար, կրնամ ես՝ իբր յօդուածագիր, Հորասի խրատը ընդունիլ եւ զօդել զուարճութիւնը եւ « ուսումը »: Սակայն բուն բանաստեղծը այդ զիջումներն ալ չի կրնար ընել, զիջումներ՝ որոնք դժուար են յօդուածագրին համար իսկ, թէեւ կենսական՝ օրաթերթի մը ընթերցողներուն համար:

Բայց իսկական բանաստեղծը դժուան մարդ մըն է: Կրնայ գործածել ի՛նչ լեզու՝ որ գործին կուգայ, գրել ի՛նչ նիւթի մասին՝ որ կ'ընտրէ, կամ իր գրութեան նիւթը կրնան լեզուն եւ անոր կառոյցն ու թաքուն կարողականութիւնները ըլլալ, սակայն այս բոլորը կը ծառայեն ընթերցողին ըսելու բաներ՝ զորս ան չուզեր լսել սովորաբար, կամ կը նախընտրէ լսել կաղապարատիպ լեզուի քլիշէներով, որ չլսել կը նշանակէ նորէն: Բանաստեղծի, (ո՛չ, ընդլայնենք հարցը եւ ըսենք) գրագէտի գործը ա՛յն է, որ սահմանած է Վիքթոր Շքլովսքի, ռուս Ֆորմալիստ քննադատը, — « Բանաստեղծութիւնը սովորութեան կաղապարին եւ ծանօթի թմրեցուցիչին ետեւ պահուըտած ընտանին՝ անծանօթ դարձնել է: Այն քարը, որ տեսած ես ամէն օր, եւ այլեւս չե՛ս տեսներ, ա՛յդ քարին քարութիւնը քեզի կը վերադարձնէ բանաստեղծը, օտարացնելով՝ ընտանին »: Իսկ այդ ընելը իմացական յանդգնութիւն եւ դժուանութիւն կը պահանջէ, մանաւանդ եթէ աւելցնենք, որ բանաստեղծի առաքելութեան միւս պահանջն է « թաքուն մղձաւանջն ու fօշմարբ մէջտեղ հանել, անծանօթը կամ ենթագիտակցութեան ճըմլած-պահածը՝ գիտակցութեան առջեւ դնել »: Նման վերանորոգում լեզուի, հոգիի, մտքի եւ կեանքի՝ կարելի չէ՛ կատարել եթէ լրջօրէն ընդունիս ընթերցողը իբր տէր:

Հոս արդէն կը պարզուի այն վիհը՝ որ կը բաժնէ արուեստի մասին գոյութիւն ունեցող երկու հասկացողութիւններ իրարմէ, եւ որոնց միջեւ միջնորդ ըլլալը որեւէ գրականութեան մասին գրող յօդուածագրի անհաճոյ բայց կարեւոր պարտականութիւնն է: Երբ արուեստագէտը կը գրէ իր ամբողջական ազատութեամբ, երբ իրաւունք կը զգայ կռուելու լեզուին մէջ սուզուած եւ պահուըտած թաքուն իրականութիւններու հետ, եւ չուզեր ընթերցողին ըսել որ ի՞նչ կ'ընէ եւ ինչո՞ւ, տեսակ մը յայտագիր չի կրնար հայթայթել, անխուսափելի է որ քիչ, շա՛տ փոքրաթիւ ըլլան իր ընթերցողները, մանաւանդ հայ իրականութեան մէջ: Պէտք է ընդունիլ, այս պարագային, որ քիչ պիտի ըլլան նոյնիսկ իր գործին մասին գրողները, թէեւ նման բացատրական գրութիւն արտադրելը գրախօսական եւ գրական քննադատութիւն գրողներու պարտականութիւնն է, — անո՛նք պէտք է բացատրեն թէ ի՞նչ, ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս կ'ընէ բանաստեղծը՝ ա՛յն որ ստիպուած է ընել: Եկուր տե՛ս որ արդար մըտահոգութենէ մը մղուած՝ խրթին գործ գրող բանաստեղծը շատ ալ չուզեր նման բացատրական-օժանդակ յօդուածներ: Կը մտահոգուի, եւ մասամբ ալ իրաւունք ունի մտահոգուելու, որ ընթերցող ժողովուրդը պիտի կարդայ գրական քննադատութիւնը՝ եւ պիտի չվերադառնայ իր, այսինքն՝ բանաստեղծին գործին կամ քերթուածին: « Խօ՜ֆ, հասկցանք ուրեմն » պիտի ըսէ եւ հեռատեսիլին կոճակը կոխէ:

(Շար. – 27)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ 1978-ԻՆ

— o —

(Գ. եւ վերջին մաս)

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԱՅԼ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

1978ին բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն տարեկան միջին թիւը կազմած է 1·115·000 եւ մէկ տարուան մէջ աւելցած է 47·600 հոգի: Կոլտնտեսականներուն թիւը եղած է 87·000:

Բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն միջին աշխատավարձքը 1977ի 149,6 ռուբլիէն բարձրացած է 153 ռուբլիի, աւելի քան նախանցեալ տարի: Կոլտնտեսականներունը աւելցած է երեք տոկոս համեմատութեամբ, այսինքն՝ ծրագրէն 2,9 տոկոս քիչ մը աւելի:

Նախանցեալ տարի յաւելում չէ արձանագրած:

Բնակչութեան « ռէալ եկամուտները » անձ գլուխ հաշուով, տարուան ընթացքին աւելցած են չորս տոկոս (նախանցեալ տարի նոյնը եղած էր): Յաւելումը ծրագրէն քիչ մը աւելի է:

Բնակչութեան կենցաղային սպասարկութիւններուն ծաւալը 1977ի համեմատութեամբ աճ արձանագրած է 9,3 տոկոս: Ծրագրէն քիչ մը առաւել, սակայն նախորդող երկու տարիներէն նուազ: Գիւղական վայրերունը իր 12,1 ծրագրով քիչ մը նուազ է:

Անցեալ տարի կազ մատակարարուած է 20·300 բնակարաններու: 1977ին մօտ 30 հազար եղած էր:

Ուսման բոլոր մարզերուն եւ աստիճաններուն մէջ գտնուած են 1·110·000 հոգի, նախանցեալ տարիէն 19·000 աւելի: Նախակրթարանները յաճախողներուն թիւն է եղած 616·300, մօտ 15·000 նըւազ 1977էն: Փակագիծ մը բանալով անմիջապէս ճշդենք, թէ նախակրթարան յաճախող աշակերտութեան թիւին նուազումը կապ ունի ծնունդներու թիւին նուազումին հետ: Օրինակ՝ 1977ին 37 հազար նուազ եղած էր 1976ին բաղդատմամբ: Բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու ուսանողութեան թիւն է եղած 57·100, ինչ որ կը նշանակէ 700 ուսանողի յաւելում նախանցեալ տարուան համեմատութեամբ: Թեքնիք եւ միւս միջնակարգ մասնագիտական ուսումնարանները յաճախած են 55·000 հոգի (քիչ մը աւելի 1977էն), իսկ միջնակարգ մասնագիտական թեքնիք ուսումնարանները՝ 25·000 (3500 աւելի 1977էն):

Մանկապարտէզներուն երախաներուն թիւը չորս հազարի յաւելումով հասած է 128·000ի:

Մասնագիտական – Թեքնիք ուսումնարանները տարուան ընթացքին պատրաստած են 29·000 երիտասարդ որակեալ բանուորներ եւ, միաժամանակ, ընդունած են 35·000 հոգի: Երկուքն ալ բարձր նախանցեալ տարուան թիւերէն:

Աշխատանքի անցած են 25·500 մասնագէտներ, 10·500ը բարձրագոյն կրթութեան տէր եւ մնացեալը միջնակարգ վկայականներով: Զոյգ պարագաներուն ալ աճերը առաւել են նախանցեալ տարուան համեմատութեամբ:

Հանրային գրադարաններուն թիւը՝ քաղաքները եւ գիւղերը, 1·330 եղած է: Ճշդենք, որ տարիներէ ի վեր գրադարաններուն թիւը կը նուազի, որովհետեւ, պատկան մարմիններուն նպատակն է փոքր գրադարանները իրարու կցելով մեծ, համապարփակ գրադարաններ հաստատել՝ գոհացում տալու համար նոր պահանջներուն: Ուրեմն թիւին նուազումը ոչ թէ բացասական է, այլ, ընդհակառակն՝ դրական: Գիրքերուն թիւը հասած է մօտ 13 միլիոնի:

Հրատարակուած գիրքերուն եւ գրքոյկներուն տպաքանակը 1978ին հասած է մօտաւորապէս 11 միլիոնի, աւելի, բայց ոչ շատ համեմատութեամբ, նախանցեալ տարուան հետ համեմատած:

Շարժանկարի սրահներուն թիւը թէեւ նախանցեալ տարուան 807էն 820ի բարձրացած է, այսուհանդերձ, տարուան ընթացքին ժապաւէն դիտողներուն թիւը մնացած է նոյնը՝ 29 միլիոն:

Բժիշկներուն թիւը 200ի յաւելումով հասած է 10·400ի:

Նախանցեալ տարուան յաւելումը 700 բժիշկ եղած էր եւ թիւն ալ հասած էր 10·500ի: Պէտք է նկատի ունենալ, որ բժիշկներու թիւով Հայաստան Խորհ. Միութեան մէջ շատ բարձր տոկոս կը գրաւէ երկար տարիներէ ի վեր, որով, պատկան իշխանութիւնները կ'աշխատին սահմանաւորել առնուազն թիւին յաւելումը: Ուրեմն՝ պատկերը առաւել քան խրախուսիչ է:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

— o —

Յառաջիկայ Մարտ 4ին, կէսօրէ ետք, Սալ տը լա Շիմիի մէջ տեղի կ'ունենայ Հայ Արիներու Միութեան փարիզեան շրջանի 48րդ տարեկան հանդէսը: Բացի 1939 - 1944ի պատերազմէն եւ գրաւման շրջանէն, Հայ Արիները՝ 1928էն սկսեալ, ամէն տարի կանոնաւորապէս կը ներկայացնեն իրենց հանդէսը հանրութեան:

Ձմեռուան ամիսներուն կը պատրաստուի այս հանդէսը, որուն նպատակն է նաեւ եկամուտը յատկացնել ամառուան միջազգային եւ ազգային բանակումներուն: Այս տարի ալ խնամուած եւ հաճելի յայտագիր մըն է պատրաստուած՝ աւելի քան հարիւր դերակատարներով:

Հանդէսին ներկայ պիտի ըլլան ֆրանսական սկաուտական շարժումին վարիչները, միջազգային սկաուտական կեդրոնի եւ եւրոպական սկաուտական կազմակերպութեանց պետերը: Հայ Արիներու Միութիւնը մեծ համբաւ ունի եւ կը վայելէ համակրանքը օտար բարեկամներու, որոնք հանդէսին օրը կուգան հայկական օր մը անցընելու համար: Այս տարի ալ Պելժիքայէն կուգայ սկաուտական խումբ մը, հանդէսին ներկայ ըլլալու համար:

Լիոնի եւ Տէսինի շրջանի Հայ Արիները եւս ներկայ կ'ըլլան Փարիզի հանդէսին եւ կը մասնակցին յայտագրին:

Հակառակ ամէն դժուարութեանց, ամէն տարի նոր յայտագիր մը կը պատրաստուի, գունաւոր եւ զուարթ, պարերով եւ երգերով, միշտ նորութիւններով: Վստահ ենք թէ այս տարի ալ մեծ բազմութիւն մը ներկայ կ'ըլլայ հանդէսին, ուր տեղի կ'ունենայ նաեւ սկաուտական ցուցադրութիւնը՝ նոր աշխատանքներով եւ գործունէութեան նկարներով:

Վստահ ենք որ Հայ Արիներու Միութեան 48րդ տարեկան հանդէսը յաջողութեամբ պիտի անցնի եւ մեր հայրենակիցներն ու բարեկամները պիտի գան անգամ մը եւս քաջալերելու Հայ Արիներու այս գնահատելի հանդէսը, յառաջիկայ Մարտ 4ին:

Գ. Մ.

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Զորեքշաբթի, Փետր. 21, առաւօտեան ժամը 10ին, Վալանսի Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին լեցուած էր հաւատացեալներով, ծնողքներով եւ Դաւիթեան դպրոցի 125 աշակերտներով: Հաճելի էր ականատես ըլլալ մանուկներու լրջութեան եւ երկիւղածութեամբ հաղորդութեան սեղանին մօտենալուն:

Նարեկ խաչակիր Քհնյ. Վարդանեան մանուկներու համար մատչելի եւ դիւրըմբռնելի լեզուով մը, բացատրեց Վարդանանց տօնին իմաստը: Յակոբ Արշակեան արտասանեց « Քաջն Վարդան »ը, իսկ աշակերտները խումբով երգեցին « Վարդանի երգը »:

Յաւարտ արարողութեանց եւ հանդէսի, աշակերտութիւնը, ուսուցիչներու եւ հոգաբարձութեան երկու ներկայացուցիչներու առաջնորդութեամբ ուղղուեցաւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Հիւսիսեան սրահը, ուր Միութեան Տիկնանց Վալանսի մասնաճիւղը կազմակերպած էր ճաշ մը բոլոր դպրոցներու մանուկներուն համար: Ներկայ էր Կաթողիկէ համայնքի հովիւ Գէորգ Վրդ. Զանտրեան իր տասը աշակերտներով:

Նարեկ քահանայի ղեկավարութեամբ ստեղծուեցաւ հաճելի մթնոլորտ մը: Եղան խմբերգներ եւ արտասանութիւններ մանուկներու կողմէ: Խրատական քանի մը խօսք արտասանեց Գէորգ Վրդ. Զանտրեան, որմէ ետք ցուցադրուեցան մանկական շարժանկարներ:

Գնահատելի են Հ. Բ. Ը. Մ.ի Վալանսի մասնաճիւղի տիկինները, որոնք գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էին կազմակերպելու այս տօնական ճաշը եւ առիթ տուած ազգային շունչով տոգորուած մթնոլորտի մը ստեղծումին եւ մեր մանուկները հաղորդելու Վարդանանց ոգիով:

ԼԵՒՈՆ Տ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԻՐԱԿ ԿԱՐԱԳԷՕԶԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

« Սովետական Հայաստան » օրաթերթի Փետր. 17ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Երեւանի մէջ մեռած է գիւղատնտեսագէտ Սիրակ Միհրանի Կարագէօզեան: Ծնած էր 1908ին՝ Տրապիզոն: 1938ին աւարտած է Երեւանի համալսարանի գիւղատնտեսութեան ճիւղը: 1949ին կոչուած է Հայաստանի Գիւղատնտեսութեան նախարարութեան երկրագործական հիմնարկի տնօրէնի պաշտօնին: 1961ին դարձած է գիւղատնտեսական մթերքներու արտադրութեան նախարարի տեղակալ, իսկ 1965ին՝ գիւղատնտեսութեան կազմակերպումի հետազօտական հիմնարկի տնօրէն: Ս. Կարագէօզեան հեղինակն է աւելի քան 80 գիտական աշխատութիւններու: Պարգեւատրուած է Աշխատանքի կարմիր դրօշ եւ այլ շքանշաններով ու մետալներով:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՅՐԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Հայաստանի Կոյրերու Ընկերութիւնը Երեւանի մէջ ունի արտադրական երեք գործատուներ եւ զանազան քաղաքներու եւ գիւղական շրջաններու մէջ մասնաճիւղեր: Այդ ձեռնարկութիւններու տարեկան արտադրութիւնը կը գնահատուի 12 միլիոն ռուբլի, որուն երեք միլիոնը շահ է: Այս գումարը կը յատկացուի Ընկերութեան անդամներու ընկերային-ապրուստի պայմաններու բարելաւման, բնակարաններու շինարարութեան, սեփական ակումբներու գործունէութեան: Ընկերութեան անդամները՝ ամբողջովին կամ մասնակի իրենց տեսողութիւնը կորսնցուցած մարդիկ, կ'օգտուին պետական յատուկ արտօնութիւններէ: Բացի աշխատավարձէ, անոնք կը ստանան բարձր թոշակ, գրեթէ ազատ են տուրքերէ, կ'օգտուին ձրի երթեւեկութեան իրաւունքէն եւ տան վարձքի եւ ելեկտրականութեան սակի կէսը կը վճարեն: Հայաստանի կոյրերու շրջանակին մէջ գրաճանաչութեան տոկոսը կը հասնի 80ի: Կան յատուկ դպրոցներ, ուր կը դասաւանդուի հանրակրթական ուսումնական հաստատութիւններու ծրագրով եւ ուրկէ շրջանաւարտ ելած աշակերտներ կ'ընդունուին բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններ:

Կոյրերու Ընկերութիւնը ունի իր հրատարակչականը, որ լոյս կ'ընծայէ հանրային, քաղաքական եւ գեղարուեստական հարիւրաւոր տեսակ գիրքեր ու դասագիրքեր՝ մատներով կարդալու համար: Այդ հրատարակչականը լոյս ընծայած է Նար-Դոսի, Րաֆֆիի երկերու հաւաքածոները, Թումանեանի, Իսահակեանի եւ հայ դասական գրականութեան այլ ներկայացուցիչներու գիրքերը եւ օտար գրողներու գործերը: Կոյրերու Ընկերութեան անդամներու համար կը հրատարակուին « Գրական Հանդէս » ամսաթերթը եւ « Արձագանգ » շաբաթաթերթը: Ընկերութեան շահերէն գոյացած քանի մը միլիոնի գումարով իր անդամներուն համար կառուցուած է դարմանատուն մը, առողջարան մը եւ բազմայարկ բնակելի շէնք մը:

×

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ԳԱՆՁԵՐԸ

Երեւանի Մատենադարանի հին ձեռագիրներու եզակի բաժինը հարստացած է Ժ. դարու աշխարհիկ նիւթերու հաւաքածոյին վրայ աւելցած ձեռագրով մը, որ ամէնէն հինը կը հանդիսանայ Խորհրդային Միութեան մատենադարանները գտնուող ձեռագիրներուն մէջ՝ թուղթի վրայ գրուած: Թանկագին ձեռագիրը Մատենադարան հասած է երկար դեգերումներէ ետք եւ բաւական մաշած ու աւրուած վիճակի մէջ: Բծախնդիր աշխատանք տարուած է ձեռագիրի 360 էջերը վերահաստատելու համար: Աշխարհիկ նիւթերու հաւաքածոն կը պարունակէ հին աշխարհի ուսողագէտներու, պատմիչներու, աշխարհագիրներու, վաղ միջնադարու անուանի հեղինակներ Խորենացիի, Եղիշէի, Շիրակացիի եւ այլոց գործերը:

Մատենադարանին մէջ վերահաստատուած են նաեւ Հայաստանի գիւղական շրջաններուն մէջ գտնուած մագաղաթեայ ձեռագիրները, որոնք մաս կը կազմեն Մատենադարանի ընդարձակ ֆոնտին: Անկէ զատ, հոս կը նորոգուին մասնաւոր հաւաքածոներու պատկանող ձեռագիրներ, որոնց մանրաժապաւէնները կը հանուին նախ քան զանոնք իրենց տէրերուն յանձնելը: Ուրիշ երկիրներէ ստացուած ձեռագիրներու մէջ կը գտնուի 1268ին գրուած Աւետարանը (Անգլիայէն), որուն գունաւոր 35 մանրանկարներու հեղինակն է միջնադարու հռչակաւոր ծաղկող Թորոս Ռոսլին: Հետաքրքրական է, որ մանրանկարներուն գոյները պահած են իրենց թարմութիւնն ու պայծառութիւնը, մինչդեռ ձեռագիրին տողերը զգալի կերպով տժգունած են:

Մատենադարանին ձեռագիրները մանրամասն եւ գիտական ուսումնասիրութեան կ'ենթարկուին: Անոնք մեծ արժէք կը ներկայացնեն ոչ միայն իբրեւ հնութեան փաստաթուղթեր, այլեւ իբրեւ կերպարուեստի յուշարձաններ՝ շնորհիւ իրենց հոյակապ մանրանկարներուն: Մատենադարանը միայն գիրքեր պահելու տեղ չէ, այլ նաեւ՝ հետազօտութեան կեդրոն մը: Անոր մասնագէտներուն աշխատանքները մեծ նշանակութիւն ունին ոչ միայն Հայաստանի քաղաքական ու ընկերային եւ տնտեսական կեանքի ուսումնասիրութեան համար, այլեւ հին Յունաստանի ու Հռոմի, Արեւելքի կարգ մը երկիրներու ժողովուրդներու պատմութեան ուսումնասիրութեան համար: Բազմաթիւ աշխատութիւններ ներկայիս համաշխարհային գիտութեան սեփականութիւնը դարձած են հայերէն թարգմանութիւններու շնորհիւ միայն: Մատենադարանին վերահաստատողները փրկած, իսկ գիտնականները ուսումնասիրած եւ հրատարակած են ֆոնտին կարեւոր մասը, որ բաղկացած է աւելի քան 12 հազար ձեռագիր յուշարձաններէ: Համաշխարհային գիտութեան ծանօթացուած են հին աշխարհի եւ միջնադարու շատ մը գիտականներու, մտածողներու, գրողներու, բժիշկներու նոր անուններ եւ գործեր: Երեւանի կեդրոնական փողոցին մէջ գտնուող հոյակապ շէնքի՝ Մատենադարանին մէջ, տակաւին շատ մը անակընկալներ կան գիտական աշխարհին համար:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Խսաեան վարժարանի նախկին սաներու փաղանգի մը վերջին տարուան ընթացքին կատարած բազմաթիւ ձեռնարկները առիթ ընծայած էին իրենց շուրջ խմբելու մեծաթիւ համակիրներ:

Այս առթիւ ընդառաջելով ընդհանուրի փափաքին Խսաեանի սաներու գործունէութեան կենսունակութիւն մը տալու նպատակաւ, ընդհ. ժողով մը գումարուեցաւ 1979 Յունուար 21 Բարեգործականի սրահը նախագահութեամբ Տոքթ. Հերմինէ Գալուստեանի եւ ի ներկայութեան երեսունեւեօթը հրաւիրեալներու:

Կարծիքի լայն փոխանակութիւններէ ետք, միաձայնութեամբ որոշուեցաւ հիմնել նոր միութիւն մը «Խսաեան վարժարանի Նախկին սան եւ համակիրներու Բարեկամական Միութիւն» անուան տակ:

Նոյն օրը ժողովը ընտրեց Միութեան վարչութիւնը հետեւեալ կազմով.

Ատենապետուհի Տիկին Մարի Մարտիկեան, երկրորդ ատենապետ՝ Պր. Միսաք Երանեան, ատենադպրուհի Տիկին Իմաստուհի Գահինեան, գանձապահ Պր. Զարեհ Սարեան, խորհրդական Պր. Մարտիկ Տակառեան:

Օրինական ձեւակերպութիւնները կատարուած ըլլալով 1979 Յունուար 22ին պատկան իշխանութեան մօտ, վաւերացման արտօնութիւնը լոյս տեսած է Պաշտօնաթերթի Փետրուար 6ի համարին մէջ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(*) Փետր. 23ի «Յառաջ»ի «Խսաեանի «Բաժակի օրը» գրութեան մէջ, 4րդ տող երեքը պէտք է ըլլայ ԵՐԿՈՒ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

1.

— Ջինին սպանե՞լ կը լինի: Սպանում են, բայց էլի կենդանանում է:

Բենիամինը աչքով արեց Ուլիկին: Թէ մի համար վճարեցին ու մեկնեցին: Պէտք է ստուգել ճանապարհի ուղղութեամբ ընկած հովիտը, իմանալ արդեօք զօրք կա՞յ այնտեղ, եթէ կայ՝ որքան է: Ամէն ինչ պէտք է իմանալ:

Ամառինէն խուլ թաղնել էր դաշտի վրայ: Ճանապարհի կողմից դղրդոց էր լսւում՝ սայլեր էին անցնում քարերի վրայ ոստոստալով: Քաղաքի վրայ մառախուղ էր նստում:

2.

Գուրբան Ալի Մանուկը վճռեց հեռանալ Ջեւկէտից: Ժամանակն է թողնելու զըղուելի ծառայութիւնը: Գաւառում այլեւս Հայ չկար: Մի շաբաթից աւելի է տեղեկութիւն չունէր, թէ ինչ եղան Շապին Գարահիսարի լեռներում թափառող ֆիդայական խմբերը՝ ոչնչացա՞ն, թէ դեռ շարունակում են կռիւ–կրակով պահպանել իրենց գոյութիւնը:

Ջեւկէտում Գուրբան Ալու օրերն անցնում էին մորթուած, արիւնոտ: Վաղուց Ջեւկէտում էին տեղաւորուել գայմագամի կառավարչատունը, մոլլաները եւ Քեմալ բէյը՝ իր ծեր ոստիկանների խղճուկ ջոկատով:

Ջեւկէտ տեղափոխուելուց յետոյ, Գուրբան Ալու համար յուսալի յենարան էր Հաջի Բարսեղ էֆենդին: Սակայն ամսից աւելի էր, ինչ նա յանկարծակի անհետացել է: Դա իմանալուց յետոյ, Գուրբան Ալին մտահոգուեց սաստիկ: Բնականից աներկիւղ, վտանգի աչքերին ուղիղ նայող Մանուկի արիւթեան ջիլերը մի տեսակ թուլացան: Բայց իր հեռանալու վճռի պատճառն այդ չէր: Նա սկսել էր զգուել կեղծելուց: Նա ողջ էութեամբ ձգտում էր այլեւս ապրել չքօղարկուած: Անհետանալուց առաջ Հաջի սկսել էր զգուել կեղծելուց: Նա ողջ էութինքն իրեն: Նստում էր թախտին, ափոնի թոյն ծամում:

— Մանո՛ւկ, հաւատը փոխողը չուն է: Ինքը՝ այդ հաւատ աստծդ ցամաք ջրհոր է, բայց դատարկութեան մէջ էլ ապրելու իմաստ կայ: Դրա համար էլ անուն ունի՝ անգոյն: Իսկ ես անուն չունեմ: Հեռացիր այստեղից, գնա Ռուսների մօտ: Դու դեռ մեծ կեանք ունես քո առջեւ: Իսկ ես չթաղուած մեռած եմ: Գնա՛:

Ո՞ւր կորաւ դեղագործը: Գոնէ մի կէս բերան ասէր իր նպատակը: Գուցէ միասին կորչէին գոյնից էլ, անգոյնից էլ:

Ջեւկէտում ծանօթ ոստիկաններից տասից մէկն էր մնացել: Նրանց տարել էին ռազմաճակատ: Տարել էին նաեւ հօրացուին, որ արդէն գրեթէ ծեր էր: Գնալիս հօրացուն լաց եղաւ: « Ես ետ չեմ գայ, Գուրբան Ալի: Ինձ բարի կը յիշես »: Տարածների մի մասը դասալքել, փախել է դէպի հեռաւոր արեւմուտք: Ինչո՞ւ հօրացուն էլ չի փախել: Երեւի սպանուել է:

Ջեւկէտից հեռանալու մի պատճառ էլ կար: Գուրբան Ալին համոզուած էր, որ եթէ ոչ վաղը, ապա միւս օրն իրեն էլ կ'ուղարկեն ռազմաճակատ: Մամուր Ֆէյզադէն կը բռնի իր օձիքն ու կը գոռայ. « Գնա վաթանը պաշտպանիր, Գուրբան Ալի »: Ում վաթանը պաշտպանի ինքը՝ իրե՞նը, որ Հայաստանն է՝ այս երկիրը: Իրենն արդէն սպանուած է, խլած: Իրենը չկայ...

Այո, այլեւս աւելորդ է իր մնալը այս որջում: Սակայն ո՞ւր գնայ: Այս հարցն էր, որ ոսկոր էր դարձել Գուրբան Ալու կոկորդում: Նրա համար հեշտ էր անցնել Եփրատը ու միանալ ռուսական բանակին: Սակայն մի բան նրան քաշում էր դէպի արեւմտեան կողմերը: Այնտեղ լեռներում են՝ Խորէն աղան, Բենիամինը, միւս ֆիդայիները: Անշուշտ, նրանց բեկորները դեռ կենդանի են Այծառիճի անտառներում, Աղօթարանի կիրճերում:

Երկար վերուծիր անելուց յետոյ, Գուրբան Ալին վճռեց մեկնել դէպի Աղօթարան լեռը՝ ֆիդայիների հետքերը որոնելու նպատակով:

×

Մի առաւօտ նրան իր մօտ կանչեց ոստիկանապետ Քեմալ բէյը: Գուրբան Ալին կասկածեց, չլինի՞ բէյը իրեն կանչել է ռազմաճակատ ուղարկելու: Թող ուղարկի, կը փախչի կէս ճանապարհից: Բայց Քեմալ բէյի հրամանին գնալ պէտք է: Գուցէ նրանից որեւէ բան իմանայ ֆիդայիների մասին:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(258 – Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ատրինէ Շաքարեանի յիշատակին Լիբանահայ աղէտեալներու կեդր. Մարմնին կը նուիրեն (ստանալ «Յառաջ»էն) Տիկին Հրանտ Սամուէլեան 1000 Ֆր., Տիկ. Հրանոյշ Աշատեան 200 Ֆր.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Բիւր Գույումճեանի մահուան քառասունքին առթիւ Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Յովսէփեան (ոչ՝ Գույումճեան) 100ական Ֆր. նուիրած են Մարսէյլի Մշ. Տան եւ «Յառաջ»ին:

Հանգանակութիւն Լիբանահայ աղէտեալներուն Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանի նախաձեռնութեամբ

Զ. ՑԱՆԿ

Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Ճանիկեան, Պր. Զարեհ Պզտիկեան 500ական, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Ճանիկեան, Մաղաքեան Պարոյր 300ական, Տէր եւ Տիկ. Հրանդ Ճանիկեան, Սէ. Է. Տէ. Սէ. Ա., Վաղարշակ Տէր - Վարդանեան 200ական, այրի Տիկ. Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկ. Պարգեւ Գեբոզեան, Մկրտիչ Թարայեան, Արշաւիր Խարիթեան, Թիւթէլեան, Անայիս Տէր - Վարդանեան, Վարուժան Տէր - Վարդանեան, Յովհաննէս Սահակեան, Տէր եւ Տիկին Թօփաահակեան, Զաւէն Գարբէլեան, Շահնազարեան, Խաչատուր Զուքոյեան 100ական, Մարտիրոս Թաշճեան, Գրիգոր Սամաթիալեան 50ական: Գումար 3500, նախկին գումար 22528, ընդհ. գումար 26.028 Ֆր.:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Տարեդարձի առթիւ սիրոյ սեղանին շուրջ եղած են հետեւեալ նուէրները.— Անդրանիկ Բարութեան 5000, Ժան - Շարլ Պապայեան, Տէր եւ Տիկ. Տըվոս, Վարուժան Ներսէսեան, Ժան – Փիէր Սահակեան (Սէնթ Էթիէն), Տէր եւ Տիկ. Մուշեղեան, Տէր եւ Տիկ. Պոտիկեան (Սէնթ Էթիէն), Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի անդամներէն խումբ մը, Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ վարչութիւն, Մուշեղ Ճէրանեան, Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ պաշտօնէութիւն եւ Ռիշար Ճէզվէճեան, (Փարիզ), 500ական, Վասպուրականի Հայր. Միութիւն, Վարուժան Պօղաճեան, Գալուստ Ահարոնեան, Արշամ Պապայեան 1000ական, Թիւ 9 ճաշասեղանի հիւրեր 600, Թիւ 14 ճաշասեղանի հիւրեր, Հ. Բ. Ը. Մ.եան երիտասարդաց յանձնախումբ 400ական, Յակոբ, Նուպար եւ Ֆիլիփ Փափազեան, Վռամ Գրիգորեան, Պերճուհի Սողոմոնեան, Սէնթ Անթուանի Մարզական Միութիւն, Յակոբ Մարգարեան 300ական, Արթիւր Իսքէնտէրեան, Նշան Կիւզէլ 250ական, Սիլվա Գարբիէլեան, Տէր եւ Տիկ. Սվաճեան, Յակոբ Մկրտիչեան, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի նախկին սանուհիներ, Սէն Ռաֆայէլի հայ ծերանոցի տնօրէնուհի Տէր եւ Տիկ. Կարապետեան 200ական, Համբարձում Կիւլիւտէրէ, Բագարատ Աշըգ, Յակոբ Թաշճեան, Հրաչ Էտէն, Տիկ. Շէլէլէկեան 100ական, Լեւոն Էքէր 300 Ֆր.:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ ՏՕՆԵԼՈՒ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

Նուիրուած

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

Ծննդեան 110ամեակին առթիւ

13 Մայիս

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սեդա Սարգիսեան եւ զաւակները, Պ. Ալիշան Մէնէքշէկիլ, այրի Տիկին Տիրատուրեան խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, նուէրներով, ծաղկեպսակով եւ կամ հեռախօսով հաճեցան ցաւակցութիւն յայտնել իրենց անմոռանալի սիրեցեալ մօր եւ մեծ մօր՝ ողբացեալ

ՍԱԹԵՆԻԿ ՄԷՆԷՔՇԷԿԻԼԻ

(ծնեալ Փալանճեան)

մահուան եւ յուղարկաւորութեան առթիւ::

×

Պ. Նուպար Գալայճեան, Տէր եւ Տիկին Լորիս Անդրէասեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղիկով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ԱՐԹԱՔԻ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՇԱՎԻԼ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Մարտ 4, պատարագ: Յետ պատարագի արեւագալի երգեցողութիւններ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Սահակ Յարութիւնեանէ 100 Ֆր., փոխան ծաղկեպսակի, Աղաւնի Գաչանեանի մահուան առթիւ:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

38, route de Collonges

69450 ST CYR AU MONT D'OR

Tél. (78) 47.28.65

Կիրակի, Մարտ 4, ժամը 15.30ին: Կը բանախօսէ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ նիւթ ունենալով՝

Սփիւռքը եւ Հայութեան ինքնութիւնը կազմող ազդակներն ու արժէքները:

Բոլոր ազգայինները հրաւիրուած են մասնակցելու նոյն օրուան ժամը 11ի պատարագին եւ ժամը 13ի ճաշին:

48ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՏԷՍԻՆԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 4, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին

Salle de Chimie, 28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7e, Métro Invalides

Ճոխ յայտագիր պատրաստուած Գայլիկներու, Թեւիկներու, Արենոյներու եւ Սկաուտներու կողմէ:

Հայերէն ներկայացում, հայկական երգեր եւ պարեր, սկաուտական կեանքէ ներկայացումներ, նուագախումբ

Կը մասնակցին Ֆրանսական եւ եւրոպական սկաուտական միութեանց ներկայացուցիչները եւ խումբեր

Մուտք 25 Ֆր., երախաներու մուտքը ազատ է:

ՊՈՒՖԷ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Մարտ 5ին, Երկուշաբթի ժամը 14.30ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Հաշուետուութիւն:

×

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հին Ռազմիկներու, նախկին Դիմադրականներու Բարեկամական Միութեան տարեկան ընդհ. անդամական ժողովը Մարտ 4, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Ֆրանսահայ Երիտասարդաց Միութեան սրահին մէջ: Օրակարգ.—

Ա) Նիւթական, բարոյական զեկուցում

Բ) Անդամատետրերու վերանորոգում,

Գ) Վարչական ընտրութիւն:

Յաւարտ ժողովի, ընկերահամակրական գինեձօն եւ զուարթ ժապաւէնի ցուցադրութիւն: Կը հրաւիրուին համակիրներն ու բարեկամները ընտանեօք:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերը, Մարտ 3, Շաբաթ օր ժամը 14.30ին, Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ: Կարեւոր օրակարգ. ճշդապահ ըլլալ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 4, ժամը 13ին պատուոյ նախագահութեամբ՝

ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ԻԶԳԱԼԱՅԵԱՆԻ

եւ նախագահութեամբ՝

ՏՈՔԹ. ՀԵՐՄԻՆԷ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

որու ընթացքին 1978ի Հարենց գրական մրցանակը պիտի ընծայուի պարսկահայ անուանի բանաստեղծ՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ԽԱՆԵՆՑԻ

PIZZA OSKIAN

139, Rue Saint Honoré — Paris

Métro : Louvre

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով յատկապէս կը խնդրուի սեղանները կանխաւ եւ փութով ապահովել, ամէն առաւօտ հեռախօսելով, ժամը 7էն 10, 372.04.20 իսկ երեկոյեան ժամը 20էն վերջ՝

780.82.58

Ճաշագին 60 Ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի կեդրոնատեղիին մէջ հայկական պարերու դասաւանդութիւն, 8 – 15 տարեկան երկսեռ աշակերտներու համար: Ամէն Չորեքշաբթի օր, կէսօրէ ետքը, ժամը 15.45-16.45: Պարուսոյց Փրոֆ. Վարդուհի Պոլիկեան: Մանրամասնութեան համար դիմել գրասենեակ ամէն Չորեքշաբթի օր եւ կամ հեռաձայնել 37.75.97:

le restaurant

LA CAPPADOCE

SERA FERMÉ POUR CAUSE DE CHANGEMENT DE LOCAL ET D'AGRANDISSEMENT PENDANT UN MOIS, A PARTIR DU 1er MARS

LA NOUVELLE ADRESSE SERA COMMUNIQUÉE TRÈS PROCHAINEMENT A SA FIDELE CLIENTELE

14 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Երթին ու դարձին մէկական գիշեր Մոսկուա)

ընդամէնը 16 օրուան ճամբորդութիւն

ARMÉNIE

14 JOURS, PLUS 2 JOURS A MOSCOU

Logement en pension complète, hôtel première catégorie (Arménia ou Tvine) avec excursions quotidiennes, et sur les vols réguliers d'Air France

Départs :

Du 17 Mars au 1er Avril
Du 12 Avril au 27 Avril
Du 19 Mai au 03 Juin
Du 02 Juin au 17 Juin
Du 29 Juillet au 13 Août
Du 15 Août au 30 Août
Du 1er Sept. au 16 Sept.
Du 29 Sept. au 14 Octobre
Du 26 Décembre 10 Janvier 80

Deux séjours spéciaux :

MOSCOU — EREVAN — TBILISSI — LENINGRAD

Du 15 Juillet au 28 Juillet 79
Du 05 Août au 18 Août 79

Nous sommes en mesure d'organiser des séjours individuels à Erévan ainsi que des groupes constitués à des prix étudiés.

Renseignements, Programmes détaillés et Inscriptions :

A LYON

sevan voyages
SARKISSIAN Varoujan
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66

A PARIS

saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

IMPORTANT :

Possibilités de départ en avion de LYON et de MARSEILLE pour rejoindre nos groupes au départ de Paris, qui seront accompagnés par des personnes compétentes de nos agences.

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
28
MERCREDI
28 FEVRIER
1979

LE NUMERO 1,80 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 260 Ֆ Վեցամսեայ 140 Ֆ
Արտասահման Տար. 300 Ֆ հատը 1 Ֆ. 80

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.326
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.326

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԵՔԻՆԻ ՊԱՅՄԱՆԸ՝
«ՔԱՄՊՈՃԷՆ ՀԵՌԱՑԷՔ, ՄԵՆՔ ԱԼ ՎԻԷԹՆԱՄԷՆ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՆՔ»

— Օ —

Միացեալ Նահանգները « շատ մտա — հոգ » են իսկ Մոսկուա նոր ազդարարու- թիւն մը կատարած է Փեքինի, Արտաքին նախարար՝ Գրոմիկոյի բերնով: Խորհ. Միութիւնը « վճռապէս կը յանձնարարէ Չինաստանի վերջ տալ իր յարձակումին Վիէթնամի դէմ քանի ուշ չէ »: Չինաս — տան ալ կ'ըսէ՝ «Մենք կը քաշուինք Վի- էթնամէն երբ Վիէթնամցիք ալ քաշուին Քամպոճէն»: Ապահովութեան Խորհուր- դը ինչպէս միշտ բան չի կրնար ընել, մինչ չինական զօրքերը բաւական ներ — խուժած են եւ կռիւները տեղի կ'ունենան Վիէթնամի հողին վրայ եւ բաւական ներսը (80 քիլոմեթր): Փեքին կը հաս- տատէ թէ Տոնկ — Տանկ ինկած է: Մոս- կուայի կառավարական պաշտօնաթերթն ալ արձագանգ կը հանդիսանայ Հանոյէն հասած լուրերու ըստ որոնց Չինաստան կը պատրաստուի նաեւ Լաոսի վրայ յար- ձակիլ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ մին — չեւ Մարտ 5 երկարաձգեց եկամուտներու յայտարարութեան պայմանաժամը:

ՓԱՐԻԶԻ Ելմտական նախարարութեան շէնքը (Ռիւ տը Ռիվոլի) զօրաւոր պայ — թումի մը ենթարկուած է Երկուշաբթիէն Երեքշաբթի լուսնալիք գիշերը, ժամը 2ին: Պայթուցիկ մը դրուած էր երրորդ յարկը: Զոհ չկայ բայց նիւթական վնաս- ները մեծ են:

« ԳԻՐՔԻ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ », այսինքն ժամուլի տպարաններու աշխատաւորները (Սէ. Ժէ. Թէ.) գրաւեցին Հերսանի նոր տպարանը, Փլէնն — Սէն — Տընի, ուր փարիզեան չորս օրաթերթերու (Օռոռ, Ֆիկառօ, Ֆրանս-Սուառ, Փարի-Թիւրֆ) տէրը ծրագրած է փոխադրել չորս թեր- թերուն պատրաստութիւնը: Նոր տպա — րանը, կարգով կը գրաւեն վերոյիշեալ չորս թերթերու բանուորները, առանց խանգարելու սակայն թերթերուն հրա- տարակութիւնը: Ծանօթ է որ աշխատա- ւորները կը մեղադրեն Հերսանը, որ տէր չէ իր յանձնառութեանց: Հերսան տէր է 16 օրաթերթերու Փարիզ եւ գաւառը, Օթօ-Ժուռնալին եւ տպարաններու ցան — ցի մը: Տպագրութեան արդիականացումը պատճառ էր կարգ մը պաշտօնազրկում — ներու եւ սենտիքան ընդունած էր որոշ գեղչ մը (շուրջ 1750 աշխատաւոր չորս օրաթերթերուն համար) եւ համաձայնու- թիւն մը կնքուած էր Հերսանի հետ (78ին): Այդ համաձայնութիւնն է զոր խնդրոյ առարկայ կ'ընէ Հերսան յայտ — նելով սենտիքաներուն թէ կ'ուզէ քիչ մըն ալ գեղչել պաշտօնէութիւնը, մեր- ժումի պարագային սպառնալով փակել Ֆրանս — Սուառը, որու բացը շատ մեծ է:

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ գործադուլը կը շարու- նակուի, տրուած ըլլալով որ տնօրէնու- թեան առաջարկները բաւարար չնկատ — ուեցան (424 պաշտօնազրկումի վրայ՝ 69ը ջնջել) ու կը շարունակուի օրէնքին նախատեսած նուազագոյն յայտագիրը: Այս պատճառով Օլոֆսոբի վերջին մա — սին սփռումն ալ կը յետաձգուէր Մարտ

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, փետր. 12-15)

Ա. ՀԵՔԻՄԵԱՆԻ ԵՐԳԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ

« Սովետական գրող » հրատարակչա- կանը « Բարի վերադարձ, արագիլ » խո- րագրով լոյս ընծայած է Ալեքսէյ Հեքիմ- եանի երգերու հաւաքածոն: Հատորը կը բովանդակէ 50 երգեր՝ Տէրեանի, Իսա — հակեանի, Սեւակի, Գրաշիի, Սարեանի, Շիրազի, Կապուտիկեանի բանաստեղծու- թիւններով: Ալ. Հեքիմեանի երգերը լայն ժողովրդականութիւն կը վայելեն եւ տեղ կը գտնեն համերգներու, ձայն — հեռա — տեսիլի յայտագիրներուն մէջ: Հայ երա- ժիշտին գործերը կը մեկնաբանեն Նար Յովհաննիսեան, Լուսինէ Զաքարեան, Լիւդմիլա Զիկինա, Դմիտրի Գնատիւկ, եւայլն: Հաւաքածոն կը բացուի Արամ Խաչատրեանի յօդուածով, ուր տրուած է Ալ. Հեքիմեանի արուեստին սպառիչ եւ ճշգրիտ բնութագիրը. « Նրա մեղեդի- ները զարմանալիօրէն գեղեցիկ են, ար- տայայտիչ, ցայտունօրէն ներդաշնակ եւ միշտ բնական: Դա կենսախինդ եւ ան- կեղծ երաժշտութիւն է: Կենսախինդ եւ անկեղծ այն աստիճան, որ լսելով այն, ասես մասնակցում ես ուրախալի ինչ որ համաստեղծագործութեան, երբ հնչող մեղեդին ասես ծնւում է հէնց քո մէջ՝ որպէս թէ այն միշտ եղել է քո հոգու անբաժանելի մասնիկը: Այդ իսկ պատ — ճառով նրա երգերի մեղեդիները այդպէս արագ եւ այդպէս խորն են թափանցում ունկնդիրների գիտակցութեան եւ սրտի մէջ, մնում նրանց յիշողութեան մէջ »:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՐՈՒՏԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Հայաստանի Ակադեմիայի հրատարակ- չականէն լոյս տեսած է « Հայաստանի բրուտագործութեան արուեստը » գիրքը, որուն մէջ նկարագրուած են կաւի մշակ- ման ժողովրդական եղանակները եւ խե- ցեղէնի պատրաստութեան զանազան մի- ջոցները: Հատորին մէջ գլխաւորաբար տեղ գտած են Ելենա Սարգսեանի հա — ւաքած ազգագրական նիւթերը, որս ան կրցած է ձեռք ձգել հնագիտութեան ու ազգագրութեան հիմնարկի եւ արուեստի հիմնարկի ազգագրական խումբերու հետ տարիներ Հայաստանի շրջանները կատա- րած ճամբորդութիւններու ընթացքին: Ե. Սարգսեան դիտել տուած է, թէ կաւէ ամանի պատրաստութիւնը կը վերա - գրուի շատ հին ժամանակներուն: Բրու- տագործութեան արուեստը ծանօթ է նոր քարի դարաշրջանէն: Հին Հայաստանի խեցեգործութեան արուեստի զարգացած ըլլալը կը հաստատուի ազգագրական նիւ- թերով: Հին Արեւելքի քաղաքակիրթ եր- կիրներու միջեւ հաստատուած մշակու - թային - տնտեսական յարաբերութիւննե- րը չէին կրնար չազդել Հայաստանի խե- ցեգործութեան արտադրութեան մշակոյ- թին վրայ: Հայաստանի բնակիչներու խեցեգործութեան արհեստը աչքի կը զարնէ այլազանութեամբ եւ բարդու — թեամբ: Ցայժմ պահուած են գրեթէ բո- լոր ժամանակաշրջաններու բրուտագոր — ծութեան աւանդութիւնները, որոնք հնա- րաւորութիւն կուտան ի յայտ բերելու հումքի մշակման եւ ամաններու կաղա — պարման ու զանոնք թրծելու զանազան եղանակներ:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՈՐԳԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

« Հայգորգ » ձեռնարկութեան Երե — ւանի մէջ կառուցուած նոր բաժինը ունի գորգի բարձրորակ մանուածքի արտադ — րութեան արդիական սարքաւորումները: Հայկական գորգերը իրենց բնական ներ- կերով (կարմիր որդան) եւ նկարազար — դումներով միջազգային առեւտուրի ա- ռարկայ եղած են հին ժամանակներէն: Հայաստանի գորգերու մասին առաջին տեղեկութիւնները կարելի է գտնել Ն. Ք. 5րդ դարու յոյն պատմիչներու մօտ: Անոնց վկայութեամբ, այդ գորգե- րը աչքի զարկած են բարձր որակով, հիացում պատճառած իրենց նախշերով, գոյնով եւ շարադրանքով: Ներկայիս աշ- խարհի մեծագոյն թանգարաններուն մէջ կը գտնուին մօտ 50 հայկական գորգեր, որոնցմէ ամէնէն հինը 1202 թուականէն է Հայաստանի գորգի արդիւնաբերու — թեան երկու ձեռնարկութիւն ունի՝ Երե- ւանի « Հայգորգ »ը եւ Իջեւանի գործա- տունը, իսկ ձեռագործ գորգեր կ'արտադ- րեն գրեթէ բոլոր շրջանները:

×

ԵՐԿՈՒ ԳԻՐՔԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

«Սովետական գրող» հրատարակչակա- նը լոյս ընծայած է « Ցաւերժութիւն » տիտղոսով երկու գիրքեր: Առաջինը կ'ընդգրկէ ռուս բանաստեղծներու գոր — ծերը Հայաստանի մասին, երկրորդը՝ հայ բանաստեղծներու քերթուածները, Ռուսիոյ նուիրուած: Հատորները երկու լեզուով են: Բանաստեղծութիւնները դըր- ուած են բնագիր եւ թարգմանութեամբ: Ռուս հեղինակներէն տեղ գրաւած են Պուշկին, Բրիւսով, Տիխոնով, Սլուցկին, եւ Տուշէնկօ, հայ բանաստեղծներէն՝ Չարենց, Ն. Զարեան, Շիրազ, Գրաշի, Հ. Սահեան, Սեւակ, Կապուտիկեան:

×

ՍՕՍԻԻ ՊՈՒՐԱԿԸ ԵՒ ԻՐ ԱՒԱՆԴԱՎԷՊԸ

Զանգեզուր հարուստ է բնութեան հրա- շալի անկիւններով: Գեղատեսիլ շրջանին անզուգական տեսք կուտան սրագագաթ ժայռերը, անդնդախոր ձորերը, երփնե- րանգ մարգագետինները, հնադարեան տաճարներն ու վանքերը, ժայռերու մէջ փորուած կացարաններն ու հազարամեայ կամուրջները: Անթիւ են Սիւնեաց լեռ — ներու տեսարժան վայրերը: Անոնցմէ մէկն է Սօսիի պուրակը՝ միակը Խորհ. Միութեան մէջ, որ կը գրաւէ շուրջ 60 հեկտարի տարածութիւն մը: Հասնելով գրեթէ 50 մեթր բարձրութեան, խիտ, լայն սաղարթով ու սլացիկ բուներով, այդ ծառերը ժողովուրդի մէջ ծանօթ են այլ անունով՝ չինարի: Արեւելքի շատ մը բանաստեղծներ իրենց սիրած անձը բաղդատած են սլացիկ չինարի հետ: Իսկ այն պարագան, որ սօսին կ'ապրի մինչեւ երկու հազար տարի, անոր մէջ տեսած են յաւերժութեան ու գեղեցկութեան մարմնաւորումը: Սերունդէ սերունդ հա- ղորդուած է Զանգեզուրի սօսիի պուրա- կի յառաջացման աւանդավէպը: Կ'ըսեն թէ շատ հին ժամանակներուն Սիւնեաց լեռներէն կ'անցնէր առեւտրական բանուկ ճամբայ մը: Շատ մը ճամբորդներ վե- րելքը յաղթահարած են ձեռնափայտի օգնութեամբ, զոր կտրած են լերան ստո- րոտը մինակը եւ հատուկէնտ աճած սօսիներէն: Հասնելով լերան գագաթը, անոնք ձեռնափայտը խրած են հողին մէջ: Այսպէս յառաջացած է Սօսիի պուրակը՝ տեղւոյն բնակիչներուն հանդիստի սի — րած վայրը, որ կը գտնուի Հայաստանի հանքագործական եւ մետաղագործական կեդրոն Ղափան քաղաքէն ոչ հեռու:

6ին: Երկուշաբթի իրիկուն Անթէն 2 (ժամը 20ին) լուրերու բաժնին մէջ, այս առթիւ, անդրադարձած է հայկ. ջարդե- րուն, 96էն սկսելով Սուլթան Համիտի օրով, չեշտելու համար թէ մէկ միլիոն 600 հազար հայ ջարդուած էր: Երեքշաբ- թի ալ Ժան տ'Օռմեսոն կ'ակնարկէր նոյն առթիւ, հայկական ջարդերուն Ֆիկառօի մէջ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

— Օ —

Թերճիւման կը հրատարակէ Աքաքիւր- քի բարեկամ եւ ընկեր՝ Ֆէքիի Օքեարի յուշերը: Հետեւեալ հատուածը այլապէս շահեկան է…:

« Կարգ մը տեղեկութիւններ եւ բա — ցատրութիւններ տուի Վեհապետին (Սուլթան Համիտի) Սելանիկի մէջ ապ- րող կացութեան մասին: Կը թուի թէ գոհացում գտած էր, որ ըսաւ.

« — Շատ շնորհակալ եմ… կ'ուզեմ ձեզ կարելի եղածին չափ յաճախակիօրէն տեսնել »:

« Յետոյ, սիրտը հանգստացած ըլլալ կարծէք, ապահով չեշտով մը նիւթը փո- խեց եւ հարց տուաւ թէ կը ճանչնայի՞ Քեամիլ փաշայի նորակազմ դահլիճին մէջ պաշտօն ստանձնողները: Թուեցի ա- նունները եւ երբ իմացաւ, թէ Գաբրիէլ Նորատունկեան էֆէնտի ալ Արտաքին նա- խարարի պաշտօնին կոչուած էր, կանգ առաւ յանկարծ՝ անակնկալի եկած:

« — Իրա՞ւ, հարց տուաւ ապա: Ու- րեմն այսպիսի պատերազմական փափուկ շրջանի մը գինքը յարմար տեսեր են Ար- տաքին Գործոց նախարարութեան… »:

« Ապա յիշեցուց, որ երբ Թէվֆիք փա- շայի, Ռիֆաթ փաշայի նման փորձառու Թուրք նախարարներ կան, ի՞նչպէս զա- նոնք չեն յիշեր եւ այդպիսի կարգադրու- թիւն մը կ'ընեն:

« Յիշեցուցի իրեն, թէ իր գահա — կալութեան շրջանին ալ բազմաթիւ յոյն, հայ եւ հրեայ անձնա — ւորութիւններ տարիներ ամբողջ վարած են նախարարական ու դեսպանական պաշ- տօններ: Այն ատեն, իր այնքան սակա- ւադէպ այլ իմաստալից ժպիտներէն մին ուրուագծուեցաւ շրթներուն: Երեսս նա- յեցաւ եւ հատիկ հատիկ ըսաւ.

« Այդ նախընտրութիւնները, կարգ մը հարցերու լուծումին եւ նպաստաւոր կարգադրութեանց համար օգտակար նը- շանակումներ էին, նոյնիսկ անխուսափե- լի անհրաժեշտութիւններ:

« Եւ սակայն, այսպիսի շրջանի մը, երբ երկիրը պատերազմի մէջ կը գտնուի, ի՞նչպէս ոչ — Թուրքի մը կը վստահուի Արտաքին Գործոց նախարարութեան պաշ- տօնը, որ կարեւոր է Պատերազմական նախարարութեան չափ, մեր երկրին հա- մար »:

« Չկրցայ ըսել, թէ այդ՝ այն Գաբրիէլ Նորատունկեանն էր, որ մեր ազգային պայքարի ընթացքին, անկախ Հայաստան մը հիմնելու համար գործակցած էր Պօ- ղոս Նուպարի եւ անոր հետ ձեռք ձեռքի տուած, դաւաճանողներէն մէկն էր եղած այս երկրին… »:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԻԸ.

Գրեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Այս է տխուր վիճակը՝ բանաստեղծին առաքելութիւնը ամբողջականօրէն ըն– դունողին համար, եւ չեմ կարծեր որ նոյնիսկ ընթերցողը իբր տէր ընդունող բանաստեղծը կրնայ դիւրաւ խուսափիլ նոյն դառն ճակատագրէն՝ եթէ լեզուա– կան – հռետորական շատ մեծ տաղանդ չունի: 1940ական թուականներուն Ծա – ռուկեան ցոյց տուաւ նման տաղանդ, պարզ, սահուն, մատչելի բայց միաժա– մանակ հին պատգամները վերանորոգող հռետորական բանաստեղծութիւն մը ըս– տեղծելով, իր աւելի դժուար եւ փոքրա– թիւ գործերու կողքին: Նման տաղանդ, դուսանի մը երգահանական տաղանդին եթէ լծուի, կրնայ ժողովրդականութիւն վայելող երգ քերթուածներ արտադրել, մանաւանդ այսօր՝ տիսք – ճայնապնակ– ներու եւ քասէթ – ձայներիզներու աշ– խարհին մէջ: Կը սպասենք վաճառակա – որոշ երիտասարդներ, կը համոզէ անոնց՝ որ պէտք է հայերէն սորվին, բնագրին ծանօթանալու համար: Անշուշտ մեծ թիւ ու քանակ կարելի չէ ակնկալել, ըսաւ ան, սակայն հաւանական է որ նման հաղ– ուագիւտ երիտասարդներ բարձր մտա – ւորական որակ ունենան:

Խօսեցաւ « ներհամայնական » թարգ– մանութեան մասին, շատ հպանցիկ ձե – ւով: Անկեղծօրէն խոստովանիմ որ այս վայրկեանին քովս նստողի մը հետ խօսքի բռնուած, լաւ չկրցայ նօթագրել իր ը– սածը, սակայն եթէ չխտակ հասկցայ, ըսել ուզեց որ ամէն Սփիւռքահայ հա – մայնք իր պայմաններուն եւ պահանջ – ներուն համեմատ՝ տարբեր թարգմանա– կան մօտեցում պէտք է ունենայ, կրնայ նախընտրել բոլորովին տարբեր գործե – րու թարգմանութիւնը՝ զանազան մօտե – ցումներով: Իբր օրինակ տուաւ Մառք նութենէ եւ դիւրին բանաստեղծութենէ հասկցող նման աշուղի մը, զոր ատելու իրաւունք պիտի ունենան մեր լուրջ եւ ոչ–ժողովրդական բանաստեղծները, քանի որ, ինչպէս ըսած է Ճոն Զիարտի, ամե– րիկացի բանաստեղծը, « գեղեցիկին թըշ– նամին տգեղը չէ, աղուորն է »:

Նօթատետրս կը մրոտեմ, մինչ ներկա – ները մեծ ոգեւորութեամբ կը ծափահա– րեն Պր. Մելքոնեանի զեկոյցն ու բեմին վրայ անոր յաջորդողը, Ժիրայր Աթթար– եան: Նոր նիստին ատենապետն է, կը ներկայացնէ արդէն ծանօթ զեկուցաբե – րը, Արիս Սեւակ, որ հայերէնով պիտի զեկուցէ « Թարգմանական Գրականու – թեան Հարց » նիւթին մասին:

Սեւակի կարճ ու կտրուկ զեկոյցը կըր– նար կատարեալ մանրատիպար – մոտէլ մը ըլլալ, նման վիճակի պահանջած մօ– տեցումին: Սկիզբը, 2 – 3 վայրկեան խօ– սեցաւ անցեալի գրեթէ ամբողջական ձա– խողութեան մասին, տուաւ հայ բանաս– տեղծութիւնը անգլերէնի թարգմանող – ներու անուններ (Ալիս Պլաքուէլ, Ճէյն Ուինկէյթ, եւայլն) ու բացատրեց թէ ինչո՞ւ այդչափ վատ է անոնց թարգմա– նութիւններուն որակը: Անոնք Հայը կը դիտեն իբր էէզոթիք, չնաշխարհիկ խառ– նուրդ մը Արեւմուտքի եւ երեւակայուած Արեւելքի մը, իսկ քերթուածները կը թարգմանեն տասնիններորդ դարու քաղ– քենի դասակարգի լեզուով եւ այն ծիծա– ղելի ոճով, որ անգլեօ – ամերիկեան իսկական եւ լուրջ ռոմանթիք բանաստեղ– ծութիւնը կրցաւ վերածել հեկեկանքնե– րու եւ հառաչանքներու շարքի մը:

« Նոր թարգմանութիւններու պէտք ունինք » ըսաւ Սեւակ, « ինչպէս իւրա–
Այս խորհրդածութիւններուն մղուած՝ քանչիւր սերունդ պէտք պիտի ունենայ անոնց, քանի որ ժամանակակից անգլե– րէնը արագ կը փոխուի: Թուեց անուն – ներ, — Միշա Գիւտեան, Կարին Պաս – մաճեան, Տայանա Տէր–Յովհաննէսեան եւ Մարգրետ Մարկոսեան: Անոնց թարգ– մանական գործի որակը գոհացուցիչ նը– կատելով հանդերձ, չեշտեց որ շատ աւե– լի երկար եւ բազմակողմանի թարգմա – նական աշխատանքի պէտք կայ, նախ՝ հայ գրականութիւնը Ամերիկացիին ծա– նօթացնելու համար, եւ երկրորդ (նոյն– քա՛ն կարեւոր) միայն անգլիախօս հա – յածնունդ նոր սերունդին համար: Եթէ նիւթերը լաւ ընտրուին եւ թարգմանուին, ըսաւ Սեւակ, թարգմանութիւնը ազգա– պահպանման միջոց ալ կ'ըլլայ, նորերը կը կապէ հիներուն, եւ նոյնիսկ հոս–հոն, « խայծ » մը կ'ըլլայ որ կը հրապուրէ

Նշանեանի կատարած թարգմանութիւն – ները՝ որոնց ծանօթ չեմ ես:

Ցիշելով օտար լեզուներէ հայերէնի թարգմանուած գիրքերու կարեւորութիւ– նը՝ Ոսկեդարէն սկսեալ, Սեւակ չեշտեց որ նոյնիսկ այսօր, երբ Հայեր յաճախ բազմալեզու են, կարելի չէ բոլորովին անտեսել նման թարգմանութիւններ: Տուաւ Մարգար Շարապխանեանի անու– նը. ան թարգմանեց յոյն գրող Նիքոս Գազանցաքիսի փիլիսոփայական մտա – ծումները հայերէնի, եւ այդ միջոցաւ մեզի տուաւ գործ մը՝ որ այդ օրերուն անգլերէնի իսկ չէր թարգմանուած: Ընդ– գծելով այն դառն իրականութիւնը, որ ամերիկահայ բանաստեղծը յաճախ ոչ իսկ անգլիական եւ ամերիկեան բանաս – տեղծութիւն կը կարդայ, ըսաւ որ ժա – մանակակից Ամերիկացիներու գործը եթէ հայերէնով հրատարակուի հայ մամուլին մէջ, կրնայ զգաստացնել շատեր, որոնք կարծես 1920ական թուականներուն մէջ կ'ապրին դեռ՝ երբ « քերթող » իբրեւ կը մտածեն ու կը ստեղծագործեն:

Այս կտրուկ խօսքերէն ետք, Սեւակ հաստատեց թէ կենսական է որ Համա – գումարէն ծնունդ առնող գրական որեւէ նոր կազմակերպութիւն կամ պարբերա – թերթ ունենայ « թարգմանական ճիւղ » կամ « գրասենեակ »: Նախ, ըսաւ ան, մատենագրական ցանկի (պիպլիոկրաֆի) պէտք ունինք, ցարդ կատարուած թարգ– մանութիւններու մասին տեղեակ մնալու համար: Ցաճախ կը կրկնուին ճիգերը, եւ արդէն թարգմանուած քերթուածներ նո– րէ՛ն կը թարգմանուին, թէեւ երբեմն կրկնուած ջանքը կրնայ աւելի կատարեալ թարգմանութիւն մը տալ մեզի: Ցետոյ, ինչպէս մատնանշեց Սեւակ, Ամերիկայի համալսարաններու Հայագիտական Ամպիոններու փրոֆեսէօրները չեն կըր– նար Սփիւռքի մամուլը քննել ամէն օր, թարգմանութիւններ գտնելու համար: Եթէ Քալիֆորնիոյ համալսարաններէն մէկուն մէջ ուսուցիչ մը ուզէ իր ամերի– կահայ, անգլիախօս աշակերտներուն Վա– րուժանի կամ Շահնուրի այնինչ կտորը ներկայացնել, ըսաւ Սեւակ, պէտք է կա– րենայ հեռաձայնել թարգմանութեան գրասենեակին, եւ խնդրել որ այդ կտորի անգլերէն թարգմանութեան կտորի զե – րոքս (xerox) պատճէնը ուղարկուի իրեն: Կ'ուզենք որ հայ գրականութեան ծա – նօթ չեն մարդիկ, սակայն պատրաստ չենք որեւէ ճիգով դիւրացնելու անոնց գործը, չեշտեց Սեւակ:

Շատ գործնական ուրիշ թելադրու – թեամբ մը փակեց իր զեկոյցը: Ըսաւ որ ոեւէ Հայ, որ լրջօրէն կը լծուի թարգ– մանական աշխատանքի, ըլլա՛յ իբր ամա– թէօր – սիրող կամ իբր փրոֆէշընըլ, պէտք է միանայ կամ անդամագրուի թարգմանիչներու ամերիկեան եւ համաշ– խարհային կազմակերպութեանց, — Կիլտ օֆ Փրոֆէշընըլ Թրանսլէյթըրզ, Ամերի– քըն Թրանսլէյշըն Ասսոսիէյշըն եւ Ի. Է. Ն. Սէնթըր կազմակերպութիւններուն:

Այս զեկուցումին նման գործնական, օգտակար, հետաքրքրական եւ կարճ զե– կուցումներ քիչ եղան Համագումարի ընթացքին:

(Շար.— 28)

1978Ը «ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Պարսկաստան, կրօնական պետերու ղեկավարութեամբ ցոյցերն ու տողանցք– ներ կը բազմապատկուին: Բանակը եւ զօրքերը փողոց են: Միջադէպները չեն հաշուուիր: Շահին անժողովրդականու – թիւնը կ'աճի եւ իր միակ պաշտպանը կը մնայ բանակը: Այսուհանդերձ Միացեալ Նահանգները կը շարունակեն զօրավիգ կանգնիլ վարչակարգի մը որ կ'ապրի իր վերջին օրերը: Քարիւղը կը սակէ:

Ալժերիա, Պումէտիէն քօղը վերցուած է: Պէն Պելլայի յաջորդը մահաքունի մէջ է: Ոչ Մոսկուայի բժիշկներ, ոչ ալ զա– նազան երկիրներէ եկած մասնագէտներ դարման մը կրնան բերել: Յաջորդու– թիւնը բացուած է:

Սպանիա, Ֆրանքոյի մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ հարիւր յիսուն հա– զար հոգի փողոց կ'իջնեն:

Լիբանան, միջադէպեր հոս-հոն կը պա– տահին բայց ընդհանրապէս հանդարտ է կացութիւնը: Մոսկուա կը դատապարտէ հակահայ արարքները:

Կիւյանայի անտառին մէջ, հաւաքական խելագարութիւն: Աղանդի անհաւատալի պատմութիւն մը: Հաւաքական անձ– նասպանութիւն՝ 90 մեռեալ:

Խորհրդային Միութիւն եւ Եթովպիա բարեկամական դաշինք կը ստորագրեն: Տիկ. Ինտիրա Կանտի փայլուն մուտք մը կը գործէ Հնդկաստանի Խորհրդարանը, ուր կրկին պարագլուխը կը դառնայ ընդդիմութեան:

Վատիկան, անակնկալ այցելու մը՝ Գեբրլ. Լըֆէվրը:

Հետաքրքրական հարցախոյզ մը: Եր– կու եւրոպացի երեքի վրայ կը հասնի հանգստութեան տարիքին, երկու օրը մէկ, ճաքոնացի մը անձնասպան կ'ըլլայ իր պարտքերը չկարենալ վճարելու հա– մար, մէկ իտալացի երեքի վրայ անհա– ւատարիմ է եւ թէ երեք Ֆրանսայի զող տասի վրայ տասնութ տարեկանէն պակաս է:

ՖՐԱՆՍԱ

Հարցաքննութիւն մը կը վկայէ ժողո– վուրդին դժգոհութիւնը: 75 առ հարիւր, Ֆրանսացիներ, անբաւարար կը գտնեն կառավարութեան ձեռք առած միջոցները տագնապին դէմ պայքարելու համար: Գործազուրկներուն թիւը կը բարձրանայ, գիներու յաւելումը կը շարունակէ իր ըն– թացքը, դէպի վեր, Մանիւֆրանս եւ Սոլմեռ կը ճանչնան մեծ դժուարութիւն– ներ իսկ նախագահ Ժիսքար իր 7րդ մամ– լոյ ասուլիսին ընթացքին կ'ըսէ թէ այ– սօրուան դժուարութիւնները կը պատ– րաստեն լաւագոյն ապագայ մը: Բայց, Ֆրանսայի մէջ քաղաքական կեանքը ա– ւելի ուղղուած է դէպի եւրոպական հար– ցերը: Շիրաքի կուսակցութեան մէջ կ'ըլ– լան ցնցումներեւ եւրոպական ընկերվա– րական կուսակցութիւնները «Ուսումնա– սիրութեան Օրեր» կը կազմակերպեն Լի– լի մէջ:

«Կարմիր Պրոլետարին Փողոցը», խիստ շահեկան վկայութիւն մը Խորհրդային կեանքի առօրեային: Համայնավար Քեհ– եաններու այս գիրքը, յանուն արտայայ– տութեան ազատութեան, կ'արգիլուի Մարսէյլի համայնավար թերթի տօնին: Քանի գիրքերու մէջ ենք, ահաւասիկ գը– րական մրցանակները: Կոնքուրը՝ Փաթ– րիք Մոտիանոյին իր «Ռիւ տէ Պութիք դ'օպսքիւռ»ին համար, Ռընօտօ՝ Քոնրատ Տեթրէզին «Այրելիք Խոտը» գործին հա– մար, Ֆեմինա՝ Ֆրանսուա Անքընի «Եօն ամուռ տը փէռ» վէպին համար, իսկ Մետիսիը՝ Ժորժ Փերեքի «Լա վի, մոտ տ'անփլուա» գործին:

Մամուլին տագնապը: Փարի–Մեթրօ անգլիագիր երկշաբաթաթերթը կը դադ– րեցնէ իր հրատարակութիւնը, Լիպերա– սիոն 25 հոգի պաշտօնանկ կ'ընէ հետե– ւանք նիւթական դժուարութիւններու եւ Օռոռ միշտ նեղ վիճակի մէջ:

Նախագահ Էլիաս Սարգիս Փարիզ կ'այցելէ եւ Պոնէն Տը Կիրինկօ կը յայտնէ իր մեկնումը արտաքին գործոց նախարա– րութենէն:

Ընկերվարական կուսակցութեան մէջ, գաղափարներու բախումի քօղին տակ, իշխանութեան մրցակցութիւն մը կայ Միթթրանի եւ Ռոքարի միջեւ:

Քլօտ Ֆոֆէն, մեծ դերասանը կը կնքէ իր մահկանացուն: Իր անսահման տաղան– դին վերջին արտայայտութիւնը եղաւ Ռէնէ Պարժեւի, Փավիյոն Պալթազարի մէջ, հերոս Պաղտասար Ամիրաճեանի դերին մեկնաբանութիւնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Անգամ մը սովորութիւն չըլլալով ըս– կըսինքքաղաքական լուրով մը: Ռ. Նա– զարեան՝ Հելսինքիի համաձայնութեանց Հայկ. Կոմիտէի հիմնադիրներէն, ձեր– բակալուած հակախորհրդային քարոզչու– թեան համար, կը դատուի Երեւանի մէջ: Քաղաքական եւս, անսովոր երեւոյթ՝ Պրաւդայի, Հայաստանի գրողներուն ու մտաւորականներուն Լիբանահայու– թեան ի նպաստ դիրքորոշումները: Միշտ ի նպաստ Լիբանահայութեան, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի եղբայ– րական օգնութեան հրաւէրը ուղղուած Սփիւռքի հայութեան եւ դիմումը Պապին և Եկեղեցիներու Խորհուրդին Լիբանահա– յութեան աջակցելու համար: Վազգէն Ա. Կաթողիկոս 50 հազար տոլար յանձնեց Էջմիածին հրաւիրուած Անթիլիասի Պատուիրակութեան:

Նոր նախարարի նշանակում: « Կոմու– նալ տնտեսութեան » նախարար նշանակ– ուեցաւ Րաֆֆիկ Արմենակի Մինասեան փոխարինելով Նունիկ Թուխիկեանը:

Երեւանի մէջ, ուր ժամանած է, մեծա– րանքի երեկոյ նուիրուած Ուլիըմ Սա– րոյեանի, իր 70ամեակին առթիւ:

Լենինականի մօտերը գտնուած է 3000 տարուան բրոնզէ արձան մը, զինեալ աստ– ուած մը ներկայացնող:

Երեւանի երիտասարդական երգչա– խումբը արժանացած է համամիութենա– կան Կոմերիտմիութեան 1978ի մրցա– նակին:

Մարզական: Ֆութպոլի խորհրդային 41րդ ախոյենութեան շրջանին, Արարատ 2ով 2 հաւասար արդիւնքով վերջացուց իր մրցումը Զարիայի հետ: Արարատ գրաւեց ընդհանուր դասաւորման 14րդ տեղը 16 խումբերու վրայ: Իսկ Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի Բ. կարգի ախո– յենութեան մրցումներուն Լենինականի « Շիրակ » խումբը 4րդ հանդիսացաւ:

Տխրունի: Նուարդ Տէրեան, աղջիկը Վահան Տէրեանի եւ Թուշիկ Խաչատր– եան՝ ծանօթ արուեստագիտուհի:

ՍՓԻՒՌՔ

« Ժամանակն է սիրելու, չինելու » կ'ըսէ Գարեգին Բ. « Իբերօգնութեան Շաբթուան » փակման առթիւ: Բայց դեռ մթնոլորտը բոլորովին հանդարտած չէ, մանաւանդ հակահայ արարքները եւ յար– տարարութիւնները: Հայերը լուռ այլ տպաւորիչ ցոյց կ'ընեն Պէյրութի մէջ,

բողոքելու Պիքֆայայի Ապրիլեան յուշարձանին դէմ կատարուած եղեռնափորձին: Փ. Ճեմայէլ Կաթողիկոսարան կ'այցելէ եւ կը յայտարարէ. « Ոչինչ կը բաժնէ Հայերը Լիբանանցիներէն »: Իսկ Շամուն կ'ըսէ « Միայն Լիբանանի թշնամիներուն դէմ կը կռուիմ: Եթէ Հայերը մաս չեն կազմեր, ոչինչ ունինք իրենց դէմ, բայց եթէ մաս կը կազմեն պատերազմ կ'ընենք Լիբանանի բոլոր թշնամիներուն դէմ »: Սակայն հետզհետէ հայ կեանքը կը վերսկսի, մանաւանդ արեւմտեան Պէյրութի, Այնճարի, Զահլէի, Թրիփոլիի եւ Ալէի մէջ ուր հայ աշակերտները կը վերագտնեն հայկական վարժարանին շունչն ու ջերմութիւնը, մինչ արեւելեան շրջանի հայկ. վարժարանները կը մնան փակ:

ՅԱՌԱՋ — HARATCH — Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale — 83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS — 1er NOVEMBRE 1978 — 54e ANNÉE — N° 14.240 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ԴԷՄ

Միլանոյի հայ գաղութը տօնախմբեց իր Ս. Քառասուն Մանկանց եկեղեցւոյ օծման քսանամեակը: Կարդացէնք Միլանոյի Հայ Մշակոյթի Ուսումնասիրութեան եւ Վաւերագրութեան Կեդրոնի տարեկան տեղեկագիրը ուր իր հրատարակչական եւ կազմակերպչական գործունէութեամբ ցոյց կուտայ իր տարած գնահատելի աշխատանքները եւ հայ մշակոյթի ուսումնասիրութեան, ծաւալման եւ ծանօթացման մէջ:

Զուիցերիոյ Սիւիս – Ռոմանտ հեռատեսիլի կայանէն, հայկ բացառիկ յայտագիր մը:

Պուէնոս Այրէսի եւ Նոր Ջուղայի մէջ տօնախմբութիւններ նուիրուած հայ մշակոյթին: Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնարկութեան 88րդ տարեդարձի հանդիսութիւնը՝ Ֆիլատելֆիա եւ Ֆիքսի մէջ:

Հայ վարժարան մը եւս Մոնրէալի մէջ, « Ալէք Մանուկեան վարժարան »: Իրապէս բախտաւոր է Թէքէեանը: Բազմաթիւ հանդիսութիւններ, իր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ Միացեալ Նահանգներու զանազան հայաշատ քաղաքներու մէջ:

Ամերիկահայ Գրողներու Համագումարը տեղի կ'ունենայ Նիւ Եորքի մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆ

Ի նպաստ Լիբանահայութեան: « Յառաջ »ի հանգանակութիւնը կը շարունակէ ունենալ լայն արձագանգ գաղութէն ներս, քանի փակման թուականէն յետոյ դեռ կը հասնին բազմաթիւ գումարներ: Ասկէ առաջ կազմուած Լիբանանի Հայ Աղէտեալներու Օգնութեան Համազգային Կեդր. Յանձնախումբը, նախագահութեամբ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի՝ վերստին կոչուած է գործունէութեան: Այս առթիւ սրտագին կոչ մը ուղղեց Եւրոպայի Հայութեան, Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակը: Նաեւ Սերովբէ Արք. Մանուկեան դիմումներ կատարեց Լիբանանի խնդրով մօտէն հետաքրքրուող անձնաւորութեանց, մտահոգ Լիբանանի եւ մասնաւորաբար հայ գաղութի կրած մարդկային եւ նիւթական բազմաթիւ կորուստներէն:

Հանգանակութեան կոչ նաեւ Հարաւ. Ֆրանսայի Հայութեան, Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանի վարչութեան կողմէ: Նոյնպէս Վալանսի եւ շրջակայքի Ազգ. Միութեան կոչը: Կեդր. Ֆրանսայի մէջ, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան կոչին հետեւանք կը կազմուի յանձնախումբ լիբանահայ աղէտեալներու օգնութեան համար՝ Քիւփալ: Հաւաքական արտայայտութիւններ նաեւ՝ Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւ, Ժի. Էս. Ա. Սէնթ Անթուանի ֆութպոլի բարեկամական մրցումը եւ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Միութեան հացկերոյթը:

Ասկէ դուրս, Նոյեմբերին Ֆրանսահայ գաղութը հարուստ է զանազան ձեռնարկներով: Առաջին հերթին, պէտի ըսենք, վերջապէս տարին չաւարտած, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Յանձնախումբին կը նշուի Սիամանթոյի, Զ. Եսայեանի եւ Վ. Թէքէեանի ծննդեան 100ամեակը: Այս առթիւ « Յառաջ » իր Նոյեմբեր 23ի թիւը կը նուիրէ Սիամանթոյի: Նոյնպէս « Յառաջ »ի Նոյեմբեր 4ի թիւը նուիրուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնարկութեան 88րդ տարեդարձին:

Հանդիսութիւններ՝ Կապոյտ Խաչի 50ամեակը Տէսինի մէջ, Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ օծման 50ամեակը, Իվրիի գերեզմանատան մէջ բացում Միսաք Մանուշեանի յուշաքարին, շրջապտոյտ Հայաստանի պետական պարախումբին, բարեկամական օրեր Փարիզի հայ ուսանողական տան մէջ աւանդական ճաշով եւ վաճառքով, եւայլն: Արուեստ եւ գեղարուեստ՝ նկարիչ Րաֆֆիի գործերը Կալրոի Արս Մանիայի մէջ, և Տանիէլ Ժեռար՝ Օլիմփիայի մէջ:

Տխրունի, ընկեր Ղազար Տէրտէրեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան երէց սերունդէն:

ՄԱՆԿԱՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԵՒ ՄՐԲԱԶԱՆ ԼԵՌԸ

— Օ —

Հեղինակ՝ ՆԱՆ ԳԱՌԶՈՒ

Պատկերազարդող՝ ՏԸՎԻ ԿՐԷՊԻՒ

Հեղինակուհին նախ գրեց « Ճամբորդութիւն ի Հայաստան » յուշագրութիւնը: Իր նախասիրութիւնը կը թուի ըլլալ մանկա-պատանեկան գրականութիւնը: « Շրջուած քաղաքը », չքեղ պատկերազարդութեամբը Գառզուի, իր առաջին գործն էր:

Սկիզբէն պէտք է ճշդել թէ հակառակ « հայկական պատմութիւն » կամ հէքեաթ յայտարարութեան, որ «ջրոշուած» է հրատարակիչին կողմէ, պատմութիւնը ոչինչ ունի որպէս հայկական աւանդավէպ: Սակայն կայ ուրիշ բան մը, կարելի է ըսել՝ աւելի՛ն, քանի կապ ունի Հայութեան եւ հայկական լեռնաշխարհին հետ: Ձեւով մը՝ Հայոց պատմութիւնն է: « Անդրանիկը » նմանապէս Հայ մը չէ, հակառակ « Քաջն Անդրանիկ » ըլլալուն: Հաւանաբար վաճառականական մտահոգութիւններով, « հայկական » մակդիրը աւելցնելով վերնագրին: Այս պարագային՝ աւելի լաւ, քանի ան ընթերցողին ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ Հայութեան վրայ, ինչ որ գրքին բովանդակութիւնն ալ կ'արդարացնէ:

×

Քրիստոնեայ այլ անծանօթ երկրի մը թագաւորը մահամերձ է: Պալատին վրհուկ-բժիշկը կը յանձնարարէ, որպէս միակ եւ գերագոյն դարման « Նոյեան սուրբ Տապան »էն կտորի մը հպումը, իսկ տապանը « հանգչած է Արարատ »ին վրայ որ կը գտնուի « Հայաստան » աշխարհի մէջ: Արարատը « սրբազան լեռ » մըն է:

Թագաւորին երկու որդիներէն կրտսերը յանձն կ'առնէ այս անիրականանալի ճամբորդութիւնը, սակայն կը յաջողի շնորհիւ իր քաջութեան եւ ամենակարող վհուկի մը օգնութեան, զոր մահուան ճիրաններէն կ'ազատէ: Ուրեմն կ'ուղղուին դէպի երկիր մը որ « տիրակալուած է բարբարոսներու կողմէ » որոնց յաջորդները « պիտի գրաւեն Կոստանդնուպոլիսը 15րդ դարուն »: Թուրքը բառը « գրաքննուած » է հոս, սակայն ո՛չ հեղինակին կողմէ: Անդրանիկը եւ իր ծառայ – զինակիցը պիտի կտրեն Սեւ ծովը « Արարատ » նաւով, պիտի եզերեն ծովեզերեայ քաղաքներ, պիտի անցնին Տրապիզոնէն, Էրզրումէն, Ամասիայէն, Եփրատ գետէն: Պիտի հանդիպին հիանալի, բարեսիրտ հայկական մի քանի տիպարներու եւ ընտանիքի որոնցմէ մէկը « Տիգրանակերտէն փախած « ուղղափառ քրիստոնեայ » է: « Բարբարոսներ »ը հարկ կը դնեն, հայ աղջիկներ կ'առեւանգեն, իսկ երկիրը չոր է, քարքարոտ, մինչ հայկական եկեղեցիները կը « փայփայլին արեւին տակ »: Ու դեռ կայ « լաւաշ » հացը « տափակ թուղթի թերթի մը նման», ու « երշիկ »ը:

Ամենակարող վհուկին տուած « հայկական սունկը » նոյնքան ուժ ունի որքան Մովսէսի գաւազանը, կամ այլ աստուածաշնչական հրաշք. ի վերջոյ եթէ Նոյեան Տապանը «սրբազան Արարատ»ին վրայ հանգչեցաւ, Աստուծոյ... « ընտրեալ ազգը » կոչուելու մենք ալ արժանի կրնանք զգալ մենք մեզ: Այս ոգիով է որ կը լսենք Տիրոջ կամ իր մարգարէի ձայնը Արարատ լերան վրայ, ինչպէս նաեւ այն միւս հրաշքը, երբ Անդրանիկ եւ իր հետեւորդը հացի վերստին «Արարատ»ին մէջ, կը հետապնդուին « բարբարոսներու » զօրքէն: « Հայկական սունկը » անմիջապէս կը քարացնէ ջուրին այն մասը ուր կը գտնուի թշնամի զօրքը, որպէսզի անոնք չկարենան անցնիլ ափը... ճիշդ հակառակը Մովսէսին եւ իր նշանաւոր գաւազանին ունեցած դերին...:

Հուսկ ուրեմն, կը պատահի հրաշքը: Աշխարհի բոլոր լեռնագնաց «ալփինիստ» գիտնականները որոնք կը մագլցին Արարատի կատարին ու դեռ չեն գտներ Նոյեան Տապանէն մասունք մը, Անդրանիկը արդէն գտած է ու կը վերադառնայ իր երկիրը փրկելով իր հօր կեանքը...:

×

Խօսեցանք քիչ մը մանրամասն բովանդակութեան մասին ցոյց տալու համար այն չահեկանութիւնը որ այս գիրքը կը ներկայացնէ, որպէս հէքեաթ, հոս ծնած ֆրանսահայ մանուկին համար:

Գիրքը կը կարդացուի մեծ հետաքրքրութեամբ, աճող շահեկանութեամբ, պզտիկներէն ինչպէս նաեւ մեծերէն: Պէտք է հաւատալ թէ իւրաքանչիւր չափահասի մէջ կայ ննջող մանուկ մը, որ կը հետաքրքրուի հրաշք-հէքեաթներով, մինչ նոյն չափահասը յօրանջելով կը յոգնի այսպէս ըսած իրեն համար գրուած յաւակնոտ գրական էջերուն երկայնքին: Նան Գառզուի նախադասութիւնները ուղղակի են, անմիջական, միշտ զուարթախոհութեամբ մը եւ ֆանթէզիով մը թաթաւուն: Ինք ալ մաս կը կազմէ փոքրերու աշխարհին գրելու համար, օրինակ, գոյնի մը մասին որ անիկա « ամէնէն անմեղ կապոյտ »ն էր...

Երեսուն երկու էջնոց այս գիրքը պերճօրէն նկարազարդուած է Ֆրանսա նոր կայք հաստատած գծագրիչի մը կողմէ Տէվիս Կրէպիւ: Ունի քանի աւելի ջրաներկեր որոնք պերճափայլ բացատրութիւնը կուտան բնագրին:

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՑՐՏԵՐԸ ՉԱՐ ԵՆ ԴԱՐՁԵԼ

1.

Քեմալ բէյը սաստիկ ընկճուած էր, կարծես աղի գունդ կուլ տուած: Դունչը երկարած նիհար շուն էր դարձել, երէկւայ այդ կարմրած, փքուած գայլը: Նա մարած հայեացքով նայեց առջեւը կանգնած Գուրբան Ալուն:

— Հօրից լուր ունե՞ս, տղաս:

Գուրբան Ալին գլուխն օրօրեց:

— Զունեմ, բէյ աղա:

Բէյի հոգատար հարցը կեղծ հնչեց: Դէ, ի՛նչ անկեղծութիւն կարող է լինել մի ոստիկանապետի մէջ, մանաւանդ, երբ նա բէյ է:

Քեմալ բէյը խօսեց տանջանքով:

— Դու, Գուրբան Ալի, քո հօր նման մեր տան բարեկամն ես: Ես անչափ յարգում էի հօրդ: Այժմ էլ քեզ վստահում եմ ինչպէս իմ ձեռքին:

Գուրբան Ալին յիշեց որ պէտք է գլուխ խոնարհի, թէկուզ հէնց իր ատելութիւնը թաքցնելու համար, որ ներսից բարձրանում էր դէպի աչքերը: Այդպէս էլ արաւ՝ գլուխը կախեց հեզ, խոնարհ:

— Իմ կինը եւ իմ որդի Մեհմէդը պիտի մեկնեն Ամասիէ գիւղաքաղաք: Ճանապարհը գիտե՞ս:

— Այո, բէյ աղա, գիտեմ: Գուրբան Ալու մէջ ուրախ բան ծնուեց: Այդպէս լինում էր տանը՝ այն հեռաւոր օրերին, երբ ինքը որեւէ չարաճճիութիւն արած լինելով, ահով սպասում էր մօր պատժին, սակայն, մայրը կանչում էր իրեն՝ հաց ուտելու: Այո, գիտեմ, կրկնեց նա: Այստեղից երեք օրուայ ճանապարհ է:

— Ուրեմն Ալլահն ինձ յուշեց ընտրել քեզ, ասաց բէյը: Դու պէտք է կնոջս ու որդուս ուղեկցես մինչեւ Ամասիէ: Վստահ եմ, որ դու նրանց տեղ կը հասցնես քո կեանքի գնով անգամ:

— Շնորհակալ եմ, բէյ աղա, աւելի ցածր խոնարհելով գլուխը՝ ասաց Գուրբան Ալին: Դուք միշտ վստահել էք ինձ:

— Եւ երբեք չեմ սխալուել: Գնալու էք կառքով: Ամասիէում է հիմա գտնւում գերմանացի գնդապետ Կուրտ Ֆոն Շուլցը: Ցի՞շում ես նրան:

— Ցիշում եմ, բէյ աղա: Նա ձեր հիւրն էր՝ էնվէր փաշայի հետ:

— Այո: Հիմա նա Ամասիէում գտնւող մեր բանակի շտաբի հետ է: Ընտանիքս կը յանձնես նրան ու ինքդ կը վերադառնաս: Մերոնք այնտեղից մեկնելու են Գերմանիա:

Գուրբան Ալին ցնծաց թաքցրած ուրախութեամբ: Ուղղակի Աստուած է օգնում իրեն: Ոստիկանապետը, սակայն, դարձեալ ասելիք ունէր:

— Զգոյշ կը լինես, տղաս: Ճանապարհներին հազար չար ու վտանգ կայ:

— Ի՞նչ վտանգ, հարցրեց Գուրբան Ալին ու զղջաց: Անհարկի բան արեց: Ինքը միայն պէտք է գլուխ տայ ու պատասխանի միայն իրեն տուած հարցերին: Բէյը խօսեց մտահոգ.

— Ասում են Փիդայի Զիլ Զաքարը երեւացել է Հալիսի լեռներում:

— Միթէ՞, այս անգամ էլ չհամբերեց, հարցրեց Գուրբան Ալին:

— Ո՞վ է հասկանում այդ Հայերին: Նրանք սպանուած էլ են վտանգաւոր: Եղիր զգոյշ, աշխատիր չհանդիպել նրանց:

— Դուք ապահով եղէք, բէյ աղա եւ ինձ վրայ վստահ:

Քեմալ բէյը արծաթէ մի տուփ տուեց Գուրբան Ալուն:

— Սա կը յանձնես գնդապետ Շուլցին: Մէջը թանկագին քարեր են: Ես չեմ ցանկանում, որ կինս իմանայ այդ նուէրի մասին: Կին է՝ միշտ իրեն քաշող: Նուէրս գնդապետին կը յանձնես, երբ նա մենակ լինի:

Ղուրբան Ալին կռացաւ, համբուրեց Քեմալ բէյի ձեռքը ու դուրս եկաւ: Երկինքն օգնում է իրեն: Դէ, ինչ կարեւոր է այդ երկինքը Քրիստոսի տո՞ւնն է, թէ՝ Մուհամմէդ մարգարէի: Մի թաքուն տեղ ջրով երկար մաքրեց բերանը: Լեզուին մնացել էր Քեմալ բէյի ձեռքի թթուահամը:

×

Երկու արագավազ ձի լծած Քեմալ բէյի կառքը դուրս եկաւ Զեւկէտից եւ ուղղուեց դէպի Հալիս գետի ակունքները: Կ'անցնեն Աղօթարան լերան փէշերով, կ'իջնեն գետի ափերը ու կը հասնեն Ամասիէ:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(259 — Շար.)

Այրի Տիկին Նուարդ Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պօյաճեան եւ զաւակները՝ Աղաւնի եւ Սերժ – Միքայէլ, Օր. Մարի Պօյաճեան ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ
(ՍՈՒԼԹԱՆԵԱՆ)

մահը որ պատահեցաւ 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Մարտ 1ին, ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի ժամը 12ի շուրջ Պանեօ – Փարիզիէնի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ.— Տիկին Արշալոյս Գըլըճեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Սուճեան եւ զաւակը, Պ. Երուանդ Աժտէրեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Ժան – Ժաք Աժտէրեան եւ զաւակները, Տիկին Հայկանոյշ Թոփոզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թոփոզեան եւ զաւակները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ՍՈՒՃԵԱՆԻ
(ծնեալ Աժտէրեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 23ին, 83 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Մարտ 2, ժամը 10ին Նոթր Տամ եկեղեցին, Ռիւ Տօռմաn (Փլաս Շավանէլի մօտ), Սէնթ Էթիէն:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ

Մեծ Պահքի ամէն Չորեքշաբթի երեկոներուն, այսինքն՝

Փետր. 28ին, Մարտ 7ին, Մարտ 14ին, Մարտ 21ին, Մարտ 28ին, Ապրիլ 4ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ երեկոյեան ժամը 6ին կը կատարուին հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները:

×

Մեծ Պահքի ամէն Կիրակի օրերը, այսինքն՝

Մարտ 4ին, Մարտ 11ին, Մարտ 18ին, Մարտ 25ին, Ապրիլ 1ին,

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագէն վերջ Արեւագալի արարողութիւն տեղի կ'ունենայ:

×

Այս Ուրբաթ, Մարտ 2ին, երեկոյեան ժամը 7ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ հսկում կը կատարուի բոլոր եկեղեցականներու մասնակցութեամբ:

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Մարտ 4, պատարագ: Յետ պատարագի արեւագալի երգեցողութիւններ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Աղաւնի Արապեան, Տիկին Սիւզի Ղազարեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Հայկանոյշ Եզնիկեան, այրի Տիկին Արփինէ Շահրիկեան, Սերճանեան, Խըտըչեան, Թորոսեան եւ Տապաղեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Պր. Մ. Սիմաւոնեան կը նուիրէ 100 Ֆ. Հայ Կարմիր Խաչի օժանդակութեան կայանը ընդարձակելու նպատակին, իր կնոջ Արմինէ Սիմաւոնեանի յիշատակին, մահուան 7րդ տարելիցին առթիւ: Նոյն նպատակին համար Տիկ. Հ. Կիւլպօլեան կը նուիրէ 50 Ֆ. իր ողբացեալ ամուսնոյն յիշատակին:

ԾԱԽՈՒ Է

Հիւանդութեան պատճառով, Անկէն – լէ – Պէնի մէջ (Լա Պառի կայարանին մօտ) ծախու է արեւոտ յարկաբաժին մը, 4րդ յարկ (առանց վերելակի), չորս սենեակ (եւ 5րդ մը՝ ծառայի համար, 5րդ յարկը) բոլոր յարմարութիւններով՝ բաղնիք, կազ, ջերմութիւն կազով:

Թերթին կողմէ ներկայացողներուն բացառիկ զեղչ: Դիմել՝

ՏԻԿԻՆ ՏԱՊԱՂԵԱՆ հեռ. 417.11.67

---

restaurant **ՌԵՍՏՈՐԱՆ**

EREVAN **ԵՐԵՒԱՆ**

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը

Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաջուն ու չի–քէօֆթէ

Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու–պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի տաւու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ՆՐԵՔՇԱԲԹԻ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

38, route de Collonges
69450 ST CYR AU MONT D'OR
Tél. (78) 47.28.65

Կիրակի, Մարտ 4, ժամը 15.30ին:

Կը բանախօսէ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ նիւթ ունենալով՝

Սփիւռքը եւ Հայութեան ինքնութիւնը կազմող ազդակները ու արժէքները:

Բոլոր ազգայինները հրաւիրուած են մասնակցելու նոյն օրուան ժամը 11ի պատարագին եւ ժամը 13ի ճաշին:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ ուխտագնացութիւն մը դէպի ՀԱՅԱՍՏԱՆ, անդամներու եւ համակիրներու համար, Ապրիլ 12էն մինչեւ 27

Ծաղկեպսակի զետեղում Անծանօթ Զինուորին և Եղեռնի յուշարձանին

Արձանագրութեան համար կը խնդրուի դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ ԳԷՈՐԳ, հեռ. 770.07.25
ԱԿՈԲՈՖ ՍՈՒՐԷՆ հեռ. 296.09.82
ՔԵՀԵԱԵԱՆ ՄԻՀՐԱՆ հեռ. 642.73.10

Երթուդարձ 3600 ֆր.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 4, ժամը 13ին պատուոյ նախագահութեամբ՝

ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ԻԶԳԱԼԱՑԵԱՆԻ

եւ նախագահութեամբ՝

ՏՈՔԹ. ՀԵՐՄԻՆԷ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

որու ընթացքին 1978ի Հայրենց գրական մրցանակը պիտի ընծայուի պարսկահայ անուանի բանաստեղծ՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ԽԱՆԵՆՑԻ

PIZZA OSKIAN
139, Rue Saint Honoré — Paris
Métro : Louvre

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով յատկապէս կը խնդրուի սեղանները կանխաւ եւ փութով ապահովել, ամէն առաւօտ հեռախօսելով, ժամը 7էն 10, 372.04.20 իսկ երեկոյեան ժամը 20էն վերջ՝ 780.82.58

Ճաշագին 60 ֆր.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերը, Մարտ 3, Շաբաթ օր ժամը 14.30ին, Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ: Կարեւոր օրակարգ. ճշդապահ ըլլալ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Մարտ 5ին, Երկուշաբթի ժամը 14.30ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Հաչուետուութիւն:

×

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հին Ռազմիկներու, նախկին Դիմադրականներու Բարեկամական Միութեան տարեկան ընդհ. անդամական ժողովը Մարտ 4, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Ֆրանսահայ Երիտասարդաց Միութեան սրահին մէջ: Օրակարգ.—

Ա) Նիւթական, բարոյական զեկուցում

Բ) Անդամատետրերու վերանորոգում,

Գ) Վարչական ընտրութիւն:

Յաւարտ ժողովի, ընկերահամակրական գինեձօն եւ զուարճալի ժապաւէնի ցուցադրութիւն: Կը հրաւիրուին համակիրներն ու բարեկամները ընտանեօք:

×

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի Դ. ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Մարտ 3, կ.ե. ժամը 18ին, Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ: Օրակարգ.— Ա. դիւանի ընտրութիւն, Բ. 3րդ ընդհ. ժողովի ատենագրութեան ընթերցում եւ վաւերացում: Գ. Ընթերցում եւ վաւերացում վարչութեան 15ամսեայ գործունէութեան ամփոփ տեղեկագրի: Դ. Ընդհ. ժողովի օրակարգերու քննութիւն եւ առաջարկներ: Ե. Պատգամաւորի ընտրութիւն:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

7 օր Աթէնք եւ իր շրջանները — 8 օր Հռոդոս կղզին
3800 Ֆր.

Voyage spécial pour la Fête des Mères

7 jours Athènes et ses environs
8 jours l'Ile de Rhodes
du 21 Mai au 05 Juin
Accompagné par Varoujan SARKISSIAN

Renseignements et Programmes détaillés contactez :

A LYON

sevan voyages
SARKISSIAN Varoujan
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66

A PARIS

saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

48ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՏԷՍԻՆԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 4, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին

Salle de Chimie, 28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7e, Métro Invalides

Ճոխ յայտագիր պատրաստուած Գայլիկներու, Թեւիկներու, Արենոյշներու եւ Սկաուտներու կողմէ:

Հայերէն ներկայացում, հայկական երգեր եւ պարեր, սկաուտական կենդանի ներկայացումներ, հուսադախում

Կը մասնակցին Ֆրանսական եւ եւրոպական սկաուտական միութեանց ներկայացուցիչները եւ խումբեր

Մուտք 25 ֆր., երախաներու մուտքը ազատ է:

ՊԻՒՖԷ ՅՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ